13
19 E
5

13-17.f.5

Digitized by Google

A VII e 66 ...

Digitized by Google

PHILIPPI MASSINII

Ab Innocentijs I. C. Et Equitis Peruſini
CIVIS TICINENSIS
IN PISANO GYMNASIO INTERPRETIS PRIMARII.

In Primam Digeſti Veteris Partem.

COMMENTARII

Opus, in quo eleganti methodo, & ſumma perſpicuitate, difficillimum Iuris argumentum explicatur, tam in foro, quàm in ſcholis verſantium vſui, mirificè accommodatum.

Acceſſerunt rerum, & verborum ſummæ, & index locupletiſsimus.

AD SERENISSIMAM
MARIAM MAGDALENAM
ARCHIDVCEM AVSTRIAE
MAGNAM ETRVRIÆ DVCEM.

S. Andrea della Valle

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITT. EM.

PERVSIAE
Ex Typographia Auguſta. CIↃ. IↃ CXV.
SVPERIORVM PERMISSV.

Digitized by Google

MARIAE · MAGDALENAE ·
AVSTRIAE · ARCHIDVCI ·
SERENISSIMAE ·
SVMMIS REGIBVS.ET.CÆSARIBVS.AVGVSTIS.
SANGVINE · ET · AFFINITATE ·
· CONIVNCTISSIMÆ.
COSMI · II MAGNI · HETRVRIAE · DVCIS ·
IIII ·
VXORI . FOECONDISSIMÆ .
PVDICITIA · PIETATE · MVNIFICENTIA · PRVDENTIA ·
CÆTERISQVE . HEROICIS . VIRTVTIBVS .
INSIGNITER . ORNATAE .
PHILIPPVS . MASSINIVS . AB . INNOCENTIIS .
I · C · PERVSINVS ·
IN · PISANO · GYMNASIO · INTERPRES ·
PRIMARIVS .
SVOS .
IN . PRIMAM . DIGESTI . VETERIS . PARTEM .
COMMENTARIOS .
DAT · DEDICAT · CONSECRATQVE .

Digitized by Google

ANTONIVS MARIA NARDVCIVS
In Peruſino Gymnaſio iuris ciuilis interpres ordinarius.

LECTORI BENEVOLO S.

EN tibi, Lector humaniſſimè, præceptoris mei Philippi Maſſinij ab Innocentijs noua commentaria, noua inquam; quòd, & poſt alia eius opera in lucem prodeant, & ante alia, pleraque noua contineant, nonnulla etiam ſingularia, omnia tamen ordine quodam, huiuſmodi auctori, non nouo, & propria quadam, ac ſolemni dicendi, perſpicuitate digeruntur: vt difficillimum iuris ciuilis caput, facile poſſit vnuſquiſque, vel primis imbutus iuriſprudentiæ elementis, percipere. Scio quidem (vt eſt promptum ad calumniandum hominum ingenium) in Maſſinio noſtro, a quibuſdam vtcumque damnatum, methodum ſcilicet; quod ſemper, in rebus quoque diuerſis, eadem ſit; & dicendi genus; quod nimis planum, ac vulgare propemodum videatur. ſed illa plures iam habet imitatores, quàm olim obtrectatores: hoc autem (vtrumque in alijs ſeſe res habeat) certè in huiuſcemodi, quales nunc eduntur, lucubrationibus, planiſſimum eſſe oportet. ridiculum enim eſt interpretem ipſum, interpretatione indigere, & Maſſinio id fuit propoſitum, non tantum ſcribere doctis, & iuris interpretibus; ſed etiam indoctis, & iuris candidatis; vtque, ſi, quiſpiam viua præceptoris voce deſtitueretur, poſſet tamen, eius addiuuantibus commentarijs, omnia, legitimi huius noſtri ſtadij, curricula peragere, & denique doctoratus lauream adipiſci. interpretatus eſt enim Maſſinius noſter omnes, tum Digeſtorum, tum Codicis partes, quę quotannis in Italiæ gymnaſijs ab interpretibus, tam matutinis, quàm veſpertinis, vt appellant, explicari conſueuerunt. quorum operum alia iam edidit, alia propediem editurus eſt: vltra quæ habet Maſſinius in manibus, & alia multa; nempe tractatum de communi vſu loquendi, diſtinctionum, prę̨ter iam editam centurias aliquot, ſelectarum differentiarum,

rum, diffinitionum, & diuiſionum libros, & miſcellanea quam plurima, quæ omnia quidem abſoluit, quædam tamen ſupremam adhuc manum deſiderant, plura, ad vmbilicum vſque perducta, iam parturit. prætereo reſponſorum myriadas: miſſa facio opuſcula varia, varia: ac multiplici referta eruditione, carmina etiam permulta lepidiſsima, ſuauisſima; quę duo materna lingua conſcripta olim euulgauit: vt mirum planè ſit hominem vnum, innumeris implicatum fori negocijs, perpetuis preſſum interpretandi laboribus, inſignibus ferè obrutum domeſticis calamitatibus, tam multa. tam varia, tam grauia, & mente agitaſſe, & aggredi auſum, & exequi potuiſſe. Habuit etiam in animo aliquando Maſſinius noſter Authenticorum librum perpetuis illuſtrare commentarijs: ad quod, cum res ipſa eum hortabatur; quod opus ſit vtiliſsimū, & alijs fere intactum: tum frequentes olim, & amoris, atque honoris plenæ admonitiones Iuriſconſulti longe clarisſimi Ioannis Pauli Lancellotti. Eius de hac re ad Masſinium ſcriptam epiſtolam; ideo huic operi præfigere libuit, non ſolum quod ſenis ſapientisſimi de iuuene tunc temporis optimæ indolis, quem, & auditorem habuerat, iudicium contineat non vulgare; verum etiam quod alijs quoque iura profitentibus ſcripta ſit, ſi Masſinius, id præſtare nequiſſet, quod ſuadetur. igitur ingraueſcente iam ætate, & ſolemnibus occupationibus Masſinio impedito, iam ęquitatis ratio poſtulare videbatur, vt ſibi delatam a viro glorioſisſimo glorię, vt ita dicam, ſucceſsionem, conditione defecta, litteratorum Reip. denunciaret vice pręmij legitimi, bonam ab ijs gratiam initurus. Suſcipe igitur, lector, facili, atque hilari fronte ſcriptoris pręclarisſimi vere aurea commentaria. ea continent difficillimum quidem, vt dixi, argumentum, &, a noſtris interpretibus, ob antiquitatis ignorationem, male acceptum: pulcherrimum tamen, vtilisſimum, neceſſarium. agunt enim de iuriſdictione, & pręſertim, vt appellant, delegata, deque aſſeſſorum, interpretum, & viliorum operarum honorarijs, atque mercede. perlege, vtere, fruere, & fructus in dies vberiores ex vberrimo hoc fundo expectato. Vale.

IOANNES

IOANNES PAVLVS LANCELLOTTVS I. C.
PHILIPPO MASSINIO AB INNOCENTIIS I. C.
S. P. D.

ACCIDIT mihi nunc (Maſini mi doctiſsime) dum ad te dò has litteras, non aliter, quam contingit impudicis mulieribus, & quæ Corpore ſuo aliquando quæſtum fecerunt. Hæ enim ætate ingraueſcente, & effœto iam, anniſque confecto Corpore, cum amatores non inueniant, niſi precio redimant, & conducant, & ad priſtinas perditæ Iuuentutis libidines redire non valeant, turpiſſimo denique lucro ceſſant, &, re familiari, eiſdem artibus: quibus parata fuerat, pœnitus abſumpta, ad præſtandum Iuuenculis lenocinium ſe conuertunt, vt eam voluptatem, quam ob Senectutem proprio Corpore capere non poſſunt, ex aliena impuritate, recordatione, ac quaſi obtutu conſequantur. Non aliter quàm helluones, cum epulis arcentur, nidore ipſo Culinæ capi ſolent. Sic ego (ſi, in re præclara, tàm ſordidis comparationibus vti licet) qui Iuuenis pruritu quodam, ac deſiderio ſcribendi ſemper laboraui, & nõnulla etiam (quantũ vires, & Iudicij tenuitas paſſæ ſunt) litteris mandaui, nunc cũ ab ætate decrepita non multũ remotus, ſtudijs, & libris ſcribendis vacare non poſſim, & tamen adhuc ſcribendi quadam libidine, ac quaſi titillatione aſsiduè vexer, nec explere valeam, quodam ſcribendi lenocinio in alios vtor: atque vt lenæ ipſæ, quæ aliquando meretricium exercuerunt, nobiles, ac pulchritudine præſtantes puellas aggrediuntur, & ad mores ſuos, impudicitiamquè, arte quadam, & aſtu, &, magnis propoſitis præmijs, transferre, ac inducere conantur. Sic ego, ſi quando in eos Iuuenes incidi, qui præſtantia ingenij, & mentis viribus præcellere mihi videantur, & ad ſcribendum proniores, ſoleo non ſolum illos ad eam rem adhortari, ſed etiam ſponte currentibus calcaria ſubdere, & argumenta, materiamque ſcribendi ſufficere, & expiſcari; quæque ego, vel imbecillitate Corporis, vel Ingenij excluſus, vel alio negocio impeditus aggredi non ſum auſus, vel inchoata abſoluere non valui, vt ipſi aggrediantur, vel abſoluant, vehementer adhortari. Inter alios autem, tù mihi aliquando (mi Maſini eruditiſsime) viſus es, eodem quo ego pruritu ſcribendi laborare; quod illæ tuæ in diſertiſsima, nobiliſsimaque INSENSATORVM Academia habitæ orationes, atque in lucem editæ, non ſine quidem tua laude, teſtificantur. Inde factum eſt, vt quemadmodum in alios quoſdam, ita, & in te ſumpſerim hoc mihi licere, vt eodem lenocinio vterer. Vt enim Plato in ſuo ſympoſio aſſerit ſolere his accidere, qui morſi ſunt à Vipera, qui nolunt vllis alijs aperire quanto cruciatu ex viperino morſu torqueantur, niſi his, qui eodem morſu, & cruciatu laborant; quaſi hi ſoli, eiuſdem mali non ignari, facile poſſint ignoſcere, ſi ex cruciatu compulſi, & loqui, & agere aliquando imprudentius compellantur. Ego igitur morſus, ac ſaucius cupiditate hac ſcribendi, tibi, & ſponte tua prudenti, bonarumque Artium, præcipuè Iuris ſcientiæ, conſulto de ſcribẽdo conſilium, & quaſi noctuas

Athenas

nunc affero; ſed ſis planè, vt es, ſatis tua ſponte, & prudens, & in vtroque iure verſatus, & per plures annos, cum clariſſimis Collegis interpretando exercitatus. Quid tamen impedit Iuriſconſultum ſenem, & in eodem munere diutiſſimè non omnino imperitè verſatum, quædam perſpexiſſe, & perſpicere, quę tu, & Iuniores, nec viderint, nec animum appulerint? ſanè D. Auguſtinus, at quantus vir? ſcriptum reliquit, paratum ſe doceri, non ſolum ab antiquioribus, vel æqueuis, & ſui ſimilibus, verum etiam ab anniculo. Agam igitur ego tecum, qui adhuc Iuuenilem ætatem non exceſſiſti. Agam inquam ego, ætate iam exacta, vt qui iam in portum ex alto inuecti ſunt, agunt cum ijs, qui portu ſoluunt; hi enim ſummo ſtudio percipere ſolent, tempeſtatis, prædonumque vitandorum rationem, & quæ loca inhoſpita ſint, & ſterilia, & quæ culta, & feracia. Natura enim ita comparatum eſt, vt ijs faueamus, qui eadem pericula, quibus nos perfuncti fuimus, ingrediuntur, & ſi ſiluarum, locorumque periti, venatoribus ſolent, & veſtigatoribus luſtra ferarum indicare, cur non ego, qui curſum confeci, non modo ſtudiorum, verum, & vitæ, tibi, hoc eſt homini amiciſſimo, tuique ſimilibus, vrgentibus eadem ſtudia, in quibus ipſe ætatem conſumpſi, & ad ſummam laudem, ac gloriam his itineribus aſpirantibus, quæ quoquo loco lateant, pro meo captu, non oſtendam, tuque, quanquam tua ſponte ſapis, conſilium ſi non prudentiſſimi, at certè tui amantiſſimi hominis, non accipias? qui tibi rationem, qua labores, & vigilias tuas optimè collocare poſſis, conatur oſtendere. Itaque ſi quando, vt aliquid ſcribas in hac noſtra iuris ſcientia animum adieceris, quod ego te facturum, ſi te bene noui, non dubito, conſulo tibi, vt id argumenti genus deligas, vel in eam partem Iuris tuum deſudet ingenium, & induſtria primum, in qua non multorum commentaria extent. deinde in qua apparere poſſit rerum, ac materiarum multarum varietas. his enim duabus rationibus, vt fermè quotquot iuri operam ſunt daturi, ſis habiturus lectores facile conſequere, nam ſi deligas, vt in eam partem iuris ſcribas, in qua ſcribentium ſint Phalanges, vt fermè neceſſe eſt euenire hiſce noſtris temporibus, quibus vix reperias locum inter ſacras conſtitutiones, vel in libris Digeſtorum, in quo non multi prolixa commentaria coaceruauerint, vtrum lectores ſis habiturus, tibi repromittere non potes, tum quia multitudo hæc, nauſeam, ac laborem nimium parit, tùm quia, & ſi luculenter ſcripſeris, & eleganter, difficilius eſt inter multos, plerunque doctiſſimos viros, quorum maior emicet virtus, & doctrina, internoſcere, quòd vbi nullos, aut paucos habeas ęmulos, proculdubio non ita euenire conſueuit. Adiuuabit, ſi prouincia, quam tuis ſcriptis illuſtrandam aſſumpſeris, uaria ſit, & argumentorum ſedibus abundet, ac quaſi ſcateat; nam, & hæc varietas homines ad legendum facilè allicere ſolet, non aliter, quàm varietas merciū, ad inſtitorū tabernas, emptorum multitudinem adducit, atq; attrahit, & magnum inde lucrum inſtitores conſequuntur. quippequod, qui accedunt, nō omnes iiſdē rebus indigent, ſed varij varijs, quòd ſi contingat tabernam abundare, mercibus, non ſolum varijs, & vulgaribus, verū etiam reconditioribus, & ex longinquo adductis, & quas apud alios vix reperias, tum neſcio quid prope diuinum accidit, nempe vt ad huiuſmodi ſcriptorem, quaſi ad Phenicem, neceſſe ſit recurrere,

rere, quam rem, meo iudicio, teſtatiſſimam inter alios facit Andreas Titaquellus, non ſolum rerum omnium notitia, verum etiam materiarum, quas tractauit, delectu, præſtantiſſimus; Id, & tu facile conſequèris, ſi accuratè in eam partem librorum Iuris ſcribere in animum induxeris, in quam ego aliquando ſcribere ſtatueram, perfeciſſemque, niſi magna moles occupationum, & moleſtiarum, tibi non incognitarum, oppreſſiſſet. Ea autem eſt volumen, quod appellamus Authenticorum, diſtinctum in nouem (quas appellant) collationes, in quo nemo alius commentaria edidit. Nam Bartolum, & Angelum inter commentatores huius voluminis vix reponendos cenſeo, quippe qui tam breuiter, vt ne ſummis quidem labris, quæ in prolixo illo contextu continentur, attigiſſe videantur, cuius rei illa forte eſt cauſa, quòd magna pars eius libri, per Irnerium veterem Iuriſconſultum, ante Accurſianas gloſas, fuerit in Codicem Iuſtiniani translata, atque locis opportunis, conſtitutionibus Imperatorum, tanquàm appendix, affixa, vnde exiſtimandum eſt, tam veteres, quàm Modernos, quæ in volumine eiuſque Interpretatione tractanda erant, ſecutos Irnerium, & eius ordinem, ad dictas appendices, & quas Authenticas appellamus, tranſtuliſſe. ſed (inquis) ſi noſtrates copioſè, ad dictas appendices, & translatas ab Irnerio Authenticas, congeſſerunt, quæ tandem vtilitas, & laus iſtius meæ ſcriptionis, ſi antiquiores eaſdem res tractaſſe comperiantur? Magna quidem vtraque inquam, nam in repetendis ijs, quæ iam alias tractata fuerunt, extare poterit, in repetitione ordo, & copia circa ea, quæ tractata fuerint, Item additio modernorum ſcriptorum, in quibus ſcriptoris eruditio, & iudicium facile apparere poterit, adde quod magni faciendum eſt ea, quæ late diſperſa ſunt, e loco ſuo moras, in varias partes diſiecta, in vnum, ac propium locum cogere, in quem, ſi quis incidat, non cogatur lector quid de eo, vel dictorum ibi per Accurſium, alij ſenſerint, miſerè, ex varijs partibus per fruſtra mendicare, ſed poſſe ſtatim apertione vnius libri eodem tempore querere, inuenire, perlegere, & addiſcere, illud quidem, mea ſententia, magni eſt faciendum; ſed illud longe pluris, quòd in ipſo Authenticorum volumine plura continentur, quorum in alijs libris iuris ciuilis, non ſolum, non ſunt plenè tractata, verum etiam ne minima quidem de eis habetur ſuſpicio, ſiue odor, quæ, ſi quis aggrediatur, ſiue pleno ſtylo, & interpretatione, ſiue ſtrictiore, & conciſo, id erit, non tam interpretari, quàm deliteſcentes leges, quaſi de profundo quodam elicere; credibile eſt autem veteres ab hac prouincia abſtinuiſſe, & in illo libro excolendo nullam propè operam dediſſe, ſiue exoſos prolixam, & inconditam texturam eius libri, ſiue ob confragoſam translationem, & verſionem, & ſtyli duritiem, & vertentis ignorationem, non ſolum iuris, verum etiam grecæ, & latinæ linguæ. creditur enim (immo clarè apparet, vt vtriuſque linguæ periti teſtantur) eum, qui opus illud de greco in latinum vertit, nec grecam calluiſſe linguam, nec latinam; quo factum eſt, vt Aloander, ſuccurrere noſtris volens, illud de nouo verterit, in quo vertendo, ſi quando, & ipſe lapſus fuerit, poterit is, qui in ipſum librum ſcripturus fuerit iuuari opera, & induſtria, non ſolum ipſius Aloandri, verum etiam cuius vis alterius, qui grecam, & latinam linguam teneat. quin extat hodie translatio Iuliani Patritij ex conſulis, quæ circumfertur, ſtylo non ineleganti, ſed compendioſo, quem librum, licet doctores

N°II:H? noſtri,

Digitized by Google

noſtri, vt ſpurium reiecerint, eſt tamen (ſi Alciato credimus) ipſius Iuſtiniani partus legitimus, & melior quàm ea, qua nunc vtimur, facta ſcilicet tempore Bulgari, hoc eſt in ipſa temporum fece, ſi bonas artes, vel vtriuſque linguæ peritiam ſpectes, demum quid impedit poſſe hunc, qui prouinciam ſcribendi in hoc opus aggrederetur, vtramque linguam cum Iuris ſcientia, vel tenere, vel ſi non teneat, motus exemplo M. Catonis, qui in ſenectute græcas litteras didiciſse traditur. adhibito ad hoc ſtudio, & magiſtro, addiſcere? in quo non dubito quiſquis is fuerit, futurum non ſolum, vt nitorem libro afferat, verum etiam, vt multa eliciat ſcitu digniſſima, & ad iuuandam hanc Iuris ſcientiam, & chriſtianam Remp. valde opportuna. Nam veluti Tellus, quę nunquam Aratrum paſſa fuit, vel non niſi longo iniecto interuallo proſcinditur, & ſeminatur, copioſiores parit fructus, quàm ſi ſingulis annis aratro ſubijciatur, ita, cum quis eam partem Iuris, vel materiam explanare aggreditur, in qua Interprætanda, vel tractanda, nemo antea, vel omnino pauci, laborauerunt, plura ſibi occurrunt, quæ nouiter, & proprio marte poſsit, vel inuenire, vel inuenta ab alijs illuſtrare, & ampliora reddere, quàm ſi multi in eodem agone, & palæſtra decertauerint, qui tanquam primi Meſſores vix colligendarum ſpicarum, quæ ipſis exciderunt facultatem reliquerunt Poſterioribus, & niſi dicta ab alijs, & quaſi detrita repetas, & eodem in loco Inculces, ſcribentis opera extare non poteſt, hæc autem repetito neceſſario nauſeam facit, & quaſi crarabe repetita ſtomachum mouet, vnde valde appoſitè Ingenioſus Poeta inquit.

Non minimum refert intacta roſaria Primus,
An carpas ſera pene relicta manu.

Poſſem ego ad hoc cogitatum meum tibi probandum, præter hæc, nõnulla alia afferre, ſed apud te, qui mihi tantum tribuis, quantum nec ego agnoſco, nec verè à quoquam eſt tribuendum, minime nunc eſt hoc neceſſarium; Illud ego, vel ſacramento contenderem, in hac tanta librorum copia noſtrorum temporum, & magno tam veterum, quàm recentiorum numero nullam in partem librũ iuris, tam certa ſpe glorię, vel tanta legentium vtilitate poſſe quemquam laborare, & vigilias ſuas conuertere, quàm in hunc librum, quodque ego aliquando facere cogitaui, vt tu conficias, & præclaram æternæ memoriæ conſequẽdæ occaſionem amplectaris, vehementer, pro paterna mea in te beneuolentia, adhortor. Quod ſi, vt hanc prouinciam ſumas tibi perſuaderi non poterit, aut aliquo tuo negocio, vel incommodo (quod abominor) vt ſcribas non vacabit, hanc meam epiſtolam, non tibi ſoli, ſed omnibus Iuris ſtudioſis, ſcriptam volo, ad hoc, vt te, vel recuſante, vel impedito, tentemus, an alius quiſpiam inueniri poſsit, cui nec voluntas, nec facultas huius conficiendæ rei deſit. Vale Peruſiæ Pridie Kal. Iulias CIↃ IↃ XC.

ELENCHVS

Rubricarum, & legum Interpræetarum, quæ hoc volumine continetur.

Rub. de offic. eius cui mandat. eſt Iuriſd.
Lex 1. Quacumque.
§. Qui mandatam eiuſdem l. 1.
Rub. de offic. aſſeſſorum.
L. 4. Diem functo.

PHILIPPI

PHILIPPI MASSINII
AB INNOCENTIIS I. C.
ET EQVITIS PERVSINI.

Ciuis Ticinenſis,&c,in Piſano Gymnaſio,Interpretis Primarij, in primam digeſti veteris partem.

COMMENTARII.

Ad Rubricam ff. de offitio eius.

SVMMÆ RERVM, ET VERBORVM.

1 *Interpretes, maioris etiam nominis, in hac materia, ob antiquitatis ignorationem, grauiter peccaſſe.*

2 *Methodus obſeruanda proponitur.*

3 *IVRISDICTIO quibus modis vſurpetur.*

4 *Iuriſdictio refertur, aut ad factum, aut ad Ius.*

5 *Iuriſdictio, ad factum relata, exercitium iuriſdictionis ſignificat, aut Prætoris edictum.*

6 *Iuriſdictio, ad ius relata, facultatem ius dicendi, quam habet Magiſtratus ſignificat.*

7 *IVRISDICTIO, an, ſecundum latini ſermonis proprietatem, ad merum Imperium poſſit referri, vel ad eam duntaxat poteſtatem, quam habet Magiſtratus ſtatuendi de ciuilibus negotijs.*

8 *Imperium, aut refertur ad perſonas, quæ ſunt ſupra leges, aut ad perſonas, quæ ſunt infra leges.*

9 *Perſonæ, quæ ſunt infra leges, aut priuatæ ſunt, aut publicæ.*

10 *Perſonæ priuatæ quænam dicantur.*

11 *Imperium, relatum ad priuatas perſonas, ſignificat, aut dominium, aut patriam, vel dominicam poteſtatem.*

12 *Perſonæ publicæ quænam dicantur.*

13 *Magiſtratus ſubeſſe non autem præeſſe legib. ex M. Tul. lib. 3. & Platone lib. 4. de legib. declaratur.*

14 *Princeps ſolus, qui ſolutus eſt legib. legibus præeſt, leges Magiſtratibus, & Magiſtratus populo.*

15 *Imperium, relatum ad perſonas publicas .ſ. Magiſtratus, poteſtatem gladij, ad animaduertendum in facinoroſos homines, quod merum Imperium ſpecialiter dicitur ſignificat.*

16 *Prætor vrbanus, & ſi pleniſſimam Iuriſdictionem haberet, de nullo tamen crimine cognoſcebat.*

17 *Iuriſdictio vniuerſa mandari poteſt.*

18 *Cognitio de criminibus mandari non poteſt.*

19 *Iuriſdictio ineſt mixto, non autem mero Imperio.*

20 *Genus ineſt omnibus ſuis ſpeciebus, & de illis vniuocè prædicatur.*

21 *Iuriſdictia mero Imperio non ineſt, de eoque ſecundum definitionem non prædicatur.*

22 *Imperium eſt ſupra Iuriſdictionem.*

23 *Vniuerſalius non poteſt eſſe ſpecies minus vniuerſalis.*

24 *Merum Imperium eſt ſpecies Iuriſdictionis.*

25 *Exercitatio publici Iudicij, meri eſt Imperij, & cur.*

26 *Muretus reprahenditur.*

27 *Lex non eſt impoſita verbis.*

28 *Argumentum à proportione validum eſt.*

29 *Ius dicere, ita ſe habet, ad exercitium meri Imperij, vt Iuriſdictio ad Imperium.*

30 *Ius dicere dicitur, qui Imperium exercet.*

31 *Tractatum generalem, in dubio, credendum eſt habere generalem Rubricam.*

32 *Proconſules, & Præſides, in Prouincijs, habent pleniſſimam iuriſdictionem.*

33 *Proconſules, & Præſides merum Imperium habent.*

34 *Prætores vrbani pleniſſimam, in vrbe, habebant Iuriſdictionem, quoad cognitionem cauſarum ciuilium, non autem criminalium.*

35 *Prætor non habet niſi ſpecialem iuriſdictionem.*

36 *Prætor, an habuerit merum Imperium, non ſatis conſtat inter Interpretes.*

37 *Iuriſdictio in ſpecie diſtinguitur à mero Imperio, generalis autem includit etiam merum Imperium.*

38 *Imperium merum, non eſt ſuperius, prædicatione, Iuriſdictione, ſed virtute, & auctoritate.*

39 *Iuriſdictia generaliter accepta eſt Superior Imperio mero.*

40 *Bolognettus reprehenditur,*

41 *Gloſſa auctoritas probabilis eſt, non neceſſaria.*

42 *IVRISDICTIO vnde dicta ſit.*

43 *Ditio, vox, quæ poteſtatem ſignificat, magis, quam dictio, Iuriſdictionis ſubſtantiæ accommodatur.*

44 *Iuriſdictio nil aliud eſt, quàm iuris poteſtas de iure publico introducta.*

45 *Iuriſdictio nullibi reperitur ſcripta, niſi cum C. & T.*

46 *Etymologia nil aliud eſt, quàm quædam vocis interpretatio, & eiuſdem vocis in proprium effectum rei, quæ demonſtratur, reſolutio.*

47 *Conſuetudo eſt optima legum interpres.*

48 *Coniugatorum ſit eadem iuris diſpoſitio.*

49 *Ius dicens dicitur à iure dicundo, & eſt coniugatum cum Iuriſdictione.*

50 *Iuriſdictionis magis proprium eſt, dictio iuris, quam poteſtas, quæ eſt vox generaliſſima.*

51 *IVRISDICTIO, quo iure fuerit introducta.*

52 *Ius Romanorum, aliud publicum, aliud priuatum.*

53 *Ius Publicum quid.*

54 *Ius Priuatum quid.*

55 *Iuriſdictio, non niſi circa negocia Ciuilia, aut criminalia verſatur.*

56 *Genus ineſt totaliter ſuis ſpeciebus, de quibus dicitur, aut prædicatur.*

57 *Quod prædicatur de Genere, idem etiam prædicatur de qualibet eius ſpecie.*

58 *Iuriſdictionis ſpecies, vel aliquæ, vel omnes ſunt de iure priuato.*

59 *Priuatam vtilitatem reſpicientia, ſunt de iure priuato.*

60 *Mixtum Imperium, & Iuriſdictio ſimplex reſpiciunt priuatam vtilitatem.*

61 *Mixtum Imperium eſt Iuriſdictio, quæ officio Iudicis expeditur, priuatam vtilitatem reſpiciens.*

62 *Publicum, vel priuatum dicitur ab obiecto, circa quod verſatur.*

63 *Iudicia, quæ verſantur circa delicta publica, dicuntur publica, quæ circa delicta priuata dicuntur priuata.*

64 *Iuriſdictio ſimplex, & Mixtum Imperium verſantur circa obiectum priuatum.*

65 *Merum Imperium priuatam vtilitatem reſpicit.*

66 *Merum Imperium conſiſtit in abſolutione, & condemnatione reorum.*

67 *Argumentum à combinatione duarum legum validiſſimum eſt.*

68 *Reſcriptum indulgens crimen reo, & eum à noxa eximens, valet.*

69 *Reſcriptum, contra publicam vtilitatem impetratum, non valet.*

70 *Propter quod vnumquodque tale, & illud magis.*

71 *Magiſtratus ſunt propter Iuriſdictionem.*

72 *Magiſtratus ſunt de iure publico.*

73 *Publici iuris eſſe dicuntur, quæ publicam vtilitatem reſpiciunt, & ad ſtatum rei Romanæ ſpectant.*

74 *Iuriſdictia reſpicit publicam vtilitatem.*

75 *Actus talis eſt, qualis eſt potentia.*

76 *Cauſa qualis eſt, talis etiam cenſetur effectus.*

77 *Iuriſdictio, licet circa priuatorum negocia plerunque verſetur, non tamen cenſetur reſpicere priuatorum vtilitatem.*

78 *Iuriſdictionis nulla eſt ſpecies, quæ ſit iuris priuati.*

79 *Iuriſdictionis definitio, à Bart. allata, authori minime probatur.*

80 *Eandem tamen quomodo ſit intelligenda, quia ab alijs non reprobatur, declarat Author.*

81 *Iudicia omnia ſunt ſimpliciter publica, reſpectiuè tamen, priuata etiam dici poſſunt.*

82 *Iudicia,*

Digitized by Google

82 Iudicia, quæ fiunt de delictis publicis, magis publica, quàm cætera dicuntur.
83 Minus malum, reſpectu maioris, dicitur bonum.
84 Minus publicum, reſpectu magis publici, poteſt dici priuatum.
85 Iudicium, relatum ad populum, vel ad Magiſtratus, publicum ſemper dici debet.
86 Iudicium, relatum ad Iudices pedaneos, priuatum dici poteſt.
87 M. Tull. Cic. locus, ab anthore declaratur.
88 Abſolutio innocentis, principaliter reſpicit publicam vtilitatem, ſecundario autem, etiam illius, qui abſoluitur.
89 Publica vtilitas, conſiſtit in eo, vt Rei condemnentur.
90 Indulgentia, & abſolutionis actus, Iuriſdictionis, & Imperij eſt actus.
91 IVRISDICTIO, an, & quando iuris publici, vel priuati ſit, diſtinctione declaratur.
92 Iuriſdictio per ſe, & in ſua primeua inſtitutione conſiderata, quatenus pro ea Ius redditur, dicitur iuris publici.
93 Iuriſdictio reſpiciens publica delicta, & Iudicia, etiam quoad exercitium, eſt iuris publici.
94 Iuriſdictio, quæ refertur ad negocia ciuilia, ſi non ſimpliciter, ſaltem reſpectiue dicitur eſſe iuris priuati, & ratione obiecti.
95 Vna, & eadem res, diuerſis reſpectibus diuerſo iure cenſetur.
96 IVRISDICTIO qua ratione introducta.
97 Iudicia omnia, aut diſtrahendarum controuerſiarum aut puniendorum maleficiorum gratia eſſe reperta, M. Tull. pro Cecinna authoritate declaratur.
98 Iuriſdictio, introducta eſt ob publicum bonum Ciuitatis, vt benè quiſque viuat, ſecundum Philoſophum.
99 IVRISDICTIO, quid ſit.
100 Iuriſdictionis definitio, à Coraſio allata.
101 Iuriſdictionis definitio Vaconij.
102 Iuriſdictionis definitio, à Goueano allata.
103 Definitio, debet conſtare genere, & differentijs.
104 Poteſtas in genere, quid ſit.
105 Poteſtas, eſt nomen genericum, quod prædicatur, & de poteſtate iuris, & de poteſtate facti.
106 Poteſtatem facti triplicem eſſe, ex Ariſt. declaratur.
107 Potentia iuris, triplex eſt.
108 IVRISDICTIO, quotuplex ſit.
109 Iuriſdictio voluntaria, quid ſit declaratur.
110 Iuriſdictio contentioſa, duplex eſt.
111 Iuriſdictio Contentioſa, cur ſic dicta.
112 Iuriſdictio Ciuilis, duplex eſt.
113 Iuriſdictio ſimplex, nil aliud eſt, quàm poteſtas iudicandi iudiceſque dandi, de ciuilibus controuerſijs.
114 Mixtum Imperium, quid ſit declaratur.
115 Merum Imperium, quid ſit.
116 Iuriſdictio, in genere ſumpta duplex eſt.
117 Iuriſdictio delegata, duplex etiam eſt.
118 IVRISDICTIO, quæ requirat, ad hoc, vt illi ſit locus.
119 Iuriſdictionis circunſtantia rei.
120 Ius dicere, qui non poſſunt.
121 Iuriſdictionis circunſtantia perſonæ.
122 Iuriſdictionis circunſtantia loci.
123 Locus, vbi Magiſtratus, ſalua maieſtate Imperij, ſaluoque more maiorum, ius dicere conſtituit, ius rectè appellatur.
124 Iuriſdictionis circunſtantia temporis.
125 Iuriſdictionis circunſtantia modi.
126 IVRISDICTIO, quos operetur effectus.
127 Iuriſdictione conceſſa, omnia neceſſaria conceſſa videntur, ſine quibus, Iuriſdictio explicari non poteſt.
128 Litigans, ſi poſt litem conteſtatam, forum, vel domicilium mutauerit, nihilominus, iudex prior in eum procedere poteſt.
129 IVRISDICTIO, quibus modis finiatur.
130 Iuriſdictio, in ſingulis cauſis finitur, aut finita inſtantia, aut iudice recuſato.
131 Iuriſdictio, vniuerſaliter finitur, aut ipſo iure, aut facto hominis, & ipſo iure, aut natura, aut lege.
132 Iuriſdictio, dicitur finiri natura, ſi finiatur morte, & in delegato, ſpirat morte delegantis.
133 Iuriſdictio delegata, quando ſpiret morte delegantis.
134 Iuriſdictio finitur lege, in ordinario, finito magiſtratu.
135 Magiſtratus vrbani, & prouinciales, quando finirentur, & deponerent inſignia Imperij.
136 Magiſtratus prouinciales, quandiu vrbem non ingrediebantur, poterant ſemper Iuriſdictionem voluntariam exercere.
137 Iuriſdictio, quando lege ceſſare dicatur in delegato.
138 Iuriſdictio, quo pacto finiatur facto hominis.
139 OFFICII nomen, quibus modis vſurpetur.
140 Officium, latius patet, quàm artificium.
141 Officium duplex eſt, methaphoricum, & proprium.
142 Officium, ad res incorporales relatum, ſignificat Imperium, poteſtatem, & dignitatem Ius dicentis, aut beneficium.
143 Officium, ad res corporeas relatum, ſignificat locum, in quo conſiſtunt Officiales, vel cellulam, in qua ſcripta quædam, ad ea, quæ pro Tribunali agenda erant, pertinentia, reponebantur.
144 Officium, ad perſonas relatum, ſignificat

Magiſtratum, officialem, vel Iudicem.

145 *Officium refertur ad Miniſtros Magiſtratuum, & Præſidum.*

146 *Officium propriè acceptum, ideſt quod vnuſquiſque debet efficere, ſecundum perſonæ, quam ſuſtinet qualitatem, ex M. Tull. declaratur.*

147 *Officium deſerere is dicitur, qui contra publicam honeſtatem, aliquid facit.*

148 *Inofficioſus dicitur parens, qui ſanguinis ex ſeſe procreati, & pietatis obliuiſcitur.*

149 *Officium, ad perſonas priuatas relatum, duplex eſt.*

150 *Officium, ſine artificio, quodnam ſit declaratur.*

151 *Officium cum artificio duplex eſt.*

152 *Officium liberale, & mechanicum, quodnam ſit declaratur.*

153 *OFFICIVM vnde dicatur*

154 *STATVTVM de Officialibus communis Florentiæ, an Piſtorij poteſtatem comprahendat.*

155 *Statutum loquens de officialibus Papæ, eſt intelligendum de ijs, qui ſunt propriè, & ſtrictè officiales.*

156 *Statuta, propriè, & ſtrictè ſunt intelligenda.*

157 *Officialis, propriè, & ſtrictè, eſt is, qui gerit, vel magiſtratum, vel qui, in ipſius ſedis Apoſtolicæ obſequijs, exiſtit.*

158 *Delegatus Papæ, certum magiſtratum gerere non dicitur, nec in obſequijs Sedis Apoſtolicæ exiſtere.*

159 *Statutum, loquens de officialibus, eſt intelligendum de ijs, qui, ſecundum communem vſum loquendi, dicuntur Officiales.*

160 *Communis vſus loquendi, in interpretatione ſtatutorum, præfertur proprietati.*

161 *Delegatus Papæ, ſecundum communem vſum loquendi, non dicitur Officialis ipſius Papæ.*

162 *Officialis, ſecundum communem vſum loquendi, eſt, qui ſub alio miniſterialiter Iuriſdictionem exercet.*

163 *Delegatus Papæ, tàm ſecundum proprietatem, quàm ſecundum communem vſum loquendi, dicitur Officialis Papæ.*

164 *Officialis alicuius is dicitur, qui circa aliqua negocia, vices eius gerit.*

165 *Delegatus Papæ, in cauſa ſibi commiſſa, vices Pontificis gerit, cum illum repræſentet.*

166 *Delegatus Papæ, eſt dignior ordinario, & cur.*

167 *Delegatus Papæ miniſterialiter, ideſt tanquam miniſter Iuriſdictionem Summi Pontificis exercet.*

168 *Officialis is propriè dicitur, qui aliquod officium exercet, a quo denominatur.*

169 *Officiales, ex communi vſu loquendi, ij ſunt, qui ad particularia officia Iuriſdictionalia, per ciuitates aſſumuntur.*

170 *Officialium appellatione, non ſolum Magiſtratus, & Iudices ordinarij, ſed miniſtri etiam alienæ iuriſdictionis, vt ſunt delegati, ſtrictè, & propriè continentur.*

171 *Potiſſimum, dictio, ſignificat caſum minus dubitabilem.*

172 *Delegatus Papæ, etiam ſecundum communem vſum loquendi, dicitur Officialis ipſius.*

173 *Officiales communiter dicuntur omnes exercentes Iudicia, & Iuſtitiam.*

174 *Conſuetudo eſt optima legum Interpres.*

175 *STATVTVM loquens de Officialibus communis Florentiæ, An locum habeat in Poteſtate Piſtorij.*

176 *Præſides prouinciarum non veniunt appellatione Magiſtratuum Pop. Rom.*

177 *Statuta ſunt ſtrictè, & propriè intelligenda.*

178 *Poteſtas Piſtorij, propriè non poteſt dici officialis communis Florentiæ.*

179 *Cauſa remota, non eſt propriè cauſa.*

180 *Poteſtatis Piſtorij, cauſa proxima, & immediata, eſt eiuſdem Piſtorij commune, non autem commune Florentiæ.*

181 *Statutum, potius ſecundũ communem vſum loquendi, quàm ſecundum proprietatem, debet intelligi.*

182 *Poteſtas Piſtorij ſecundum communem vſum loquendi, dicitur officialis communis Piſtorij, non autem Florentiæ.*

183 *Iuris Ciuilis appellatione, in dubio, intelligitur Ius Ciuile Romanorum.*

184 *Statutum loquens de officialibus communis Florentiæ, debet reſtringi ad officiales eiuſdem Ciuitatis Florentiæ, non autem ad alias extendi.*

185 *Officialis Florentiæ dicitur etiam is, qui fungitur vice Magiſtratus communis Florentiæ, in Ciuitate Florentinorum dominio ſubiecta.*

186 *Prætor Piſtorij, gerit vices Magiſtratus communis Florentiæ, exercens officium iuriſdictionale in Ciuitate ſubiecta.*

187 *Præſes, exercens in Prouincia ſubiecta officium iuriſdictionale, dicitur fungi vice Magiſtratuum Vrbis Romæ.*

188 *Iuſdicens, illius eſt Officialis, a quo eligitur.*

189 *Prætor Ciuitatis Piſtorij, eligitur a communi Florentiæ.*

190 *Peruſini olim eligebant Spoleti Poteſtatem.*

191 *Officialis habet relationem ad eum, cuius Iuriſdictionem miniſterialiter exercet.*

192 *Proprietas verborum ſumitur potiſſimum a definitione, & ab auctoritate.*

193 *Poteſtas Piſtorij, eſt officialis communis Florentiæ, ſecundum auctoritatem, & ſecundum diffinitionem.*

194 Prætores

194 Pratores, & Praſides numerabantur inter magiſtratus Pop. Rom. dominantis.

195 Officialis vnuſquiſque dicitur eſſe illius, cuius miniſterialiter Iuriſdictionem exercet.

196 Poteſtas Piſtorij, miniſterialiter exercet Iuriſdictionem communis Florentia.

197 Officialis is dicitur, cuius miniſterio, & opero, quis vtitur, quiq. in ſolicitudinis partem vocatur.

198 Poteſtas Piſtorij is eſt, cuius miniſterio, & opera communis Florentia vtitur, & in ſolicitudinis partem vocat.

199 Officiales, ſecundum communem vſum loquendi, is dicitur, qui ad particularia officia iuriſdictionalia aſſumitur.

200 Poteſtas Piſtorij eſt aſſumptus ad particulare offitium iuriſdictionale, in Ciuitate Piſtorij.

201 Lex voluit §. vlt. ff. de interrogat. act. declaratur.

202 Magiſtratuum appellatione ſimpliciter veniunt etiam Praſides.

203 Magiſtratus, & officiales, quomodo differant inter ſe, declaratur.

204 Mantua conſideratio, de cauſa proxima, & remota omnino reijcitur.

205 Poteſtatis Piſtorij cauſa efficiens totalis, & proxima, eſt Reſpublica Florentina.

206 Cauſa non locus reſpici debet.

207 Genetiuus cauſam potius, quàm locum ſignificat,

208 Verba ſunt intelligenda in potentiori ſignificatu, quando ſignificant ſpeciem incertam, ſecus quando poſſunt ad quamlibet ſpeciem referri, debet enim tunc generaliter intelligi.

209 Verba prolata a lege, potius in genere, quàm in ſpecie ſunt intelligenda.

210 STATVTVM loquens de officialibus communis Florentia, an, & quando locum habeat in Pratore Ciuitatis Piſtorij, diſtinctione declaratur.

211 Statutum loquens de officialib. communis Florentia, quando voluit pro communi Florentia intelligere Populum Florentinum, muris Ciuitatis Florentia circumſeptum, non includit Pratorem Ciuitatis Piſtorij.

212 Statutum loquens de officialib. communis Florentia, quando per commune intelligit Rempublicam Florentinam, & ſic fictam quandam perſonam dominantem, vel eſt dubium, ſi ſubiecta materia repugnat, non includit etiam eos, qui praſunt Ciuitatib. ſubiectis, & cur.

213 Verba intelliguntur ſecundum ſubiectam materiam.

214 Statutum faciens menſionem de Officialibus communis Florentia, etiam ſi materia ſubiecta ſit indifferens, & non repugnet, tamen ſi odioſum ſit, ad Officiales duntaxat Vrbanos porrigitur, & cur.

215 Statutum loquens de communi Florentia, quando materia eſt indifferens, & eſt fauorabile, extenditur etiam ad officiales cæterarum Ciuitatum.

216 Odia ſunt reſtringenda, fauores ampliandi.

217 OFFICIVM Iudicis, quo iure ſit introductum.

218 Officium Iudicis, ab eo iure incrementum, & perfectionem, à quo Iudicium ipſum, originem habuit.

219 Officium Iudicis, iuri Ciuili Romanorum eſt adſcribendum.

220 Magiſtratus, à iure publico fuere introducti.

221 OFFICIVM Iudicis, qua ratione ſit introductum.

222 Finis Iuris Ciuilis ex Marco Tull.

223 OFFICIVM Iudicis, quid ſit.

224 Officium Iudicis eſt poteſtas exercendi ea, qua pertinent ad ſuam Iuriſdictionem.

225 Officij Iudicis definitio, à Zaſio relata, reijcitur.

226 Definitio traditur per notiora.

227 Officij Iudicis definitio Bolognetti.

228 Officium Iudicis, ſecundum Auctorem, nihil aliud eſt, quam iuris, & equitatis regula, qua iudex partibus ſuis fungitur, ſecundum Iuriſdictionis menſuram.

229 Officium Iudicis Iuriſdictionis limitibus concluditur, cuius modum Iudici non licet excedere.

230 OFFICIVM Iudicis quotuplex ſit.

231 Officij nobilis, & mercenarij nomina à quibuſdam reprobata.

232 Leges, non verbis, ſed rebus ſunt impoſita.

233 Officium Iudicis nobile, ſeu abſolutum, vel merum, vel extraordinarium, illud eſt, quod exercet Iudex, cum ſuo propria motu, vel parte etiam petente, ſecundum ſua Iuriſdictionis menſuram, propria auctoritate, ſubueniendo etiam, ſi nulla ſit actio.

234 Officium Iudicis nobile, ſeu extraordinarium duplex eſt, quoddam quod exercet motu proprio, quoddam quod exercet parte poſtulante.

235 Officium Iudicis nobile, quod exercetur ad poſtulationem partis, duplex eſt.

236 Officium mercenarium, vel ſubſeruiens, vel mixtum, vel ordinarium, eſt quod deſeruit actioni propoſita.

237 Officio Iudicis includitur iudicare.

238 Officij Iudicis Mercenarij definitio à Bolognet. allata, authori non probatur.

239 Alexandri Turamini laus.

240 OFFICIVM Iudicis, qua requirat, ad hoc, vt illi ſit locus.

241 Officium Iudicis requirit circumſtantiam Rei.

242 Officium

242 *Offitium Iudicis, requirit circunſtantiam Perſonæ.*

243 *Officium Iudicis, requirit circunſtantiam Loci.*

244 *Officium Iudicis, requirit circunſtantiam Temporis, & Modi.*

245 *OFFICIVM Iudicis, quos operetur effectus.*

246 ***OFFICIVM Iudicis, Quibus modis finiatur.***

247 *Officium Iudicis finitur, quando Iuriſdictio finitur.*

248 *Officium Iudicis, in ſingulis cauſis finitur, per inhibitionem, & per ſententiam.*

249 *DELEGATI appellatio, quibus modis vſurpetur.*

250 *Delegatus, ſignificat quencunque vice alterius datum.*

251 *Delegatus extraiudicialiter ſumptus, ſignificat debitorem delegatum.*

252 *Delegatus, iudicialiter ſumptus, ſignificat eum, cui à Principe, a lege, vel à Magiſtratu iuriſdictio, vel notio eſt demandata.*

253 *DELEGATVS, unde dictus ſit.*

254 *DELEGATVS, quo iure introductus.*

255 *DELEGATVS, qua ratione introductus.*

256 *DELEGATVS, quid ſit.*

257 *Iudex ordinarius eſt, qui Iuriſdictionem habet.*

258 *VICARIVS Epiſcopi, an ſit Iudex ordinarius, vel delegatus.*

259 *Vicarius Epiſcopi, licet ab Epiſcopo eligatur, Iuriſdictionem tamen à lege habet.*

260 *Vicarius Epiſcopi, habet officium perpetuum, & certis limitibus circumſcriptum, ſpecialeque nomen.*

261 *Appellatio, non admittitur à Vicario, ad Epiſcopum.*

262 *Vicarius Præfecti Prætorio, eſt Iudex ordinarius.*

263 *Vicarius interponit decretum ſuper alienationibus minorum, & ſuper Emancipationibus.*

264 *Iuriſdictio, apud duos, in ſolidum eſſe non poteſt.*

265 *Vicarij Iuriſdictio, eſt Iuriſdictio Epiſcopi.*

266 *Argumentum de dominio, ad Iuriſdictionem, validum eſt.*

267 *Iuriſdictio Ordinarij, morte concedentis non extinguitur.*

268 *Iuriſdictio Delegati, morte Delegantis finitur.*

269 *Iuriſdictio Vicarij, morte Epiſcopi finitur, etiam quoad cauſas incboatas.*

270 *Iudex ordinarius non eſt, qui alterius vices gerit, ita vt Iuriſdictio poſſit ab eo, cuius vices gerit, quandocunque reuocari.*

271 *Vicarius Epiſcopi, cuius vicem gerit, nihil proprium habet, & illius Iuriſdictio pendet à vita, & voluntate Epiſcopi.*

272 *Vicarius Epiſcopi, eſt ſimilis legato Proconſulis.*

273 *Legatus Proconſulis, non eſt ordinarius, ſed ad vniuerſitatem cauſarum delegatus.*

274 *Iudex ordinarius, poteſt Iuriſdictionem ſuam, ad cauſarum vniuerſitatem, alteri demandare.*

275 *Vicarius Epiſcopi, non poteſt conſtituere delegatum, ad cauſarum vniuerſitatem.*

276 *Vicarius Epiſcopi, non habet Iuriſdictionem à lege, ſed ab Epiſcopo.*

277 *Genetiuus poſſeſſiuus, non neceſſario dominium, & proprietatem ſignificat.*

278 *Cap. ſua nobis, de offic. Vicarij declaratur.*

279 *Iudex datus, & is, cui mandata eſt Iuriſdictio, differunt.*

280 *Vicarius Epiſcopi, longa differentia diſtat à Vicario Præfecti Prætorio.*

281 *Cap. ſi contra de offic. & poteſt. Iudicis delegati declaratur.*

282 *Vicarij ſubſtituti à Principe, in locum Iudicis ordinarij abſentis, vel impediti, Iuriſdictionem ordinariam habent.*

283 *IVDEX ordinarius, & Delegatus, quibus nominibus differant.*

284 *Ordinarius Iuriſdictionem habet iure proprio, Delegatus, alterius beneficio.*

285 *Ordinarius, poteſt mandare Iuriſdictionem, non Delegatus.*

286 *Ordinarius, eſt in dignitate conſtitutus, non delegatus.*

287 *Ordinarij Iuriſdictio, non ſpirat morte concedentis, Iuriſdictio autem Delegati, ſpirat morte delegantis.*

288 *Delegatus, qui ſemel tulit ſententiam nullam, non poteſt amplius in eadem cauſa iudicare, ſecus in ordinario.*

289 *Delegatus poteſt recuſari, tanquam ſuſpectus, non ordinarius; ſed datur ei adiunctus.*

290 ***Ordinarius, habet ſalarium ex publico, non capit ſportulas, ſecus in delegato.***

291 ***Ordinarius, exequitur ſuam ſententiam, non Delegatus.***

292 *Delegatus, ſecundum aliquos, vbi diuerſa ſit conſuetudo, in procedendo vtitur conſuetudine Delegantis.*

293 *Delegati plures ad aliquam cauſam, non cenſentur ſinguli Iuriſdictionem in ſolidum habere, ideo vnus ſine alio non poteſt; ſecus in ordinarijs.*

294 ***Iuriſdictio, coram Delegato, non poteſt prorogari, de perſona, ad perſonam, ſed tantummodo quoad rem, locum, & tempus; in ordinarijs autem, poteſt prorogari indiſtincte.***

295 ***Ordinarius, poteſt dare poteſtatem ſubdelegandi, non delegatus.***

296 DELE-

296 DELEGATVS quotuplex.

297 Iudex datus, & is cui mandata eſt Iuriſdictio, an idem ſint.

298 Argumentum a lege ceſſante valet,

299 Delegatus, cui mandata eſt Iuriſdictio, nihil proprium habet, ſed vtitur Iuriſdictione mandantis.

300 Iuriſdictionem non poteſt mandare, qui eam iure proprio non habet.

301 Iudex idem modo datus, modo delegatus appellatur.

302 Iudex datus Iudicem dare nequit, is cui mandata eſt Iuriſdictio poteſt.

303 Iudex datus notionem tantum habet, is cui mandata eſt Iuriſdictio, Iuriſdictionem etiam habet.

304 Iudex datus ſententiam ſuam exequi nequit, is, cui mandata eſt Iuriſdictio, cum mixtum habeat imperium, poteſt.

305 Iudex datus, a delegato differt, quia ab eo ad dantem appellatur, non a delegato, ad delegantem.

306 Iudex datus, datur ad certam, & præſentem cauſam, delegatus ad vniuerſitatem cauſarum, etiam futurarum.

307 Iudex datus, non niſi ab ijs datur, quibus hoc lege, Senatuſconſulto, vel Principis conſtitutione conceſſum eſt, Iuriſdictio autem mandatur a quolibet Iuriſdictionem habente.

308 Iudex datus iubetur, & cogitur iudicare, is autem, cui mandata eſt Iuriſdictio, volens tantum eam ſuſcipit.

309 Iudicandi neceſſitas, inter munera ciuilia numeratur.

310 Munera ciuilia neceſſaria ſunt, & inuitis iniunguntur, niſi vacationem, & excuſationem habeant.

311 Iudex datus, non niſi partibus præſentibus, & conſentientibus dabatur. Iuriſdictio autem ex magiſtratus arbitrio mandabatur.

312 Iudex datus, vnus ſemper erat, ex numero ſelectorum, qui in Albo prætoris erant deſcripti. mandatam autem habere Iuriſdictionem, omnes etiam non deſcripti poterant.

313 Iudex datus tenebatur iudicare ſecundum formulam ſibi præſcriptam, non autem is, cui mandata erat Iuriſdict.

314 Iudex datus erat ſemper priuatus, & minor dante, is autem, cui mandabatur Iuriſdictio, poterat eſſe maior mandante, cum eam ſuſcipere non cogeretur.

315 Iudex datus poteſt recuſari, non is, cui mandata eſt Iuriſdictio.

316 Lex non ceſſat in his, quæ ex lege colliguntur implicitè.

317 Argumentum, de vno particulari non valet ad vniuerſale.

318 Iudex datus, nec propriam, nec alienam habet Iuriſdictionem, is autem, cui mandata eſt Iuriſdictio, alienam habet, & ideo ſuam exequitur ſententiam, non Iudex datus.

319 Iudicis dandi licentia ad Iuriſdictionem pertinet.

320 Lex a Iudice C. de iudicijs, declaratur.

301 Delegari poteſt, non ſolum Iuriſdictio, ſed etiam notio.

322 Iudex etiam datus poteſt dici delegatus.

323 Delegatus dicitur de Iudice dato, & de eo, cui mandata eſt Iuriſdictio, vnus tamen non eſt alter, ſed ſunt ſpecies oppoſitæ.

324 DELEGATO Iudici, vt ſit locus, quæ requiratur.

325 Delegati circunſtantia rei, quæ.

326 Cauſæ indelegabiles, quæ.

327 Cauſæ omnes, iure Pontificio, ſunt delegabiles.

328 Delegati circunſtantia perſonæ, quæ.

329 Delegati circunſtantia loci, quæ.

330 Delegati circunſtantia temporis, quæ.

331 Delegati circunſtantia modi, quæ.

332 DELEGATIO quos operetur effectus in cõmuni, & quoad Iudicem datum.

333 IVDEX delegatus, quibus modis deſinat eſſe Iudex.

334 Rubrica de officio eius, breuis explanatio.

335 RVBRICAE continuatio,

336 Digniora ſunt præferenda.

337 IVDEX ordinarius delegans, an ſit Dignior delegato.

338 Magiſtratus olim Iudices ordinarij, cum extra ordinem iudicarent, non dicebantur.

339 Delegatus poteſt eſſe maior delegante.

340 Cauſa eſt dignior ſuo effectu, declaratur num. 351.

341 Capitulum canonicorum creat Epiſcopum, non tamen dignior eſt Epiſcopo.

342 Papa, licet creetur a Cardinalibus, nihil tamen in terris, eo dignius.

343 Imperator maior, & dignior electoribus.

344 Dignior quilibet eſt eo, qui vices illius gerit.

345 Dignitatem, & poteſtatem, qui habet, dignior eſt eo, qui habet tantummodo poteſtatem.

346 Iudex ordinarius magiſtratum gerit, & ſic honorem, & dignitatem habet.

347 Delegatus nudam habet poteſtatem.

348 Dignior eſt, cæteris paribus, habens perpetuam Iuriſdictionem, quàm temporalem.

349 Iudex ordinarius perpetuam habet iuriſdictionem, Delegatus temporalem,

350 Dignior, & minus dignus, diuerſo, reſpectu; idem poteſt eſſe, reſpectu eiuſdem,

351 Eligentes perſonam ad dignitatem, dignitatem non creant, ſed ſubiectum diſponunt.

352 Cauſa, non habens in ſe actu virtutem, quam tribuit effectui, poteſt eſſe eo minus digna.

353 Magiſtratus habet actu Iuriſdictionem, quam tribuit, quoad vſum, & exercitium, delegato.

354 IVDEX

354 IVDEX delegatus a Principe, an ſit dignior quolibet ordinario.

355 Dignior eſt, qui in offitio digniorem perſonam repræſentat.

356 Delegatus Principis, eiuſdem Principis delegantis perſonam repraſentat.

357 Principe nullus dignior, & num. 365.

358 Dignior eſt, qui maior eſt.

359 Honor defertur maioritati.

360 Delegatus à Principe, eſt maior ordinario.

361 Dignius eſt, quod digniorem habet cauſam.

362 Delegati cauſa eſt Princeps.

363 Iudicis ordinarij cauſa eſt lex.

364 Princeps, qui ſolutus eſt legibus, & lex eſt animata in terris, dignior eſt lege mortua.

365 Dignior eſt, qui propius ad Principem accedit.

366 Delegatus à Principe magis accedit ad Principem, quàm ordinarius, cum de eo à Principe appelletur.

367 Dignior ille Iudex dicitur, qui digniorem habet operationem, & poteſtatem.

368 Cauſa cognoſcitur ab effectu.

369 Delegatus Principis, maiorem habet poteſtatem, & digniorem operationem, quam ordinarius.

370 Delegatus Principis ſubdelegare poteſt cauſas meri, & mixti Imperij, à Principe ſibi commiſſas, quod facere ordinarius non poteſt.

371 Dignior iubens, quàm iuſſus.

372 Iudex ordinarius non poteſt ſe intromittere in cauſis à Principe commiſſis, niſi iuſſus à delegato.

373 Dignius eſt, quod aliud ceſſare facit.

374 Delegatus à Principe facit ceſſare ordinarium.

375 Iudex ille eſt dignior, qui digniorem habet Iuriſdictionem.

376 Delegatus à Principe digniorem habet Iuriſdictionem, quàm ordinarius, cum Principis Iuriſdictionem habeat.

377 Principis Iuriſdictionem praeſt legibus.

378 Magiſtratuum Iuriſdictio ſubeſt legibus.

379 Dignior iudex ille dicitur, qui ampliorem habet iuriſdictionem.

380 Dignitas iudicis conſiſtit in amplitudine Iuriſdictionis.

381 Iudex ordinarius habet ampliorem, & magis vniuerſalem iuriſdictionem, quàm Delegatus Principis.

382 Iudex dignior eſt, qui firmiorem, & perpetuam habet iuriſdictionem, eo, qui infirmiorem habet, & temporalem.

383 Nobilius eſt, quod perpetuum, quàm quod aliquando eſt.

384 Delegatus Principis, temporalem habet Iuriſdictionem, & imbecilliorem, ordinario.

385 Appellatur ſemper, a minori, ad maiorem Iudicem, non ad parem, vel inferiorem.

386 Appellatur a Principis delegato ad Præfectum Prætorio, & ad Quaſtorem.

387 Dignior eſt ille Iudex, in cuius creatione concurrit, tam Princeps, quàm lex, quàm ille, qui à Principe tantummodo creatur.

388 Iudex ordinarius à lege, & à Principe ſimul creatur.

389 Iudex quoque ordinarius Principem repraſentat.

390 Magiſtratus habet dignitatem abſolutam, & ideo Principem non repreſentat, ſed ipſe dicitur Ciuitatis Princeps.

391 Delegatus à maiore ordinario, non eſt dignior ordinario minore.

392 Dignior non poteſt dici, qui cum dignitatem non habeat, non eſt dignus.

393 Comparatiuum ſupponit Poſitiuum.

394 Delegatus non dicitur in dignitate aliqua conſtitutus.

395 Dignitatum quinque gradus.

396 Delegatus Principis non poteſt referri ad aliquem, ex quinque dignitatum gradus.

397 Dignitatem aliquam habere dicitur quicunque aliquid facit, etiam vile, Principe mandante.

398 Iudicare eſt honor.

399 Dignitas incerta, & innominata non datur.

400 Iudicare munus potius eſt, quàm honor.

401 Dignitas abſoluta, & ordinaria dignior eſt extraordinaria, & ſecundum quid.

402 Delegatus Principis, ſi quam habet dignitatem, habet in cauſa delegata, extra illam omnino priuatus eſt.

403 Dignior eſt confirmans, quàm faciens actum.

404 Confirmatio ad maiorem pertinet, non ad inferiorem.

405 Legatus de latere, qui eſt Iudex ordinarius, poteſt delegati à Principe ſententiam, ſi ſibi videatur, confirmare.

406 Iudex ille dignior eſt, qui cum iuriſdictione adminiſtrationem habet iure proprio.

407 Iudex ordinarius Iuriſdictionem habet cum adminiſtratione iure proprio, non autem delegatus.

408 Dignior eſt, qui fulget proprijs radijs, quàm qui alienis.

409 Digniora ſunt, quæ vetuſtiora, cæteris paribus.

410 Iudices ordinarij ſunt antiquiores delegatis.

411 Delegati ſunt ex conſuetudine introducti, poſt repertos ordinarios.

412 Dignior is dicitur, cui maior debetur honor, & maior præſtatur reuerentia.

413 Ordinario maior debetur honor, & maior præſtatur reuerentia, quàm delegato Principis.

414 Conſuetudo eſt optima legum Interpres.

415 Ordinarij, ex conſuetudine, in ciuitatibus,

quibus præſunt, maior exhibetur honor, quàm Commiſſarijs, & Delegatis etiam à Principe.

416 Ordinarius ob reuerentiam, quæ ſibi debetur, non poteſt citari, Delegatus Principis poteſt.

417 Ordinarius illuſtris debet litigare per Procuratorem, vt ipſius ſeruetur dignitas, Delegatus Principis poteſt litigare per ſe.

418 Ordinario iniuria illata, eſt atrox, non illata Delegato Principis.

419 Ordinarij quidam maiores dantur, à quibus non datur appellatio, ſecus in Delegatis.

420 Ordinarijs Illuſtribus conceditur, ob dignitatis prærogatiuam, vt poſſint ferre ſententiam per alios, non Delegatis Principum.

421 Delegatus Principis repræſentat Principis perſonam, quia propriam non habet à lege perſonam, vt ordinarius, qui eſt Iudex abſolutus.

422 Ordinarius, vt potè, qui Iudex eſt abſolutus, & vtitur iure proprio, neminem repræſentat.

423 Comparatiuum ſupponit poſitiuum.

424 Non entium nulla ſunt partes.

425 Simile nullum eſt idem.

426 Magnus Etruriæ Dux, licet inferior Hiſpaniarum Rege, dignior tamen est Neapolis Vice Rege, & Gubernatore Mediolani, qui Regem ipſum repræſentant.

427 Honor idem non eſt tribuendus repræſentanti Principem, qui Principi tribueretur.

428 Delegatus, Principis perſonam repræſentat tantummodo in cauſa ſibi commiſſa, extra quam eſt homo priuatus.

429 Gubernator Mediolani, non repræſentat abſolutè perſonam Regis Hiſpaniarum, ſed tantummodo, quatenus eſt Dux Mediolani.

430 Delegatus Principis eſt dignior ordinario, ſecundum quid, id eſt in cauſa delegata, ordinarius autem abſolutè eſt dignior delegato Principis.

431 Ordinarius quoque, Principis perſonam repræſentat.

432 Magiſtratus ſunt Principis miniſtri, cum ea expediant, quæ olim manu regia expediebantur.

433 Magiſtratus in communi creatur à lege, actualiter à Principe huic, & illi tribuitur, & num. 443.

434 Ordinarius quoque Principem repræſentat, & magis vniuerſaliter, quàm delegatus Principis num. 436.

435 Iudex, in ciuilibus, populum repræſentat.

436 Magiſtratus dicitur Princeps Ciuitatis.

437 Delegata cauſa adhuc eſt ſub vniuerſali iuriſdictione ordinarij, licet ab eo ſit exempta, quoad exercitium.

438 Dubitabilis in iure debet eſſe deciſio, non deciſionis ratio.

439 Ratio eo melior, quo certior.

440 Ratio dicitur euidens demonſtratio.

441 Capit. ſane de off. Delegati declaratur.

442 Princeps eſt loco populi.

443 Magiſtratus a lege creatur in abſtracto.

444 Magiſtratus, à quo non ſemper appellatur, magis ſimilis eſt Principi, quàm Delegatus, à quo ſemper appellatur.

445 Communes opiniones, quando de alio dubitatur, ſupponuntur.

446 Delegatus Principis, non iubet ordinario, ſed confugit ad eum, tanquam ad virtutem Superiorem.

447 Species derogat generi.

448 Delegatus Principis poſſet dici dignior ordinario, ſi illi aliquid eſſet commiſſum de reſeruatis Principi.

449 DELEGATVS à Principe, an, & quando, & quibus ordinarijs Iudicibus dicatur eſſe dignior.

450 DELEGATVS Principis, an firmiorem dicatur habere Iuriſdictionem, quàm Ordinarius.

451 Iuriſdictio Principis firmior eſt Iuriſdictione cuiuſcunque Ordinarij.

452 Delegatus Principis eiuſdem habet Principis Iuriſdictionem.

453 Iuriſdictio illa eſt firmior, aduerſus quam difficilius datur reſtitutio in integrum.

454 Reſtitutio in integrum, aduerſum ſententiam Delegati à Principe, non niſi a Principe datur.

455 Iuriſdictio firmior eſt, quæ difficilius tollitur, vel ſuſpenditur per appellationem.

456 Firmius, ex duobus, illud dicitur, quod alterum ceſſare facit.

457 Iuriſdictio Delegata à Principe facit ceſſare ordinariam.

458 Firmiorem Iuriſdictionem habet, qui poteſt meri Imperij cauſas delegare, quàm qui non poteſt.

459 Delegatus Principis poteſt cauſas meri Imperij delegare, non Ordinarius.

460 Iuriſdictio firmior illius eſt, qui, poſtquam tulit ſententiam nullam, rurſus poteſt iudicare, quàm illius, cuius Iuriſdictio, lata ſententia, ſpirat.

461 Firmum eſt minus, quod citius euaneſcit.

462 Iudex ordinarius, poſtquam tulit ſententiam nullam, rurſus poteſt iudicare, ſecus delegatus.

463 Iuriſdictionem habet firmiorem, qui, reſeruata ſibi ſententia, poteſt eam delegare, quàm qui reſeruare ſententiam ſibi non poteſt.

464 Iudex ordinarius, ita delegare debet, vt ſibi ſententiam reſeruet, non autem delegatus Principis.

465 Iuriſdictionem firmiorem habet, qui ſemper

Digitized by Google

per poteſt ſententiam exequi, cuiuſmodi eſt ordinarius, quàm qui vel exequi non poteſt, vel non niſi infra annum, cuiuſmodi eſt Delegatus Principis.

466 *Iuriſdictionem firmiorem dicuntur habere ij, à quorum ſententijs interdum non appellatur, quàm ij à quibus ſemper appellatur.*

467 *Appellatio, à Præfecto Prætorio, non datur.*

468 *Iuriſdictionem firmiorem habet, qui poteſt ſententiam per alium recitare, cuiuſmodi eſt* Ordinarius, *quàm qui per ſe cogitur pronunciare, cuiuſmodi eſt delegatus.*

469 *Iuriſdictionem firmiorem habent ordinarij, qui poſſunt imponere maiorem mulctam, quàm delegati à* Principe.

470 *Iuriſdictionem firmiorem habet, qui poteſt delegare, cum facultate ſubdelegandi, cuiuſmodi eſt ordinarius, quàm qui delegare non poteſt cum facultate delegandi, cuiuſmodi eſt delegatus à* Principe.

471 *Iudex ordinarius, ſi allegetur ſuſpectus, non remouetur, ſed recipit adiunctum,* Delegatus *autem remouetur.*

472 *Iudex ordinarius recuſatus poteſt per ſe alteri cauſam committere, non* Delegatus *Principis.*

473 *Iuriſdictio illa eſt firmior, quæ pluribus, & maioribus eſt ſuffulta adminiculis.*

474 *Vincula plura magis ſtringunt, quàm vnum.*

475 *Iuriſdictio ordinaria, & legis, &* Principis *auctoritate nititur, delegata autem auctoritate* Principis *tantummodo.*

476 *Iuriſdictio ordinaria eſt per ſe, delegata per accidens.*

477 *Iuriſdictio ordinaria eſt perpetua, delegata temporalis.*

478 *Iuriſdictio firmior eſt, apud eum, qui eam habet iure proprio, vt ordinarius, quàm apud eum, qui eam habet iure alieno, vt delegatus.*

479 *Firmior eadem res eſſe poteſt apud vnum, quàm apud alium.*

480 *Lex minor autem Magiſtratus in §. penult. declaratur.*

481 *Appellatio quando fiat de delegato Principis ad ordinarium.*

482 *Iuriſdictio delegata facit ceſſare ordinariã, in cauſa tantum delegata, & quo ad actum temporalem.*

483 *Iudex ordinarius, quando cauſas meri Imperij poſſit delegare.*

844 *Continuatio Rubricæ Auctoris.*

LIBER

LIBER PRIMVS

TITVLVS XXI.

DE OFFICIO EIVS CVI MANDATA EST IVRISDICTIO.

VETERI maiorum noſtrorum
inſtituto, interpretandum
nobis hoc anno proponitur
illud iuris argumentũ, quod
ad iuriſdictionem pertinet;
&, ex conſuetudine, exordi-
untur Interpretes à vigeſi-
mo primo, libri primi, pan-
dectarum titulo, qui inſcri-
bitur de officio eius, cui mandata eſt iuriſdictio.
Conabor ego, quantum in me erit, viam vobis
munire ad iuriſdictionis naturam cognoſcendã,
& ad intelligenda ea, quæ in veterum iuris pe-
ritorum reſponſis, Cæſarumq; reſcriptis, hunc
1 articulum tractantibus, continentur, in quorum
interpretatione, ſupra quàm cuiquam ſit credi-
bile, peccatum eſt ab ijs Interpretibus, qui ma-
ioris ſunt nominis, ob antiquitatis ignoratio-
nem, vt rectè obſeruat hic vir eruditiſſimus M.
Antonius Muretus. Quamobrem omnes ego in-
genij, induſtriæ, & diligentiæ meæ neruos con-
tendam, vt ea vtar docendi ratione, quæ & veſtra
attentione, & ſummo hoc loco, de quo Dei Opt.
Max. & Excellentiſſimi Mediolanenſis Senatus
beneficio, dicimus, & docemus, poſſit non indi-
gna cenſeri. Spero itaque fore, ſi quantùm ego
ad docendum, tantùm vos ad diſcendum dili-
gentiæ afferetis, vt vberrimos fructus, ex diffici-
li huius argumenti explanatione, capiatis. Li-
2 bet ergo diuidere, commodioris intelligentiæ
gratia, noſtram hanc ad huiuſce Rubricæ, in-
terpretationem in duas principes partes, qua-
rum prima continebit animaduerſiones, ex qui-
bus fluxerit verborum, quibus concepta eſt, pla-
niſſima explicatio, Secunda verò ad eiuſdem
Rubricæ, vt appellant, continuationem perti-
nebit. prima autem pars rurſus diuidetur in tres
particulas, in quarum prima nouem ſolitæ no-
ſtræ quæſtiones de iuriſdictione in genere expli-
cabuntur, totidem in ſecunda de Iudicis offi-
cio, totidem etiam in tertia de Iudice delegato,
quem per eum intelligimus, cui mandata eſt iu-
riſdictio, vt nullum ſit in hac rubrica verbum,
quod non à nobis diligentiſſimè & exactiſſimè
explicetur. Redeundo igitur ad primam par-
ticulam primæ partis principalis, quæro de iu-
riſdictione.

Quibus modis vſurpetur.
Vnde dicta ſit.
Quo iure introducta.
Qua ratione.
Quid ſit.
Quotuplex.
Quæ requirantur, vt illi ſit locus.
Quos operetur effectus.
Quomodo finiatur.

3 Quod attinet igitur ad primam, reſpondeo iu-
riſdictionem vocem eſſe æquiuocam, & multi-
plicem, vt docet Coraſ. lib. 3. miſcellaneorum
cap. 17. nu. 1. & Ant. Gouean. lib. 2. de iuriſdi-
ctione in princip. tradunt etiam DD. hic & ad l.
imperium infr. de iuriſd. omn. iud. & præſertim
Io. Bolog. hic num. 9. & ibi num. 2. duobus enim
4 modis potiſſimum vſurpatur, vno modo quate-
nus ad actum refertur, vel ad factum, altero
verò modo quatenus refertur ad facultatem, ſeu
potentiam, & ſic ad ius, vt rectè docet Alciat.
ad l. imperium infr. de iuriſdic. om. iud. nu. 90.
5 vbi ad factum refertur, aut notionem, cognitio-
nem, ſeu exercitium iuriſdictionis ſignificat, vt
in l. 1. infr. eodem, & ſi cunctùm aliquos in l. cum
ij. §. ſed nec ff de tranſac. & eſt tex apertiſſimus
in l. ait prætor. ff. de re. iudic. aut refertur ad
prætoris edictum, vt in l. quamuis ff. de in iuſ.
voc. in l. 1. §. an autem ff. de poſtul. in l. poſt-
quam §. imperator. ff. vt leg. nom. caueat. & alijs
in iuribus adductis per Coraſ. in præallegato lo-
6 co, & per Io. Longouall. ad d. l. imperium nu.
87. vbi verò ad ius, & facultatem refertur, eam
ſignificat, quam habent magiſtratus iuris dicen-
di facultatem, & ſecundo hoc modo accipitur in
Rub. & toto tit. ff. & C. de iuriſdic. om. iud. &
in rub. & tit. noſtro, &, ſecundum hanc acceptio-
nem, nos quoque ſumus de iuriſdictione diſputa-
turi, quatenus ſcilicet, tàm ad ciuile, quàm ad
criminale negotium refertur.

7 Verum quia non ſatis cõſtat inter interpretes,
numquid hæc vox ita generaliter poſſit accipi,
vt etiam ad merum imperium poſſit referri, pro-
pterea hoc ipſum in quæſtionem vocabimus, an-
teaquam ad ſecundam deueniamus: futura eſt
igitur diſputatio; an iuriſdictio, ſecundùm pro-
prietatem latini ſermonis, ita generaliter poſſit
accipi, vt etiam ad merum imperium poſſit re-
ferri, quod ad crimina pertinet, vel ad eam
tantummodo poteſtatem, quam habent magi-

ſtratus ſtatuendi de ciuilibus negotijs.
8 Pro intelligentia huius quæſtionis libet prænotare, imperium quoque varijs modis accipi, vt obſeruare eſt apud P.Greg.Theloſan. in Sygtag. iur. vni. part. 3. lib. 47. cap. 13. num. 1. & 2. aut enim refertur ad perſonas, quæ ſunt ſupra legem, quales ſunt principes, & tunc ſignificat imperium quoddam regium, abſolutum, & independens, de quo non agimus hic, cuius tamen mentionem facit. tex. in ſ. ſed & quod principi placuit inſt. de iur. nat. genr. & ciu. in l. 4. ſupr. de officio præſidis, & in l. & ideo ſupr. de off. pro
9 conſ. & legat. aut refertur ad perſonas, quę ſunt infra legem, & perſonæ huiuſmodi ſunt in dupli-
10 ci differentia, aut enim priuatæ ſunt, aut publicæ; Priuatæ ſunt illæ, quæ magiſtratu aliquo non
11 funguntur, & vbi ad huiuſmodi perſonas refertur imperium ſignificat, aut dominium, aut patriam, vel dominicam poteſtatem, vt in l. 2. vbi gloſſ. C. de libert. & liberis eorum in l. liber homo, huius initij ſecunda ff. ad l. Aquil. & in l. idonei ff. de teſt. ſed nec ſecundum hanc ſignificationem imperium accipimus in hac diſputa-
12 tione; Perſonæ autem publicæ ſunt magiſtratus, qui & ipſi, cum ſint legum cuſtodes, & non domini, & ſecundum eas teneantur ius dicere,
13 & iudicare ſ. 1. inſt. de off. iud. ſubſunt legibus, non præſunt, vt docet Marc. Tull. lib.
14 3. de legibus, id quod mutuatus eſt à Platone lib. 4. de legibus, ordo enim eſt, vt ſolus princeps, qui ſolutus eſt legibus l. princeps ſupr. de leg. legibus præſit, leges autem magiſtratibus, & magiſtratus populo. ad huiuſmodi er-
15 go perſonas publicas, id eſt magiſtratus, vbicumque refertur imperium, poteſtatem gladij ſignificat, ad animaduertendum in facinoroſos homines, quod ſpecialiter merum imperium dicitur d. l. imperium, de hoc ergo imperio, quod ad magiſtratus refertur, & ad crimina pertinet, dubitamus hic an iuriſdictionis ſit ſpecies.

Et in hac difficultate, hoc modo declarata, pugnantes reperiuntur interpretem opiniones, quarum altera eſt negatiua, quam tenuit hic Marc. Ant. Muret. nec ab huiu modi opinione videntor recedere Valaſch. ad d. l. imperium num. 34. & Camil. Plaut. in l. 1. infr. eod. in præfatione num. 9. & pro hac opinione plura afferuntur.
16 Primum autem Muretus hoc modo ratiocinatur, maximam, & pleniſſimam iuriſdictionem habebat Prętor Vrbanus, eius autem de nullo prorſus crimine cognitio erat l. 1. ff. de off. Præfec. vrb. l. 1. & l. 2. ff. de ſuſpec. tut. hic Anton. Gouean. & in l. 1. infr. eod. vbi nos quoque latius tractabimus. Cognitio igitur de criminibus in iuriſdictione, tamquam ſpecies ſub genere, non continetur.
17 Secundo pro eadem ſententia, ſic ratiocinatur. vniuerſa iuriſdictio mandari poteſt. l. ſolet prætor cum l. ſeq. infr. de iuriſd. om. iud. at
18 cognitio de criminibus mandari non poteſt l. ſolet l. ſi quid erit ſupr. de off. proconſ. l. nemo poteſt. ff. de reg. iur. Cognitio igitur de criminibus, & conſequenter merum imperium non eſt ſpecies iuriſdictionis.
19 Tertio loco probabant hanc ſententiam Antiqui, vt refert. Bart. ad d. l. imperium num. 4. per eundem tex. in d. l. imperium, quatenus eam videtur conſtituere differentiam inter merum, & mixtum imperium; vt nimirùm in mixto imperio inſit iuriſdictio, in mero autem nequaquam, & quatenus iuriſdictionis definitio ibi poſita iuriſdictioni competere non videtur; etenim ſi merum imperium ſpecies eſſet iuriſdictionis, vtique iuriſdictio eſſet in mero quoque imperio; & de eo, tàm ſecundùm nomen, quàm ſecondum diffinitionem prædicaretur: genus
20 enim ineſt in omnibus ſuis ſpeciebus, & de illis vniuocè prædicatur, vt, poſt Porphyrium in ſuis vniuerſalibus cap. de genere, tradit gloſ. in ſ. conſtat in verſ. plebs inſt. de iur. nat. gent. & ciul. eſt tex. in l. 2. ſ. creditum ff ſi cert. petat. in l. ſi quid earum ſ. inter emptum de legat. 3. tradit. Bart. ad l. 1. ff. ſi cert. pet. nu. 2.
21 at iuriſdictio mero imperio non ineſt, & de eo, ſecundùm diffinitionem, non prædicatur. d. l. imperium; merum ergo impetium non eſt ſpecies iuriſdictionis.
22 Quartò, ad mentem Valaſchi, poſſumus hoc modo ratiocinari, ſi imperium eſſet ſpecies iuriſdictionis, illud ſequeretur incommodum, quòd imperium non eſſet ſupra iuriſdictionem, ſed hoc conſequens eſt falſum per tex. in l. & ſi prætor infr. eod. & per l. cum prætor ſ. is quoque infr. de iudicijs. ergo etiam eſt falſum antecedens.
23 Accedat etiam Quinto, quòd illud, quod eſt vniuerſalius, non poteſt eſſe ſpecies illius, quod eſt minus vniuerſale, arg. d. l. ſi quid earum ſ. interemptom ff. de leg. 3. ſed imperium eſt vniuerſalius iuriſdictione, cùm &, de dominio, & de patria poteſtate prædicetur d. l. 2. C. de libertis & eorum liber. d. l. liber homo. ff. ad l. Aquil. cum ſimilib. ergo imperium ſpecies iuriſdictionis eſſe non poteſt.
24 His tamen argumentis minime negotium facientibus, plerique iuerunt in contrariam ſententiam, opinantes iuriſdictionis appellatione venire etiam imperium merum, ſecundum verborum proprietatem, quia iuriſdictionis ſpecies ſit, cuius opinionis videtur eſſe Azo in ſumma infr. de iuriſdic. om. iud. quem ſequutus eſt in d. l. imperium gloſſ. in verbo mixtum, & ibidem Bart. num. 4. Bald. num. 1. & 3. Caſtrenſ. num. 1. Alex. num. 1. Lud. Rom. ante num. 1. & num. 13. Barth. Socin. num. 1. Iaſon. num. 7. Alciat. num. 40. Dec. num. 26. Io. Bapt. Caecialup. num. 6. Sebaſt. Sap. num. 4. Io. Longumual. num. 79. Cag. num. 111. Riminal. ſen.

ante

ante num. primum, & num. 1. Curt. Iun. num.
9. conſ. 24. & hic num. 3. Io: Bolog. num. 47.
Franc. Duaren. tam in ſua method. tract. infr.
ad tit. de iuriſd. omn. iud. cap. 1. quàm etiam
lib. 1. diſput. anniuerſariarum cap. 53. in fine
Angel. Mattheac. hic num. 3. Petrus Rebuff.
ad l. pecuniæ verbum in ſ. actionis verbum col.
1. ff. de verb. ſign. videtur ſentire Hugo Do-
nell. lib. 17. comm. iur. ciu. c. 8. verb. ex his
perſpici, & Ant. Gouean. hic in ſuo lib. 2. de
iuriſdic. in præludijs, circa principium, & ean-
dem opinionem aſcribit Muret. Cuiacio, à
quo tamen diſſentit, & hæc, vt vno verbo di-
cam, eſt communis, & recepta ſcribentium
ſententia, vt de communi teſtantur, omnes;
adducti ſunt autem DD. ad ita ſentiendum plu-
ribus.

25 Primum autem, & potiſſimum omnium fun-
damentum eſt in l. 1. ſ. 1. infr. eod. ibi, &
ideo videntur errare magiſtratus, qui, cum
publici iudicij, habeant exercitationem, lege,
vel ſenatuſconſulto delegatam, veluti lege Iu-
lia de adulterijs, & ſi quæ ſunt aliæ ſimiles,
mandant iuriſdictionem ſuam, ſic inducendo.
publici iudicij exercitatio eſt meri imperij;
cùm pertineat ad gladij poteſtatem; & ani-
maduerſionem in facinoroſos homines d. l. im-
perium, at in d. ſ. 1. publici iudicij exercita-
tio, quod fuerat appellatum, iuriſdictio de-
inde dicitur, igitur iuriſdictio dicitur, & præ-
26 dicatur de mero imperio, nec argumenti
huius efficacitatem eneruat Mureti declaratio,
dicentis, eius loci ſententiam eſſe, vt dum Pa-
pinianus dicit errare eos, qui, cum publici
iudicij exercitationem habeant, ſuam man-
dant iuriſdictionem, ſentiat tales magiſtratus
dupliciter errare; primùm ſcilicet, quia ma-
lè vtantur iuriſdictionis nomine; dùm putant
eius appellatione venire publici iudicij exerci-
tationem, & ſic merum imperium; deinde
verò; quia id mandant, quod mandari non po-
teſt, quam interpretationem dicit eo loci Mu-
retus eſſe etiam Antonij Vaccæ; quia cuiuſ-
cumque ſit, primum ſine dubio eſt diuinatiua
expoſitio, contra l. qui putator ff. ad l. Aquil.
Præterea ex principio legis colligitur errorem
in re ipſa, non in appellatione conſiſtere. Nam
cùm exordiatur I. C. quacumque lege ſpecia-
liter, vel ſenatuſconſulto, vel conſtitutione
principum tribuuntur, mandata iuriſdictione
non transferri, iure optimo infert errare ma-
giſtratus, qui merum imperium, lege, vel ſe-
27 natuſconſulto ſibi tributum, demandant, ita
vt error ſit in re, non in verbis, quibus lex
non eſt poſita l. 2. in fin. C. commun. deleg.
& certè de verborum proprietate potius Iuriſ-
conſulti, vel iuriſmagiſtri, quam magiſtratus
notarentur.

28 Secundo argumentantur, virtute, à propor-
tione, quod argumentum eſt validiſſimum in
iure noſtro, per tex. in princ. inſt. quod cum
eo, iuncto ſ. quæ diximus eod. tit. per tex. &
gloſſ. in l. ſufficit ff. de condict. in deb. cum
cęteris congeſtis per Euer. in ſuis centum lo-
29 cis, in loco à proportione. ita ſe habet ius
dicere ad exercitium imperij, vt iuriſdictio ad
imperium, at, qui exercet imperium, dicitur
iuſdicere l. 2. ſ. & quia ſupr. de orig. iur. igi-
tur imperium poteſt dici iuriſdictio, & quia
inquit ille tex. vt dicimus, de capite ciuis Ro-
mani iniuſſu populi Romani non erat permiſ-
ſum lege conſulibus ius dicere, & ſic ius dicere
refertur ibi ad cauſas capitales, quæ ad impe-
rium pertinent.

30 Tertio vtor hac ratione. generalē tractatum
credendum eſt habere generalem Rubricam,
per ea, quæ tradunt DD. ad Rub. ff. ſi cert. pet.
ſed generalis eſt tractatus tam de imperio,
quàm de iuriſdictione, qui inſcribitur infr. &
C. de iuriſd. omn. iud. igitur credendum eſt iu-
riſdictionem, à qua inſcribitur d. tit. generalis
vniuerſaliter, tàm de imperio, quàm de iuriſ-
dictione in ſpecie prędicari.

33 Quarto, ex ſententia Bolog. proconſules, &
præſides dicuntur in prouincijs habere pleniſ-
ſimam iuriſdictionem l. ſi in aliquam ſupr. de
offic. proconſ. at proconſules, & prę ſides me-
rum etiam imperium habent, vt probatur in
l. & ideo, eod. tit. & in l. ex omnibus, cum
duabus ſequentibus, ſupr. de off. pręſid. igitur
ſub iuriſdictione compræhenditur, & contine-
tur etiam merum, & mixtum imperium.

34 Quinto, ex ſententia Ant. Gouean. fruſtra du-
bitaretur in l. 1. ſ. qui mandatam infr. eod. an,
mandata iuriſdictione, imperium merum tran-
ſiret, niſi veniret iuriſdictionis appellatione,
ſed de hoc potiſſimum dubitatur in d. ſ. qui
mandatam, venit ergo imperium appellatione
iuriſdictionis.

35 Non obſtant argumenta exaduerſo allata, &
præſertim primùm, quia dum priore loco di-
cebat Muret. prætores vrbanos pleniſſimam
in vrbe habere iuriſdictionem, reſpondendum
eſt hoc verum eſſe, quoad cognitionem ciui-
lium cauſarum, ſecus autem quo ad cognitio-
nem criminalium, & ſic habebat pleniſſimam
iuriſdictionem in ſpecie, non in genere, quòd ſi
pleniſſimā in genere habuiſſet iuriſdictionem, po
tuiſſet etiā cognoſcere de criminalibus, vt pro-
conſules, & pręſides in prouincijs d. l. ſi in aliquā.

36 Præterea non ſatis conſtat apud interprętes
vulgares, prętorem vrbanum merum imperium
non habuiſſe, vt videbimus infr. opportunius,
contrarium enim videtur probari in d. l. 1. infr.
eod. ibi, & ſi à familia dominus occiſus eſſe di-
cetur, cognitionem pręt or, quam ex ſenatuſ-
conſulto habet, mandare non poteſt; prima ta-
men ſolutio vera eſt.

37 Nec facit negotinm ſeeundum, quia dùm
dicit Muretus. iuriſdictio vniuerſa poteſt man-
dari, per tex. in l. ſolent cum l. ſeq. infr. de iu-
riſd. omn. iud. fatemur vniuerſam iuriſdictio-
nem prætoris poſſe mandari; quia non habet,
niſi ſpecialem iuriſdictionem prætor, ibi enim
iuriſdictio in ſpecie aecipitur.

Leue eſt etiam tertium argumentum petitum
a d.l.Imperium, vbi definitur iuriſdictio in ſpecie,
quę ab imperio diſtinguitur, non iuriſdictio ge-
neralis, quæ imperium quoque ineludit, vt ſu-
pra ſatis probatum eſt.

38 Quartum quoque facile diluitur, quia Im-
perium ſi propriè aecipiatur, & eum ea quali-
tate, vt ſit merum, non eſt ſuperius prædica-
tione iuriſdictioni, ſed virtute, & auctoritate,
& hoc modo intelliguntur iura allegata per Va-
laſch. Iuriſdictio autem generaliter accepta,
prædieatione, & vniuerſalitate eſt, re uera ſu-
perior, non ad imperium fusè aeceptum, ſed
ad imperium merum, de quo agimus, Quicquid
dicat Valaſch.

39 Quintum quoque argumentum ex mox alla-
tis ſolutum eſt; quia imperium, fuſiore vocabu-
lo ſumptum, eſt generalius iuriſdictione, non im-
perium merum propriè ſumptum, quod venit in
hanc quæſtionem, vt in diſputationis veſtibulo
prædiximus.

40 Concludo igitur, iuriſdictionē latinè diei etiã
de imperio, non tamen admiſerim cum Io: Bo-
logn. hic num. 9. & in l. imperium infr. de iu-
riſdict. omm. iud. numer. 2. & numer. 47. ita
fusè accipi, vt etiam ad ius priuatum, quemad-
modum eſt dominium, & patria poteſtas, refer-
ri poſſit; quandoquidem iurisdictio, non niſi po-
teſtatem illam ſignificat, qua ius dicimus, quod
non facimus virtute patriæ, vel dominicæ pote-
ſtatis, nec mouent iura per Bolog. allegata, quia
41 de imperio, non de iuriſdictione loquuntur, &
gloſſæ auctoritas in d.l. 2.C.de libert. & eorum
liberis probabilis eſt, non neceſſaria, per ea quæ
tradit. Bart. ad l. 1. ff. ſi cert. pet. vbi alij quo-
que DD.

42 Ad ſecundam autem principem quæſtionem
reſpondeo, dubium eſſe numquid iurisdictio di-
cta ſit à iure, & ditione, vel à iure, & dictione,
& propterea paucis hoc quoque in quæſtionem
voco, ſunt ergo contrariæ DD. ſententiæ; pri-
ma eſt exiſtimantium, dictam eſſe iuriſdictionem
à ditione, quæ poteſtatem ſignificat, quaſi ſit
iuris poteſtas, hanc opinionem probat Azo in
ſumma C. hoc eodem tit. num. 2. ſequitur gloſſ.
longior in l. imperium infr. tit. 2. nec non Gui-
lielmus, & Cynus, quos refert Io. Bapt. Caccia-
lup. ibi num. 5. ſequitur etiam Bart. ibi num. 3. &
Barth. ſoc. nu. 56. necnon Zaſius ad Rub. infr. de
iuriſd. omn. iud. n. 1. & plerique ex antiquis, quo
rum fundamentum eſt huiuſmodi.

43 Ab eo verbo veriſimile eſt dictam iuriſdictio-
nem, quod magis eiuſdem iuriſdictionis ſub-
ſtantiæ accommodatur, arg. eorum, quæ tra-
dit Bart. ad l. omnes populi ſupra de iuſt. & iu-
re num. 59. ſed vox huiuſmodi ditio, quæ po-
teſtatem ſignificat §. 1. in proem. Inſt. d. l. 2. C.
de libert. & eorum liberis, magis quàm dictio,
43 iuriſdictionis ſubſtantiæ accomodatur, cum
nihil aliud ſit iuriſdictio, quàm iuris poteſtas
de iure publico introducta, vt Bart. & omnes
hic admittunt, & probatur in d. l. imperium,
igitur veriſimile eſt à ditione dictam eſſe, quaſi
iuris poteſtas ſit.

Cæterum, hoc argumento minime negotiũ fa-
ciente, quamplurimi iuerunt in contrariam ſen-
tentiam, opinantes a iuris, & dictione iuriſdi-
ctionem appellatam eſſe, ita poſt Bald. & Ful-
goſ. Io. Bapt. Caccialup. ad d.l. imperium num.
5. Valaſchus num. 1. Dec. num. 29. Cagn. qui
alios plures refert num. 110. & Io. Bolog. num.
46. idem ſentiunt etiam omnes recentiores, tàm
Vltramontani, quàm citramontani, præſertim
eruditiores, & in primis Hugo Donell. lib. 17.
coment. de iur. ciuil. cap. 6. verſ. Iuriſdictio
quam, circa principium, ita, vt hæc ſit commu-
nis, & receptior opinio, vt de communi te-
ſtantur præallegatis in locis, tàm Cag. quàm
Bologn. & pro hac opinione, quæ veriſſima eſt,
plura poſſunt adduci, ego autem, ſtudendo bre-
uitati, vno vtor, vel altero dumtaxat.

45 Primum igitur ſic argumentantur, ſi iuriſdi-
ctio dicta eſſet à ditione, ſcriberetur tantum per
t. non autem per c. t. cum a iuris, & ditione fiat
iuriſditio, vt ſentiunt etiam tenentes contra-
riam ſententiam, non autem iuriſdictio; ſed nul-
libi reperitur ſcripta, niſi per c. t. ſiue recen-
tiores, ſiue vetuſtiſſimos codices inſpiciamus,
igitur non a ditione; ſed à dictione iuris, & ſic
46 a iure dicendo dicta eſt. Corroboratur hoc
argumentum ex ſententia Decij in d. l. impe-
rium, quia etymologia nihil aliud eſt, quàm
quædam vocis interpretatio, & eiuſdem vocis
in proprium effectum rei, quę demonſtratur re-
47 ſolutio l. Tugurij de verb. ſignif. ſed conſue-
tudo ſcribendi hanc vocem, per c. t. quæ optima
eſt. legum interpres l. ſi de interpretatione ſupr.
de leg. interpretata eſt, vt ſit dicta à iure dicen-
do; igitur concludendum eſt à dictione, non à
ditione dictam eſſe.

48 Secundo loco poſſumus hanc ſententiam hu-
iusmodi ratione comprobare, per locum à con-
iugatis; Quicquid dicitur de altero ex coniuga-
tis, debet dici etiam de altero l. ſi cognatis §.
fin. ff. de reb. dub. l. ſacra §. propriè ff. de rerum
diuiſ. cum alijs adductis per Nicol. Vigell. in
49 ſua dialectica iur, lib. 2. in loco a coniugatis;
at ius dicens, quod eſt coniugatum cum iuriſdi-
ctione, dicitur dubio procul, à iure dicendo l. 1.
infr. de iuriſd. omn. iud. ergo idem de iuriſdictio-
ne concludendum.

50 Nec

Digitized by Google

50 Nec facit negotium argumentum contrariæ
opinionis; quia procederet ſi ſcriberetur ſine
c. præterea magis proprium eſt iuriſdictionis
ius dicere quàm iuris poteſtas, quæ adeo gene-
ralis eſt, vt ſexcentis iuris poteſtatibus, quæ
ad iuriſdictionem non referuntur, poſſit acco-
modari, Dominia enim, quaſi dominia, ſeruitu-
tes, Actiones, & id genus ſimilia omnia iuris po-
teſtates dici poſſunt.
51 Ad tertiam quæſtionem reſpondeo, dubium
eſſe apud ipſos interpretes, quo iure fuerit in-
troducta ipſa iuriſdictio, & propterea hoc quo-
que in quæſtionem vocabimus.
52 Pro præuia igitur quæſtionis huius termino-
rum intelligentia, præſciendum eſt nos non du-
bitare; an ſit de iure naturali, vel de iure ci-
uili, quia non ambigimus, iuriſdictionem re-
latam ad magiſtratus Romanorum, de qua di-
ſputamus, eſſe de iure ciuili Romanorum, ſed
quia hoc Romanum ius bipartito conſidera-
tur; cùm aliquod publicum ſit, aliquod priua-
tum, ideirco nobis conſilium eſt in quæſtionem
53 vocare, an iuriſdictio ſit de iure publico,
54 quod attinet ad ſtatum rei Romanæ, vel de
iure priuato, quod ſingulorum vtilitatem reſpi-
cit § vlt. inſt. de iuſt. & iur. l. 1. §. huius, ſu-
pra eod. licet igitur multifariam poſſit aliqua
res dici publica, vt declarant DD. in d. §. hu-
ius ſtudij, & præſertim Zaſius num. 17. nec
non Odoffr. in l. 2. C. de edendo num. 16. nem-
pe reſpectu vſus, reſpectu dominij, & alijs re-
ſpectibus; nos tamen dubitamus, an iuriſdi-
ctio ſit publica, ideſt iuri publico aſcribenda;
quia principaliter reſpiciat publicam vtilita-
tem, tamquam ea, quæ ad ſtatum rei, roma-
næ pertineat. In hac igitur controuerſia, hoc
modo intellecta, & declarata, eſt reperire de
more contrarias interpretum ſententias; eſt
enim qui ſentiat iuriſdictionem eſſe iuris priua-
ti, non autem publici, hic enim eſt ſenſus Mure-
ti in hac quæſtione, qui poteſt nonnullis ſatis
vrgentibus probari argumentis.
55 Primum autem, quia, quæ reſpiciunt nego-
tium, ab Ariſt. Synallagma appellatum, & cir-
ca ea verſantur, quæ priuatam vtilitatem,
principe ſaltem loco, reſpiciunt, iuris priua-
ti, ſine dubio, eſſe dicuntur, vt patet ex d. l. 1. §.
huius ſtudij ſupr. de iuſt. & iur. & ex d. §. vlt.
inſt. eod. vbi DD. ſed talis eſt iuriſdictio; igitur
eſt de iure priuato. probatur minor, quia iu-
riſdictio non niſi circa negotia, quorum bipar-
tita eſt diuiſio, cum alia ſint ciuilia, alia crimi-
nalia, verſatur, vt infr. demonſtrabimus.
56 Secundo loco pro hac parte poſſumus ſic ar-
gumentari; ſi iuriſdictio in genere ſumpta eſ-
ſet de iure publico, nulla iuriſdictionis ſpecies
reperiretur de iure priuato; cùm genus inſit
totaliter ſuis ſpeciebus, de quibus dicitur, &
prædicatur l. ſi quid earum §. interemptum. ff.
de leg. 3. Bart. ad l. 1. ff. ſi cert. pet. num. 2.
Bald. ad l. 1. in §. 1. num. 1. ff. de pact. ac
quando alterum de altero prædicatur, vt de
ſubiecto, quæcunque de eo, quod prædicatur
dicuntur, omnia etiam de ſubiecto dicuntur, vt
eſt auctor Ariſt. in antepræd. cap. 3. id eſt quod
prædicatur de genere, idem etiam prædicatur
de qualibet eius ſpecie l. ſemper ff. de reg. iur.
l. item apud Labeonem §. generaliter ff. de iniur.
cum alijs adductis per Nicol. Vigell. in ſua dia-
lectica iuris lib. 2. in loco à genere; At iuriſdi-
58 ctionis ſpecies, vel omnes, vel aliquæ ſunt de
iure priuato; igitur impoſſibile eſt iuriſdictio-
nem in genere eſſe de iure publico.
59 Probatur minor, quia ea, quæ reſpiciunt
priuatam vtilitatem, ſunt ſine controuerſia
60 de iure priuato d. §. vlt. & d. §. huius ſtudij,
ſed mixtum imperium, & iuriſdictio ſimplex re-
ſpiciunt priuatam vtilitatem; igitur mixtum
imperium, & iuriſdictio ſimplex, quæ ſpecies
ſunt iuriſdictionis in genere, de qua loquimur,
ſunt de iure priuato. Eiuſmodi autem ſpecies
reſpicere priuatam vtilitatem, probatur ex
61 diffinitionibus ipſarum; quandoquidem mi-
xtum imperium, vt docet Bart. quem commu-
niter ſequuntur DD. ad d. l. imperium num. 15.
eſt iuriſdictio, quæ officio iudicis expeditur,
priuatam vtilitatem reſpiciens, quod ſi quis
dicat, huiuſmodi definitiones rectè conceptas
non eſſe, nec fieri poſſe in illis fundamentum;
quia ſint commentatoris, habentis auctorita-
tem probabilem, non neceſſariam, alia ratio-
ne, eademque efficaciſſima, eandem minorem
62 probo, vnumquodque enim dicitur publi-
cum, vel priuatum ab obiecto, ita vt, ſi ver-
ſetur circa obiectum publicum, ſit publicum,
63 ſi circa priuatum, ſit priuatum, hinc iudi-
cia, quæ verſantur circa delicta publica, cu-
ius modi ſunt homicidium, peculatus, ambitus
dicuntur publica, tot. tit. Inſt. & ff. de publicis
iud. illa autem, quæ verſantur circa negotia
ciuilia, & priuata, delicta dicuntur priuata,
hinc tàm, in iure noſtro, quàm apud M. Tul-
lium, quem refert Zaſ. in d. §. huius ſtudij num.
16. habetur, centum viros iudicijs priuatis præ-
64 fuiſſe, at iuriſdictio ſaltem ſimplex, & mi-
xtum imperium verſantur circa obiectum pri-
uatum, vt ſunt actiones fluentes ex negotijs ci-
uilibus, & ex delictis priuatis, vt ſentiunt om-
nes; igitur duæ huiuſmodi iuriſdictionis ſpe-
cies de iure priuato ſaltem eſſe dicuntur.
Actiones autem eſſe iura priuata, probatur,
tùm quia ſunt iura ſingulorum, eorumdem pri-
uatorum vtilitatem continentia; tùm quia de
illis, & de alijs dicturus Iuſtin. in ſuis inſt. pol-
licetur ſe dicturum de iure priuato d. §. vltimo
inſt. de iuſt. & iur.
65 Tertio, & vltimo, ſi aliqua iuriſdictionis
ſpecies eſſet de iure publico, certè illa eſſet,
quæ

Digitized by Google

quæ in mero imperio ineſt, ſed nec illa qui-
dem, quæ meri imperij recipit appellationem,
eſt de iure publico, ergo nulla ſpecies iuriſ-
dictionis de iure publico eſſe dicitur, & con-
ſequenter, nec iuriſdictio in genere. Probatur
minor quia quod reſpicit principaliter priua-
tam vtilitatem, non, niſi iuris priuati, dici po-
teſt. Eiuſmodi eſt merum imperium; ergo iu-
66 ris priuati eſt. Probatur minor huius pro-
bationis, quia merum imperium conſiſtit in
abſolutione, & condemnatione reorum, vt
nemo dubitat, ſed vtrumque priuatam reſpi-
cit vtilitatem, ergo vniuerſum imperium me-
rum. de abſolutione non eſt dubitandum, cum
principaliter interſit illius, qui abſoluitur,
&, quanquam intereſt reipub. innocentes ab-
ſolui, arg. l. abſentem ff. de pœn. hoc eſt in
67 conſequentiam, & ſecundario. Condem-
nationem autem, & ipſam non reſpicere prin-
cipaliter publicam vtilitatem probatur, ex
ſententia Io. Longouall. ad d. l. imperium
num. 12. per arg. à combinatione duarum ll.
quod eſt validiſſimum in iure, per l. Gallus §.
ille caſus ff. de lib. & poſth. cum cæteris la-
tiſſimè congeſtis per Euer. in ſuis centum lo-
cis arg. in loco à coniunctione, ſeu combina-
68 tione duarum legum, hoc modo videlicet,
ſi rei condemnatio publicam reſpiceret vtili-
tatem, reſcriptum indulgens crimen reo, & à
69 noxa eum eximens, non valeret; cùm re-
ſcripta, contra publicam vtilitatem impetra-
ta, nullius ſint momenti l. vlt. C. ſi contr. ius
vel vtil. publ. at impetratio talis reſcripti va-
let l. pen. C. de præc. imp. off. igitur condem-
natio non reſpicit, ſaltem principaliter, publi-
cam vtilitatem, ſed priuatam, & conſequen-
ter; cùm nulla iuriſdictionis ſpecies ſit de iu-
re publico, impoſſibile eſt iuriſdictionem in
genere, quæ de ſpeciebus cum ſuis qualitatibus
prædicatur, iuris publici dici.

Cœterum argumentis huiuſmodi; quam-
quam validiſſimis, minime refragantibus,
in contrariam iuerunt ſententiam Azo in
ſumma C. de iuriſd. omn. iud. num. 1. Bart.
in d. l. imperium numer. 2. & ibi Bald. in
prima interpretatione numer. 3. idem ſentit
etiam gloſſ. hic, & conſequenter cœteri om-
nes, tàm antiqui, quàm recentiores, & præ-
ſertim Zaſius in d. l. imperium numer. 1. &
Vacon. lib. 6. declarat. iur. ciuil. declarat.
77. num. 6. ita, vt ſit communis, & recepta
opinio, quæ, & ipſa pluribus poteſt compro-
bari.

70 Primum quia propter, quod vnumquodque
tale. & illud magis, Auth. multo magis C. de ſacr.
ſanct. Eccl. l. in pecudum in fine ff. de vſur.
l. ſexta ff. de coll. bon. cum alijs adductis per
71 Vigell. in ſua dialectica iur. lib. 2. in loco
à cauſa finali, reg. 7. at propter iuriſdictio-
nem ſunt magiſtratus, vt colligere eſt ex om-
72 nibus tit. ſupr. de off. mag. qui magiſtra-
tus ſunt de iure publico d. l. 1. §. huius ſtu-
dij ſupr. de iuſt. & iure, vbi DD. & præſer-
tim Zaſius num. 8. & 9. necnon Duaren. cap.
4. igitur iuriſdictio eſt de iure publico, & mul-
to magis, quàm magiſtratus.

73 Secundo, quæcumque publicam vtilitatem
reſpiciunt, & ad ſtatum rei Rom. ſpectant,
74 publici iuris eſſe dicuntur, Eiuſmodi eſt
iuriſdictio in genere; ergo eſt de iure publi-
co. Iuriſdictionem autem reſpicere publicam
vtilitatem ſatis docet Pomponius in l. 2. §.
poſt originem ſupr. de orig. iur. dum dicit.
parum eſt enim ius in ciuitate eſſe, niſi ſint,
qui iura reddere poſſint, & ſatis conſtat ad
ſtatum rei Romanæ iuriſdictionem ipſam per-
tinere; cùm ad magiſtratuus ſpectet, qui ſunt
de iure publico, & ad formam, & conſtitutio-
nem reipub. pertinent.

75 Tertio, & vltimo. quicquid dicitur de actu,
neceſſe eſt etiam, vt dicatur de potentia,
76 quandoquidem qualis eſt cauſa talis etiam
cenſetur effectus l. quis quis §. filij verò C.
ad l. Iul. maieſt. l. 1. in princ. ff. de ventr.
inſpiciend. cum alijs adductis per Nicol. Vi-
gell. in dialect. iur. lib. 2. in loco à cauſa ef-
ficiente, ſed actus iuriſdictionis, qualis eſt iu-
dicare, dicitur eſſe munus publicum l. quippe
infr. de Iud. igitur etiam iuriſdictio, quæ eſt il-
lius potentia.

77 Non obſtant nunc contraria, & præſertim
primum argumentum, quia negamus iuriſdi-
ctionem, & illius exercitium, licet priuato-
rum negotia plerunque reſpiciat, concerne-
re principaliter priuatorum vtilitatem, non
tenet enim hæc ſequela, vt infr. videbimus,
iuriſdictio verſatur circa negocia particula-
ria, ergo reſpicit principaliter vtilitatem pri-
uatorum.

78 Nec obſtat ſecundum; quia negamus ali-
quam ſpeciem iuriſdictionis reperiri, quæ ſit
de iure priuato. Nec faciunt negocium, Bart.
definitiones, quia indignæ ſunt, quæ à nobis
recipiantur; vt latius demonſtrabimus ad l.
79 imperium infr. de iuriſdic. omn. iud. Quòd
ſi quis velit eas quoquo modo ſuſtinere, quia
ab alijs non improbentur, debet intelligere
illa verba priuatam vtilitatem reſpiciens, ſe-
cundario, non principaliter, vel reſpiciens
priuatam vtilitatem ſecundum quid, & reſ-
pectu meri imperij, nõ ſimpliciter, niſi enim hoc
modo intelligantur Bart. definitiones; præter-
quàmquod non rectè explicat mixti imperij, &
iuriſdictionis ſimplicis naturam; aduerſatur
ſibi ipſi, qui in eadem l. imperium ſub num. 2.
dicit vna cum gloſſ. noſtra hic, iuriſdictionem
in genere poteſtatem eſſe introductam de iure
publico. Nec facit negocium illa conſideratio
de obiecto

de obiecto publico, & priuato, quia omnia iu-
82 dicia publica ſunt ſimpliciter, vt probat d.
lex quippe de Iud. reſpectu tamen iudiciorum
publicorum, quæ fiunt de delictis publicis,
quæ magis publica ſunt, priuata dici poſ-
ſunt. Etenim iudicia illa magis publica dicun-
tur, quæ non modo pendent ab hac poteſtate
de iure publico introducta, quod proprium eſt
omnium iudiciorum; ſed etiam, quia ſunt po-
pularia & populica, quatenus in illis quilibet
de populo poteſt procedere ad accuſandum, &
ob illas cauſas, de quibus latè per Franc. Duar.
lib. 1. diſput. anniuerſ. cap. 37. vbi admittit
dici poſſe publicum iudicium etiam priuatum,
reſpectu illius, quod ſit magis publicum, id quod
tetigimus etiam nos ad Rub. C. de edend.
83 num. 18. quemadmodum enim minus malum
reſpectu maioris dicitur bonum can. iurauit,
& can. non ſolum 23. q. 3. l. quoties nihil ff. de
reg. iur. l. ſi ita vulneratus ff. ad l. Aquil. can. duo
84 mala 11. diſtinct. ita quoque minus publicum,
reſpectu magis publici, poteſt dici priuatum. Ac-
cedat etiam, & hoc tollit omnem difficulta-
tem, quòd non tenet ſequela, aliqua iudicia
ſunt priuata, ergo aliqua iuriſdictio eſt priuata,
propterea quod, aut iudicium refertur ad po-
pulum, vel ad magiſtratus, & publicum ſem-
per dici debet, cum ſit actus habentium iuriſdi-
86 ctionem, & ſic publicarum perſonarum, aut
refertur ad iudices datos, & tunc poteſt dici
priuatum; cum non ſit actus iuriſdictionis;
87 ſed ſimplicis notionis, & ad perſonas priua-
tas referatur, & hoc modo poteſt intelligi M.
Tullij locus ex aduerſo adductus.

Non obſtat tertium, & vltimum, quia falſum
eſt etiam merum imperiũ non reſpicere princi-
paliter publicã vtilitatem, vt apertè dicit Bart.
88 quem omnes ſequuntur, ad d. l. imperium n. 6.
& certe abſolutio innocentis principaliter reſpi
cit publicam vtilitatem, vt patet in l. abſen-
tem ff. de pœn. in conſequentiam autem vtilita-
tem illius, qui abſoluitur. Nec facit nego-
cium illud, quod dicebatur de condemnatione;
89 quia publica vtilitas conſiſtit vniuerſaliter in
eo, vt rei condemnentur; ſed non propterea ſe-
quitur, vt ex cauſa, &, ob maiorem vtilitatem
publicam, non poſſit ob meritum, & ob aliam
ſimilem cauſam delinquenti indulgeri, arg. ſ. ſed
90 & quod principi placuit, inſt. de iur. nat. gent.
& ciu. & l. ad beſtias ff. de pœn. Actus enim indul
gentiæ, & abſolutionis, & ipſe iuriſdictionis,
ſeu imperij eſt actus.

91 Quod ſi quis velit in hac quoque controuer-
ſia contrarias conciliare opiniones, poterit
hanc diſtinctionem adhibere, ad mentem Zaſy
ad l. 1. in ſ. huius ſtudij ſupr. de iuſt. & iure
92 num. 16. & 17. aut iuriſdictio conſideratur in
ſe, & in ſua primeua inſtitutione, quatenus fu-
it inſtituta, vt per eam ius redderetur, & dice-
retur in vrbe Romana, ſecundum ea, quæ colli-
guntur ex omnibus titulis, in quibus agitur
ſupr. de magiſtratibus, nec non ex l. 2. de orig.
iur. &, hoc modo conſiderata, eſt de iure pu-
blico, & ſic vendicant ſibi locum poſterioris
ſententiæ arg. aut conſideratur, quatenus, per
exercitium, deſcendit ad priuatorum negocia,
93 & tunc rurſus diſtinguendum eſt; quia aut
refertur ad publica delicta & ad publica iudi-
94 cia, & etiam quo ad exercitium dicitur eſſe de
iure publico, aut vero refertur ad negocia ciui-
lia, & omnino priuata, & tũc, licet ſimpliciter, &
per ſe ſit iuris publici, tamen, ſecundum quid, &
ratione obiecti, aliquo modo iuris priuati eſſe di
citur, niſi ſimpliciter, ſaltẽ reſpectiuè ad iuriſdi-
ctionem conſideratam in ſuperioribus membris
65 huius diſtinctionis. Nec eſt inconueniens, vt
vna, & eadẽ res diuerſis reſpectibus, diuerſo iure
cenſeatur ſ. cũ in ſuo ſolo Inſt. de rerum diuiſ. fa
ciunt optime, in terminis noſtris ſ. 1. ſ. flumina
ſ. riparum ſ. littorum. Inſt. ead. tit. vbi DD.
96 Ad quartam autem reſpondeo, iuriſdictio-
nem eſſe introductam ob publicam vtilitatem,
vt colligere eſt ex l. 1. ſ. huius ſtudij ſupr. de iuſt.
& iur. & vt iudicia rectè in vrbe conſtitueren-
97 tur, & ordinarentur, quæ omnia, aut diſtrahen-
darum controuerſiarum, aut puniendorum ma
leficiorum gratia reperta ſunt, vt ex M. Tull.
Pro Cecinna docet Coraſ. ad Rub. infr. de iuriſ-
dic. omn. iud. num. 4. parum enim eſt ius in ciui-
tate eſſe, niſi ſint, qui iura reddere poſſint, hoc
eſt magiſtratus, & iuriſdictionem habentes, vt
tradit Pomponius ad l. 2. ſupr. de orig. iur &. in
98 ſumma, vt vno verbo dicam, eſt introducta
ob bonum publicum ciuitatis, vt bene quietè-
que viuat, vt ex Ariſt. lib 7. politic. & ex l. con
gruit ff. de off. præſid. docet Vacon. d. declarat.
77. num. 6. &, vt ſummatim dicam, fuit intro-
ducta, vt eſſent in vrbe qui vim coercerent, te-
nuiores à potentiorum iniurijs defenderent,
ſuum cuique tribuerent, iuris æquabilitatem in-
ter omnes proportione tenerent.
99 Ad quintam quæſtionem reſpondeo, iuriſdi-
ctionem, quatenus generaliter accipitur pro
ea poteſtate iuriſdicendi, quæ tam ad ciuilia,
quàm ad criminalia negocia refertur, vario mo-
100 do reperiri definitam Coraſ. lib. 3. Miſcell.
101 cap. 17. in princ. dixit eſſe publicam iuriſdi-
cendi poteſtatem, & Vacon. prædllegato in lo-
co definit, publicam eſſe iuris poteſtatem, per
quam quis operatur in iuſto dicendo, vt ciuitas
bene, quietèque viuat, ſed magis placet defini-
tio Antonij Gouean. lib. 2. de iuriſd. in prælu-
dijs, in fine, vt potè quæ breuiſſima eſt, &
cœteris magis perſpicua, inquit ipſe; iuriſdi-
ctio eſt poteſtas publica ſtatuendi de ciuili, vel
de criminali negocio.
103 Conſtat igitur hæc definitio ex ſuo genere, &
differentijs, ſecundum Philoſophi præceptionem
lib. 6. Topi. cap. 1. & Bart. ad l. 1. de teſtam.
poſita enim eſt loco generis vox illa, poteſtas
quæ

Google

quæ, generaliter accepta, eſt principium quod-
dam, & virtus, qua aliquid agimus vel agere
poſſumus, vt docet Bologn. hic nu. 3. ex Ariſt.
105 lib. 9. Meta. par: 12. vbi comentator, & non
modo prædicatur de poteſtate iuris, ſed etiam
106 de poteſtate facti, quæ eſt triplex, vt eſt au-
ctor Ariſt. eod. lib. 9. Metaph. text. 10: aut enim
eſt à natura, vt vis & facultas videndi, ambu-
landi, bibendi, aut à conſuetudine, vt facultas
canendi Tibijs, & Cytarizzandi (vt aiunt) aut
à doctrina, vt facultas medendi, reſpondendi
de iure, & ſic de alijs artibus, quæ omnes facul-
tates, vt excluderentur, additæ ſunt differentiæ,
107 & dictum eſt, eſſe potentiam iuris, cœterum
quia iuris potentia quoq; multiplex eſt, & præ-
ſertim triplex, quædam ſcilicet circa res, quæ-
dam circa perſonas, & quędam circa actiones,
circa res, vt eſt facultas diſponendi de rebus
ſuis, vel per contractus, vel per vltimas volun-
tates, quę ſatis excluſa eſt à dictione illa, ſu-
per addita, publica, cum hæc facultas ſit de iu-
re priuato. §. vltimo Inſt. de iuſt. & iur. circa
perſonas, vt poteſtas Tutoris, vel curatoris in
adultum, vel pupillum, parentum in liberos
dominorum in ſeruos, Principum in ſubditos,
poteſtas autem circa actiones, vel circa iudi-
cia, eſt ipſa iuriſdictio, quæ ſola, vt conclude-
retur hac definitione, & cœteræ omnes exclu-
derentur, addita ſunt illa verba, ſtatuendi de ci-
uili, vel de criminali negocio, quę non modo ſim-
plicem iuriſdictionem deſignāt, ſed etiam impe-
rium, quod ad crimina refertur.
108 Ad ſextam reſpondeo, duplicem eſſe iuriſ-
dictionem, quandam ſcilicet voluntariam,
quandam contentioſam, vt colligere eſt ex Bart.
ad l. vnicam C. de confeſſ. nu. 5. & 6. tradunt
DD. ad l. vltimam infr. eod. & hic Pyrr. Alphan.
in veſtibulo, per tex. apertum in l. 2. ſupr. de off.
109 proconſ. Voluntaria illa eſt, quę exercetur
partibus volentibus, & conſentientibus, id quod
fieri dicitur, dum iudex decernit, ſuam inter-
ponendo auctoritatem, in manumiſſionibus,
adoptionibus & alienationibus minorum & trā-
ſactionibus l. fin. C. de emancipat. liberorum l.
1. §. vltimo infr. de reb. eorum l. cum ij. §. ſi prę-
110 tor infr. de tranſact. Contentioſa autem eſt
rurſus duplex, quædam ciuilis, quędam crimi-
nalis, vt docet. Aut. Gouean. lib. 2. de iuriſdict.
111 poſt princ. & dicitur contentioſa hęc iuriſdi-
ctio, quia exercetur partibus contradicentibus,
& contendentibus, & eſt in cauſa, vt iudicium
in inuitum etiam reddatur l. inter ſtipulantem §.
112 1. ff. de verb. oblig. Iuriſdictio ciuilis, quę iu-
riſdictio ſimplex, ſeu iuriſdictio in ſpecie à no-
ſtratibus appellatur, rurſus in duas partes, &
quaſi potentias diuiditur, ſecundū Mari. Salam.
ad l. 1. infr. eod. nu. 12. cum ſequen. in ſimpli-
113 cem ſcilicet iuriſdictionem, quę nihil aliud
eſt, quemadmodum videbimus in l. imperium
infr. de iuriſdic. omn. iud. quàm poteſtas iudi-
candi, iudicesq; dandi de ciuilibus controuer-
ſijs, & delictis priuatis, omninoq; de ijs tan-
tum, pro quibus non alia, quàm pecuniaria pœ-
114 na imponeretur, & mixtum imperium, quod
eſt poteſtas imperandi in rebus ad ciuilia nego-
cia pertinentibus, & modice coercendi contu-
115 maces. Criminalis autem iuriſdictio, quę ſpe-
ciali nomine purum, vel merum imperium ap-
pellatur, nihil aliud eſt, quàm poteſtas quæren-
di de criminibus, & à confeſſis, aut conuictis
pœnas, aut legibus conſtitutas, aut pro admiſſi
modo arbitrarias exigendi, huiuſmodi autem
definitiones, quas mutuati ſumus à Marco Ant.
Muret. hic, latius explicabuntur à nobis; Deo
dante, ad l. imperium infr. de iuriſdic. omn. iud.
116 Omnis autem iuriſdictio, ſiue ſit ſimplex, ſi-
ue merum imperium ſit, ſiue mixtum, & ſit
vtraque, tàm criminalis, quàm ciuilis, rurſus
duplex eſt, quædam ordinaria, quæ competit
iure magiſtratus, & eſt, aut ſimpliciter ordinaria,
aut excitata, de qua in c. licet ex de off. ord. &
in c. cum aliquibus de reſcrip. lib. 6. quædam de-
legata, ſeu demandata, vt colligitur ex l. 1. inf.
117 eod. & iuriſdictio delegata, aut eſt delegata
à lege, aut ab homine; prima ea eſt, quæ ſpe-
cialiter, & nominatim tribuitur lege, ſenatuſ-
conſulto, vel principis conſtitutione, vt in d. l.
1. infr. eod. ſecunda eſt rurſus duplex, aut dele-
gata à principe, aut ab inferiore à principe, il-
la ea eſt, quam princeps reſcripto, aut conſti-
tutione delegat, hęc vero eſt illa, quam magi-
ſtratus delegant, qui eam habent iure proprio;
vt colligere eſt ex interpretibus hic, & in l. mo-
re, & in l. & quia infr. de iuriſdic. omn. iud.
118 Ad ſeptimam reſpondeo plura deſiderari ad
hoc, vt iuriſdictioni, & eius exercitationi ſit lo-
cus, quæ tamen omnia poſſunt redigi ad quin-
que ſolitas circunſtantias, Rei nempe, perſonæ,
loci, temporis, & modi. Requiritur enim cir-
cunſtantia rei, ideſt cauſæ, quatenus cauſa ipſa
debet eſſe eius quantitatis, & qualitatis, de qua
iuriſdictio ſit ius dicendi, pro iudicum, & magi-
ſtratuum varietate, vt colligere eſt ex l. ſi idem
cum eodem iuncta l. imperium & l. magiſtrati-
bus ff. de iuriſd. omn. iud. nec enim omnium
magiſtratuum vna atque eadem erat poteſtas,
ſed alij de maiori, alij de minori iuſdicebant, de
maiori enim Conſul, & de minori Prætor ius
dicit, vt perſpicuum maximè ſit ex eleganti &
ad hanc rem valdè accōmodato Quint. 3. Inſtit.
loco. Non debes, inquit, apud Prætorem petere
fideicommiſſum, ſed apud Conſulem, maior
enim Prætoria iuriſdictione ſumma eſt. Magi-
ſtratus quoque municipales non poſſunt de ma-
iori ſumma ius dicere, quod & Paul. aperte de
mōſtrat lib. 5. ſenten. Res igitur iudicarę viden-
tur a magiſtratibus municipalibus vſque ad
ſummam, qua ius dicere poſſunt. Item deſen-
ſores plebis, qui & magiſtratus ſunt iuſdicere
poſſunt vſque ad ſummā 300. aureorum l. 1. C. de
defenſ.

Digitized by Google

defenſ. ciuit. hodie tamen vſque ad 300. dumta-
xat, vt probat Nouel. 15. ita tradunt, & Cuiac. &
Gouean. ad d. l. ſi idem cum eodem. Quan-
doquidem cauſa criminalis cognoſci non
poſſet ab eo, qui ſimplicem haberet iuriſdictio-
nem, ad quàm pecuniariæ dumtaxat, & ciuiles
120 pertinent cauſæ, facit l. ſolent ſupr. de off. pro-
conſul. Requiritur etiam ſecundo circumſtan-
tia perſonæ, tam ex parte iuſdicentis, quàm
ex parte eorum, quibus ius dicitur, ex parte
iuſdicentis, quia non omnes poſſunt iuſdicere,
& iuriſdictionem exercere, aliqui enim impe-
diuntur natura, vt ſurdi, & muti, & impuberes,
& furioſi, aliqui lege, vt a ſenatu moti, aliqui
conſuetudine, vt fœminæ, & ſerui l. cum prætor
ff. de iud. l. non diſtinguimus §. ſi ſeruus ff. de re-
cept. arbitr. l. fœminæ ff. de reg. iur. tradit latè
Claud. Cantiunc. in ſuo tractatu de off. iudicis
cap. 3. num. 3. ex parte etiam eorum, quibus iuſ-
121 dicitur. Perſonæ circumſtantia deſideratur,
quatenus, qui iuriſdictioni præeſt, neque ſibi iuſ-
dicere debet, neque vxori, vel liberis ſuis, ne-
que libertis, vel cæteris, quos ſecum habet l. qui
iuriſdictioni, infr. de iuriſdic. omn. iud. dixi, debet,
quia ſummo iure, is, qui iuriſdictioni præeſt,
ius dicere liberis, libertis, vel cæteris, quos
ſecum habet, poteſt, ſi Cuiacio credimus, qui
tractat. 3. ad Africanum, in veſtibulo, ita cum d. l.
qui iuriſdictioni conciliat l. in priuatis ff. de iu-
dic. l. ille a quo §. vlt. ff. ad ſ. c. trebell. & l. apud
filium familias ff. de manu. vindict. vbi non vult.
Africanū, & alios qui dicunt, poteſt, Vlpiano ad-
uerſari, qui dicit, non debet, Africanus enim ius
demonſtrat, Vlpianus honeſtatem, in publicis ta-
men cauſis, nec poteſt, nec debet. vt latè per Cu-
iac. d. in loco, item, qui iuriſdictioni præeſt, neque
maiori, aut æquali, niſi ſponte ſe ſubijciat l. eſt
receptum, infr. eod. tit. de iuriſd. omn. iud. ius di-
122 cere poteſt. Requiritur etiam circumſtantia
loci, quatenus extra territorium, ius dicenti im-
punè non paretur l. extra territorium infr. de iu
riſd. omn. iud. & quatenus ius dici debet ſpecia-
123 li in loco, vbi magiſtratus, ſalua maieſtate
imperij, ſaluoque more maiorum, iuſdicere con
ſtituit, qui locus rectè ius appellatur, vt docet
124 Paulus in l. penul. in fine ſupr. de iuſt. & iur.
Deſideratur etiam quarto circunſtantia tempo-
ris, quatenus diebus feriatis non licet iuriſdictio-
nem exercere, tot. tit. infr. C. & extr. de ferijs. Eſt
125 quoque neceſſaria circunſtantia modi, qua-
tenus nemo, ius dicendo, ſuæ poteſt iuriſdictionis
modū excedere l. fin. infr. de iuriſd. omn. iud. in fi-
ne, & quatenus, in procedendo, obſeruandus eſt
ordo iuris, ſecundum varietatem magiſtratuum,
locorum, & cauſarum, iuxta ea, quæ tradi-
dimus ad rub. C. de edend. num. 29. cum ſeq. facit
l. properandum C. de iud. & tot. tit. C. de ord. iud.
126 Ad octauam quæſtionem reſpondeo, iuriſdi-
ctionis in genere effectum eſſe de cauſis, tam ciui
libus, quàm criminalibus iudicare, & Iudices da
re l. imperium infr. de iuriſd. omn. iud. vbi DD. &
conſequenter ciuitatis tranquillitati, & quieti
iudicando conſulere, vt colligere eſt ex Coraſio
ad rub. infr. de iuriſd. omn. iud. num. 4. & ex Va-
conio lib. 6. declarat. iuris ciu. declarat. 77. num.
6. Particulares autem iuriſdictionis effectus plu-
127 res ſunt, de quibus latè per Zaſium ad l. 1.
infr. de iuriſd. omn. iud. num. 11. & præſertim, vt
iuriſdictione conceſſa, omnia neceſſaria con-
ceſſa videantur, ſine quibus iuriſdictio explica-
128 ri non poteſt l. 2. eod. tit. iuriſdictionis etiam
effectus eſt, vt, ſi litigans, poſt litem conteſta-
tam, forum, vel domicilium mutauerit, nihilo-
minus iudex prior in eum procedat l. cum quæ-
dam eod. tit. ſed de his ſigillatim agendum eſt à
nobis ad d. l. imperium, cuius occaſione, de ſin-
gulis iuriſdictionis ſpeciebus ſeparatim tra-
ctabimus.
129 Ad nonam reſpondeo, iuriſdictionem pluri-
130 bus modis finiri, & duobus potiſſimum, aut in
ſingulis cauſis, aut vniuerſaliter, primo modo fi
nitur, aut finita inſtantia l. properandum C. de
131 iudicijs, aut iudice recuſato c. licet de foro
competenti l. fin. C. de iudicijs, ſecundo autem
132 modo finitur, aut ipſo iure, aut facto homi-
nis, ipſo iure, aut natura, aut lege, natura per
mortē l. more infr. de iuriſd. omn. iud. & in dele-
gato etiam morte delegantis. DD. & præſertim
133 Zaſius ad l. 1. infr. tit. 2. num. 23. vbi ſcilicet
res eſt integra d. l. more, & l. & quia infr. tit. 2.
niſi ſub nomine dignitatis delegatio facta ſit c.
quoniam Abbas de off. delegati, id quod proce-
dit etiam in principis delegato, c. relatum, vbi
gloſſ. & DD. extr. de off. deleg. etiam ſi eſſet dele-
gatus ad vniuerſitatem cauſarum c. vlt. §. offi-
ciū de off. delegati lib. 6. c. ne aliqui de hæreticis
lib. 6. tradunt Bart. & DD. ad d. l. more, & Camill.
134 Plautius in l. 1. infr. eod. lib. 3. in verbo delega
to num. 6. lege autem finitur, in ordinario, fini-
to magiſtratu l. eum qui, in fine infr. de iuriſd.
135 omn. iud. magiſtratus autem vrbani, finieban-
tur exacto anno, prouinciales autem, exacto
illo tempore, ad quod mittebantur, quoad po-
teſtatem exercendam, ſciendum tamen eſt, quā-
din ſucceſſor non venerat, eos priuatos non in-
telligi l. meminiſſe de off. proconſ. argumento le
gis venditor §. iudices, de iudicijs, nec depone-
bant imperium, id eſt inſignia imperij, niſi por-
tam Romæ ingreſſi l. vlt. de off. proconſ. tradit
136 Gouean. ad d. l. eum qui, in fine, ita vt, quandiu
Vrbem non ingrederetur ſemper iuriſdictionem
volūtariam poſſent exercere, in delegato autem
137 ceſſante cauſa delegationis, vt puta abſentia
arg. l. 1. infr. eod. & lapſo tempore commiſſionis,
quod iudicio præſtitutum erat c. 4. de off. dele-
gat. l. cum prætor, & l. iudicium infr. de iudicijs,
& ſic elapſo termino commiſſionis c. de cauſis
de off. delegat. niſi iuriſdictio ſit prorogata, vt
in l. 2. in princ. verſ. ſi, & iudex de iudic. quo
caſu, etiam prorogata iuriſdictio ſpirat pœniten

Digitized by Google

tia paciſcentium, antea quàm Iudex adeatur l.ſi
cũ venerit de iuriſd. omn. iud. ant finito negocio
138 cõmiſſo l. Iudex de re iudic. facto antem ho-
minis, vbi finitur, aut finitur facto iudicis, aut ta-
cto alterius, facto Iudicis, non vtendo, & ſic per
præſcriptionem c. cum olim c. cum perſonæ de
priuileg. lib 6. Balb. de præſcrip. in 2. parte quin-
tæ partis principalis q. 3. num. 6. & Sebaſt. Sapia
ad l. imperium num. 37. 46. 49. & 74. facto autem
alterius, vt puta, quia quis ante finitum magi-
ſtratum remoueatur, vt per Ant. Gouean. ad l. &
quia infr. tit. 2. facit lex cum prætor de iudicijs,
& eſt tex. in l. diẽ functo inf. tit. proximo, vbi DD.
communiter, vel, ſi mãdata iuriſdictio ab eo, qui
mãdauit, adimatur l. ſolent ſupr. de off. proconſ.
Sequitur modo, ſecundum propoſitum ordi-
nem, vt totidẽ explicemus quæſtiones de officio
139 Iudicis. Quod attinet igitur ad primam, re-
ſpondeo, officium multifariam accipi, & latius
140 patere, quàm artificium l. legatis ſeruis, l. 3. §. ſi
ex officio de leg. 3. & Africanus ad l. textoribus
in ordine 59. eod. tit. quot quot tamen ſunt hu-
ius vocis ſignificationes, quæ propemodum ſunt
infinitæ, vt colligitur ex Bologn. hic num. 39.
cũ ſeq. & ex Petr. Gregor. Tholoſ. in Syntag. iur.
vniuerſ. part. 2. lib. 18. cap. 21. ex Felin. & alijs
ad Rub. de off. delegat. tradit etiam Cæſar Coſta
lib. 2. variarum ambiguitatum cap. 1x. nec non
Pyrrus Alphan. hic nu. 95. cum ſeqq. vbi ſex prin-
cipes enumerat ſignificationes, poſſunt redigi
141 ad hanc methodum, vt aliquod ſit officium
metaphoricum, aliquod proprium, illud, quod
metaphoricè accipitur, aut ad res refertur, aut
ad perſonas, ſi ad res, aut incorporeas, aut cor-
142 poreas, vbi ad res incorporeas refertur, aut
ſignificat Imperium, poteſtatem, & dignitatem
ius dicentis l. veluti de verb. ſign. aut benefi-
cium, vt tradit Mynſing. ad rub. Inſt. de officio
iudicis num. 3. per tex. in l. fœmine de reg. iur.
143 Vbi vero ad corporeas refertur, locum ſigni-
ficat, in quo conſiſtunt officiales, vel cellu-
lam, ſecundum alios, in qua ſcripta quædam,
ad ea, quæ pro tribunali agenda erant, perti-
nentia, reponebantur, vt in l. eum pro quo ff.
de in ius vocand. & in l. ſempronia libellos ff.
de furtis, &, ſecundum hanc acceptionem, etiam
etruſco noſtro idiomate, loca quædam Floren-
tię, in quibus varij officiales ius mercatoribus
reddunt, & opificibus, officia appellantur,
144 quando verò ad perſonas refertur, magiſtra-
tum ipſum, & officialem ſignificat, vel iudicem,
vt in l. ſi fideiuſſor §. vlt. infr. qui ſatiſd. cog. hinc
145 refertur etiam officium ad miniſtros magi-
ſtratuum, ac Præſidum l. illicitas §. ne tenuis,
vbi gloſſ. de off. prę ſid. l. ſi plus, vel minus, quæ
eſt antepenultima infr. de euict. l. 3. C. quand.
fiſc. vel priuat. l. 1. §. ſi quis vltro de quęſt. cum
alijs adductis per Prateum in ſuo dictionario, in
verb. officium, inde etiam fit, vt pro Irenarchis
146 vſurpetur in l. ea quidem C. de accuſat. pro-
priè autem acceptum officium id eſt, quod
vnuſquiſque debet efficere, ſecundum perſonę,
quam ſuſtinet, qualitatem, ſeruata .ſ. honeſta-
te, quid loco, quid tempori, quid perſonis conue-
niat, ſic quomodo debeamus omnes eſſe in offi-
147 cio, tractat eleganter M. Tull. tribus libris
officiorum, hinc deſerere officium, & in officio-
ſum cenſeri, cum quis, contra publicam honeſta-
148 tem aliquid facit, ſic, & inofficioſus di-
citur parens, qui ſanguinis, ex ſeſe procreati, &
pietatis obliuiſcitur, vt in l. 2. ff. de inoff. teſtam.
149 &, ſecundum hanc propriã, & generalem ac-
ceptionem, Aut refertur ad perſonas publicas,
vt ſunt magiſtratus, & iudices, qui, & maio-
res, & minores ſunt, vt in pluribus tit. ſupr. aut
150 ad perſonas priuatas, in quibus, rurſus du-
plex eſt officiũ, quoddã enim ſine artificio, qua-
le eſt officium patris erga filios, vxoris erga
maritum, ſerui, & liberti erga dominum, &
patronum, & e contra, eodem modo, ſine ar-
tificio officium eſſe arbitratur eorum, qui mi-
niſterium tantum præbent. Petr. Gregor. Tho-
loſ. in d. cap. 21. num. 4. cuiuſmodi ait eſſe, ex
ſententia gloſſ. in d. §. ſi ex officio, mulionem .
agaſonem, opilionem, ſaltuarium, armigerum,
dapiferum, cocum, paſtorem, piſtorem, & ſi-
151 miles eius generis ſine certa arte. Quoddam,
152 cum artificio, & hoc eſt rurſus duplex, quod-
dam enim refertur ad artificium liberale, vt of-
ficium Medici, Philoſophi, Aduocati, vel cuiuſli-
bet alterius ſimilis profeſſionis, quoddã ad Me-
chanicum, quale eſt officium architecti, picto-
ris, ſtatuarij, marmorarij, lecticarij, & alio-
rum ſimilium, quos fusè enumerat Tholoſ. in ſæ-
pius repetito cap. 21. num. 7. Nos autem agi-
mus hic de vnius, & ſolius iudicis officio, quod
conſiſtit in eo, quod facere debet, vel facere po-
teſt is, cui mandata eſt iuriſdictio.
153 Ad ſecundam autem reſpondeo, officium di-
ctum eſſe ab efficiendo, quaſi efficium, & pro-
pter ſermonis decorem, vna mutata littera, of-
ficium, vt ait D. Ambroſius lib. 1. officiorum,
quem refert Tholoſ. & ſequitur præalleg. in lo-
co, & hanc declarationem probat Abbas, ad cap.
poſt ceſſionem, num. 2. de probat. & nouiſſimè
Pyrr. Alphan. hic num. 94. vel, ſecundum alios,
ab officiendo dictum eſt, vt nulli officiat arg.
c. cum non deceat de elect. lib. 6. & dicitur of-
ficium Iudicis, vt aliorum officia excludantur,
faciunt ad hæc tradita etiam per Bolog. hic, &
per Prateum in ſuo dictionario, in verb. offi-
cium, & ab hoc officio, quatenus publici cu-
iuſdam muneris neceſſitatem includit, dicuntur
officiales, Card. in clem. 2. de reſcript. Verum
quia, circa officialiũ appellationem, dubitant hic
DD. propterea non omnino importunæ, vel ſal-
tem vtiliter, de duobus cum illis dubitabimus.
Primum, nimirum, an delegatus ſummi Pon-
tificis dicatur eiuſdẽ principis officialis, ita, vt ei
cõpetant priuilegia conceſſa officialibus Papæ.
Secundo,

Digitized by Google

Secundo, an ſtatutum loquens de officialibus
communis Florentiæ, Piſtorij poteſtatem com-
prehendat, qui pro communi Florentię ma-
giſtratum gerit.
154 Quod attinet ad primum, cuius termini
ſunt notiſſimi, ſunt pugnantes DD. ſententię,
prima eſt negantium, ſtatuto, de officialibus
Summi Pontificis loquente, eiuſdem Pontificis
delegatum compræhendi, pro hac enim ſenten-
tia reſpondit Lapus Caſtellionenſ. in ſuo conſi-
lio impræſſo poſt conſ. Oldradi, quod incipit,
factum, ſuper quo iuris conſilium quæritur, co-
lum. 2. verſ. ad ſecundum. ſequitur hanc ean-
dem ſententiam Decius hic num. 8. & ad rub.
extr. de offic. & poteſt. iud. deleg. num. 9. vi-
detur etiam ſentire hic Sebaſtianus Sapia num.
9. & 10. & pro hac opinione, quam receptiorem
eſſe dicit Pyrr. Alph. hic nu. 101. vbi alios addu-
cit, plura afferuntur.
155 Primum autem ſic ratiocinantur, ſtatutum
loquens de officialibus Papæ, non poteſt intel-
ligi niſi de ijs, qui ſunt propriè, & ſtrictè offi-
156 ciales, cum ſtatuta propriè, & ſtrictè intelli-
gantur l. 1. §. ſi quis nauim ff. de exerc. act. l.
3. §. hæc verba ff. de negoc. geſt. l. non aliter,
in princ. vbi gloſſ. ff. de leg. 3. cum ſimil. at
delegatus Papæ non dicitur propriè, & ſtrictè
officialis, igitur non poteſt ſtatuto memorato
compræhendi.
157 Minor probatur, quia ille dicitur propriè
officialis, qui, vel gerit magiſtratum, vt colli-
gere eſt ex pluribus titulis proximè præceden-
tibus, vel qui præpoſitus eſt à Summo Pontifice
ad id, quod pertinet ad ſedem ipſam apoſtoli-
cam, & in ipſius, vel ſedis apoſtolicæ obſequijs
exiſtit, vt ſunt nuncij c. cum Matheus de hære-
ticis. lib. 3. extrauag. comun. & c. diuina de
priuilegijs. lib. 5. eorundem extrauag. comun.
158 ſed delegatus Papæ, nec certum magiſtratum
gerere dicitur, nec in obſequijs ſedis apoſtoli-
cæ exiſtit, cum illi priuatorum cauſæ commit-
tantur, igitur ſtatuti diſpoſitione, de officiali-
bus Papæ loquente, non comprænenditur.
159 Secundo, ſtatutum loquens, & diſponens
de officialibus, non niſi de illis diſponere, & lo-
qui intelligitur, qui ſecundum communem vſum
160 loquendi dicuntur officiales, cum, in inter-
prætatione ſtatutorum, communis vſus præfe-
ratur proprietati l. liberorum §. quod tamen
Caſſius. ff. de leg. 3. gloſſ. eſt in c. nonnulli de
reſcriptis in c. cupientes de elect. libr. 6. tradit
161 Bar. ad l. Labeo. ff. de ſupell. leg. num. 5. ſed,
ſecundum communem vſum loquendi, delega-
tus Papæ non dicitur officialis eiuſdem Papæ,
non poteſt ergo referri ad eum, ſtatutum loquẽs
162 de officialibus. Minor probatur, quia offi-
cialis, ſecundum communem vſum loquendi,
eſt, qui, ſub alio, miniſterialiter iuriſdictio-
nem exercet, arg. l. argentarius in princ.
ff. de edend. c. romana de appell. lib. 6. cum
alijs adductis per Ant. de Butrio conſ. 74. num.
3. vbi dicit officiales eos appellari, qui ad
particularia officia iuriſdictionalia, per ci-
uitates aſſumuntur, & conſequenter officialis
Papæ, ſecundum communem vſum loquendi,
vt teſtatur Lapus in allegato ſuo conſ. eſt qui ge
rit negocium pertinens ad ſedem apoſtolicam,
non is, cui, inter partes, cauſa decidenda com-
mittitur, ſed talis non eſt delegatus Papæ, igitur
nulla ratio patitur, vt ſtatuto, de officialibus Pa-
pæ loquente, comprehendatur.
Tertio, & vltimo, ita ſe habent extrauagantes
in d. c. cum Matheus, & in d. c. cum diuina, ad
delegatos Papæ, cum loquantur de officialibus,
& illis priuilegium tribuant, quemadmodum ſta
tutum, de quo agimus, ſed priuilegium illa-
rum extrauagantium conſtitutionum, delegato
Pontificis, cui cõmiſſa ſit cauſa auctoritate apo-
ſtolica decidenda, non competit, quemadmo-
dum vſus eſt interprætatus, vt teſtatur Lapus
in d. ſuo conſ. cui ſubſcribunt ſex alij non obſcu-
ri nominis doctores, ita vt communem faciant
opinionem, igitur nec diſpoſitio ſtatuti, quæ lo
quitur de officialibus Papæ, poteſt Papæ delega-
to accommudari.
In contrariam tamen opinionem videtur ire
Iacob. Niger hic num. 3. & Io. Bolog. num. 43.
qui tamen num. 44. non videtur recedere à pri-
ma opinione, hanc eandem probauit expręſſè
Auguſtinus Berous ad rub. extr. de offic. & po-
teſt. iud. deleg. num. 48. et nouiſſime Pyrr.
Alph. hic num. 102. & ſi rectè perpendatur conſ.
Lapi, nec ipſe videtur recedere ab hac opinio-
ne, quam ego quoque veriorem eſſe arbitror,
ductus vnica, eademque vrgentiſſima ratione,
163 quæ eſt hæc. Qicunque, tàm propriè, quàm ſe-
cundum communem vſum loquẽdi eſt officialis
papæ, ſtatuto, de Papæ officialibus loquente, cõ-
prehenditur ſine dubio, ſed delegatus *Papæ*,
tam ſecundum proprietatem, quàm ſecundum
communem vſum loquendi, dicitur officialis Pa-
pæ, ergo ſtatuto, loquente de Papæ officialibus,
comprehenditur. Maior perſpicua eſt, Minor
probatur, quo ad caput proprietatis, quia il-
le dicitur propriè officialis alicuius, cui offici-
alis competit definitio, aut etymologia, vel al-
luſio, per doctrinam Bar. communiter receptã
ad l. omnes populi ff. de iuſt. & iur. num. 59. ſed
delegato Papę competit, tam definitio, quàm
notatio, ſeu deriuatio, ſeu alluſio officialis Pa-
164 pæ, igitur propriè eſt officialis Papæ. Proba-
tur minor, quia officialis alicuius is dicitur,
qui circa aliqua negocia vices eius gerit, vt
tradit Lapus in ſæpius repetito conſ. verſ. ad ſe-
165 cundum, facit gloſſ. in clem. 2. de reſcript. ſed
delegatus Papæ, in cauſa, ſibi commiſſa, vices
illius gerit, cum repręſentet immediatè perſo-
166 nam Papæ, vt admittunt communiter DD. hic,
qui, hanc ob cauſã, eum digniorem ordinario fa-
ciunt; igitur eſt officialis Papæ vel ſecundum

167 Ant. de Butrio in d. conſ. 74. num. 3. ille ſtri-
ctè, & propriè dicitur officialis Papæ, qui mi-
niſterialiter eiuſdem Papæ iuriſdictionem exer-
cet, vt pluribus ipſe comprobat, ſed delegatus
Papæ miniſterialiter, id eſt tamquàm miniſter
eiuſdem Papę, iuriſdictionem exercet, cum ni-
hil proprium habeat, ſed fungatur vice illius
l. 1. §. qui mandatam infr. eod. ergo delega-
tus Papæ eſt propriè officialis illius, id quod
probatur etiam per locum à notatione, ſeu ety-
mologia, vel deriuatione, ſiue alluſione, à qua
eodem modo ſumi verborum proprietatem ſta-
168 tuit Bart. in præalleg. loco, ille enim propriè
dicitur officialis, qui aliquod officium exercet,
à quo denominatur, vt per Card. in clem. 2.
de reſcript. quæſt. 11. faciunt tradita per Bart.
ad d. l. omnes populi, at delegatus Papæ ſine
dubio dicitur habere officium, vt patet in rub.
noſtra, & in rub. extr. de offic. & poteſt. iud. de-
legat. igitur ab officio poteſt propriè appellari,
eſſe autem officialem, ſecundum communem
vſum loquendi, nulli dubium eſt, notorium eſt,
enim omnes Regis miniſtros, vel ſummi Ponti-
ficis, vel alterius cuiuſcumque principis, ius, &
iuſtitiam adminiſtrantes, ſecundum communem
vſum loquendi, officiales, vel Regis, vel ſedis
apoſtolicæ appellari, ſed delegatus Papæ eſt il-
lius miniſter, qui pro eo ius, & iuſtitiam admi-
niſtrat, vt patet ex d. tit. extr. de offic. delega-
ti, igitur, etiam, ſecundum communem vſum
loquendi, eſt Papæ officialis. Accedat etiam,
quòd de hoc cõmuni vſu loquendi teſtatur Ant.
169 de Butrio in d. conſ. 74. num. 3. quatenus di-
cit, ex communi vſu loquendi, officiales eos
appellari, qui ad particularia officia iuriſdictio-
nalia, per ciuitates aſſumuntur, at delegatus
Papæ aſſumitur ad particulare officium iuriſdi-
ctionale, vt patet in hac rub. de off. eius, igi-
tur, etiam ſecundum communem vſum loquen-
di delegatus Papæ eſt eiuſdem Papæ officialis.
Præterea poſſet etiam probari per locum ab au-
ctoritatè, iuxta doctrinam Bart. ad d. l. omnes
populi num. 59. officialem propriè eſſe etiam
delegatum, quatenus in d. cap. diuina de pri-
uilegijs lib. 5. extrauag. com. appellatio officia-
lis æqualiter refertur, tam ad ordinarios, quàm
ad commiſſarios, & delegatos.
170 Non obſtat contraria, & præſertim primum
argumentum, quia falſum eſt referri officialium
appellationem tantummodo ad magiſtratus, &
ad iudices ordinarios, vt patet ex tit. noſtro, &
ex d. c. diuina, nec non ex tit. de officio delega-
ti, quinimmo potius referri ad miniſtros alienæ
iuriſdictionis probat Prateus auctoritate Pauli
iuriſconſ. lib. 5. ſententiarum cap. de fiſc. aduoc.
,, vbi inquit. quoties ſine auctoritate iudicati of-
,, ficiales alicuius bona occupant, vel deſcribunt,
,, vel ſub obſeruatione eſſe faciunt adito procu-
,, ratore iniuria ſubmonentur. facit l. 1. §. ſi quis
vltro ff. de quæſt. & tit. C. de filijs off. lib. 12.

nec dicas ſtrictè, & propriè Papæ officiales eos
dici tantummodò, quibus vices, ſeu auctoritas
commiſſa eſt, circa facta, quæ ad ipſum Papam
ſpectant, vt dicit Lapus in d. conſ. quia ibi, ſi
in fonte inſpiciatur, non excludit ipſe, quin
alij quoque miniſtri iuriſdictionis põtificiæ poſ-
ſint propriè officiales appellari, cum dicat. &
171 hoc eſt, potiſſimum, verum, quando vices
ſeu auctoritas commiſſa eſt circa facta, quæ ad
ipſum ſummum Pontificem ſpectant, vt in caſu
noſtro, non excludit ergo alios, ſed includit, vt
patet ex dictione, potiſſimum, quæ ſignificat ca-
ſum minus dubitabilem, alios tamen non exclu-
dendo, vt in clem. 1. §. ſi verò, de foro com-
pet. nec igitur ratio petita à Lapo, nec ipſius
auctoritas negocium facit, quia potius ipſe, ſe-
cundum terminos noſtros, in poſteriorem hanc
ſentẽtiã venire videtur quicquid dixerit Decius.
172 Non obſtat ſecundum; quin immo retorque-
tur, propterea, quod, vt oſtenſum eſt ſupra,
delegatus Papæ, etiam, ſecundum communem
vſum loquendi, dicitur officialis illius, cum ſit
aſſumptus ad iuriſdictionale officium, per ſum-
173 mum Pontificem. Nec reſtringitur, commu-
nis hic vſus, ad eos dumtaxat, quibus auctori-
tas commiſſa eſt circa facta Pontificis, quan-
quidem receptius eſt, vt comuniter dicantur of-
ficiales exercentes iudicia, & iuſtitiam admini-
ſtrantes.
174 Nec obſtat tertium, quia non negat Lapus,
quin delegatus poſſit appellari officialis, ſed di-
cit vſum interpretatum fuiſſe, priuilegium de
quo in d. extrauag. non competere delegatis,
quibus commiſſa ſit cauſa decidenda, inter par-
tes, id quod non eſt in caſu noſtro, in quo non
ſupponimus aliquam conſuetudinem, quàm, non
ignoramus, legis eſſe interpretem optimam l. ſi
de interpretatione, ſupr. de legibus, nec mirum
eſt, eo modo, vſum interpretatum eſſe illas ex-
trauagantes, ita enim poſtulabat ſubiecta ma-
teria, quandoquidem, vt conſiderat hic Iacob.
Niger num. 3. illa extrauagans emanauit ad vti-
litatem ſedis apoſtolicæ, ne officium iniunctum
nuncijs apoſtolicis, & alijs miſſis, à ſummo Pon-
tifice, impediri valeat à locorum ordinarijs,
ſed tamen, extra illas extrauagantes, ſi ex diſpo-
ſitione ſtatuti officiales Papæ teneantur iurare,
ſe leges ſcriptas ſeruaturos, vel eſculenta, &
poculenta non accepturos, talis diſpoſitio, ſine
dubio, comprehendet etiam delegatos Papæ,
niſi ergo, ſubiecta materia, reſtingatur ſtatutum,
ad aliquos officiales, in dubio, de omnibus eſt
intelligendum, etiam de delegatis Papæ, quic-
quid dixerint Dec. & alij in contrarium, nec
puto Lapum, cum ſubſcribentibus, commu-
nem ſententiam facere in contrarium, tùm quia
plerique ſubſcribunt non diſcuſſa cauſa, vt re-
ſpondenti, vel parti, morem gerant, tùm quòd
Lapus, ſi rectè perpendatur, extra cauſã illorum
extrauagantiũ, à poſteriore ſententia nõ recedit.

175 Succedit

Digitized by Google

175 Succedit nunc ſecũda dubitatio, circa quàm,
eodem modo, ſunt contrariæ DD. ſent entiæ,
prima eſt negantium, ſtatutum loquens de offi-
cialibus commune Florentiæ, habere locum in
poteſtate Piſtorij, licet ſit ciuitas ſubiecta Rei-
pub. Florentiæ, &, pro hac opinione, fuiſſe re-
ſponſum, tradit Nellus de ſancto Geminiano,
in tractatu bannitorum, in ſecunda part. ſecun-
di temp. quæſt. 66. quem refert, & ſequitur.
Dec. tam, hic num. 9. quàm ad rub. extr. de off.
deleg. num. 10. & eandem opinionem probat
etiam Mantua hic, & communem appellat Io:
Bolog. num. 45. hanc eandem opinionem ſequi-
tur etiam Pyrr. Alphan. hic num. 121.
176 Primum autem probatur hęc ſententia, quia,
ita ſe habet populus Romanus ad præſides pro-
uinciarum, quibus dominatur, prout ſe habet
communis Florentiæ ad Prætorem, ſeu Poteſta-
tem, vt appellant, ſubiectæ ciuitatis Piſtorij, cum
tam Poteſtas Piſtorij, quàm præſes creetur à
populo dominante, pro quo iuriſdictionale ex-
ercet officium, ſed appellatione magiſtratus po-
puli Romani pręſides prouinciarum non veniũt,
vt patet in l. voluit §. vlt. de interrog. act. in l.
3. in fine infr. quod metus cau. in l. hoc accuſa-
re in prin. ff. de accuſat. quibus in iuribus, ma-
giſtratus populi Romani, & præſides Prouincia-
rum, non modo tamquàm diuerſa ponuntur, ſed
opponuntur, igitur nec appellatione officialium
communis Florentiæ veniunt magiſtratus, & of-
ficiales, qui exercent iuriſdictionem in ciuita-
tibus ſubiectis, quemadmodũ Poteſtas Piſtorij,
ſed tantummodo, qui populo Florentino, intra
ſepta ciuitatis, ius dicunt.
177 Secundo tunc demum Poteſtas Piſtorij, com-
prætenderetur diſpoſitione ſtatuti, loquentis
de officialibus communis Florentię, quando pro-
priè poſſet dici officialis Florentiæ, cum ſtatu-
ta ſint ſtrictè, & propriè intelligenda l. 3. §. hęc
verba infr. de negot. geſt. cum alijs ſupr. addu-
ctis. At ſaltem propriè dici non poteſt officia-
lis communis Florentiæ, Piſtorij Poteſtas; non
poteſt ergo comprætendi ſtatuto loquente de
178 officialibus communis Florentiæ. Minor pro-
poſitio probatur, quia, tunc demum propriè of-
ficialis communis Florentiæ, Piſtorij Prætor di-
ceretur, quando commune Florentiæ eſſet cau-
ſa proxima illius, & immediata, quæ attendi-
tur, non autem remota l. ſi mulier cum gloſſ.
infr. rerum amot. l. qui domum infr. locat.
179 Quandoquidem cauſa remota non eſt propriè
cauſa l. dotem dedit infr. de collat. bonorum l.
180 hinc quæritur §. 1. infr. de pecul. ſed cauſa pro
xima, & immediata Poteſtatis Piſtorij, eſt eiuſ-
dem Piſtorij commune, non autem cõmune Flo-
rentiæ, ergo non communis Florentiæ, vel com-
munis Piſtorij officialis, ſecundum verborum
proprietatem, poteſt dici.
181 Tertio, quodlibet ſtatutum, potius debet
ſecundum communem vſum loquendi intelligi,
quàm ſecundum proprietatem, eſt doctrina
Bar. receptiſſima ad d. l. Labeo de ſupellec. leg.
182 num. 5. ſed, ſecundum communem vſum lo-
quendi, Piſtorij Prætor dicitur officialis, com-
munis Piſtorij, non autem Florentiæ, cum offi-
cium exerceat, & dicat ius Piſtorij, non Floren-
tiæ, igitur ſtatutum, de officialibus loquens com-
munis Florentiæ, debet intelligi de is, qui in Ci-
uitate Florentiæ ius dicunt, non de ijs, qui di-
cunt ius in ciuitatibus ſubiectis; cuiuſmodi eſt
Piſtorij Prætor.

Quarto, & vltimo, ſi de quo minus videtur
ineſſe, & ineſt, ergo, & de quo magis. l. vlti-
ma iuncta gloſſ. C. qui ætat. vel profeſſ. ſe excuſ.
lib. 10. tex. eſt in c. cum in cunctis vbi gloſſ. &
DD. communiter de elect. cum alijs adductis per
Euerard. in ſuis centum locis arg. in loco à mi-
nori, ſed minus ineſſe videtur, vt, quando in
dubio fit mentio de iure ciuili, intelligatur non
de quolibet iure ciuili, ſed de iure tantum ciui-
li ciuitatis dominantis, quàm, vt quotieſcunque
fit mentio de officialibus communis Florentiæ,
non niſi de illis, qui in Vrbe Florentina ius di-
cunt, intelligatur, cum ſit expreſſum ſpeciali-
ter commune Florentiæ, & tamen ineſt. quia, ſi
183 fiat mentio de iure ciuili ſimpliciter, intelligi-
tur de iure ciuili Romanorum tantummodo §.
ſed ius quidem inſt. de iur. nat. gen. & ciuil. igi-
184 tur multo magis in ſtatuto, loquente de officia
libus communis Florentiæ, debet reſtringi di-
ſpoſitio ad officiales eiuſdem Ciuitatis Floren-
tiæ, non autem ad alios extendi.

His tamen non obſtantibus, crediderim ego
veriorem eſſe contrariam ſententiam, quam te-
nuit Auguſt. Be[illegible]uus ad rub. ff. de off. & poteſt.
iud. deleg. num. 52. eandemque pluribus com-
probat Hyppolit. Rim. hic num. 125.
185 Primum autem, virtute, hoc pacto ratioci-
natur. quicunque, in aliquo officio iuriſdictio-
nali, fungitur vice magiſtratus communis Flo-
rentiæ, in Ciuitate Florentinorum dominio ſub-
iecta, dicitur officialis communis Florentiæ, arg.
eorum, quæ tradunt Lapus in d. ſuo conſ. impræſ-
186 ſo poſt conſ. Oldrad. & Ant. de Butr. in d. conſ.
74. ſed Prætor Piſtorij gerit vices magiſtratus
communis Florentiæ, exercens officium iuriſdi-
ctionale in ciuitate ſubiecta, ergo propriè dici-
tur officialis communis Florentiæ. Minor pro-
batur, quia, ita ſe habet præſes prouinciæ ad
magiſtratum vrbis Romæ, prout ſe habet Præ-
187 tor Piſtorij, ad magiſtratum vrbis Florentiæ,
ſed pręſes exercens, in prouincia ſubiecta offi-
cium iuriſdictionale, dicitur fungi vice magiſtra
tus vrbis Romæ l. ſed licet is ſupr. de off. præſid.
igitur Prætor quoque Piſtorij dicitur gerere vi-
ces magiſtratus vrbis Florentinæ.
188 Secundo reddens ius, illius dicitur eſſe offi-
cialis, à quo eligitur clem. 2. de reſcrip. c. ro-
189 mana in princ. de apellat. lib. 6. ſed *Prætor*,
qui ius reddit in ciuitate *Piſtorij* eligitur à cõ-
muni

muni Florentiæ, vt ſupponimus, quemadmo-
190 dum Poteſtas Spoleti eligebatur à commune
Peruſij, iuxta tradita per Bart. ad l. 1. §. huius
autem, infr. vti poſſ. igitur Poteſtas Piſtorij eſt
officialis communis Florentiæ, licet ſit magi-
191 ſtratus communis Piſtorij; officialis enim,
habet relationem ad eum, cuius iuriſdictionem
miniſterialiter exercet, vt per Anc. de Butrio in
d. conſ. 74. magiſtratus autem ad eos, quibus
ius dicit.

Tertio, & vltimo, paucis plura perſtingen-
do, vtor hac ratione. Quicunque tam propriè,
quàm ſecundum vſum communem loquendi di-
citur officialis communis Florentiæ, nihil eſt
impedimento, quominus compræhendatur ſta-
tuto, loquente de officialibus communis Floren-
tiæ. At Poteſtas Piſtorij, tam ſecundum ſer-
monis proprietatem, quàm ſecundum commu-
nem vſum loquendi, dicitur officialis commu-
nis Florentiæ, igitur nihil eſt impedimento, quo
minus comprælièdatur diſpoſitione ſtatuti, lo-
quentis de officialibus communis Florentiæ.
192 Minor probatur, quia proprietas verborum
ſumitur, potiſſimum, ab auctoritate, & à diffi-
nitione, vt per Bar. communiter receptum ad
d. l. omnes populi ſupr. de iuſt. & iure num. 59.
193 At, Poteſtas Piſtorij, eſt officialis cōmunis Flo
rentiæ, ſiue auctoritatem, ſiue definitionē ſpecte-
mus. igitur eſt propriè officialis Florentię. Minor
probatur, primū per locū ab auctoritate hoc pa-
cto videlicet. ita ſe habent Pręſides, & Pretores
prouinciarum ad populum Romanum, prout ſe
194 habet Poteſtas Piſtorij ad Rempub. Florenti-
nam, ſed Pretores, & Præſides, qui dicebant
ius in prouincijs, numerabantur inter magi-
ſtratus Populi Romani dominantis, eſt aucto-
ritas Pomponij I. C. in l. 2. §. capta quoque
ſupr. de orig. iur. eſt tex. in l. A diuo Pio in
princ. iuncto §. primo, & §. exequuntur infr.
de re iud. & in l. vlt. ff. quis & à quo. Eodem er-
go modo Poteſtas Piſtorij numerandus eſt. inter
officiales, cōmunis Florentiæ; probatur etiā per
locum à diffinitione, propterea quòd vnuſquiſ-
195 que illius dicitur officialis, cuius miniſteriali-
ter iuriſdictionem exercet, vt per Ant. de Butrio
196 in ſæpius repetito conſ. 3. ſed Poteſtas Piſto-
rij, ſine dubio, miniſterialiter exercet iuriſdicti-
onem cōmunis Florentiæ. igitur eſt propriè com
197 munis Florentiæ. Vel, & ſecundo, officialis
propriè dicitur cuius miniſterio, & opera quis
vtitur, quemque in ſolicitudinis partem vocat
c. ſi diligenti de præſcrip. & c. mandata de præ-
ſcrip. tradit Anchar. conſ. 110. num. 3. quod inci-
198 pit prima facie videtur dicendum, ſed Pote-
ſtas Piſtorij is eſt, cuius miniſterio, & opera cō-
mune Florentiæ vtitur, & in ſolicitudinis par-
tem vocat, Piſtorij gubernationem eidem cre-
dendo, ergo eſt propriè, & verè officialis cōmu
nis Florentiæ. ſecundum cōmunem quoque vſum
loquendi, cōmunis Florentiæ officialem apella-
199 ri poſſe patet ex eo, quia officialis, ſecun-
dum cōmunem vſum loquendi, is dicitur, qui ad
particularia officia iuriſdictionalia, per ciuita-
tes aſſumitur, & maximè in Tuſcia, & in Mar-
200 chia, vt teſtatur Ant. de Butrio, præallegato
in loco, ſed Poteſtas Piſtorij eſt aſſumptus ad
particulare officium iuriſdictionale, in ciuitate
Piſtorij, quæ eſt ciuitas Tuſciæ, à communi Flo-
rentiæ, igitur ſecundū cōmunem quoque vſum
loquendi, eſt officialis communis Florentiæ.
201 Non obſtant nunc contraria, & pręſertim
primum argumentum, quia in d. l. voluit §.
vltimo ff. de interrogat. act. & alijs, adductis, ma
giſtratus populi Romani opponūtur præſidibus
prouinciarum, de quibus, cum fiat ſpecialis
mentio, ſunt tanquam ſpecies exempta à gene-
re, quę amplius ſub genere non continetur l.
202 doli clauſula ff. de verb. oblig. aliud eſt quan-
do magiſtratus Populi Romani ponuntur ſim-
pliciter, & generaliter, tunc enim eorum appel-
latione veniunt etiam Præſides prouinciarum,
203 vt ſupra oſtenſum eſt, prætrrea, eſt differentia
inter magiſtratus, & officiales, non modo, quia
magiſtratus referuntur ad maiores, officiales
ad minores, quoq; miniſtros. ſed etiam quia ma-
giſtratus dicitur eius, cui ius dicit. officialis au-
tem eius, cuius iuriſdictionem miniſterialiter
exercet, vt rectè docet Aug. Bero. ad rub. de
off. & poteſt. ind. deleg. num. 52. in prima ſo-
lut. contrariorum.
204 Nec obſtat ſecundum, quia conſideratio
Mantuę, de cauſa proxima, & remota eſt me-
205 ra vanitas, cauſa enim efficiens totalis, &
proxima Poteſtatis Piſtorij, eſt Reſpub. Flo-
rentina, quæ illum creat, & mittit, non com-
mune Piſtorij, cui præeſt, in iure dicundo, cau-
206 ſa enim, non locus debet inſpici §. prædio-
rum Inſt. de rerum diuiſ. vt conſiderat etiam Io:
Bolog. hic num. 45.

Nec obſtat tertium, quia, aut commune Flo-
rentiæ conſideratur tamquàm locus, aut tam-
quam perſona ficta, quę Reipub. perſonam re-
pręſentet, ſi primo modo fatemur, ratione lo-
ci, potius Poteſtatem Piſtorij eſſe referendum
ad ciuitatem, in qua exercet, quàm ad ciuitatem
dominantem, ſed, ſi ſecundo modo conſideretur,
quia miniſterialiter exercet iuriſdictionem Rei-
pub. Florentinæ, potius ad officiales, ideſt mi-
niſtros Reipub. Florentinę referri debet. licet
207 enim ſit officialis in ciuitate Piſtorij, eſt ta-
men officialis communis Florentię; genitiuus
enim cauſam potius, quàm locum ſignificat.
208 Quartū quoque argumentū facile diluitur,
quia verba ſunt intelligenda in potētiori ſignifi-
catu, quando ſignificant ſpeciem incertam, ita vt
non poſſint generaliter intelligi, ſecus quando
poſſunt verba ad quamlibet ſpeciem referri, de
bent enim tunc generaliter intelligi l. 1. §. gene-
raliter ff. de leg. pręſtand. non autem ad vnam,
vel alteram ſpeciem referri, etiam ſi verſemur

in materia

Digitized by Google

in materia odioſa , vt tradit Franc. Aret. ad l.
209 cum lege ff.de teſtam. ibi tam actiuè , quàm
paſſiuè ; verba enim prolata à lege , potius in
genere , quam in ſpecie ſunt intel ligenda , cum
illius proprium ſit omnia comprehendere l. 1.§.
qui autem ff.de aleæ lus, & aleat. tradit Abbas
ad c. Rodulfus extr. de reſcriptis , cum igitur
æquè propriè poſſit ſtatutum generaliter lo-
quens de officialibus communis Florentiæ re-
ferri,tam ad eos ; qui ius dicunt in eadem ciui-
tate Florentiæ , quàm ad illos, qui aſſumnntur
ad particularia officia,per ciuitates ſubiectas ,
nihil eſt impedimento quo minus omnes com-
prehendat,preſertim cum tales aſſumpti , ſecun
dum communem quoque vſum loquendi, offici-
ales communis Florentiæ apellentur .
210 Quòd,ſi quis velit contrarias opiniones cõ-
211 ponere , & conciliare poteſt hanc diſtinctio-
nem adhibere , aut per commune Florentię vo-
luit ſtatutum intelligere populum Florentinum,
cui ius dicitur , muris ciuitatis Florentinę cir-
cumſeptum , & tunc , quod dicitur de officia-
libus communis Florentię , non poteſt habere
212 locum , in ijs , qui pręſunt ciuitatibus ſubie-
ctis, aut conſtat ſtatutum, de quo agimus , per
commune Florentię , intellexiſſe Rempublicam
Florentinam, & ſic fictam quamdam perſonam
dominantem,aut ſaltem ſtatutũ eſt dubium,ſci-
licet in hac parte,& tũc rurſus diſtinguendũ eſt,
aut ſubiecta matéria non patitur , vt quod di-
citur de officialibus communis Florentię ha-
beat locum in ijs , qui pręſunt ciuitatibus ſub-
213 iectis , & locum non habet , quia verba in-
telliguntur ſecundum ſubiectam materiam l. ſi
214 vno ff.locati l.ſi inſulam ff.de pręſcript.verb.
aut ſubiecta materia , cum ſit indifferens , pa-
titur , vt quod dicitur de officialibus commu-
nis Florentiæ , poſſit intelligi etiam de officia-
libus , qui ius dicunt in ciuitatibus ſubiectis, &
215 tunc rurſus diſtinguendum eſt , aut enim ſta-
tutum eſt odioſum , aut fauorabile , primo caſu
reſtringitur ad officiales vrbanos , ſecundo ca-
216 ſu , habet locum etiam in alijs , odia enim
ſunt reſtringenda , fauores ampliandi c. odia de
reg. iur. in 6. l. filium habeo ff. ad ſenatuſconſ.
Maced. tradit Bar.ad l. omnes populi ſupr. de
iuſt.& iur.in 6.quęſt.princ.& hæc diſtinctio vide
tur eſſe ex mente Io:Bolog hic num.45.
217 Ad tertiam autem quęſtionem reſpondeo ,
218 iudicis officium , de quo agimus , originem,
incrementum , & perfectionem habuiſſe , ab
illis ijſdem iuribus , a quibus iudicium ipſum
originem , incrementum , & perfectionem ha-
buit,arg.eorum quæ tradit Maranta in ſuo tra-
ctatu de ordine iudiciorum in 3.parte num.132
219 declarando , vt fecimus nos ad rub. C. de
edend.num.9.verum quia agimus nos de officio
iudicum, & magiſtratuum vrbis Romæ , arbi-
tramur hoc officium iuri ciuili Romanorum
220 aſcribendum eſſe , & iuri publico, a quo ma-
giſtratus ipſi fuerunt introducti l.1.§. huius ſtu-
dij ſupr. de iuſt. & iur. vbi DD. hinc de officio
magiſtratuum ſupra, & de officio eius cui man-
data eſt iuriſdic.hic agitur,tamquam de ijs,quæ
ad ius publicum pertinent, idem ſit quoque in
primo Codicis libro .
221 Ad quartam reſpondeo , iudicis officium
nullam aliam ob cauſam fuiſſe introductum ,
quàm grauaminum, litiumque , ſecundum ius ,
& æquitatem dirimendarum gratia , vt Reipu-
blicæ quieti , tam publicæ , quàm priuatim con-
ſuleretur , vt colligitur ex Zaſio ad l. 1. infr. de
iuriſd. omn. iud. num.7. vtque eſſet quaſi quod-
dam iuriſdictionis exercendæ inſtrumentum ,
norma , regula , & canon , dirigens , & mode-
rans iudicis actiones,recta quadam ratione , ſe-
cundum muneris illius qualitatem , & iuriſdi-
ctionis menſuram, vt colligitur ex Vaconio lib.
222 6. declarat. iur. ciu. declarat.78. num.14.fa-
cit l. 1. infr. de off. aſſeſſor : mirificè itaque
adiuuat Iudicis officium iuris ciuilis finem, de
quo præclarè loquens M. Tull. de orator. ſit er-
go, inquit , iuris ciuilis finis hic legitimæ , atque
vſitatæ in rebus cauſiſque ciuium æqualitatis
conſeruatio .
223 Ad quintam reſpondeo , pluribus modis re-
periri iudicis officium definitum , & præſertim
224 à Cardinali ad c. 2. de off.iud. vbi dixit. iudi-
cis officium eſſe poteſtatem exercendi ea , quæ
pertinent ad ſuam iuriſdictionem,nec non à Za-
225 ſio ad d.l.1.infr.de iuriſd.omn. iud.vbi dicit,
iudicis officium, nihil aliud eſſe,quàm iudican-
tis munus , in dirimendis litibus,grauaminibuſ-
que tollendis , vt Reipublicæ quieti conſulatur ,
226 verum quia hæc definitio non eſt tradita per
notiora, cum munus non ſit magis notum,quàm
officium , & alias patiatur dificultates , ego ,
227 omiſſis aliorum definitionibus , & præſertim
ea , quam tradit Bolog.hic num.46.vbi dicit iu-
dicis officium eſſe obligationem faciendi ea,quæ
ad alicuius iuriſdictionem pertinent , ſic arbi-
228 tror eſſe definiendum . iudicis officium eſt iu-
ris, & æquitatis regula , qua iudex partibus ſuis
fungitur , ſecundum iuriſdictionis menſuram .
diximus eſſe regulam , vt poneremus genus,ad-
didimus iuris , & æquitatis , vt excluderemus
regulas artium , addidimus, qua iudex ſuis par-
tibus fungitur , vt officia non iudicantium ex-
cluderemus,& hanc differentiam mutuati ſumus
a l.1.infr.de off. aſſeſſ. adiecimus etiam poſtre-
mam particulam, ſecundũ iuriſdictionis menſu-
ram , vt oſtenderemus officium iudicis iuriſdi-
ctionis limitibus concludi , cuius modum iu-
dici non licet excedere l.fin.infr. de iuriſd.omn.
iud.
229 Ad ſextam q. reſpondeo officium iudicis ex
ſententia Bart.& aliorum communiter ad d.l.1.
infr.de iuriſd.omn.iud. duorum generum eſſe ,
quoddam ſcilicet nobile , quoddam mercena-
230 rium , quamquàm hæc nomina magiſtralia,
& ſcola-

& ſculaſtica, quia apud legislatores non ſunt
vſitata, à quampluribus ex recentioribus re-
probantur, & præſertim à Petro Rebuffo ad l.
actionis verbo ff. de verb. ſignif. colum. 3. à Va-
con. lib. 6. declarat. iuris ciu. declarat. 78. n. 15.
& à Marco Antonio Muret. hic, & ab alijs, qui
diſtingunt illud, vel in abſolutum, & ſubſerui-
ens, vt per Zaſium in d. l. 1. num. 9. & 10. vel
in merum, & mixtum, vt facit Balduin. in princ.
inſt. de offic. iudicis, vel in ordinarium, & ex-
traordinarium, vt faciunt alij, & videtur ſen-
tire Petr. Gregor. Tholoſ. in Syntagm. iuris vni-
uerſi, parte 3. lib. 47. cap. 21. num. 10. ego au-
232 tem, de magiſtralibus huiuſmodi appellatio-
nibus non laborans, cum leges, rebus, non ver-
bis ſint impoſitæ l. 2. C. commun. deleg. in fine,
233 rem ipſam explicans, dico officium iudicis
nobile, ſeu abſolutum, vel merum, vel extra-
ordinarium, illud eſſe, quod exercet index, cum,
ſuo proprio motu, vel parte etiam petente, ſe-
cundum ſuæ iuriſdictionis menſuram, propria
auctoritate ſubuenit, etiam ſi nulla propoſita ſit
actio, vt rectè docet Zaſius ad d. l. 1. num. 9.
234 Rurſus ergo duplex eſt hoc nobile, & extra-
ordinarium iudicis officium. quoddam ſcilicet,
quod motu proprio exercet iudex, vt puta, quan-
do, ob publicam vtilitatem, inquirit, vt pu-
niat delinquentes c. qualiter, huius initij ſecun-
do, de accuſat. c. licet de ſimon. ſpeculator de
off. iud. §. 2. poſt princ. quoddam quod exercet,
235 parte poſtulante, & implorante, & hoc, quod
ad poſtulationẽ partis exercetur, rurſus diſtin-
gui poteſt, quatenus poſtulatur, aut aduerſus
eum, cum quo, de ſtricto iure, nullam habemus
actionem, ſed qui interim, ex ſola æquitate, &,
quod dicitur, de buno, & æquo nobis obnoxius
eſt l. qui per colluſionem, in fine, de act. empt. l. in
cauſę in princ. de minor. & hoc iudicis officio vti
tur, qui petit reſtitutionem in integrum c. iudicis
de offic. iud. tradit latè Dominus meus Sturtia
Oddus de reſt. in integr. quæſt. 35. art. 6. num.
29. cum ſeque. aut inuocatur iudex ab eo, qui
nullam cum alio controuerſiam habet, ſed inte-
rim petit aliquid, puta reſtitutionem famæ, aut
honoris functionem, aut redintegrationem na-
talium, ſeu legitimationem, & generaliter quo-
tieſcumque aliquis petit à iudice, ſiue magiſtra-
tu, aliquid, in quo alterius perſonæ non verti-
236 tur conſideratio. Mercenarium autem offi-
cium, vel ſubſeruiens, vel mixtum, vel ordi-
narium eſt, quod deſeruit actioni propoſitæ, et-
enim, cum actio in iudicio proponitur, & cœ-
ptum eſt iudicium, quicquid iudex præcipit,
prohibet, vetat, permittit, interloquitur, offi-
cio iudicis mercenario, & ordinario expediri
dicitur l. ædiles §. item ſciendum ff. de ædilit.
237 edicto l. 1. infr. tit. 2. iudicare etiam perti-
net ad hoc officium, vt colligitur ex tit. Inſt. de
off. iud. hinc, lata ſententia, ſuo dicitur officio
functus iudex, quia tũc in ea cauſa expirat, Bart.
238 ad l. iubere infr. tit. 2. &, hoc mercenarium
iudicis officium, Io Bologn. in d. l. 1. num. 46.
dicit eſſe operationem initam iudicis, in ſubdi-
tos, pro executione iuriſdictionis, ſibi con-
ceſſæ, mihi tamen magis placet, vt ſit regu-
la, dirigens recta ratione operationem ipſam,
239 quæ refertur ad exercitium iuriſdictionis.
Hanc autem cõmunem Bart. & aliorũ officij
Iudicis diuiſionem, mox explicatam, eo liben-
tius recipio, quod eã probauit, & elegantiſſimè
a calũnijs vendicauit Alex. Turaminius vir Do-
ctus, & eruditus, in epiſtola, quàm ad nos quan-
doque ſcripſit, & eſt in illius Epiſtolarũ Foren-
ſiũ lib. ſingulari Epiſtola 13. in cuius inſcriptio-
ne, dũ Typographus, pro Philippo Maſſinio, Phi-
lippo Maximo impreſſit, licet ſuperlatiuũ, pro
diminutiuo poſuerit, nõ vulgari tamen gloria, &
honore, quo fuimus a viro eruditiſſimo affecti,
nos apud erroris inſcios, fruſtrauit, qua in re,
etiam in reſponſis Excell. D. Alex. Raudenſis, &
alijs in locis peccatum eſt ab Impreſſoribus.
240 Ad ſeptimam autem reſpondeo, redigi poſſe
etiam requiſita, ad hoc, vt quis, tanquã iudex, ſuo
vtatur officio, ad quinque ſolitas circunſtantias.
241 Requiritur enim primũ circunſtancia rei. ideſt
cauſæ, debet enim eſſe talis, vt cõprehendatur in-
fra ambitũ iuriſdictionis eius, qui ius dicit, ſiue
ordinariã habeat iuriſdictionẽ, ſiue delegatam,
circa quã officium huiuſmodi verſatur l. ſi idem
242 cum eodem l. magiſtratibus l. vltima infr. de
iuriſd. omn. iud. Secundo requiritur circumſtan-
tia perſonæ, quatenus nullo vtitur iudicis offi-
cio is, qui iuriſdictionis non ſit capax, vel na-
tura, vel lege, vel conſuetudine, ſecundum ter-
minos l. cum prætor de iud. cum alijs ſupr. addu-
243 ctis in 7. quęſtione de iuriſdictione. Deſidera-
tur etiã tertio circũſtantia loci, quatenus extra
territorium, cum non poſſit iudex iuriſdictio-
nem exercere d. l. extra territurium. infr. de iu-
riſd. omn. iud. nec officio vti poteſt, & quatenus
exercetur in loco, vbi redditur ius, de quo in
l. pen. ſupr. de iuſt. & iur. in fine, ab ordinario
ſcilicet: a delegato autem, aut in loco, quem
habet determinatum, ad quem partes poſſunt
cumparere ſine incommudo, aut in loco, quem
ſibi elegerit, Bart. in l. ſi vt proponis C. quomo-
do, & quando iudex l. ſi locus infr. de iud. tradunt
244 Paulus Orianus. & Sebaſt. Sapia hic, vterque
n. 20. Quarto circumſtantia temporis, quia non
exercet officiũ ſuũ index tempore feriato tot. tit.
infr. C. & extr. de ferijs. Quinto, & vltimo,
eſt neceſſaria circunſtantia modi, quatenus ad
iudicis officium pertinet, non excedere modum
ſuæ iuriſdictionis l. fin. infr. tit. 2. quatenus, ad
einſdem officiũ pertinet ſeruare ordinem iuris,
de quo per Bart. Bald. & alios ad l. prolatam C.
de ſententijs.
245 Ad octauam reſpondeo, generalem officij iu-
dicis effectum eſſe, dirigere, recto tramite, iudi-
cis actionem, in iuriſdictione exercenda, ad tol-
lendas

lendas lites, & grauamina, ob ciuitatis tran-
quillitatem, nec non ſupplere quandoque ex
æquitate actionis defectum, tribuendo, quod
ex æquitate debetur, vt colligitur ex iam dictis,
& ex traditis per Zaſium in d. l. 1. infr. tit. 2.
num. 9. cum ſeq.
246 Ad nonam reſpondeo officium iudicis, in
247 cõmuni, finiri vbicunque finitur iuriſdictio, ſe-
cundum ea, quæ tradidimus ad vltimam quæ-
248 ſtionem de iuriſdictione, finitur etiam in ſin-
gulis cauſis per inhibitionem, & per ſententiam,
qua lata, dicitur functus iudex officio ſuo, ita vt,
nec ſi tulerit ſententiam iniuſtam, poſſit illam
mutare l. mores §. Sed damnare verſ. & ſi for-
te ff. de pœn. l. iudex, & ibi Bart. ff. de re iud.
l. 1. ff. ad ſenatuſconſ. turpill. tradit Abbas
conſ. 6. num. 4. q. 2.
249 Nunc autem, abſoluta etiam ſecunda parti-
cula primæ partis principis, quæ pertinebat ad
iudicis officium, venio ad tertiam, in qua toti-
dem ſunt explicandæ quæſtiones de iudice dele-
gato.

Quod attinet igitur ad primam quæſtionem,
reſpondeo, delegati appellationem generalem
250 eſſe, & multiplicem; ſignificat enim quem-
cunque vice alterius datum, vt docet Petrus Re-
buffus ad l. verbum exactæ pecuniæ, infr. de verb.
ſignif. colum. 3. potiſſimũ autem accipitur duo-
bus modis, vno modo extraiudicialiter, alio
251 modo iudicialiter, primo modo, debitorem
delegatum ſignificat tex. eſt in l. delegare infr.
de nouat. & delegat. tradit Rebuffus præallega-
252 to in loco, & Alciat. hic num. 1. alio autem
modo ſignificat eum, cui à Principe, à lege, vel
à magiſtratu iuriſdictio, vel notio eſt demanda-
ta, vt in l. 1. & tot. tit. infr. eod. in l. à iudice C.
de iudicijs, & in toto tit. extr. de offic. & poteſt.
iud. delegat. & de hoc Legato agimus nos.
253 Ad ſecundam reſpondeo, delegatum dictum
eſſe à generali verbo, delegare, quod ſignificat,
rem committere, & conſignare l. 2. ad l. iul. pe-
cul. vel perſonam vice alterius dare, vt per Re-
buffum, & Alciat. præallegatis in locis, ita, vt
delegatus is ſit, qui ad iudicandum pro alio eſt
deputatus.
254 Ad tertiam reſpondeo, iudicem delegatum
partim lege, partim conſuetudine fuiſſe intro-
ductum, iudex enim datus fuit lege introductus
l. cum Prætor de iud. tradit Antonius Gouean.
ad l. more infr. de iuriſdic. omn. iud. iudex au-
tem delegatus, cui mandata eſt iuriſdictio, qui
quidem differt à iudice dato, vt infr. ſuo loco
demonſtrabimus, conſuetudine, eſt introductus
l. 1. §. 1. & §. fin. infr. eod. & d. l. more tradit
Camill. Plaut. ad l. 1. infr. eod. lib. 1. in præfat.
num. 26. & in declar. num. 63.
255 Ad quartam reſpondeo, eam ob cauſam de-
legatos iudices fuiſſe introductos, quia iudices
ordinarij, & magiſtratus, vel propter occupa-
tiones publicas, vel ob cauſarum multitudinem,
& varietatem, omnibus ſufficere non poterant,
& propterea alijs iuriſdictionem mandare ſole-
bant l. ſolent infr. tit. 2. vel etiam, quia humilio-
ra quædam eſſent, quàm, vt conſentaneum vi-
deretur principem magiſtratum, in eis occupa-
tum, ab alijs grauioribus auocari, vt rectè do-
cet M. Ant. Muret. hic in prælud. facit tit. C. de
ped. Iud.
256 Ad quintam reſpondeo, varijs modis dele-
gatum definitum reperiri ab Hoſtienſe, ab Alex.
& ab alijs, relatis hic per Iaſonem nu. 11. & per
Io. Bologn. num. 56. verum, quia eorum defini-
tiones difficultatem patiuntur, propterea, omiſ-
ſis illis, arbitror ego delegatum, ſic eſſe definien-
dum, vt ſit Iudex, qui alieno beneficio iuriſdi-
ctionem, vel notionem habet, dixi eſſe iudicem,
vt ponerem genus, addidi, qui alieno beneficio
iuriſdictionem, vel notionem habet, vt exclude-
257 rem ordinarium, ſiue ſit principalis, ſiue ſuf-
fectus, & per modum prouiſionis, admiſſus ab
alio, quàm ab eo cuius vices gerit, de quo in l. 2.
C. de offic. eius, qui vices alicuius Iud. vel Præſid.
obtinet, & mutuatus ſum hanc differentiam à d.
l. more, & dixi, vel notionem habet, vt datum
etiam iudicem includerem, qui nullam iuriſdi-
ctionem habet.

Occaſione huius quæſtionis, quia hæc definitio
videtur competere etiã Vicario Epiſcopi, duos
258 propono diſcutiendos articulos. primus erit;
an Vicarius Epiſcopi ſit iudex ordinarius, vel de
legatus, ſecundus, quibus nominibus ordina-
rius differat à delegato.

Quod attinet ad primum, omnes vno ore ad-
mittunt Epiſcopi Vicarium iudicem eſſe ordina-
rium gloſſ. eſt in c. 2. in verbo officialem de of-
fic. Vicar. lib. 6. in canon. perlectis in verbo, &
iurgia, circa medium 25. diſtinc. Hoſtienſ. & Io.
Andr. ad c. 2. ne prælat. vices ſuas. Bar. & Angel.
ad l. præcipimus, in princ. C. de appell. Bal. ad l.
procóſulibus C. de appell. cum alijs adductis per
Iaſ. hic nu. 2. & latiſsimè per Thomam Sanchez,
de matrimon. lib. 3. diſputatione 29. num. 3. qui
eandem ſequitur opinionem, quæ quidem pluri-
bus comprobari poteſt.
259 Primum autem, quia quicumque habet iu-
riſdictionem a lege, & conſequenter iure magi-
ſtratus, ſine dubio eſt iudex ordinarius, vt col-
ligitur ex titulis proxime præcedentibus, & ex l.
1. infr. eod. ſed huiuſmodi eſt Vicarius Epiſcopi,
licet enim ab Epiſcopo eligatur clem. 2. de re-
ſcript. vbi gloſſ. iuriſdictionem tamen habet a
lege, gloſſ. eſt, & DD. ad cap. 2. de offic. Vicar.
lib. 6. videtur eſſe tex. apertus in cap. ſua no-
bis extra eod. tit. ergo Vicarius eſt iudex ordi-
narius.
260 Secundo, quia quicumque habet officium
vniuerſale, perpetuum, certis quibuſdam limi-
tibus circumcluſum, & formatum, & certum
habens nomen, ita, ut ſit iudex per ſe, non per
accidens, eſt iudex ordinarius, vt colligitur

quaſi per inductionem, ex titulis ſuperioribus;
ſed Vicarius Epiſcopi habet officium perpe-
tuum, niſi reuocetur, & certis limitibus forma-
tum, & ſpeciale nomen Vicarij, ergo eſt iudex
ordinarius.
261 Tertio, quia ſi delegatam haberet iuriſdi-
ctionem Epiſcopi Vicarius, vtique ab eo, ad
Epiſcopum daretur appellatio l. 1. & l. vlt. ff.
quis, & à quo, & ibi DD. communiter, vt de
communi teſtatur Plaut. in l. 1. infr. eod. lib. 3.
in verbo delegatam num. 7. ſed non datur, cap.
Romana, in princ. de appellat. lib. 6. ergo non
eſt iudex delegatus.
Quarto, quia ita ſe habet Vicarius, de quo
in tit. C. de offic. Vicar. ad præfectum prætorio;
prout ſe habet Vicarius Epiſcopi ad Epiſcopum
ipſum; cùm vterque Vicarius habeat iuriſdictio-
nem, ad vniuerſitatem cauſarum, officium for-
262 matum, & ſpeciale nomen Vicarij, ſed Vica-
rius Præfecti prætorio eſt iudex ordinarius, ergo
Vicarius quoque Epiſcopi eſt iudex ordinarius.
Quinto ponderandum c. ſi contra de offic. &
poteſt. ind. deleg. Etenim ſi Vicarius eſſet iudex
delegatus, tanquam officialis Epiſcopi, non op-
poneretur delegato, ſed in d. c. ſi contra oppo-
nitur, & contradiſtinguitur à delegato. Igitur
ordinarius eſt, non delegatus.
263 Sexto, qui ea poteſt expedire, quæ delegari
non poſſunt, neceſſe eſt, vt ſit Iudex ordinarius.
At Vicarius poteſt interponere decretum ſuper
alienationibus rerum minorum, & ſuper eman-
cipationibus, & alia facere, & expedire, quæ
delegari non poſſunt l. vltima C. de offic. eius,
qui vicem alicuius Iud. vel Præſid. obtinet, iun-
cta l. 2. infr. eod. Ergo Vicarius eſt iudex ordi-
narius.
His tamen, & ſimilibus minime negocium fa-
cientibus, in contrariam opinionem ire videtur
Paulus ab Oriano hic num. 62. licet relinquat co-
gitandum, audacter tenet Alciar. ad rub. de off.
ord. num. 24. renuit, ante eum, Goffr. in ſumma
in tit. de offic. Vicarij num. 2. Anaſtaſ. Germo-
nius in tract. de Indultis in §. tibi, quoad vixe-
ris, num. 85. & Gomez. & alios refert Sanchez
in d. diſp. 29. num. 2. in fin. ſum coactus, ratio-
nibus quibuſdam vrgentiſſimis, & validiſſimis,
ego quoque eandem ſequi opinionem.
Primum autem hoc modo argumentor, ſi Vi-
264 carius eſſet iudex ordinarius, eadem iuriſdi-
ctio, eodem modo, eſſet apud duos inſolidum,
265 ſed hoc conſequens eſt abſurdum, argumen-
to l. ſi vt certo §. ſi duobus vehiculum inf. com-
mod. l. 3. §. ex contrario ff. de acquir. poſſ.
valet enim in argumentum, de dominio, & poſ-
ſeſſione, ad iuriſdictionem l. qui furere ſu-
pra de ſtat. hom. ergo abſurdum, & falſum eſt
etiam illud vnde hoc ſequitur; maior eſt perſpi-
cua, quia omnes admittunt Vicarij iuriſdictio-
266 nem, eſſe iuriſdictionem Epiſcopi, & idem eſ-
ſe vtriuſque tribunal.

267 Secundo; niſi Vicarius Epiſcopi eſſet eiuſ-
dem Epiſcopi delegatus; morte eiuſdem Epi-
ſcopi, Vicarij iuriſdictio non expiraret; nam
iuriſdictio ordinarij, morte concedentis, non
extinguitur, vt tradunt DD. communiter ad l.
268 more infr. tit. 2. iuriſdictio autem delegati,
morte delegantis, finitur l. & quia, & d. l. more
269 infr. tit. 2. vbi DD. & nos quoque ſupra tra-
didimus; at iuriſdictio Vicarij, morte Epiſco-
pi, finitur, & extinguitur, etiam quoad cauſas
inchoatas, Archidiaconus ad c. primum de of-
fic. Vicar. lib. 6. Spec. in tit. de off. ord. §. 1.
verſ. quid de auditoribus, tradit Niccolaus Bell.
lib. 1. ſupput. ſuarum c. 11. in fine per clem. fin.
de procur. igitur Vicarius non eſt iudex ordina-
rius, ſed delegatus.
270 Tertio, quicunque alterius vices gerit, &
proprium nihil habet; ita vt quandocumque
poſſit ab alio ipſius iuriſdictio reuocari, iudex
ordinarius non eſt; ſed delegatus, arg. legis ſo-
lent ſupr. de off. proconſ. iuncta l. 1. in §. qui
271 mandatam infr. eod. ſed Vicarius Epiſcopi,
illius vices gerit, ita ut proprium nihil habeat,
cùm vniuerſa ſua iuriſdictio à vita pendeat Epi-
ſcopi, & poſſit ab eodem Epiſcopo quandocum-
què ad arbitrium reuocari, gloſ. & ibi DD. ad
clem. 2. de reſcript. Bald. ad l. ſolent §. ſicut de
off. proconſ. Geminianus in c. 1. de off. Vicar.
lib. 6. Francus in c. ad noſtram de appellat. cum-
què dignitas Vicarij, dicatur apud eum nomine
Epiſcopi, non ſuo, Bar. ad l. & quam infr. tit. 2.
igitur Vicarius Epiſcopi, non eſt iudex ordina-
rius, ſed eiuſdem Epiſcopi delegatus.
272 Quarto, ita ſe habet Vicarius ad Epiſco-
pum, quemadmodum legatus ad proconſulem,
cum eodem modo Vicarius, in ſui Epiſcopi
Diœceſi, vices Epiſcopi gerat, & illius iuriſ-
dictionem exerceat, quo legatus in prouincia,
proconſuli credita, vices eiuſdem proconſulis
gerat, eiuſdemque iuriſdictionem exerceat l. ſo-
lent ſupr. de off. proconſ. iunct. clem. 2. de re-
ſcriptis, cumque vterque, & ſpeciale nomen, &
273 formatum officium habeat; ſed legatus pro-
conſulis non eſt iudex ordinarius, ſed ad vni-
uerſitatem cauſarum delegatus. l. cum prætor
de iudic. ergo eodem modo Vicarius non eſt iu-
dex ordinarius, ſed delegatus.
274 Quinto, quia ſi Vicarius Epiſcopi eſſet iu-
dex ordinarius, & propriam, ac ordinariam
iuriſdictionem haberet, poſſet eam, etiam ad vni-
uerſitatem cauſarum, delegare arg. l. vltimæ inf.
275 eod. ſed conſtituere aliquem ad vniuerſita-
tem cauſarum Vicarius Epiſcopi non poteſt c.
clericos vbi Hoſtienſ. & alij extra de officio Vi-
carij, igitur Vicarius Epiſcopi non eſt iudex or-
dinarius, ſed ad vniuerſitatẽ cauſarũ delegatus.
276 Non obſtant nunc contraria, & preſertim pri-
mum argumentũ, quia negamus Epiſcopi Vica-
rium iuriſdictionem habere à lege, habet enim
ab homine, ab Epiſcopo ſcilicet, qui officium illi
committit

committit c. licet de off. Vicar. lib. 6. vt rectè
dicit etiam Alciat. ad d. Rub. extra de officio
ordin. num. 24. nullibi enim reperitur lex ali-
qua, quæ Vicario Epiſcopi det Iuriſdictionem,
Nec facit negotium d. c. ſua nobis, licet faciat
mentionem de iuriſdictione Vicarij; genitiuus
277 enim ille poſſeſſiuus, poſſeſſionem, & exercita-
tionem iuriſdictionis, non proprietatem ſigni-
ficat, & hanc ſignificationem poſſeſſionis, reci-
pere poſſe genitiuum, tradunt, poſt Gramma-
ticos DD. ad rub. ff. de noui operis nunciat:
præterea, quatenus admittamus ſignificare pro-
278 prietatem, dicimus d. c. intelligendum eſſe de
delegata, non de ordinaria iuriſdictione, qua-
tenus autem ſit differentia, inter iuriſdictionem
Vicarij, & id quod potuit ſummus Pontifex,
qui Vicarium in Vrbe ſibi conſtituit, ſpeciali-
ter committere, non conſtituitur differentia in-
ter delegatam, & ordinariam iuriſdictionem,
ſed inter vniuerſaliter, & ſpecialiter delegatam.
Non obſtat ſecundum, quia non tenet ſeque-
la. Vicarius habet formatum officium vniuer-
ſale, perpetuum, & ſpeciale nomen; ergo eſt
iudex ordinarius, Eiuſmodi enim eſt etiam le-
gatus proconſulis, qui tamen delegatus eſt, non
ordinarius l. ſolent ſupr. de off. proconſ. & legat.
279 Non obſtat tertium, quia negamus de eo iu-
dice delegato, cui ſcilicet mandata eſt iuriſdi-
ctio, ad delegantem appellationem dari, de eo-
dem enim, ad eundem appellaretur, non eſt mi-
rum ergo, ſi à Vicario, qui ſedet in Epiſcopi
tribunali, ad Epiſcopum appellatio non datur,
nec mouent iura allegata incontrarium, quia
procedunt in iudice dato, vt rectè declarat Lon-
gouall. ad l. imperium infr. de iuriſdic. omn.
iud. num. 24. qui iudex datus plurimum differt
ab eo, cui mandata eſt iuriſdictio, qualis eſt Vi-
carius, vt videbimus inf. opportunius.
280 Non obſtat quartum, quod petebatur à pro-
portione, differentiæ, ſiquidem, ratione aſſigna-
ta, facile corruit; non eſt enim proportio inter
Vicarium Præfecti prætorio, & Vicarium Epi-
ſcopi, propterea, quòd Vicario Præfecti præto-
rio non mandabatur iuriſdictio à Præfecto, cu-
ius tamen in prouincijs, ſibi creditis, vices ge-
rebat, ſed à Principe l. 1. §. ij, quibus verſ. à
Præfectis ff. de leg. 3. & conſequenter à Principe
creabantur Vicarij Præfecti prætorio, & propte-
rea Vicarij Auguſtales appellabantur l. vlt. C. de
his, qui per met. iud. non appellant, tradit
Guidus Panciroluſ in coment. in notitiam im-
perij orientalis c. 122.
281 Nec obſtat ſecundum, quia in d. cap. ſi con-
tra, opponuntur, vel potius ponuntur tanquam
diuerſi, delegatus, & Vicarius, ſeu officialis,
non quia Vicarius ſit ordinarius, ſed quia ille
eſt delegatus ad certam, vel ad certas cauſas,
Vicarius autem eſt officialis, & delegatus ad
vniuerſitatem cauſarum, in eo tamen conue-
niunt, vt, vtriuſque recuſationis cauſa, coram
Epiſcopo probanda ſit, differunt tamen in alio,
quia, licet de delegato ad Epiſcopum detur ap-
pellatio, de officiali tamen, ſeu Vicario, ad Epi-
ſcopum, non datur, cuius rei ratio alibi à nobis
reddita eſt.
282 Nec facit negocium ſextum, quia in d. l.
vlt. à qua petebatur, agitur de alijs generibus
Vicariorum, de ijs ſcilicet, qui loco Iudicum
ordinariorum; qui fortè ſunt abſentes, vel im-
pediti; de mandato Principis, ſubſtituuntur,
quique etiam vice gerentes appellantur. Eiuſ-
modi autem Vicarij Iuriſdictionem habent or-
dinariam, vt per gloſ. ad rubr. C. de officio eius,
qui vicem alterius gerit, cuius gloſſ. opinionem
ſequitur etiam Alciat. ad Rubr. extra de officio
ordinarij num. 25. per tex. in d. l. vlt. & in l. 1.
in §. à præfectis infra delegat. 3. vbi dicit, ſimi-
les Vicarios conſtituere conſueuiſſe Præfectos
Prætorio, vt probatur in l. à Proconſulib. C. de
appell. & in l. 1. C. de off. Vicarij.
Concludo ergo audacter, Vicarium non eſſe
iudicem datum ab Epiſcopo, non delegatum ad
ſpeciales cauſas, vel commiſſarium, ſed delega-
tum ad vniuerſitatem cauſarum, quemadmodum
erat legatus proconſulis.
Subſequitur nunc ſecundus articulus, de mul-
tiplici differentia, inter ordinarium, & delega-
tum, quem latiſſimè pertractant DD. ad l. more
infr. de iuriſdic. omn. iud. & Iaſon ad l. à iudice
in fine, in vltima limitatione, & ad l. ius autem
283 ciuile, ſupr. de iuſt. & iur. & , poſt alios, fusè
agit hac de re Camil. Plaut. ad l. 1. infr. eod. tit.
noſtro lib. 3. in verbo delegatam à num. 3. vſque
ad 15. vbi vſque ad treſdecim enumerat diffe-
rentias, ego vero ſummatim referam principes
differentias, & veriores dumtaxat.
284 Prima ergo differentia eſt, quia ordinarius
habet iuriſdictionem iure magiſtratus, & ſic iu-
re proprio, delegatus autem alterius beneficio,
vel legis ſcilicet, vel hominis, d. l. more infr.
tit. 2. iuncta l. 1. infr. eod.
285 Secunda, quia ordinarius poteſt delegare,
ideſt iuriſdictionem mandare, delegatus autem
nequaquam d. l. more vbi DD.
286 Tertia, quia ordinarius fungitur magiſtra-
tu, vt patet ex ſuperioribus tit. ita ut ſemper re-
digatur ad aliquem ex quinque gradibus digni-
tatum, de quibus per Bart. & alios ad l. 1. infr.
eod. delegatus autem iuriſdictionem, vel illius
vſum habet ſine dignitate, & magiſtratu l. 1. §.
qui mandatam infr. eod. & ſic munere, ideſt
onere iudiciario dumtaxat fungitur l. à iudice
C. de iudicijs, vbi gloſſ.
287 Quarta, quia iuriſdictio ordinarij, non ex-
tinguitur morte principis concedentis. DD. cō-
muniter ad d. l. more, iuriſdictio autem dele-
gati expirat morte delegantis l. & quia, & d. l.
more infr. tit. 2.
288 Quinta, quia delegatus, qui ſemel tulit ſen-
tentiam nullam, non poteſt amplius iudicare,

in eadem cauſa; lata enim ſententia, ſiue benè, ſiue malè, functus eſt officio ſuo l. iudex poſteaquam ff. de re iud. ſecus in iudice ordinario l. ſi vt proponis C. quomod. & quando iudex.

289 Sexta, quia delegatus poteſt recuſari, tamquam ſuſpectus, ordinarius autem nequaquam, ſed datur ei adiunctus l. fin. & Auth. ad hæc C. de iud.

290 Septima, quia ordinarius non capit ſportulas, nec ſalarium pro ſententia ferenda, cum illud habeat ex publico §. illud in Auth. de mandatis princip. Bart. in l. 1. ff. de falſis. Iaſon in l. quicquam §. vbi decretum, in princ. ff. de off. proconſ. ſecus eſt in iudice delegato, cui taxatę ſunt ſportulæ, in §. ne autem, in Auth. de iud. tradit gloſſ. & Bart. ad Auth. offeratur C. de litis conteſt. Iaſon, & Aret. ad §. tripli, inſt. de act.

291 Octaua, quia delegatus ſuam ſententiam non exequitur l. a diuo pio ff. de iud. vbi gloſſ. & DD. ſecus eſt in ordinario l. properandum §. ſin autem reus C. de iud. c. ſi quis contra de foro competenti, cum ſimil.

292 Nona, quia delegatus vtitur, in procedendo, conſuetudine fori delegantis, ſecundum aliquos, quando eſt diuerſa conſuetudo, vt tradit Angel. ad l. & ſi prætor infr. eod. cōmunis tamen opinio eſt in contrarium, vt per Camil. Plant. in præallegato loco num. 11.

293 Decima, quia plures delegati ad aliquam cauſā, nō cenſentur ſinguli iuriſdictionem in ſolidum habere, & propterea, vnus ſine alio cognoſcere non poteſt c. cauſam matrimonij extr. de off. de leg. ſecus in ordinarijs l. 1. ff de off. procon. & leg. l. ſi uni vbi Bart. & alij ff. de re iud.

294 Vndecima, quia coram delegato non poteſt prorogari iuriſdictio, de perſona, ad perſonam, licet poſſit prorogari, quo ad rem, locum, & tempus, in ordinarijs autem poteſt indiſtinctè fieri prorogatio, vt tradit Bald. ad l. 1. infr. de iudicijs, Abbas, & alij in c. P. & G. extr. de offic. deleg.

295 Duodecima, & vltima eſt, quia ordinarius poteſt dare poteſtatem ſubdelegandi, vt per Bar. ad d. l. more; circa finem, tradit Francus ad c. cum cauſam, & Felinus ad c. ſuper quæſtionum §. ſi verò, in quarta limitatione, de off. deleg. & eſt communis opinio, ſecus eſt in delegato, qui hoc facere non poteſt, etiam ſi eſſet delegatus Principis, aut legatus proconſulis, vt per gloſſ. ad d. c. ſuper quæſtionum, in verbo transfert, cum alijs adductis per Planrium in lib. 1. infr. eod. c. 3. in verbo delegatum num. 14. ſed de veritate huius differentiæ latius infr. eſt agendum.

296 Ad ſextam autem quæſtionem reſpondeo, iudicem delegatum diuidi in iudicem datum, & in eum, cui mandata eſt iuriſdictio, de iudice dato eſt tex. in l. cum prætor de iud. in l. a iudice C. eod. de eo autem, cui mandata eſt iuriſdictio, habetur in hoc tit. noſtro, is autem, cui mandata eſt iuriſdictio, eſt rurſus duplex, aut delegatus a Principe, aut ab inferiore a Principe, vt patet ex ſupr. traditis, & pręſertim in 6. quæſtione de iuriſdictione, & ab inferiore a Principe delegatus, aut vniuerſam iuriſdictionem habet, id eſt ad vniuerſitatem cauſarum, vt Legatus proconſulis, uel Vicarius Epiſcopi. ſecundum opinionem noſtram, aut ad partem, ſeu ſpeciem, id eſt ad vnam, vel ad plures cauſas ſpeciales, quemadmodum eſt quilibet Commiſſarius l. ſolet prætor infr. tit. 2.

297 Verum, quia non ſatis conſtat inter Interprętes, an iudex datus, & is, cui mandata eſt iuriſdictio idem ſit, vel differant, non erit ab re hoc ipſum in quæſtionem vocare, & quia diſputatio ipſa verſatur in declaratione horum terminorum, idcirco, ſine alio apparatu, ſtatim deuenio ad diſputationem ipſam. Diſtrahuntur ergo Interpretes in varias ſententias, aliqui enim opinantur nullam eſſe, inter iudicem datum, & eum cui mandata eſt iuriſdictio, differentiam, & hanc opinionem amplecti videntur omnes antiqui, quatenus iudicem datum cum delegato, & eo, cui mandata eſt iuriſdictio, diſputando, confundunt, hanc probat Accurſ. ad l. legatus ff. de officio proconſ. & ad l. à Iudice C. de iudic. vbi eundem ſequitur etiam Bart. & hanc eandem in ſpecie defendit acerrimè Dec. hic nu. 10. teſtans pro ea de communi, ſequitur etiam Lud. Gozad. num. 50. argumenta autem, quibus adducti ſunt ad probandam hanc opinionem, ſunt hæc.

298 Primum quia, quod lex non dicit, neque nos dicere debemus. l. illam C. de collat. §. conſideremus in Auth. de trient. & ſemiſſ. ſed nulla eſt lex, quæ conſtituat differentiam inter iudicem datum, & iudicem delegatum, & verba idē ſonare videntur igitur, nec nos ſine lege debemus aliquam conſtituere inter eos differentiam.

299 Secundo, tunc demum videretur eſſe differentia inter datum iudicem, & eum, cui mandata eſt iuriſdictio, quando is, cui mandata iuriſdictio eſt, aliquid proprium haberet, quemadmodum non videtur habere iudex datus, ſed nec is, cui mandata eſt iuriſdictio, aliquid proprium habet, ſed eius qui mandauit iuriſdictione vtitur l. 1. §. 1. infr. eod. igitur nulla eſt inter datum iudicem, & eum, cui mandata eſt iuriſdictio differentia.

300 Tertio, tunc demum, is, cui mandata eſt iuriſdictio, differret à iudice dato, quando demandatam ſibi iuriſdictionem poſſet delegare alteri, vel ſaltem iudicem dare, quod iudex datus facere nequit, ſed nec illud facere poteſt l. fin. in princ. infr. eod. nec hoc l. à iudice C. de iud. ille enim poteſt mandare iuriſdictionem, qui eam proprio iure habet, non qui alieno beneficio l. more infr. tit. 2. igitur nulla eſt inter datum iudicem, & eum, cui mandata eſt iuriſdictio, differentia.

301 Quarto

301 Quarto, & nouiſſimè, ſi differentia eſſet inter iudicem datum, & delegatum, non idem iudex, modo datus, modo delegatus appellaretur, ſed ille ipſe Iudex, qui in rub. C. qui pro ſua iuriſdictione iudices dare, dariue poſſunt, appellatur Iudex datus in l. vnica eiuſdem tituli, promiſcue datus Index, & delegatus appellatur, & quandoque delegatus dicitur datus, ibi nempe hæc teneant, niſi iudices à nobis ſpecialiter delegantibus dati, alijs cauſas delegauerint iudicandas, igitur iudex datus, & delegatus, ſiue is, cui mandata eſt iuriſdictio, non differunt, ſed confunduntur.

In contrariam tamen opinionem iuit Bart. ad l. 1. ff. quis, & à quo appelletur, ſecuti ſunt Longouall. ad l. imperium infr. tit. 2. num. 21. Alciat. lib. 2. paradox. cap. 5. Coraſ. lib. 3. miſcellaneorum cap. 18. num. 5. Duaren. ad tit. de iuriſdic. omn. iud. cap. 8. ſequuntur etiam hic quamplurimi, & pręſertim Iacob. Niger. num. 4. Coraſ. num. 5. Purpur. num. 5. & 6. Marcus Ant. Bellarmat. nu. 14. cum ſeq. Bolog. num. 50. & nouiſſimè Pyrr. Alphan. num. 133. alios adducens, qui ſub num. 140. quatuor inſigniores differentias, inter iudicem datum, & eum, cui mandata eſt iuriſdictio, ſcriptas reliquit, nec non Marcus Ant. Mur. in præludijs hic, probauit etiã hanc ſententiam Camill. Plaut. ad l. 1. infr. eod. lib. 1. in præfat. n 39. & hanc, quàm ſecuti ſunt omnes eruditiores probabat etiam D. Rainald. Ridolfinus pręceptor meus doctiſſimus, & eloquentiſſimus, ita, vt hodie ſit verior, & magis communis opinio, a qua nefas eſt recedere.

302 Primum autem probatur hac ratione, niſi eſſet differentia inter eum, cui mandata eſt iuriſdictio, & iudicem datum, quemadmodum is cui mandata eſt iuriſdictio poteſt iudicem dare l. cum prætor verſ. is quoque ff. de iud. l. legatus ſupr. de off. proconſ. facit l. imperium infr. de iuriſd. omn. iud. inducendo, vt per Dec. hic, ita quoque iudex datus poſſet iudicem dare, ſed iudex datus dare iudicem non poteſt l. a iudice C. de iud. igitur differentia eſt inter eum, cui mandata eſt iuriſdictio, & indicem datum, nec dicas cum Decio hic, ſpeciale eſſe illud in legato proconſulis, de quo in d. l. cum prætor, quia lex generaliter loquitur, dum dicit is quoque, cui mandata eſt iuriſdictio, iudicem dare poteſt, & licet ſubdat legati proconſulum exemplum, illud regulam non reſtringit, fatemur tamen legato proconſulis, proconſuli, & alijs, qui iudices dare poſſunt, tribui hoc ſpecialiter, lege, ſenatusconſulto, vel principis conſtitutione, quod tamen nec ſpecialiter iudici dato conceditur, quinimmo prohibetur iudex datus iudicem dare, vt patet in l. a iudice C. de iud.

303 Secundo, is, in quem transfertur iuriſdictio, neceſſe eſt, vt differat ab eo, qui nullam iuriſdictionem habet, ſed ſimplicem notionem, ſed in eum, cui mandata eſt iuriſdictio, transfertur iuriſdictio, alioquin nomen non eſſet conſequens rei, præterea probatur in l. 1. §. qui mandatam, infr. eod. ponderando verba, transferre, & ſuſcipere, relata ad eum, cui mandata eſt iuriſdictio, iudex autem datus ſimplicem habet tantum notionem, quæ differt à iuriſdictione l. ait prętor ff. de re iud. ergo is, cui mandata eſt iuriſdictio, differt à iudice dato.

304 Tertio is, qui poteſt ſuam ſententiam exequi, neceſſe eſt, vt differat ab eo, qui ſuam non poteſt ſententiam executioni mandare, ſed is, cui mandata eſt iuriſdictio, ſententiam ſuam poteſt executioni mandare, cum mixtum habeat imperium, arg. l. 2. & l. 3. infr. tit. 2. iudex autem datus non poteſt l. à Diuo Pio in princ. ff. de re iud. ergo differt is, cui mandata eſt iuriſdictio à iudice dato.

305 Quarto, niſi differret is, cui mandata eſt iuriſdictio, à iudice dato, quemadmodum datur appellatio à iudice dato, ad dantem, ita quoque daretur, de delegato, ad delegantem, ſed datur de iudice dato, ad dantem appellatio l. 1. & l. fin. infr. quis, & à quo, de delegato autem, ad delegantem, nequaquam, vt in d. l. 1. & in d. l. fin. faciunt etiam, ſecundum noſtram de Vicario opinionem, c. Romana de appell. lib. 6. in princ. & c. 3. de conſuetud. lib. 6. ergo differt is, cui mandata eſt iuriſdictio, à iudice dato.

306 Quinto, quia, niſi is, cui mandata eſt iuriſdictio, differret à iudice dato, quemadmodum ipſe poteſt mandatam habere iuriſdictionem, ad vniuerſitatem cauſarum, etiam futurarum, & incertarum l. ſolet Prætor infr. tit. 2. ita quoque iudex dari poſſet ad eandem cauſarum vniuerſitatem, ſed licet mandetur vniuerſa iuriſdictio, iudex tamen non niſi ad certam, & præſentem cauſam datur l. cum Prætor de iud. longa eſt igitur differentia inter iudicem datum, & eum, cui mandata eſt iuriſdictio.

307 Sexto, niſi eſſet differentia inter eum, cui mãdata eſt iuriſdictio, & iudicem datum, quemadmodum iudex non, niſi ab ijs datur, quibus hoc lege, vel ſenatuſconſulto, vel Principis conſtitutione conceſſum eſt, ita quoque non mandaretur iuriſdictio, niſi ab ijs, quibus ſpecialiter hoc concederetur, ſecus tamen eſt, quia datur iudex tantummodo ab ijs, quibus hoc ſpecialiter conceſſum eſt d. l. cum Prætor de iudicijs. iuriſdictio autem mandatur à quolibet magiſtratu, etiam minimo, dummodo iuriſdictionem habeat iure proprio, abſque alia permiſſione l. more infr. tit. 2. apertiſſima ergo eſt differentia, inter iudicem datum, & mandatam habentem iuriſdictionem.

308 Septimo is, qui ex voluntate iuriſdictionem ſuſcipit, neceſſe eſt, vt differat ab eo, qui iubetur, & cogitur iudicare, ſed ſuſcipit ex voluntate iuriſdictionem is, cui mandata eſt l. 1. §. fin. infr. eod. mandatum enim eſt voluntarium l. 1. & tot. tit. infr. mandat. iudex autem datus iu-

betur,

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

betur, & cogitur iudicare l. eum, qui infr. tit.
2. l. vnica C. qui pro ſua iuriſdic. iudices dare
dariue poſſunt l.pen.§.duo verſ. qui autem infr.
309 de vacat.munerum l.fin.§.iudicandi ff. de mu
neribus, & honoribus, vbi iudicandi neceſſitas
numeratur inter munera ciuilia, id quod videtur
fieri etiam in l. à iudice C. de iud. ibi. munere
310 iudiciario fungitur, vbi per gloſſ. munera au-
tem ciuilia ſunt neceſſaria, & etiam inuitis in-
iunguntur l.3.in princ.& §.1. l.ſi quis ff.eod.tit.
de munc. & honoribus, niſi in ijs, qui vacatio-
nem, aut excuſationem habent, toto tit.de va-
cat. & excuſ. munerum.
311 Octauo, is, qui, non niſi partibus petenti-
bus, & conſentientibus iudex dari poteſt, ne-
ceſſe eſt, vt differat ab eo, qui ex magiſtratus
arbitrio poteſt delegari; ſed iudex datus, non ni-
ſi partibus conſentientibus, & petentibus da-
batur l. ex conſenſu in princ. infr. de appell. iu-
riſdictio autem mandabatur ex arbitrio man-
dantis l. ſolent §. 1. ſupr. de off. proconſ. ergo
differentia eſt inter iudicem datum, & eum, cui
mandata eſt iuriſdictio.
312 Nono is, qui dabatur iudex, ex numero
certorum ſelectorum iudicum, in Prætoris albo
deſcriptorum, neceſſe eſt, vt differret ab eo, cui,
etiam ſi non eſſet in albo deſcriptus, poterat
iuriſdictio mandari, ſed iudex non dabatur, niſi
ex numero eorum, qui deligebantur interdum
ex equeſtri, interdum ex ſenatorio ordine, in-
terdum ex vtroque, prout varietas temporum
tulit, vt præeſſent priuatis iudicijs, & in albo
prætorio ſcribebantur, vt litigatoribus ex toto
illo numero deligendi Poteſtas eſſet, & vocabā-
tur iudices ſelecti. Horat. vnum ex iudicibus
ſelectis objiciendo. Seneca lib. 3. de beneficijs,
non poteſt iudex ad hęc ſummi ex turba ſelecto-
rum, quem cenſus in album, & hæreditas miſit.
Plin. in præfat. naturalis hiſtoriæ, quid te iudicē
facis eū hanc operā concederem, nō eras in hoc
albo. Aulus Gell. lib. 14. Noct. Acti. cap. 2. quo
primum tempore, a prætoribus lectus in iudi-
ces ſum, vt iudicia, quæ appellantur priuata
ſuſciperem, libros vtriuſque linguæ de off. iu-
dicis ſcriptos cōquæſiui, &, de huiuſmodi iudici-
bus, agit latè Petr. Gregor. Tholoſ. in Syntagm.
iur. vniuerſ. par. 3. lib. 47. c. 23. & 24. iuriſdictio
autem de mandabatur cuicumque, etiam non
deſcripto in albo, ex arbitrio ipſius mandantis
d.l. ſolent ſupr. de off. proconſ. l. ſolent infr. tit. 2.
differentia eſt ergo inter datum iudicem, &
eum, qui mandatam iuriſdictionem habet.
313 Decimo is, qui tenetur iudicare ſecundum
præſcriptam ſibi formulam a prætore, & à ma-
giſtratu, ita vt, nc latum quidem vnguem, poſſit
ab ea recedere, neceſſe eſt, vt differat ab eo, cui
formula aliqua non præſcribitur, ſed iudicat ex-
tra ordinem, at iudex datus præſcriptam formu
lam habebat a magiſtratu, a quo dabatur, quæ
deinde formulę fuernnt ſublatæ, vt patet in tit.
C. de form. & impetrat. ſublat. is autem, cui
mandata eſt iuriſdictio, formulis non aſtringe-
batur, ſed iuriſdictione mandantis vtebatur l.
1. §. qui mandatam infr. eod. ita vt, vel iudi-
ces daret, vel extra ordinem iudicaret, vt ſen-
tit etiam Muret. hic. erat ergo maxima differen-
tia, inter iudicem datum, & eum, cui mandata
erat iuriſdictio.
314 Vndecimo is, qui non poteſt dari iudex,
niſi ſit minor eo, qui dat, vel omnino priua-
tus, neceſſe eſt, vt differat ab eo, cui manda-
tur iuriſdictio, qui poteſt etiam eſſe maior eo,
qui iuriſdictionem habet, ſed datus iudex, qui
iudicare iubetur, neceſſe eſt, vt ſit minor eo,
qui iubet, vel omnino priuatus, & ſub iuriſdi-
ctione iubentis l. vnica C. qui pro ſua iuriſdic.
facit regula l.3.§.vltimo, & l.nā magiſtratus ff.
de arbitr. is verò, cui mandata eſt iuriſdictio,
cum illam ſuſcipere non cogatur, maior quoque
mandante eſſe poteſt, hinc prętori etiam man-
datur l. & ſi prętor infr. eod. qui tamen eſt de
magnis magiſtratibus d.l. 3.§. fin. ff. de arbitr.
differt. ergo datus iudex ab eo, cui mandata eſt
iuriſdictio.
315 Duodecimo, & vltimo, omiſſis alijs, quæ
poſſunt peti a Camillio Plaut. ad l. 1. infr. eod.
lib. 2. in verſ. mandata iuriſdictione, num.
32. vſque ad finem illius capitis, vbi ſexdecim
enumerat differentias, inter habentem manda-
tam iuriſdictionem, & iudicem datum, facit
huiuſmodi ratio. Iudex, qui poteſt recuſari, ne-
ceſſe eſt, vt differat ab eo, qui recuſari non
poteſt, ſed iudex datus poteſt recuſari l. aper-
tiſſimi C. de iud. vbi gloſſ. & DD. is autem, cui
mandata eſt iuriſdictio, recuſari non poteſt,
vt tradit gloſſ. prima ad l. fin. C. de iud. quam
ibi ſequuntur Cynus, & Odofredus, licet
contrarium videantur tenere DD. communiter
ex his, quæ tradit Iaſ. in d. l. fin. in fin. hoc eſt,
quia confundunt iudicem datum, cum eo cui
mandata eſt iuriſdictio, igitur differt manda-
tam habens iuriſdictionem à iudice dato pluri-
bus, ac pluribus nominibus, vt patet ex ſupr.
traditis.
316 Nec obſtant ea, quæ afferebantur exaduer-
ſo, & præſertim primum argumentum, quia non
eſt neceſſarium, legem afferere differentiam
eſſe, inter iudicem datum, & eum cui man-
data eſt iuriſdictio, nam ſi hoc reperiretur,
non fuiſſet hac de re dubitatum, ſed ſatis eſt, ex
varijs iuribus, ſexcentas colligi differentias, in-
ter iudicem datum, & eum, cui mandata eſt iu-
riſdictio, vt ſupr. deductum eſt.
317 Nec obſtat ſecundum, quia non tenet con-
ſequentia, is cui mandata eſt iuriſdictio, ni-
hil proprium habet, ſed vtitur iuriſdictione
mandantis, ergo eſt idem cum iudice dato,
quia præterquamquòd poteſt vnus ab altero
differre in alijs, niſi differat in hoc, prout re ve-
rà differt ex iam dictis, ab vno enim particulari
ad ani-

Digitized by Google

318 ad vniuerſale, non concludit argumentum, differe,
etiam in hoc, quia iudex datus, nec propriā,
nec alienā habet iuriſdictionem, qua vtatur, is
verò, cui mandata eſt iuriſdictio, alienam ſaltem
habet iuriſdictionem, qua vtitur, hinc
ipſe ſuam exequitur ſententiam, non autem iudex
datus.
319 Tertium quoque argumentum facile diluitur,
quia, licet is, cui mandata eſt iuriſdictio, non
poſſit alteri demandare, poteſt tamen iudicem
dare, vbi iudex datus, non modo non poteſt,
quam non habet iuriſdictionem, mandare, ſed
nec iudicem quidem dare, vt ſupra oſtenſum eſt;
iudicis enim dandi licentia, ad iuriſdictionem
pertinet l. imperium infr. tit. 2.
320 Nec facit negocium d. l. a iudice C. de iudicijs,
quia ibi, per iudicem delegatum, a iudice
ſcilicet ordinario, intelligitur iudex datus,
321 poteſt enim delegari, tàm notio, quàm iuriſdictio,
illa per dationem iudicis, hæc ſi mandetur
iuriſdictio, eſt ergo differentia inter iudicem
datum, & eum, cui mandata eſt iuriſdi-
322 ctio, vterquè tamen eſt delegatus; & hęc
veriſſima eſt in hac materia, declaratio.
323 Nec obſtat quartum, & vltimum argumentum,
quod eſſet alicuius roboris, ſi eo probaretur,
eum, cui mandata eſſet iuriſdictio, iudicem
datum appellari, vel è contra, Iudex datus
diceretur mandatam habere iuriſdictionem,
tunc enim daretur confuſio terminorum, ſed
quia iudex datus appelletur etiam delegatus,
nihil facit, delegatus enim eſt genus ad vtrumque,
vnus tamen non eſt alter, ſed ſunt ſpecies
iudicum oppoſitę.
324 Ad ſeptimam autem quęſtionem reſpondeo,
requiſita, ad hoc, vt ſit locus iudici delegato, redigi
commodè poſſe, ad quinque ſolitas circunſtantias,
rei ſcilicet, perſonæ, loci, temporis,
325 & modi. Rei, quatenus neceſſe eſt, vt cauſa,
quæ committitur ad iuriſdictionem eius pertineat,
qui delegat, alioquin nihil agitur l. vnica
C. qui pro ſua iuriſdic. præterea neceſſe eſt, vt
326 cauſa ſit delegabilis, plures enim cauſæ ſunt,
quæ delegari non poſſunt, & præſertim illæ,
quæ ad iuriſdictionem referuntur, lege, ſenatusconſulto,
vel principis conſtitutione, ſpecialiter
tributam l. 1. in princ. infr. eodem, quas cauſas,
& alias indelegabiles, ſummatim colligit,
& perſtringit Petrus Greg. Tholoſ. in Syntagm.
327 iur. vniuerſ. par. 3. lib. 47. cap. 22. num. 8. iure
autem pontificio, cauſas omnes delegabiles eſſe,
tradit Io: Faber ad Auth. ad hæc C. de iud. & Gui
328 do Papa deciſ. 604. Requiritur etiam circunſtantia
perſonæ, tā ex parte delegantis, quàm ex
parte delegati, ex parte delegantis, quatenus neceſſe
eſt, vt delegans ſit magiſtratus, vel poteſtatem
habens l. eum, qui infr. tit. 3. & ad hoc, vt iudex
detur, neceſſe eſt, vt vel ordinarius ſit iudex,
qui dat, vel delegatus ad vniuerſitatem cauſarū,
cui ſpecialiter lege, vel S. C. vel principis conſtitutione
ſit hoc conceſſum l. cum prætor, infr. de
iud. ex parte quoquè eius, qui futurus eſt iudex
delegatus, neceſſaria eſt primū habilitas perſonæ,
ſecundum terminos l. cum prętor infr. de
iud. vt diximus ſupr. in ſeptima quæſtione, de
iuriſdictione, & tradit plenè Pract. Papienſ. in
tit. de form. appell. ab interloc. in verbo incapax
eſſe, & Cagnol. hic in ſuo exercitationis libello
cap. 1. in fine. Requiritur etiam, vt iudex datus
ſit ſub iuriſdictione dantis, vel dationi conſentiat,
alioquin non cogitur iudicare d. l. vnica
C. qui pro ſua iuriſdictione, iuncta l. & ſi prętor
infr. eod, &, de iure canonico, priuato fieri non
poteſt delegatio, ſed neceſſe eſt, vt ſit in dignitate
conſtitutus, ita vt ſit ſaltem canonicus Eccleſiæ
Cathredralis c. ſtatutum de reſcriptis tra-
329 dit hic Paulus Orianus num. 15. Loci quoque
circumſtantia neceſſaria, eſt, quatenus, exempli
gratia, Proconſul, non niſi poſt quam prouinciam
fuerit ingreſſus, mandare poteſt legato
ſuo iuriſdictionem l. obſeruare §. vltimo ſupr.
de offic. procons. niſi ex cauſa, vt dicitur in l.
330 aliquando eod. tit. Temporis quoquè circumſtantia
neceſſaria eſt, quatenus magiſtratus
non poſſunt iudices iudicare iubere eo die, quo
331 priuati futuri ſunt l. cum qui in fine infr. tit. 3.
Modi quoque poſtremo circumſtantia deſideratur,
quatenus delegatio, quo ad iudicem datum
debebat fieri præſcripta illa antiqua formula
iudicandi, de qua ſupra, quo ad eum verò, cui
mandata eſt iuriſdictio, debet fieri litteris, ſine
quibus, delegato non crederetur c. cum in iure
peritus de off. deleg. & ibi gloſſ. & DD. Bald. ad
l. vnica C. ne liceat in vna, eademque cauſa tertio
prouoc. c. cum a nobis de teſt. l. 4. §. ſin autem
C. de arbitr. l. vnica C. de mandat. principum.
neceſſarium quoque eſt, vt mandati litteræ
fiant certa quadam forma, qua facile poſſit
dignoſci delegatus ab ordinario, dici enim
ſolet, in commiſſione procedas auctoritate noſtra,
vel delego tibi, vel committo talem cauſam,
vt per Bart. ad l. more infr. tit. 2. & per Abbat.
& DD. ad c. licet de off. ord. tradit etiam Marant.
de ord. iudic. in quarta parte principali,
diſtinc. 5. n. 4. faciunt tradita per Bolog. hic n. 48.
332 Ad octauam reſpondeo, delegationis effectum
eſſe in communi, vt magiſtratus ſingulas
cauſas, per alios poſſint expedire, quibus ſingulis
ipſi per ſe non ſufficerent, vt què ordo iudiciorum
ſeruetur, quandoquidem ordinaria iudicia
illud deſiderabant, vt magiſtratus in ſingulis
cauſis actionis formulam, & iudicem darent,
ipſi enim, non niſi extra ordinem cognoſcere dicebantur,
vt rectè, & eleganter declarat eruditiſſimus
Io. Vaudus. lib. 1. variarum quæſt. cap.
10. effectus autem particularis erat in eo, cui
mandabatur iuriſdictio, vt fungeretur vice mandantis,
& poſſet, non ſolum cognitione, & ſententia,
ſed etiam executione controuerſiam
dirimere.

Quod

Quod attinet autem ad iudicem datum, delegationis effectus eſt, vt poſſit cognoſcere, & iudicare, ſecundum præſcriptam formulam, non autem ſententiam exequi l. a diuo Pio in princ. ff. de re iud. ſunt etiam varij delegationis effectus, ſecundum variam poteſtatem delegantium, & ſecundum multiplices formas, & clauſulas delegationis, de quibus ſummatim per Tholoſ. in Syntag. iur. uniuerſ. par. 3. lib. 47. cap. 22. num. 15. cum ſeq.

333 Ad nonam autem reſpondeo, deſinere iudicem delegatum eſſe, omnibus illis modis, quibus diximus finiri delegatam iuriſdictionem, in nona quęſtione ſupra de iuriſdictione, notio autem, in iudice dato, finitur iiſdem modis, & iſta ſententia l. iudex poſteaquam infr. de iud.

334 Et ex his, habemus explicata ſingula rubricæ noſtræ verba, quorum ſenſus eſt de officio eius, cui mandata eſt iuriſdictio, id eſt de eo, quod debet efficere delegatus, iuriſdictionem mandatam habens, qui differt a iudice dato, cui tantum notio eſt, vt ſupra docuimus.

335 Abſoluta ergo prima parte huius noſtræ interpręrationis, venio ad ſecundam, quæ pertinet ad illius ſubordinationem. coniungitur ergo hic tit. cum præcedentibus pluribus modis, vt per Odoffr. poſt gloſſ. hic cõmunia tamen connexio ea eſt, quam ſcribit gloſſ. hic priore loco, nimirum. ſupra viſum eſt de officio variorum iudicum ordinariorum, nunc autem de officio iudicis delegati, & iure optimo primum agitur de iudicibus ordinarijs, quàm de ijs, quibus, ab eiſdem iudicibus ordinarijs, mandatur iuriſdictio, cum ſint digniores, vt potè qui, reſpectu delegatorum, habent rationem cauſæ, delegatus enim fit, vt pendeat ab eo, a quo delegatur l. iudicium ſolui, infr. de iud. in decretalibus autem contrarius ordo eſt ſeruatus, quia quatenus agitur de officio, & poteſtate iudicis delegati, intelligitur de delegato principis, qui
336 eſt dignior ordinario, & ideo præfertur, cum digniora ſint præferenda l. 1. & 2. ff. de albo ſcribendo.

Ex hac continuatione, & rationibus, quibus à DD. comprobatur, duplex colligitur concluſio. Altera eſt.

Iudex ordinarius delegans, eſt dignior delegato.

Altera.

Iudex delegatus a principe, eſt dignior quolibet ordinario.

337 Verum quia vtraque concluſio, à qua pendet probabilitas huius cõtinuationis, dubia eſt, idcirco vtramque in quæſtionem voco.

Pro intelligentia igitur primæ queſtionis, illud præſcire oportet, nos, per iudicem ordinarium intelligere magiſtratum, ſiue vrbanum, ſiue prouincialem, vt Prætorem, Præſidem, Proconſulem, & ſic de alijs habentibus iuriſdictio-
338 nem iure proprio, & ſic magiſtratus, quia vix eſt, imo ne vix quidem, vt iudices ordinarij reperiãtur, in Pandectis, appellari, quandoquidem magiſtratus huiuſmodi, vel non iudicabant, vel extra ordinem iudicare dicebantur, ſed in ſingulis cauſis iudices dabant, vel mandabant iuriſdictionem, vnde termini oppoſiti per relationem ſecundum Romanorum ius, erant mandans iuriſdictionem, & is cui mandatur, vel delegans, & delegatus, non autem ordinarius, & delegatus, quicquid ſit, per ordinarium iudicem, intelligimus eum, qui gerit magiſtratum, & proprio iure dicitur iuriſdictionem habere, per delegatum autem, non iudicem datum intelligimus, ſed eum cui mandata ſit iuriſdictio, ſecundum ea, quæ ſupra explicauimus, in quæſtione ſexta, de iudice dato. Dignitatem autem ſpectandam eſſe arbitramur in iudicibus, penes cauſas, effectus, accidentia, paſſiones, & proprietates iuriſdictionis, quæ eos iudices efficit.

Quibus ſic ſtantibus, videtur reſpondendum, prima facie, ordinarium iudicem, non eſſe abſolutè maiorem delegato.

339 Primum, quia tunc demum delegans eſſet abſolutè maior delegato, quando, non niſi inferiori poſſet iuriſdictionem demandare, ſed poteſt etiam ſuperiori l. & ſi prætor iuncta gloſſ. infr. eod. igitur ordinarius non eſt abſolutè dignior delegato a ſe.

340 Secundo, quia ſi ordinarius eſſet maior delegato a ſe, abſolutè, ea dumtaxat ratione eſſet; quia reſpectu delegati habet rationẽ cauſæ, & cauſa eſt dignior ſuo effectu arg. l. digna vox C. de legibus c. 1. §. hoc autem qui ſeud. dar. poſſ. ſed hãc ob cauſã nõ poteſt dici ordinarius dignior,
341 quàm delegatus, non eſt igitur abſolutè dignior. Minor probatur quia Capitulum canonicorum creat Epiſcopum c. cũ Eccleſia de cauſ. poſſeſſ. & propr. notatur in can. Valentinianus 93. diſtinc. nemo tamen dixerit dignius eſſe capi-
342 tulum Epiſcopo. Cardinales quoque creant ſummum Pontificem, c. vbi periculum, de elect. lib. 6. & tamen quicquam in terris Summo Pontifice dignius non reperitur.

343 Imperator quoque maior eſt electoribus, a quibus creatur c. ad apoſtolicæ vbi gloſſ. in verbo, illi autem, de re iud. lib. 6.

In cõtrariũ tamẽ eſt cõmunis omniũ opinio, vt teſtatur Io. Bolog. hic n. 21. quę pluribus poſſet cõprobari, ego vero vtar paucis in re tã clara.

344 Primum quia is, qui fungitur vice alterius, cui miniſtrat, & aliena vtitur iuriſdictione, nihil proprium habens, neceſſe eſt, vt eo ipſo ſit inferior, cuius iuriſdictione vtitur, cuiuſque vices, tamquam miniſter repræſentat, vt poteſt probari exemplo Epiſcopi, & Vicarij, Proconſulis, & Legati, ſed is, cui mandata eſt iuriſdictio eſt eiuſmodi, reſpectu ordinarij, mandantia l. 1. §. qui mandatam, infr. eod. igitur minus dignus eſt delegatus, quàm ſuus ordinarius.

345 Secundo,

345 Secundo, quicumque vna cum dignitate po-
teſtatem habet, dignior eſt eo, qui nudam habet
tantummodo poteſtatem, cum ratione honorũ, &
346 dignitatum, quiſque dicatur dignior, ſed iudex
ordinarius gerit magiſtratum, & ſic honorem §.
prætorum quoque edicta Inſt. de iur. nat. gent. &
347 ciu. delegatus autem nudã habet poteſtatem
d. l. 1. §. qui mandatam, facit tex. in l. cum, qui
infr. de iuriſd. omn. iud. iuncta l. cum Prætor de
iud. igitur ordinarius eſt dignior delegato.
348 Tertio, & vltimo, dignior eſt, cœteris pari-
bus, qui dignitatem habet perpetuam, & perpe-
tuam iuriſdictionem, quàm qui habet tempora-
lem, ſed ordinarius perpetuam habet iuriſdictio-
nem, delegatus temporalem, vt nemo dubitat,
igitur dignior eſt ordinarius delegato.
350 Non obſtant contraria, & præſertim primum
argumentũ, quia delegatus, quatenus delegatus
eſt, & ſic ſecundũ quid, eſt inferior ordinario, li-
cet ſimpliciter, vel alio reſpectu ſit maior, & di-
gnior delegante, id quod videtur colligi ex eadẽ
l. etſi Prætor, infr. eod. vnus enim, & idẽ poteſt eſ-
ſe dignior, & minus dignus altero, dignior tãquã
ordinarius, minus dignus tamquam delegatus.
351 Nec obſtat ſecundum, quia re vera, cauſa,
à qua neceſſario fluit effectus, eſt ſemper dignior
ſuo effectu, nec faciunt negocium, de Capitulo,
de Cardinalibus, & de Electoribus exempla, quia
non ſunt cauſa illius dignitatis, quàm non cre-
ant, nec habent, ſed ſolum modo eligunt perſo-
nam, cui, propter electionem, tamquam ſobiecto
bene diſpoſito, Deus, & lex dignitatem, & po-
352 teſtatem conferunt. Accedat etiam, quod cau-
ſæ, quæ non habet in ſe actu virtutem, quam tri-
buit effectui, poteſt eſſe minus digna, quàm effe-
ctus, vt in d. l. caſibus, ſecus vbi cauſa actualiter
353 habet, quod alteri tribuit, vt eſt magiſtratus,
qui habitu, & actu habet iuriſdictionem, quàm
transfert, quo ad vſum, & exercitium, in delega-
tum. faciunt tradita per Bart. ad l. 1. delegat. 1.
354 Nunc autem veniendum eſt ad ſecundã con-
cluſionem, circa quàm, vt diſtinctè procedamus,
duas faciam inſpectiones, prima erit, an delega-
tus principis, maior, & dignior ſit ordinario,
ſecunda, an habeat firmiorem iuriſdictionem.
Quod attinet ad primam, ſunt pugnantes DD.
ſententiæ, altera eſt exiſtimantium digniorem
eſſe delegatum à Principe, ordinario, id eſt ge-
rente magiſtratum, & hanc opinionem tenet hic
Alex. num. 4. Iaſ. num. 1. Aleiat. num. 18. Dec.
hic num. 4. & ad rub. de off. delegati pariter num.
4. Gozad. num. 9. Marcus Ant. Bellarmat. nu. 9.
Purpurat. num. 28. videtur etiam ſentire Curt.
Iun. num. 13. licet poſtea vacillet. tenet etiam
Sebaſt. Sap. nu. 12. & ſequuntur alij communiter,
& præſertim Riminal. & Mantua, & hanc com-
munem eſſe teſtatur Bolog. hic n. 23. tenẽt etiam
DD. ad d. rub. de off. & poteſt. iud. deleg. & plures,
teſtãtes de communi, adducit, Hyppol. Riminal.
hic nu. 14. & pro hac opinione plura afferuntur.
355 Primum autem, virtute, ſic ratiocinantur,
quicumque in officio, quod exercet, digniorem
perſonam repræſentat, dignior ſine dubio, & ma-
ior eſſe dicitur, quandoquidem, qui vices alie-
nas gerit, ita honorandus eſt, ſicut ille cuius vi-
ces gerit c. ad hæc de off. Archidiac. facit regula
l. ſi cum, qui §. qui iniuriarum infr. ſi quis cau-
tio, & l. adoptio non iure facta ſupr. de adopt. &
356 can. nobiliſſimus 93. diſtinc. Ac delegatus
principis, cum eundem principem delegantem
repræſentet l. & ſi prætor infr. eod. tex. eſt opti-
mus in l. eos etiam C. de appellat. & in c. ſane
extr. de off. & poteſt. iud. deleg. digniorem ſine
dubio perſonam repræſentat, quàm ordinarius,
cum nullus reperiatur principe maior, præſertim
357 Papa can. cuncta per mundum can. per prin-
cipalem 9. quæſt. 3. cap. 1. extr. de maior, & obe-
dien. l. deprædatio infr. ad legem Rodiam de ia-
ctu, igitur dignior, & maior eſt ordinario.
358 Secundo, quicũque eſt maior, eſt etiã dignior
359 cũ honor deferatur maioritati; arg. totius tit.
360 extr. de maior. & obedien. ſed iudex delegatus
à principe eſt maior ordinario, vt dicitur expreſ-
ſè in cap. paſtoralis §. præterea extr. de off. or-
din. & in d. c. ſanè extr. de off. deleg. igitur eſt
etiam dignior ordinario.
361 Tertio, quodcumque cauſatũ, eo dignius eſt,
quo dignior eſt cauſa, à qua procedit l. reſtituen-
da in fine, vbi gloſ. C. de aduoc. diuerſ. iud. c. 2. de
præben. lib. 6. ſed dignior eſt cauſa delegati à prin
cipe, cauſa iudicis ordinarij; ergo iudex quoque
delegatus à principe, eſt dignior ordinario. Mi-
362 nor probatur, quia delegati cauſa eſt princeps
363 vt nemo negat, ordinarij autẽ cauſa eſt lex, vt
364 omnes admittunt. ſed princeps, qui ſolutus eſt
legibus, quique dicitur lex animata in terris §.
fin. in Auth. de conſulib. eſt dignior lege mortua,
ergo delegatus quoque a principe maior, & di-
gnior eſt quolibet ordinario.
365 Quarto is dicitur maior, & dignior, qui
propius accedit ad principem, qui omnibus,
366 ſine controuerſia, eſt maior, ſed delegatus
principis magis accedit ad principem, non mo-
do quia principis vices, & imaginem ſuſtinet d.
c. ſanè de off. deleg. ſed etiam quia ab eo appella
tur ad principem, vt colligitur ex l. præcipimus
C. de appellat. igitur eſt dignior ordinario.
367 Quinto, ille iudex dicitur maior, & dignior
qui nobiliorem, & potentiorem habet operati-
365 onem, & maiorem poteſtatem, quandoquidem
cauſa cognoſcitur ab effectu, ſed maiorem ha-
369 bet potentiam, & potentiorem operatio-
nem delegatus principis, quàm ordinarius, igi-
tur eſt maior, & dignior.
370 Minor probatur, quia delegatus principis ſub
delegare poteſt cauſas meri, & mixti imperij a
principe ſibi commiſſas l. a iudice C. de iudicijs,
cum ibi notatis, vt communiter concludunt dd.
ad l. 1. infr. eod. & de cõmuni teſtatur Bolog. hic
nu. 22. in fine, quod iudex ordinarius facere non

poteſt l. ſolent ſupr. de off. proconſ. l. nemo po-
teſt de reg. iur. tradunt DD. communiter ad l. 1.
infr. eod.
371 Sexto, vbicumq; duo ita ſe habent ad inuicé,
vt vnus iubere poſſit alteri, alter verò circa cau-
ſas alterius nõ poſſit ſe intromittere, ſine dubio
ille, qui poteſt iubere eſt maior, arg. tot. tit. de
maior, & obedient. ſed delegatus principis poteſt
iubere ordinario, quod ſolus Princeps facit §. iu-
dicare in auth. de defenſoribus ciuit. C. ſignifi-
372 caſti &c. ſtuduiſti extr. de off. deleg. ordina-
rius autem non poteſt ſe intromittere, niſi iuſſus
in cauſis delegato commiſſis de ſtuduiſti de off.
deleg. igitur delegatus eſt dignior ordinario.
373 Septimo, quodcumque ex duobus facit aliud
ceſſare, eo, quod ceſſat dignius eſſe dicitur l. pen.
& fin. C. de ord. iud. l. per minorem C. de iudicijs,
374 ſed iudex delegatus facit ceſſare ordinarium,
cum non poſſit ſe in cauſa cõmiſſa, intromittere
c. ſtuduiſti extr. de off. deleg. tex. eſt in l. 1. C. de
off. Vic. iuncta l. duo, vbi Bart. quatenus ſtatur po
tius ſententiæ delegati à principe, quàm præfecti
prætorio, igitur delegatus eſt dignior ordinario.
375 Octauo, & vltimo, omiſſis leuioribus, ille iu-
dex dignior eſt, qui digniorem habet iuriſdictio-
376 nem, ſed, digniorem habet iuriſdictionem de-
legatus principis, qui eiuſdem principis iuriſdi-
ctionem habet, arg. l. 1. §. qui mandatam infr.
377 eod. quã quilibet magiſtratus. Principis enim
iuriſdictio præeſt legibus d. l. Princeps ſupr. de le-
378 gib. magiſtratus autem iuriſdictio ſubeſt le-
gibus. §. 1. inſt. de off. iud. tradit Diuinus Philo-
ſopus lib. 4. de legib. & M. T. lib. 3. Ergo dele-
gatus principis eſt dignior ordinario.
Horum tamen argumentorũ ratione minima
habita, in contrariam iuit opinionem And. Sicul.
Cognomento Barbatias, quàm referunt omnes
hic, & eadem opinionem Berous aſcribit Feli-
no ad rub. extr. de poteſt. & off. iud. deleg. qui ta-
men in Codice meo potius contrarium ſentire
videtur, ſub num. 1. in fine, ſed Berous ſequitur
hanc ſententiam num. 34. & ibidem, poſt lungã
diſputationem, Franc. Coſcius Senenſ. num. 16.
ſentit. Gaſpar Valaſchus, ad l. imperium infr. tit.
2. nu. 215. cum ſeq. idem tenent hic Iacobus Ni-
ger num. 14. & num. 22. Paulus Orianus num. 25.
& Bolog. num. 23. & hanc opinionem veris rem
eſſe ego arbitror, pro qua propemodũ innumera
afferuntur argumenta ego autem cligã potiora.
379 Primum igitur, virtute, hoc pacto ratiocinan
tur ille dicitur maior, & dignior iudex, qui am-
pliorem, & vniuerſaliorem habet iuriſdictionem
380 cum dignitas iudicis conſiſtat in amplitudi-
ne iuriſdictionis, vt colligitur ex c. forus de verb.
ſignif. hinc Archiepiſcopus eſt maior, & dignior
Epiſcopo, Patriarcha maior Epiſcopo, & Sũmus
Pontifex maior omnibus, quia ſcilicet eius iuriſ-
dictio maior, & vniuerſalior eſt, can. in nouo vbi
gloſſ. cum ſeq. 21. diſt. tradit Dominus meus Io:
Paulus Lancellottus, in ſuis inſtit. iur. canonici
381 in tit. de Epiſc. & ſummo Pontifice, ſed iuriſdi-
ctio ordinarij eſt magis vniuerſalis, & ampla,
quàm iuriſdictio delegati, cũ ille ciuitatibus, &
prouincijs præſit, hic verò particulares cauſas
cõmiſſas habeat, & ſpecialem in illis iuriſdictio-
nem dumtaxat tex. eſt in d. c. ſtuduiſti ex. de off.
deleg. gloſſ. eſt in c. vlt. 21. diſtinct. facit gloſſ.
vlt. in c. 1. & ibi Bald. de inueſt. in marit. fact. er-
go ordinarius eſt dignior delegato. Nec vires
huius argumentationis eneruat Dec. reſponſio,
negantis hanc conſequentiam. eſt amplior iuriſ-
dictio in ordinario, ergo eſt dignior, non video
enim cur ſequela non teneat, cum iudex non ni-
ſi per iuriſdictionem dignitatem habere dicatur,
ex his, quæ tradit Archidiaconus ad c. primum
de conſuet. lib. 6. & Tiraquell. de nobilitate cap.
28. num. 2. ita vt eatenus dignior dicatur, qua-
tenus vniuerſaliorem, & ampliorem iuriſdi-
ctionem habet, nec dicatur illud procedere vbi
fluit iuriſdictio, ex eodem fonte, quia iuriſdi-
ctio mandata à principe, niſi concedat aliquid
de reſeruatis ſibi, non procedit à diuerſo fonte,
cum ſit pars iuriſdictionis illius ordinarij, de cu-
ius manibus eſt exempta cauſa delegata. Nec
rationi conſentaneum eſt, vt dignior ſit delega-
tus ordinario, cuius iuriſdictioni non ſubijcitur
cauſa delegata, ob delegationem, quæ ſemper
fit ex accidenti, ſed aliæ plures, & ſimiles ple-
rumque maiores ſubijciuntur.
382 Secundo, quicumque firmiorem, & perpe-
tuam habet iuriſdictionem, eo cenſendus eſt di-
gnior, qui infirmiorem habet, & temporalem,
arg. l. qui ſic ff. de ſolut. faciunt tradita per Abb.
ad c. de multa de præben. & per Bar. ad l. 1. C. de
383 dignitat. lib. 12. hinc ſimplicius primo de
Anima par. 1. nobilius eſſe dicebat, quod perpe-
384 tuum eſt eo, quod aliquando eſt, ſed delega-
tus principis temporalem habet iuriſdictionem,
vt nemo negat eamdemque imbecilliorem, & mi-
nus firmam, vt admittunt communiter DD. &
iam ij, qui opinantur digniorem eſſe delegatum
ordinario, vt videbimus in ſequenti inſpectio-
ne igitur ordinarius eſt dignior delegato.
385 Tertio, ſi delegatus principis maior eſſet, &
dignior quolibet ordinario, numquam daretur
appellatio de delegato principis, ad aliquem
ordinarium, cum ſemper de minori, ad maius
tribunal. appelletur, non autem ad par, vel infe-
rius c. 2. de conſuetud. lib. 6. vbi gloſſ. leg. primo
§. ſi quis in appellatione, & §. ſi quis ergo de ap-
386 pellat. At a delegato Imperatoris appellatur
ad ordinarios, nempe ad Perfectum prætorio, &
ad quæſtorem l. præcipimus §. huic C. de appell.
gloſſ. eſt in l. 1. ff. quis, & a quo, in fin. gloſſ. ma-
gnæ, ergo delegatus non eſt dignior quolibet
ordinario.
387 Quarto, dignior ille eſt, ad cuius creatio-
nem concurrit, tam princeps, quàm lex, eo
iudice, ad cuius creationem, princeps ipſe
abſque legis inſtrumento concurrit, duorum
enim

enim vinculorum maior ratio eſt habeuda §.
ſed hodie inſt. de adoptiõ. §. 1. iu auth. de con-
ſang. & vterin. fratribus, tradunt,in materia di-
gnitatis,Hoſtienſis. Abb. & alij ad c.1.de cõſang.
& affinit.congerit etiamalios,quos ſequitur Ti-
388 raquell.de Nobilit.c.5. num. 8.Ac ad conſti-
tutionem magiſtratus, & iudicis ordinarij,con-
currit, tam lex, quæ tribuit formam dignita-
ti, quàm Princeps, qui dignitatem confert, &
iuriſdictionem, vt docet Bart. in Auth. vt de-
funct. ſeu fun. eorum iu §. fin. ergo ordinarius
eſt dignior delegato.
389 Quinto, ſi principis delegatus, ordinario
eſſet dignior, profectò ex eo eſſet, quia ipſæ re-
præſentaret perſonam principis, ordinarius au-
tem nequaquam,ſed hæc ratio non eſt ſufficiens,
ergo,per locũ à ceſſante ratione,delegatus prin-
cipis dignior eſt ordinario. Minor probatur,
quia tunc concluderet hæc ratio, quando ordi-
narius qunque non repræſentaret perſonã prin-
cipis, vel inferiorem repræſentaret, ſed neu-
trum eſt, quia ipſe quoque principem repræſen-
tat, vt dicit expreſsè Archidiaconus ad rub.ex-
tr. de off. ord. per tex. in §. illud etiam iu verſ.
ſimiliquè in Auth. de appell. & per l.1.C. de off.
Vicar. in fine, idem dixit Iacobus de Beluiſ. ad
Auth. vt defunc. ſeu funer. eor. Franc. Coſeius
ad rub. extr. de off. & poteſt. iud. deleg. num.
26. faciunt tradita per Zaſium ad l. de quibus
ſupr. de leg. num. 39. præterea non tenet ſeque-
la, delegatus repræſentat perſonam Principis,
ergo eſt dignior ordinario, qui principem non
repræſentat, illud enim. eſt ob maiorem digni-
390 tatem, & quia magiſtratus eſt dignitas abſo-
luta, non gerens vicem alterius, hinc ciuitatis
princeps appellatur in l. Spadonem §. ſi ciuita-
391 tis infr. de excuſat. tut. vel curat. Accedat
etiam, quod, ſi valeret ratio repræſentationis,
delegatus ab ordinario maiore, cum delegan-
tis perſonam repræſentet, dignior eſſet ordina-
rio minore, falſum tamen eſt hoc, vt colligitur
ex rub. & toto tit. præſertim ex l. fin. C. de pe-
dan. iud. gloſſ. eſt ad l. quod ſi quis §. ſi quis ff.
ne quis eum, qui in ius vocat. eſt vi exim. eſt
etiam gloſſ. ad clem. 2. de reſcript. ergo falſum
eſt etiam antecedens.
392 Sexto dignior ordinario, qui in dignitate eſt
conſtitutus, non poteſt is dici, qui in dignitate
aliqua conſtitutus non eſt, arg. leg. eius, qui in
393 prouincia ff. ſi cert. pet. comparatiuum enim
394 ſupponit poſitiuum. At delegatus in dignita-
te aliqua conſtitutus non eſt, ergo dignior or-
395 dinario dici non poteſt. Minor propoſitio
probatur, quia quinque ſunt dignitatum gra-
dus, nempe, Illuſtrium, ſpectabilium, clariſſi-
morum, perfectiſſimorum, & egregiorum, vt
rectè docet Guidus Pancirolus in ſuis commen-
tarijs in notitiam vtramque c. 1. tradunt etiam
396 Bart. & DD. licet alio modo diſtinguant, ad
l. 1. infr. eod.ſed delegatus principis,non poteſt
redigi ad aliquem ex iſtis gradibus, cum nec
magiſtratum, nec nomen magiſtratus habeat,
nec ordinationem, per legem, à principe, vel
à populo, nec alia, quæ requiruntur ad inſtitu-
tionem dignitatis, ſecundum tradita per Abbat.
ad d. c. de multa extr. de præben. & per Bart. ad
d. l. 1. C. de dignit. lib. xii. Nec dicas delega-
tum habere dignitatem aliquam incertam ſal-
397 tem, & innominatam, quatenus quilibet,ali-
quid faciens, etiam vile, principe immediatè
mandante,cenſetur aliqua dignitate frui, vt per
Roman. ſingulari ſuo 662. quod incipit. num-
quid eſſe cocum, tradit hic Orianus num. 4. &
398 quatenus delegatus iudicare poteſt, & qui-
cumque iudicare poteſt, dignitatem dicitur ha-
bere l. honor ff. de muner. & honor. facit tex.in
l. iudex vbi Bart. C. de dignit. lib.10. & ea,quæ
latiſſimè tradit Tiraquel. de nobil. c.28. num.2.
399 cum ſeq.quia falſum eſt dari dignitatem hanc
incertam, & extraordinariam, iudicare enim,
400 cum certum dignitatis gradum non habeat,
munus potius eſt, quàm honor, vt colligitur ex
401 eadem l. honor, & dignitas abſoluta, & or-
dinaria præferenda eſt extraordinariæ, acciden-
402 tali. & ſecundum quid. dignitatem, ſi quàm
habet Legatus, habet in cauſa delegata, extra
illam autem, eſt omnino priuatus, vt rectè do-
cet,poſt Innocentium ad c.ſi quando extr.de off.
deleg. Auguſt. Berous ad d. rub. num. 42.
403 Septimo, dignior eſt confirmans actum eo,
404 cuius actus confirmatur, confirmatio enim
ad maiorem, & ſuperiorem pertinet, non ad
405 minorem c.venerabilem de elect. ſed Legatus
de latere, qui eſt iudex ordinarius, poteſt ſen-
tentiam delegati à Principe,ſi ſibi videatur,con-
firmare c. ſtuduiſti extr. de off. delegati, ergo
aliquis ordinarius eſt dignior delegato à prin-
cipe.
406 Octauo, dignior eſt, qui iuriſdictionem,
cum adminiſtratione habet iure proprio, quàm
qui habet alienæ iuriſdictionis adminiſtratio-
nem. Archidiacon. ad c. 1. de conſuetud. lib.
6. faciunt tradita per Tiraquell. de Nobilit.
407 cap. 28. num.2.ſed ordinarius iuriſdictionem
cum adminiſtratione habet iure proprio l.
more infr.tit.2.vbi DD.delegatus autem alienæ
iuriſdictionis vſum, & adminiſtrationem habet
l.1.§.qui mandatam, infr. eod. ergo ordinarius
408 eſt dignior delegato.Corrobaratur argumen-
tum, quia maioris dignitatis eſt proprijs radijs
fulgere, quàm alienis, arg.l. fœminæ ſupr. de ſe-
nat.l.quod principi ff.de legat. 2.
409 Nono vetuſtiora, & antiquiora, cæteris pa-
ribus, ſunt etiam digniora §. ſingulorum inſt.
de rerum diuiſ. l. prouidendum C. de poſtulan.
l. 1. C.de iur. aureorum anulorum, cum alijs la
410 tiſſimè cõgeſtis per Tiraquell.de nobilit.c.19.
At magiſtratus,&ordinarij Iudices ſunt vetuſti-
ores delegatis, cum poſt inductos iudices ordi-
411 narios, ſint reperti delegati ex conſuetudine

arg.l.more infr.tit.ſ.ergo iudices ordinarij ſunt
digniores delegatis a principe.
412 Decimo,& vltimo, paucis plura perſtringen-
do, ad mentem Bolog. hic num. 23. verſ. facit,
ſic poſſumus ratiocinari, ille dicitur dignior,
cui maior debetur honor, & maior præſtatur
reuerentia §. prætorum quoque edicta Inſt. de
iur.nat. gent.& ciu. & tot. tit. extr.de maior. &
413 obedien.ſed maior debetur honor, & maior
præſtatur reuerentia ordinario, quàm delegato
principis, igitur ordinarius delegato a principe
414 eſt dignior. Minor probatur, primum conſue-
tudine, quæ eſt optima legum interpres l. ſi de
415 interpretatione ſupr. de leg. quandoquidem
in ſingulis ciuitatibus, ordinarij præferuntur
in eundo, & in ſedendo, commiſſarijs, & dele-
gatis a principe, quibus nunquam præſtatur tan-
ta reuerentia, quanta exhibetur ordinarijs, vt
teſtatur Franc. Coſcius ad rub.extr.de off.deleg.
416 num. 14.præterea patet etiam hoc, quia ordi-
narius, ob reuerentiam, quæ ſibi debetur, non
poteſt citari l. 1. ff. de in ius voc. l. magiſtratus
infr. de iniurijs, delegatus verò poteſt citari,
417 vt per Petrum Anchar. ad d.c.ſanè de off. de-
legat.item ordinarius Illuſtris debet litigare per
procuratorem, vt ipſius ſeruetur dignitas l. fin.
C. vbi ſenat.vel clariſſ.& in Auth.vt ab Illuſtr. §.
primo, delegatus autem principis poteſt per ſe
litigare, cum in hoc non reperiatur priuilegio
donatus, arg.eorum, quæ notantur per gloſſ.ad l.
418 a *Diuo* infr.de re iud.item iniuria, illata ma-
giſtratui eſt atrox §. atrox Inſt. de iniurijs, ſe-
419 cus in delegato, item quia a maioribus or-
dinarijs prohibita eſt appellatio l. 1. ſupr. de off.
420 Pręfec.Prętor.ſecus in delegatis l.præcipimus
§.huic C.de appellat. item Illuſtribus concedi-
tur, ob dignitatis prærogatiuam, vt poſſint ferre
ſentētiam per alios l. 2. C.de ſentent. ex breuicu-
lo recitandis c.fin. de re iud. lib.6.ſecus in dele-
gato l.fin. C.de ſentent.ex breuic.recit. & ſic in
alijs pluribus, ſemper maior habetur ratio di-
gnitatis ordinarij, quàm delegati.
421 Non obſtant nunc contraria, & præſertim
primum argumentum, quia falſa eſt illius mi-
nor, non enim digniorem perſonam repræſen-
tat delegatus principis, quàm ordinarius, pri-
mum quia delegatus principis eius perſonam re-
pręſentat, quia non eſt iudex abſolutus, qui pro-
422 priam a lege perſonam habeat, ordinarius au-
tem, qui eſt iudex abſolutus, & vtitur iure pro-
prio, neminem repræſentat. non poteſt ergo di-
ci delegatum repræſentare perſonam digniorem
423 eo, quia neminem ordinarius repræſentat,
comparatiuum enim ſupponit poſitiuum, non
424 entium enim nullæ ſunt partes l.eius, qui in
prouincia ff.ſi cert. petat. Quod cum ita ſit, di-
cimus iudicem abſolutum, & ordinarium, quan-
tumuis principe inferiorem, eſſe tamen dignio-
rem eo, qui principem repræſentat, nullū enim
425 ſimile eſt idem l. quod Nerua ff.depoſiti; hinc
426 Magnus Dux Etruriæ Sereniſſimus, licet ſit
inferior Potentiſſimò Hiſpaniarum Rege; eſt ta-
men dignior Gubernatore Mediolani Excellen-
427 tiſſimo, qui Regem repræſentat, hinc colli-
gimus falſum eſſe, eundem tribui honorem re-
præſentanti Principem, qui Principi tribueretur.
Contrarium enim ſeruat communis cōſuetudo,
& c. ad hæc de off. Arch. nihil probat, non enim
idem honor Archidiacono tribuitur, qui ipſi
Epiſcopo tribueretur, & non eſſe eundem hono-
rem tribuendum repræſentanti, qui tribuitur re-
præſentato, ſatis conſtat ex l. ſed, & ſi hæc §.
fin. infr. de in ius voc. in l. fin. C. de iniurijs fa-
cit l. etiam eis C. de appellat. iuncta l. præce-
denti.
428 Præterea delegatus à Principe, illius perſo-
nam repræſentat tantummodo in cauſa ſibi cō-
miſſa, extra quam priuatus eſſe dicitur, quem-
429 admodum Gubernator Mediolani, non re-
præſentat abſolutè perſonam Potentiſſimi Hi-
ſpaniarum Regis, ſed quatenus eſt Dux Medio-
lani, quantùm autem attinet ad cauſam, in qua
eſt delegatus, admittimus eſſe maiorem, & di-
430 gniorem ordinario, à cuius manibus eſt exem-
pta, & ita intelligitur d. c. ſanè, eſt ergo di-
gnior ſecundum quid, ſed abſolutè eſt dignior
431 ordinarius. Accedat etiam, quod falſa eſt
illa minor, quia ordinarius quoque, cum re-
præſentet perſonam Principis, non dicitur de-
legatus digniorem perſonam repræſentare.
432 Magiſtratus enim ſunt miniſtri ipſius Prin-
cipis, quia ea expediunt, quæ olim manu Regia
433 expediebantur, lex enim creauit, magiſtra-
tus in communi, tradendo formam, & limitan-
do iuriſdictiones, ſed huiuſmodi dignitates, &
magiſtratus Princeps ipſe actu tribuit huic, vel
illi, vt exoneret ſe, & ſic, vt commodius vacet
imperio, conſtituit iudices, qui loco ipſius iu-
434 dicent. Hinc Archidiac. ad rub. extr. de off.
ord. dicit ordinarium principem repræſentare,
per tex. in §.ex ſimili in Auth.de appellat.& per
l. 1. C.de off. Vicar. &, ex dicto Iacobi de Beluiſ.
in §. fin. in Auth. vt defunct. ſeu fun.eorum, tra-
dit etiam Franc. Coſcius ad d. rub. de off.deleg.
num. 16. & Zaſius ad l. de quibus ſupr. de leg.
435 num. 39. dicit iudicem, in iudicialibus, po-
pulum repræſentare, cum populus, vel eum eli-
gat, vel in eum à ſuperiore electum conſentiat,
436 & propterea magiſtratus dicitur princeps ci-
uitatis l. ſpadonem §. ſi ciuitatis infr. de excuſ.
tut. cum igitur magis vniuerſaliter repræſentet
eundem principem ordinarius, quàm delegatus,
cui dubium eſt digniorem eſſe ordinarium dele-
gato?
Nec obſtat ſecundum, quia tunc concluderet,
quando abſolutè delegatus principis eſſet maior
ordinario, eſt enim maior tantummodo, quo ad
cauſam delegatam, & ita loquitur d.c. ſanè, &
d. c. paſtoralis in §. præterea. Nec dicas cum
Dec. circa cauſam delegatam non cadere dubi-
tationem,

tationem, cum in ea, nihil commune habeat de-
legatus, cum ordinario, quia, præterquamquòd
437 hoc non eſt abſolutè verum, nam adhuc cau-
ſa commiſſa eſt ſub vniuerſali iuriſdictione ordi-
narij, licet per ſpecialem commiſſionem ſit ei
438 derogatum, quoad exercitium. Præterea non
eſt neceſſe, vt ſit dubitabile, in ipſis legibus, quod
dicitur per modum rationis, ſed quod principa-
439 liter deciditur, ratio enim eo melior eſt, quo
440 certior, & minus dubitabilis, hinc appellatur
euidens demonſtratio, vt docet Bal. ad l. omnes
populi ſupr. de iuſt. & iur. num. 63. in d. autem
§. præterea dicit ſummus Pontifex, per modum
rationis, cum delegatus, quantum ad illud, ſit
441 maior ordinario, tex. autem in d. c. ſanè, non
meruit in propoſito allegari, quia, vt conſide-
rat ad Rub. de off. deleg. Berous num. 39. verſ.
ſecundo non refragatur, & Franc. Coſcius nu.
10. ibi erat lis inter ordinarium, & ſubie-
ctos, & vbi committitur cauſa alicui, commiſſa-
rius in illa cauſa ſuperior eſt, & maior illis quo-
rum cauſam ſuſcepit terminandam, ordinarius
ergo ibi non tanquam iudex conſideratur, ſed
tanquam pars.
442 Nec obſtat tertium argumentum, quia illius
quoque minor falſa eſt, propterea quòd iudices
quoque ordinarij, & magiſtratus creantur à
principe, qui populi loco eſt, vt docet Budeus
443 ad l. 2. de iudicijs. nec facit negocium, quod
dicitur de lege, & de principe, quia lex forma-
uit magiſtratus in abſtracto, tribuendo illis, pro
varietate officiorum, certam iuriſdictionem, au-
ctoritatem, & honorem, & quamlibet ſuis fini-
bus regendo, vt colligitur ex Budeo ad d. l. 2.
Princeps tamen ille eſt, qui pro tempore huic,
vel illi, magiſtratus actu tribuit, & dignitates,
transferēdo iuriſdictionem, & illius exercitium,
hinc Bart. ad §. fin. in auth. vt defunct. ſeu fun.
eorum, dixit, ne dum à lege, ſed à Principe ha-
bere iuriſdictionem; cum igitur iudices ordina-
rij, & dignitatem habeant ab antiquo à lege in-
ſtitutam, quæ à populo lata eſt, cumque iuriſ-
dictionem habeant, & illius exercitium à prin-
cipe tributum; qui loco populi eſt; quo pacto
poterunt minus digni cenſeri, quàm delegati,
qui per accidens facti ſunt iudices ab ipſo Prin-
cipe, ſine certa, & formata dignitate, ſed con-
ceſſione ſolius vſus iuriſdictionis, in cauſa com-
miſſa, certè, ſi delegatus, ob iuriſdictionis ex-
ercitium, à principe commiſſum, & conceſſum,
aliqua eſt dignitate decoratus, ordinarius plu-
ribus, ac pluribus eſt dignitatibus cumulatus,
vnde ſine dubio dignior eſt cenſendus, & dele-
gato anteponendus, auth. itaque C. commun. de
ſucceſſ. & ibi Bart. Alb. Bald. Ang. Salyc. & alij.
444 Quartum quoque argumentum, minoris
propoſitionis negatione, corruit, non enim ma-
gis accedit ad Principem delegatus, quia illius
vices gerat, nam, ſi ipſe principem repræſentat
in vna cauſa, ordinarius repræſentat in pluri-
bus. Nec ſemper de delegato ad princip... ap-
pellatur, vt oſtenſum eſt ſupra, per tex. aper-
tum in l. præcipimus §. huic C. de appellat. iun-
cto §. fin. in auth. de appell.

Præterea magis ſimilis eſt principi Magiſtra-
tus, à quo interdum non appellatur, quam de-
legatus, à quo ſemper appellatur.
445 Quintum quoque argumentum, facile dilui-
tur, primum quia eodem modo poſſumus diffi-
teri, quod aſſumebatur in minore propoſitione,
falſam enim arbitramur eſſe ſententiam illam,
quæ habet delegatum Principis; poſſe meri im-
perij cauſas ſubdelegare, quamplurimi enim eā
reprobant, & præſertim Excellentiſſimus Domi-
nus Præſes Menoch. lib. 1. de arbitr. iud. q. 54.
Præterea, quando velimus aſſumptum concede-
re (quia quando de vno dubitatur) in cœteris
ſtandum ſit communibus, vt tradit Riminald.
Iun. ad Rub. Inſt. de don. num. 59. quem refert,
& ſequitur Ant. Mar. Coraz. in tract. de com-
muni opin. lib. 2. tit. 8. inſpect. 1. num. 2. verſ.
hæc concluſio, non tenet ſequela delegatus prin-
cipis poteſt meri imperij cauſas ſubdelegare,
quod non poteſt facere ordinarius, ergo eſt di-
gnior ordinario, quamquam enim in hoc exce-
dit, & vincit ordinarium in quampluribus ab
eodē ordinario vincitur, ita vt inferior, præter-
quamquod in cauſa commiſſa, remaneat.

Accedat etiam, quòd, ſecundum noſtram ſen-
tentiam, etiam ordinarij Iudices poſſunt cau-
ſas meri imperij ſubdelegare.
446 Ad ſextum argumentum reſpondeo, maio-
rem propoſitionem veram eſſe, vbi quis iubere
poſſit alteri, ratione maioritatis, quod non ſa-
cit ipſe delegatus principis, ſed potius confugit
ad ordinarium, tanquam ad virtutem ſuperio-
rem, vt ſuum ſuppleat defectum, quia enim
ordinarius habet poteſtatem exequendi, qua ca-
ret delegatus, ideo delegatus principis eius vti-
tur auxilio, vt rectè conſiderauit Franc. Coſcius
in d. rub. extr. de officio deleg. num. 10.
447 Septima autem ratio concludit principis de-
legatum digniorem eſſe ordinario in cauſa de-
legata, in qua illum ceſſare facit, non quia abſo-
lutè ſuperior, ſed quia ſpecies derogat generi l.
in toto ff. de reg. iur. l. ſanctio ſupra de pœn.
tradit Bero. ad d. rub. de off. deleg. num. 27.
448 Nec obſtat, octauum, quia aut princeps com-
mittit aliquid de reſeruatis ſibi, & tunc, quia
illud pertinet ad principis iuriſdictionem non
communicatam, poſſet defendi communis opi-
nio, aut committit aliquid de communicatis
magiſtratibus, de quorum manibus eximit cau-
ſam, quàm committit, & tunc non poteſt eſſe di-
gnior ordinario, ſub cuius iuriſdictione ſexcen-
tæ ſunt cauſæ ſimiles. Præterea delegatus prin-
cipis vſum tātum habet iuriſdictionis principis,
vt patet ex l. 1. in §. qui mandatam infr. eod. non
poteſt eſſe igitur dignior ordinario, qui iuriſ-
dictionis proprietatem habet.

449 Quod

449 Quod ſi quis contrarias velit in hac materia
conciliare opiniones, adhibeat hanc diſtinctio-
nem, aut conſideramus, tam ordinarium, quàm
delegatum, reſpectu cauſæ delegatæ, & ſine du-
bio dignior eſt delegatus à principe, quàm ordi-
narius, & ſic procedit d. c. paſtoralis in §. præ-
terea, aut conſideramus vtrunque in ſuis cauſis,
& tunc rurſus diſtinguendum eſt, quia, aut ali-
quid commiſſum eſt delegato de reſeruatis prin-
cipi, & tunc, cum magis accedat ad principem,
quàm ordinarius, eſt dignior ordinario, aut ali-
quid eſt commiſſum de communicatis, & tunc
rurſus diſtinguendum eſt, quia, aut compara-
tur principis delegatus cum ordinario, de cu-
ius manibus cauſa exempta eſt, vel cum ſupe-
rioribus, & maioribus iudicibus, aut compara-
tur cum ijs iudicibus, & magiſtratibus, qui ſunt
inferiores ab eo, de cuius manibus cauſa eſt de-
ſumpta, primo caſu dignior eſt ordinarius, quàm
delegatus, & ſic vendicant ſibi locum, arg. poſte-
rioris ſententiæ, & præſertim tex. in l. præcipi-
mus §. huic C. de appell. & in §. fin. in auth. de
appell. & infr. quę tempora debeat appellari.
Secundo autem caſu concludendum eſt, digni-
orem eſſe delegatum ordinario, cum cauſam
habeat maioris iuriſdictionis, & hoc eſt, quod
ſentit Pyrr. Alpha. hic. num. 69. cum ſeqq.

450 Supereſt modo, vt ad ſecundam inſpectio-
nem aggrediamur, in qua pariter ſunt pugnan-
tes DD. ſententiæ, altera eſt exiſtimantium fir-
miorem iuriſdictionem habere delegatum prin-
cipis, quàm tenuerunt hic Gozad. num. 9. &
Mantua num. 43. pro qua plura poſſunt afferri
arg.

451 Primum autem, virtute, hoc modo ratioci-
natur. principis iuriſdictio ſine dubio firmior eſt
iuriſdictione cuiuſcunque ordinarij, arg. legis
deprecatio infr. ad legem Rodiam de iactu can.
cuncta per mundum, & can. per principalem 9.
452 q. 3. at delegatus principis eiuſdẽ principis iu
riſdictionem habet l. 1. §. qui mandatam infr.
eod. igitur delegatus principis firmiorem habet
iuriſdictonem ordinario.

453 Secundo illa dicitur fortior, & firmior iuriſ-
dictio, aduerſus, quàm difficilius conceditur re-
ſtitutio in integrum, ſed iuriſdictio delegati a
454 principe eſt eiuſmodi, cum aduerſus eius ſen-
tentiam, non detur reſtitutio, niſi à principe l.
minor autem magiſtratus §. pen. ff. de minori-
bus, ergo delegati iuriſdictio eſt firmior.

455 Tertio firmior eſt iuriſdictio, cuius effectus
difficilius tollitur, vel ſuſpenditur per appella-
tionem, ſed delegati à principe iuriſdictio eſt
eiuſmodi, cum ab eo non niſi ad principem ap-
pelletur l. præcipimus. C. de appellat. ergo eſt
firmior iuriſdictione ordinaria.

456 Quarto, illud ex duobus dicitur firmius,
quod alterum facit ceſſare l. pen. & l. vlt. C. de
ordine iudiciorum l. per minorem C. de iud. ſed
457 iuriſdictio iudicis delegati a principe, facit
ceſſare iuriſdictionem ordinarij, cum non poſſit
ſe in cauſa commiſſa intromittere c. Audiuiſti
extr. de off. delegati, firmior ergo eſt iuriſdi-
ctio delegata à principe, quàm ordinaria.

458 Quinto, & vltimo, quia ille dicitur firmio-
rem habere iuriſdictionem, qui meri imperij ca-
uſas poteſt delegare, quàm qui delegare non po
459 teſt, ſed delegatus a principe poteſt meri im-
perij cauſas delegare l. vnica c. qui pro ſua iu-
riſdic. & eſt communis opinio, vt de cõmuni te-
ſtatur Io. Bolog. hic num. 22. ordinarius autem
meri imperij cauſas delegare non poteſt, ſecun-
dum communes traditiones l. 1. infr. eod. per
tex. in l. ſolent ſupr. de off. proconſ. & legat. &
per l. nemo poteſt infr. de reg. iur. firmiorem
ergo habet iuriſdictionem delegatus a principe,
quam ordinarius.

Horum tamen argumentorum ratione mini-
me habita, in contrariã opinionẽ iuerunt com-
muniter alij omnes interpretes, & præſertim
Alex. num. 4. qui latiſſimè diſputat, Iaſon num.
1. & Dec. num. 5. & de communi teſtatur Io. Bo-
log. hic num. 51. poteſt autem hęc opinio plu-
ribus comprobari.

460 Primum autem, ad mentem Alexandri, poſ-
ſumus hoc pacto argumentari. firmior eſt illius
iuriſdictio, qui, poſtquam tulit ſententiam nul-
lam, rurſus poteſt iudicare, quàm illius, cuius
461 officium, & iuriſdictio, lata ſententia, ſpi-
rat, cum minus firmum ſit, quod citius, & fa-
cilius euaneſcit arg. l. qui ſic ff. de ſolutionibus,
facit totus tit. inſt. de perpet. & temporal. actio.
462 ſed iudex ordinarius, poſtquam tulit ſenten-
tiam nullam, rurſus poteſt iudicare l. ſi pręſes
C. quom. & quando iudex l. 4. C. de accuſat.
quod tamen facere non poteſt iudex delegatus,
etiam a principe l. ſi vt proponis, huius initij
prima C. quomod. & quando iudex, ſecundum
communem intellectum, & præſertim Baldi,
quem approbat in primis Alexander hic num. 6.
igitur firmior eſt ordinarij iuriſdictio, quàm de-
legati à principe.

463 Secundo, firmiorem dicitur habere iuriſ-
dictionem is, qui, reſeruata ſententia, poteſt cau-
ſam delegare, quàm is, qui ita, vt ſibi ſenten-
464 tiam reſeruet, delegare non poteſt. at ordina-
rius iudex, ita poteſt delegare, vt ſibi ſenten-
tiam reſeruet, delegatus autem nequaquam.
Auth. ad hæc C. de iud. firmiorem ergo habet
iuriſdictionem ordinarius, quàm delegatus à
principe.

465 Tertio, ſine dubio non ita firmam habet iu-
riſdictionem is, qui, vel ſententiam non poteſt
exequi, vel vltra annum exequi non poteſt, quem
admodum is, qui, & ſententiam executioni po-
teſt mãdare, & limitatum tempus, ad illam exe-
quendam, non habet. Sed eiuſmodi eſt delegatus
principis, reſpectu ordinarij, cum, de iure ciui-
li ſententiam non poſſit exequi, gloſſ. eſt in l. a
diuo Pio, in princ. in gloſſ. magna, de re iudicata,

per

per dictum principium, & per l. properandum
§. ſi autem reus C. de iud. nec non per §. ſi verò
etiam quidam iurent, in auth. de exhiben. reis,
& ſequuntur Petrus, Dynus, Cynus, & Fulgoſ.
quos refert Alex. hic num. 9. de iure autem cano-
nico, non, niſi infra annum, poſſunt executioni
mandare c. quærenti, & ibi notatur extr. de off.
& poteſt. iud. deleg. minus ergo firmam habet
delegatus a principe, quàm ordinarius iuriſdi-
ctionem.
466 Quarto, firmiorem, dicuntur habere iuriſ-
dictionem ij, a quorum ſententijs interdum non
467 datur appellatio, quàm ij, a quibus ſemper
datur appellatio, ſed interdum a ſententia ordi-
narij, non datur appellatio, vt puta a Præfecto
Prætorio l. 1. ſupr. de off. Præfec. prætorio, de de-
legatis autem, ſemper datur appellatio, ſaltem
ad Principem l. præcipimus C. de appellat. firmio
rem ergo habet iuriſdictionem aliquis ordina-
rius, quàm quilibet delegatus a principe.
468 Quinto, firmiorem dicitur habere iuriſdictio
nem, qui poteſt ſententiam per alium recitare,
quàm qui per ſe cogitur pronunciare. ſed po-
teſt ordinarius per alium ſententiam recitare c.
vltimo de re iudic. lib. 6. l. 2. C. de ſentent. ex bre-
uic. recit. delegatus autem a principe non poteſt
l. fin. C. eod. tit. igitur firmiorem habet iuriſdi-
ctionem ordinarius, quàm delegatus a prin-
cipe.
469 Sexto, firmiorem videtur habere iuriſdictio-
nem, qui maiorem mulctam poteſt imponere,
ſed maiorem poteſt ordinarius mulctam impo-
nere, quàm delegatus principis, qui, etſi de per-
ſonis illuſtribus ſit, mulctare nō poteſt, niſi vſque
ad ſex ſolidos, ſi verò ſit de ſpectabilibus, vel
de clariſſimis, poteſt vſque ad tres l. 2. C. de ſpor-
tulis. vbi, iudices ordinarij, maiores quoque, &
grauiores mulctas poſſunt imponere, & pœnas
etiam corporales l. eos C. de modo mulctarum,
igitur firmiorem habet, iuriſdictionem ordina-
rius, quàm delegatus a principe.
470 Septimo, eum, qui poteſt ſuam delegare
iuriſdictionem, cum facultate ſubdelegandi,
credēdum eſt firmiorem habere iuriſdictionem,
quàm is habeat, qui cum poteſtate ſubdele-
gandi, nequit delegare, ſed eiuſmodi eſt ordi-
narius, reſpectu delegati a principe, qui, cum
facultate ſubdelegandi, delegare non poteſt,
gloſſ. eſt ſingularis in cap. ſuper quæſtionum §.
porrò, in verbo transfert totam, de off. delegati.
notat ſpeculator in tit. de iudice delegato, §.
ſecundum, verſ. ſed numquid ſubdelegatus, vbi
ordinarius, poteſt cum facultate ſubdelegandi,
delegare, ſentit gloſſ. ad c. is, cui, de off. deleg.
lib. 6. ſequuntur Cynus, & DD. communiter in
l. a iudice C. de iud. Bart. & alij ad l. more infr.
tit. 2. ergo firmiorem habet ordinarius iuriſdi-
ctionem, quàm delegatus.
471 Octauo, nulli dubium eſt, eum iudicem
firmiorem habere iuriſdictionem, qui, tamquàm
ſuſpectus, non poteſt remoueri, ſed recipit ad-
iunctum, quàm ille, qui, ſi ſuſpectus allegetur
remoueri ſoleat, ſed eiuſmodi eſt ordinarius, re-
ſpectu cuiuſcumque delegati, etiam a principe,
ergo firmiorem habet ordinarius, quàm delega-
tus a principe, iuriſdictionem.
472 Nono, firmiorem habet iuriſdictionem, ſine
dubio, qui, poſtquam recuſatus eſt, poteſt per
ſe alteri cauſam committere, quàm ille qui re-
cuſatus, cauſam committere non poteſt, ſed
eiuſmodi eſt ordinarius, reſpectu illius, cui a
principe mandata eſt iuriſdictio, cum hic recu-
ſatus non poſſit per ſè alteri cauſam commit-
tere, cap. iudex ad apoſtolicam, de off. & poteſt
iud. deleg. lib. 6. ille autem, nempe ordina-
rius, poſſit per ſe cauſam committere c. ſi quis
contra, de foro competenti c. cum ſpeciali, & ibi
notatur de appell. igitur ordinarius firmiorem
habet iuriſdictionem delegato a principe.
473 Decimo, ea firmior eſt iuriſdictio, quæ plu-
474 ribus, & maioribus eſt ſuffulta adminiculis,
plura enim vincula magis ſtringunt quàm vnum
§. ſed hodie inſt. de adoptionibus §. 1. in auth. de
conſang. & vterin. fratribus, ſed pluribus, & ma-
ioribus eſt ſuffulta adminiculis ordinaria iuriſdi
475 ctio, quàm delegata a principe, quādoquidem
a Principe delegata iuriſdictio vnius, & ſolius ni-
titur principis auctoritate, ordinaria autem, &
principis, & legis authoritate nititur, vt dicit ex-
preſsè Bart. ad §. vltim. in auth. vt defunc. ſeu
funer. eorum, faciunt tradita per Budeum ad l.
2. ff. de iud. præterea in delegato eſt iuriſdictio
nuda, quoad exercitium, vbi, in ordinario, eſt in
habitu, & cum dignitate coniuncta, igitur fir-
mior eſt ordinarij iuriſdictio, quàm delegati à
principe.
476 Vndecimo, firmior eſt iuriſdictio per ſe,
quàm ea, quæ eſt per accidens, argumento eo-
rum, quæ tradit Bald. ad l. cum te in princ. C. de
nupt. ſed iuriſdictio ordinaria eſt per ſe, dele-
gata a principe per accidens, vt patet, firmior
ergo eſt iuriſdictio ordinaria qualibet delega-
ta, etiam a principe.
477 Duodecimo, firmior eſt iuriſdictio perpe-
tua, quàm temporalis, arg. l. qui ſic de ſolut. &
totius tituli inſt. de perpet. & temporal. act. ſed
iuriſdictio ordinaria eſt perpetua; magiſtratus
enim numquam moritur; delegata autem tem-
poralis, vt nemo dubitat, firmior ergo eſt iu-
riſdictio ordinaria, quàm delegata a principe.
478 Decimo tertio, & vltimo, firmior dicitur
eſſe iuriſdictio apud eum, cui competit iure pro-
prio, quàm apud eum, cui competit beneficio
alieno, quemadmodum res quælibet firmior eſt
apud dominum, & proprietarium, quàm apud
eum, qui vſum rei habeat dumtaxat, ſed iudex
ordinarius habet iure proprio iuriſdictionem,
delegatus autem etiam a principe iure alieno,
& quo ad vſum tantummodo l. 1. §. qui manda-
tam infr. eod. iuncta l. more maiorum infr. tit. 2.
igitur

giiur firmior eſt iuriſdictio apud iudicem ordinarium.

479 Non obſtant nunc contraria, & præſertim primum argumentum, quia iuriſdictio Principis, firmior eſt apud principem, qui illius habet proprietatem, quàm apud eius delegatum, qui illius vſum tantummodo habet per accidens & ad tempus, eadem enim res poteſt firmior eſſe apud aliquem, minus firmam apud alium.

480 Nec obſtat 2. quia d. lex minor autem magiſtratus in §.pen.dicit inſolitum eſſe, vt aduerſus, delegati a principe, ſententiam, detur reſtitutio ab alio, quàm a principe, non negat tamen, quin poſſit fieri reſtitutio per alium, præterea procedit d.lex in delegato a principe, quando delegata eſt cauſa, quæ cadebat ſub iuriſdictionem alicuius ex illuſtribus, & ſic ſummi ordinarij, a quo, niſi ad principem non datur appellatio.

481 Non obſtat tertium, quia etiam de delegato a principe appellatur ad ordinarios, vbi ille, de cuius manibus exempta eſt cauſa commiſſa, habet ſuperiores iudices medios inter ſe, & principem, & ſic ad illos, ad quos fuiſſet appellatum, ſi ordinarius pronunciaſſet, vt non obſcure colligitur ex d.l.præcipimus C.de appellat, ab ordinarijs etiam maioribus, non datur appellatio, niſi ad principem, & a quibuſdam non datur appellatio, quod eſt quid maius, vt ſupra videmus.

482 Non obſtat quartum, quia iuriſdictio delegata, non facit ceſſare vniuerſaliter iuriſdictionem ordinariam, ſed ſolummodo in cauſa delegata, in qua non poteſt fieri comparatio, præterea facit ceſſare nô quo ad perpetuum habitu, ſed quo ad actum temporalem.

483 Non obſtat quintum, primum quia non ſatis conſtat, inter Interpretes; an delegatus principis poſſit meri imperij cauſas delegare, & fortè verior, & magis communis opinio eſt, vt delegare non poſſit, quàm defendit Vir Doctiſſimus Preſes Menoch. lib. 1. de arbitr. iud. q. 54. de qua à nobis latius agendum eſt infr. ad l. 1. præterea, aut iudex ordinarius merum habet imperium, iure magiſtratus, & iure proprio, & ipſe quoque poterit meri imperij cauſas delegare, per ſecundam regulam legis primæ infr. eod. aut habet illud, quia ſpecialiter ſit tributum, lege, ſenatusconſulto, vel principis conſtitutione, & tunc, quo ad cauſas meri imperij, non eſt ordinarius, ſed delegatus a lege, non eſſet ergo mirum, ſi minus firmam haberet iuriſdictionem, quàm delegatus a principe, qui eſt ſupra legem. Cum igitur dignior ſit perſona ordinarij, quàm delegati, eiuſque iuriſdictio ſit firmior, iure optimo, prius tractatum eſt de magiſtratibus, & de iudicibus ordinarijs deinde vero de ijs, quibus mandatur iuriſdictio,

484 verum quia huiuſmodi appellationes iudicum ordinariorum, & delegatorum, parum apud antiquos ſunt viſitatæ, ego libentius, omiſſis aliorum connexionibus, hoc pacto cum præcedentibus hanc rubricam coniungerem. Supra viſum eſt de dignitatibus, & magiſtratibus, & officijs, certam formã. & certa quædam nomina habentibus, a iure populi Romani, & ſic de his qui per ſe, & omni tempore, in vrbe Romana, vel in prouincijs, ius dicebant, ſiue iure proprio ius redderent, vt Præfecti, Prætores, Præſides, & Proconſules, ſiue ex mandata iuriſdictione, vt legati proconſulum, nunc autem agitur de his, qui ius reddunt per accidens, & proprio iure non vtuntur, nec nominatum gerunt officium, ſed iuriſdictione vtuntur aliena vt ij, quibus iuriſdictio mandatur, vel ij, qui magiſtratus coadiuuant, vt ſunt aſſeſſores, & conſiliarij de quibus infr. tit. proximo de officio aſſeſſorum, nec abſimilis eſt ordo decretalium, in quibus primum tractatum eſt de ijs, qui mandatam habent iuriſdictionem, ad vniuerſitatem cauſarum, cuiuſmodi ſunt Archidiaconi, Archipræsbiteri, Vicarij, & cæteri, qui nominatum habent officium, deinde in genere de off. & poteſt. iud. delegat. deinde vero idem ordo ſeruatur in tractatione iudicum ordinariorum, primum enim agitur de officio legati habentis certam, & nominatam ordinariam dignitatem, deinde verò de officio ordinarij in genere, & hæc ad Dei laudem ſufficiat dixiſſe, pro huius rubricę explicatione, quam ita interpretabar ego Philippus Maſſinius ab Innocentijs Ticini.

Anno 1596.

AD

Digitized by Google

AD LEGEM PRIMAM ff. de officio eius. Cui mandata eſt iuriſdictio.

SVMMAE RERVM, ET VERBORVM.

1 METHODVS obſeruanda proponitur.

2 SVPERILLVSTRIVM gradus, ſpecie diſtinctus ab alijs, an detur.

3 Magiſtratus olim dabatur, qui erat ſuper dignitatem Illuſtrium.

4 Gradus per ſuperioritatem, & inferioritatem diſtinguntur.

5 Dignitas ſumma, in deſcendendo, non poteſt eſſe niſi in termino, a quo.

6 Dignitas ſumma, in aſcendendo, non poteſt eſſe niſi in termino, ad quem.

7 Appellatio ſemper fit de minori Iudice, ad maiorem.

8 Appellatur ab Illuſtribus ad competentes Magiſtratus.

9 Iudices dantur, qui maiores mulctas, quàm Illuſtres imponunt.

10 Superlatiuum ſemper excedit poſitiuum.

11 Præfectura Illuſtriſſima appellatur.

12 Spectabiles in ordine dignitatum ſunt medij.

13 Illuſtres ad primum dignitatis gradum referuntur.

14 Patritiatus ſumma dignitate decorati, Præfecti Prætorio, & Senatores, maiores dignitates habere dicuntur, & tamen omnes ſunt in claſſe Illuſtrium.

15 Appellandum eſt gradatim.

16 Appellatur ab Illuſtribus, ad Principem, non ad ſuperilluſtres, qui non dantur.

17 Præfectus Vrbis eſt Illuſtris, reperitur nihilominus illuſtriſſimus interdum appellatus.

18 Dignitas, apud populum Romanum, quæ latinam appellationẽ non haberet, non poterat dari.

19 Superilluſtrium appellatio latina non eſt.

20 Illuſtrium dignitas, licet vnum ex quinque principibus gradibus tantum conſtituat, tres tamen habent claſſes, Ciuilem nimirum, militarem, & palatinam.

21 Differentia ſecundum plus, & minus, non facit gradu, & ſpecie differre.

22 Spectabilium quoque, & clariſſimorum tres ſunt claſſes, quæ gradus non multiplicant.

23 Præfectus Prætorio Orientis, ſub quo erant Prouinciæ 50. maior erat Præfecto Illirici, ſub quo erant Prouinciæ decem.

24 Præfectus Prætorio Illirici erat maior Præfecto Vrbis Conſtantinopolis.

25 Magiſtri militũ plures, omnes illuſtres, vnus tamen maior alio, idem dicendum de Palatinis.

26 Illuſtrium vnus gradus, maiores, & minores habet, qui dignitate eſſentiali non differunt, ſed accidentali, ita vt inter eos aſcenſus, & deſcenſus dari poſſit.

27 Illuſtrium, & ſpectabilium maioritas, & minoritas conſtituit dignitates particulares, non gradus diuerſitatem.

28 Appellatio ab Illuſtribus, non niſi ad Principem datur, licet ipſe per alios interdũ cognoſcat.

29 Præfectus Orientis eſt Illuſtris reſpectu illuſtrium, & clariſſimorum, & aliorum graduum, dici tamen poteſt illuſtriſſimus, per quendam exceſſum, quia ſit in prima claſſe Illuſtrium.

30 Medium dicitur, quod habet ſuperiora, & inferiora, licet magis ad vnum extremum, quàm ad aliud accedat.

31 IMPERATOR, & Summus Pontifex, an ſint ad gradum ſuperilluſtrium referendi.

32 Pontifici Summo, & Imperatori, ille dignitatis gradus eſt tribuendus, quo maior, aut excelſior reperiri non poteſt.

33 Dignitas, maior ea, quam habent illuſtres, quoad gradum, non eſt.

34 Imperator à Summo Pontifice appellãtur illuſtris.

35 Senatores non ſunt pluſquam illuſtres.

36 Imperator eſt in ordine Senatorum.

37 Dignitatum principia non debent ad ordinem dignitatum referri.

38 Vnitas, quæ eſt principium numeri, non eſt numerus.

39 Vxor, quæ eſt principium affinitatis, non refertur ad aliquem affinitatis gradum.

40 Pontifex Summus, & Imperator ſunt principia dignitatum.

41 Pontifex Summus, & Imperator, ita ſe habent ad entia ciuilia, ſicut Deus ad entia creata.

42 Deus Optimus Maximus eſt extra ordinem omnium entium creatorum, & veluti traſcendens eſt eius entium.

43 Pontifex Sũmus, & Imperator habẽt qualitates, & titulos, ſuperantes omnes illuſtriũ claſſes.

44 Imperatori tribuitur titulus maieſtatis, & Serenitatis.

45 Auguſta Sereniſſima appellatur.

46 Pontifici Summo, tribuitur titulus Beatitudinis, & Sanctitatis.

47 Legi, quæ præeſt, non collocandus in eodem gradu dignitatis in quo, qui ſubſunt, collocãtur.

48 Princeps eſt ſupra legem, cum condere, & tollere legem poſſit.

49 Magiſtratus legibus ſubſunt, non præſunt.

50 Illuſtrium dignitas eſt maior inter dignitates dependentes, & participatas, non autem inter independentes, & abſolutas.

51 Imperator, reſpectu Summi Pontificis, dici poteſt Illuſtris, non autem reſpectu Magiſtratuum.

52 *Imperator patitur ſe referri in ordine Senatorum, vt Reipublicæ ſpeciem conſeruet, & ordinem ipſum illuſtret.*

53 *Imperator, licet, tanquam Senator, ſit Illuſtris, non propterea deſinit eſſe Sereniſſimus.*

54 *Pontifex Summus, licet ſe ſeruum ſeruorum Dei appellet, & Epiſcopum, non propterea tamen Patriarchis eſt minor.*

55 *Illuſtrium claſſes tres ſunt, tam in Imperio Orientali, quàm in Occidentali, ciuilis, Militaris, & Palatina.*

56 *Illuſtrium, in prima claſſe ſub Imperio Orientali, quinam ſint declarantur.*

57 *Illuſtrium, in ſecunda claſſe, quinam connumerentur.*

58 *Illuſtrium, tertia claſſi, qui adſcribantur.*

59 *Illuſtrium, in prima claſſe, ſub Imperio Occidentali, quinam contineantur.*

60 *Illuſtrium, in ſecunda claſſe, quinam ſint.*

61 *Illuſtrium, in tertia claſſi, qui nam ponantur, declaratur.*

62 *Illuſtres non poterant, niſi per Procuratores litigare, quod etiam antiquitus ſpectabilibus, & clariſſimis tribuebatur.*

63 *Illuſtres, non niſi à Principe, vel ab eius delegato iudicantur.*

64 *Illuſtres à delegato poſſunt, inconſulto Principe, abſolui, non tamen condemnari.*

65 *Illuſtres, non niſi ex ſcripto in ius vocabantur, &, in ius vocati ſatiſdare non cogebantur.*

66 *Illuſtres, quando eorum cauſa tractabatur, ſedebant cum Iudicibus in inferiore parte auditorij.*

67 *Illuſtres, cum Præſidibus Prouinciarum, honoris cauſa in tribunali ſedere poterant, niſi ipſi litigarent.*

68 *Illuſtres poterant per ſuos officiales ſententias recitare.*

69 *Illuſtres, à turpibus vſuris abſtinere cogebantur, nec vltra trientem vſurarum capere poterant.*

70 *Illuſtres, viles vxores ducere prohibebantur.*

71 *Illuſtres, vel eorum liberi, vſque ad pronepotes, criminis cauſa, torqueri non poterant, nec plebeorum pœnis ſubijci.*

72 *Illuſtres, qui ſuo titulo, vel honorifico nomine non appellaſſent, aut, loquendo, vel ſcribendo non ſalutaſſent, tribus auri libris mulctabantur.*

73 *Profeſſores publici, qui viginti annorum ſpatio fuerint publicè interpretati, non gaudent priuilegijs Illuſtrium.*

74 *Sed Vicarij* Dignitatem *tantùmodo acquirūt.*

75 *Vicarij, habentes adminiſtrationem, Illuſtres non ſunt, ſed ſpectabiles.*

76 *DIVISIO legis.*

77 *Argumentū ex ſentētia auctoris proponitur.*

78 *Facti ſpecies effingitur.*

79 *Proconſules mandant legatis criminum cognitionem, quæ ad merum Imperium pertinet.*

80 *Magiſtratus, iuriſdictionem vniuerſam, mandare poſſunt.*

81 *Merum Imperium eſt ſpecies iuriſdictionis.*

82 *Magiſtratus, quicquid habent, id omne, vel à populo, ſi adminiſtratio Reipub. ſit popularis, habent, atque ita à lege, vel à ſenatu, ſi gubernatio Reipub. ſit optimatū, vel à principis cōſtitutione, ſi Reſpublica ab vno Principe gubernetur.*

83 *Delegatus Principis, meri* Imperij *cauſas poteſt demandare.*

84 *Induſtria perſona, ob cauſarum momentum, & grauitatem, videtur electa, in his, quæ ſpecialiter conceduntur.*

85 *Induſtria perſonæ, vbi in aliquibus electa eſt, demandari non poſſunt.*

86 *Legato Proconſulis, vt poſſet cognoſcere cauſas criminales, olim ſpecialiter, & extraordinem tributum fuit, à Conſtantino autem ordinarium factum eſt mandatum.*

87 *Legatus Proconſulis, licet poſſet cognoſcere, non tamen poterat abſoluere, vel condemnare.*

88 *Iuriſdictio in genere ſumpta, non poteſt mandari vniuerſa.*

89 *Iuriſdictio poteſt mandari vniuerſa, quando vniuerſa competit iure Magiſtratus, ſicut in ea parte, quæ ſpecialiter eſt conceſſa.*

90 *Magiſtratus quæ habent à populo, vel Senatu, vel Principis conſtitutione, magiſtratus iure habere dicitur, ideoque ea mādare poſſunt.*

91 *Delegatus is non eſt, cui aliquid ſpecialiter ſub nomine dignitatis tribuitur, ſed is, cui aliquid per reſcriptum, & per accidens cōmittitur.*

92 *Littera huius legis expoſitio.*

93 *Tutoris datio, neque Imperij eſt, neque Iuriſdictionis.*

94 *Specialiter .i. nominatim, & expreſſè.*

95 *Lege ſpecialiter tributa, quæ.*

96 *Senatuſconſulto ſpecialiter conceſſa, quæ.*

97 *Conſtitutionibus Principum ſpecialiter tributa, quæ.*

98 *Specialiter tributa, mandata iuriſdictione non transferuntur, quia cenſetur in illis induſtria, & fides perſonæ electa.*

99 *Magiſtratus iure, quæ competere dicantur, & quæ ſpecialiter, & inter hæc differentia.*

100 *Magiſtratus habentes ſpecialiter delegata in quo errent, ſuam Iuriſdictionem mandando.*

101 *Publica iudicia, quæ ad merum Imperium referuntur, quæ.*

102 *Lex Iulia de vi duplex, publica, & priuata.*

103 *Specialiter tributa mandari poſſunt ex cauſa abſentiæ.*

104 *Iuriſdictio in ſpecie, quid ſit.*

105 *Familiæ appellatione veniunt ſerui.*

106 *Senatuſconſulti Sillaniani diſpoſitio, & diſpoſitionis ratio.*

107 *MERVM IMPERIVM, ſui natura, an ſit indelegabile.*

108 *Merum Imperium, non niſi lege, vel Senatuſconſulto, vel Principis placito, defertur magiſtratibus.*

109 Merum

109 Merum Imperium, ſi eſſet delegabile, non errarent Magiſtratus, publici Iudicij, quam habent demandando exercitionem.

110 Incluſio vnius, eſt excluſio alterius.

111 Poteſtas gladij, non poteſt demandari.

112 Poteſtas gladij nihil aliud eſt, quàm merum Imperium.

113 Induſtria perſona, vbi in aliquo eſt electa, demandari non poteſt.

114 Meri Imperij in conceſſione, ſemper videtur electa induſtria perſona.

115 Magiſtratus Iure, quæ competunt, poſſunt delegari.

116 Merum Imperium competit iure magiſtratus, & iure proprio.

117 Populus, Senatus, & Princeps, merum Imperium habent iure proprio.

118 Merum Imperium, qui habent iure Magiſtratus, dicuntur habere iure proprio.

119 Relatiuum, qui, reſtringit ſuum antecedens.

120 Magiſtratus iure, ea competunt, propter quæ Magiſtratus ipſe à principio eſt inſtitutus.

121 Magiſtratus plures ſunt inſtituti, vt de criminibus cognoſcerent, quæ pertinent ad merum Imperium.

122 Conſules, poſt exactos Reges, habebant Summum Ius, & regiam poteſtatem, quæ fuit deinde diminuta.

123 Coercendi facultas, ad merum Imperium pertinet.

124 Dictatorum qualis fuerit poteſtas.

125 Præfectura omnia omnino crimina ſibi vendicabant.

126 Conſules duo creati, poſt exactos Reges, Dictatores, & Præfecti Vrbi merum Imperium, iure proprio habebant.

127 Magiſtratus ſunt minores, & maiores, per ea, quæ illis competunt iure Magiſtratus, non per ea, quæ illis ſpecialiter mandantur.

128 Dubium quod eſt de iure ciuili, ſi ſit certum de iure canonico, iure quoque ciuili certum eſſe intelligitur, quaſi à iure canonico interpretationem recipiat.

129 Merum Imperium, iure canonico eſt, delegabile.

130 Delegabile eſt de iure canonico quicquid eſt cognoſcibile.

131 Differentia in dubio, & ſine cauſa non eſt inducenda inter ius canonicum, & Ius ciuile.

132 Ius canonicum, in his, quæ peccatum non concernunt, plerumque intelligitur cum ciuili iure conſentire.

133 Ius ciuile dubium, recipit interpretationem à conſuetudine.

134 Conſuetudo eſt optima legum interpres.

135 Meri imperij cauſas, delegabiles eſſe interpretata eſt conſuetudo.

136 Magiſtratus, ante formulas ſublatas, non niſi extra ordinem iudicabant, ſed ius dicebant.

137 Iudicare aliud eſt, aliud ius dicere.

138 Ius dicens dat, dicit, addicit.

139 Lex ſolent, de officio Proconſ. & lex nemo poteſt de reg. iur. declarantur.

140 Poteſtas datur, quæ ſpecialiter conceditur, non quæ naſcitur cum ipſo magiſtratu.

141 Differentia, quod ſit electa induſtria perſonæ ad ſuſtinendum magiſtratum vel ad aliquid ſpecialiter peragendum.

142 Magiſtratum exercet, qui vel iudices dat, vel iuriſdictionẽ mãdat. eo enim modo ius dicit.

143 Lex prima de off. Præfecti prætor. declaratur.

144 MERI IMPERII cauſæ, an poſſint à Principis delegato ſubdelegari.

145 Indefinita legis equipolet vniuerſali.

146 Lex vniuerſaliter loquens, debet vniuerſaliter intelligi.

147 Oratio ſumpta ex vniuerſo, ſi reddatur falſa in vno, redditur falſa vniuerſaliter.

148 Lex debet eſſe de caſu dubitabili.

149 Delegatus Principis poteſt ſubdelegare.

150 Princeps poteſt cauſas meri Imperij delegare.

151 Subrogatum ſapit naturam eius, in cuius locum ſubrogatur.

152 Exceptio firmat regulam in contrarium.

153 Delegatus Principis, vbi illius induſtria ſit electa, non poteſt ſubdelegare.

154 Merum Imperium, & principi reſeruata, æquiparantur.

155 Merum Imperium nõ competit iure proprio, niſi Principi.

156 Delegatus à Principe. etiam in reſeruatis ipſi Principi poteſt ſubdelegare.

157 Inquiſitionis cauſa ſunt de reſeruatis Summo Pontifici.

158 Inquiſitores delegati à Summo Pontifice ad inquirendum de hæreſi, poſſunt vices ſuas alteri demandare.

159 Excommunicationis abſolutio, ob iniectionem manus in clericum, eſt de reſeruatis Summo Pontifici.

160 Excommunicationis abſolutio, ob manus iniectionem in clericum, poteſt ſubdelegari.

161 Merum Imperium à Pontifice eſt delegabile.

162 Induſtria perſonæ, vbi eſt electa, is, cui aliquid demandatũ eſt, alteri demandare nõ poteſt.

163 Ordinarius eſt magis occupatus, & impeditus, quàm Principis delegatus.

164 Delegatus à lege, non poteſt cauſas meri Imperij ſubdelegare.

165 Delegatus à Principe dici poteſt delegatus à lege.

166 Princeps eſt lex viua in terris.

167 Mandatam habens iuriſdictionẽ, alteri mandare non poteſt. & num. 170.

168 Delegatus Principis mandatam habet iuriſdictionem.

169 Delegatus Principis, niſi per ſe litem cum conſiliarijs examinet punitur.

170 Delegatus Principis, non poteſt habere merum imperium, niſi ſpecialiter tributum.

171 Lex à Iudice C. de Iudic. declaratur.

172 Mandatam qui habet Iuriſdictionem, vſum tantum habet.

173 Vſum, qui habet, cedere illum non poteſt.

174 Iudicem dare pertinet etiam ad eos, quib. hoc ſpecialiter eſt conceſſum.

175 Princeps, mandando Iuriſdictionem, videtur eligere induſtriam perſonæ, cum hoc faciat motu proprio.

176 Princeps, dando Iudicem, non facit actum motu proprio, ſed ad petitionem partium.

177 Lex prima C. qui pro ſua iuriſdictione, declaratur.

178 Lex debet intelligi ſecundum terminos tituli, ſub quo eſt poſita.

179 Cap. vlt. de offic. & poteſt. Iud. deleg.

180 Inquiſitor, in his, quæ ad fidem pertinent, potius videtur Iudex ordinarius, quàm delegatus.

181 Delegabile quod eſt, non ideo eſt ſemper ſubdelegabile.

182 DELEGATVS Principis, an, & quando, & quomodo poſſit meri Imperij cauſas ſubdelegare.

183 MIXTI Imperij cauſæ, an poſſint delegari.

184 Mixtum Imperium, non omnibus magiſtratibus competit.

185 Tutoris datio, auctoritatis interpoſitio ſuper alienationib. minorum, & ſuper tranſactione alimentorum, neque meri Imperij ſunt, neque Iuriſdictionis.

186 Verba in dubio intelliguntur in potentiori ſignificatu.

187 Mixtum Imperium competit iure magiſtratus.

188 Mixtum Imperium competit eodem iure, quo competit Iuriſdictio.

189 Mixtum Imperium ſemper cohæret Iuriſdictioni.

190 Iuriſdictio competit iure Magiſtratus.

191 Magiſtratus omnes non ſunt æquales.

192 Specialiter tributa extrinſecus obueniunt.

193 Mixtum Imperium eſt quod Iuriſdictioni cohæret.

194 Imperium, quod non eſt merum, eſt mixtum.

195 Imperium, quod non eſt merum, mandata iuriſdictione transfertur.

196 Iuriſdictione mandata, omnia mandata intelliguntur, ſine quib. explicari nequit.

197 Iuriſdictio, ſine mixto Imperio nulla eſt.

198 Bonorum poſſeſſio ventris nomine, vel legatorum ſeruandorum cauſa, vel quia de damno infecto non eaueatur, ad mixtum Imperium refertur.

199 Iuriſdictio etiam ſimplex, ſi ſpecialiter ſit tributa, alteri mandari non poteſt, & nu. 203.

200 Iuriſdictio, ſine aliquo ad mixto Imperio, non reperitur.

201 Incluſio vnius, non excludit ſimilia, & connexa.

202 Tutelæ datio potius ad officium quoddam paternum, quàm ad Iudicis officium pertinere videtur.

203 Princeps, Senatus, & lex, patria quodammodo parentes eſſe dicuntur.

204 Iuriſdictionis voluntariæ, quæ ſunt, neque ad Imperium, neque ad contentioſam Iuriſdictionem referuntur.

205 Specialiter tributa, cuiuſcunque ſint facultatis, mandata Iuriſdictione, nõ transferuntur.

206 MAGISTRATVS inferiores, an delegare poſſint, ita vt maioribus hoc non ſit reſeruatum.

207 Exempla, licet non reſtringant regulam, declarant in quibuſuis terminis loquatur.

208 Delegandi facultas non competit, niſi ijs magiſtratib. quib. lege S. C. vel Principis conſtitutione eſt conceſſum.

209 Delegandi facultas conceſſa eſt Magiſtratib. propter vim Imperij.

210 Magiſtratus minores vim Imperij nõ habẽt.

211 Iuriſdictio exercetur officio Iudicis mercenario.

212 Delegatio expeditur officio Iudicis nobili.

213 Delegare magis eſt Imperij, quàm Iuriſdictionis.

214 Iuriſdictio, quam quis habet iure proprio, ſemper eſt delegabilis.

215 Magiſtratus, cuiuſcunque ordinis, dant Iudicem.

216 Legatus Proconſulis, non eſt de maioribus magiſtratibus.

217 Magiſtratus omnes in vrbe Romana, poterant delegare.

218 Iuriſdictio competit omnibus magiſtratibus, etiam minimis.

219 Lex cum qui, de Iuriſdictione omnium Iudicum, declaratur.

220 Lex cum prætor, de Iudic. declaratur.

221 Lex rem non nouam C. de Iudic. declaratur.

222 Magiſtratus minores, dicuntur Iudices maiores, reſpectu Iudicum datorum pedaneorum, cartulariorum, & ſimiliũ, qui magiſtratu aliquo non funguntur, ſed tantũ munere iudiciario.

223 Delegatio expeditur officio Iudicis Mercenarij.

224 Iudicem dare eſt mixti Imperij.

225 Iudex datus cogitur ſuſcipere cognitionem.

226 Mandare Iuriſdictionem, vel non eſt Iuriſdictionis, vel eſt Iuriſdictionis voluntariæ, ad mentem Auctoris.

227 Magiſtratus inferiores, non poſſunt delegare, dando Iudicem, ſed poſſunt delegare, mandando Iuriſdictionem.

228 MAGISTRATVS minores, an, & quando, & quomodo poſſint delegare.

229 Iudicem dare, ex parte dantis, plus eſt quàm mandare iuriſdictionem, ex parte autem recipientis, plus quàm Iudicem dare, & mandatam Iuriſdictionem ſuſcipere.

230 MAGISTRATVS qui poſſunt delegare, an poſſint tribuere delegato facultatẽ ſubdelegandi.

231 *Delegandi facultas cõpetit iure magiſtratus.*

232 *Iuriſdictionem habens iure proprio, poteſt de ea libere diſponere.*

233 *Dominus eſt rei ſuæ moderator, & arbiter.*

234 *Delegans ad delegatum ſe habet eodem modo, quo dominus ad procuratorem.*

235 *Delegatio eſt genus quoddam mandati.*

236 *Dominus poteſt ſubſtituere procuratorem, cum facultate ſubſtituendi.*

237 *Delegandi facultas eſt ſpecialiter lege S. C. vel Principis conſtitutione tributa.*

238 *Infinitas vitanda.*

239 *Iudex incertus eſſe non poteſt.*

240 *DELEGANS an, & quando, & quomodo poſſit delegare, cum facultate ſubdelegandi.*

241 *Lex, Senatuſconſultum, & Princeps æquiparantur.*

242 *Magiſtratus iure, quæ competunt, delegari poſſunt, ſiue Iuriſdictio ſit, ſiue Imperium.*

243 *Magiſtratus publici iudicij exercitationem habentes errant, iuriſdictionem ſuã mandando.*

244 *IMPERII meri proprietas, an ſolummodo apud Principem eſſe dicatur, aut etiam ſit apud Magiſtratus.*

245 *Legis vigorem habet, quod Princeps cognoſcendo decreuit.*

246 *Incluſio vnius eſt excluſio alterius.*

247 *Imperium habens iure proprio, non poteſt dici adminiſtrator.*

248 *Adminiſtrator rei ſuæ nemo dicitur, ſed alienæ.*

249 *Magiſtratus quibus merum Imperium adſcribitur, dicuntur adminiſtratores.*

250 *Traditio, & ſuſceptio, referuntur ad merum factum, non ad iuris tranſlationem.*

251 *Imperium omne, & poteſtas tranſlata eſt à populo in Principem.*

252 *Princeps dicitur fons, origo, & conſtitutor omnium Magiſtratuum.*

253 *Poteſtas eadem non poteſt eſſe apud duos in ſolidum.*

254 *Lex non debet eſſe de indubitabili.*

255 *Dare nemo poteſt quod non habet.*

256 *Suum dicitur quod proprium eſt alicuius ratione dominij, & proprietatis.*

257 *Determinatio vna, reſpiciens plura determinabilia, debet ea pariformiter determinare.*

258 *Verba, ratione ſubiectæ materiæ, etiam impropriè accipiuntur.*

259 *Verba ſunt in dubio propriè accipienda.*

260 *Prætor, non ſemper exercet alienam iuriſdictionem.*

261 *Habere dicimur, quod noſtrum eſt, inſpecta proprietate.*

262 *Exceptio debet eſſe de regula.*

263 *Priuatio præſupponit habitum.*

264 *Magiſtratus deponere Imperium dicuntur.*

265 *Cauſa ceſſante, ceſſat effectus.*

266 *Iuriſdictio delegata ceſſat, moriente delegante.*

267 *Vſufructuario moriente, ceſſat actus fruendi vtendi, in ceſſionario.*

268 *Imperium, & Iuriſdictio magiſtratuum, non ceſſat, Principe moriente.*

269 *Lex, mortuo Principe, non poteſt eſſe loco Principis, cuius eſt inſtrumentum.*

270 *Imperium reperitur in iure relatum ad Magiſtratus, non modo tanquam actus, ſed etiam tanquam potentia.*

271 *Dare eſt dominium transferre.*

272 *Magiſtratus renunciare quidem poſſunt in manib. Principis, non autem à ſe ſimpliciter iuriſdictionem abdicare.*

273 *Res iudicata non habet vim legis, præſertim vbi in cauſa propria ſit iudicatum.*

274 *Incluſio actus, non excludit potentiam.*

275 *Potentia regulariter eſt vbi eſt actus.*

276 *Lex vna recipit interpretationem ab alia.*

277 *Effectus, & actus, interdum pro cauſa, & potentia ponitur.*

278 *Magiſtratus dicuntur adminiſtratores, non quia habeant ſolummodo exercitium, ſed quia habent Imperium dependens, & communicatum, & ob alias cauſas.*

279 *Differentia inter verbum, dare, & tradere, interdum confunditur.*

280 *Princeps noluit retinere vniuerſum populi Imperium, ſed illud etiam magiſtratib. communicare, vt faciebat Populus.*

281 *Imperium eſt diuiſum inter Principem, & Magiſtratus.*

282 *Imperium duplex, abſolutum, & dependens.*

283 *IMPERIVM, an ſit, quoad proprietatem, in inferiorib. à Principe, diſtinctione declaratur.*

284 *Imperium merum, ex cauſa abſentiæ poteſt mandari.*

285 *Abſentia, quæ neceſſaria ſit, vt cauſa meri Imperij poſſit mandari.*

286 *Abſentia aut vera, aut præſumpta.*

287 *Abſentia vera, aut voluntaria, aut neceſſaria.*

288 *Abſentia neceſſaria, cum qualitate probabili, vel improbabili quæ.*

289 *Abſentia neceſſaria, Aut probabilis, aut non probabilis.*

290 *Abſentia neceſſaria, & probabilis, eſt abſentia cauſa militiæ, vel cauſa Reipub. puta, ob legationem.*

291 *Abſentia neceſſaria, non probabilis, eſt abſentia cauſa relegationis, & exilij.*

292 *Abſentia voluntaria, & ipſa, Aut probabilis, aut non probabilis.*

293 *Abſentia voluntaria probabilis, eſt, veluti cauſa ſtudiorum, vel cauſa peregrinationis.*

294 *Abſentia voluntaria non probabilis, aut cum contumacia, aut ſine contumacia.*

295 *Abſentia cum contumacia, vt in eo, qui in ius vocatus non vult comparere ſine contumacia, vt in eo, qui abeſt cauſa mercaturæ, vel animi, & voluptatis cauſa.*

296 *Abſentia*

296 *Abſentia neceſſaria eſt cauſa ſufficiens ad hoc, vt Iudex poſſit mãdare cauſas meri Imperij.*

297 *ABSENTIA probabilis, an ſit cauſa ſufficiens, ad hoc, vt quis poſſit mandare Iuriſdictionem.*

298 *Abſentia, ex cauſa probabili, & abſentia ex cauſa neceſſaria æquiparantur.*

299 *Reſtitutio in integrum datur, tam ex cauſa abſentia neceſſaria, quàm probabilis.*

300 *Abſentia probabilis, in Magiſtratibus dari non poteſt, quæ non ſit neceſſaria.*

301 *Abſentia cauſa ſtudiorum, in magiſtratibus non eſt probabilis.*

302 *Magiſtratus tenentur ſcire.*

303 *Abſentia, in Magiſtratu, ex cauſa peregrinationis, aut non eſt probabilis, aut eſt etiam neceſſaria.*

304 *Abſentia neceſſaria, & probabilis æquiparatio, procedit in cauſis neceſſarijs, non in cauſis publicis, ob quas receditur à regulis iuris communis.*

305 *ABSENTIA neceſſaria, an, & quando ſufficiat ad hoc, vt quis poſſit cauſas meri Imperij, ſpecialiter tributi, mandare.*

306 *Abſentia breuis, non habetur pro abſentia.*

307 *IMPERII meri ſpecialiter tributi cauſa, an poſſint mandari ab eo, qui itineri accingitur.*

308 *Accingendus proximè, pro accincto habetur.*

309 *MAGISTRATVS aſſertioni, aſſerentis ſe delegare ex cauſa abſentiæ, an ſit ſtandum.*

310 *Actum explicantis aſſertioni, non ſtatur, vbi quis non niſi in caſu aliquo certo, & ſpeciali, poteſt actum explicare, limitatur num. 325.*

311 *Facta non præſumuntur, niſi probentur, limitatur num. 327.*

312 *Cauſa, ob quam quis vult recedere à iure communi, eſt probanda, limitatur num. 327.*

313 *Litteris officialium creditur, etiam ſi non ſint ſubſcriptæ à Notario.*

314 *Præſumptio transfert onus probandi in aduerſarium.*

315 *Iudex habet præſumptionem pro ſe.*

316 *Iudex eſt perſona publica, & fide digna.*

317 *Iudicis præſentia excludit omnem doli ſuſpicionem.*

318 *Tutor, cum pupillo bona fide contrahere dicitur, præſente Iudice.*

319 *Delegare eſt actus Iudicialis.*

320 *Minori, quod conceditur, concedendum eſt etiam maiori.*

321 *Nuncio, qui habet officium viliſſimum, creditur in ijs, quæ pertinent ad officium ſuum.*

322 *Iudex bonus vir dicitur, & habere dicitur officium honorabile.*

323 *Plus cui conceditur, conceditur quod eſt minus. & num. 335.*

324 *Iudici conceditur, vt poſſit cognoſcere an ſit Iudex.*

325 *Doctorum opinio eſt probabilis, non neceſſaria.*

326 *Decreti interpoſitio, pertinet etiam ad minores Iudices, cum referatur ad Iuriſdictionem voluntariam.*

327 *Specialia derogant generalibus.*

328 *IVDICI allegantis cauſam neceſſariæ abſentiæ, an, & quando ſit credendum.*

329 *Iudicis aſſertioni non creditur, vbi tractat de pœna vitanda.*

330 *Iudices hodie, nec ex cauſa neceſſaria, poſſunt abeſſe ſine Principis licentia.*

331 *MERI IMPERIi cauſæ, an omnes poſſint mandari, ex cauſa neceſſaria abſentiæ, vel ſola exercitatio legis Iuliæ de vi.*

332 *Ius ſingulare non eſt producendum ad conſequentias, limitatur num. 337.*

333 *Extenſioni aditum aperit identitas rationis.*

334 *Illatio non fit ex diuerſis.*

335 *Loci ſeruatores habere, Magiſtratibus eſt prohibitum.*

336 *Similium idem eſt Iudicium.*

337 *Lex quod verò contra, de legibus declaratur.*

338 *Ratio generalis ampliat arctum ſpeciale.*

339 *IMPERII meri cauſa, an ex alia cauſa, quàm abſentia, puta ex cauſa infirmitatis poſſint mandari.*

340 *Prohibita etiam expreſsè, ob infirmitatis cauſam, conceduntur.*

341 *Abſentia, & infirmitas æquiparantur.*

342 *Exceptiones etiam extenduntur, ob rationis identitatem.*

343 *Mandare Iuriſdictionem eſt ſubſtituere.*

344 *Fictio idem operatur in caſu ficto, quod veritas in caſu vero.*

345 *Infirmitas eſt ficta abſentia, & infirmus pro abſente habetur.*

346 *Exceptio, cum dictione taxatiua, excludit omnes caſus, etiam ſimiles, qui alibi non ſunt expreſſi.*

347 *Argumentum à ſufficienti partium enumeratione, vel à diuiſione in iure eſt validum.*

348 *Lex ſi longius in princ. de Iudicijs declaratur.*

349 *Non aliter, particula, eſt taxatiua, quæ dat formam, & excludit omnem extenſionem, & caſum ſimilem.*

350 *Subſtituere licet ob infirmitatem in permiſſis, non in prohibitis.*

351 *IMPERIVM MERVM, an poſſit mandari, ob multitudinem cauſarum.*

352 *Argumentum à perſona ad rem valet.*

353 *Cauſæ Ciuiles, & criminales æquiparantur.*

354 *Priuilegiatum non vtitur priuilegio, contra priuilegiatum.*

355 *Infirmitas eſt cauſa, vt quis poſſit facere, quod non facere præciſè tenebatur.*

356 *Exceptio in vno caſu, firmat regulam in contrarium, in omnibus alijs.*

357 *Geminatio nixum, & præciſum oſtendit conſilium loquentis.*

358 *Negatiua*

358 *Negatiua, ante verbum poteſt, abnegat omnem potentiam.*

359 *Rationi, quod repugnat, non eſt trahendum ad conſequentias.*

360 *Lex ſi placet C. de ped. Iudic. quomodo ſit intelligenda.*

361 *Clauſula, omni excuſatione remota, intelligitur de friuolis, non de vrgentibus.*

362 *IMPERIVM MERVM, an, & quando, ob occupationem ex multitudine cauſarum, poſſit demandari.*

363 *Caſibus raro contingentibus leges non adaptantur.*

364 *DELEGATO, cui mandata ſunt cauſæ meri Imperij, ex cauſa abſentiæ, an ſola cognitio, vel etiam definitio, vel executio cauſarum intelligatur mandata.*

365 *Concedi non debet, quod eſt plus, vbi, quod eſt minus denegatur.*

366 *Interpretatio illa, in dubio, eſt admittenda, quæ minus lædit Ius commune.*

367 *Exceptio debet eſſe de regula.*

368 *Iuriſdictio comprehendit, non modo cognitionem, ſed etiam executionem.*

369 *Relatiuum refert totum antecedens.*

370 *Cognitionis appellatio includit etiam ſententiam.*

371 *Delicta non debent remanere impunita.*

372 *Criminales cauſæ debent infra breue tempus expediri.*

373 *Delegati cuiuſcunque, proprium eſt habere vſum totius Iuriſdictionis delegatæ.*

374 *Specialia plura non debent circa eandem rem concurrere.*

375 *Cognitio poteſt ſtare ſine definitione.*

376 *Dubium, quod eſt de iure ciuili, ſi certum de iure canonico, ſtatur iuri canonico, etiam in foro ciuili.*

377 *Imperij meri cauſæ delegatæ de iure canonico, tranſeunt in delegatum, non ſolum quoad cognitionem, ſed etiam quoad definitionem, & executionem.*

378 *Conſuetudo eſt optima legum Interpres.*

379 *Lex ſi quis filio exhæredato in §. ſi autem ff. de iniuſt. rupt. & irrit. fact. teſtamento declaratur.*

380 *Lex 1. in §. ſuſpecti, ad Senatuſconſult. Turpil. declaratur.*

381 *Proconſul. ex priuilegio, poterat etiam, citra cauſam abſentiæ, legato mandare cauſas meri Imperij. quoad cognitionem.*

382 *§. ad hæc id prohibemus, in Auth. de collator. declaratur.*

383 *IMPERII meri cauſæ, an, & quando intelligantur mandatæ, non ſolum quoad, cognitionem, ſed etiam quoad executionem.*

384 *DELEGATIO facta ex cauſa abſentiæ, in eo, qui cœpit cognoſcere, an ſpiret ipſo iure, delegato redeunte, vel opus ſit expreſſa reuocatione.*

185 *Cauſa ceſſante, ceſſat effectus, limitatur nu. 403. cum ſequenti.*

386 *Delegationis effectus, in ſententia conſumatur.*

387 *Mandatum ceſſat, cauſa illius ceſſante.*

388 *Delegatio eſt genus quoddam mandati.*

389 *Neceſſitate ceſſante, debet etiam ceſſare, quod eam ob neceſſitatem fuit inductum, limitatur num. 411.*

390 *Actus deueniens ad caſum, à quo incipere non poteſt, euaneſcit, limitatur num. 411.*

391 *Tutoris impedimento ceſſante, ipſo iure Tutor ſubſidiarius, etiam ſi cœperit, adminiſtrare, deſinit eſſe tutor.*

392 *Delegatus eodem modo ſe habet ad Delegatum, quo Dominus ad procuratorem.*

393 *Delegatio eſt genus mandati.*

394 *Mandatum factum ex cauſa abſentiæ, non ſpirat ipſo iure, redeunte domino.*

395 *Caſus ſuperueniens, qui impediebat actum geri, ſi tendit ad eundem finem, ad quem actus geſtus, ex ſuperuenienti caſu non tollitur.*

396 *Iudicium cœptum quando ceſſet.*

397 *Effectu conſumato, ſi ceſſet cauſa, non ceſſat effectus.*

398 *Interpretatio illa fieri debet, in dubio, per quam non fiat Iudicis inſtructi mutatio.*

399 *Iudicis mutatio eſt odioſa, & plerunque damnoſa.*

400 *Mors omnia ſoluit.*

401 *Mandatum non reuocatur per mortem, in negotijs iam cœptis.*

402 *Actus ne fiat, facilius impeditur, quàm perfectus tollatur.*

403 *Abſentia eſt cauſa immediata facultatis delegandi, non delegationis.*

404 *Potentia, & facultas dicitur conſumata, quando eſt reducta ad actum.*

405 *Cauſa remota ceſſante, non ceſſat effectus.*

406 *Cauſa extrinſeca non eſt conſeruatiua.*

407 *Cauſæ intrinſecæ ſunt materia, & forma.*

408 *Cauſa impulſiua ceſſante, non ceſſat effectus.*

409 *Cauſa impulſiua eſt illa, quæ minus generalis eſt, quàm effectus.*

410 *Capit. ſi pauper de præbend. lib. 6. declaratur.*

411 *Contrahente, & teſtatore ceſſante, nec contractus ceſſat, nec teſtamentum.*

412 *Iudicis mutatio eſt magis odioſa, & damnoſa, quàm mutatio tutoris.*

413 *SVBROGATVS in locum alterius impediti, an, & quando, ceſſante impedimento, deſinat eſſe ſubrogatus ipſo iure, vel opus ſit expreſſa reuocatione.*

414 *Argumentum à contrario ſenſu valet.*

415 *Argumentum à contrario ſenſu, cõfunditur ab Interpretibus cum argumento ab incluſione, & ceſſante ratione, vel cauſa, & ab exceptione.*

416 *Argumentum*

Digitized by Google

416 Argumentum à contrario ſenſu, ſumitur ab oratione hipotetica, non à categorica.

417 Argumentum à contrario ſenſu, quibus modis ſumatur.

418 Argumentum a contrario ſenſu fortiſſimũ, & ex vi verborum ſemper validum, & in qualibet materia.

419 Verborum vis, & proprietas naturalis, neque a lege, neque ab homine poteſt mutari.

420 Argumentum non valere ſi ſequatur abſurdus intellectus, quomodo debeat intelligi.

421 Lex 2. C. de condit. inſert. declaratur.

422 Legis conuenticula C. de epiſc. & cleric. verus intellectus.

423 Conuenticulum, accipitur etiam in bonam partem, & ad miſſas, & ſacrificia refertur.

424 Conceſſione generali, ea dumtaxat tranſeunt, quæ ſpecialiter potuiſſent concedi.

425 Fundus dotalis, & quæ in comercio non ſunt, in hæredem, cum vniuerſa hæreditate, tranſeunt.

426 Seruus ea lege donatus, vt ad Titium nõ perueniat, cum hæreditate, ad Titium inſtitutum tranſit.

427 Vendito prædio, accedit venditioni etiã locus ſacer illi cohærens.

428 Vniuerſitas & Ius vniuerſale differunt.

429 Hæreditas eſt Ius vniuerſale, & ſucceſſio in vniuerſum ius defuncti.

430 Hæredis perſona non eſt diuerſa a defuncto.

431 Inalienabilia tranſeunt cum vniuerſitate, ſed cum ſuo iure, & non poſſunt alienari.

432 Lex, ſi ita, in §. ea lege ff. de verb. obligat. declaratur.

433 Lex in modicis de contrahend. Empt declaratur.

434 VNIVERSITAS, an, & quando ad ſe trahat, quæ per ſe in alium tranſire non poſſunt.

435 MAGISTRATVS, qui ex cauſa neceſſaria abſentia mandat generaliter Iuriſdictionem ſuam, an intelligatur etiam cauſas Meri Imperij mandaſſe, quas nominatim mandare potuiſſet.

436 Mandato generali ad lites, & cauſas, cauſæ criminales non comprehenduntur.

437 Delegatio, aut mandatum eſt, aut mandato æquiparatur.

438 Legatus proconſulis, cui mandata eſt, ad vniuerſitatem cauſarum iuriſdictio, animaduerſionem non habet.

439 Mandato, & conceſſione generali, ſpecialiter conceſſa, non transferuntur.

440 Oppoſitum idem operatur in oppoſito, quod propoſitum in propoſito.

441 Imperium mixtum, in caſibus, in quibus eſt delegabile, mandata ſimpliciter iuriſdictione transfertur.

442 Legatus proconſulis, cui generaliter mandata eſt Iuriſdictio, poteſt de criminibus cognoſcere.

343 Generis eadem eſt virtus, quoad genus, quæ eſt ſpeciei, quoad ſpeciem.

444 Expreſſio in genere, & expreſſio in ſpecie æquiparantur.

445 Argumentum, de mandato ad cauſas, & lites, ad mandatum Iuriſdictionis non valet.

446 Criminales cauſæ non debent agitari per procuratorem.

447 Iuriſdictio in genere ſumpta, propriè, & vniuocè prædicatur de mero Imperio.

448 Reſeruata Principi ſunt indelegabilia, & quæ ſint remiſſiuè.

449 Cap. 2. de offic. Vicarij nouiter declaratur.

450 IMPERIVM merum, an ſit delegabile de iure canonico.

451 Differentia, in dubio, non eſt conſtituenda, inter ius Ciuile, & ius Canonicum.

452 IMPERIVM merum, an, & quando tranſeat in delegatum, cui generaliter mandata eſt Iuriſdictio.

453 Mentis coniectura ſuccumbit verborum proprietati.

454 Verba ſunt notæ eorum, quæ ſunt in mente.

455 Iuriſdictio eſt genus ad merum Imperium.

456 Genus prædicatur æquè propriè de omnibus ſpeciebus.

457 PRINCEPS, concedens caſtrum cum iuriſdictione, an intelligatur concedere etiam merum Imperium, & mixtum.

458 Beneficia Principum ſunt latiſſimè interpretanda.

459 Imperium merum, in Regno Neapolitano, numquam intelligitur conceſſum per quãcumque generalem conceſſionem, niſi fuerit nominatim expreſſum.

460 Auctor in nonnullis, in commentarijs eiuſmodi firmatis, ſententiam mutauit.

PAPINIANVS LIB. I. QVÆSTIONVM.

QVæcunque ſpecialiter lege, vel ſenatuſconſulto, vel conſtitutione principum tribuuntur, mandata iuriſdictione non trasferuntur: quæ verò iure magiſtratus competunt, mandari poſſunt. Et ideo videntur errare magiſtratus, qui, cum publici iudicij habeant exercitationem, lege, vel Sena-

tuſconſulto

iuriſconſulto delegatam; veluti lege Iulia de adulteriis, & ſi quæ ſunt aliæ ſimiles, iuriſdictionem ſuam mandant. Huius rei fortiſsimum argumentum eſt, quod lege Iulia de vi nominatim cauetur, vt is, cui contigerit exercitatio, poſsit eam, ſi proficiſcatur, mandare. Non aliter itaque mandare poterit, quam ſi abeſſe cœperit; cum alias iuriſdictio etiam à præſente mandetur. Et ſi à familia dominus occiſus eſſe dicetur, cognitionem Prætor, quam ex Senatuſconſulto habet mandare, non poterit.

DISTRIBVVNTVR à nobis vniuerſi, ad hanc legem, commentarij, in tres principes partes, in quarum prima tractabimus nonnulla ad variarũ dignitatũ, gradus ſpectantia, in modum præulæ cuiuſdam inſpectionis, ſequendo veſtigia Bart. & aliorum; in ſecunda textum ipſum diligenter, quantum in nobis erit, interpretabimur; in tertia autem, & vltima, colligam concluſiones, quarum occaſione, varios in materia, & opportunos diſputabo articulos; videndo igitur ad primum caput præmittunt DD. hic, poſt gloſ. & Bart. quinque eſſe dignitatum, gradus, nimirum ſuperilluſtrium, illuſtrium, ſpectabilium, clariſſimorum, & inferiorum; verum quia non ſatis conſtat apud interpretes, numquid, re vera, reperiatur gradus ſuperilluſtrium, à cæteris gradibus ſpecie diſtinctus, propterea hoc ipſum in quæſtionem vocabo, diſtribuendo diſputationem in quatuor inſpectiones, prima erit, an detur gradus ſuperilluſtrium, ab illuſtribus ſpecie diſtinctus, ſecunda an ſummus Pontifex, & Imperator ad gradum ſuperilluſtrium poſſint referri, tertia, qui ſint illuſtres, quarta, quis reſultet effectus?

2 Quod attinet ad primum, diſtrahuntur interpretes in varias ſententias; ſtatuunt enim aliqui, ſuperilluſtrium gradum eſſe ſpecie diſtinctum ab illuſtribus, probauit hanc opinionem Accurſ. ad Auth. vt ab illuſtr. &, qui ſuper eam dignitatem ſunt, in verbo, poſt magnificentiſſimos, ad l. quoties C. vbi ſenat. vel clariſſim. ad Auth. de mandat. princip. in princ. & ad §. cumque hoc, in proœmio Inſti. vbi etiam Aret. ſequutus eſt ſpeculator in tit. de iuriſdic. omn. iud. Angel. poſt gloſſ. ad l. præcipimus C. de appellat. Abbas ad cap. quod ſedes circa finem de offic. ord. Imola ad c. ſolitæ de maior. & obedi. Petr. de Bellapertica, Iacob. de Rauenna, Bart. & alij hic in veſtibulo ſuorum commentariorum, & præſertim Fulgoſ. num. 10. Caſtrenſ. num. 42. Roman. num. 1. Alex. num. 17. & 18. Iaſ. num. 2. & 3. cum ſeq. Dec. num. 1. cum ſeq. Paulus Orianus num. 6. Sebaſt. Sap. num. 8 Gozad. num. 10. Marc. Ant. Bellamat. num. 26. & hæc eſt communis, & recepta ſcriben. opinio, vt de communi teſtantur paſſim ferè omnes allegati, & in primis recentiores, & pro hac opinione plura afferuntur.

3 Primum autem efficaciſſimè, ferè in hunc modum argumentantur; niſi darentur ſuperilluſtres, ſpecie, & gradu ab illuſtribus diſtincti, magiſtratus vtique non darentur, qui ſuper illuſtrium dignitatem eſſe dicerentur, ſed dantur, vt patet ex rubric. in Auth. vt ab illuſtr. &, qui ſuper eam dignit. ſunt, & in §. fin. inſt. de iniur. ibi, illuſtres, & qui ſuper eam dignitatem ſunt, datur ergo ſuperilluſtrium magiſtratus, ab illuſtri, ſpecie, & gradu diſtinctus, gradus enim per inferioritatem, & ſuperioritatem diſtinguuntur, ad ſimilitudinem ſcalarum, a quibus ducta eſt metaphora, vt in ſimili dicitur de gradibus affinitatis, agnationis, & cognationis in l. iuriſconſultus §. gradus autem ff. de gradibus affinitat.

4 Secundo, niſi darentur ſuperilluſtres, vbicumque a ſummis dignitatibus, ad inferiores fieret deſcenſus, ſemper eſſent illuſtres in termino, à quo, numquam in termino, ad quem, vt patet ad ſenſum, quia eſſent ipſi in ſumma dignitate conſtituti; ſed eſt ſecus, fit enim deſcenſus de maximis dignitatibus, vſque ad illuſtres, tamquam ad terminum ad quem, §. quia verò, in Auth. vt liceat matr. & auiæ, vbi inquit tex. deſcenſiuè, vt exponit gloſſa; & propterea iubemus eos, qui maximis dignitatibus decorati ſunt, vſque ad illuſtres, non aliter nuptias celebrare, niſi dotalia ſcribantur inſtrumenta, & in Auth. maximis C. de nupt. idem legitur his verbis repetitum, maximis decorati dignitatibus, vſque ad illuſtres, non niſi dotalibus inſtrumentis conſcriptis. facit l. vltima ſupr. de feriat. igitur ſuperilluſtres ab illuſtribus gradu diſtinctos eſſe, velimus nolimus cogimur admittere.

5 Tertio, niſi darentur ſuperilluſtres, vbicumque iura procederent aſcenſiuè, ponerent illuſtres ſimpliciter in termino ad quem, non autem plus quàm illuſtres, ſed in termino, ad quem, plus quàm illuſtres reponunt, nimirum illuſtres magnificentiſſimos, vt patet in d. Auth. vt ab illuſtr. & qui ſuper eam dignitatem ſunt in §. ſancimus, dicit enim Imperator, ſancimus igitur vſque ad magnificẽtiſſimos illuſtres hæc valere, dantur ergo maiores illuſtribus, & conſequenter ſuperilluſtres.

6 Quarto, vbicumque maiores dignitate reperiantur

riuntur, quàm illuſtres, neceſſe eſt, vt dentur
ſuperilluſtres, gradu ab illuſtribus diſtincti,
propterea quòd dignitatum gradus conſiſtunt
in maioritate, & minoritate, & per maioritatem,
& minoritatem diſtinguuntur, arg. tit. extr. de
maioritat. & obed. At eſt reperire eos, qui
maiores ſunt dignitate, quàm illuſtres l. ſi
quando C. de appellat. ibi illuſtres, & maio-
res dignitate, ergo dantur etiam ſuperillu-
ſtres.

7 Quinto, niſi darentur ſuperilluſtres, ſpecie, &
gradu ab illuſtribus, diſtincti nullus poſſet dari
competens magiſtratus, ad quem ab illuſtribus
appellaretur, cum ſemper appellatio fiat, de
minori iudice, ad maiorem, non autem ad di-
8 gnitaté parem §. illo in Auth. de appellat. & intr.
quę temp. debe. app. At ab illuſtribus appellatur
ad competentes, antiquo more, magiſtratus, vt
inquit tex. in §. fin. in eod. Auth. de appellat. igi-
tur datur etiam magiſtratus ſuperilluſtrium.

9 Sexto, niſi ſuperilluſtres reperirentur, nullus
poſſet iudex, maiores mulctas imponere, quàm
illuſtris, ſed hoc conſequens eſt falſum, quia
illuſtres iudices, vſque ad ſex ſolidos mulctant,
maiores autem, pœnas etiam corporales impo-
nunt, inquit enim Imperator. maiores autem
pœnas, & corporales, imponunt noſtri ampliſſi-
mi iudices l. fin. C. de ſportulis, igitur dantur eti-
am ſuperilluſtres.

10 Septimo, vbicunque datur magiſtratus Illu-
ſtriſſimus, neceſſe eſt, vt detur ſuper illuſtris, ſem-
per enim ſuperlatiuum excedit poſitiuum l. vbi
11 autem §. 1. ff. de verb. oblig. ſed datur ma-
giſtratus illuſtriſſimus, cum illuſtriſſima appel-
letur præfectura, in d. §. illo, in auth. de appel-
lat. & intr. quæ tempo. debeat appell. datur er-
go magiſtratus ſuperilluſtris.

12 Octauo, & vltimo, ſi ſpectabiles, in ordine di-
gnitatum, ſunt medij, neceſſe eſt, vt, quemadmo-
dum infra ſpectabiles ſunt clariſſimi, & infimi,
ita quoque ſupra eos ſint illuſtres, & ſuperillu-
ſtres, ſed ſpectabiles in ordine dignitatum ſunt
medij, tex. eſt in §. fin. in auth. de non alien. aut
permut. rebus eccleſiaſt. ergo dantur etiam ſu-
perilluſtres.

Non defuerunt tamen, qui in contrariam
inerunt ſententiam, opinantes magiſtratus ſu-
perilluſtres, gradu, & ſpecie ab illuſtribus di-
ſtinctos, non reperiri, hanc enim opinionem vi-
detur ſentire gloſſ. hic, tenuit Guilielmus de Cu-
neo ad l. fin. vbi ſenat. vel clariſſimi; Alberic.
ad l. vnicã ſupr. de offi. conſ. Bald. & Barbat.
ad c. acceſſiſſent de conſtitutionibus, Alciat.
lib. 5. diſpunctionum c. 44. Riminal. hic ſu-
per gloſſ. in verbo tribuuntur, Iacobus Ni-
ger, & Purpurat. vterque num. 4. Marius Sa-
lamonius num. 8. Bologn. licet diſtinguat num.
6. Pyrr. Alphan. num. 2. & 3. & nouiſſimè eru-
ditiſſimus Guidus Pancirolus, antiquitatis in-
dagator diligentiſſimus, in ſuis doctiſſimis com-
mentarijs, in notitiam dignitatum, vtriuſque
imperij, cap. 1. & 2. & pro hac quoque opinio-
ne, plura afferuntur argumenta.

13 Primum autem vtuntur hac ratione, tunc
demum gradus ſuperilluſtrium daretur, quan-
do illuſtres non dicerentur in primo gradu con-
ſtituti, ſed illuſtres, tam in dicto libello, qui in-
ſcribitur vtraque notitia dignitatum, cum orien
tis, tum occidentis, quàm etiam in l. fin. C. vbi ſe-
nat. vel clariſſimi, & in l. fin. C. vt dignit. ordo
ſeruetur lib. 12. ad primum dignitatum Po-
puli Romani gradum referuntur, ergo non
dantur ſuperilluſtres, ſpecie, & gradu ab illu-
ſtribus diſtincti.

14 Secundo, ſi daretur dignitas ſuperilluſtrium,
profectò ea ipſa decorati dicerentur ſummam
patritiatus dignitatem habentes, Præfecti, &
Senatores, quorum dignitatibus, maiores,
infra legem non reperiuntur, hinc ſummam
patriciatus dignitatem habentes, quos in pa-
rentes ſibi elegiſſe videtur Princeps, ſumma
dignitas appellatur §. filius fam. inſt. quibus
mod. ius patr. poteſt. ſoluitur l. 3. C. de con-
ſul. & in l. nemini, & in l. fin. C. de conſulib.
lib. 12. dignitatis culmen appellatur, Præfe-
ctura autem, & illuſtriſſima dicitur, vt ſupra
viſum eſt, & ſublime faſtigium Præfecturæ
ſcriptum reperitur, in l. pen. C. de procurat.
& ſenatoria dignitas adeo ſublimis eſt, vt
princeps ipſe velit inter ſenatores numerari l.
ius ſenatorum C. de dignit. lib. 12. dicuntur
enim partes corporis principis l. quiſquis C.
ad legem Iuliam maieſtatis, omnes tamen
huiuſmodi dignitates, ad gradum illuſtrium re-
feruntur d. l. fin. C. vt ſenat. vel clariſſimi d.
l. vltima C. vt dignit. ordo ſeruetur lib. 12.
tex. eſt de ſenatoribus in l. vltima ſupr. de ſenat.
non eſt ergo gradum ſuperilluſtrium reperi-
re.

15 Tertio, ſi daretur ſuperilluſtrium dignitas,
gradu ab illuſtribus diſtincta, ab illuſtribus
non appellaretur ad principem, ſed ad ſuper-
illuſtrem, cum gradatim ſit appellandum §.
16 illo in Auth. de appellat. & intr. quæ temp.
debet appell. at immediatè ab illuſtribus, ad
principem appellatur l. præcipimus C. de ap-
pell. medij ergo ſuperilluſtres, inter illuſtres,
& principem non dantur, nec dicas cum Bart.
& alijs, ſummum Pontificem, & Imperato-
rem ipſum ſuperilluſtres eſſe, quia nihil dici
poſſe ineptius, ſequenti inſpectione demonſtra-
bimus.

17 Quarto, & nouiſſimè, omiſſis leuioribus, ſi
illuſtrium, & ſuperilluſtrium gradus, realiter
inter ſe diſtincti reperirentur, vna, & eadem di-
gnitas, non interdũ illuſtris, interdũ Illuſtriſſima
appellaretur arg. l. ſi idem C. de codicill. at Præ-
fectus vrbi, qui eſt illuſtris l. viros C. de palat.
ſacrarum largit. lib. 12. & notatur in l. 2. C. vbi
ſenat. vel clariſſ. habetur expreſsè in d. libello

qui

qui inſcribitur notitia vtraque dignitatum ori-
entis, & occidentis, reperitur illuſtriſſimus ap-
pellatus, & in d. §. illo in d. auth. de appellat.
igitur ſuperilluſtres, vel illuſtriſſimi, non dan-
tur, diſtincti ab illuſtribus.

18 Accedat etiam quinto, quòd impoſſibile eſt
dari dignitatis gradum, apud Populum Roma-
num, qui latinam appellationem non habeat,
19 ſed minus latinè ſuperilluſtres dicimus, vt ob-
ſeruat Alciat. lib. 3. diſpunct. d. cap. 4. non eſt
ergo veriſſimile gradum ſuperilluſtrium dari.

20 Non obſtant nunc contraria, & præſertim
primum argumentum, quia, omiſſa communi
reſponſione, quæ non eſt tuta, dicendum eſt in
hoc gradu ſummo illuſtrium magiſtratuum, li-
cet vnus tantummodo gradus ſit, ex quinque,
plures eſſe, non modo ſpeciales dignitates, ſed
tres etiam claſſes, ciuilium nempe, militiarium,
& palatinorum, & quælibet claſſis habet ordi-
nem, vnde quia claſſis militaris præfertur claſſi
palatinorum, quæ eſt illuſtris, dicitur eſſe ſuper
eam dignitatem, non tamen eſt niſi illuſtris, ita
quoque claſſis ciuilis, in qua ſunt præfecti eſt il-
luſtris, ſuper eam dignitatem, tam militarium,
in qua ſunt magiſteri militum, quàm palatino-
rum, in qua ſunt magiſter officiorum, quæſtor,
comes largitionum, & alij comites, non tamen
21 eſt plus, quàm Illuſtris, hæc enim differentia,
ſecundum plus, & minus, gradum diuerſum, &
ſpeciem diuerſam non inducit, arg. l. vlt. ff. de
22 fund. inſtruct. Etenim ſi ſuperillullres daremus,
cum tres eodem modo claſſes conſiderentur, &
ſpectabilium, & clariſſimorum, oporteret etiam
dare ſuperſpectabiles, & ſuperclariſſimos, quos
mirum eſt noſtrates non ſomniaſſe, in qualibet
23 etiam claſſe datur ordo maioritatis, & mino-
ritatis, Præfectus enim prætorio orientis, ſub
quo erant prouinciæ quinquaginta, maior erat
præfecto prætorio Illiriei, ſub quo erant prouin-
24 ciæ decem, & hic erat maior præfecto vrbi Con
25 ſtantinopolis. idem conſiderari poteſt in ſe-
cunda claſſe, magiſtri enim militum præſenta-
les, maiores erant magiſtro militum per orien-
tem, & hic maior magiſtro militum per Tra-
ciam, & hic quoque maior magiſtro militum
per Illiricum, omnes tamen erant illuſtres, idem
de palatinis dici poteſt, & de alijs gradibus.

26 Non obſtat ſecundum, quia fatemur reperiri
dignitates maximas, quæ aliquibus illuſtribus
ſint maiores, & propterea poſſe fieri deſcenſum,
de illis ſummis dignitatibus illuſtribus, vſque ad
minores illuſtres. ſed non inde ſequitur, vt il-
lorum gradus ſit diſtinctus à gradu aliorum il-
luſtrium, nec propterea debent appellari ſuper-
illuſtres, cum hæc appellatio non ſit latina,
quemadmodum maiores ex ſpectabilibus, & ex
clariſſimis ſuperſpectabiles, vel ſuperclariſſimi
non appellantur. in ſumma (vt vno verbo di-
cam) aut ſit comparatio de illuſtribus ad ſpe-
ctabiles, vel clariſſimos, vel alios ſimiles, & non
niſi vnus eſt gradus illuſtrium, ſi vero illuſtris
comparetur alteri illuſtri, licet huiuſmodi ap-
pellationes non reperiantur, non eſſet tamen hæ-
reſis dare illuſtres, illuſtriores, & illuſtriſſimos,
& hoc modo ſunt intelligenda omnia arg. quæ
adducuntur pro communi.

27 Nec obſtat tertium, quia, eodem modo aſcen-
ſus non ſit de gradu ad gradum in d. Auth. vt ab
illuſtribus, & qui ſuper eā dignitatē ſunt, ſed de
vna dignitate particulari vnius gradus, ad aliā,
vel de claſſe eiuſdem gradus, ad claſſem, quod
fieri poſſe ex ſupradictis non negamus, & hoc
ſentit etiam Bologn. hic num. 6. & colligitur ex
Pancirolo in d. c. 1. & 2.

Eadem quoque ratione ceſſat quartum argu-
mentum, quia maioritas dignitatis inter illu-
ſtres conſtituit dignitatis particularis, non gra-
dus generalis diuerſitatem.

28 Quintum quoque argumentum procederet,
quando vnus tantummodo eſſet illuſtris, itaut
inter aliquem illuſtrem, & principem non da-
retur medium, ſed iam admittimus vnum illu-
ſtrem eſſe altero maiorem, licet omnium vnius
ſit gradus, mirum ergo non eſt, ſi, ab illuſtri
inferiori, detur appellatio ad maiorem, vel ſe-
cundo, & melius negari poteſt de illuſtribus da-
ri appellationem ad alium quàm ad principem,
per l. præcipimus C. de appell. in §. pen. licet
cauſæ appellationum per quoſdam cognoſcan-
tur auditores, & conſiliarios principis, pro ſub-
ditorum commoditate, imperiali tamen no-
mine, vt dicit etiam Bolognet. hic num. 5. verſ.
quarto facit, ita vt, tanquam delegati à princi-
pe, cognoſcant.

29 Sextum quoque remanet ſolutum ex iam di-
ctis, quia non negamus, quin vnus illuſtris ma-
iorem habeat auctoritatem, quàm alter, omnes
tamen æqua lance ſunt illuſtres.

Quod attinet ad ſeptimum dicimus Præfe-
ctum orientis, exempli gratia, eſſe illuſtrem re-
ſpectu ſpectabilium, & clariſſimorum, & alio-
rum graduum, dici tamen poteſt illuſtriſſimus,
per quandam exceſſum, quia ſit in prima claſſe
illuſtrium.

30 Non obſtat octauum, quia medium dicitur,
quod habet ſuperiora, & inferiora, licet acce-
dat magis ad vnum extremum, quàm ad aliud.
præterea, quando etiam daremus ſuperilluſtres,
ſpectabiles, non ideo eſſent medij inter æqualia
extrema, quia duos gradus haberent ſuperio-
res, illuſtres nimirum, & ſuperilluſtres, tres in-
feriores, clariſſimos, ſcilicet perfectiſſimos, &
egregios, vt infr. videbimus opportunius.

31 Succedit nunc ſecunda dubitatio, numquid
Imperator, & ſummus Pontifex, ad gradum ſu-
perilluſtrium ſint referendi, &, in hac quoque
difficultate, diuiſi reperiuntur interpretes in
contrarias claſſes, altera eſt opinio antiquorum
affirmatiua, quàm renuit in ſpecie, gloſſ. ad l.
præcipimus C. de appell. ſpecul. in tit. de iuriſd.

omn. iud. Bald. ad c. cum acceſſiſſent de con-
ſtitut. Abbas, Imola, & Felin. ad c. ſolicitè de
maiorit. & obed. tenuit etiam hanc opinionem
Reſtaurus Caſtald. noſter, in tractatu de impe-
ratore quæſt. 3. in quo gradu dignitatis ſit Im-
perator, ſequuntur DD. communiter etiam hic,
& præſertim Bart. ante num. 1. Roman. num. 1.
videtur etiam ſentire Dec. num. 5. Paulus Orian.
num. 11. & M. Ant. Bellarmatus num. 26. Mar-
tin. Monter. num. 5. & Pyrr. Alphan. num. 13.
fit autem probabilis hæc opinio vna, vel altera
ratione.

32 Primum, quia ille dignitatis gradus ſummo
Pontifici, & Imperatori dicitur competere, quo
maior, & excelſior reperiri non poteſt. ſed maior
33 gradus dignitatis eſt illuſtrium, vt ſupra pro-
batum eſt, igitur ipſi non poſſunt eſſe digniores,
quàm illuſtres, vel ſaltem, quia ſuper cæteros il-
34 luſtres ſunt, dici poſſunt ſuperilluſtres, vel illu-
ſtriſſimi, hinc illuſtris appellatur à ſummo Pon-
tifice Imperator, in inſcriptione c. ſolicitè, extr.
de maiorit. & obed.

35 Secundo ſenatores non ſunt plus, quàm illu-
36 ſtres l. fin. ſupr. de ſenat. ſed imperator eſt in
ordine ſenatorum l. ius ſenatoris C. de dignit.
lib. 12. l. quiſquis C. ad l. Iul. maieſtatis, ergo
imperator eſt illuſtris.

Sunt tamen, qui non putent ſummum Ponti-
ficem, & Imperatorem ad gradum illuſtrium
eſſe referendos, in quam opinionem iuerunt Cy-
nus, & Rainerius ad l. fin. C. vbi ſenat. vel cla-
riſsimi, Io. Andr. in additionibus ad ſpeculat.
in tit. de iuriſd. omn. iud. Corſ. in tractatu de
poteſt. reg. quæſt. 11. Card. Iacobat. in tract. de
concil. lib. 1. artic. 12. ſequuntur etiam, quam-
plurimi hic, Fulgoſ. num. 10. Alex. num. 17. Iaſ.
num. 4. Riminal. num. 5. Curt. Iun. num. 5. Go-
zad. num. 4. Purpur. num. 24. Iacob. Nig. nu. 6.
vbi teſtatur Bart. opinionem eſſe communiter
reprobatam, Bolog. num. 10. & 11. ita ut, re
vera, communis ſit hæc poſterior ſententia, vt
de cōmuni teſtatur etiam Caſtaldus, in d. tract.
de imper. quæſt. 3. & hanc ego quoque verio-
rem eſſe arbitror.

37 Primum, quia Principium, fons, cauſa, &
culmen omnium dignitatum, non debet ad ali-
quem magiſtratuum, & dignitatum ordinem re-
38 ferri, &, quaſi quibuſdam cācellis anguſtiſsimis,
concludi, quemadmodum vnitas, quæ eſt prin-
cipium numeri, ad numerum aliquem non re-
39 fertur l. ſi quis ante ff. de acquir. poſſeſſ. & vxor,
quæ eſt principium affinitatis, non refertur
ad aliquem affinitatis gradum l. non ideo minus
40 C. de hæred. inſtituend. At Summus Pontifex,
& Imperator, ſunt principia, fontes, cauſę,
apices, & culmina dignitatum §. ad hæc in auth.
de appell. can. in apibus 7. quęſt. 1. can. cuncta
per mundum 9. quæſt. 3. cap. ſolite extr. de maio-
rit. & obed. cap. propoſuit de conceſſ. præbend.
eſt tex. in cap. 1. quis dicatur Comes Dux, vel
Marchio, vbi notat Bald. ergo non debet aliquo
magiſtratuum ordine circumſcribi, & certè
debet eſſe differentia inter dantem, & recipien-
tem dignitatem, c. fin. extr. de inſtit. l. 1. ff. de ac-
cuſat. illi enim gradus, & ordines dignitatum
amplectuntur magiſtratus, & miniſtros princi-
pum, qui ab illis pendent, non autem principes
abſolutos.

41 Secundo, ita ſe habet Princeps, & Impera-
tor ad entia ciuilia, & ad magiſtratus, quorum
eſt cauſa, & principium, pro vt ſe habet Deus
ad entia creata, hinc dicitur Deus in terris, cum
verum cœleſtem Deum imitetur l. imperialis
verſ. nam ita C. de nupt. l. iubemus, huius initij
prima C. de ſacroſanct. Eccleſijs Angel. conſ. 17.
quod incipit. pro decisione, tradit Reſtaur. Ca-
42 ſtald. in ſuo tractatu de imperatore quęſt. 2. de
Titulis imperatoris col. 2. At Deus Optimus
Maximus eſt extra ordinem omnium entium
creatorum, veluti trāſcendens, & eſt ens entium,
igitur Imperator quoque, & Summus Pontifex,
tranſcendunt omnem ordinem magiſtratuum, &
dignitatuum, ab ipſis fluentium.

43 Tertio, tunc demum Summus Pontifex, &
Imperator eſſent infra illuſtrium gradum con-
cludendi, quando non haberent in iure titulos,
& appellationes etiam illuſtriſſimorum qualita-
tem, & titulum tranſcendentes, At habent qua-
litatem, & titulum ſuperantes omnes illuſtrium
claſſes, & gradus, igitur non ſunt in numero illu-
ſtrium, vel illuſtriorum, vel illuſtriſſimorum,
44 ſed in altiori gradu conſtituti. Minor proba-
tur, quia Imperatori tribuitur maieſtas, vt pa-
tet in princ. procemij inſtit. & in l. fin. C. vbi Sena-
tor. vel clariſſimi, circa fin. nec non ſerenitas,
vt patet in l. imperialis §. ſimilis vbi Sereniſſimo
Principi in l. 2. C. de alluionibus, ibi. noſtræ ſere-
nitatis largitate defenſi in l. deuotum C. de me-
tat. & epidemeticis lib. 12. in princ. ibi ſereni-
tas noſtra commiſit, & l. vltima in princ. C. de
his quibus, vt indigni in l. 2. C. de iur. domin. im-
petrando. alijs quoque titulis honorificentiſſi-
mis, Imperatores, & alij ſummi principes de-
corantur, de quibus copioſè, & eruditè, Panci-
rolus in ſuo theſauro Variarum lect. lib. 1. capiti
2. & nuperrimè innumeros congeſſit Impera-
toris titulos, & nomina Vir Doctiſſimus & multi
plici eruditione excultus, Iulius Cæſar Bulenge-
rius in ſuo Romano Imperatore lib. 1. cap. 8.
45 Hinc Auguſta quoque ſereniſſima appellatur l.
bene a Zenone C. de quadriennali præſcript. &
in l. vnica in fine C. vt nemini liceat in empt. lib.
10. & alios habet eminentiſſimos titulos, tran-
ſcendentes titulos omnium magiſtratuum, vt
46 conſtat ex tradit. per Caſtald. in ſępius repetito
tractat. quæſt. 2. Summo autem Pontifici, beati-
tudinem, & ſanctitatem tribui nemo dubitat, &
alios quoque titulos de quibus per eundem Pan-
cirol. in d. ſuo theſauro lib. 1. capiti 1. vbi latiſſi-
mè agit de titulis dignitatum Eccleſiaſticarum.

non

non remanent igitur Imperator, & Summus
Pontifex, infra illuſtrium cancellos.
47 Quarto, & nouiſſimè nulla ratio patitur, vt,
qui legi præeſt, collocetur in eodem gradu digni
tatis, cum illis, qui ſubſunt legibus, cum nul-
la ſit proportio inter eum, qui ſupra legem eſt,
48 & eos, qui infra legem ſunt; ſed Princeps ſine
dubio eſt ſupra legem, tum quod condere illas,
& tollere poteſt §. ſed, & quod principi placuit
Inſt. de iur. nat. gent. & ciuil. tum quòd legibus
49 eſt ſolutus l. princeps ſupr. de legib. magiſtra-
tus autem omnes, quantumuis ſummi, diſtrin-
guntur legibus, vt patet in Auth. vt ab illuſtri-
bus, & qui ſuper eam dignitatem ſunt, non præ-
ſunt enim legibus, ſed ſubſunt, vt ex M. Tull. &
Platone ſupr. ad rub. docuimus, hinc ſcripſit Mar-
ſil. Ficin lib. 1. epiſt. epiſtola 47. magiſtratum, ſe
non legis dominum, ſed fidum interpretem,
diligentemque miniſtrum exiſtimare debet, ſius
enim dicunt non faciunt, non eſt ergo rationi
conſentaneum, vt ſummi principes collocentur
in eodem dignitatis gradu, in quo magiſtratus
ſunt conſtituti, cum non ſit proportio inter po-
teſtatem, & dignitatem abſolutam, & pote-
ſtatem, & dignitatem dependentem, & partici-
patam.
50 Non obſtat nunc primum contrarium, quia
dignitas illuſtrium eſt maior, & ſumma inter
dignitates dependentes, & participatas, non
autem inter abſolutas, tranſcendentes, & inde-
pendentes, quemadmodum ſunt dignitates ſum-
morum Principum, & eorum, qui ſunt ſupra le-
ges, & licet Summus Pontifex in inſcriptione d.
c. ſolitæ, Imperatorem illuſtrem appellauerit,
51 fuit illud, vt ambitionem, quam in eo ibi re-
prehendebat retunderet. Præterea, reſpectu Pon-
tificis ſummi, poteſt dici illuſtris non autem re-
ſpectu magiſtratuum.
52 Neo obſtat ſecundum, quia Imperator pa-
titur ſe referri in ordinem ſenatorum, vt rei-
pub. ſpeciem conſeruet, & ordinem ipſum illu-
53 ſtret, ac nobilitet, non vt fulgeat radijs ſe-
natorijs, & licet, tamquam ſenator, ſit illuſtris,
54 non ideo, tamquam Imperator, deſiuit eſſe ſe-
reniſsimus, nec quia Summus Pontifex, ſe hu-
militer ſeruum ſeruorum Dei appellet, & Epi-
ſcopum, ideo fit, vt etiam Patriarchis ſit mi-
nor, illud enim facit ex humilitate, vt per Io-
annem Calderinum in proemio decretal.
55 Quod attinet ad tertium, omiſſa diſputa-
tione, dico, tres eſſe illuſtrium claſſes, tam in
imperio orientali, quàm in imperio occiden-
tali, ciuilem ſcilicet militarem, & Palatinam,
56 in prima claſſe, ſub imperio orientali ſunt
Præfectus prætorio orientis, ſub quo prouin-
ciæ quinquaginta, Præfectus prætorio Illirici,
ſub quo prouinciæ decem, Præfectus vrbi Con-
57 ſtantinopoli, in 2. militarium, quinque ſunt
magiſtri militum, duo præſentales, tertius per
orientem, quartus, per Tracias, quintus, per
58 Illiricum. In palatina vero ſunt Præpoſitus ſa-
cri Cubiculi, Magiſter officiorum, Quæſtor,
Comes largitionum, Comes rerum priuatarum,
Comes domeſticorum equitum, Comes dome-
59 ſticorum peditum, ſub Imperio autem occi-
dentali, in prima claſſe, ciuili ſcilicet, erat Præ-
fectus prætorio Italiæ, ſub quo prouinciæ 29.
Præfectus prætorio Galliarum, ſub quo prouin-
60 ciæ 29. Præfectus vrbis Romæ, in ſecunda au-
tem claſſe militari erant magiſter equitum, ma-
61 giſter peditum, in palatina autem illi ipſi, qui
fuerunt enumerati in tertia claſſe imperij ori-
entalis, vt habetur in libello, qui inſcribitur
notitia vtraque, cum imperij orientalis, tum
occidentalis, quem doctiſſimis commentarijs
illuſtrauit Pancirol. ad quem confugiendum eſt,
vt cognoſcantur etiam ſinguli gradus, ſpecta-
biliũ, ſcilicet clariſſimorum præfectiſsimorum,
& egregiorum de quibus late agit etiam Pan-
cirol. in ſuo Theſauro variarum lect. lib. 1. cap.
3. 6. & 7. ad quem me refero, mihi enim propo-
ſitum eſt ad vtiliora properare.
62 Quod attinet ad quartam, plures erant effe-
ctus, qui reſultabant ex hoc dignitatis gradu,
primus erat, quia non niſi per procuratores po-
terant litigare, quod priuilegium antiquitus
commune erat etiam ſpectabilibus, & clariſsi-
mis l. pen. C. de procur. fuit tamen reſtrictum
tantummodo ad illuſtres per Auth. hoc ius C.
eod. tit. de procurat. & per auth. vt ab illuſtr.
& qui ſuper eam dignit. ſunt, tradit Pancirol. in
ſuis commentarijs in notitiam vtramque cap. 2.
& in Theſauro d. cap. 3. indignum enim vide-
batur ſpecioſas perſonas, inquit Pancirol. cum
inferioribus, cauſam dicendo, ante iudices ſtare.
63 Secundus effectus erat, quia non niſi à Prin-
cipe, vel ab eius delegato iudicabantur, & nec
64 à delegato quidem, inconſulto Principe, con-
demnabantur, licet, eo inconſulto, poſſent ab-
ſolui l. fin. C. vbi ſenat. vel clariſsimi. Panciro-
lus in d. cap. 3.
65 Tertius, quia non niſi ex ſcripto vocabantur
in ius, & vocati non cogebantur ſatiſdare iudi-
cio ſiſti, aut iudicatum ſolui, ſed iuratoriam
66 tantum cautionem præſtare l. pen. C. de dignit.
lib. 12. &, quando, illis præſentibus cauſa eorum
tractabatur, non ſtabant quemadmodum cæ-
teri litigantes, ſed ſedebant cum iudicibus in
inferiore parte auditorij, vt per Pancirol. in ſæ-
pius repetito cap. 3.
67 Quartus, quia cum præſidibus prouinciarum,
honoris cauſa, in tribunali ſedere poterãt, etiam
qui honorarias has dignitates obtinuiſſent, id
eſt ſine adminiſtratione, & quo ad titulum tan-
tum, niſi ipſi litigaſſent, nam quo tempore illo-
rum cauſę agitabantur, ab eo loco abſtinebant l.
vlt. C. de off. diuerſ. iud. l. 1. C. de off. ciuil. iud.
68 Quintus, quia poterant per ſuos officiales ſen-
tentias recitare l. 2. C. de ſentent. ex breuic. re-
citand.

69 Sextus,

69 Sextus quia a turpibus lucris abſtinere coge-
bantur, nec vltra trientem vſurarum capere po-
terant l. eos §. 1. C. de vſuris, tradit etiam Pan-
cirol. in d. c. 3.
70 Septimus, quia viles vxores ducere prohi-
bebantur l. 1. C. de natur. lib. quòd tamen poſtea
fuit ſublatum §. vltimo in Auth. quib. mod. nat.
efficiuntur ſui §. quia verò in Auth. vt liceat
71 matr. & auie. Alijs quoque priuilegijs gaude-
bant, quibus gaudebant ſpectabiles, clariſſimi,
& perfectisſimi, ipſi enim, vel eorum liberi, vſ-
que ad pronepotes, criminis cauſa torqueri non
poterant, nec plebeorum pœnis ſubijci l. Diuo
C. de quæſt. qua re, nec in metallum damnari, nec
furcę affigi, nec viui exuri conſueuerant l. mores
§. primo ff. de pen. nec fuſtibus cædi gloſſ. in d. l.
72 diuo &, huic illuſtrium dignitati, illud etiam
tributum fuit, vt tribus auri libris mulctarētur,
qui eos ſuo titulo, vel honorifico nomine, non
appellaſſent, aut colloquendo, vel ſcribendo
reuerentes non ſalutaſſent l. 2. C. de off. diu. iud.
l. potioris C. de off. rect. prouinc. l. vltima C. de
off. diu. iud. l. 2. C. de proxim. ſacr. ſcrin. ſed nec in
feriores magiſtratus maioribus ſe æquare pote-
rant; præſidibus enim prouinciarum, qui erant
clariſſimi, illuſtres viros, fratres appellare
non licebat, mulcta in eo, qui hoc auſus eſſet im-
poſita d. l. 2. C. de off. diuerſ. iud. & d. l. potioris
tradit Pancirol. in d. cap. 2. in fine.
73 Huiuſmodi tamen, & ſimilibus priuilegijs,
gaudere publici profeſſores, qui 20. annorū ſpa-
tio fuerint publicè interpretati, nō crediderim,
profectò, niſi velimus pluſculum propriæ digni-
tatis cupiditati dare, quàm veritati, cogimur fa-
teri nos, hanc ob cauſam, non effici illuſtres, quic
quid dixerint DD. hic, qui propriæ cauſæ fauere
74 voluerunt, acquirimus tamen, hanc ob cauſam,
honorariam, hoc eſt titularem Vicarij digni-
tatem, vt eſt expreſſum in l. 1. C. de profeſſ. qui
in vrbe Conſtantinop. in fine.
75 Vicarij autem, etiam habentes adminiſtra-
tionem, illuſtres non ſunt, ſed ſpectabiles, vt pa-
tet in notitia dignitatū vtriuſque imperij, & in l.
1. C. vt om. iud. tam ciuil. quàm crim.
76 Abſoluta prima parte, quę pertinebant ad
animaduerſiones, venio nunc ad 2. quæ pertinet
ad interpretationem legis. diuiditur ergo hu-
ius legis principium, vſque ad §. qui mandatam,
ad mentem Bart. & aliorum, in quinque parti-
culas, in quarum prima ponitur concluſio quæ-
dam generalis negatiua, quæ eſt veluti princi-
pium quoddam, & dignitas in hac materia, in
2. altera ponitur concluſio vniuerſalis affirma-
tiua, in 3. ex concluſionibus poſitis infertur, in
4. comprobatur illatio, & reſtringitur, in 5. &
vltima rurſus infertur 2. ibi quæ vero 3. ibi, &
ideo 4. ibi huius rei 5. ibi & ſi a familia.
77 Omiſſo Bart. & aliorum argumento, quod, &
falſum eſt, & minimè huic verborum contex-
tui accomodatum, vt rectè, ad mentem Alciati,
Vacon. Cuiac. & Longouall. docet Andr. Fachin.
lib. 1. controuerſ. iur. cap. 97. ſententiam huius
textus, paucis ego, hoc modo præſtringo, quæ
iure magiſtratus competunt, mandari poſſunt,
ſecus, quæ ſpecialiter lege S. C. vel principis con
ſtitutione tribuuntur, niſi ſubſit cauſa abſentię.
78 Facti autem ſpecies, poteſt hoc modo configi,
omiſſa varietate intellectuum, de quibus per
Bolog. hic num. 34. erat quidem magiſtratus, cui
vltra iuriſdictionem, quę ſibi iure magiſtratus
competebat, merum quoque imperium habebat,
& alia, alterius facultatis ſibi ſpecialiter lege,
vel S. C. vel principis cōſtitutione tributa, vole-
bat nonnullas meri imperij, vel alterius faculta-
tis, ſibi ſpecialiter tributæ, cauſas mandare, du-
bitatum fuit, numquid poſſet, & conſequenter,
numquid mandata iuriſdictione, generaliter tran
ſiret in eum, cui mandata eſſet, merum etiam
imperium, vel memoratæ alterius facultatis
ſpecialiter tributæ, cauſæ, &, pro ratione dubitan-
di videbatur reſpondendum affirmatiuè, pri-
mum quia, niſi iudices, & magiſtratus poſſent
etiam meri imperij cauſas lege, ſenatuſconſulto,
vel principis conſtitutione delegatas, demādare,
Proconſules, quibus ſpecialiter tributum eſt me-
rum imperium, mandare illud legatis ſuis non
79 poſſent, ſed mandant legatis criminum co-
gnitionem, quæ ad merum imperium pertinent
l. vnica C. de off. proconſ. & legat. facit l. excipi-
unt ff. ad ſenatuſconſ. ſylan. & tex. in l. ſolent ſupr.
de off. proconſ. igitur merum quoquè imperium,
lege, vel S. C. vel principis conſtitutione, ſpe-
cialiter tributum, poteſt demandari.
80 Secundo, quia magiſtratus iuriſdictionem vni-
uerſam poſsūt mandare l. ſolet prætor, cū l. ſeq.
81 infr. de iuriſd. omn. iud. at merum imperium,
eſt ſpecies iuriſdictionis, vt colligitur ex l. no-
ſtra hic, & ex tex. in l. imperium iuncta ſua rub.
infra de iuriſd. omn. iud. tradunt DD. communi-
ter, vt vidimus ſupr. in rub. igitur meri quoquè
imperij cauſæ poſſunt, mandata iuriſdictione,
transferri. corroboratur argumentum, quia
multa cum vniuerſitate tranſeunt, quæ per ſe
non tranſirent l. quædam infr. de acquir. rerum
domin. eſp. ex litteris de iur. patr.
82 Tertio, ſi ea, quæ ſpecialiter tribuuntur lege,
vel ſenatuſconſulto, vel principis conſtitutione,
non poſſent delegari, nulla prorſus cauſa eſſet
delegabilis, quicquid enim habent magiſtratus
omnes, habent, vel à populo, ſi adminiſtratio
Reipub. ſit popularis, & ſic a lege, arg. §. con-
ſtat, in verſ. lex. Inſt. de iur. nat. gent. & ciuil. vel a
ſenatu, ſi gubernatio Reipublicę ſit optimatum,
& ſic a S. C. arg. d. §. conſtat. in verſ. ſenatuſconſ.
vel a principis conſtitutione, ſi Reſpublica gu-
bernatur ab vno principe, arg. §. ſed, & quod
principi placuit, Inſtit. eod. ſed hoc conſequens
eſt abſurdum, ergo, & illud, vnde hoc ſequi-
tur, & hæc ratio videtur eſſe ex mente Odofred.
hic num. 1. in fin.

83 Quarto

83 Quarto, & vltimo is, cui tributum eſt merum imperium principis conſtitutione, neceſſe eſt, vt ſit principis delegatus, vt colligitur ex l. noſtra, ibi, delegatam, ſed principis delegatus meri imperij cauſas poteſt demandare, vt admittunt communiter DD. hic, & infr. videbimus opportunius, ergo ſaltem poteſt delegari merum imperium, principis conſtitutione ſpecialiter tributum.

84 Quibus non obſtantibus contrarium decidimus hic, & ratio deciſionis potuit eſſe, quia in ijs, quæ ſpecialiter conceduntur, ob cauſarum momentum, & grauitatem, videtur electa induſtria, excellentia, & probitas perſonæ l. 1.
85 ſupr. de off. Præfect. prætorio, ea autem, in quibus induſtria perſonæ ſpecialiter eſt electa, demandari alteri non poſſunt c. 3. & c. vltimo §. is autem cui extr. de off. & poteſt. iud. deleg. conſentit cum hoc verborum contextu d. l. ſolent, ſupr. de off. procon. & legati, & d. l. nemo poteſt ff. de reg. iur.

86 Non obſtant nunc contraria, & præſertim primum argumentum, quia illud, vt legatus proconſulis poſſit cognoſcere cauſas criminales, eſt ſpeciale in legato proconſ. vel ex mãdato extraordinario hoc olim competebat d. l. ſolent, hoc tamen genus mandati, ob maximas illius occupationes, cum militibus etiam præeſſet, quia in reddiſtabat a præſide, vt poſſet legatus eos, qui in vinculis habebantur audire, & rem cognoſcere, licet olim extraordinarium eſſet, poſtea a Conſtantino factum eſt ordinarium, per l. 1.
87 C. de offic. proconſ. & leg. abſoluere tamen, vel condemnare numquam potuit legatus, ſed præaudiens cuſtodias, ſemper ad proconſulem remittere debuit, d. l. ſolent & d. l. 1.

88 Nec facit negotium ſecundum, quia iuriſdictio duobus modis accipitur, vno modo in genere, vt comprehendat etiam merum impe-
89 rium, & hoc modo non poteſt demandari vniuerſa, vel tunc demum poteſt demandari vniuerſa, quando in vniuerſum competit iure magiſtratus, ſecus in ea parte, quæ eſt ſpecialiter conceſſa, vt hic, altero autem modo, in ſpecie, quatenus ab imperio contradiſtinguitur, vel quatenus contradiſtinguitur à iuriſdictione ſpecialiter, & nominatim tributa, & hoc modo poteſt mandari vniuerſa, & ſic loquitur d. l. ſolet prætor cum l. ſeq. Nec obſtat corroboratio, quia vendicat ſibi locum, quando per conceſſionem vniuerſitatis tollitur ratio prohibitionis, quod non eſt in caſu noſtro, in quo ſemper viget ratio electæ induſtriæ, & in generali commiſſione, numquam includitur, quod nec ſpecialiter demandari poteſt, cap. nobis de ſenten. excomun. c. 1. de iureiur. ibi, & cum alijs latiſſimè congeſtis hic per Dec. nu. 26.

90 Non obſtat tertium, quia, quod conceditur à populo, à ſenatu, vel à principe, in conſtitutione magiſtratus, dicitur iure magiſtratus cõpetere, & immediatè à lege, magiſtratum conſtituente, proficiſcitur, mediatè autem à Principe, & ideo, per ſecundam regulam, poſitam in l. noſtra mandari poteſt, illud autem ſpecialiter conceditur à tribus cauſis, de quibus hic, quod immediatè, magiſtratu iam inſtituto, ſpecialiter tribuitur.

91 Non obſtat quartum, quia non eſt Principis delegatus, is, cui, per conſtitutionem tribuitur aliquid ſpecialiter ſub nomine dignitatis, ſed is cui per reſcriptum, & per accidens, aliquid committitur, non autem inſtrumento legis.

92 Sed veniendum eſt ad expoſitionem literæ.

QVAECVNQVE. hoc eſt, vt Coraſius interpretatur hic num. 2. ſiue Imperij, ſiue Iuriſdictionis ſint, ſiue ad neutrum referantur, cuiuſmo-
93 di eſt tutoris datio, illis tantum competens, quibus lex Senatuſconſultus, vel princeps conceſſit l. muto §. tutoris ff. de tutel. l. vlt. ſupra tit.
94 proximo, dummodo ſcilicet ſint, quæ.

SPECIALITER. id eſt nominatim, & expreſsè tribuuntur l. ſed, & ſi quis §. quæſitum ff. ſi quis caut. l. quæro ff. de act. empt. l. ab ea ff. de probat. l. quod in rerum §. vlt. de legat. primo l. aut damnum §. præfecto l. 1. §. inter filium, & l. diuus ff. de falſis, & d. l. muto §. tutoris de tutel. & d. l. vlt. ſupra tit. proximo.

95 LEGE. vt iudiciorum publicorum Ius gladij Præſidibus Prouinciarum l. illicitas §. qui vniuerſas, ſupra de officio Præſid. & hic in lege noſtra, nec non datio tutoris in Vrbe Romana Prætori Vrbano, & maiori parti Tribunorum Plebis, ex lege Attilia, in Prouincijs verò Præſidib. Prouinciarum ex l. Iulia & Titia Inſt. in princ. de Attil. tutor.

96 VEL SENATVSCONSVLTO, veluti ſylaniano, vt inquit Coraſ. hic num. & quod Prætori cognitionem nominatim conceſſit, ſi Dominus a familia occiſus eſſe dicatur, vt hic in fin. vel Turpiliano, cuius rei Prouinciarum Præſides ſpecialiter cognitionem habent l. 1. §. ſuſpectis ad ſinem ff. ad S. C. Turpil.

97 VEL CONSTITVTIONE PRINCIPVM TRIBVVNTVR. exemplum affert Coraſ. de conſtitutione Seueri Imperatoris, in Senatu recitata, qua res minorum, niſi auctore prætore, in Vrbe, & Præſide in Prouincijs, fuerunt interdictæ alienari l. 1. in princ. ff. de reb. eorum l. 2. C. de præd. minor. l. 2. C. de curat. furioſ. nec non de conſtitutione Diui Marci, qua cauetur, non aliter ratam eſſe alimentorum, teſtamento relictorum, tranſactionem, quàm, ſi Romæ, Prætoris auctoritate, & Præſidis in prouincia, cum cauſæ cognitione, facta ſit l. cum hi in princ. & in §. ſi prætor, infra de trãſact. addi poteſt etiam exemplum, de eiuſdem Diui Marci conſtitutione, qua iuridico Alexandriæ, datio tutoris conceſſa eſt l. vlt. ſupra tit. proximo.

98 MANDATA IVRISDICTIONE NON TRANSFERVNTVR. l. ſolent ff. de officio proconſ.

Digitized by Google

98 conſ.1. nemo poteſt de reg. iur. quia ſcilicet eorum induſtria, quibus ſpecialiter ſunt tributa, & fides peculiariter electa videatur l. vnica §. ne autem C. de caduc. tollend. & hucuſque prima concluſio negatiua, ſubdit deinde Papinianus Affirmatiuam, dicens.

99 QVAE VERO IVRE MAGISTRATVS COMPETVNT MANDARI POSSVNT. iure autem Magiſtratus competere dicuntur, quæ, non ſpecialiter, lege, Senatuſconſulto, vel Principis conſtitutione, tribuuntur, ſed Iure communi, & viſitato, more maiorum, ea ſcilicet, vt inquit Muretus, propter quæ Magiſtratus ipſo principio inſtitutus eſt. Duplex igitur ratio erat eorum, quæ Magiſtratibus competebant; quædam ſcilicet iure Magiſtratus, ex natura illius, & ſecundum primæuam illius inſtitutionem, & quædam, quæ, non niſi ſpecialiter, lege Senatuſconſulto, vel Principum conſtitutionibus, illis tribuebantur. Illa poterant mandari, hæc autem nequaquam, vt per eundem Muretum hic in veſtibulo, & per Coraſ. num. 8. inferens poſtmodum Papinianus, ex prima negatiua concluſione ſubdit.

100 ET IDEO VIDENTVR ERRARE MAGISTRATVS, non dupliciter, vt Anton. Vacca, & Muretus opinantur, primum ſcilicet quia male vtantur iuriſdictionis nomine, quod ex eorum ſententia ad Imperium referri non poteſt. ſecundo, quia id mandant, quod mandare non poſſunt, ſolummodo enim in eo peccant, quod ſpecialiter ſibi conceſſa, alijs demandare præſumunt, opinio enim eorum, qui negant Iuriſdictionis appellatione venire Imperium, optimis, & ſolidiſſimis (ni fallimur) rationibus fuit à nobis ad Rubr. ſupra eodem exploſa, & confutata. Declarat etiam Papinianus errorem his verbis.

101 QVI, CVM PVBLICI IVDICII HABEANT EXERCITIONEM, LEGE, VEL SENATVSCONSVLTO DELEGATAM, VELVTI LEGE IVLIA DE ADVLTERIIS; ET SI QVAE SVNT ALIAE SIMILES; IVRISDICTIONEM SVAM. MANDANT contra dictã primam regulam, negatiuã ſcilicet; Publica autem iudicia, quæ ad merum Imperium referuntur, ea ſunt, de quib. in tit. Inſtit. & ff. de publ. iudic. inter, quæ lex etiam Iulia de adulterijs numeratur, qua cautum erat, vt deprehenſi in adulterio, a Prouinciæ Præſide, ſupplicio dederentur, vt per Coraſ. hic num. 31. Probat poſtremo Papinianus, memoratam negatiuam concluſionem, & illationem ex ea factam, arguendo a contrario ſenſu, a lege Iulia de vi; dum ſubdit.

102 HVIVS REI FORTISSIMVM ARGVMENTVM, QVOD, LEGE IVLIA DE VI, NOMINATIM CAVETVR, VT IS, CVI OBTIGERIT EXCERCITIO, POSSIT EAM, SI PROFICISCATVR, MANDARE. profecto, ſi meri Imperij cauſæ mandari regulariter poſſent, perperam nominatim cautum eſſet lege Iulia de Vi, vt eius exercitio poſſit, ſi mandarit, proficiſcente, & per modum conditionis, ſi proficiſcatur. lex autem Iulia de vi duplex eſt, Altera nimirum de vi publica, altera de priuata: publica enim vis eſt, quæ cum armis infertur, priuata, quæ ſine armis §. ſed ex conſtitutionibus Inſtit. de Interdict. §. item lex Iulia Inſt. de public. iudic. vt enim Romæ olim in tumultu Clodianæ necis, & tertio magni Pompei conſulatu, edicto prohibitum eſt, ne vllum in vrbe telum eſſet. Plin. lib. 34. cap. 14. ita poſteriora Cęſarum tempore, omnis armorum vſus, niſi ad venationem, iter, vel nauigationem l. 1. ff. ad l. Iuliam de vi public. priuatis hominibus generaliter interdictus fuit d. l. 1. & l. vnica C. vt armorũ vſus lib. 11. iuſſumque a Principe, arma omnia ad vſum belli, in armamentarijs publicis reponi, & cuſtodiri §. 1. in Auth. de Armis.

103 NON ALITER ITAQVE MANDARI POTERIT, QVAM SI ABESSE COEPERIT exercitio ſcilicet publicorum Iudiciorum, quæ ad merum Imperium referuntur, nimirum legis Iuliæ maieſtatis repetundarum, de adulterijs, aliorumque criminum, quorum cognitio, & iudicatio, lege, Senatuſconſulto, vel Principis conſtitutione, ſpecialiter, & nominatim tributa eſt.

104 CVM ALIAS IVRISDICTIO ETIAM A PRESENTE MANDETVR. iuriſdictio ſcilicet in ſpecie, quæ eſt poteſtas iudicandi, Iudicesque dandi, de ciuilibus controuerſijs, & iure magiſtratus competit, vt colligitur ex Mureto ſupra in præludijs, & ex Coraſ. tam hic num. 16. quàm etiam lib. 3. Miſcelaniorum cap. 17. num. 8.

105 ET SI A FAMILIA idest à ſeruis. pronunciatio ſ. familiæ ff. de verb. ſignif.

106 DOMINVS OCCISVS ESSE DICETVR, COGNITIONEM PRAETOR, QVAM EX SENATVSCONSVLTO Syllaniano ſcilicet, quod de publica quæſtione à familia habẽda introducta eſt, neque enim aliter domus vlla in tuto eſſe poſſet, niſi capitis periculo domini cuſtodiã, tã à domeſticis, quàm ab extraneis perſonis ſerui præſtare cogantur, vt dicit l. 1. in l. 1. in princ. ff. ad S. C. Syllan. vbi late Igneus num. 1.

107 Abſoluta igitur etiam ſecunda parte, venio ad tertiam, & primum, vna cum Bart. & alijs interpretibus, colligo ex hoc verborum contextu, meri imperij, cauſas eſſe indelegabiles, verum quia hæc concluſio non modicam patitur difficultatem, propterea eam in quæſtionem vocabo, & illius occaſione, duos diſcutiam grauiſſimos articulos.

Primus erit, an merum imperium ſui natura ſit delegabile.

Secundus, an principis delegatus, poſſit meri imperij cauſas delegare.

Quod attinet ad primum articulum, communis eſt omnium interpretum ſententia, nemine diſcrepante, imperium eſſe indelegabile, præſertim à magiſtratibus, qui legibus ſubſunt, hinc

Bart.

Digitized by Google

Bart. notat ex hoc tex. cauſas meri imperij de-
legari non poſſe, & eum ſequuntur omnes ita,
vt hanc opinionem, extra dubitationem eſſe Io.
Vaud. lib. 1. variarum quæſt. cap. 10. affirma-
uerit, & hęc opinio pluribus comprobari poteſt.
108 Primum nempe, per tex. noſtrum, pluribus
modis inducendo, & præſertim quia, quæcun-
que, non iure magiſtratus competunt, ſed ſpe-
cialiter lege, ſenatuſconſulto, vel principis con-
ſtitutione, tribuuntur, mandata iuriſdictione, vt
dicitur hic, non transferuntur, ſed merum impe-
rium, quod eſt ſolummodo apud populum, vel
ſenatum, vel principem, iure proprio, non iure
magiſtratus competit, ſed lege, ſenatuſconſul-
to, vel principis placito ſpecialiter tribuitur
magiſtratibus, vt patet in hoc tex. & non obſcu-
re colligitur ex Carolo Sigon. de Antiquo iure
Roman. Prouinciarum lib. 3. cap. 5. 6. & 7. qui-
bus in locis ſeparat imperium a magiſtratibus,
&, in magiſtratibus non fuiſſe inſitum imperium,
contendit, hinc, vbicunque de criminibus iudi-
cant magiſtratus, & cognoſcunt, extra ordinem
hoc facere dicuntur l. & in libertos ff. ad ſena-
tuſconſ. ſyllan. iuncta l. noſtra in verbo, & ſi
a familia, tex. eſt optimus in l. 2. & in l. diuus ff.
de crimin. expilat. hæred. ergo non poteſt dele-
109 gari. Pręterea, ſi merum imperium eſſet de-
legabile, non errarent magiſtratus, ſi publici
iudicij, quàm habent exercitationem, deman-
darent, ſed errant, demandando, vt dicitur hic,
igitur meri imperij cauſæ, non poſſunt deman-
110 dari. Accedat etiam, quòd incluſio vnius,
eſt excluſio alterius, l. cum prætor de iud. ſed
includitur hic merum imperium, vt poſſit de-
mandari ex cauſa abſentiæ, ergo excluditur mã-
datum imperij ſimpliciter, & ſine cauſa.
111 Secundo videtur tex. in terminis in l. ſolent
ſupra de off. proconſ. & leg. nec enim poteſt, in-
quit tex. gladij poteſtatem, ſibi datam, vel cu-
iuſquam alterius coercitionis, ad alium tranſ-
ferre, & eadem verba reperiuntur repetita in l.
112 nemo poteſt infr. de reg. iur. ſed huiuſmodi
poteſtas nihil aliud eſt, quàm merũ imperium l.
imperiũ infr. de iuriſd. omn. iud. non poteſt ergo
merum imperium in alium mandato transferri.
113 Tertio, & nouiſſimè, ea, in quibus eſt ele-
cta induſtria perſonæ, alijs mandari non poſſunt,
cap. 3. & cap. vltimo §. his autem cui, extr. de
114 offic. & poteſt. iud. deleg. At in conceſſione
meri imperij, ob cauſarum grauitatem, ſemper
videtur electa induſtria perſonæ, & probitas l.
1. ſupr. de off. Præfec. prætor. vbicunque enim
arduum aliquid alieni demandatur, ſemper cen-
ſetur electa induſtria perſonę, Iaſon ad l. à iu-
dice, in fine C. de iud. Dec hic num. 28. ergo
merum imperium non poteſt, mandato, ad
alium transferri.

His tamen, & ſimilibus, rationibus, ad veri-
tatem accuratius reuocatis, me libenter in eam
partem dedi, vt exiſtimem, aduerſus omnes, me-
ri imperij cauſas delegabiles eſſe, ſui natura,
ita, vt regula ſit ponenda affirmatiua, non ne-
gatiua, pluribus ductus.

Primum autem, per tex. noſtrum, hoc modo
inducendo. excluſio vnius, eſt incluſio alterius
d. l. cum prætor de iud. At excluduntur hic a fa-
cultate delegandi illi tantum magiſtratus, qui le-
ge, vel ſenatuſcõſulto habẽt publici iudicij exer-
citationem demandatam, igitur illi includũtur,
vt poſſint publici iudicij exercitionẽ demãdare,
qui eam, iure magiſtratus, & ſic iure proprio ha-
bere dicuntur, nec dicas, nullum eſſe magiſtra-
tum, qui merum imperium habeat iure magi-
ſtratus. quia contrarium mox, & infra in ſolu-
tione argumentorum probabitur apertius.
115 Secundo, quæcunque competunt iure magi-
ſtratus, & iure proprio, non alieno beneficio,
poſſunt delegari, vt in ſecunda concluſione hic,
& eſt tex. in l. more maiorum infr. de iuriſdict.
116 omn. iud. At merum imperium competit etiam
iure magiſtratus, & iure proprio, igitur nihil
eſt impedimento, quominus delegetur, Minor
117 probatur, quia nulli dubium, Populum, Se-
natum, & Principem merum imperium habere
iure proprio, non alieno beneficio & propterea
etiam interpretes communiter admittunt, prin-
cipem poſſe meri imperij cauſas delegare, per
tex. in l. fin. C. vbi ſenat. vel clariſſimi, facit l.
1. in verbo demandare, & ibi Bal. C. de præc.
imp. off. eſt tex. in can. illud vbi gloſſ. fin. 23.
quæſt. 4. tradit Bart. hic num. 9. vera tamen ra-
tio huius rei eſt, non adducta per Bart. quia ſci-
licet Princeps ſit ſolutus legibus, ſed quia habet
imperium iure proprio, non alieno beneficio,
118 nec dicas, præter principem, neminem eſſe,
qui imperium habeat iure proprio, quia falſum
eſt, nam quicunque habet merum imperium iu-
re magiſtratus, iure proprio habere dicitur, vt
hic in ſecunda concluſione, iuncta l. more, infr.
de iuriſd. omn. iud. ſed ſunt, qui habent merum
imperium iure magiſtratus, & non ſunt princi-
pes, igitur inferiores etiam a principe, merum
imperium iure proprio habere dicuntur. Minor
propoſitio probatur, primum in genere, deinde
in ſpecie, in genere per tex. noſtrum dum dicit,
& ideo videntur errare magiſtratus, qui, cum
publici iudicij habeant exercitationem, lege, vel
S.C. delegatam, iuriſdictionem ſuam mandant,
ergo non errãt, qui tãdem habent exercitionem
non lege, non ſenatuſconſulto delegatam, per
locum a contrarijs, illud enim relatiuum, qui,
119 reſtringit ſuum antecedens, vt tradunt DD. ad
l. omnes populi ſupr. de iuſt. & iur. quaſi ſit ſen-
ſus, vt errent illi iudices, quibus ſpecialiter eſt
conceſſum imperium, non autem illi, quibus
120 competit iure proprio. Præterea ea dicun-
tur competere iure magiſtratus, propter, quæ
magiſtratus ipſe a principio inſtitutus eſt, vt re-
121 ctè docet hic Muret. ſed plures magiſtratus
ab initio iure ciuili Romanorum fuerunt inſti-

 tuti,

tum, vt de criminibus cognoſcerent, quod per-
tinent ad merum imperium, igitur cauſæ quo-
que meri imperij, iure proprio, & iure magi-
ſtratus competere dicuntur; probatur minor,
quia, poſt exactos Reges, apud duos conſules
creatos, qui loco Regum erant, fuit ſummum
jus, & Regia poteſtas, ita vt ipſum quoque me-
rum imperium, iure proprio, in ipſa conſtitutio-
ne, & creatione magiſtratus, haberent, vt col-
ligitur etiam ex Sigonio lib. ſecundo de iudi.
cap. 4. & licet eorum auctoritas fuerit deinde
diminuta, ne Regiam poteſtatem ſibi per omnia
vendicarent, dabatur. n. ab ipſis appellatio, nec
poterant amplius in caput ciuis romani anima-
duertere, iniuſſu populi, relictũ tamen fuit illis,
123 vt poſſent coercere, quod ad merum imperi-
um pertinet l. imperium, infr. tit. 2. hæc autem,
quæ dicta ſunt de duobus conſulibus, probantur
expreſsè in l. 2. in ſ. exactis deinde Regibus, ſupr.
de orig. iur. vbi in verſ. populo deinde aucto,
habetur, cum crebra orirentur bella, re ita exi-
124 gente, inſtitutos fuiſſe Dictatores, a quibus
nec prouocandi ius fuit, & quibus etiam capitis
animaduerſio data eſt, & certè, vt paſſim colli-
gitur, etiam ex hiſtorijs, adeo illibata fuit dicta-
toris poteſtas, vt non ſit dubitandum, quin, iu-
re proprio, merum imperium haberet, quem-
125 admodum habebat etiam Præfectus vrbi,
omnia enim, omnino crimina Præfectura vrbis
ſibi vendicauit, & cui dubium eſſe poteſt, non
modo potuiſſe Præfectum prætorio Orientis, ſub
quo quinquaginta erant Prouinciæ, vt ſupra di-
ximus, & docet Pancirol. in ſuis commentarijs,
in notitiam vtramque cap. 5. in cauſis crimina-
libus, etiam imperium merum, mandare potuiſ-
ſe, ſed fuiſſe etiam hoc neceſſarium, niſi ipſe, vel
eius Vicarij, quorum aliqui octo præerant, pro-
uincijs, voluiſſent omnia expedire extra ordi-
nem, vt mox docebimus, quod impoſſibile om-
126 nino fuiſſet; certo igitur certius eſt, duos con-
ſules, poſt exactos Reges creatos, Dictatores,
& Præfectos vtriuſque imperij, merũ imperium
127 iure magiſtratus habuiſſe. Accedat etiam,
quòd, niſi aliquibus magiſtratibus merum com-
peteret imperium iure magiſtratus, non aliqui
eſſent maiores, aliqui minores, aliqui infimi,
quandoquidem magiſtratus, per illud, quod
competit iure proprio ſunt minores, & maiores,
non per id, quod ſpecialiter illis tribuitur. hoc
tamen eſt falſum, per ea, quæ ſupra tradidimus
in animaduerſionibus, & eſt tex. in ſ. illud in
Auth. de appellat. tradit Salamon. hic num. 9.
ergo falſum eſt etiam illud, vnde hoc ſequitur.
128 Tertio, vbicunque aliquid eſt certum de iu-
re canonico, & dubium eſt de iure ciuili, ſtan-
dum eſt iuri canonico, etiam in foro ciuili, qua-
ſi dubium ius ciuile, à iure Pontificio, interpræ-
tationem accipiat, gloſ. eſt in c. 1. & 2. de nou.
oper. nunciat. gloſ. & DD. ad c. per venerabi-
lem extr. qui filij ſint legitim. & ad c. licet ex
ſuſcepto, extr. de foro competent. tradit Bart.
ad l. priuilegia C. de Sacroſanct. Eccleſ. & alij
adducti per Iaſ. ad l. filium, quem habentem.
129 C. fam. erciſc. num. 8. ſed certum eſt de iure
canonico, merum imperium poſſe delegari, can.
illud 23. quæſt. 4. vbi gloſ. can. ſicut 2. quæſt. 7.
c. venerabile extr. de off. & poteſt. iud. deleg.
gloſ. eſt, communiter recepta, ad c. quod ſedes
de off. ordin. tradit Io. Andr. in additionibus,
ad Speculatorem, in tit. de iud. deleg. ſ. vltimo
ſuper verbo, item quod eſt delegatum. Bart. ad
l. nec quicquam ſ. vbi decretum ff. de off. pro-
conſ. & legati Bald. ad rub. extr. de off. deleg.
cum alijs adductis per Iaſ. hic n. 28. verſ. ſepti-
130 mo iſta reg. iure enim canonico, quicquid
eſt cognoſcibile eſt delegabile, vt poſt Iaſ. docet
etiam Zaſius hic nu. 2. de iure autem ciuili eſt
ſaltem dubium, an merum imperium ſit ſuapte
natura delegabile, per argumenta mox. adducta,
quæ potius, vt arbitror, rem certam, aduerſus
communem ſententiam, faciant, iure ergo quo-
que ciuili inſpecto, credere debemus merum im-
perium eſſe delegabile, vbi ſcilicet competat iu-
131 re proprio, & conſequenter non debemus
inducere diuerſitatem, & diſcrimen, ſine cauſa,
inter ius ciuile, & ius canonicum, quod, in his
132 quæ peccatum non concernunt, plerumque,
& ſemper, niſi expreſsè recedat, videtur cum iure
ciuili conſentire, & profectò in hoc, non eſt dif-
ferentia, non quia de iure ciuili indiſtinctè me-
rum imperium, & de iure etiam canonico ſit in-
delegabile, vt Pyrr. Alph. hic, & alij arbitran-
tur, quos ſequitur Andreas Fachin. lib. XII. con-
trouerſ. iur. cap. 93. ſed quia, vt infra ſuo loco, vi-
debimus, eodem modo eſt delegabile merum
imperium de iure canonico, quo modo eſt dele-
gabile de iure ciuili, ideſt quando competit iure
magiſtratus, & iure proprio.
133 Quarto, & vltimo. vbicũque ius ciuile, eſt du-
134 biũ, a cõſuetudine, quæ optima eſt ll. interpres,
interpretationẽ recipit l. ſi de interpretatione ff.
135 pr. de legib. ſed cõſuetudo interpretata eſt, me-
ri imperij cauſas eſſe delegabiles, vt teſtatur Hie
ron. Cagno. hic n. 26. & Cuiac. & eſt veriſſimũ, er-
go debet intelligi ſecundum hanc cõſuetudinem,
vt meri imperij cauſæ ſcilicet delegari poſſint.
136 Non obſtat nunc contraria, & præſertim pri-
mum argumentum, quia falſum eſt merum im-
perium omnibus magiſtratibus, tamquam ali-
quod aduentitium, ſpecialiter tribui, aliquibus
enim eſt coæuum, & naturale, ita vt competat
iure magiſtratus, quemadmodum in ſecunda ra-
tione pro opinione noſtra oſtenſũ eſt. Nec nobis
Sigonij, viri doctiſsimi, auctoritas, refragatur,
quia in prolatis locis, non ſeparat ipſe, a magi-
ſtratibus, merum Imperium, ſed Imperium ſim-
pliciter, quod ad Imperiũ militare refertur. Tri-
plicẽ enim poterãt magiſtratus olim habere po
teſtatẽ. Iuriſdictionẽ nimirũ, quæ ad ciuiles cau-
ſas pertinebat, merũ Imperium, ſiue quæſtionẽ,

quæ

quæ pertinebat ad cauſas criminales. toto ti-
tulo ff. & C. de quæſtion. & Imperium milita-
re, quod ad rei militaris adminiſtrationem per-
tinebat. Iuriſdictio ferè vniuerſa Iure magi-
ſtratus competebat. quæſtionem autem, ſeu me-
rum imperium, pleriſque lege ſenatuſconſulto,
vel Principis conſtitutione ſpecialiter tributum
habebant; ſummi tamen aliqui magiſtratus,
veluti conſules, iure proprio habebant, & ſic
iure magiſtratus. Rei autem militaris admini-
ſtrationem, & ſic Imperium militare, a quo
Imperatores dicebãtur, nemo habebat iure ma-
giſtratus, ſed omnes, etiam Dictatores, illud
accipiebant lege curiata, vt eruditè docet, idem
Sigonius. De Antiquo iure Romanorum, Pro-
uinc. lib. 3. cap. 7. & hoc eſt illud imperium,
quod omnino Sigonius à magiſtratu ſeiungit,
& nos quoque in hoc cum eo ſentimus, ſed inde
nihil ſequitur contra noſtram, in hac materia,
ſingularem opinionem, nec tenet ſequela. ma-
giſtratus cognoſcit crimina, extra ordinem, er-
go talis cognitio non competit ei iure magi-
ſtratus ordinario, ſed ex mandato legis extra-
ordinario, & ſpeciali, quia antiquitus, ante
formulas ſublatas, de quib. in tit. C. de formul.
ſublat. magiſtratus regulariter, nec in ciuilibus,
137 nec in criminalibus cauſis iudicabant, ſed ius
dicebant, aliud enim eſe iudicare, aliud ius di-
138 cere, etenim, qui iudicat dicit ſententiam
dumtaxat, qui verò ius dicit dat, dicit, addicit,
dat nempe iudicem, ſeu iudicium, dicit ſenten-
tiam, quod tamen dicebatur facere extra ordi-
nem, quia regulariter, in cauſis dabat iudicem,
vel mandabat iuriſdictionem, addicebat etiam,
quatenus in poſſeſſionem mittebat, quæ omnia
colliguntur ex l. 1. infr. tit. 2. & latiſſimè agit
de differentijs inter magiſtratum, & iudicem,
& inter ius dicere, & iudicare, Excellentiſſi-
mus, & eruditus D. Io. Vaudus lib. 1. varia-
rum quæſt. cap. 10. ſecunda quoque inductio fa-
cile tollitur, quia non ſupponit hic tex. omnes
errare magiſtratus, ſed eos, qui, cum habeant
ſpecialiter tributum merum imperium lege, vel
S. C. mandant illud. Nec facit negocium ter-
tia, propterea quòd ſpeciali iure, ex cauſa ab-
ſentiæ poteſt mandari merum imperium, ſpe-
cialiter tributum, ergo ius commune, quoad
imperium ſpecialiter tributum eſt in contra-
rium, quia ſcilicet mandari non poteſt, ſed
non inde ſequitur, vt imperium merum, quod
competit iure proprio, non poſſit mandari.
139 Nec obſtat ſecundum argumentum, peti-
tum a d. l. ſolent, & a d. l. nemo poteſt, quia
præfatæ quoquè leges, loquuntur de his, qui ha-
bent imperium datum, & conceſſum, & ſic ad-
uenticium, non ingenitum, & coeuum, id quod
fit probabile per regulam l. noſtræ, quæ vult,
mandata iuriſdictione, omnia transferri, quæ
competunt iure magiſtratus, debet ergo vtra-
que lex allegata, ab hac lege noſtra interpreta-
tionem recipere, præſertim, quia lex noſtra eſt
generalis, & occaſione generalis materiæ cri-
minalis facta, cum ſit deſumpta ex lib. 1. quæſt.
Papin. vt patet ex inſcriptione. leges autem in
contrarium adductæ fuerunt factæ in materia
particulari, cum vtraque fuerit deſumpta ex
lib. 1. de off. proconſ. Vlpiani I. C. Procon-
ſul enim non habebat merum imperium iure
magiſtratus, ſed ſpecialiter tributum, vt om-
nes admittunt. Præterea fit etiam probabile
ex verbis dictarum legum, dum dicunt non poſ-
ſe quempiam gladij poteſtatem, ſibi datam ad
alium transferre, datur enim poteſtas, quæ ſpe-
140 cialiter tribuitur, non quæ creatur, & na-
ſcitur cum ipſo magiſtratu.
141 Nec facit negocium vltimum argumentum,
quia, omiſſis alijs reſponſionibus, quæ poſſent
afferri, conſidero ego aliud eſſe, quòd ſit electa
induſtria perſonæ ad ſuſtinendum magiſtratum,
aliud, quod ſit electa ad aliquid ſpecialiter pera-
gendum, vbicũque enim eſt electa induſtria per-
ſonæ, ad ſuſtinendum magiſtratum, certè non
poteſt, magiſtratum illum a ſe abdicando, al-
teri conferre, nihil tamen eſt impedimento quo
minus iuriſdictionem, quam habet alteri man-
det, vel iudices det, proprium enim magiſtra-
tuum eſt ius dicere, quod conſiſtit etiam in
mandanda iuriſdictione, & in dandis iudicibus.
l. imperium infr. de iuriſdic. omn. iud. præter-
quamquòd, ſi omnia per ſe extra ordinem expe-
dire vellet, non poſſet, eſt ergo electa induſtria,
non ſolum ad iudicandum, ſed etiam, & magis
principaliter, ad ius dicendum, quia veriſimile
ſit, eum, cui magiſtratus datus eſt, non niſi do-
ctis, & probis viris iuriſdictionem ſuam man-
142 daturum, dum igitur mandat iuriſdictio-
nem, vel dat iudicem magiſtratus, in ijs, quæ
competunt iure magiſtratus, tantum abeſt, vt
ſuſtituat, vt quinimo potius exerceat magiſtra-
tum, cuius munus eſt dare iudicem, & deman-
dare iuriſdictionem, quam habet vbi opus ſit,
arg. l. imperium infr. de iuriſdic. omn. iud. vbi
verò aliquid conceſſum eſt alicui ſpecialiter,
in quo eſt electa induſtria perſonæ, non poteſt,
demandari, &, ſecundum hos terminos, pro-
cedit tex. noſter.
143 Nec obſtat d. l. 1. de off. Præfect. prætor.
quia, grauitas, explorata fides, & ſingularis
induſtria, ob quam ad culmen præfecturæ præ-
ſumitur aliquis euectus, non eſt in cauſa, vt ipſe
non poſſit iuriſdictionem demandare, iudices
dare, & cauſas etiam meri imperij committere.
ſed operatur, vt ipſe non poſſit præfecturam al-
teri concedere, vtquè non detur appellatio, vt
eſt expreſſum in d. l. 1. in effectu, ſemper ratio
induſtriæ, eſt in cauſa, vt illud, ad quod prin-
cipaliter eſt, quis electus, non poſſit alteri com-
mitti, ſed non eſt impedimento, quominus com-
mittatur aliquid, quod ſit ſub eo, ad quod prin-
cipaliter eſt electa induſtria, hinc is, cui man-

data eſt iuriſdictio, alteri demandare non po-
teſt. l. fin. inſr. eod. iudicem tamen dare poteſt
l. cum Prætor de iud. iudex autem datus à ma-
giſtratibus, nec iudicem dare poteſt l. a iudice
C. de iudicijs. His ergo rationibus ductus, aduer-
ſus omnes, venio audacter in hanc ſingularem
opinionem, vt credam merum imperium, ſui
natura, eſſe delegabile, etiam ab inferioribus
à principe, dummodo illud habeant iure ma-
giſtratus, quod fieri poſſe, ni fallor, aperte
demonſtrauimus. Hodie autem quin ſit dele-
gabile non eſt dubitandum, vt ſentit etiam Cu-
iacius hic in fine.

144 Supereſt modo, vt ſecundum articulũ diſcu-
tiamus, vtrum ſcilicet a delegato principis, me-
ri imperij cauſæ poſſint delegari. in hac igitur
grauiſſima difficultate, ſunt pugnantes DD. opi-
niones, altera eſt Affirmantium Principis de-
legatum, meri imperij, cauſas, poſſe ſubdele-
gare, & hanc tenuit gloſſ. parum ſibi conſtans
ad l. 1. C. qui pro ſua iuriſdict. Iaſ. ad l. à iudi-
ce, circa fin. C. de Iudic. verſic. quarto limita
Dec. ad c. 3. in 2. notab. verſic. tertio pro iſta,
extra de off. & poteſt. Iud. delegat. Alciat. ad c.
quod ſedem extra de offic. ord. num. 82. Io: Ba-
ptiſta Caccialupus ad l. more num. 11. infra tit.
2. vbi dicit hanc opinionem quandoque probaſ-
ſe Rotam Romanam, eandemque ſeruari in Cu-
ria Delfinatus, Guido Papa Quæſt. 624. ſequun-
tur etiam DD. communiter Bartolus num. 10.
Iaſ. num. 63. & 64. Sebaſt. Sap. num. 35. Dec.
num. 84. in fin. Purpur. num. 627. hæc, tandem
eſt communis, & recepta ſcribentium opinio, vt
de communi teſtantur omnes, & de magis com-
muni M. Ant. Bellarmat. num. 46. nec non Curr.
Iun. num. 74. & 89. nititur autem opinio pluri-
bus, iiſdemque vrgentiſſimis rationibus.

145 Primum autem adducitur tex. in l. à iudice
C. de iud. quę hoc modo poteſt vrgeri. lex in-
definitè loquens, perinde eſt, ac ſi loqueretur vni
uerſaliter, ſed d. l. à iudice indefinitè, & gene-
146 raliter dicit, licere Principis delegato ſubde-
legare, ergo perinde eſt, ac ſi vniuerſaliter lo-
queretur, arg. eorum, quæ tradit Bar. ad l. ſi plu-
ribus ff. de leg. 2. & conſequenter habet locum
huiuſmodi facultas ſubdelegandi, etiam in cau-
147 ſis meri imperij; oratio enim ſumpta ex vni-
uerſo, ſi redderetur falſa in vno, eſſet vniuerſa-
liter falſa l. ſi is, qui ducenta §. vtrum ff. de
reb. iud.

148 Secundo adducitur l. vnica C. qui pro ſua
iuriſd. Iudic. dare darine, poſſunt, in cuius fine
permittit Principis delegato, vt poſſit ſubdele-
gare, nullo perſonarum, cauſarumue habito
tractatu, quod cum ita ſit lex generaliter, & vni-
uerſaliter loquens, debet generaliter intelligi l.
1. §. generaliter ff. de leg. præſt. ſed d. l. genera-
liter vult Principis delegatum poſſe ſubdelega-
re, nullo habito diſcrimine perſonarum, vel cau-
ſarum, ergo poterit ſubdelegare etiam cauſas
meri imperij, alioquin fieret differentia inter
cauſam, & cauſam, contra verba expreſſa il-
lius legis, quæ ſi ad cauſas ciuiles reſtringeretur,
eſſet etiam de indubitabili, contra l. quod labeo
de Carb. edict.

149 Tertio per tex. in c. finali extr. de off. & po-
teſt. iud. deleg. qui poteſt duobus modis induci,
primum quatenus ſupponit indefinitè licere de-
legato principis vices ſuas alteri mandare, hoc
modo videlicet, cum generaliter ſit conceſſum,
in priuilegium delegato principis, vt poſſit ſub-
delegare, veriſimile eſt, vt illas omnes cauſas
poſſit ſubdelegare, quas poteſt princeps delega-
150 re, cum nulla in hac materia reperiatur ex-
ceptio, ſed poteſt princeps etiam meri imperij
cauſas delegare, ergo eaſdem poteſt ſubdelega-
151 re illius delegatus, præſertim, cum ſubroga-
tum ſapiat naturam illius, in cuius locum ſub-
rogatur, in eo, in quo ſubrogatur l. ſi eum §.
qui iniuriarum ff. ſi quis Caut. §. fuerat inſt. de
act. nec eſt diuerſa ratio in hoc, inter principem,
& illius delegatum, quando cauſa eſt commiſ-
ſa ſimpliciter, nec eſt expreſsè ſublata facultas
ſubdelegandi, generaliter Principis delegato
permiſſa. Præterea poteſt induci etiam alio mo-
152 do. Exceptio, in vno, vel altero caſu, fir-
mat reg. in contrarium l. nam quod liquidè ff.
de pen. leg. Bal. ad l. omnes populi ſupr. de iuſt.
153 & iur. num. 84. ſed in eodem cap. fin. à regu-
la, quæ tribuit delegato Principis facultatem
ſubdelegandi, excipitur ſolummodo caſus, vbi
expreſsè ſit electa induſtria perſonæ, igitur in
omnibus alijs caſibus firmat regulam in contra-
rium, vt principis delegatus poſſit ſubdelegare.
154 Quarto, idem ſtatuendum eſt de mero im-
perio, quod de reſeruatis principi, cum merum
quoque imperium, ſecundum communes tradi-
tiones, ſit quoddam reſeruatum principi, non
155 competens iure proprio, niſi eidem principi,
156 ſed delegatus à Principe, etiam in reſeruatis
eidem principi, poteſt ſubdelegare, nihil ergo
eſt impedimento, quominus meri imperij cau-
ſæ à principis delegato ſubdelegentur.
157 Minor probatur, quia cauſæ inquiſitionis ſũt
de reſeruatis ſummo Pontifici, gloſ. eſt in c. quod
158 translationem, de off. ordinar. at inquiſitores
à ſummo Pontifice delegati, ad inquirendum
de hæreſi, poſſunt vices ſuis alteri demandare
clem. 1. §. 1. verſ. verum, & §. pen. de hęret.
igitur etiam, in reſeruatis principi, delegatus
159 poteſt ſubdelegare. probatur etiã eadem mi-
nor, quia abſolutio ab excommunicatione, ob
manus iniectionem in clericum, eſt de reſeruatis
ſum. Pontiſ. can. ſi quis ſuadente diabolo 17.
160 quæſt. 4. At talis abſolutio poteſt ſubdele-
gari c. vltimo de off. ordin. ergo etiam in reſer-
uatis Principi, delegatus habet ſubdelegandi
poteſtatem.
161. Quinto, & vltimo omiſſis alijs leuioribus,
quæ facile reſponſione tolluntur, vt eſt videre

apud

apud Excellentiſſ. D. Præſid. Menoch. lib. 1. de arbitr. iud. quæſt. 54. vbi a nu. 16. vſque ad finem treſdecim affert, pro hac opinione, arg. poſſumus nos, hoc pacto, raciocinari. tunc demum poſſet dubitari, an delegatus principis meri imperij cauſas poſſet delegare, quando merum imperium, ſui natura, eſſet indelegibile, ſed, apud nos, eſt delegabile, vt probauimus ſupra, quinimo a Principe, ſecundum communes quoque traditiones eſt delegabile, igitur, nulli dubium eſt, poſſe principis delegatum, cui ſimpliciter, & generaliter eſt conceſſa facultas delegandi, meri etiam imperij cauſas ſubdelegare, cum in eum fecerint tranſitum, ſecundum naturam, & qualitatem delegabilem, pro vt erãt apud principem, &, hoc modo argumentando, non tollunt difficultatem reſponſiones allatæ ad argu. Bar. cenſetur enim facta delegatio, ſecundum naturam delegati a principe, qui poteſt ſubdelegare, arg. l. plenum, §. equitij de Vſu, & habitat.

His tamen non obſtantibus, arbitror veriorem eſſe contrariam opinionem, quam tenuit gloſ. hic, & etiam ſequuti ſunt Petr. de Bellapertic. Iac. Butrig. & Cyn. tam hic, quàm ad l. 1. C. qui pro ſua iuriſdict. vbi eandem probant opinionem Salyc. & Fulgoſ. quam tenuit etiam Io: Andreæ in addit. ad ſpeculat. in tit. de Iudic. deleg. §. vlt. verſic. item, quod eſt delegatum, ſequitur etiam Gaſpar Valaſch. ad l. Imperium infra de iuriſdict. omn. Iud. nu. 220. & ibi Io: Longouall. n. 156. ſequuntur etiam hic Alberic. nu. 22. Alex. nu. 30. Barth. Soc. nu. 11. Curt. Iun. nu. 74. cum ſeq. Ludouic. Gozadin. num. 10. Paul. Orian. nu. 161. Iac. Niger. num. 141. M. Anton. Bellarmat. nu. 40. circa fin. Io: Bolog. nu. 138. & Camil. Plaut. lib. 2. in verſ. iure magiſtratus nu. 137. hanc tenent etiam hic Pyrr. Alphan. nu. 291. & Angel. Matheac. nu. 178. pro hac reſpondit Ruin. conſ. 161. nu. 13. lib. 3. & hanc receptiorem eſſe, & in Burdegalenſi curia obſeruari, dixit Boer. quęſt. 6. in fin. quam tenent etiam Vacon. lib. 6. declarat. declarat. 84. & Menoch. lib. 1. de arbitr. Iudic. quæſt. 54. nu. 3. & hanc veriorem eſſe arbitror.

162 Primum, quia vbicunque eſt electa induſtria perſonæ, is, cui aliquid demandatum eſt, alteri mandare non poteſt l. vnica §. ne autem C. de caduc. tol. l. inter artifices, infra de ſolut. cum alijs ſupra adductis. At vbicunque Princeps alicui mandat grauiſſimas meri Imperij cauſas, cenſetur electa induſtria perſonæ, arg. l. 1. ſupra de off. Præfect. Prætor. faciunt tradita per Iaſ. ad l. à Iudice C. de Iudic. igitur is delegatus, cui Princeps merum Imperium demandauit, alteri delegare non poteſt.

163 Secundo, ſi de quo magis videtur ineſſe, & non ineſt, ergo nec de quo minus l. 4. ſupra de Senatoribus, cum alijs adductis per Vigel. in ſua Dialectica iuris lib. 2. in loco à comparatis, reg. 2. Sed magis videtur ineſſe, vt cauſas meri Imperij poſſit delegare ordinarius, quàm delegatus, tum quia magis occupatus, & pluribus cauſis impeditus, quam ob cauſam facilius conceditur delegatio, arg. tex. in §. ad hæc C. de Iudic. tum, quòd firmiorem habet iuriſdictionem, vt concludebamus cum cõmuni opin. ad Rubr. ſupra eodem, & tamen non ineſt, quia nec ordinarius poteſt meri imperij cauſas, ſecundum communem opinionem, niſi ex cauſa abſentiæ delegare, igitur multo minus poteſt Principis delegatus.

164 Tertio, delegatus à lege non poteſt meri Im-
165 perij cauſas demandare, vt patet in tex. no-
166 ſtro, ſed delegatus à Principe, eſt delegatus
legis, cum Princeps ſit lex vina in terris §. vlt. in
Auth. de conſulibus, non poteſt ergo meri Imperij cauſas delegare.

167 Quarto nemo, qui mandatam habeat Iuriſ-
dictionem, poteſt eam alteri demandare l. vlt. in-
fra eod. iuncta l. more maiorum infra de iuriſ-
168 dict. omn. iudic. ſed Principis delegatus man-
datam habet Iuriſdictionem, vt nemo negat, igitur non poteſt eam alteri ſubdelegare, & hoc eſt argumentum tutiſſimum, & inſolubile ſine cauillatione, pro hac ſententia.

169 Quinto, & vltimo, qui niſi per ſe litem examinet vnam cum conſiliarijs, punitur, delegare ſine dubio non poteſt. At delegatus Principis, hodie, niſi per ſe vna cum Conſiliariis, litem examinet, punitur, vt patet in §. vltimo in Auth. vt defuncti, ſeu funera eorum, & apertius in Auth. ad hæc C. de iudic. quæ corrigit d. l. à Iudice, ergo delegatus Principis, ſubdelegare non poteſt. Quicquid dicat ibi gloſ. quæ tex. illum non intelligit, vt obſeruat etiam Angel. Matheac. hic in fin. ſub num. 181.

170 Accedat etiam ſexto, & vltimo, quòd nemo poteſt eam Iuriſdictionem mandare, quam habet Principis conſtitutione ſpecialiter conceſſam, vt expreſsè habetur in hac l. noſtra, ſed Principis delegatus non iure Magiſtratus, ſed Principis conſtitutione, Merum Imperium habeat, neceſſe eſt, igitur non poteſt illud alteri demandare.

Et, ex his, puto veriorem eſſe poſteriorem hanc ſententiam negatiuam, contra Bart. quàm contra communem eſſe dicunt, dubitari tamen hodie poteſt, quænam ſit magis communis.

171 Non obſtat primum, de d. l. à iudice, argu-
mentum, quia loquitur de iudice dato, non de
eo, cui mandata ſit iuriſdictio, ſenſus ergo eſt,
vt iudex datus à Principe, poſſit ex priuilegio
iudicem dare, non autem is, cui mandata ſit iu-
riſdictio, iuriſdictionem mandare, regula enim
eſt certa, vt qui mandatam habet iuriſdictio-
nem, mandare non poſſit l. fin. infr. eod. l. mo-
re maiorum infr. de iuriſd. omn. iud. & ratio
172 forte eſt, quia, qui mandatam habet iuriſdi-
ctionem, vſum tantum habet, vt in hac eadem

173 l. noſtra,

173 l. noſtram, §. qui mandatam, qui verò vſum
habet, alteri cedere non poteſt, inſt. in princ.
174 de vſu, & habit. dare autem iudicem, perti-
net etiam ad vnumquemque, cui ſpecialiter hoc
ſit conceſſum, lege, S. C. vel principis conſtitu-
tione, quapropter, cum d. l. a iudice, & l. vni-
ca C. qui pro ſua iuriſd. quę ſunt Principum con-
ſtitutiones, ſit ſpecialiter conceſſum iudici da-
to à principe, vt poſſit iudicem dare, nihil im-
pedimento eſt, quominus det, & ratio, cur hoc
fuerit potius conceſſum iudici dato, vt iudicem
daret, quàm ei, cui mandata eſt iuriſdictio, vt
175 iuriſdictionem mandaret, ea etiam forte fuit,
quia, mandãdo iuriſdictionem, Princeps videtur
ſpecialiter eligere induſtriam perſonæ, cum hoc
176 faciat animo deliberato, & proprio motu,
dando autem iudicem, facit actum, non motu
proprio, ſed ad petitionem partium, ſi ergo
partes patiantur datum iudicem, iudicem dare,
non videtur hoc denegandum, præſertim, quia
ſemper pars grauata poterit appellare, de iudi-
ce dato, ad dantem d. l. 1. C. qui pro ſua iuriſd.
vbi de eo, cui mandata eſt iuriſdictio, ad man-
dãtem, appellatio non datur l. 1. infr. quis,
& à quo.
177 Nec obſtat ſecundum, quia d. quoque l. 1. C.
qui pro ſua iuriſd. loquitur de iudice dato, vt
patet, tam ex rub. quæ inſcripta eſt, qui pro ſua
178 iuriſdictione iudices dare dariue poſſunt, ſe-
cundum quam, debet lex intelligi per l. imperа-
tor ff. de in diem adiectum, quod hoc expreſſum
eſt in verbis, in quibus fit vis pro contraria opi-
nione, inquit enim tex. hæc teneant, niſi iudi-
ces a nobis delegãntibus dati, alijs cauſas dele-
gauerint &c.
179 Nec obſtat tertium, quia d. quoque cap.
fin. loquitur expreſsè de iudice dato, inquit enim
tex. ſi iudex tertius, licet ex officio noſtro, vel
de aſſenſu partium, pro communi, a nobis da-
tus eiſdem, alij delegauerit, vices ſuas (dein-
de ſubdit) cum delegato a principe, id conce-
datur a iure, & ſic habet relationem ad ius ci-
uile, quo permiſſum eſt Principis delegato, ideſt
iudici dato, vt poſſit ſubdelegare, dando iudi-
cem, non autem iuriſdictionem mandando.
180 Non obſtat quartum, quia iura illa, a qui-
bus illud petitur argumentum, partim proce-
dunt ſpeciali fauore fidei, partim loquuntur in
legato principis, cui fuit expręſsè data facultas
ſubdelegandi, vel forte omnia loquuntur in iu-
dice ordinario delegante, non in delegato ſub-
delegante, vt colligitur ex gloſ. in d. c. fin. de
off. ordin. & in ijſdem terminis videtur proce-
dere d. clem. 1. inquiſitor enim in ijs, quæ ad
fidem pertinent, ordinarius potius iudex, quàm
delegatus videtur.
181 Nec facit negocium quintum, quia opina-
mur nos, merum imperium, ſui natura, eſſe de-
legabile, ſed non inde ſequitur, vt ſit ſubdele-
gabile, nec enim iuriſdictio, quæ, ex conſenſu
omnium, eſt delegabilis, ſubdelegari, & manda-
ri poteſt ab eo, qui mandatam habet, repugnant
enim regulæ generales l. fin. infr. eod. & l. more
maiorum infr. tit. 2.
182 Quòd ſi quis velit contrarias opiniones, in
hac materia, componere, & conciliare, adhibeat
hanc diſtinctionem, aut dubitamus, an is, qui
mandatam habet iuriſdictionem a principe, vel
qui iudex ab eo datus eſt, & ſic generaliter, an
delegatus principis poſſit ſubdelegare cauſas
meri imperij, mandando iuriſdictionem, & im-
perium ipſum transferendo, & non poteſt d. l.
fin. & d. l. more, aut dubitamus numquid poſ-
ſit eaſdem cauſas meri imperij ſubdelegare, non
mandando iuriſdictionem, ſed iudicem dando,
& tunc ſi in cauſis criminalibus dantur iudices,
quod facile crediderim, licet de illis mentio-
nem de iure factam reperire non potuerim, ſed
ſolummodo publicorum iudiciorum quæſitorũ,
concluderem poſſe, per generalitatem d. l. a iu-
dice, & d. l. vnicæ C. qui pro ſua iuriſdictione,
niſi ſint correctę a d. auth. ad hæc C. de iud.
183 Colligo nunc cum Bar. & cæteris interpræti-
bus, mixti imperij cauſas delegari non poſſe, ve-
rum quia hæc quoque concluſio dubia eſt, pro-
pterea eandem in quæſtionem voco, ſunt ergo
diuiſi, in hac iuris controuerſia, interprætes in
contrarias claſſes, credidit enim Azo in ſum. C.
de iuriſd. omn. iud. num. 19. mixti imperij cau-
ſas, delegari non poſſe, ſequuntur, poſt gloſ. hic
Odoffred. num. 3. Bar. num. 3. & num. 8. Bald.
Angel. Caſtrenſ. Roman. & Soc. num. 1. Zaſius
quoque num. 1. Alex. num. 1. & num. 32. cum
ſeq. Iaſ. num. 28. & num. 58. Dec. num. 28. 29.
33. Curt. Iun. num. 23. & 24. Cag. num. 21. &
24. Bologn. num. 41. Hipp. Riminal. num. 71.
Martin. Monter. num. 16. & 17. & hæc eſt com-
munis opinio, vt de communi teſtatur Camill.
Plaut. hic lib. 1. in declarat. num. 26. & pro hac
opinione plura afferuntur.
184 Primum autem hoc modo ratiocinantur,
quæcumque, non iure magiſtratus competunt,
ſed ſpecialiter tribuuntur, mandata iuriſdictio-
ne non transferuntur, vt habetur in prima regu-
la legis noſtræ, ſed mixtum imperium ſpeciali-
ter tribuitur, non competit iure magiſtratus,
mandata ergo iuriſdictione non transfertur. Mi-
nor propoſitio probatur, quia illud dicitur ſpe-
cialiter tributum, quod non omnibus competit
magiſtratibus, ſed aliquibus tantummodo ſpe-
cialiter, & in priuilegium, vt dicunt arg. §. ſed
quod principi Inſt. de iure nat. gent. & ciuil. ſed
mixtum imperium eſt eiuſmodi, cum maioribus
magiſtratibus competat ſolummodo, non au-
tem minoribus l. ea, quæ infr. ad municip. iun-
cta l. iubere infr. tit. 2. igitur mixtum imperium
ſpecialiter tribuitur, non competit iure magi-
ſtratus.
Secundo incluſio vnius eſt excluſio alterius l.
cum prætor de iud. ſed in tex. noſtro includitur,

vt ſola

vt ſola iuriſdictio a præſente, & ſine cauſa poſ-
ſit mandari, ibi nempe, cum alias iuriſdictio
etiam à preſente mandetur, igitur excluditur
etiam vnumquodque imperium.
185 Tertio, & vltimo, paucis plura perſtringen-
do, &, leuioribus omiſſis, vtor, ad mentem in-
terpretum, hac ratione. datio tutoris interpo-
ſitio auctoritatis ſuper alienationibus minorũ,
& ſuper tranſactione alimentorum, neque im-
perij ſunt ſcilicet meri, de quo intelligitur in
dubio, cum verba ſint intelligenda in potentio-
186 re ſignificatu l. 1. §. qui in perpetuum, ff. ſi
ager vectigal. vel emphiteut. pet. neque ſimpli-
cis iuriſdictionis, cum demandari non poſſint,
ſupereſt ergo, vt ſint mixti imperij, de datione tu
toris, neque imperij, neque iuriſdictionis eſſe, eſt
expreſſum in l. Muto. §. tutoris datio ff. de tutel.
de auctoritate autem interponenda ſuper ali-
enationibus minorum, & ſuper tranſactionibus
alimentorum, patet non eſſe meri imperij, quia
non pertinent ad crimina, nec ſimplicis iuriſdi-
ctionis, quia non delegantur, omnes ergo cau-
ſæ huiuſmodi ſunt mixti imperij, at cauſæ huiuſ-
modi non delegantur l. cum ij §. 1. iunct. §. ſed
nec mandare ff. de tranſact. l. 2. infr. eod. l. nec
mandare infr. de tut. & curat. datis ab his, ergo
mixti imperij cauſæ non demandantur.

His tamen, & ſimilibus non obſtantibus, in
contrariam iuerunt ſententiam, opinantes, mi-
xtum imperium eſſe delegabile, quamplurimi,
& præſertim Placent. & Guilielm. qui conten-
dunt mixtum imperium, & ſimplicem iuriſdi-
ctionem, vnum, & idem eſſe, & hanc eandem
opinionem ſecuti ſunt expreſſe, ad l. imperium
infr. tit. 2. Guid. Suzzar. Rainer. Alber. & Fulgoſ.
& alij, & præſertim Io. Longouall. num. 146. vbi
appellat hanc opinionem veriorem ipſa veri-
tate, Coraſ. num. 26. & Ant. Gouean. circa finem,
ſequuntur etiam DD. hic, & præſertim Marius
Salomonius num. 11. Paulus Orian. num. 35. Co-
raſ. hic ſibi ipſi conſtans, & in §. qui mandatam
num. 13. Marc. Ant. Muret. & Camill. Plaut. lib. 1.
in declarat. num. 26. & 67. cum ſeq. hanc opini-
onem defendit Alciatus lib. 2. paradox. cap. 1.
num. 2. Claud. Cantiunc. in ſuo tractatu de off.
iud. num. 15. & 16. Duaren. in ſua Metho. tract.
infr. ad tit. de iuriſd. omn. iud. cap. 7. & nouiſſimè
eruditiſſ. Dominus Io. Vaudus lib. 2. variarum
quæſt. cap. 33. nec non Andr. Fach n. lib. 9. con-
trouerſ. iur. cap. 98. qui latius hanc contro-
uerſiam examinat, & in fine diſtinguit. lib. 12.
cap. 96.
187 Primum quia, quæcumque competunt iure
magiſtratus, ſunt ſui natura delegabilia, vt
apertè dicitur hic, mixtum imperium compe-
tit iure magiſtratus, ergo eſt ſui natura dele-
188 gabile. Minor præpoſitio probatur, primum
quia eodem iure, quo competit iuriſdictio, ne-
189 ceſſe eſt, vt competat mixtum imperium,
cum ſemper mixtum imperium cohereat iuriſ-
dictioni, hac eadem l. noſtra, in fin. & iuriſdi-
ctio mixto imperio dicatur ineſſe l. imperium
infr. tit. 2, quam ob cauſam dicitur mixtum,
ideſt immixtum iuriſdictioni, ita vt ſint, qui non
credant hoc genus imperij realiter a iuriſdictio-
ne diſtingui, quemadmodũ videbimus ad d. l. im-
perium, ſed iuriſdictio competit iure magiſtra-
190 tus, vt nulli dubium eſt, ergo eodem iure
competit mixtum imperium, ſine cuius modica
coercitione iuriſdictio nulla eſt l. vlt. in fin. infr.
eod. Præterea ſi mixtum imperium, & merum,
aliquibus magiſtratibus non competeret iure
proprio, illud ſequeretur incommodum, vt
omnes magiſtratus eſſent æquales, quandoqui-
191 dem omnes magiſtratus ſolam haberẽt iuriſ-
dictionem, ſed hoc conſequens eſt falſum, quia
aliqui magiſtratus ſunt maiores, aliqui medij,
aliqui minores, vt patet ex ſupr. tradita decla-
ratione in prçiudijs, & eſt tex. in §. illud in Auth.
de appellat. & infr. quæ temp. appell. debeant.
ergo falſum eſt etiam antecedens, nec dicatur,
magiſtratus maiores, idcirco maiores eſſe, quia
plura habeant ſpecialiter tributa, nam adhuc
verum eſt maiores magiſtratus non differre a
minoribus, in ijs, quæ iure magiſtratus ſolent,
192 competere, ea enim, quæ ſpecialiter tributa
ſunt, extrinſecus obueniunt, & certè, vt dicit
Salomon. hic nu. 9. rediculum eſt, vt maiorum
magiſtratuum auctoritas, & poteſtas per acci-
dens ſit aucta.
193 Secundo, mixtum imperium illud eſt, quod
iuriſdictioni coheret, tex. eſt in l. noſtra, in fine,
& in d. l. imperium, ſed huiuſmodi imperium,
quod iuriſdictioni coheret, tranſit in delegatum,
vt habetur expreſſe in l. noſtra in fine, igitur
mixtum imperium, mandata iuriſdictione, tran-
sfertur, & cõſequenter ſui natura eſt delegabile.
194 Tertio omne imperium, quod non eſt merũ
eſt mixtum, per locum a diuiſione, & per tex.
195 in ſępius repetita l. imperium, ſed imperi-
um, quod non eſt merum, mandata iuriſdictione
transfertur, eſt tex. expreſſus in l. fin. in fin.
infr. hoc eod. tit. noſtro, igitur mixtum impe-
rium, ſui natura, eſt delegabile.
196 Quarto, cui iuriſdictio datur, ea quoque cõ-
ceſſa videntur, ſine quibus iuriſdictio explicari
non poteſt l. 2. infr. tit. 2. ſed datur iuriſdictio
vbi delegatur §. qui mandatam infr. hac eadem
lege noſtra, ergo intelligitur conceſſum quo-
197 que mixtum imperium, ſine quo iuriſdictio
nulla eſt l. fin. infr. eod.
198 Quinto, & vltimo, dare bonorum poſſeſſio-
nem, quia de damno infecto non caueatur, ven-
tris nomine, vel legatorum ſeruandorum gratia,
ſine dubio eſt mixti imperij d. l. imperium, ſed,
vt detur bonorum poſſeſſio, poteſt mandari l. co-
gnitio §. vt poſſeſſio bonorum infr. eod. ergo
cauſæ mixti imperij ſunt delegabiles.
199 Non obſtant nunc contraria, & præſertim
primum argumentum, quia immo mixtum im-
perium

perium competit iure magiſtratus, nuſibi enim
probatur, lege ſenatuſconſulto, vel principis con-
ſtitutione illud tribui, quandoquidem exempla,
quæ ponuntur in l. noſtra, ſunt de mero imperio.
Præterea, vbi ſpecialiter tribuuntur, admittimus
mandari, & delegari non poſſe, quia hoc ipſum
per generalem regulam l. noſtrę ſtatuendum eſt,
etiam ea ſcilicet, quę ſimplicis sũt iuriſdictionis,
ſi ſpecialiter tribuantur, mandari non poſſe.

200 Accedat etiam, quod vix eſt, imo ne vix qui-
dem, vt reperiatur magiſtratus, qui ſolam ha-
beat iuriſdictionem, ſine eo imperio, ſine quo
non poteſt iuriſdictio explicari, quod tamen, ſi
concedamus, non propterea ſpecialiter dicitur
conceſſum magiſtratibus illud habentibus, alio
enim modo intelligitur ſpecialiter aliquid tri-
butum magiſtratibus, quando ſcilicet eiuſmo-
di conceſſio non eſt ingenita, & nata cum vni-
uerſali poteſtate magiſtratus, ſed aduentitia, &
conceſſa magiſtratui iam inſtituto, vt ſentiũt hic
Mar. Salomon. nu. 10. & Muret. in princ. & nos
ſupr. tradidimus.

201 Nec obſtat ſecundum, quia argumentum ab
incluſione, valet ad excluſionẽ diſſimilium, & ſe-
paratorum, non ad excluſionem ſimilium cõne-
xorum, & eandem rationem habentium, cuius
modi eſt mixtum imperium, reſpectu iuriſdictio-
nis, a qua ſeparari non poteſt, incluſio igitur iu-
riſdictionis, non excludit mixtum imperium, cui
eadem iuriſdictio ineſt. d. l. imperium. Pręterea
incluſio iuriſdictionis, de qua hic, excludit impe-
rium ſpecialiter tributum, de quo loquitur l. no-
ſtra, non illud, quod competit iure magiſtratus.

202 Nec obſtat tertium, & vltimum quia non te-
net ſequela, aliquid non eſt meri imperij, nec iu-
riſdictionis, ergo eſt mixti, eſt enim reperire
ea, quæ neque alicuius imperij ſunt, neque iu-
riſdictionis, cuiuſmodi eſt datio tutelæ, quę, ſe-
cundum Ant. Gouea. pertinet potius ad quod-
dam quaſi officium paternum, quam ad offici-
um iudicis, & propterea non ſolet competere,
niſi ei ſoli, cui nominatim hoc dederit lex. vel
203 S. C. vel princeps, qui videntur eſſe patriæ,
quodammodo, parentes tex. eſt in l. muto ſ. tu-
toris datio ff. de tutel. non ergo, quia ſit mixti
imperij, non poteſt mandari datio tutoris ſi ad-
mittamus mixti imperij eſſe, quod puto verius,
cum iudex cogat homines tutelas ſuſcipere, ſed
quia ſpecialiter tribuitur, quo caſu, nec ea, quæ
ſimplicis iuriſdictionis ſunt, poſſunt demandari,
per generalem regulam l. noſtræ, nec tenet alia
conſequentia, non poteſt delegari, ergo non eſt
ſimplicis iuriſdictionis, quia, ſi ſimpliciter, &
nominatim tribuatur, etiam id, quod ſimplicis
iuriſdictionis eſt, mandari non poteſt, &, hanc ob
cauſam, ni fallor, datio tutoris, interpoſitio au-
ctoritatis ſuper alienationibus minorum, & ſu-
per tranſactionibus alimentorum, demandari
non poſſunt, hæc enim omnia, vel neque impe-
rij, neque iuriſdictionis ſunt, vel non ſunt, neque
204 imperij, neque iuriſdictionis contentioſæ, ſed
voluntariæ iuriſdictionis, arg. l. 2. ſupr. de off.
proconſ. quæ voluntaria iuriſdictio, potius offi-
cium paternum, quam iuriſdictionem ſapere
uidetur, & de datione tutelæ eſt tex. expreſ-
ſus in d. ſ. tutores, tribuitur enim lege S. C. vel
principis conſtitutione nominatim. de auctori-
tatis interpoſitione, ſuper tranſactione alimen-
torum, eſt tex. in l. cum ij, in ſ. 1. & in ſ. vltimo
infr. de tranſactionibus, de interpoſitione au-
tem auctoritatis ſuper alienationibus, eſt tex.
expreſſus in l. 1. ſ. 1. & in l. magis puto ſ. ſi
pupillus, verſ. non paſsim infr. de reb. eorum.
tradit Longouall. ad l. imperium infr. tit. 2. nu.
51. cum ſeq. Non recedo igitur ab hac poſterio-
re ſententia, quod ſi quis velit conciliare con-
trarias opiniones poterit etiam diſtinguere, vt
facit Andre. Fachine. lib. XII. contr. iur. cap. 97.
Conſtat ergo ex his, quæ hactenus dicta ſunt,
primam, & ſecundam concluſionem, quas col-
ligebamus ex hoc tex. ad mentem interpretum,
nec probari in eo, nec in ſe veras eſſe, illis ergo
205 omiſſis, colligo ergo primo loco. ea, quæ ſpe-
cialiter lege, vel S. C. vel principis conſtit. tri-
buuntur, mandata iuriſdictione non transferun-
tur, quam quidem concluſionem intelligo ego
generaliter, pro vt verba ſonant, ſiue id quod
ſpecialiter tribuitur, & nominatim, ſit meri im-
perij, ſiue mixti, ſiue ſimplicis iuriſdictionis,
exempla autem afferuntur de imperio, quia fre-
quentius accidit, vt merum imperium ſpeciali-
ter tribuatur, & nominatim, non tamen inde ſe-
quitur, vt non etiã, ea quæ imperij non ſunt, ſpe-
cialiter quandoque mandentur, quod vbi quan-
doque accidit, eſt in cauſa, vt etiam illud, quod
eſt vniuscuiuſque facultatis, nequeat delegari,
etiam ſcilicet ſi ſimplicis iuriſdictionis ſit, qua-
propter, quia facultas delegandi videtur ſpecia-
liter conceſſa, propterea dubium eſt apud inter-
pretes, an poteſtas eiuſmodi delegandi poſſit,
demandari. Pro exacta igitur explicatione
huius concluſionis, duos propono articulos di-
ſcutiendos.

Primus erit, an magiſtratus inferiores delega-
re poſſint, ita vt maioribus non ſit hoc reſerua-
tum in priuilegium.

Secundus, an facultas delegandi poſſit de-
mandari, & ſic, an poſſit delegari, cum facul-
tate ſubdelegandi.

206 Quod attinet ad primum, pro intelligentia
terminorum, illud libet prænotare, aliquos ſci-
licet eſſe magiſtratus maiores, aliquos minores,
maiores autem in Vrbe Romana Conſul, Præ-
tor, Prefectus Vrbis, in prouincijs Proconſul,
& Præſes, Minores autem, Aediles, Tribuni æra-
rij, Triumuiri capitales, Procurator cæſaris, &
Pedanei Iudices, vt per Angel. Matheac. hic nu.
15. & 16. tradit Longouall. ad l. imperium infra
tit. 2. num. 85. & num. 180. non autem, per ma-
iores magiſtratus intelligimus illuſtres, ſpecta-

biles, clariſſimos, & perfectiſſimos, per mino-
res autem egregios, & ſic magiſtratus munici-
pales, de quibus in l. ea, quæ ff. ad monicipal.
Quibus ſic ſtantibus, in propoſita difficultate,
diſtrahuntur interpretes in varias ſententias,
negant enim aliqui inferiores magiſtratus ha-
bere facultatem delegandi, & hanc opinionem
firmauit Alex. ad l. à iudice num. 9. C. de iud.
Barth. Soc. ad l. 1. num. 1. ff. qui, & à quo Ful-
goſ. ad l. eum qui, vbi ſequitur etiam Dec. infr.
de iuriſd. omn. iud. Gaſpar Vallaſc. ad l. impe-
rium infr. eod. tit. de iuriſd. omn. Iud. & hanc
nouiſſimè probauit Fachine. lib. 12. controuer.
iur. c. 92. in fin. ſequitur etiam Dec. hic nu. 27.
videtur inclinare, licet non firmet pedes, Bellar-
mat. hic nu. 40. qui eandem opinionem aſcribit
Beneuolento præceptori ſuo, & eandem tenet
Bologn. nu. 40.

207 Primum autem adducitur pro hac opinione
tex. in d. l. eum qui, infr. de iuriſd. omn. iud. vbi
inquit Vlpianus. eum, qui iudicare iubet, ma-
giſtratum eſſe oportet, Magiſtratus autem, vel
is, qui in aliqua poteſtate ſit, vt puta Proconſul,
vel Prætor, vel alij, qui prouincias regunt. col-
ligimus ergo ex hoc tex. talem magiſtratum eſ-
ſe debere eum, qui iuriſdictionem delegat, &
iudicare iubet, quales ſunt proconſules, præto-
res, & alij, qui prouincias regunt, cum exem-
pla, licet non reſtringant, declarant tamen re-
gulam l. nam quod liquidè ff. de pen. leg. ſed hi
omnes. & ſimiles ſunt magiſtratus maiores, ergo
non niſi maiores delegandi facultatem habent.

208 Secundo adducitur tex. in l. cum Prætor §. 1.
infr. de iud. vbi non datur facultas delegandi, ni-
ſi ijs magiſtratibus, quibus hoc lege S. C. vel
principum conſtitutione conceſſum eſt, ſed hoc
non niſi maioribus magiſtratibus eſt conceſſum,
vt patet ex exemplis poſitis in eadem l. quæ, &
ipſam declarant regulam, nullibi enim reperitur
data hæc facultas minoribus, & municipalibus
magiſtratibus, igitur facultas delegandi non cō-
petit niſi magiſtratibus maioribus, & hac ſola
ratione motus Fachin. quam inrefragabilem ap-
pellat in d. c. 92. hanc ſententiam probauit.

209 Præterea poteſt etiam induci alio modo, ad
mentem Dec. quia ex eod. tex. colligitur facul-
tatem delegandi magiſtratibus conceſſam fuiſſe
210 propter vim imperij, ſed huiuſmodi vis impe-
rij non eſt in magiſtratibus minoribus, & muni-
cipalibus l. ea quæ, infr. ad municipal. l. nec
magiſtratus, in fine, infr. de iniur. vbi magi-
ſtratus minores dicuntur eſſe ſine imperio, & po-
teſtate, id quod notatur etiam in d. l. imperium,
igitur minoribus magiſtratibus non intelligitur
conceſſa delegandi facultas.

Tertio, pro hac eadem opinione, ponderatur
tex. in l. rem non nouam, & in l. properandum C.
de iud. hoc modo videlicet inducendo. ſi mino-
res magiſtratus poſsēt delegare, vtique in dd. iu
ribus, in quibus imponitur neceſſitas cuiuſdam
iuramenti præſtandi omnibus iudicibus, quem-
admodum enumerantur omnes alij iudices, & in
ſpecie dati, ſeu delegati à maioribus, ita quoque
enumerarentur dati, ſeu delegati à minoribus,
ſed delegati à minoribus magiſtratibus nō enu-
merantur, igitur eiuſmodi delegati non dantur,
quia ſcilicet iudices minores, & magiſtratus mu-
nicipales iudicis delegandi facultatem non ha-
beant.

211 Quarto, minores magiſtratus, cum habeant
tantummodo iuriſdictionem, quæ exercetur of-
ficio iudicis mercenario, non poſſunt ea expe-
dire, quæ officio iudicis nobili expediuntur, ſed
212 delegatio expeditur officio iudicis nobili, cum
alieni actioni intentatæ non deſeruiat, ergo mi-
nores magiſtratus non poſſunt delegare.

213 Quinto, ea, quæ magis imperij ſunt, quàm
iuriſdictionis, magiſtratus minores, & munici-
pales facere non poſſunt l. ea, quæ, huius initij
1. ff. ad monicipal. ſed delegare magis eſt im-
perij, quàm iuriſdictionis, magiſtratus igitur mi-
nores delegare non poſſunt.

His tamen, & ſimilibus adductis hic per Bo-
log. num. 40. verſ. contrariam, minime obſtan-
tibus, in contrariam ſententiam iuerunt DD.
magis communiter, opinātes magiſtratus etiam
minores delegare poſſe, hanc tenuit gloſ. ad §. ſi
verò ſemel in verſ. adminiſtrare ad Auth. de ex-
hiben. reis Alex. ad l. more infr. de iuriſd. omn.
iud. necnon Iaſon hic num. 27. & Pyrr. Alphan.
& alij plures allegandi pro communi in ſeq. art.
& pro hac opinione, quam communem eſſe te-
ſtatur, poſt alios, Bellarmat. hic num. 37. plura
afferuntur.

214 Primum autem hoc modo argumentantur,
quicumque habent iuriſdictionem iure magi-
ſtratus, & iure proprio, poteſt, mandando illam,
ad alium transferre, vt in ſecunda legis noſtræ
regula, & in l. more infr. tit. 2. ſed magiſtratus
omnes, etiam minimi, iuriſdictionem habent iu-
re proprio, & iure magiſtratus competentem, vt
nemo negat, ergo omnes, quotquot ſunt magi-
ſtratus, etiam minimi, eam, quam habent, iure
magiſtratus, iuriſdictionem, poſſunt delegare.

215 Secundo adducitur tex. in §. illud in verſ. ſan-
cimus, in auth. vt defunct. ſeu fun. eorum, vbi
diſponit Imperator, conteſtationem litis audi-
endam per eos, qui delegauerant, ſiue ipſi fue-
rint maiores, ſiue minores, quæ vtique neceſſi-
tas minoribus, niſi delegare poſſent, non impo-
neretur, ſed imponitur, delegandi igitur facul-
tatem habere dicuntur.

Tertio adducitur tex. in l. vltima infr. quis, &
à quo, in illis verbis, dato iudice a magiſtra-
tibus, cuiuſcumque ordinis ſint, lex. enim gene-
raliter loquens, generaliter debet intelligi l. 1. §.
generaliter de leg. præſtand. ſed d. l. ſupponit iu-
dicem dari a magiſtratibus cuiuſcumque or-
dinis ſint, ergo intelligenda eſt de quocumque
magiſtratu, tam maiori, quàm minori.

Digitized by Google

216 Quarto legatus proconſulis, profectò non eſt de maioribus magiſtratibus, vt latet neminem, ſed legatus proconſulis poteſt delegare l. legatus ſupr. de off. proconſ. & leg. l. cum prætor de iud. ergo minores quoque magiſtratus poſſunt delegare.

217 Quinto, omnes in vrbe Romana magiſtratus poterant delegare l. cum prætor verſ. item ij infra de iud. ſed in vrbe erant etiam magiſtratus minores, & municipales, ergo etiam ipſi poterant delegare. Minor probatur, nam Duumuiri, Triumuiri, Decemuiri erant in vrbe Romana, & tamen Duumuiri, & municipales idem ſunt, l. vltima §. 1. C. de iud. facit tex. in l. honorarijs in fin. infr. de act. & oblig. Romæ quoque fuiſſe iudices municipales tradit, & probat Alciat. lib. 4. diſpunc. cap. 6. & videtur ſuaderi ex l. 1. & 4. §. duas infr. de damn. infect. vbi Prætor; qui erat magiſtratus in vrbe Romana, commiſit cognitionem municipalibus magiſtratibus, quibus, ſi Romæ non fuiſſent, non potuiſſent aliquid demandare, quia non fuiſſent ſub iuriſdictione delegantis, ſecundum terminos l. vnicæ C. qui pro ſua iuriſd. Nec dicas dictionem, cæteri, eſſe repetitiuam ſimilium, quia, ſi hoc eſſet, non, niſi illuſtres, qui ſunt ſimiles Præfectò poſſent delegare, quod eſt abſurdum.

218 Sexto, omnibus magiſtratibus, etiam minimis, iuriſdictio competit, ſed ius delegandi, ſiue iudicis dandi licentia, eſt iuriſdictionis l. imperium in fin. infr. tit. ſecundo, igitur facultas delegandi competit etiam minimis magiſtratibus, ex his igitur, & alijs, quæ adducuntur pro hac opinione non videtur ab ea recedendum.

219 Non obſtat primum contrarium de d. l. eum qui, immo retorquetur, quia vult eum, qui iudicare iubet, magiſtratum eſſet, ſed magiſtratus municipales, magiſtratus ſunt, tot. tit. C. de magiſtr. municipal. l. ea, quæ ad municipal. ergo poſſunt delegare, nec dicas debere eſſe magiſtratus maiores, vt colligitur ex exemplis ibi poſitis, quia exempla, ibi non reſtringunt regulam, nec per viam declarationis, cum ſit poſita ratione frequentationis vſus; Præterea, ſi velis interpretari d. l. loqui de magiſtratibus populi Romani, quorum appellatione non veniunt magiſtratus municipales, qui ſingulis ciuitatibus præſunt, & creantur, non a populo Romano, ſed à decurionibus vniuſcuiuſque ciuitatis, vt rectè ſentit Ant. Gouean. in d. l. eum qui. faciunt tradita per Guid. Pancir. in ſuo opuſc. de magiſt. municip. cap. 8. cum ſeq. Reſpondeas d. l. loqui non de facultate delegandi, mandando iuriſdictionem, ſed de facultate delegandi, quæ conſiſtit in iudice dãdo, admittimus ergo hos, non niſi magiſtratus maiores poſſe delegare, iudices dando, ſed dicimus iudices etiã minores delegare poſſe eam, quam habeat, iuriſdictionem mandando.

220 Non obſtat ſecundum de d. l. cum Prætor, quia, & ipſa loquitur de iudicis dandi licentia, quę non competit, niſi habentibus vim imperij, cum poſſint compellere iudices datos iudicare, cumque, non niſi ſuæ iuriſdictioni ſubiectos dare poſſint, &, hæc iudicis dandi licentia, non omnibus, ſed aliquibus lege S.C. vel principis conſtitutione tribuitur, vel, ex conſuetudine, maioribus tantum magiſtratibus conceditur, propter vim imperij d. l. cum Prætor.

221 Non obſtat tertium de d. l. rem non nouam,
quia, appellatione delegati à maioribus iudici-
bus, veniunt etiam delegati à minoribus magi-
222 ſtratibus, qui dicuntur maiores iudices reſ-
pectu iudicum Pedaneorum, Datorum, Cartu-
lariorum, & ſimilium; qui non ſunt in aliqua
poteſtate conſtituti, nec magiſtratu aliquo fun-
guntur, ſed ſimplici munere iudiciario, eoſque,
delegare non poſſe, non ambigimus, & hoc mo-
do, nullo negocio, ſoluitur illud Fulgoſ. arg.
quod reperire ſolutionem non poſſe arbitratus
eſt Bellarmat. hic.

223 Nec facit negocium quartum, & vltimum,
quia poteſt negari, cum Bellarmat. delegatio-
nem expediri officio iudicis nobili, quia imo
expeditur officio iudicis mercenario, cum de-
ſeruiat actioni intentatæ, ſuper qua cauſa com-
mittitur, præſertim quando hoc fit, quia ordi-
narius ſit allegatus ſuſpectus, quo caſu, ſaltem
224 ex conſuetudine, ſolet cauſa committi. Præ-
terea ego arbitror, dare iudices eſſe mixti im-
perij, vna cum Alciat. Bellon. & alijs, & propte-
rea poſſe compelli iudicem datum cognitionem
225 ſuſcipere, mandare autem iuriſdictionem eſ-
226 ſe arbitror, vel ſimplicis iuriſdictionis, vel
neque imperij, neque iuriſdictionis eſſe, cum ſit
actus voluntarius, tam ex parte mandantis iu-
riſdictionem, quàm ex parte ſuſcipientis, & ſic
eſt iuriſdictionis voluntariæ, non contentioſæ,
ſi alicuius iuriſdictionis eſt, & conſequenter
competit iure magiſtratus, nihil ergo impedi-
mento eſt, quo minus magiſtratus, etiam infimi,
poſſint ſuam iuriſdictionem mandare.

227 Nec obſtat quintum, primum quia, ſecun-
dum communes traditiones, falſum eſt dele-
gare potius eſſe imperij, quàm iuriſdictionis,
contrarium enim videtur probari in d. l. impe-
rium, in fin. quod ſi velimus tueri ſententiam
Alciat. ſentientis dare iudicem eſſe mixti impe-
rij, admittimus, magiſtratus inferiores non poſ-
ſe delegare, dando iudicem, ſed dicimus poſſe
228 delegare, mandando Iuriſdictionem. Conclu-
dendo igitur, vtor hac diſtinctione, aut dubita-
mus, an magiſtratus inferiores poſſint delegare
iudices dando, & concludo non poſſe, aut an
poſſint delegare iuriſdictionem mandando, &
concludo poſſe, ratio autem eſt, quia iudicis
dandi licentia eſt ſpecialiter alicui tributa, non
omnibus, vt patet in d. l. cum Prætor, delega-
re autem poteſt quilibet, qui habeat aliquam
229 facultatem iure magiſtratus, licet enim,
data paritate terminorum, plus ſit ex parte

recipientis

recipientis mandatam ſuſcipere iuriſdictionem, quàm iudicem dare, ex parte tamen dantis, plus eſt dare iudicem, quàm mandare iuriſdictionem, etenim, qui dat iudicem tribuit cognitionem, & onus, & reſeruat ſibi appellationẽ, executionem, & auctoritatem, ille verò, qui mandat iuriſdictionem, omnia tribuit, in locum ſui ipſius, mandatarium conſtituendo, ita vt, nec de eo, cui mandata eſt iuriſdictio, ad mandantem detur appellatio, vt docuimus ſupr. in rub. Præterea, qui dat iudicem, cum det ſubiectum iuriſdictioni ſuæ, eumdem iudicare etiam compellit l. vnica C. qui pro ſua iuriſd. vbi gloſ. & DD. communiter, hinc iudicare iubet, vt patet ex l. pen. de vacat. & excuſat. muner. ex l. eum qui infr. tit. 2. ex l. iudicium ſolui, ex l. iudex. datus, ex l. de quare, infr. de iud. is verò, qui mandat iuriſdictionem, non compellit ſuſcipientem, eſt .n. hoc genus mandati, quod eſt voluntarium l. 1. ff. mandati. Hinc dicitur mandata iuriſdictio, vt in rub. & tot. tit. noſtro, &, hoc genus delegationis, mandatum dicitur. l. ſolent ff. de off. proconſ. Accedat, quod magiſtratus maiores, dando iudices, pręſcribũt illis formulam, quã ad vnguem obſeruare tenentur, vt latè docet Franciſc. Duaren. tam ad l. iuriſgentium de pactis, quàm lib. 1. diſputat. Anniuerſar. cap. 33. vbi is, qui mandat iuriſdictionem, liberiores, & laxiores relinquit habenas, licet ergo maiorem auctoritatem habeat is, cui mandatur iuriſdictio, quàm iudex datus, plus tamen eſt poſſe iudicem dare, quàm mandare iuriſdictionem, hoc enim non pertinet, niſi ad magiſtratus maiores, qui non iudicabant, niſi extra ordinem, ſed ius dicebant, ita vt, cum iudices darent, iudicia ordinaria exercere dicerentur.

230 Supereſt modo, vt ad ſecundum articulum deueniamus. an ſcilicet magiſtratus, qui poſſunt delegare, poſſint tribuere delegato facultatem delegandi. in hac quoque difficultate ſunt contrariæ DD. ſententiæ, prima eſt affirmatiua, quam tenet Alex. conſ. 157. vol. 2. quod incipit viſo inſtrumento donationis nu. 11. vbi teſtatur de magis communi, & hanc eandem firmauit gloſ. in c. is, cui de offi. deleg. lib. 6. gloſ. Bar. Alber. Fulgoſ qui dicit hanc opinionem intrepidè eſſe tenendam, & Alex. ad l. more infr. de iuriſd. omn. iud. idem Bar. ad l. ſolet eod. tit. Abbas ad cap. cum Bertoldus de ſent. & re iud. Imola ad clem. primam de off. deleg. vbi dicit hanc communem eſſe opinionem, tenuerunt etiam. Rainer. Guiliel. Bald. Salyc. Fulgoſ. & Iaſ. ad d. l. à iudice C. de iud. nu. 9. idem Iaſon hic n. 26. teſtans de communi, nec non Pyrr. Alphan. nu. 33. &, pro hac opinione, hęc videntur vrgere.

231 Primum, quia quęcumque competunt iure magiſtratus poſſunt delegari, vt hic, ſed facultas delegandi competit iure magiſtratus, cum etiam minimis hæc facultas ſit conceſſa, vt patet in priori articulo, ergo poteſt ad alium transferri, hæc delegandi, & ſubdelegandi facultas.

232 Secundo, quicumque propriam habet iuriſ-
dictionem, non beneficio alieno, poteſt de ea
233 liberè diſponere, cum quilibet ſit rei ſuæ mo-
derator, & arbiter l. in re mandata C. mand. At
iudex ordinarius, & magiſtratus habet iuriſdi-
ctionẽ iure proprio, ergo poteſt de ea liberè diſ-
ponere, non modo mandando, ſed etiam man-
dando eam cum poteſtate ſubdelegandi.
234 Tertio, & vltimo, eodem modo ſe habet de-
legans ad delegatum, quo dominus ad procu-
235 ratorem, cum hoc ſit genus quoddam man-
dati, vt patet ex l. ſolent, ſupr. de off. proconſ.
& leg. & ex §. qui mandatam, infr. hac eadem
236 l. noſtra, ſed dominus poteſt conſtituere
procuratorem, cum facultate ſubſtituendi, ergo
iudex etiam ordinarius poteſt mandare iuriſdi-
ctionem, cum facultate ſubdelegandi.

Contrariam tamen opinionem tenet Petr. de Bellapert. ad l. a iudice C. de iud. quem ſequutus eſt Cynus quandoque, licet deinde in additionibus mutauerit ſententiam, vt adnotauit Iaſ. in d. l. à iudice num. 8. in fine. idem tenet ſpeculator in tit. de iud. deleg. §. 2. verſ. ſed numquid ſubdelegatus Cardin. ad Clem. 1. de off. deleg. in 12. quæſt. Imola ad cap. ſuper quæſtionem in §. porrò, & in §. ſi verò de off. deleg. Nec non Alex. ſibi contrarius, & Ant. ab Alexandr. ad d. l. à iudice, Dec. hic num. 27. Bolog. num. 40. & hanc tenet Anton. Gouean. ad l. more, infr. de iuriſd. omn. iud.

237 Primum autem, hoc modo arg. quæcumque ſpecialiter lege, S.C. vel principis conſtitutione cõceduntur, mandata iuriſdictione non transferuntur, vt hic, ſed facultas delegandi eſt ſpecialiter lege, vel Senatuſconſulto, vel Principis conſtitutione tributa d. l. cum Prætor de iud. igitur non poteſt alteri demandari.

238 Secundo, ſi magiſtratus poſſent delegare, cum facultate delegandi, daretur proceſſus in infinitum, ſed hoc eſt abſurdum, abhorrent enim iura ab infinitate l. fideicommiſſa §. ſi quis decem infr. de leg. 3. l. boues §. hoc ſermone infr. de verb. ſignif. l. inter ſocerum §. fin. ſup. de pact. dotalib. cum alijs adductis per Marſil. ad l. vnius facinoris §. cognitorum ff. de quæſt. num. 28. ergo abſurdum eſt etiam illud vnde hoc ſequitur.

239 Tertio, & vltimo, ſi iudex ordinarius poſſet mandare iuriſdictionem, cum facultate ſubdelegandi, ſequeretur, vt poſſet fieri iudex incertus, cum incertum ſit, quem ſit ſubdelegaturus iudex delegatus, qui nomine delegantis delegat, cum nihil proprium habeat, ſed eius, qui mandauit iuriſdictione vtatur §. qui mandatam infr. ead. l. noſtra. ſed hoc conſequens eſt falſum, quia iudex incertus delegari non poteſt c. ad hæc de reſcrip. facit l. tutor incertus infr. de teſtam. tut. ergo falſum eſt etiam antecedens.

240 Quid dicendum? arbitror ego diſtinctione

componendas eſſe contrarias opiniones, quia, aut dubitamus, an iudex ordinarius poſſit dare iudicem, cum facultate dandi iudicem, & concludendum eſt negatiuè, quia iudicis dandi licentia ſpecialiter tribuitur d. l. cum Prætor, & ita procedant argumenta poſterioris ſententiæ, a iudice enim dato, iudex dari non poteſt, niſi ſit iudex datus a principe l. a iudice C. de iud. iunct. Auth. ad hæc §. delegatus eod. tit. aut dubitamus, an is, qui mandat iuriſdictionem poſſit cum facultate ſubdelegandi, ideſt mandandi alteri eandem iuriſdictionem, & poteſt, & ita procedunt argumenta prioris ſententiæ, nec ideo datur proceſſus in infinitum, quia delegatus poterit ſubdelegare, ſubdelegatus autem nequaquam, ratio enim cur mandata iuriſdictio mandari non poſſit, eſt, quia non poſſumus diſponere de eo, quod nobis competit beneficio alieno, ceſſat tamen hæc ratio vbi hoc facimus, ex conceſſu mandantis, & habentis iuriſdictionis proprietatem.

241 Secundo, principaliter colligo ex hoc tex. legem, ſenatuſconſultū, & principis cōſtitutionem æquiparari, eadem enim poteſtas, quæ fuit quandoque apud Reges, illis exactis, translata eſt in populum, deinde rurſus de populo, & ſenatu in principem l. 2. §. deinde exactis ſupr. de orig. iur. §. ſenatuſconſultum, & §. ſed, &, quod principi placuit, inſt. de iur. nat. gent. & ciu.

242 Tertio, colligo, quæ iure magiſtratus competunt, mandari poſſe, ſiue ſcilicet ſit imperium merum, ſiue iuriſdictio ſimplex, ſiue mixtum imperium, ea autem dicuntur competere iure magiſtratus, propter quæ ab initio fuit magiſtratus inſtitutus, vt rectè declarat Muret. hic in princ. & patet ex ſupr. traditis.

243 Quarto, colligo, errare magiſtratus, qui publici iudicij exercitationem, quam habent, lege vel ſenatuſconſulto tributam, mandant. verum quia dubium eſt, an magiſtratus ſolam meri imperij exercitationem habeant, vel imperium ipſum, propterea, pro exacta huius loci intelligentia, diſputabimus grauiſſimam illam, & an-
244 tiquam quæſtionem, an apud magiſtratus, quibus competit merum imperium, ſit ſolus vſus imperij, vt innuit hic tex. & proprietas apud principem, vel magiſtratus ipſi, proprietatem quoque imperij habere dicantur. hæc fuit vetuſtiſſima quæſtio inter Lotharium, & Azzonem, quorum alter, nempe Lotharius opinabatur apud ſolum principem merum imperium eſſe, Azzo autem, magiſtratus quoque imperij proprietatem habere profitebatur, quam ob rem, cum eo tempore, quo maximi nominis interpretes huiuſmodi florebant, Henricum, Germanorum Regem Bononiam venire contigiſſet, depoſito, ex ſponſione, æquo apud ſequeſtrum, vterique Regem ipſum adierunt, qui, pro Lothario (propriæ fauens cauſæ) pronunciauit. Quamobrem Azzo amiſit æquum, licet, vt ipſe loquitur C. de iuriſd. omn. iud. nō fuerit æquum, quaſi ſenſerit, male Henricum, & iniuſtè pronunciaſſe, vt declarat Odofred. ad l. imperium infr. tit. 2. num. 9. quicquid ſit, adhuc pugnantes ſunt, in hac controuerſia, opiniones, altera eſt opinio Lotharij, quam, licet damnauerint omnes antiqui, defendit ſuis temporibus Alciat. lib. 2. paradox. cap. 6. & ad l. imperium infr. tit. 2. num. 81. vbi eamdem videtur probare ibi gloſ. in verbo poteſtatem, cum vltimo loco eam recenſeat, & ibidem, hanc eamdem opinionem ineptam non eſſe affirmauit Alber. ſequuti eam deinde ſunt, Loriotus in tractat. de iuriſd. & imperio axiomate 24. Claud. Cantiunc. in tract. de off. iud. cap. 7. Longouall. Gilot. & Coraſ. quos refert Io. Bolog. ad l. imperium infr. tit. 2. num. 35. & pro hac opinione plura afferuntur argumenta.

245 Primum autem, virtute, Alciat. ſic ratiocinatur, quicquid Princeps cognoſcendo decernit, legis habet vigorem §. ſed, & quod principi, Inſt. de iur. nat. gent. & ciuil. At Princeps Henricus, cognoſcendo, decreuit apud magiſtratus non eſſe meri Imperij proprietatem, ſed ſolummodo miniſterium, & exercitium Imperij, igitur hoc pro iure cautum habendum eſt.

246 Secundo, incluſio vnius eſt excluſio alterius l. cum prætor de iud. l. maritus C. de procurat. At iura paſſim includunt habere publicorum iudiciorum, & ſic meri imperij exercitationem, & cognitionem, vt in lege noſtra, verſ. & ideo, & in verſ. & ſi a familia, vel executionem, vt in l. ſaccularij §. ſunt prætor ff. de extraord. crimin. vbi dicitur merum imperium pertinere ad exercitionem Præſidis, & deinde in §. ſequenti dicitur. nam huius rei executio Præfecto vrbi a Diuis fratribus data eſt, & in §. ſeq. hanc rem Præſides grauiter exequi ſolent, eſt etiam tex. in l. vltima §. executores C. vt nemo priuat. vela regia, vbi lex conſtituit pœnam his, qui alienos titulos prædijs ſuis imponunt, addens, omnes iudices debere eſſe executores illius legis, executio enim. & exercitatio, referuntur ad actum, & ad factum, ſeu vſum, non ad imperium, quod eſt ius, & facultas, ita vt in executore nullum ius reſidere videtur, facit, quod notat Bart. ad l. fundi ff. de acquir. poſſeſſ. & quod notat etiam hic. ergo excluditur a magiſtratibus ius, & proprietas imperij.

247 Tertio, quicumque imperium habet, miniſter, ſeu adminiſtrator dici non poteſt, cum iu-
248 ris ſui, nemo adminiſtrator eſſe dicatur, ſed alteri, & iuris alieni; omnis enim adminiſtrator, alicuius eſt adminiſtrator, cui quodammodo ancillatur, & famulatur, facit titulus de adminiſtrat. tut. eſt etiam gloſ. ad rub. de adminiſt. rerum public. lib. xi.

249 At magiſtratus, quibus aſcribitur merum imperium, paſſim appellantur adminiſtratores l. vnic. C. ne lice. cert. iud. ſin. permiſ. Princ.

confeſ.

confeſ. l. vlt. verſ. cæteri C. de mod. mult. tex. eſt
etiam in l. vnica in princ. C. vt omnes iudic. tàm
ciuiles, quàm milita. ibi, qui adminiſtrationis ma
ioris inſulas habere meruerint, & circa medi-
um, ibi. adminiſtrationẽ autem deponere, & in
fine ibi. ſciant autem vniuerſi Iudices, apud quos
vel admiſtrationes iure, & eiuſdem legis rub.
ipſa. Vt omnes iudices tam ciuiles, quam mili-
tares, poſt adminiſtrationem depoſitam, &c. tex.
eſt etiam in l. vlt. C. de off. Vicar. in l. 3. in l. pen. §.
optamus ergo, de off. præfect. præt. in l. vnica C.
ſi quacumque præd. poteſt. in l. vltima C. vbi
ſenat. vel clariſ. & toto titulo in auth. de admi-
niſt. facit. auth. ad hæc C. de iud. igitur magiſtra-
tus proprium, & verum non habet imperium,
ſed nudam adminiſtrationem, quæ ad factum,
250 non ad ius refertur: corroboratur etiam ar-
gumentum, per tex. in auth. iusiurandum, quod
præſt. ab his, in princ. vbi omnes magiſtratus
iurant, ſe ſeruaturos fidem Imperatori, occa-
ſione ſibi traditę adminiſtrationis, ab Impe-
ratore; illud enim verbum traditæ, non iuris,
ſed meri facti ſignificat translationem §. ſic ita-
que inſt. de act. l. ſi ſtipulatus ff. de vſur. cum ſi-
mil. id quod vrgere etiam magis, ad mentem
Alciati, videtur, quia verba illa ſunt poſita in
iuramento, in quo, non poſſunt, niſi propriè,
& pręcisè intelligi, gloſ. eſt ad l. ſi pecunia, in
princ. in verbo neceſſe habens. ff. de condit. cau-
ſa dat. quam ſingularem appellat Roman. ad
rub. inf. de recep. arb. & Imol. ad c. r. de iud. facit.
tex. in cap. vltimo extra, ne prælat. vices ſuas,
ad idem eſt tex in auth. vt iud. ſine quoque ſuffr.
in § ſcriptum eſt exemplar, in princ. vbi ma-
giſtratus dicuntur ſuſcipere adminiſtrationem
ab Imperatore, nam verbum quoque, ſuſci-
pere, ad dominij translationem non refertur,
ſed factum ſignificat, vt per Bart. ad l. cum mo-
ta C. de tranſac. corroboratur etiam ex eo, quia,
vbicumque, fit mentio de adminiſtratoribus,
intelliguntur ſemper iura, de ijs, ad quos me-
rum Imperium pertinet, non de alijs magiſtra-
giſtratibus, vt in §. nulla, in §. audient, & vtro-
bique gloſ. in auth. de defenſor. ciuit. ratio autem
eſt, vt inquit Alciat. quia, in alijs magiſtratibus,
non ſolum conſideratur adminiſtratio, ſed etiam
ius proprium.

251 Quarto, tunc demum diceretur eſſe aliquod
Imperium, quo ad ius, & proprietatem, in ma-
giſtratibus, quando non omnis poteſtas, &
omne imperium eſſet translatum in principem.
At imperium quodlibet in Principem eſt trãsla-
tum a populo l. 1. ff. de conſtit. Principi §. ſed, &
quod Principi Inſt. de iur. nat. gent. & ciuil. l. 1. §.
cum enim antiqua C. de vet. iur. enucl. l. 1. ibi re-
gimentis Reipublicæ ad Imperatores perpetuo
translatis, ff. de off. Præfect. Prætor. l. 2. §. nouiſſi-
mè, ſupra de orig. iur. igitur nullum apud magi-
ſtratus eſt verum imperium, ſed illius dumta-
xat exercitatio, & vſus, argumento l. Iulianus
in princ. infr. de leg. 3. corroboratur argumentũ,
quia omnis iuriſdictio, & omnis diſtrictus,
apud ſolum Principem eſſe dicitur c. vnico,
quæ ſint Regal. in vſibus fœud. vbi Bald. idem
Bald. ad extrauag. de pac. conſtan, in princ.
in verbo Iuriſdictione, facit tex. in l. 1. C. de le-
gibus, ibi nobis ſolis, & in l. vltima eod. tit.
Hinc Princeps dicitur fons, origo, & conſti-
tutor omnium magiſtratuum l. 1. ff. ad legem
Iuli. de ambit. c. iudices de pace iuram. firm. in
vſibus fœud. notat Alber. ad l. imperium, in titulo
2. cum igitur Princeps merum habet imperium,
non poteſt illud idem habere magiſtratus, alio-
253 qui eadem poteſtas, & iuriſdictio eſſet apud
duos in ſolidum, contra legem ſi vt certo §. ſi
duobus vehiculum, ff. commod.

In contrariam tamen ſententiam iuerunt,
poſt Azzon. omnes, quot quot fuerunt interpre-
tes, excepto Alciat. & alijs pro Lothari opini-
nione adductis, vt teſtatur idem Alciat. ad l. im-
perium nu. 89. &, in primis, hanc opinionem tue-
tur ab impugnationibus Alciati, Io. Bologn. hic
num. 53. nec non Nicol. Bellon. lib. 1. ſupput. cap.
1. & hæc opinio eſt veriſſima, quam tenet etiam
Pyrr. Alphan. hic num. 54. qui tamen differen-
tiam conſtituit inter ius meri imperij, & me-
rum imperium.

254 Primum per l. noſtram, hoc modo inducẽdo,
niſi magiſtratus haberent merum imperium iu-
re proprio, tex. noſter eſſet de indubitabili, ſed
hoc conſequens non eſt admittendum, cum ſit
contra vulgarem l. quod labeo ff. de carb. edict.
ergo nec illud eſt admittendum vnde hoc ſequi-
tur. Minor probatur, quia niſi haberent ma-
giſtratus vniuerſalem iuriſdictionem, quæ com-
præhendit etiam merum imperium, iure pro-
prio, cui dubium eſſet iuriſdictione mandata
255 imperium venire non poſſe? cum nemo det,
quod non habet l. nemo plus iuris, & l. ne-
mo plus commodi inf. de reg. iur. l. traditio, ff.
de acquir. rerum dom. præterea appellat hic I.C.
iuriſdictionem ſuam, quatenus refertur, tam
ad iuriſdictionem in ſpecie, quàm ad merum
256 imperium, dictio autem, ſua, ſolet domi-
nium, denotare, & proprietatem, Bart. ad l. cum
ſuæ cum l. ſeq. infra de leg. 3. idem Bart. ad l. is,
qui ſuis ff. de manumis, gloſ. eſt ad l. 2. in princ.
ſupra de orig. iur. Quapropter ſtringi poteſt
257 etiam argumentum, quia vna determina-
tio, reſpiciens plura determinabilia, debet ea
pariformiter determinare l. iam hoc iure, infra
de vulg. & pupill. l. quamuis C. de impub. & alijs
ſubſt. ſed dictiò, ſua, relata ad iuriſdictionem,
quatenus includit ſimplicem iuriſdictionem in
ſpecie, ſignificat, ſine dubio. proprietatem, vt
nemo negat, ergo idem debet ſignificare, &
cum effectu ſignificat, reſpectu imperij incluſi,
Nec dicatur cum Alciat. Iuriſdictionem hic ac-
cipiendam eſſe pro exercitio, & vſu illius, quia
258 hoc poſſet ſibi locum vindicare, vbi ſubiecta
materia

materia nos ad hoc compelleret, quæ eſt in caVſa, vt interdum verba etiam in propriè accipiantur l. ſi vnus ff. locat. & in his terminis procedit l. inter tutores ff. de adminiſtrat. tut. hic autẽ nulla nos compellit neceſſitas, ad talem interpretationem faciendam, quinimo, regulæ ſupra allatæ, ſuadent non eſſe recedendum a proprie-
359 tate verborum, ſecundum quam, in dubio, verba debent accipi l. non aliter in princ. ff. de leg. 3. & licet, in hac eadem l. iuriſdictio referatur ad vſum, quatenus ad delegatum refertur, in §. qui mandatam, illud eſt, vt rectè obſeruat Bellon. quia eo modo appellatur cum nota improprietatis, delegata ſcilicet, non ſimpliciter.
360 Secundo adducitur tex. in l. & ſi prætor infra eod. tit. noſtro, & ſi prætor, inquit tex. ſit is, qui alienam iuriſdictionem exequitur, non tamen pro ſuo imperio agit, ſed, quando exercet proprium Prætoris officium, non alienam exequitur iuriſdictionem, vt nemo dubitat, ergo tunc, pro ſuo agit imperio, mero. ſ. de quo in dubio intelligitur l. muto §. tutoris ff. de tutel. l. iubere cauere infra de iuriſd. omnium Iudic.
361 Tertio, ſi magiſtratus non haberet merum imperium proprium, non paſſim reperirẽtur iura, affirmantia, hunc, vel illum magiſtratum, maius habere imperium, ſed paſſim reperiuntur iura eiuſmodi, nam l. 4. ſupra de officio præſid. dicit præſidem prouinciæ, maius imperium habere omnibus in ea prouincia, poſt principem, idem quoque dicit tex. in l. & ideo ff. de officio proconſul. pariter de proconſule, igitur magiſtratus proprium habent imperium, nõ tantum-
362 modo exercitionem. Corroboratur etiam argumentum, quia exceptio debet eſſe de regula l. nam quod liquidè §. vltimo ff. de pen. legat. can. dominus 32. q. 7. ſed dd. iuribus excipitur imperium Principis, quaſi ſit ſenſus, maius eſſe imperium præſidis, in prouincia, quàm alterius, excepto imperio Principis, ergo intelligitur de imperio eiuſdem ſpeciei, & qualitatis, cuius eſt principis imperium.
363 Quarto, niſi magiſtratus merum imperium proprium haberet, illud quandoque, deponere non diceretur, cum priuatio præſupponat habitum l. decem ff. de verb. oblig. l. manumiſſiones ff. de iuſt. & iur. At magiſtratus, in fin. officij deponere imperium dicuntur l. vltima ſupra de officio proconſ. l. vnica ff. de officio præfect. Au-
364 guſt. vbi inquit tex. Præfectus Aegypti, non prius deponit imperium (quod, ad ſimilitudinem Proconſulis. lege ſub Auguſto ei datum eſt) quàm eius ſucceſſor ingreſſus eſt Alexandriam, igitur magiſtratus, non nudum factum, & miniſterium, ſed imperium proprium, & ius ipſum habere dicuntur.
365 Quinto, ſi apud magiſtratum eſſet ſolummodo meri imperij exercitium, & actus illius potentiæ, quæ ſola eſſet in Principe, vbicumque Princeps moreretur, ceſſaret in magiſtratibus ille actus, vt potè, qui penderet a ceſſata, & extincta potentia, argumento regulæ l. adigere §. quamuis ff. de iur. patr. & cap. eum ceſſante de
366 appellat. quemadmodum ceſſat iuriſdictio delegata, mortuo delegante l. & quia, infra de iu-
367 riſd. omnium Iud. & quemadmodum ceſſat actus vtendi, fruendi, in ceſſionario, mortuo
368 vſufructuario, qui ceſſit vſumfructum. At hoc conſequens eſt falſum, vt per Riminald. in l. more, & in l. ſeq. infra de iuriſd. omnium Iud. in 2. not. & eſt tex. in cap. 2. de off. Vicar. lib. 6. igitur, in magiſtratibus, non modo conſideratur factum, & actus imperij, ſed ius etiam, & potentia ipſa. Nec tollit vim huius argumen-
369 tationis, reſponſio Alciati hic num. 92. quia lex non poteſt eſſe loco Principis, nec retinere imperij proprietatem, eſt enim inſtrumentum Principis, ad rectè inſtituendam, & gubernandam Rempublicam.
370 Sexto, & vltimo, niſi reſideret in Magiſtratibus merum imperium, etiam quo ad ius, & quo ad proprietatem, non reperirentur paſſim iura, quæ referunt imperium merum ad magiſtratus, non quatenus eſt actus, & factum, ſed quatenus eſt poteſtas, & ius, cum abhorreant iura à ſermonis improprietate l. non aliter in princ. ff. de leg. 3. At paſſim reperiuntur iura eiuſmodi, vt patet ex ſupra adductis, & ex l. ſolent, ex l. ſi quis erat, ſupra de off. Proconſul. & leg. ex l. nemo poteſt de reg. iur. ex l. imperium infra de iuriſd. omnium iud. ex l. illicitas §. qui vniuerſitas, ſupra de off. Præſid. ex l. Iulia, & l. qui dolo ff. ad legem Iuliam de vi, & ex l. noſtra in §. qui mandatam, cum ſexcentis ſimilibus, in qui-
371 bus legitur etiam verbum, dare, quod dominij, & proprietatis tranſlationem ſignificat §. ſic itaque inſt. de act. Magiſtratus igitur non modo meri imperij actum, & exercitium habent, ſed etiam potentiam, & proprietatem ipſam.
372 Accedat etiam ſeptimo, quòd, ſi magiſtratus tantummodo imperij vſum haberent, poſſent illum, ſola voluntate, à ſe abdicare, arg. legis ſi quis vi §. differentia ff. de acquir. poſſ. l. ſi vſusfructus ff. de iure dot. At Præſes, abdicando à ſe imperium, nihil agit, ſed debet renunciare in manibus ſuperioris l. legatus, ſupra de off. Præſid. igitur magiſtratus non ſolum imperij vſum habent, ſed etiam proprietatem.
373 Nec obſtant argumenta, ex aduerſo allata, & præſertim primum, petitum ab auctoritate rei iudicatæ. primum, quia aſſumit pro fundamento id, de quo diſputatur. ſecundo, quia, vt inquit Bellon. in d. cap. 1. num. 1. in fine, parua eſt auctoritas rei iudicatæ, in propoſito, cum Henricus, in cauſa propria, iudicauerit, contra l. vnicam C. ne quis in ſua cauſa iudic. Accedat etiam, quòd memoratus Princeps, non dedit huic rei iudicatæ legis auctoritatem.
374 Nec obſtat ſecundum, petitum à l. noſtra, quia non tenet ſequela. Magiſtratus habet publici

Digitized by Google

blici iuris exercitationem, ergo non habet
275 imperium, quod eſt ius, & facultas illius po-
tentiæ; quandoquidem regulariter, vbi eſt exer-
citium, & actus, ibi eſt ius, & potentia illius
actus, exercent enim, & deducunt ad actum ma-
giſtratus potentiam, quam habent l. 1. ſupra de
officio Proconſul. & leg. ibi poteſtatem autem
non exercet, niſi in ea prouincia ſola, quę ei
decreta eſt, nec incluſio exercitij, & facti ius
excludit, & poteſtatem, tum quod hęc ſunt
connexa, vt cauſa, & effectus, & potentia, &
actus, tum quod illud, quod in l. noſtra non in-
cluditur, in alijs iuribus, quam pluribus inclu-
276 ditur, nec eſt nouum, vt vna lex recipiat in-
terpretationem ab alia l. non eſt nouum ſupra
de legibus, nec mirum, ſi lex noſtra loquitur de
exercitio, & vſu meri imperij, cum in ea aga-
tur de facultate delegandi, quæ, ſi haberet lo-
cum in mero imperio, magiſtratus illud ha-
bentes, non niſi vſum, & exercitionē cum effectu
277 mandarent §. qui mandatam infra hac ea-
dem l. noſtra: præterquamquod non eſt ab
re, vt actus, & effectus ponatur pro potentia,
& cauſa, tamquam notior; eſt enim figuratus, &
non infrequens loquendi modus.
278 Nec facit negocium tertium, petitum ab eo,
quòd appellantur adminiſtratores, & executo-
res, quæ ſanè nomina videntur ijs conuenire,
qui nomine alieno, non proprio agunt, nam
fatemur habentes imperium merum, cum non
habeant abſolutum, & independens, ſed com-
municatum à Principe, illius virtute, Principis
nomine, qui per legitimos tramites Rempubli-
cam gubernat, eandem Rempublicam admini-
ſtrare, & leges ciuitatis executioni mandare,
nec inde ſequitur, magiſtratus non habere ius,
& poteſtatem, quia immo tale ius, & poteſta-
tem Populus, vel ſenatus, vel Princeps illis tri-
buit, & communicauit, vt apertè probant ar-
gumenta ſupra allata pro communi ſententia:
nec ſequitur, vt dicit Nicol. Bell. in ſæpius re-
petito cap. 1. lib. 1. ſupput. num. 6. agit nomi-
ne alieno, ergo non habet proprium, vt patet
in legato Proconſulis l. legati, & ibi gloſ. ſupra
de officio Proconſul. & legat. l. cognitio §. cum
propriam inf. eod. vbi notatur, item inquit, idem
Bellon. dicuntur adminiſtratores, in hac mate-
ria, non eo reſpectu, quia nomine alieno agunt,
ſed ad differentiam aliorum iudicum, qui iuriſ-
dictionem habent ſiue adminiſtratione §. ſi verò
ignoti, in auth. de teſt. Nec vrgent corrobora-
tiones, conſiſtentes in ponderationibus verbi,
tradere, & verbi, ſuſcipere, quæ ad factum
videntur referri, non ad iuris, & proprietatis
279 translationem, quia, præterquamquod eiuſ-
modi differentiæ, inter verbum dare, & tradere,
confunduntur, cap. degradatio de pœn. lib. 6.
dicimus etiam ex traditione, & ſuſceptione
adminiſtratio[illegible] reſpectiuè, ſequi imperij, quod
a Principe communicari poteſt, translationem
quemadmodum, ex traditione corporis, facta
ab eo, qui poteſt, & vult transferre dominium,
ſequitur dominij translatio, l. traditionibus C.
de pact. §. per traditionem Inſt. de rerum diuiſ.
hinc, quando iura loquuntur de poteſtate, &
iure gladij, ſupponunt datam illam magiſtra-
tibus, vt in l. ſolent ſupra de officio Proconſul.
& legati, & in l. nemo poteſt, ff. de reg. iur. ita
vt præfatæ corroborationes, reflectantur. ad
illud autem, quod conſiderabatur in iuramento,
præterquamquòd verba non accipiuntur in pro-
priè, vt patet ex his, quæ mox dicta ſunt, non
eſſet nouum, vt verba etiam adhibita, in dela-
tione, vel ſuſceptione iuramenti, latam reci-
perent interpretationem, & impropriam, ſecun-
dum mentem proferentis, vt per Aret. ad §. 1.
Inſt. de act. & per Soccin. ad l. 1. in §. ſi ſtipulāti,
in vltimis verbis ff. de verb. oblig.
280 Quartum, quoque argumentum facile ſolui-
tur, quia, licet omne imperium in Principem
fuerit translatum, per populum, non propte-
rea omne voluit retinere, ſed aliquod commu-
nicare magiſtratibus, quos erexit, vel confir-
mauit, quemadmodum faciebat populus, vt,
per legitimos tramites, calumniantium iniqui-
281 tates expelleret; diuiſum eſt enim impe-
282 rium inter principem, & magiſtratus; quan-
doquidem aliquod eſt abſolutum, independens,
& ſupra legem, a quo fluit non modo poteſtas,
& facultas iuris dicundi, ſed etiam iuris con-
dendi, & hoc eſt tantummodo apud Principem,
& eſt poteſtas circa perſonas, non tantum circa
actiones, aliud autem eſt imperium dependens
inferius, & communicatum, quod eſt infra le-
gem, & tantummodo conſiſtit in iure dicundo,
eſt enim poteſtas circa actiones, & hoc eſt in
magiſtratibus ordinarijs, non modo quoad exer-
citium, ſed etiam quo ad ius, & proprietatem,
vt ſentiunt, & rectè etiam Cantiuncula, & Bel-
lon. in allegatis locis.
283 Si quis ergo velit, noſtras ſequendo tradi-
tiones, contrarias in hac perplexa quæſtione,
conciliare opiniones, poteſt hoc pacto diſtin-
guere, aut dubitamus numquid magiſtratus,
qui iure proprio, & iure ipſius magiſtratus ha-
bent imperium, habeant, non modo illius
actum, & exercitium, ſed etiam ius ipſum, & po-
teſtatem, & concludendum eſt affirmatiuè, vna
cum Azzone, & cum communi opinione, aut
dubitamus numquid poteſtatem ipſam, & ius
habeant Iudices delegati, in caſibus, in quibus
delegatur merum imperium, vel ij magiſtratus,
quibus ſpecialiter, lege, vel ſenatuſconſulto,
vel Principis conſtitutione, eſt tributum, &
concludendum eſt negatiuè, & in his terminis
poteſt fortè locum ſibi vendicare opinio Lotha-
rij, & argumenta pro illius ſententia prolata,
& præſertim petita a lege noſtra, in qua pro il-
lius opinione maximum videtur fieri funda-
mentum.

284 Quinto

184 Quinto autem principe loco, colligo ex
hoc tex. lege Iulia de vi. cautum eſſe nomina-
tim, vt is, cui obrigerit exercitatio, poſſit eam
mandare, ſi proficiſcatur.
Circa quintam hanc concluſionem, pro illius
exacta explicatione, & eorum, quæ illius oc-
caſione non importunè, & vtiliter ab inter-
pretibus tractantur, de octo contingit dubitare.
Primum, quæ abſentia ſit neceſſaria, vt poſſint
meri imperij cauſæ mandari.
Secundo, an, in hac materia, ſtandum ſit aſſer-
tioni magiſtratus, affirmantis ſe delegare ex
cauſa neceſſariæ abſentiæ.
Tertio, an cauſæ meri imperij poſſint mandari
ab eo, qui accingitur profectioni, dum ſar-
cinulas componit.
Quarto, an, quemadmodum ob abſentiam po-
teſt mandari exercitatio legis Iuliæ, ita quoque
mandari poſſint aliæ cauſæ criminales.
Quinto, an cauſæ meri imperij, quemadmodum
poſſunt mandari ex cauſa abſentiæ, ita quoque
ex alijs cauſis neceſſarijs, poſſint demandari.
Sexto, an cauſæ meri imperij poſſint delegari
ob multitudinem cauſarum, quæ expeditionem
deſiderent.
Septimo, quæ poteſtas intelligatur translata in
eum, cui, ex cauſa abſentiæ merum imperium
demandatur.
Octano, & vltimo, an delegatio, ex cauſa ab-
ſentiæ, ceſſet ipſo iure, delegante redeunte.
185 Quod attinet ad primum, libet, facilioris
186 intelligentiæ gratia, prænotare, Abſentiam
eſſe, aut præſumptam, aut veram, præſumpta,
ſeu ficta, eſt veluti militantium, qui Romæ mi-
litando, pro Reipublicæ cauſa abſentibus ha-
187 bentur l. milites ff. ex quibus cauſ. maior. vera
188 autem abſentia eſt rurſus duplex, aut neceſ-
ſaria ſcilicet, aut voluntaria, & neceſſaria, aut
189 neceſſaria eſt neceſſitate probabili, aut ne-
190 ceſſitate improbabili, primi generis eſt ab-
ſentia ex cauſa militiæ, vel ex cauſa legationis,
quæ dicitur abſentia cauſa Reipublicæ, de qua in
l. penult. & in l. vlt. infra eod. tit. quibus ex cauſ.
191 maior, & in §. rurſus Inſt. de act. ſecundi au-
tem generis, eſt abſentia neceſſaria cauſa rele-
gationis, de qua in l. ſed, & ſi §. primo eodem
192 tit. quibus ex cauſ. maior. Abſentia verò vo-
luntaria, rurſus duplex eſt, aut ſcilicet volunta-
ria, & probabilis, aut voluntaria, & non
193 probabilis, ſcilicet quo ad iuris effectus, pri-
mi generis eſt abſentia cauſa ſtudiorum, & cau-
ſa peregrinationis, de qua in l. nec non, eod. tit.
194 ſæpius repetito, quibus ex cauſ. maior. non
probabilis autem, aut eſt cum contumacia, ve-
luti abſentia illius, qui, in ius vocatus, cum
poſſit venire, contumax eſt, iuxta tit. extra de
195 dolo, & contumac. Aut ſine contumacia, vt
abſentia cauſa mercaturæ, & voluptatis, &
animi cauſa, & de huiuſmodi generibus ab-
ſentiæ, agunt gloſ. Bart. & DD. ad l. vlt. infra de
reſtit. in integr. reaſſumit ſummatim, licet non
hoc ordine, Bologn. hic num. 121. verſ. ſed tamen.
196 Quatenus igitur dubitatur, quæ iudicis ab-
ſentia requiratur, vt poſſit mandare cauſas me-
ri imperij, communis omnium reſolutio eſt, vt
deſideretur abſentia neceſſaria, vt per gloſ. hic
in verbo proficiſcatur, & vltra leges ab ea pro-
latas, efficacius probant communem ſententiam
l. ſi longius, ibi, neceſſaria profectione, ſupra de
Iud. & l. licet, ibi. profectio vrgens, infra de rece-
pt. arbitr. ita, vt de veritate communis opinio-
nis, non ſit dubitandum.
197 Verum, quia Dec. hic nu. 66. extendit, poſt
Cynum, hanc concluſionem, vt vendicet ſibi lo-
cum etiam in abſentia probabili, quod non ab
omnibus recipitur, propterea, ſecundo loco, de
hoc contingit breuiter dubitari.
Sunt ergo contrariæ, de more, DD. ſententiæ,
Altera eſt affirmatiua, quam tenent, poſt Cy-
num, Io: Maria Riminal. hic num. 23. Dec. num.
65. Iacob. Niger. num. 46. nec non Hippol. Rimi-
nald. num. 542. & Pyrr. Alphan. num. 236.
198 Ea ducti ratione, quia abſentia ex cauſa ne-
ceſſaria, & abſentia ex cauſa probabili, æqui-
parantur l. ſed, & ſi, in fin. iuncta l. nec non, in-
fra quibus ex cauſ. maior. tradit Bart. ad l. vlt.
199 eod. tit. ita enim datur reſtitutio in integrum
ex cauſa probabilis abſentiæ, quemadmodum
ex cauſa abſentiæ neceſſariæ, vt probatur in ſu-
pra adductis iuribus, ſed ex cauſa neceſſariæ ab-
ſentiæ, licet iudici delegare cauſas meri imperij
ſpecialiter tributi, vt admittunt hic gloſ. & DD.
omnes, ergo etiam ex cauſa abſentiæ proba-
bilis.
In contrariam tamen opinionem iuit hic Io.
Bolog. num. 122. & in eandem opinionem pro-
pendit Mart. Monter. num. 35. in fin. quam verio-
rem eſſe arbitror, vnica ductus ratione, qua vti-
tur Io. Bolognet. quæ eſt eiuſmodi.
300 Tunc demum, ex cauſa abſentiæ probabilis
poſſent magiſtratus mandare cauſas meri impe-
rij ſpecialiter tributi, quando poſſet in magiſtra-
tibus dari abſentia probabilis, quæ non eſſet ne-
ceſſaria, ſed dari non poteſt, igitur nõ poteſt dari
caſus, vbi magiſtratus, ex cauſa probabilis ſo-
lũmodo abſentiæ, poſſit cauſas meri imperij de-
301 legare, Minor probatur, quia abſentia, cauſa
302 ſtudiorum, in magiſtratu, qui tenetur ſcire,
Inſt. in princ. de obligat. quæ ex quaſ delict. na-
303 ſcuntur, nõ eſt probabilis. Nec eſt probabilis
abſentia, ex cauſa peregrinationis, aut eſt etiam
neceſſaria, nam peregrinatio ob ſolam deuotio-
nem, ſine voto, in magiſtratu, non eſt probabilis,
l. illud obſeruandum, ſupra de officio Præſid. ſi
verò ſit ex voto, aut magiſtratus vouit dum
eſſet in magiſtratu, & vix eſt, vt potuerit licitè
vouere, per tex. in cap. magnæ, in verſ. ipſum
etiam votum, extra de voto, & voti redempt.
gloſ. eſt in cap. ex multa, in [illegible] tanta eod. tit.
ſi verò vouit anteaquam eſſet in magiſtratu, &
tempus

tempus voti implendi labitur, abſentia eſt ne-
ceſſaria, inquit enim Propheta. vouete, & red-
dite domino Deo veſtro, d.cap.magnæ, vix eſt
ergo, immo, ne vix quidem, vt in magiſtrati-
bus detur probabilis abſentia, quæ non ſit etiam
neceſſaria.
304 Nec obſtat contrarium, quia procedit in
his, in quibus poteſt dari abſentia probabilis
ſine neceſſitate. Preterea, vt dicit hic Mart.
Monter.num. 35.d.æquiparatio abſentiæ neceſ-
ſariæ, cum abſentia probabili, locum habet in
cauſis priuatorum, non in cauſis publicis, ob
publicum enim fauorem, receditur in quamplu-
rimis a regulis iuris cõmunis, vt latè per Alex.ad
l.1.infra ſolut.matr.vbi Camill.Viſitarin.nu.48.
Cum igitur non ſit ſufficiens probabilis ab-
ſentia, ad hoc, vt poſſint delegari cauſæ meri
imperij, ſpecialiter tributi, concluſio remanet
ſine extenſione, vt ſcilicet memoratæ cauſæ tan-
tummodo, ex cauſa neceſſariæ abſentiæ, poſſint
delegari, cæterum, quia nec omnis neceſſaria
abſentia aperit aditum, ad eiuſmodi delegatio-
nes, propterea diſtinctione quæſtio, hoc pacto
eſt definienda.
305 Aut abſentia neceſſaria futura eſt breuis,
aut lõga, & diuturna, ſi breuis, cauſæ meri impe-
306 rij, ſpecialiter tributi, non poſſunt committi,
quia breuis abſentia, non habetur pro abſentia
l.pen.§.vltimo infra de vacat.mun.facit l.ſi lon-
gius infra de iud. ſi verò futura eſt longa, aut
ita longa, vt abſorbeat maiorem partem tempo-
ris, vel integrum tempus, quo durat magiſtra-
tus; aut tempus 20. 50. vel 100. dierum, primo
caſu fieri debet mutatio magiſtratus, argu-
mento d.l.ſi longius in princ.ſecundo verò caſu,
rurſus diſtinguendum eſt, quia, aut talis eſt
cauſa, quam expediat cognoſcere potius magi-
ſtratum, quàm delegatum, & tunc eſt expe-
ctandus magiſtratus, argumento l. pen. in fin.
infra de vac. mun. aut eſt cauſa, quam non in-
terſit potius ab ordinario, quàm a delega-
to expediri, & tunc quoque rurſus diſtin-
guendum eſt, quia aut eſt abſentia neceſſaria
improbabilis, & ex cauſa delicti, aut proba-
bilis; primo caſu, aut cauſa relegationis, & ab-
ſentiæ priuat magiſtratum officio, & non po-
teſt, argumento l. cum Prætor de iudic. aut ſu-
ſpendit per aliquod tempus, vt puta per men-
ſem, ita, vt abſit eam ob cauſam, vel videatur
abeſſe, & tunc poterit demandare, facit cap.
ſacro extra de ſent.excom. vbi gloſ.in verbo, in-
terdictum, & ibi notant Abbas, & alij. ſecun-
do caſu; aut abſentia eſt ex cauſa publica,
quia princeps, vel populus iubeat eum abeſſe,
puta, ex cauſa legationis, & poteſt mandare d.l.
ſi longius in principio, de Iud. & d. l. penul. de
vacat.mun. aut eſt ex cauſa priuata, & tunc,
aut cauſa religionis, ex voto ſcilicet ante ſuſce-
ptum magiſtratum, & tunc poteſt mandare,
anima enim cunctis rebus eſt anteponenda l.
ſancimus C.de ſacroſ. eccl. aut ex cauſa immi-
nentis periculi rebus familiaribus, vel perſo-
nis domeſticis, puta filijs, vxori, & ſimilibus,
& tunc quoque eſſet ſufficiens cauſa delegãdi, vt
colligitur ex d.l.ſi longius de iud.facit l.licet, in-
fra de arbitris, tradit Bologn. hic num. 123.
verſ.quarto poteſt.
307 Quod attinet autem ad ſecundum articulum,
reſpondeo, eum quoque, qui accingit ſe iti-
neri, & ſarcinulas componit, vt proficiſcatur,
mandare poſſe, quia, quantum ad exercitium Iu-
riſdictionis, incipit abeſſe, qui ſe ad proficiſcen-
308 dum accingit, per regulam. proximè accin-
gendus habetur pro accincto, & qui incipit ab-
eſſe poteſt mandare, vt dicitur in hac l. noſtra,
& hanc opinionem probat Alber. hic num.23.in
fin.per l.ab hoſtibus §.ſed quid ſimpliciter, infra
ex quibus cauſ.maior, & per l. 2.C.de exhib. reis
ſequuntur alij communiter, & præſertim Alex.
num.54. Io. Maria Riminald.num.23. verſ.& in
quantum, Iaſ.num.58. Deci.num. 66. Io. Bologn.
num.124. vbi de communi teſtatur, & nouiſſimè
Hippol.Rimin. num. 543. cum ſeq. vbi alios ad-
ducit, idem ſentientes in fortioribus terminis,
nec non Pyrr.Alphan.num. 237. qui potiſſimum
mouetur per l. ſi pecuniam infra de condit.
cauſa dat. & cauſa non ſeq. & per l. 1. §. cæpiſſe
infra de pollic.
309 Subſequitur modo tertius Articulus. verum
ſcilicet ſtandum ſit aſſertioni magiſtratus, affir-
mantis ſe delegare ex cauſa neceſſariæ abſentiæ,
&, in hac quoque iuris controuerſia, ſunt contra-
riæ DD. ſententiæ, negatiuam partem tenet Iaſ.
hic num.60. & eandem opinionem ſe tenuiſſe te-
ſtatur Dec.hic, ad cap.cum ſit Romana, in tertio
notab.extra de appellat. & ad cap.quæ eccleſia-
rum de cõſtit.& hanc aſcribit etiam Mantuæ Io-
annes Bolog.hic n.125.verſ.& hanc opinionem.
310 Primum autem ſit probabilis hæc ſententia,
per regulam, quæ habet. vbicumque quis non
poteſt libere facere actum; ſed tantummodo
in caſu aliquo ſpeciali, & certo; non ſtatur aſ-
ſertioni explicantis actum l.ſi forte vbi Bart. ff.
de caſtr.pecul.Bart.ad l. per diuerſas C. mand.
& ad auth.ſi quis in aliquo, circa fin. C.de eden-
do Bald.ad auth.hoc ius porrectum C.de ſacroſ.
Eccleſ.cum alijs latè adductis per Iaſ.hic num.
60.verſ.ego teneo, plura affert etiam exempla
Hippol.Riminald.hic num. 548. cum ſeq. At Iu-
dex non poteſt libere cauſas meri imperij dele-
gare, ſed in caſu certo, & ſpeciali, quando ſci-
licet proficiſcitur, & abſentia eſt neceſſaria,
vt hic in tex. iuncta gloſ. in verbo proficiſcatur,
ergo non eſt eiuſdem iudicis aſſertioni creden-
dum, ſi dicat ſe delegare ex cauſa abſentiæ ne-
ceſſariæ, corroboratur argumentum, quia d.re-
gula locum habet etiam in iudice, vt ex Caſtr.
& Felin.docet Purpur.hic num.548.cum ſeq.
311 Secundo, facta non præſumũtur, niſi proben-
tur, vulgata l.in bello §.facta ff.de capt.& poſth.

reuer, facit l.3.C.de naufrag. lib.xi.at factũ eſſe,
vel non eſſe delegationẽ ex cauſa abſentiæ neceſ-
ſariæ, eſt facti, vt patet ad ſenſum, igitur iudex hu
iuſmodi factum, adductũ pro cauſa delegationis,
& pro fundamento ſuæ intẽtionis, debet omnino
probare, gloſ. in l. ſi donatione C. de collat.

312 Accedat tertio, quòd cauſa, ob quã quis vult
recedere a iure cõmuni, eſt probãda §. cauſas in
auth. vt cũ de appell.cogn.l.vlt.§.illud C. de tẽp.
appel.tradit Bart.ad l, Diuus infr.de adim.legat.
ſed abſentia neceſſaria eſt cauſa, ob quam iudex
vult delegare cauſas meri imperij, contra ius
commune, vt patet in l. noſtra, ergo eſt ab eo
probanda nec eſt illi temere credendum.

His tamen, & ſimilibus non obſtantibus,
contrariam affirmatiuã opinionem tenuit gloſ.
ad cap. paſtoralis, in verbo, exonerare, extra de
de officio, & pot.iud.deleg. quam ſequuntur ibi
omnes, vſque ad Barbat. vt teſtatur Iaſ.hic.num.
60.qui eandem opinionem aſcribit hic Martin.
Laudan.& Alex. conſ.34.in 4.volum. quod inci-
pit.conſultus alias in principali cauſa, hanc pro-
bat Signor.de Homod. conſ.254, quod incipit in
quæſtione vertente, in fin. Thomas Ferr. caut.31.
tenuit etiam Iaſon, ſibi contrarius, ad d. l. ſi do-
natione C.de collat. tenuerunt etiam Guilielm.
de Cunio, & Alber.hic nu.29. quos refert, & ſe-
quitur Alexand.num.55.qui eandem opinionem
aſcribit Baldu, tam ad l.imperium infra de iuriſd.
omnium iud. quàm ad cap. de cauſis, extra
de officio, & poteſtate iud. delegat. & in ean-
dem ſententia videtur ire hic Dec. nu.69. in fin.
Riminald.Sen. num.23. Iacob.Niger num. 120.
Paulus Orian.num.126.vbi non erubuit dicere,
iſtam opinionem veriſſimam arbitror, vt Chri-
ſtum crucifixum, ſequuntur etiam Curt. Iun.
num.69. Purp. num. 555. Io. Bologn. num. 125.
Hyppol. Riminald. num. 153. & Pyrr. Alphan.
num.242.& pro hac ſententia, quam ego verio-
rem eſſe arbitror, plura afferuntur argum.

313 Primum autem, virtute, ſic ratiocinantur, niſi
crederetur aſſertioni iudicis, & magiſtratus,
qui iurauit ritè, & ex fide ſe adminiſtraturum
officium, officialis litteris non crederetur. At cre
ditur l. vltima C.ad legem Iul. repetund. l. diuus
verſ.cum autem ex litteris, ſupra de officio præ-
ſid. l. ſi publicanus §. 1. ff. de public. & cap. ad
audientiam de officio, & pot.iud.deleg. etiã ſi nõ
ſint ſubſcriptę a notario, ſed a ſolo delegante cũ
ſigillo, Felin. ad c.poſt cõceſſionem de prob, cum
alijs adductis per Purp.hic num.547.igitur ſtan-
dum eſt iudicis, & officialis aſſertioni, proteſtan-
tis, ſe delegare ex cauſa neceſſariæ abſentiæ,

314 Secundo. vbicũque aliquid affirmatur ab eo,
pro quo eſt præſumptio, eiuſdem aſſertioni ſtan-
dum eſt, quamdiu contrarium non probetur,
cum iuris præſumptio transferat onus probandi
in aduerſarium, ita vt præſumptionẽ habens pro
315 ſe, probare non teneatur l.verius ff.de probat.
At iudex, is eſt, pro quo ſemper præſumitur, in
dubio l.2.C. de officio ciuil. iud. l. Herennius §.
Caio ff. de euict.cap.Piſanis de reſtit.ſpoliat.igi-
tur iudici, aſſerenti ſe delegare ex cauſa neceſſa-
riæ abſentiæ, credendum eſt, quandiu contrarium
316 non probetur, cũ Iudex ſit perſona publica, &
fide digna, & conſequenter ei credatur, ex his,
quæ tradit Gemin.ad canon.Capitalis x.diſtinct.
quem refert, & ſequitur Paul. Orian.hic nu.129.
facit gloſ.ad l.Titio fundus in verſ. actiones, quẽ
dicit ſingularem ad cap. cum contingat de re-
ſcript. Felin. & Iaſ. ad l. 1. ff. per quem fact.
erit, & ad l. iubere C. de Iud.

317 Tertio, ſi de quo minus vtitur ineſſe, & ineſt,
ergo, & de quo magis l.3. §. ſic autem ff.de bo-
nis eorum, cum alijs adductis per Nicol. Vigell.
in ſua dialect.iur.lib.2.in loco a comparatis, re-
gula 3.ſed minus videtur ineſſe, vt ſola præſentia
Iudicis operetur, vt cenſeatur abeſſe omnis do-
lus, vt tradunt Paul.Caſtr.& Alex.ad l.pacta no-
uiſſima C. de pact. hinc dixit etiam Bart. ad l.
318 frater a fratre ff.de cond.indeb. tutorem cum
pupillo contrahere bona fide, quando in præſen-
tia Iudicis contrahit, id quod maximè probat
Imola ad l.1.§. fuit quæſitum ff.ad S. C. trebell.
faciunt latè tradita per Iaſ.ad l.pacta nouiſſima
C.de pact. igitur multo magis ſtandum eſt iudici
perſpicuis verbis affirmanti, ſe delegare ex ca-
uſa neceſſariæ abſentiæ: Nec dicatur hæc locum
habere, quando iudex procedit iudicialiter,
quia replico, vna cum Oriano hic, delegare eſſe
319 actum iudicialem, cum pertineat ad cauſæ co-
gnitionem, & definitionem.

320 Quarto, & vltimo, omiſſis leuioribus, quod
conceditur minori, omnis ratio poſtulat, vt con-
cedatur etiam maiori, facit regul. l.non debet ff.
321 de reg.iur.l.qui poteſt, eod.tit. ſed concedi-
tur nuncio, qui dicitur habere officium viliſſi-
mum, vt per Bart.ad l.vlt. C.de edict. Din. Adr.
Toll.in ijs, quæ pertinent ad officium ſuum, vt ei
credatur, qui ſine dubio eſt minor quolibet iudi-
ce, igitur hoc, & multo magis, debet concedi Iu-
322 dici, qui dicitur habere honorabile officium, &
munus iudicãdi, & bonus vir appellatur, de quo
lex plurimum confidit, vt per Bald.ad rub.extra
de officio, & poteſt. Iud.deleg. circa finem, & cõ-
ſequenter eſt ſine cõtrouerſia longe maior nun-
cio. Minor autem propoſitio, hoc eſt fidem pre-
ſtari nuncio, in ijs, quæ pertinẽt ad officiũ ſuum,
probatur per gloſ. ad cap. cum parati de appel-
lat. tradit Bald. ad l. vt perfectius C. de annal.
except. ſpeculat. in tit. de citat. §. 4. Card. ad
clem. 1. de Iud. q. 9. cum ſimilibus,

323 Accedat etiam quinto, quòd cui conceditur,
quod eſt plus, debet etiam concedi, quod eſt mi-
324 nus d.l.non debet de reg. iur. ſed Iudici con-
ceditur, vt cognoſcat an ipſe ſit iudex l.ſi quis ex
aliena infra de Iud. quod ſine dubio eſt, quid am
plius, quàm quod ei credatur abſẽtiæ neceſſitas,
igitur multo magis hoc debet illi concedi, vt ſte-
tur, quo ad abſentiæ neceſſitatẽ, illius aſſertioni.

325 Nec

325 Nec obſtat primum, ex aduerſo a Iaſ. ad-
ductum argumentum, quia vendicat ſibi lo-
cum in priuatis, ſecus antè in Iudice, vt docuit
idem Iaſ. ad l. ſi donatione C. de collat: & ad l. nec
quicquam in §. vbi decretum ſupra de officio
proconſ. & legat. num. 71. ſentiunt alij etiam hic,
& Thom. ferrar. in d. caut. 21. num. 2. nec facit
negocium corroboratio ex Caſtr. & Felin. quia
præterquamquod eorum opinio eſt probabilis
non neceſſaria, Bart. ad l. 1. ff. ſi cert. pet. pręſer-
tim, cum ſit contraria communi ſententiæ, &
gloſ. hoc modo reſpondenti in d. cap. paſtoralis
de officio, & poteſt. Iud. deleg. nec non rationi-
bus, &, in primis illi, quæ habet, legem pluri-
mum de iudicibus confidere, vt in cap. bonæ
memoriæ de elect. & in cap. præſentia, de renun-
ciat. Præterea, poſſumus etiam admittere eo-
rum opinionem, primum, quando aſſertio Iu-
dicis poſſet eſſe maximè preiudicialis, vt de-
cretum Iudicis, quod diceretur interpoſitum
cum cauſæ cognitione ſuper alienatione mino-
ris, ſecus in caſu noſtro, in quo modicum po-
teſt conſiderari præiudicium, ex his quæ tradit
Abbas, ad c. vlt. de prob. non poteſt enim conſi-
derari magnum præiudicium in cauſa delega-
tionis, cum admittatur probatio in contrarium,
vbi Iudicis aſſertio ſit falſa. Accedat etiam
quod illud poteſt habere locum in indicibus
minoribus, quicquid dicat hic Purpur. num. 549.
326 falſum enim eſt, decreti interpoſitionem
pertinere ad maiores Iudices, cum ſit iuriſdi-
ctionis voluntariæ, vt quandoque docebimus;
ſecus autem in iudicibus maioribus, de quibus
agitur hic, cum tractetur de delegatione cauſæ
meri imperij, pręterea cauſæ cognitio nõ poteſt
eo tempore, quo enunciatur ſubeſſe l. magis pu
to §. ne paſſim ff. de reb. eorũ, vbi cauſa neceſſa-
ria abſentiæ, tunc cũ enũciatur, poteſt ſubeſſe.
327 Nec obſtat ſecundum, quia locum ſibi ven-
dicat, vbi factum allegatur, vel a perſona ſuſpe-
cta; vt eſt nauicularius, de quo in d. l. 2. de na-
ufr, lib. xi. vel a perſona in differenti, & priuata,
pro qua non ſit præſumptio, quæ illam tollat,
vt in caſu noſtro, in quo, ſpecialis præſumptio
pro Iudice, affirmatiua, tollit generalem
negatiuam, quæ habet, facta non præſumi;
ſpecialia enim derogant generalibus l. in totũ ff.
de regul. iur. l. ſanctio legum, infra de poen. hæc
tamen præſumptio pro Iudice, admittit pro-
bationem in contrarium, vt DD. communiter
ſentiunt, & in primis Ias. hic num. 60. & Purpur.
num. 549. cum ſeq. vbi plura adducit.
Et ex his facile ſoluitur etiam tertium argu-
mentum, quia cauſa, ob quam quis vult recedere
a iure communi, probanda eſt a priuatis, & ab
ijs, pro quibus nõ ſit ſpecialis præſumptio affir-
matiua, vt in caſu noſtro pro Iudice. quæ dero-
gat omnibus regulis generalibus aduerſanti-
bus, per reg. d. legis in totum ff. de reg. iur.
328 Si quis tamen velit, in hac iuris controuer-
ſia, conciliare contrarias opiniones, adhibeat
hanc diſtinctionem. Aut dubitamus, an Iudici
deleganti, aſſerenti ſe delegare ex cauſa neceſ-
ſariæ abſentiæ, ita ſit credendum, vt probatio
in contrarium non admittatur, & concluden-
dum eſt negatiuè; vt per Bald. ad l. imperium,
in antiqua interpretatione, in 6. q. infra de iu-
riſd. omnium iud. tradit. Iaſ. hic num. 60. & ſequ-
untur alij communiter, & præſertim Purpurat.
nu. 559. in fin. & Paul. Orian. num. 130. Aut nun-
quid tandiu ſit credendum, quandiu contra-
rium non probatur, & vbi hoc ſecundo modo
dubitamus, rurſus diſtinguendum eſt, quia, aut
tractatur de tali delegatione, ex qua delegans
incideret in pœnam, ſi cauſa impedimenti alle-
gata vera non eſſet, vt in caſu §. nulli in auth.
vt Iud. ſin. quoque ſuff. vbi faciens loci ſeruato-
torem, ſine cauſa ibi expreſſa, punitur in quin-
que libras auri &, tunc quoquè concludẽdum eſt
329 negatiuè, non enim ſtatur aſſertioni iudicis,
qui tractat de pœna vitanda, quemadmodum
in principe, licet cauſa præſumatur, gloſ. ad l. re-
legati ff. de pœn. vbi tamẽ agitur de proprio com
modo, non præſumitur, Abbas poſt Innoc. ad
cap. qui in eccleſiarum de conſtit. Ias. ad l. ſi
teſtamentum C. de teſtam. tradit ex Aquenſi
Purp. hic num. 560. vbi vero, ex falſitate cauſæ,
Iudex nulli ſubijceretur poenæ, rurſus poteſt
diſtingui, quia, aut delegatio tendit in aliquod
non leue alicuius præiudicium, & nec tunc eſſet
Iudici credendum, arg. cap. cum in iure peritus,
de offic. & pot. iud. deleg. & poſt Felin. ad cap. ſi
pro debilitate eod. tit. de offic. Iud. deleg. Paul.
Orian. hic num. 131. Aut non tendit in graue ali-
cuius tertij præiudicium, & tunc procedit com-
munis opinio, ſine difficultate, ex ſupra dedu-
330 ctis. Hodie tamen ceſſat omnis difficul-
tas, quia, iure nouiſſimo authenticorum, nec
ex cauſa neceſſaria poſſunt Iudices abeſſe, ſine li-
centia Principis §. 1. in auth. vt nulli iudic. tra-
dit Curt. Iun. hic num. 70.
331 Sed veniendum eſt ad quartum Articulum,
quo quærebamus. an ex cauſa abſentiæ, quem-
admodum poteſt demandari exercitatio legis
Iuliæ de vi, ita quoquè, ob eandem cauſam,
cæteræ meri imperij cauſæ, poſſint demandari.
Qua in re hodie ſunt contrariæ opiniones, quan-
doquidem Iacob. Cuiac. & M. Anton. Muret. hic
iuerunt ſingulariter in eam ſententiam, vt cre-
diderint, non niſi exercitationem. legis Iuliæ de
vi mandari poſſe a proficiſcente, ita vt ad alia
publica iudicia non poſſit hoc transferri, addu-
ctus autem eſt, ad ita, contra omnes ſentien-
dum, vnica ratione, quæ eſt eiuſmodi.
332 Quod contra rationem iuris receptum eſt,
non eſt producendum ad conſequentias l. quod
verò, ſupra de legibus l. quod contra, de reg. iur.
At in exercitatione legis Iuliæ de vi, contra ra-
tionem iuris receptum eſt, vt poſſit mandari,
cum regula ſit, vt exercitatio publici Iudicij,

ſpecialiter, lege, ſenatuſconſulto, vel Principis conſtitutione, tributa, non mandetur, vt eſt expreſſum in l. noſtra, in l. ſolent ſupra de officio proconſ. & legat. & in l. nemo poteſt infra de reg. iur. igitur non poteſt hoc produci, & extendi ad alia publica Iudicia.

333 Accedat etiam ſecundo (vltra id quod conſiderauit Muretus) quod tunc demum poſſet hoc produci ad alia publica iudicia, quando in illis eadem vigeret, vel maior ratio, quæ ſolet ad extenſionem aditum aperire l. a titio infra de verb. oblig. cum vulg. ſed nec maior, nec eadem viget ratio in alijs publicis Iudicijs, ob quam factum fuit, vt legis Iuliæ de vi exercitatio mandari poſſet, ergo non poteſt, ex hoc, legis Iuliæ de vi, publico iudicio, ad alia iudicia

334 publica inferri, arg. regul. l. Papinianus exuli ff de minor, & l. naturaliter §. nihil commune infra de acquir. poſſ. Minor probatur, factum eſt enim in hoc iudicio legis Iuliæ de vi, vt poſſit mandari illius exercitatio a proficiſcente, ob periculum, quod eſt in mora, cum alter alterum ſoleat vi repellere, & ex violentia oriantur ſæpenumero vulnera, cedes, & ſcandala ſimilia, quod non contingit in alijs delictis publicis, non enim tantam deſiderant celeritatem.

His tamen, & ſimilibus non obſtantibus, in contrariam ſententiam iuit Accurſ. hic in verbo poſſit, quem; ne hac de re dubitantes quidem; ſequuti ſunt, vno ore DD. communiter, quorum opinio pluribus facilè comprobari poteſt.

335 Et primum, quia, cui conceditur, quod eſt plus, conceditur etiam, quod eſt minus l. non debet ff. de reg. iur. l. qui poteſt eod. tit. l. nec in ea §. ſed qui occidere ff. ad l. Iul. de adult. ſed magiſtratibus, imperium habentibus, conceditur ex cauſa abſentiæ, vt poſſint conſtituere loci ſeruatorem, quod eſt plus, cum ſpecialiter ſit prohibitum, & nominatim, per auth. vt nulli Iud. liceat hab. loci ſeruat. igitur, & multo magis, debet illis concedi, vt poſſint, ex cauſa neceſſariæ abſentiæ, omnium publicorum Iudiciorum exercitationem mandare, quod minus eſt, cum hoc fit ex cauſa permiſſum, vt hic; poſſe autem magiſtratus, ex cauſa abſentiæ neceſſariæ, etiam merum imperium habentes, conſtituere loci ſeruatores, probatur in §. ad hęc in auth. de collatoribus.

336 Secundo ſimilium idem eſt Iudicium l. non poſſunt ſupra de legibus. At publica iudicia omnia ſunt ſimilia, & in vno reperitur cautum, vt illius exercitatio ex cauſa abſentiæ mandari poſſit, vt patet in l. noſtra, igitur de omnibus debet fieri idem iudicium, vt illorum ſcilicet exercitatio, ob eandem abſentiæ cauſam, poſſit demandari.

Tertio, & vltimo, vbi eadem viget ratio eadem debet fieri iuris diſpoſitio l. à Titio de verb. oblig. l. illud infr. ad legem Aquiliam; At neceſſariæ abſentiæ ratio, ob quam expreſsè eſt conceſſum, vt exercitatio legis Iuliæ de vi poſſit mandari, poteſt habere locum, & ſupponimus habere, etiam in alijs publicis Iudicijs, ergo non eſt ius diuerſum in illis ſtatuendum.

337 Nec obſtat argumentum Mureti, quia non poteſt dici contra rationem iuris receptum, vt mandetur exercitatio legis Iuliæ de vi, ex cauſa abſentiæ, cum multa in iure noſtro concedantur ex cauſa neceſſitatis, quæ alias prohiberentur, facit tex. in l. 1. ſupra de off. Proconſ. & leg. in l. 1. vbi Bart. C. de bon. libert. & in cap. quod non eſt de reg. iur. in antiquis, cum alijs, latè adductis per Decium hic num. 35. etenim, d. lex quod verò, intelligitur de ijs, quæ conceduntur ſine cauſa in priuilegium, & in gratiam perſonæ, iuxta tex. in §. ſed, & quod principi Inſt. de iur. nat. gent. & ciuil.

338 Nec obſtat ſecundum, quia etiam in alijs delictis publicis requiritur celeritas, & poteſt ſubeſſe periculum in mora. Præterea, ratio illius conceſſionis non fuit qualitas delicti, requirentis celeritatem, ſed abſentia neceſſaria, ita vt argumentum potius retorqueatur, ratio enim expreſſa à lege eſt attendenda, quæ dicitur compræhendere omnes caſus, in quibus eodem modo vigeat, ita vt, ſpeciale etiam dictum, ampliet generalis ratio l. regula §. licet ff. de iur. & fact. ignor. l. meum §. animaduertendum infra quod met. cauſ.

339 Subſequitur modo quintus Articulus, vtrum ſcilicet cauſæ meri imperij, quemadmodum poſſunt mandari ex cauſa abſentiæ, ita quoque ob alias ſimiles cauſas, puta infirmitatis, poſſint mandari.

Et, in hac quoque iuris controuerſia, ſunt contrariæ DD. opiniones, prima eſt affirmatiua, exiſtimantium ob infirmitatem, vel ſimiles neceſſitatis cauſas, poſſe meri imperij, etiam ſpecialiter tributi, exercitationem mandari, hanc tenuerunt Cyn. Andr. de Piſis, Guiliel. de Cunio, Rayner, & omnes antiqui, quos ſequuti ſunt hic, Bart. num. 11. Alb. num. 23. Alex. num. 36. Io: Mar. Riminal. num. 25. Claud. de Seiſſel. num. 69. Iaſ. num. 77. Dec. num. 72. Curt. Iun. num 81. Hippol. Riminal. num. 354. & Pyrr. Alphan. num. 248. cum ſeqq. huic communi ſententiæ ſubſcripſit, etiã Bald. ad l. imperium infra de iuriſd. omnium Iud. Salyc. ad l. placet C. de ped. Iud. Abbas ad c. quod ſedem extra de offic. ordin. & hæc, vt vno verbo dicam, eſt communis, & receptiſſima ſententia, vt de communi teſtatur Camill. Plaut. hic lib. 3. verſ. non aliter, num. 34. & plura afferuntur.

Primum autem vtuntur vulgari ratione, vbi eadem eſt ratio, ibi eadem fieri debet iuris diſpoſitio l. illud ff. ad legem Aquiliam l. vlt. C. ad legem Falcid. At eadem omnino ratio eſt delegandi in magiſtratu infirmo, quę eſt in abſente,

cum

cum nemo poſſit meri imperij cauſas expedire per ſe, & abſens poteſt memoratas imperij meri cauſas mandare, vt in l. noſtra, igitur inde debet poſſe facere etiam infirmus, vel alia ſimili cauſa omnino impeditus.

340 Secundo adducitur tex. in l. 1. ſupra de conſulibus. ſic inducendo, tunc demum, ex cauſa infirmitatis, non poſſent cauſæ meri imperij delegari, quando, quæ iure expreſsè eſſent prohibita, ob cauſam infirmitatis, non concederentur, ſed etiam quæ expreſsè ſunt iure prohibita, ob cauſam infirmitatis, fieri conceduntur, ergo nihil eſt impedimento, quo minus cauſæ meri imperij, quæ, ſecundum regulas iuris communis, non poſſunt mandari, mandentur tamen, ob cauſam infirmitatis. Minor probatur, per d. l. 1. vbi is, qui apud alterum ex conſulibus nomina edidit, apud alterum manumittere expreſsè prohibetur, ſi qua tamen ex cauſa Collega non poterit manumittere, infirmitate ſcilicet, vel alia iuſta cauſa impeditus, Collega poteſt manumiſſionem expedire.

341 Tertio, quicquid fieri poteſt ob cauſam abſentiæ, poteſt etiam fieri ex cauſa infirmitatis, cum abſentia, & infirmitas in iure æquiparẽtur l. ea, quæ C. quom. & quando Iud. iuncta l. quæſitum infra de re iud. l. ſi longius in princ. infra de iud. l. filiusfamilias in fin. iuncta l. ſeq. infra de procur. At, ob cauſam abſentiæ, poſſunt meri imperij cauſæ mandari, vt habetur expreſsè in l. noſtra, igitur poſſunt, etiam mãdari ex cauſa infirmitatis.

342 Quarto, caſus exceptus à regula, ob rationis identitatem, extenditur etiam ad caſus ſimiles DD. ad c. cum dilecta, verſiculo, nos igitur, de confirmatione vtili, vel inutili. At caſus abſentiæ eſt exceptus à regula prohibitiua, ne cauſæ meri imperij mandentur, igitur debet etiam ad caſum ſimilem infirmitatis, in qua eſt eadem ratio, vt ſupra viſum eſt, extendi.

343 Quinto, ob illas cauſas, ob quas poſſumus ſeruire per ſubſtitutum, neceſſe eſt, vt poſſimus cauſas meri imperij mandare, cum mandare iuriſdictionem ſit ſubſtituere, & ſufficere aliquem in locum noſtrum, in illis cauſis. At, ob cauſam aduerſæ valetudinis, poſſumus ſeruire per ſubſtitutum, Bald. ad l. vltimam C. de excuſat. tut. & ad cap. ſi quis deceſſerit in tit. ſi de feudo fuer. controuerſ. inter dom. & agnat. ergo ob eãdem cauſam poſſumus etiam meri imperij cauſas mandare.

344 Sexto, fictio idem operatur in caſu ficto,
quod veritas in caſu vero l. qui ad certum ff. lo-
cat. l. legem C. eod. l. cum oratione de except.
At vera abſentia operatur, vt magiſtratus poſ-
ſit, etiam cauſas meri imperij ſibi ſpecialiter tri-
345 buti, mandare, vt habetur hic. igitur idem
operatur infirmitas, quæ eſt ficta abſentia, cum,
in iure, infirmus pro abſente habeatur d. l. quæ-
ſitum de re iudic. iuncta l. ea, quæ C. quomodo,
& quando Iud.

In contrariam tamen opinionem iuit Fulgoſ. hic num. 25. Roman. num. 13. Io. Bolog. num 125. verſ. contrariam tamen, & Camillus Plaut. lib. 3. verſ. non aliter, num. 38. cum ſeq.

346 Primum per tex. noſtrum, ponderando verba illa. non aliter itaque mandare poterit, quàm ſi abeſſe cœperit, hoc modo inducendo. Exceptio, cum dictione taxatiua, excludit omnes caſus, etiam ſimiles, dummodo non ſint alibi in iure expreſſi. Bart. communiter receptus ad l. 1. ff. ſi quis ius dicenti non obtemperauerit. At, à regula, vt cauſæ meri imperij non poſſint mandari, excipitur cum particula taxatiua, non aliter, ſolummodo caſus abſentiæ, vt patet in hoc tex. igitur caſus infirmitatis, & omnis alius ſimilis excluditur, cum nec alibi reperiatur iure cautum, vt, ob infirmitatem, meri imperij exercitio, poſſit demandari.

347 Secundo argumentantur per locum à diuiſione, vel à ſufficienti partium enumeratione, iuxta tex. in princ. Inſt. de obligat. quæ ex quaſ. contr. naſcuntur, & in princ. Inſt. de obligat. quæ ex quaſi malefic. naſcuntur, hoc modo videlicet. ſi ex cauſa infirmitatis, & aduerſæ valetudinis poſsẽt Magiſtratus cauſas meri imperij, quod habent, demandare, vtique hoc facere permitterentur, aut in caſu leuis infirmitatis, aut in caſu grauioris morbi, ſed neutro caſu poſſunt hoc facere, igitur abſolutè magiſtratus non poſſunt, prætextu aduerſæ valetudinis, meri imperij cauſas demandare. Minor probatur, quia, ſi infirmitas eſt leuis, poteſt magiſtratus, leuiter infirmus, interdum audire, & Aſſeſſoribus vti, ſi vero grauis, aut breuis, aut longa, ſi breuis expectandus l. antepen. in fin. ff. de vacat. muner. ſi longa, debet fieri mutatio Iudicis d. l. ſi longius de iud. ita Fulgoſ. hic nu. 25.

Tertio, & vltimo, Romanus hic num. 13. ſic ratiocinatur. ſi magiſtratus, ob aduerſam valetudinem, poſſent meri imperij cauſas mandare, multo magis poſſent delegati a principe, (qui ſunt maiores) ob debilitatem, & infirmitatem, graues cauſas mandare, & delegare, ſed facere hoc ipſi, ob aduerſam valetudinem, non poſſunt, eorum enim præſentia exigitur, vt probat tex. in cap. ſi pro debilitate in fin. extra de officio, & poteſt. iud. delegat. ergo multo minus poſſunt hoc facere magiſtratus.

Non obſtant contraria, & præſertim primum argumentum, quia falſum eſt vigere eandem rationem in infirmitate, quæ viget in abſentia. & contrarium mox probatum eſt, in ſecundo argumento pro poſteriore ſententia, ſiue infirmitas ſit leuis, ſiue grauis. & ſiue breuis, ſiue leuis, ſiue diuturna.

Nec obſtat ſecundum, quia in d. l. 1. quædam leuiora, quæ pertinent ad iuriſdictionem voluntariam, cum non poſſint expediri ab altero Collega, expediuntur ab altero Collega ſcilicet, non a delegato, ita vt loquatur in longe diuerſis terminis

Digitized by Google

minis, poteſt ergo ſubintrare regula legis Papinianus exuli ff. de minoribus, pręterea, in d. l. 1. eſt expreſſum, vt illud poſſit fieri, contra regularem prohibitionem, ex cauſa infirmitatis, in caſu autẽ noſtro, tãtum abeſt, vt aliquid ſit expreſsũ de infirmitate, vt potius videatur excluſa per exceptionem taxatiuam in caſu abſentię, ponderando particulam, non aliter, vt ſupra in primo argumento.

348 Nec facit negocium tertium, quia in d. l. ſi longius, agitur de Iudice dato, qui non poteſt vti conſiliaribus, & aſſeſſoribus, idcirco, quemadmodum propter abſentiam, ita propter infirmitatem non habet locum delegatio, ſed Iudicis mutatio.

349 Nec obſtat quartũ, quia, in caſu noſtro particula, non aliter, quę formam dat, excludit omnem extenſionem. Nec dicatur, taxatiuam non excludere caſus ſimiles l. ob æs vbi gloſ. C. de præd. min. l. 1. §. 1. infra ſi mẽſ. falſ. mod. dixer. primum, quia, replicamus, taxatiuam, non aliter, quę formam præſcribit, vt tradit Bald. ad l. de his infra de tranſact. & ad l. 2. C. de vend. rer. ciuit. lib. 10. quæque eſt valde præciſa, vt latè docet Alex. conſ. 3. lib. 1. num. 4. etiam caſus ſimiles excludit. præterea, & ſecundo, negamus, in propoſito, caſum infirmitatis, eſſe ſimilem, caſui abſentiæ, & contrarium ſupra non obſcurè probatum eſt.

350 Non obſtat quintum, quia, ob infirmitatẽ, poſſumus ſubſtituere in permiſſis & ita procedunt exempla allata per Doct. hic, & præſertim per Bolognet. num. 125. verſ. Quærit etiam, ſecus autem in prohibitis, in quibus nos verſamur, vt patet ex l. noſtra.

Sextum quoque argumentum, facilè ſoluitur, quia licet in aliquibus infirmus pro abſente habeatur, quando ſcilicet nullo modo poteſt intereſſe, non tamen vniuerſaliter fingitur abſens; prętera particula illa taxatiua negatiua, nõ aliter, excludit omnem aliam interpretationem, ex his, quæ tradit Alex. in d. conſ. 3. num. 4. Non recedo igitur ab opinione Fulgoſij. ſi quis tamen velit, in hoc quoque articulo, diſtinguere, diſtinguat cum Bolon. hic num. 125. verſ. verum quia iſta, & cum Pirr. Alphan. hic num. 248.

351 Quod attinet autem ad ſextum, qui ſubſequitur, articulum, diſtinguenda ſunt in primis duo capita.

Primum eſt, quando multitudo cauſarum ciuilium, quæ deſiderãt expeditionem, ita occupãt Iudicem, vt non poſſit etiam criminalibus ſupereſſe, &, in hoc capite, concludendum eſt, magiſtratum, & Iudicem, non poſſe, hanc ob cauſam, meri imperij exercitionem mandare, per tex. in l. placet de pedan. iud. non enim iudex debet, ob occupationes cauſarũ ciuilium, mandare criminales cauſas, ſed potius ciuiles, vt per ſe criminales expediat, ſic concludit hic Bart. nu. 12. & eum ſequuntur, vno ore, cœteri omnes.

Secundum, autem caput eſt, quando multitudo cauſarum occupantium, eſt criminalium cauſarum, ita vt cogatur, aliquas ex illis, mandare Iudex, cum per ſe, non poſſit omnes expedire.

Et in hoc capite, quod dubium eſt, ſunt diuiſi Interpretes in contrarias claſſes, opinionem affirmatiuam tenuit hic Guili. de Cunio, quem refert, & ſequitur Bart. num. 13. & videtur eandem tenere, Alber. num. 25. tenent Angel. num. 5. in fin. & Dec. nu. 76. Hippol. Rimin. nu. 577. eandẽ defendit Paulus Orianus, num. 144. aſcribens eam Felino, ad cap. cum olim, de re iud. tenuit etiam Abbas ad cap. quod ſedes de offic. & poteſt. iud. deleg. ſecutus eſt etiam Vallaſch. ad l. imperium inſr. de iuriſd. omn. iud. num. 199.

Et primum, Bart. pro hac opinione, ad mentem Guilielmi, ſic ratiocinatur. Vbi rationis eſt ſimilitudo, ibi debet fieri eadem iuris diſpoſitio l. a Titio, infra de verborum oblig. l. nõ poſſunt ſupra de legibus, cum ſimilibus, tradit Nicola. Vigell. in ſua dialect. iuris, lib. 2. in loco a ratione legis. At eadem eſt ratio in occupatione, ob multitudinem cauſarum criminalium, quã quis impendiatur illas expedire, quæ eſt in neceſſaria abſentia, ob quam ſactum eſt, vt cauſę meri imperij poſſint mandari, ſecundum terminos legis noſtrę; igitur debet etiam idem ius ſtatui in ipſa occupatione, ob multitudinem cauſarum criminalium, rationis autem identitas negari non poteſt, quia facilè poteſt contingere, vt hęc cauſarum multitudo, non minus impediat Iudicem, quam ipſa abſentia.

352 Secundo, adducit Bart. tex. in l. 2. C. de his qui latron. vel alijs criminibus reos occult. vbi in verſ. ſin autem, habetur poſſe Prouinciæ rectorem, ſi officium illius, non ſit per ſe potens, ob multitudinem perſonarum capiendarum, à viro deuoto tribuno, ſeu primatibus militum, qui in locis ſunt, auxilium poſtulare, vt, per militarem manum, correpti accuſati, ſine damno, ac læſione cuiuslibet, legibus offerantur, & conuicti, pœnas ſubeant competentes. Valet igitur argumentum de perſona ad rem, tex. eſt in l. qui furere vbi notant Alber. & Bald. ſupra de ſtat. hom. l. ſi quis inquilinos §. ſi ita legatum ff. de leg. 1. cum alijs adductis per Euerad. in loco a perſona ad res; At, ob multitudinẽ perſonarũ, poteſt iudex poſtulare, & implorare auxilium alterius, d. l. 2. ergo poteſt idem facere delegando, ob cauſarum multitudinem.

353 Tertio, ad mentem Pauli Oriani, ciuiles cauſæ, & criminales æquiparantur, eſt doctrina Bart. ad legem admonendi, circa finem ff. de iure iur. ita vt quicquid reperitur diſpoſitum in cauſis ciuilibus, intelligatur etiam ſtatutum in criminalibus, argumento eorum, quæ tradunt DD. ad l. 1. ff. de leg. 2. facit l. non poteſt ff. de legibus. At, in cauſis ciuilibus, ſtatutum eſt, vt ob occupationes aliarum cauſarum ciuilium, poſſint delegare l. placet C. de ped. Iudic. igitur

rem

idem intelligitur etiam ſtatutum in cauſis criminalibus, & meri imperij.

Quarto, niſi, ob occupationes ex multitudine cauſarum fluentes, poſſent meri imperij cauſę delegari, olim Proconſules, & hodie ſummorum Pontificum Legati, maximarum cauſarum multitudine impediti, & occupati non poſſint memoratas grauiſſimas cauſas, ſine cauſa delegare, ſed poſſunt l. ſolent ſupra de officio Proconſ. & legat. cap. vltimo ex de officio, & poteſtate iud. deleg. igitur admittendum eſt poſſe magiſtratus, ob maximas, & multas criminalium cauſarum occupationes, etiam cauſas meri imperij delegare.

354 Quinto, ſi, ob multitudinem cauſarum criminalium non poſſet cauſa criminalis delegari, ſequeretur, vt dicunt aliqui, vt priuilegiatus, vteretur priuilegio, aduerſus priuilegiatum, ſed hoc conſequens non eſt admittendum l. ſed, & milites in princ. infra de excuſ. tut. facit l. non ſolum §. de vno, infra de ritu nupt. ergo nec antecedens.

355 Sexto, & vltimo adducitur canon quoniam quidem, iuncto canone peruenit 18. diſtinct. in d. can. quoniam habetur, Metropolitanum debere ſemel in anno concilium prouinciale celebrare, ita vt Epiſcopi omnes conueniant, omni excuſatione remota, deinde in d. canone peruenit, non cogitur accedere, qui aduerſa valetudine laborat, & vrgentibus neceſſitatibus impeditur. fluit ergo, ex eiuſmodi canonibus, hoc argumentum. ex cauſa infirmitates, & ob vrgentes neceſſitates, poteſt aliquis facere etiam illud, quod non facere præciſè tenebatur, at multarum cauſarum criminalium occupationes, vrgentes ſunt neceſſitates, igitur ex cauſa occupationum fluentium a multitudine cauſarum criminalium, poteſt quis meri imperij cauſas delegare, quas præciſè, niſi proficiſceretur, mandare non poterat.

In contrariam tamen opinionem iuit Andreas de Piſis, quem omnes referunt, & ſequuntur hic Fulgoſ. num. 25. Roman. num. 14. Alex. num. 61. Iaſ. num. 85. Iac. Niger. num. 127. qui teſtatur hanc opionionem communem eſſe. videtur etiam tenere hãc partem, licet nõ indiſtinctè, Curt. Iun. num. 83. & Io. Bologn. num. 127. probauit etiam hanc opinionem hic Pyrr. Alphan. num. 259. nec non Salyc. ad l. placet C. de pedan. Iudic.

356 Et primum pro hac opinione, adducitur tex. noſter, dum dicit non aliter itaque mandare poterit, quam ſi abeſse cœperit, ſtringitur argumentum, quia exceptio in vno caſu firmat regulam in contrarium in omnibus alijs l. nam quod liquidè ff. de pen. leg. tradit Bald. ad l. omnes popul. ſupra de iuſt. & iur. num. 84. ſed a regula, quæ habet, merum imperium, ſpecialiter tributum, delegari non poſse, ſolus caſus abſentiæ excipitur, igitur regula manet firma in contrarium, vt nulla ex alia cauſa, poſſit mandari, corroboratur argumentum, quia exceptio eſt coarctata particula taxatiua, non aliter, quę cum ſit omnino præciſa, vt ſupra ex Alex. & alijs dicebamus, omnem omnino alium caſum excludit, nec dicatur, taxatiuam non excludere caſus ſimilis l. ob æs vbi gloſ. de pręd. minorum, quia, præterquamquòd neganius cum Alex. caſum occupationis multarũ cauſarum ſimilẽ eſſe cauſæ abſẽtiæ, vt infra etiã videbimus,
357 hic conſpirant, & concurrunt alia plura, adeſt enim geminatio, quæ enixum, & præciſum oſtendit conſilium loquentis, cum verba geminata efficacius diſponant l. Baliſta ff. ad ſe-
358 natuſconſ. Trebell. vbi DD. adeſt etiam negatiua ante verbum poteſt, quæ ſui natura omnem abnegat potentiam, & neceſſitatem præciſam inducit, gloſ. eſt ad cap. 1. de regul. iur. lib. 6. Bart. ad l. de his ff. de tranſac. cum vulgaribus, quibus omnibus ita concurrentibus, pręcisè debet intelligi tex. noſtri limitatio, & exceptio.

359 Secundo, quod contra rationem iuris receptum eſt non eſt producendum ad conſequentias l. quid verò ff. de legibus l. quod contra de reg. iur. At contra rationem iuris communis rereceptum eſt, vt merum imperium, ſpecialiter tributum, demandetur a proficiſcente, non debet igitur hæc conceſſio produci ad conſequentias, & ad occupationem ex multitudine cauſarum trahi.

Tertio ex diuerſis non fit illatio, vulgata l. Papinianus exuli. ff. de minor, & l. naturaliter §. nihil commune infra de acquir. poſſ. ſed abſentia, & occupatio, ob multitudinem cauſarum criminalium, ſunt diuerſa, non poteſt igitur ab illa ad hanc fieri illatio, nec dicas eſſe diuerſa, habentia ſimilitudinem rationis, quia falſum eſt, vt rectè conſiderat Alex. hic num. 61. ex cauſa enim abſentię in totum eſt impeditus Iudex, ſecus ob cauſarum multitudinem, niſi enim omnes, poſſit Iudex expedire, poterit tamen aliquas terminare, & ſic ſemper poteſt illam, quam vellet delegare, expedire. Accedat etiam, quòd difficultas, proficiſcens ex cauſarum multitudine, exquiſita Aſſeſſorum diligentia, & conſiliariorum auxilio, argumento §. illud in auth. vt defunct. ſeu funer. eorum, nec non labore actuariorum, qui multa poſſunt expedire ſine iudicis præſentia, poteſt ſuperari, quod vſu venire non poteſt in abſentia, quæ adimit omnino omnem facultatem cognoſcendi, & procedendi.

360 Quarto, & nouiſſimè, eſt caſus pro hac opinione, ſi rectè perpendatur, in d. l. placet C. de ped. Iud. vbi propter occupationes, & cauſarum multitudinem, prohibentur præſides, pedaneos Iudices dare, in cauſis, ſibi ſpecialiter commiſſis, ſecundum verum, & germanum intellectum, quem ſcriptum reliquit Longouall. ad l. imperium infra de iuriſd. omnium Iud. nu. 35. ſed cauſæ meri imperij, in diſputatione poſitæ, ſunt ſpecialiter tributæ, vt ſupponitur in l.

noſtra

noſtra, ergo non poſſunt, prætextu multitudinis cauſarum, alteri delegari, quod, ſi velis tenere communem intellectum, quem tamen falſum eſſe arbitramur, poſſumus alio modo ratiocinari, nimirum, ſi de quo magis videtur ineſſe, & non ineſt, ergo nec de quo minus l. 4. ſupra de ſenator. ſed magis videtur ineſſe, vt poſſint, ob multiplices cauſarum occupationes, mandari illæ meri imperij cauſæ ingenuitatis, & libertinitatis, ſecundum communes traditiones, quàm cauſæ meri imperij, quæ ſunt minus delegabiles, vt communiter ſentiunt DD. & tamen non ineſt, quia, ex præfata cauſa, non poſſunt delegari d. l. 2. C. de ped. iud. ergo multo minus poſſunt delegari cauſæ meri imperij.

Non obſtat primum argumentum ex aduerſo allatum, quia negamus rationis ſimilitudinem inter abſentiam, & multitudinem cauſarum, cõtrarium enim probatum eſt mox. in tertio argumento pro hac poſteriore ſententia. Præterea, quando etiam adeſſet aliqua rationis ſimilitudo, non admitteretur extenſio, per ea, quæ dicta ſunt in eodem argumento.

Nec obſtat ſecundum, petitum à d. l. 2. C. de his, qui latron. nam ibi non agitur de delegatione imperij, per modum transferendæ iuriſdictionis in aliquem delegatum, ſed de poſtulatione bracchij ſecularis, pro executione meri imperij.

Nec facit negocium tertium, quia licet in aliquibus æquiparentur cauſæ ciuiles, & criminales, in materia tamen delegationis, regulæ ſunt contrariæ, vt patet in tex. noſtro ſimpliciter ſecundum communem intellectum, & ſecundum noſtram declarationem ſaltem, quando imperium ſpecialiter eſt tributum, vt ſupponimus in hac diſputatione, ita vt argumentum retorqueatur, quicquid dixerit Orianus.

Nec refragatur quartum, quia petitum eſt a caſibus ſpecialibus, alterum enim eſt ſpeciale in Proconſule, per d. l. ſolent, vt delegent ſcilicet quo ad cognitionem tantum, alterum eſt ſpeciale, in delegato Principis, per d. cap. vlt. quamobrem hoc quoque argúmentum reflectitur, per locum à iure ſingulari, iuxta tex. in l. ius ſingulare ſupra de legibus.

Nec facit negocium quintum, cuius vim fateor me numquam percipiſſe, quia vt cauſæ meri imperij, ſpecialiter tributi, non poſſint mandari, non eſt priuilegium aliquod, ſed ius cõmune, ex reg. l. noſtræ, quamobrem non video quo pacto poſſit ad rem facere propoſitio illa, quæ habet, priuilegiatum, non vti priuilegio aduerſus priuilegiatum, alijs quoquè modis ſatisfacit Alex. hic num. 62. cum ſeq.

361 Nec facit negocium ſextum, & vltimum de d. can. quoniam quidem, & de d. canon. peruenit, quia intelliguntur de neceſſitatibus, quæ omninò impediunt acceſſum, quod non poteſt conſiderari in multitudine cauſarum, quæ non impediunt omninò cognitionem, in ipſo ordinario. Præterea verba illa, omni excuſatione remota, intelliguntur de excuſatione friuola, vt exponit ibi gloſ. in verbo excuſatione; & de excuſatione non alibi in iure expreſſa, & admiſſa, infirmitatis autem excuſatio, & vrgens neceſſitas, reperitur alibi expreſſa, nimirum in d. can. peruenit, &, eiuſmodi ſolutiones, melius, ni fallor, diluunt difficultatem, quàm leuis Nigri reſponſio hic. Non recedo igitur ab hac poſteriore ſententia, præſertim, cum contraria opinio, videatur occaſionem ordinarijs iudicibus præbere, ſubterfugiendi laborem; facile enim poſſent, prætextu multitudinis cauſarum, ſe ipſos, cum vellent, delegando exonerare.

362 Si quis tamen, velit, in hac quoque iuris controuerſia, contrarias componere opiniones, ſic poterit, vna cum Bolugnetto, diſtinguere. Aut tanta eſt cauſarum multitudo, vt totaliter impediat, quemadmodum abſentia, & longo tempore veriſimiliter eſt duratura, vt puta, quia contingat in Prouincia ſeditio magna, ita vt ſit neceſſum contra mille, & plures homines procedere, & formare proceſſus, vt dicit Bolognet. interdum contingere Bononiæ, & in Romandiola, inter partes aduerſas, & tunc cauſæ etiam criminales poterunt committi, & mandari, cum Reipublicæ interſit, cauſas eiuſmodi expediri, argumento l. pen. de Sicar. & l. prouinciarum C. de ferijs, & l. ſi quis filio §. irritum verſ. niſi fortè, infra de iniuſt. rupt. & irrit. fact. teſtam. & in his terminis poteſt procedere opinio Guil. & Bart. Aut eſt breui tempore duratura occupatio, & non tanta, & tunc poterit locum habere poſterior ſententia, & profectò magis mihi placet, cum hoc temperamento, Guilielmi opinio, quàm indiſtinctè retenta, placet tamen magis, vt indiſtinctè denegemus facultatem delegandi cauſas meri imperij, ſpecialiter tributi, ob cauſarum multitudinem, quia quando ſuper-
363 ueniunt ſeditiones magnæ, & caſus extraordinarij, qui raro contingunt, & conſequenter illis iura non adaptantur l. nam ad ea ſupra de legibus, ſolent Principes facere ſuos commiſſarios, & delegatos, vt quotidie videmus obſeruari. Diſtinctio tamen nititur auctoritate Bolognet. hic num. 126. verſ. quare ita diſtinguas, nec videtur diſſentire Curt. Iun. hic num. 83.

364 Subſequitur ſeptimus articulus, quæ ſcilicet poteſtas intelligatur tranſlata in eum, cui, ex cauſa abſentię merum imperiũ demandatur, an ſcilicet ſola cognitio intelligatur demandata, vel etiam executio.

In hac quoque ſeptima iuris controuerſia, in diuerſas, DD. iuerunt opiniones, prima fuit exiſtimantium cognitionem tantummodo, non etiam executionem intelligi mandatam, quam tenuit gloſ. hic in verbo poſſit, & ſecuti ſunt Cyn. Rayner. & alij, & præſertim Bart. num. 5. teſtatus hanc opinionem communiter eſſe approbatam,

batam, Bald. hic in prima lectura, §. ſeu verſ.
& ideo, ante num. 1. Paul. Orian. num. 117. Se-
baſt. Sapia num. 66. & Io: Bolognet. num. 118.
eandem opinionem probauerunt gloſ. Cyn. &
Bald. ad l. placet C. de ped. iud. Speculator in
tit. de Iud. deleg. §. vlt. verſ. item, quod eſt de-
legatus, tenet etiam Valaſchus ad l. imperium
infra de iuriſd. omnium Ind. num. 201.

Et primum, pro hac opinione ponderatur tex.
l. noſtræ hoc modo inducendo. Incluſio vnius
eſt excluſio alterius l. cum prætor de Iud. l. ma-
ritus C. de procur. ſed l. noſtra includit, vt poſ-
ſit mandari meri imperij exercitio, & cognitio,
vt patet in verſ. & ideo, & in verſ. & ſi à fami-
lia, ergo excludit executionem.

Secundo loco ſic, virtualiter, ratiocinantur.
Ius ſingulare habet in contrarium ius commune
l. ius ſingulare ſupra de legibus. At iure ſingu-
lari receptum eſt, vt in inſigni latrone, &, vbi
tumultus poſſet fieri in populo, executio meri
imperij delegetur l. ſi quis filio §. hi autem, verſ.
qui tamen ff. de iniuſt. rupt. & irrit. fact. teſtam.
igitur ius commune eſt in contrarium, vt defi-
nitio, & executio meri imperij, non poſſit de-
legari.

365 Tertio, Non debet illud concedi, quod plus
eſt, vbi quod eſt minus denegatur l. non debet
ff. de reg. iur. ſed in hac materia delegationis,
denegatur, quod eſt minus, nempe, vt iudex
poſſit delegare, quo ad executionem, accuſa-
tionem ſuſpecti tutoris, cum regulariter (lega-
to proconſulis excepto) non niſi quo ad cogni-
tionem delegari poſſit l. cognitio §. cum pro-
priam infra eod. facit l. 1. §. ſuſpecti infra ad ſe-
natuſconſult. turpill. ergo concedi non debet,
vt, quo ad executionem, mandari poſſint cauſæ
meri imperij, quod plus eſt. minus enim eſt
mandare, & delegare accuſationem ſuſpecti,
cum, ſecundum communes traditiones ſit mixti
imperij, cuius cauſæ ſunt magis delegabiles,
quàm meri imperij cauſæ, præſertim concur-
rente fauore pupillorum.

366 Quarto, cauſa abſentiæ neceſſariæ non de-
bet plus operari, quàm ſpecialitas, ob quam
factum eſt, vt Proconſul poſſit meri imperij cau-
ſas mandare, cum vtrumque deroget regulæ iu-
ris communis, & conſequenter vtrumque eam
debeat recipere interpretationem, per quam
minus lædatur ius commune, quàm fieri poſſit,
ſed fauor, ſpecialitas, & priuilegium in Pro-
conſule, non operatur, vt ipſe meri imperij cau-
ſas poſſit delegare. niſi quo ad cognitionem l.
ſolent ſupra de off. Proconſul. & legat. l. 1. C.
eod. §. qui mandatam, infra eadem l. noſtra, igi-
tur nec plus debet operari cauſa neceſſariæ ab-
ſentiæ.

Quinto, & vltimo, omiſſa leuiſſimorum ar-
gumentorum congerie, quam facit Orianus hic
num. 119. adducitur tex. in §. ad hæc ſancimus, in
verſ. ad hæc id prohibemus, in auth. de collat.
vbi inquit Imperator. Anteaquàm vero in pro-
uincijs veniant Iudices, damus eis licentiam vi-
ces agentes ſuos inſtituere, qui debeant omnia,
vſque ad ſuam præſentiam agere, quæ poſſunt
ipſi Iudices facere, citra tamen nouiſſimum ſup-
plicium, aut membri inciſionem. Etenim, ſi qua-
tenus mandantur meri imperij cauſæ, executio
etiam intelligeretur mandata, vtique poſſent
vicegerentes conſtituti, & delegati, etiam vſque
ad vltimum ſupplicium, & membri inciſionem,
procedere, arg. l. imperium infra de iuriſd. om-
nium Iud. ſed euſque procedere non poſſunt,
igitur non niſi cognitio intelligitur mandata.

In contrariam tamen opinionem iuit Azzo in
ſumma C. de ped. Iud. nec non Angel. & Salyc.
ad l. placet C. eod. tit. de ped. Iud. ſecuti ſunt,
etiam hic Guiliel. de Cun. Andr. de Piſis, Alber.
Salyc. Fulgoſ. & alij, & in primis Alex. num.
49. Iaſ. num. 70. Dec. num. 61. Iac. de Nig. nu.
815. Curt. Iun. num. 64. Hippol. Riminal. Pyr-
rus Alphan. num. 222. cum ſeqq. & alij recen-
tiores, & nouiſſimè Andr. Fachin. lib. XII. con-
trouerſ. iur. cap. 98. & pro hac quoque opinio-
ne, quam veriorem eſſe arbitror, afferuntur ar-
gumenta.

367 Primum autem ponderatur à Dec. & ab alijs
tex. in l. noſtra, hoc modo inducendo, illud, ex
cauſa abſentiæ mandari poteſt à magiſtratibus.
quod ipſi regulariter, & ſine cauſa non poſſunt
mandare, exceptio enim debet eſſe de regula l.
ſed an vltro §. is autem ff. de negoc. geſt. tradit
Dyn. ad rub. de reg. iur. lib. 6. Bald. ad l. om-
nes populi ſupra de iuſt. & iur. num. 84. ſed ma-
giſtratus regulariter, & ſine cauſa, neque co-
gnitionem meri imperij, neque executionem
poſſunt demandare, vt omnes admittunt, per l.
noſtram, ergo, ex cauſa abſentiæ, vtrumque
368 poſſunt mandare, Præterea, ex cauſa abſentiæ
poſſunt magiſtratus, mandando iuriſdictionem,
delegare imperium merum, vel cauſas meri im-
perij, quæ ſub ea comprehenduntur, vt patet
in tex. noſtro, ſed ſub iuriſdictione, non ſolum
cognitio, ſed etiam executio comprehenditur
l. 1. infra de iuriſd. omnium iud. & nemo dubi-
tat, igitur vtraque, & cognitio ſcilicet, & exe-
cutio mandata intelligitur. Accedat etiam ter-
tio, quod magiſtratus illam, mandare poſſunt,
vel non poſſunt, publici iudicij exercitionem,
quam habent ſpecialiter, lege, ſenatuſconſulto,
369 vel principis conſtitutione tributam, vt pa-
tet in tex. noſtro, ponderando relatiuum, eam,
quod refert totum antecedens §. ſi quis alteri
Inſt. de inutil. ſtipul. ſed memorata, quam ha-
bent, exercitio, ſine dubio (cum confundatur
cum iuriſdictione, vt hic) includit etiam cau-
ſarum definitionem, & executionem, ergo, cum
eadem executione, mandatur, ex cauſa abſentiæ.
370 corroboratur argumentum, quia verbum, co-
gnitio, à lege prolatum, includit etiam ſententiã
l. cognitio infra eod. iuncta l. 1. de ſuſpect. tut.

& l. ait prætor, & l. Index de re iud. tex. eſt in l.
ſæpe in l. generaliter ſupra de offic. præſid in l. 1.
ſupra de conſtit. Princip. in l. notionem de verb.
ſign. & in l. 1. C. ſi contra ius. Item quarto, eo-
dem modo, quo poteſt mandari Iuriſdictio à
Magiſtratu præſente, poteſt mandari merum im-
perium à proficiſcente, vt colligitur ex hoc eo-
dem tex. iuncta reg. l. iam hoc iure ff. de vulg.
& pupil. At Iuriſdictio à præſente poteſt manda-
ri, tam quo ad cognitionem, quàm etiam, quo
ad definitionem, & executionem, vt omnes ad-
mittunt, ergo eodem quoque modo poteſt me-
rum imperium à proficiſcente, tam quo ad co-
gnitionem, quàm quo ad executionem man-
dari.
371 Secundo principaliter. vbicumque eadem eſt
ratio, eadem debet fieri iuris diſpoſitio l. à Titio
infra de verborum obligat. cum vulgaribus, ſed
eadem prorſus ratio, ob quam factum eſt, vt
poſſint mandari cauſæ meri imperij. quo ad co-
gnitionem, viget etiam in definitione, & exe-
cutione, igitur idem ius eſt ſtatuendum, vt ſci-
licet etiam definitio, & executio cauſarum meri
imperij poſſit mandari. Minor propoſitio pro-
batur, quia omnes admittunt conceſſum eſſe, vt
poſſint à proficiſcẽtibus, meri imperij cauſæ de-
mandari, ne delicta remaneãt impunita c. vt fa-
mæ de ſent. excõmunic. & ne lites, & controuer-
ſiæ fiant immortales, quibus incõuenientibus, &
incommodis, non minus, immo magis, & melius
occurritur definitione & executione, quàm ſim-
372 plici cognitione, præſertim in criminalibus,
quæ debent infra breue tempus expediri l. vlti-
ma C. vt infra cert. tempus.
Tertio, niſi poſſet delegari, in cauſis meri im-
perij, executio, vel nulla eſſet differentia inter
iudicem datum, & eum, cui mandata eſt iuriſ-
dictio, contra ea, quæ ſupra ſtatuimus, in in-
terpretatione rubricæ, vna cum rectius ſentien-
tibus, vel in cauſis quoque criminalibus dare-
tur iudex, ſed vtrumque eſt falſum, quia nulli-
bi repetitur in iure, in cauſis criminalibus iudi-
cem dari, ergo falſum eſt etiam antecedens.
Quarto, adducitur tex. in l. vltima C. vbi ſe-
nat. vel clariſſ. vbi, niſi per delegationem cauſę
criminalis, eſſet tranſlata in delegatum etiam
facultas definiendi, non poſſent delegati a Prin-
cipe definire, & ſententiam aduerſus viros illu-
ſtres, non habentes adminiſtrationem, ferre, ſed
poſſunt, ergo mandatis, & delegatis cauſis me-
ri imperij, non ſolum cognitio, ſed etiam defi-
nitio mandata intelligitur. Nec dicas illud eſſe
ſpeciale in delegato a Principe, quia nullibi re-
373 petitur conſtituta hæc differentia, cum pro-
prium ſit cuiuſcumque delegati habere vſum to-
tius Iuriſdictionis delegantis, illud enim tãtum-
modo eſt ſpeciale in delegato Principis, vt poſ-
ſit ferre ſententiam contra illuſtres, & clariſſi-
374 mos, nec duplex ſpeciale admittendum eſt al-
terum, vt cognoſcat de cauſis illuſtrium, alte-
rum, vt poſſit definire contra regulam l. 1. C. de
dot. promiſ. Nec dicas, cum Iacobo de Nigris,
alterum ſpeciale venire in cõſequentia alterius,
375 quia falſum eſt, cum cognitio poſſit ſtare ſi-
ne definitione, & executione l. ſolent ſupra de
offic. Proconſul. & legat.
376 Quinto, & vltimo, omiſſis leuioribus, pro-
latis hic per Io: Bologn. num. 117. verſ. ſimiliter
pro opinione. vtor ego hac ratione. Vbicum-
que aliquid eſt dubium de iure ciuili, & clarum,
atque apertum de iure canonico, intelligitur eo-
dem modo eſſe deciſum etiam de iure ciuili, &
etiam in foro ciuili ſtatur iuri Pontificio c. 1. &
2. extra de nou. operis nunciat. tradit plura ad-
ducens Iaſ. ad l. filium, quem habentem C. fa-
377 mil. erciſc. num. 8. At, licet ex his, quæ hacte-
nus dicta ſunt, dubium ſit de iure ciuili, an tran-
ſeat cognitio, & executió cauſæ criminalis, &
meri imperij in delegatum, aperteſſimi tamen
iuris eſt de iure canonico tranſire, cap. ſi pro
debilitate, extra de offic. & poteſtate Iudicis de-
leg. igitur ſtatuendum eſt, etiam in foro ciuili
tranſire in delegatum cauſarum criminalium
definitionem, & meri imperij executionem.
378 Corroboratur etiam argumentum, quia ex
conſuetudine, quæ optima eſt legum interpres
l. ſi de interpretatione ſupra de legibus, delega-
tur etiam meri imperij definitio, & executio, vt
per Angel. ad l. cum Prætor in §. item hi infra
de Iud.
Non obſtant contraria, & præſertim primum
argumentum, quod petebatur a l. noſtra, im-
mo reflectitur in contrarium, ſupponitur enim
in ea, vt magiſtratus ſine crimine poſſint man-
dare exercitionem publici Iudicij, & cogni-
tionem, quam habent, ſed habent ſine dubio
publici iudicij exercitionem, includentem de-
finitionem, & executionem, igitur nihil eſt
impedimento, quo minus magiſtratus, ex cauſa
abſentiæ, etiam definitionem, & excutionem
meri imperij mandent, cum poſſint venire ſe-
cundum proprietatem latini ſermonis appella-
tione exercitationis publici Iudicij.
379 Nec obſtat ſecundum, de d. l. ſi quis filio ex-
hæredato, quia, præterquamquòd ille tex. loqui-
tur de iudice ordinario, non de delegato, ſpe-
cialitas conſiſtit, non in definitione, ſed in exe-
cutione vltimi ſupplicij, quam fatemur non trã-
ſire in delegatum hodie per d. §. ad hæc ſanci-
mus, in auth. de collator.
380 Nec facit negocium tertium, quia falſum
eſt, ex cauſa abſentiæ, ſuſpecti cauſam mandari
non poſſe, nec ſpeciale eſt hoc in Proconſule,
in quo tantummodo ſingulare ius eſt, vt etiam
ſine cauſa poſsit plura mandare legato; quæ
ab alijs mandari non poſſunt, nec facit nego-
cium tex. in d. §. ſuſpecti, quia ibi excluditur
non delegatus à Præſide, qui eum repræſen-
tat, ſed inferior ab eo, vt defenſor ciuitatis, &
magiſtratus municipalis.

381 Quartum, quoque argumentum facile ſolnitur, quia, vt mox dicebamus, ſpeciale eſt in Proconſule, vt ſine cauſa poſſit ea, quæ ſunt meri imperij, quoad cognitionem, mandare legato, immo videtur, ſine ſpeciali mandato, eo ipſo, quod legatus eſt factus, poſſe de criminibus cognoſcere legatus, vt patet ex l. 1. C. de off. Proconſul. & in hoc conſiſtit ſpecialitas, nec inde ſequitur, vt, ſi ipſe velit, ex cauſa abſentiæ, mandare alicui meri imperij cauſam, etiam per ſententiam, & per executionem dirimendam, nõ poſſit hoc facere, per auctoritatem tex. noſtri.

382 Ad quintum autem, & vltimum argumentum petitum à d. §. ad hæc id prohibemus plures aff.runtur reſponſiones, quas refert Andr. Fachin. in d. cap. 98. ſed quia patiuntur difficultatem, vt ibi per eum, propterea, ad mentem eiuſdem Fachinei, reſpondeo primum tex. illum ad rem non facere, quia loquitur, non de Iudice delegato, ſed de loci ſeruatore, quem, prohibebantur Iudices, facere, vt in auth. vt nulli Iudic. licet. delegare non prohiberentur, prætereа, ſi lic.ret à loci ſeruatore ad delegatum argumentari, ille tex. ſolummodo probaret in delegatum non trãſire executionem vltimi ſupplicij, & abſciſſionis membri, & conſequenter, per locum ab incluſione, & excluſione probabit, in alijs meri imperij cauſis, non concernentibus vltimum ſupplicium, vel membri abſciſſionem, etiam executionem tranſire, ſed verus ſenſus illius tex. eſt, vt rectè ſentit Fachin. in præallegato cap. 98. verſ. ego puto, in fine, vt regula, quæ habet cauſas meri imperij delegari poſſe, propter abſentiam, non habeat locum in loci ſeruatore, quo ad cauſas vltimi ſupplicij, vel membri abſciſſionis, ſecundum quem ſenſum, in quæſtione noſtra, ad rem non facit.

383 Quod, ſi quis velit, in hac quoque controuerſia, diſtinctione opiniones diuerſas componere, ſic diſtinguere poterit. Aut verſamur in ijs magiſtratibus, qui per mandatum extraordinarium poſſunt ex priuilegio mandare ſimpliciter, & ſine cauſa, meri imperij, ſpecialiter tributi, cauſas, ſui natura, a non proficiſcentibus, indelegabiles, vt in tex. noſtro. Aut in ijs, qui, ex cauſa abſentię, communi iure, memoratas cauſas mandant. primo caſu, non intelligitur mandata, niſi cognitio, & in his terminis vendicat ſibi locum l. ſolent ſupra de off. proconſulis, & legati. ſecundo caſu, aut loquimur de iure canonico, aut de iure ciuili, ſi de iure canonico indiſtinctè intelligitur mandata, non modo cognitio, ſed etiam definitio cauſæ, & executio d. cap. ſi pro debilitate, ſi verò de iure ciuili, rurſus diſtinguendum eſt, quia, aut verſamur in cauſis non concernentibus vltimum ſupplicium, vel membri abſciſſionem, & tunc intelligitur delegata, non modo cognitio, ſed etiam conceſſa cauſæ definitio, & executio, per tex. noſtrum, & per alia, ſupra adducta pro poſteriore ſententia. Aut verſamur in cauſis grauioribus, & concernentibus eiuſmodi maiores pœnas, & tunc rurſus, ſecundum communes traditiones, ſubdiſtinguendum eſt, aut periculum eſt in mora, veluti quando delegatus incidit in inſignem latronem, & eſt timor tumultus, & tunc poteſt delegatus venire ad executionem, quam, ſecundum regulas iuris communis, non haberet, & ſic vendicat ſibi locum d. l. ſi quis filio exhæredato, Aut verſamur extra eiuſmodi periculum, & tunc, Aut verſamur in delegato, & poteſt etiam definire, & exequi, vt probatur per generalitatem huius tex. Aut in loci ſeruatore, & tunc non poteſt niſi cognoſcere d. §. ad hæc id prohibemus, in auth. de collator. quinimmo, vt ſentit Fachin. (quod puto veriſſimum,) loci ſeruator eiuſmodi cauſas concernentes vltimum ſupplicium, vel membri abſciſſionem, nec cognoſcere poteſt.

384 Supereſt modo octauus, & vltimus, quintæ concluſionis, Articulus. an ſcilicet, redeunte delegante, ſpiret delegatio facta ex cauſa abſentiæ ipſo iure, etiam in eo, qui cœpit cognoſcere, & non perfecit; abſque expreſſa reuocatione.

Et in propoſita quoque difficultate, diſſentiunt interpretes, licet communis, & receptiſſima ſit ferè omnium interpretum opinio affirmatiua, quam probat Bart. hic, num. 14. & ſequuntur Alberic. num. 24. Fulgoſius in vltimis verbis, ſub num. 25. Alex. qui teſtatur de communi num. 64. Iaſ. num. 61. Dec. num. 77. Curt. Iun. num. 74. qui, & ipſe de communi teſtatur, & vterque Riminald. Senior. ſcilicet num. 27. Iun. num. 583. Pyrr. Alphan. num. 263. & alij omnes, præter Roman. & Bolognet. vt videbimus.

385 Et primum, pro hac ſententia, Bart. & Alberic. ſic ratiocinantur. ceſſante cauſa ceſſat effectus l. adigere §. quamuis ff. de iur. patr. cap. cum ceſſante de appellat. id quod comprobat etiam, & exornat pluribus exemplis Iaſ. hic num. 61. quæ non refero, quia omnia ad huius ſolius propoſitionis probationem tendunt. At, reuerſo delegante, ceſſat omnino cauſa, ob quam potuit fieri eorum, quæ ad merum imperium pertinent, delegatio, vt patet in tex. noſtro, ergo debet etiam ceſſare delegatio ipſa. Corroboratur argumentum ex ſententia Curtij Iun. hic num. 84. quia vera in primis regula eſt, de cauſa ceſſante in his effectibus, qui habent tractum ſucceſſiuum, cuiuſmodi eſt cauſarum delegatio, præſertim quando effectus ipſe non eſt conſumatus, vt in caſu noſtro. tex. eſt in §. item, qui Reipublicæ, Inſt. de excuſ. tut. quem, ad hoc notat Bald. ad l. generaliter C. de Epiſcop. & Cleric. cum ergo delegatio habeat tractum ſuc-

386 ceſſiuum, ceſſante impedimento ceſſat delegatio, non ſequuta ſententia, in qua effectus delegationis conſumatur.

387 Secundo magis in ſpecie, ſic poſſimus, pr

Digitized by Google

hac communi ſententia, argumentari. Ceſſante
cauſa mandati, ceſſat mandatum, tex. eſt expreſ-
ſus in cap. ſi pauper. in fine, in illis verbis, cum
ceſſet cauſa mandanti, & ibi gloſ. in verbo ceſ-
ſet, de præbend. lib. 6. tradit Tiraquell. de cauſa
ceſſante num. 180. At delegatio eſt genus quod-
388 dam mandati, vt patet in tex. noſtro, & in §.
qui mandatam infra hac eadem lege, igitur,
ceſſante abſentia, quæ eſt illius cauſa, in caſu
noſtro, vt probatur hic, debet etiam, ipſo iure
ceſſare, non expectata reuocatione, delegatio.

389 Tertio, vbicunque aliquid ex cauſa neceſſi-
tatis eſt introductum, & ſtatutum, ceſſare om-
nino debet, neceſſitate ceſſante, doctrina Bart.
ad l. 1. in §. nunciatio infra de noui oper. nunci.
facit l. humanitatis C. de impub. & alijs ſubſtit. l.
in pupillari l. verbis ciuilibus infra de vulgar. &
pupill. Bart. ad l. is cui, infra de verb. obligat.
cum alijs adductis per Tiraquell. in d. tract. de
cauſa ceſſante num. 184. At, ex cauſa neceſſariæ
abſentiæ ſtatutum eſt, vt habens merum impe-
rium ſpecialiter tributum, cuius induſtria electa
eſt, poſſit delegare, vt patet in hac l. noſtra,
igitur, eadem neceſſaria abſentia, per reditum
ceſſante, debet ipſo iure etiam ceſſare, delega-
tio, & res ad ſuam naturam reuerti, iuxta re-
gulam l. ſi vnus §. pactus ne peteret, verſ. quod
ſi in ſpecie, infra de pact. facit l. Titia Seio §.
vſuras, infra de legat. 3. l. cura §. deficientium de
muner. & honor. l. non tantum §. eas de excuſat.
tut.

390 Quarto, actus deueniens ad caſum, a quo in-
cipere non poteſt, ipſo iure ſtatim euaneſcit,
§. 1. Inſt. de inutil. ſtip. l. inter ſtipulantem §. ſa-
cram infra de verborũ oblig. cum alijs a nobis
prolatis, in prima noſtra ſelectarũ diſtinctionum
centuria, diſtinct. 22. num. 40. At per reditum
delegantis, ſine dubio, delegatio dicitur per-
uenire ad caſum, a quo incipere non poteſt, cum
nequeant præſentes magiſtratus, in cauſis meri
imperij, delegatum habere, vt patet in l. noſtra
igitur meri imperij delegatio, ex cauſa neceſſa-
riæ abſentiæ facta, redeunte delegante, ipſo iure
ſpirat, & ſtatim ſine alia reuocatione euaneſcit.

391 Quinto, & vltimo, ſi, redeunte delegante,
non ceſſaret delegatio, ex cauſa neceſſariæ ab-
ſentiæ facta, vtique hoc eſſet, quia in caſu no-
ſtro, in controuerſia poſito, res integra non
eſſet, cum ſupponamus, ante reditum delegan-
tis, delegatum cognoſcere cœpiſſe, ſed cauſa
eiuſmodi non eſt ſufficiens ad impediendam ceſ-
ſationem delegationis, vt mox probabo, ergo
nihil eſt impedimento, quo minus ipſo iure ceſ-
ſet delegatio, abſentia ceſſante. Minor proba-
tur, quia, ſi ob tutoris impedimentum alius ſit
datus tutor, licet tutor datus in ſubſidium cœ-
perit adminiſtrare, reuocatur tamen ipſo iure,
impedimento ceſſante tutoris principalis §. 1. 2.
& 3. inſt. de Attiliano tut.

In contrariam tamen opinionem iuit Roman.
hic num. 15. quem ſequitur Io. Bologn. num. 127.
verſ. Ideo pro reſolutione, & in eandem ſen-
tentiam negatiuam videtur etiam ire Gaſpar.
Valaſc. ad l. imperium infra de iuriſd. omnium
iud. num. 193. & hanc veriorem eſſe arbitror.

Primum, quia, vt argumentatur Roman. vbi-
cumque aliquis cœpit aliquid facere, quod ab
aliquo etiam alio fieri debebat, niſi superue-
niſſet impedimentum, ceſſante impedimento,
poteſt nihilominus, qui cœpit, ſolus illud pro-
ſequi c. cum plures de officio deleg. lib. 6. & ibi
gloſ. in fin. C. ſi duo in verb. cæterum de pro-
cur. lib. 6. tunc demum ergo, quod iniunctum eſt
alicui ex cauſa alicuius impedimenti ceſſat, im-
pedimento ceſſante, quando res eſt integra dd.
iuribus, facit etiam cap. quamuis alicui de off.
deleg. in 6. & notata ad c. venerabilem extra de
off. & poteſt. Iud. delegat. nec non l. ſi pecuniam
ff. de cond. ob cauſam, cum alijs adductis per
Dec. hic num. 78. At in caſu noſtro, non eſt res
integra, cum ſupponamus iam delegatum cœ-
piſſe cognoſcere, ergo per ſolam abſentiæ ceſſa-
tionem, ob quam fuit facta delegatio ipſa, non
ſpirat delegatio, & non impeditur delegatus
cœpta perficere.

392 Secundo, eodem modo ſe habet delegans ad
delegatum, quo modo ſe habet dominus ad pro-
393 curatorem, cum delegatio quoque ſit genus
mandati, vt patet ex rub. & l. noſtra in §. qui
mandatam. eſt etiam tex. in l. ſolent ſupra de
394 off. proconſul. & legat. At ſi dominus, qui
fecit mandatum procuratori, cum eſſet abfutu-
rus, reuertatur, non ſpirat mandatum, niſi ver-
bis, vel facti reuocetur, quia dominus ſcilicet
recipiat adminiſtrationem l. qui mutuam §. 1.
infra mandati, ergo, nec per ſolum reditum de-
legantis, qui ex cauſa abſentiæ delegauit, reuo-
catur, & euaneſcit delegatio.

395 Tertio, Niger ſic argumentatur. vbicunque
caſus ſuperueniens, qui impediebat ab initio
actum geri, tendit ad eundem finem, & effectum,
ad quem tendit actus geſtus, ex ſuperuenienti
caſu, non tollitur, eſt doctrina Bart. ad l. ſi con-
ſtante in fin. infra ſolut. matr. per l. ſciendum §.
vltimo ff. qui ſatiſdare cogantur, per l. verbis in-
fra ad legẽ Falcid. tradit latè Tiraquell. de cauſa
ceſſant. limit. 14. At, in caſu noſtro, fuit facta
delegatio ex cauſa abſentiæ, ne cauſa remaneat
indeciſa, ſed expediatur, & reditus delegantis,
tendit ad eundem finem, vt cauſæ ſcilicet expe-
diantur, & finiantur, igitur non debet, reditu
delegantis, reuocari antea facta delegatio, rè
præſertim non integra.

396 Quarto, tunc demũ ceſſat iudicium cœptum,
quando, vel is vetat, qui iudicare iuſſit, vel
is, qui maius imperium in eadem iuriſdictione
habet, vel ſi ipſe iudex eiuſdem imperij eſſe cœ-
perit, cuius erat, qui iudicare iuſſit, vt dicit ad
litteram. Paulus I. C. in l. iudicatum ſolui, in-
fra de Iudicijs, ſed per reditum delegantis, nihil
contingit

contingit ex his, igitur cœptum iudicium non
ſoluitur, & conſequenter delegatio non reuo-
catur.
397 Quinto, vbicunque effectus eſt conſumatus,
ceſſante cauſa, non ceſſat effectus. Bart. ad l. Ti-
tius §. imperator infra de legat. 2. & ad l. 2. in
§. vltimo in fin. de don. per l. vltimã infra vnde
liberi. At, ex cauſa abſentiæ effectus eſt conſu-
matus, cum perfectè per eam ſit inducta facul-
tas delegandi, & cum effectu facta ſit delegatio
meri imperij, ſuper quo cœpit Iudex procedere,
igitur per reditũ delegantis non ceſſat delegatio.
398 Sexto illa, in dubio, debet fieri interpreta-
tio, per quam non fiat Iudicis inſtructi mutatio
l. penult. §. vltimo ff. de vacat. & excuſat. mu-
399 ner. eſt enim odioſa, & plerumque damnoſa
Iudicis mutatio l. de qua re, infra de Iudic. At
nos verſamur in dubio, an per ſolum reditum
delegantis reuocata ſit delegatio, ergo debemus
facere interpretationem, vt delegatio non ſit
reuocata, ne contingat iudicis inſtructi, qui cœ-
pit cauſam cognoſcere, mutationem fieri.
400 Septimo, & vltimo ſi de quo magis videtur
ineſſe, & non ineſt, ergo nec de quo minus, auth.
multo magis C. de ſacroſ. eccleſ. ſed magis vide-
tur ineſſe, vt, per mortem mandantis, ſpiret
mandatum in negocijs cœptis, quàm, vt ſpiret
per reditum delegantis mandata iuriſdictio, in
cauſa, quæ cœpit cognoſci, cum magis ceſſet
cauſa mandati per mortem, quæ omnia ſoluit §.
deinceps in auth. de nupt. quàm, per reditum
delegantis, cauſa imperij delegati, & tamen non
401 ineſt, quia mandatum per mortem non reuo-
catur in negocijs iam cœptis, gloſ. eſt in §. ſi
adhuc in verſ. item Inſt. de mand. per l. vltimam
infra pro ſoc. iuncta l. nam, & ſeruus §. ſi viuo
infra de negoc. geſt. & l. hæres ſocij, infra pro
ſocio, igitur multo minus intelligitur, manda-
tum imperium, ex reditu delegantis, in cauſis,
402 quas delegatus cœpit cognoſcere, reuocatum.
Corroborantur hæc omnia, quia facilius ſem-
per impeditur actus ne fiat, quàm quòd actus
perfectus tollatur, arg. l. patre furioſo, ſupra de
his, qui ſunt ſui, vel alieni iur.
403 Non obſtant, ex aduerſo, adducta, & præ-
ſertim primum argumentum, quia regula ceſ-
ſante cauſa ceſſat effectus, locum habet, quan-
do ante cauſæ ceſſationem, effectus non eſt con-
ſummatus, vt ſupra dicebamus, & latè tradit Ti-
raquell. de cauſa ceſſante limit. 12. ſed in caſu
noſtro effectus eſt conſummatus, quandoquidem
abſentia non eſt cauſa immediata delegationis,
404 ſed facultatis delegandi, contra regulam,
quæ conſummata eſt, cum ſit reducta ad actum
per ipſam delegationem. Præterea abſentia eſt
cauſa remota, non immediata delegationis, cum
ex abſentia oriatur facultas delegandi, & ex fa-
405 cultate delegandi, delegatio ipſa, ceſſante
autem cauſa remota, non ceſſat effectus,
gloſ. eſt per illum tex. in l. ſi cum mulier in verbo vtilis, cum alijs
congeſtis per Tiraquellum de cauſa ceſ-
ſante, limitat. 20. Item d. regula cauſæ ceſſan-
tis, locum habet tãtummodo in cauſa inductiua,
& conſeruatiua, ſecus autem in inductiua dum-
taxat, doctrina Baldi ad l. generaliter C. de Epi-
ſcop. & cler. & latiſſimè Tiraquellus in ſæpius
repetito tractatu de cauſa ceſſante, limitat. 35.
& Nicola. Vigell. in ſua dialect. iuris lib. 2. in
loco a cauſa efficiente, regula 6. limit. prima
abſentia autem, ſi cauſa eſt, eſt cauſa inductiua
tãtum, quòd ſi contendas eſſe etiam conſeruati-
uam, hoc erit tibi probandum, ni velis aſſu-
mere pro fundamento id, de quo diſputamus.
Præterea facilè erit etiam nobis probare, ab-
ſentiam non eſſe cauſam conſeruatiuam delega-
406 tionis, quia nulla cauſa extrinſeca poteſt eſſe
cauſa conſeruatiua, ſed abſentia magiſtratus
non poteſt eſſe cauſa intrinſeca delegationis,
407 cum nec forma ſit, nec materia illius, vt ad
ſenſum patet, igitur non poteſt eſſe cauſa con-
ſeruatiua, nec poteſt dici cauſa finalis, cum de-
legatio non fiat, vt magiſtratus abſit, ſed quia
neceſſario ſit abfuturus, quamobrem, potius
eſt conditio, vel cauſa ſine qua non, cum ab ini-
tio non poſſit imperiũ mandari, niſi magiſtratus
408 proficiſcatur, vel cauſa impulſiua, qua ceſſante,
non ideo ceſſat effectus, vt docet Silueſter Al-
dobrand. ad §. illius autem, Inſt. de milit. teſta-
men. & latè Tiraquell. in tract. de cauſa ceſſante
limit. prima, & Vigell. in d. loco a ratione legis,
vel alterius diſpoſitionis reg. 2. limit. prima. Eſſe
409 autem abſentiam cauſam impulſiuam delega-
tionis, patet ex eo, quia minus generalis eſt,
quam effectus delegationis imperij, cum poſſit
merum imperium, etiam ob infirmitatem, & ob
alias ſimiles cauſas, ſecundum communes tra-
ditiones, delegari, quo caſu ratio, ſeu cauſa
ſemper dicitur impulſiua, vt per Vigell. in præ-
allegato loco, vbi plura affert exempla.
410 Nõ obſtat ſecundum, quia in d. cap. ſi pauper
ceſſabat cauſa finalis, ſeu finalis ratio, quæ
fuerat, vt pauper clericus, haberet beneficium,
quamobrem, cum aliunde illud habuerit, ceſſat
mandatum de prouidendo ei de beneficio, præ-
terea, in caſu d. capituli, res erat integra, ſecus
autem in caſu noſtro, cum iam eſſet facta dele-
gatio, cuius virtute delegatus cœpit etiam de-
mandatas cauſas cognoſcere.
411 Nec obſtat tertium, quia tunc ceſſante neceſ-
ſitate, ob quam aliquid eſt inductum, ceſſat
illud, quando illa neceſſitas eſt cauſa intrinſeca,
& conſeruatiua, & eſſendi, vt dicunt, noſtrates
non fiendi dumtaxat, ex his, quæ tradit Bald.
ad cap. & ſi Chriſtus in fin. verſ. adde quod ceſ-
ſante via, de iure iur. tradit idem Tiraquell. in
eod. tract. de cauſa ceſſant. limitatione vltima,
quæ eſt 40. eiuſmodi autem non eſt neceſſaria ab-
ſentia, reſpectu delegationis, ſed inductiua tan-
tummodo. Accedat etiam quòd locum habet

d. regula

d.regula, quando neceſſitas, ob quam fuit inducta, non conſumauit effectum ſuum, ſecus ſi conſummauit, vt in caſu noſtro.

Nec facit negocium quartum, quia regulæ in hac materia ſunt contrariæ, & affirmatiua vera eſt, quando actus deuenit ad caſum, à quo incipere uon poteſt, defectu cauſæ conſeruantis, ſecus ſi defectu cauſæ inducentis, vel impellentis tantum, vt facile eſt experiri, arguendo à ceſſatione cauſæ extrinſecæ, & inducentis tantummodo, contrahente enim ceſſante, non ceſſat cõtractus, nec ceſſante teſtatore, euaneſcit teſtamentum, faciunt tradita per Tiraquell. de cauſa ceſſante limit. 35.

412 Nec obſtat quintum, & vltimum, petitum à §. 1. 2. & 3. Inſt. de Attil. Tutor. quia, præterquamquòd magis abſurdum eſt, vt diuidatur continentia iudicij, quàm adminiſtratio tutelæ, & odioſa magis, & damnoſa mutatio iudicis, quàm Tutoris, in adductis §. §. data erat Tutela, ſub ea conditione, vel vſque ad illud tempus, donec ſcilicet Tutor liberaretur, vel reuerteretur, in caſu autem noſtro mandata erat iuriſdictio ſimpliciter, & ſine aliqua conditione. Accedat etiam, quod in caſu dd. §§. impedimentum erat, & ceſſabat in tertio, non autem in ſubrogante, & in ſubſidium ſubſtituente, vt mox, diſtinguendo docebimus.

413 Altius igitur repetendo hãc materiam, quatenus generaliter dubitari poteſt, An ſubrogatus in locum alterius impediti, ceſſante impedimento, deſinat eſſe ſubrogatus, vel ſubrogatio ſpiret ipſo iure, vel opus ſit expreſſa reuocatione, ſic diſtinguendum eſt. Aut ſubrogatio ſit per modum mutationis, aut per modum ſubſidij. ſi per modum mutationis, ceſſante impedimento, quod cauſam, deſt occaſionem dedit mutationi, non ceſſat ſubrogatio, nec ipſo iure, nec per reuocationem, cum in primo deſierit eſſe omne ius l. ſi longius infra de Iud. ſi per modum ſubſidij, rurſus diſtinguendum eſt, nam, aut Iudex, & magiſtratus ſubrogat aliquem in locum alterius impediti, aut in locum ſui ipſius, delegando ſcilicet ex cauſa impedimenti, primo caſu, aut ceſſatio impedimenti eſt certa, ſtabilis, & duratura, aut non eſt certum, ceſſationem duraturam eſſe. ſi ceſſatio eſt certa, ſubrogatio in ſubſidium ipſo iure ceſſat, & in his terminis locum habent §. 1. 2. & 3. inſt. de Attiliano Tutore, in quibus Tutor datus in ſubſidium, in locum teſtamentarij Tutoris impediti, quia, puta, ſit captus ab hoſtibus, ceſſante impedimento Tutoris principalis, ipſo iure deſinit eſſe tutor, ſi verò impedimentum ſit variabile, ita vt certa, & duratura non ſit illius ceſſatio, ſubrogatus non deſinit eſſe ſubrogatus, hinc curator furioſo datus, non ſtatim deſinit eſſe curator, ac furioſus reſipiſcit, cum poſſit habere dilucidum interuallum, deſinit tamen interim, adminiſtrare l. cum in alijs C. de curat. furioſi, ſecundo autem caſu, in quo propriè verſabamur, quando ſcilicet ex cauſa &, ob impedimẽtum magiſtratus, in caſu permiſſo, delegauit, Aut, quando impedimentum ceſſauit, cauſa erat expedita, Aut non, ſi erat expedita, non modo per ceſſationem impedimenti, non ceſſat delegatio, ſed ſi fiat reuocatio, nulla eſt, cum res non ſit integra, ſi verò non ſit expedita. Aut verſamur in loci ſeruatore, aut in delegato, ſi dubitamus de loci ſeruatore, concludendum eſt indiſtinctè ceſſare, ceſſante impedimento, & magiſtratu redeunte, alioqui pro nihilo eſſet in prouincia, Præſes, & ita intelligo tex. in §. ad hæc prohibemus, in auth. de collat. ſi verò dubitamus de delegato, aut, redeunte delegante, & ceſſante impedimento, non cœpit cognoſcere, aut cœpit, primo caſu ceſſat delegatio ipſo iure, cap. gratum de officio, & poteſtate iudic. deleg. ſecundo caſu pariter, ſecundum communes traditiones, ceſſat ipſo iure, ſed nos dicimus, non ceſſare ipſo iure, per rationes ſupra adductas, poſse tamen delegantem reuocare, iuxta tex. in l. iudicium ſoluitur, infra de iudicijs, & ex his abſoluta ſunt omnia, quæ pertinebant ad quintam concluſionem.

414 Sexto, igitur loco colligo ex hoc tex. Validum eſſe in iure noſtro argumentum a contrario ſenſu, a quo loco argumentum ſumit I. C. in l. noſtra, inferendo ex eo, quòd lege Iulia de vi nominatim cauebatur, vt is, cui contigerit exercitatio, poſſit eam ſi proficiſcatur mandare, vbi non proficiſcatur, mandare non poſſe.

Occaſione huius concluſionis, quæ optime probatur in tex. noſtro, qui ſemper ad hoc propoſitum allegatur, plura perperam effundunt DD. hic, & ad nauſeam vſque, nec non Euerardus in ſuis centum locis argum. in loco a contrario ſenſu, vbi, regulam affirmatiuam, nouem modis limitat, & latè diſputat, diſtinguendo materias, quid in pactis, & contractibus, quid in feudis, in ſtatutis, quid in priuilegijs, in reſcriptis, quid in ſententijs, in laudo, quid in mandatis, quid in depoſitionibus teſtium, & quid in vltimis voluntatibus, de quibus ſigillatim agunt etiam nonnulli hic, & in primis Hippol. Riminald. qui latiſſime, & verboſè diſputat de hoc argumento à cõtrario ſenſu, à num 347. vſque ad num. 525. per quatuor, & quadraginta columnas, & Pyrr. Alphan. num. 138. vſque ad num. 216. per duas ſupra quadraginta columnas, tangit etiam breuiter Nicolaus Vigell. in ſua dialectica iuris, lib. 2. in loco à connexis, & à repugnantibus reg. 7. vbi ipſe quoque, ad regulam affirmatiuam, octo affert limitationes, referens etiam ſe ad ea, quæ ſcripſit in locis, a ceſſante cauſa, a ratione ceſſante, ab exceptione, cum quibus locis, & ipſe confundit locum à contrario ſenſu.

415 Ego verò, quia eiuſmodi diſputatio non pertinet ad rem, de qua potiſſimum agitur in hac

lege

lege noſtra, ſed in eam obiter incidimus, vna
cum Papiniano, qui a lege Iulia de vi, a contra-
rio ſenſu argumentatur, breuiter, & conclu-
ſiue procedendo, paucis aperiam, quid de eiuſ-
modi ſentiam arg. alias fuſius, & opportunius
hac de re diſputaturus, & demonſraturus diffe-
rentias inter hoc argumentum, & illud, quod
ſumitur ab excluſione, vel incluſione, a ceſſante
cauſa, vel ratione, & ab exceptione, quæ con-
funduntur ab interpretibus hic, & alibi.
416 Illud igitur, in primis, admonendi ſumus,
Argumentum a contrario ſenſu propriè, & ſtri-
ctè illud eſſe, quod ſumitur non ex propoſitione
pura, & cathegoria, ſed ex propoſitione, ſeu
oratione hipotetica, & conditionali, vt in hac
l. noſtra, & in l. ſi procuratorem, in §. ſi igno-
rantes, infra mandati, & in alijs ſimilibus.
417 Argumentũ igitur a contrario ſenſu eſt, quan
do id, quod affirmatur ſub conditione affirmati-
ua, in ſenſu directo, in ſenſu cõtrario, negatur ſub
negatiua cõditione, vt in caſu legis noſtrę, in ſen-
ſu enim directo affirmabatur in legi Iulia de vi
poſſe delegari, & mandari illius iudicij exer-
citionem, ſub ea conditione affirmatiua, ſi ma-
giſtratus proficiſceretur, in contrario autem
ſenſu negatur mandari poſſe eandem exercitio-
nem ſub conditione negatiua, ſi magiſtratus non
proficiſcatur, idem quoque eſſet, ſi quod negatum
eſſet ſub conditione negatiua, in ſenſu directo, af-
firmaretur ſub conditione affirmatiua, in ſenſu
cõtrario, vel quod affirmatum eſſet ſub negatiua
conditione, in ſenſu directo negaretur ſub condi-
tione affirmatiua, in ſenſu cõtrario, aut econtra,
quod eſſet in ſenſu directo negatũ ſub cõditione
affirmatiua, affirmaretur, in ſenſu contrario ſub
cõditione negatiua, nec eiuſmodi limites egredi-
tur proprium, & verum argumentum a contrario
ſenſu, quicquid DD. hic, & alibi comminiſcantur,
inuoluentes potius, quam explicantes hanc ma-
418 teriam. Et hoc genus argumenti, iure opti-
mo, Papinianus hic fortiſſimum appellat,
quia ſemper, & indiſtinctè, in qualibet materia,
419 ex vi verborum, quorum virtus, & proprie-
tas, neque ab homine, neque a lege tolli, &
mutari poteſt l. labeo §. id Tubero ff. de ſupell.
legata l. 2. ff. de vſufruct. earum rerum, quæ vſu
420 conſum. validiſſimum eſt, & efficaciſſimum,
non tamen ſemper, quod per d. argumentum
concluditur, vim legis, & efficacis diſpoſitionis
habet, propterea quod, ſi concluſio, quæ inde
ſequitur turpis ſit, & aut legibus, aut bonis
moribus aduerſetur, reijcitur, & hoc voluerunt
dicere interpretes, quando dixerunt, non va-
lere argumentum a contrario ſenſu, ſi ſequatur
abſurdus intellectus, & legum correctio, ſed
valet quidem argumentum, & concludit, id
tamen, quod concluditur, tamquam turpe, &
legibus aduerſans reijcitur, non quia peccatum,
& defectus ſit in forma, ſed in materia, & hoc
421 optime probatur, ſi rectè perpendatur l. 2. C.
de condit. inſert. vt ſcitè admodum obſeruauit
Cęſar Coſſa, lib. 3. variarum ambiguitatum,
cap. 10. illud enim, quod per argumentum a con-
trario ſenſu colligitur ex d. l. 2. §. 3. ſi mulier illa
diuertat a marito non caueat, reijcitur, quia
contra formam edicti eſt, lex igitur non impe-
dit, neque impedire poteſt ſequelam, & con-
cluſionem argumenti, ſed ſumptum argumen-
tum, & verborum vi, concludens, tamquam con-
tra edictum, reijcit, id quod facit lex non modo
in ijs, quæ fluunt ex argumento a contrario
ſenſu, ſed reijcit etiam, & pro non ſcriptis ha-
bet diſpoſitiones, & conditiones in ſenſu di-
recto expreſſas, ſi bonis moribus, vel iure ad-
uerſentur l. iuriſgentium §. prætor ait l. ſi vnus
§. quæ turpem infra de pact. l. conditiones, quæ,
& l. conditiones contra, infra de condit. inſtit.
Alijs autem iuribus, quæ videntur vniuerſali
huic noſtræ concluſioni aduerſari, ſigillatim re-
ſpondet ſingulis idem Cęſar Coſſa in d. c. x. præ-
terquamquòd pleręque, ex legibus in hac ma-
teria prolatis, potius referendæ ſunt ad alia ar-
gumenta ſimilia, quam ad argumentum a con-
trario ſenſu, de quo agimus, quodque cum
illis, etiam Cæſar Coſſa confundit, & in primis
422 l. conuenticula C. de Epiſcop. & cler. refe-
renda eſt ad argumentum ab excluſione, non a
contrario ſenſu, quod in ea eſt concludens,
quicquid dicat vulgus interpretum, qui illius
verum ſenſum, non perceperunt, ibi enim con-
423 uenticula, non accipiuntur in malam partem,
vt obſeruauit etiam, plura bonorum auctorum
loca adducens, Coſta in ſæpius memorato cap.
x. quando immo ad miſſas, & ſacrificia refertur,
vt, in ſpecie, non contẽnendis auctoritatibus, pro-
bauit bene eruditus Panciról. in ſuo theſauro
var. lect. cap. 77. in verſ. conuenticulum. qua-
tenus ergo, inquit tex. conuenticula illicita extra
Eccleſiam, ideſt miſſæ, & ſacrificia, quæ ſunt
illicita extra eccleſiam, in priuatis ædibus cele-
brare prohibemus, ergo in eccleſia, in qua ſunt
licita, permittemus celebrare, & ſic in d. l. conuẽ-
ticula ſi rectè intelligatur, argumentũ ab exclu-
ſione eſt veriſſimum, & validiſſimum, nec neceſſe
eſt ad vitandã abſurditatem addere particulam,
etiam, quæ abeſt ab emendatioribus condici-
bus, eam enim addiderunt imperiti, & non
intelligentes conuenticuli ſignificationem, quod
ad miſſæ ſacrificium refertur, vt patet etiam
ex vltimis illius legis verbis. proſcriptionis do-
mus periculo imminente. ſi dominus in ea cleri-
cos, noua, ac tumultuoſa conuenticula, extra
eccleſiam celebrantes, ſuſciperet, & hæc de ar-
gumento a contrario ſenſu ſufficiat hic breuiter
tetigiſſe.
424 Septimo nunc, & vltimo loco, colligo ex
hoc tex. vna cum gloſ. in verſ. non aliter. Gene-
rali conceſſione, ea dumtaxat tranſire, quę ſpe-
cialiter poſſunt concedi, circa quam concluſio-
nem contigit, breuiter, de quatuor dubitari.

Primum, an vera ſit concluſio vn uerſaliter.

Secundo, an in ſpecie, mandata generali iuriſdictione, tranſeat etiam merum imperium.

Tertio, an merum imperium ſit delegabile de iure canonico.

Quarto, an Princeps, concedendo alicui omnem caſtri iuriſdictionem, cenſeatur etiam merum, & mixtum imperium concedere.

Quod attinet ad primam dubitationem, videtur concludendum negatiuè.

425 Primum, per tex. in l. quædam ff. de acquir. rerum dom. hoc modo inducendo, ſi cum vniuerſitate non tranſirent interdum etiam ea, quæ ſpecialiter non poſſunt concedi, in hæredem inſtitutum, ſundus dotalis, qui per ſe nequit alienari, Inſt. in princ. quibus alien. licet, vel non, & res, quæ non ſunt in commercio, quæ pariter per ſe alienari nequeunt, Inſt. in princ. de inutil. ſtip. non tranſirent. At in hæredem, cum vniuerſa hæreditate, tranſeunt d. l. quædam, ergo cum vniuerſitate ea quoque tranſeunt, quæ ſpecialiter, & per ſe concedi non poſſunt.

426 Secundo, ſi cum vniuerſitate, ea etiam, quę in ſpecie transferri in aliquem non poſſunt, non tranſirent, ſeruus mihi ea lege donatus, vt ad Titium non perueniret, ad eundem Titium, a me hæredem inſtitutum, non poſſet cum hæreditate transferri, ſed transfertur l. ſi ita §. ea lege infra de verborum oblig. igitur interdum, ea quoque, quæ in ſpecie, & nominatim concedi non poſſunt, cum vniuerſitate tranſeunt.

427 Tertio, ſi quæ ſpecialiter alienari, & concedi non poſſunt, cum vniuerſitate non tranſirent, vendito prædio, vniuerſo, non tranſiret locus in eo ſacer, cuius prohibita eſt alienatio §. ſacræ res Inſt. de rerum diuiſ. ſed tranſit, & accedit venditioni maioris partis l. in modicis, infra de contrahenda empt. igitur res quoque prohibitę ſpecialiter alienari, tranſeunt cum vniuerſitate.

His tamen non obſtantibus, arbitratur Accurſ. hic, in verbo, non aliter, veram eſſe concluſionem vniuerſaliter, generali ſcilicet conceſſione, ea tantum tranſire, quæ ſpecialiter, & per ſe poſſunt concedi, & cum eo videntur omnes ſentire, licet dubiam eam relinquat Bologn. hic num. 132. quicquid ſit probatur Accurſij ſententia per tex. noſtrum, ſi hoc pacto ratiocinemur,

Si ea quoque, quæ nominatim, & in ſpecie concedi nō poſſunt, cum vniuerſitate tranſirent, vbicumque quis, etiam citra abſentiæ neceſſitatem, vniuerſam mandaret iuriſdictionem, imperium quoque merum, ſibi ſpecialiter conceſſum, in delegatum tranſiret, ſed non tranſit, vt patet in l. noſtra, ergo cum vniuerſitate, ea tranſeunt dumtaxat, quæ ſpecialiter, & per ſe poſſunt concedi.

428 Non obſtant adducta ex aduerſo, & pręſertim primum argumentum, quia d. l. quædam habet locum in iure vniuerſali, non in ſimplici vniuerſitate, & longa eſt differentia, inter ius vniuerſale, & vniuerſitatem, vt ſoliti ſumus declarare ad rub. infr. ſolut. matr. hæreditas enim eſt ius vniuerſale, cum ſit vnus ex modis acquirendi per vniuerſitatem, de quibus in §. vltimo Inſt. per quas perſon. nob. acquir. vniuerſitas autem eſt veluti peculium, grex, patrimonium, & ſimilia, quæ ſunt res acquiſibiles, & acquiſibiles
429 titulo etiam particulari, cum hæreditate igitur, quæ eſt ius vniuerſale, id eſt ſucceſſio in vniuerſum ius defuncti l. hæreditas infra de reg. iur. admittimus tranſire etiam ea, quæ ſepara-
430 tim, & ſpecialiter alienari, & in alium transferri non poſſunt, cum hæres ab eo, cui ſuccedit non intelligatur eſſe perſona diuerſa Auth.
431 de iure iur. a morient. præſt. in princ. & res ipſę inalienabiles tranſeant in hæredem cum eadem qualitate, & iure, vt alienari non poſſint l. 1. in fin. infra de fund. dotali, & in his terminis locum habet d. l. quædam, cum vniuerſitatibus autem, quę titulo ſingulari acquiruntur, vt puta, cum vniuerſa iuriſdictione, quæ tranſit in delegatum particulari titulo mandati §. qui mandatam infra eadem l. noſtra, non tranſeunt, niſi quæ nominatim quoque, & in ſpecie concedi potuiſſent,

432 Nec facit negocium ſecundum petitum a d. §. ea lege, primum quia illi poteſt eadem reſponſio accommodari, cum ſeruus, de quo ibi ei acquiratur, ad quem lege conuentionis non poterat peruenire, titulo vniuerſali hæreditatis, præterea in d. tex. ille donatarius non præcisè tenebatur ad illud factum negatiuum, ne ad Titium, puta, perueniret, cum potuiſſet etiam nominatim, & in ſpecie eidem Titio vendere, vel donare d. ſeruum, non obſtante conuentione, quæ non poterat impedire ſerui translationem, ſed tantummodo facere, vt donatarius ille contrafaciens, ad intereſſe teneretur, vt colligitur ex eod. §. in fin.

433 Nec obſtat tertium, quia d. l. in modicis, non loquitur de vniuerſitate, ſed de ſpecie, de agro ſcilicet, vel prædio, in quo erat paruus locus ſacer, qui accedit venditioni maioris partis, vt dicit ille tex. & ſic ad rem non facit, quia nos loquimur de vniuerſitate, hoc eſt de toto collectiuo. quod contineat plures res realiter inter ſe diſtinctas, & diſcretas, & per ſe conſiderabiles ſeparatim, quarum aliqua ſpecialiter, & per ſe non poſſit concedi, aut alienari. Præterea non tranſit in d. l. in modicis paruus ille locus ſacer, in emptorem, cum illius dominium non ideo acquirat, ſed accedit rei principaliter venditę a qua trahitur quidem, ſed cum ſua qualitate, vt ſacer remaneat, quod aliud eſt, & ex his euidentius, ni fallor, ſoluuntur ex aduerſo allata argumenta, quàm ſolutionibus allatis a Caſtrenſe, & Decio hic.

434 Ex ſolutionibus autem eiuſmodi, colligi

poteſt

poteſt, in hac materia, non contemnenda diſtin-
ctio, quia, aut dubitamus, an etiam ea, quæ
ſpecialiter non poſſent concedi, tranſeãt cum ea
vniuerſitate, quæ iuris vniuerſalis recipit appel-
lationem, & facit, vt ſucceſſor repræſentet per-
ſonam transferentis vniuerſitatem, cuiuſmodi eſt
hæreditas, & bonorum poſſeſſio, aut, an tran-
ſeant cum alijs vniuerſitatibus, quæ potius ad
factum, quàm ad ius referuntur, & acquiruntur
titulo particulari. primo caſu tranſeunt, ſed cum
ſua qualitate, & in his terminis vendicat ſibi lo-
cum l. quædam de acquir. rerum domin. & l. ſi
ita in §. ea lege, infra de verb. obligat. ſecundo
autem caſu, poſſumus rurſus diſtinguere, nam,
aut dubitamus, an tranſeant per modum acceſ-
ſionis, ad rem aliquam principalem, cui, tam-
quã pars materialis, & integralis, cohæreat, aut
numquid trãſeat, per modum principalis acqui-
ſitionis, & per ſe, in perſonam ipſam. ſi per mo-
dum acceſſionis, dicendum eſt poſſe tranſire, arg.
l. in modiis infra de contrahenda empt. ſi per
modum principalis acquiſitionis, nequaquam,
&, in his terminis, procedit tex. noſter, & opinio
gloſ. & ideo, ſi, citra cauſam neceſſariæ abſentiæ,
mandetur vniuerſa iuriſdictio ab eo, qui merum
habeat imperium, ſpecialiter ſibi tributum, im-
perium merum, quod non poſſet tranſire, niſi
per modum principalis acquiſitionis, & per ſe
mandari, tunc non poteſt, neque cum vniuerſi-
tate trãſire, mixtum autem imperium, per mo-
dum acceſſionis tranſiret, quicquid dixerint Sa-
lyc. ad l. placet C. de ped. iud. & Ant. de Butrio,
& Imola ad c. ſi quis contra clericũ, de foro cõ-
pet. & alijs in locis adductis hic per Alex. nu. 71.

435 Subſequitur modo ſecundus Articulus, an
ſcilicet mandata generaliter iuriſdictione, intel-
ligatur etiam trãsferri merum imperium, in ca-
ſibus, vbi ſpecialiter potuiſſet, & nominatim mã-
dari, puta magiſtratus abfuturus, qui ſine du-
bio, ob neceſſariã abſentiam, poterant nomina-
tim, & in ſpecie mandare cauſas meri imperij,
mandauit ſimpliciter ſuã iuriſdictionem, vtrum
intelligatur etiam merum imperium mandaſſe.

In hoc Articulo, quem latiſſimè diſputat Alex.
hic à nu. 66. vſque ad num. 76. videntur, de mo-
re, diſſentire interpretes, negatiuam enim opi-
nionem, videntur tenere in fortioribus terminis
Guiliel. de Cuneo hic, & Ant. de Butrio, & Imo-
la, ad cap. ſi quis contra clericum de foro com-
pet. & ad clem. auditor, de reſcriptis, nec non
idem Imola, ad cap. ex literis de offic. & poteſt.
Iud. deleg. videtur tenuiſſe etiam Salycet. ad d.
l. placet C. de ped. Iudic. quos citat Alex. hic pro
hac parte num. 71. verſ. vltra argumenta, &
hanc ſententiam, in ſpecie, contra Alex. pro-
bauit Iacob. de Nigr. hic num. 134.

436 Primum, pro hac opinione, ſic ratiocinan-
tur. in generali mandato, ad lites, & cauſas,
procuratori facto, & iniuncto, non veniunt cau-
ſæ criminales, quæ ad merum imperium referun-
tur, clem. non poteſt, de procurat. l. non ſolum
§. vltimo de procurat. l. 3. §. ſi procurator, vbi
Bald. in lectura antiqua, ff. quod quiſque iur.
437 cum alijs adductis per Alex. hic num. 69. ſed
delegatio, aut mandatum eſt §. qui mandatam,
infra hac ead. l. noſtra, aut mandato æquipara-
tur l. & quia infra de iuriſd. omnium iud. c. cum
olim abbas, vbi notat Innoc. de offic. & poteſt.
Iud. deleg. tradit idem Innoc. ad cap. in noſtra,
de procurat. ergo nec in mãdata, generaliter, Iu-
riſdictione, meri imperij cauſæ cõpræhenduntur.

438 Secundo, ſi mandata Iuriſdictione, imperium
merum tranſiret, Legatus Proconſulis, vbi ei
iuriſdictio demandaretur, animaduerſionem ha-
beret, ſed non habet, vt patet in §. qui manda-
tam, infra eadẽ l. noſtra; ergo, vniuerſaliter iuriſ-
dictione mãdata, non transfertur merũ imperiũ.

439 Tertio, ſpecialiter conceſſa, generali man-
dato non transferuntur, & in generalem conceſ-
ſionem non veniunt c. quod translationem de
offic. legat. At merum imperium magiſtratibus
ſpecialiter eſt tributum, vt patet in l. noſtra,
igitur generali mandato, & conceſſione non
compræhenditur, & non transfertur.

Quarto, & vltimo omiſſis leuioribus, adduci-
tur tex. vrgentiſſimus in c. 2. de off. Vicar. lib. 6.
licet (inquit tex.) in officialem Epiſcopi, per
commiſſionem officij, generaliter ſibi factã, cau-
ſarum cognitio transferatur, poteſtatem tamen,
inquirendi, corrigendi, aut puniendi aliquorum
exceſſus, ſeu aliquos, a ſuis beneficijs, vel admi-
niſtrationibus, ammouendi, transferri nolumus
in eundem, niſi ſibi ſpecialiter committantur.
Profectò, ſi generaliter mandata iuriſdictione,
tranſirent etiam cauſæ meri imperij, in d. cap. 2.
per cõmiſſionem officij, generaliter factã, etiam
poteſtas inquirendi, corrigendi, & puniendi
fuiſſet in officialem translata, quæ ad merum
imperium refertur, ſed, eiuſmodi poteſtas, non
intelligitur mandata, & conceſſa, niſi ſpeciali-
ter ſit commiſſa, ergo cauſæ meri imperij, gene-
rali iuriſdictionis mandato, non compręhen-
duntur, & non transferuntur.

His tamen, & ſimilibus argumentis, non ob-
ſtantibus, in contrariam iuit opinionem Alex.
hic num. 73. qui eũdem adſcribit Abbati, & alijs
ad d. cap. ſi quis contra clericum, de foro cõpet.
&, pro hac ſententia, duodecim in medium affert
argumenta, Ego tamen eligam potiora.

Primum igitur, ſic, per tex. in l. noſtra, poſ-
ſumus argumentari. ſi ſub generali mandato me-
ri imperij cauſæ non comprehenderentur, magi-
ſtratus, quibus ſpecialiter eſſet lege, ſenatus con-
ſulto, vel principis conſtitutione merum impe-
rium tributum, mandando iuriſdictionem, non
errarent, quia non intelligerentur delegare, niſi
ciuiles cauſas, quæ ad ſimplicem iuriſdictionem
referuntur, ſed errant, quia ſcilicet, eo modo
iuriſdictionem mandando, videntur etiam publi-
ci Iudicij exercitationem, quã habent mandare,

L igitur,

igitur, generali iuriſdictionis mandato, cauſæ
quoque meri imperij comprehenduntur. Præ-
terea neceſſe eſt eodem modo poſſint mandari;
ex cauſa neceſſariæ abſentiæ meri imperij cauſæ,
quo modo, vbi cauſa abſentię non ſubeſt, manda-
ri prohibentur, per locum ab exceptione, quæ
ſemper debet eſſe de regula l. ſed an vltro §. ſi
quis autem ff. de negoc. geſt. Bart. ad l. ſi eum
440 §. qui iniuriarum ff. ſi quis caut. & per regu-
lam, idem operatur oppoſitum in oppoſito, quod
propoſitum in propoſito l. vltima in §. vltimo in-
fra de leg. 3. At neque ſpecialiter, neque gene-
rali iuriſdictionis mandato, poteſt, ſine cauſa,
merum imperium ad alium transferri, vt patet
ex hoc eodem tex. ergo vtroque modo, ex cau-
ſa neceſſariæ abſentiæ, & in caſibus, in quibus
eſt delegabile, mandari poteſt, & hoc modo in-
ducendo, DD. reſponſiones, præſertim Bolog. hic
num. 133. verſiculo. ſi verò, difficultatem, & ar-
gumentationis vim, non tollunt.
441 Secundo principaliter, ſi merum imperium,
non poſſet generaliter, mandata iuriſdictione,
transferri, nec mixtum imperium, quod, ſui
natura, ſecundum communes traditiones, eſt in-
delegabile, in caſibus, in quibus mandari ſpe-
cialiter potuiſſet, intelligeretur, mandata iuriſ-
dictione, translatum, ſed poteſt mixtũ imperium,
in caſibus, in quibus eſt delegabile, generali iu-
riſdictionis mandato, in alium transferri l. co-
gnitio infra eod. l. vltima in fin. C. vbi, & apud
quem cogn. reſt. in integr. agitand. ſic. ergo nihil
impedimento eſt, quominus etiam cauſæ meri
imperij, generali mandata iuriſdictione, trans-
ferantur. Nec dicas, in memoratis iuribus, eſ-
ſe admiſſum, vt cognitio ſuſpecti, & diſceptatio
de in integrum reſtitutione, generali iuriſdictio-
nis mandato, transferatur, ſpeciali pupillorum,
& minorum fauore, quia non minori fauore di-
gna eſt publica illa vtilitas, quæ in eo conſiſtit,
vt magiſtratu abſente, delicta non remaneant
incognita, & impunita.
442 Tertio, ſi, generaliter, mandata iuriſdictio-
ne, merum quoque imperium, in caſibus in qui-
bus delegabile eſt, non tranſiret in delegatum,
nec Legatus Proconſulis, qui, ad vniuerſitatem
cauſarum, mandatam habet iuriſdictionem, poſ-
ſet de criminibus cognoſcere, ſed poteſt l. ſolent
l. legati ſupra de off. Proconſ. & leg. iuncta l. 1.
C. eod. igitur, generaliter mandata iuriſdictio,
comprehendit, cum effectu, etiam merum im-
perium.
443 Quarto, & vltimo, omiſſis alijs leuioribus,
adductis hic per Alex. quę loquuntur in loci ſer-
uatoribus, & in terminis valde diuerſis à noſtris,
ad mentem eiuſdem Alex. ſic argumentor. Ea-
dem eſt virtus generis, quo ad genus, quæ eſt
ſpeciei, quo ad ſpeciem l. ſi duo infra de admi-
niſtr. tut. in fin. l. omnes C. de præſcript. 30. an-
norum facit regula l. quæ de tota, infra de rei
vendic. At in caſibus delegabilibus, ſi ea ſpe-
cies, vel pars iuriſdictionis, quæ merum impe-
rium appellatur, mandetur, ſine dubio trans-
fertur, vt probatur in l. noſtra; & nemo negat.
ergo eodem modo transfertur, ſi iuriſdictio in
genere, quæ propriè illud ſub ſe comprehendit,
444 mandetur, præſertim, cum expræſſio in ge-
nere, æquiparetur expræſſioni in ſpecie, per ea,
quæ tradunt Bart. & DD. ad l. 1. & 2. infra de
vulgar. & pupill.
445 Non obſtant adducta ex aduerſo, & præſer-
tim primum argumentum, quia non licet argu-
mentari de mandato, procuratori facto, ad li-
tes, & cauſas, ad mandatum iuriſdictionis.
446 primum, quia eſt diuerſa ratio, cum cauſæ
criminales, non debeant agitari per procurato-
rem l. penul. ff. ad crimen infra de public. iud.
ſecundo, quia, non ita expedit domino cauſas
criminales exagitare per procuratorem, quem-
admodum magiſtratus diſcedentis, & abſen-
tis, atque adeo ipſiuſmet Reipublicæ intereſt,
criminales cauſas, & meri imperij crimina co-
gnoſci ab eo, cui ad vniuerſitatem cauſarum,
mandata eſt iuriſdictio, & propterea, vt in man-
dato generali, non comprehendantur cauſæ cri-
minales, expreſſum eſt in iure, vt patet in legi-
bus allegatis, in materia autem iuriſdictionis,
totum contrarium videtur expreſſum, nempè, vt
generalis iuriſdictionis delegatione, cauſæ me-
ri imperij transferantur, vbi ſcilicet ſint dele-
gabiles, vt hic, & alijs in locis ſupra adductis
447 pro poſteriore Alex. ſententia, nec mirum,
quia iuriſdictio in genere ſumpta, propriè, &
vniuocè de mero imperio prædicatur, vt proba-
uimus ſupra ad rub. quicquid dixerit M. Anton.
Muret. vir aliqui doctus, & eruditus.
Nec facit negocium ſecundum, quia ſi lega-
tus, ex generaliter mandata iuriſdictione, non
habeat cauſarum meri imperij definitionem, &
executionem, quam nec ſpecialiter potuiſſet
Proconſul mandare, habet tamen criminalium
cauſarum cognitionem, vt patet in d. l. 1. C. de
offic. Proconſ. & legat. cum alijs ſupra adductis,
argumentum ergo potius reflectitur.
448 Nec obſtat tertium, petitum à d. c. quod
translationem, quia locum habet in reſeruatis
Summo Pontifici, quæ numquam, generali ali-
qua conceſſione, comprehenduntur, vt potè,
quæ ab omni genere ſunt exempta, quæque ſui
natura, ſunt indelegabilia, Bald. ad l. geſta in
princ. C. de re iudic. Felin. ad cap. quod ſedem
de offic. ordinarij, tradunt DD. communiter hic
Alex. num. 4. Dec. num. 30. Caguol. num. 40.
Bolognet. num. 47. & alij recentiores omnes,
quæ autem ſint reſeruata Summo Pontifici, &
Imperatori, tradunt Bald. & Iaſon ad l. re-
ſcripta C. de prec. imperat. offer. Speculator
in titulo de legato in §. nunc oſtendendum
eſt. & nouiſſimè Menoch. conſ. 604. num. 7.
449 Nec facit negocium quartum, & vltimum,
petitum à d. cap. 2. de offic. Vicar. lib. 6. quod
plurimum

plurimum videbatur vrgere, quia, omiſſis re-
ſponſionibus Alex. & Bolog. quæ difficultatẽ non
diluunt, dicimus nos, in d. cap. 2. non agi de man-
data iuriſdictione in genere, ſed de commiſſione
officij generaliter facta, intelligitur autem fieri
generaliter commiſſio officij, quando aliquis
eligitur ab Epiſcopo Vicarius generalis, quo
caſu eidem Vicario, ſiue ſit Iudex ordinarius,
ſecundum communes traditiones, ſiue delega-
tus ad vniuerſitatem cauſarum, vt opinamur
nos, non intelligitur conceſſa, niſi illa iuriſdi-
ctio, quæ ſibi à lege fuit data ab initio, quando
fuit Vicarij officium inſtitutum, quamobrem,
cum merum imperium non fuerit ab initio Vi-
cario conceſſum, nec intelligitur mandari ab
Epiſcopo, committente alicui generale Vicarij
officium, niſi ſpecialiter illud ei mandet d. c. 2.
cuius hũc veriſſimum arbitror eſſe intellectum.
450 Verũ cum ſupponatur in d. cap. 2. poſſe Epi-
ſcopum nominatim ſaltem, & ſpecialiter man-
dare, & committere Vicario cauſas meri impe-
rij, videtur poſſe inferri, de iure canonico, merũ
imperium etiam à non proficiſcente, eſſe dele-
gabile, id quod communiter tenent interpretes
hic, per d. c. 2. per cap. in Archiepiſcopatu, de
raptor. per cap. quod ſedem de offic. ordin. per
cap. vltimum, ne Clerici, vel Monaci lib. 6. per
clement. primam in §. 1. de hæretic. & per alia
ſimilia, quibus tamen reſpondent ſigillatim con-
trarium ſentientes, Dec. Bologn. & Pyrrus Al-
phan. hic num. 62. & Didacus Couar. lib. 3. va-
riarum reſol. cap. vltimo, nec non Menoch. lib.
2. de Arbitr. Iudic. q. 74. num. 9. & nouiſſimè
Andreas Fachin. lib. ix. controuerſ. Iur. cap. 98.
& lib. 12. cap. 93. Ego autem, nec illis, nec iſtis
aſſentior, puto enim eodem modo eſſe delegabi-
le merum imperium, de iure canonico, quo mo-
do eſt delegabile de iure ciuili, ideſt, quando
competit iure magiſtratus, & iure proprio, vt
Regi Sciciliæ in d. cap. in Archiepiſcopatu, Epi-
ſcopo in d. cap. 2. & in alijs ſupra allegatis, me-
rum enim imperium, ſpecialiter tributum, neu-
tro iure eſt delegabile, vbi verò competit iure
magiſtratus, vtroque iure eſt delegabile, vt ſu-
pra latè probauimus, & patet ex textu noſtro, ſi
451 rectè perpendatur, nec eſt temere conſtitu-
enda differentia, inter ius ciuile, & canonicum
c. 1. & 2. extra de nou. operis nunc. vbi gloſ.
faciunt tradita per Iaſ. ad l. filium, quem ha-
bentem C. famil. erciſc. num. 8.
452 Quatenus ergo generaliter dubitatur, an me-
rum imperium tranſeat in delegatum, generali
mandata iuriſdictione, altius repetendo mate-
riam, ſic diſtinguere debemus. Aut deleganti
competit merum imperium iure magiſtratus,
aut habet illud ſpecialiter tributum, ſi iure ma-
giſtratus, mandata generali iuriſdictione, tranſ-
fertur, vt probatur hic, & in d. cap. in Archie-
piſcopatu. & in alijs iuribus à nobis adductis ſu-
pra, in primo Articulo primæ concluſionis num.
115. cum pluribus ſeqq. ſi verò habet merum
imperium, quia ſpecialiter ſit tributum, rur-
ſus diſtinguendum eſt, nam, aut non ſubeſt cau-
ſa, aut ſubeſt cauſa neceſſariæ abſentiæ, vel ſi-
milis, ſi quæ eſt. primo caſu, non transfertur,
vt probat apertiſſime tex. noſter, ſi verò ſubeſt
cauſa, Aut verſamur in reſeruatis Principi, aut
in non reſeruatis, ſi in reſeruatis, non tranſeunt.
d. cap. quod tranſlationem, de offic. legat. niſi
ab eo, qui mandandi facultatem habeat, ſpe-
cialiter, & nominatim mandetur, vt, de con-
fiſcatione omnium bonorum, dicit Alex. hic
num. 75. per l. 1. C. ne ſine iuſſu Princip. liceat
cert. iud. confiſcare. notat etiam Bart. ad l. vl-
timam ſupra de offic. Præf. Vigilum, tradit la-
tè Fachineus lib. xi. controu. iuris cap. 95. ſi
in non reſeruatis, vbi, ex cauſa neceſſariæ abſen-
tiæ, iuriſdictio generaliter mandatur, merum
etiam imperium tranſit, vt probauimus per tex.
noſtrum, & alijs pluribus rationibus ſupra in
ſecundo articulo huius vltimæ concluſionis. ge-
neralis enim iuriſdictionis delegatio debet in-
telligi, vt omnia comprahendat, quibus pro-
priæ poteſt iuriſdictionis nomen conuenire, etiã
453 ſi coniectura mentis eſſet in contrarium, cum
mentis, non dico euidentia, ſed coniectura ſuc-
cumbat verborum proprietati, vt notanter do-
cet Alciat. lib. 1. de verborum ſignif. num. 25.
nihil enim eſt, quod maiorem faciat mentis con-
454 iecturam, quam verba, quæ ſunt notæ eorum,
quæ ſunt in mente, vt poſt Philoſophum lib. 1.
de interpret. cap. 1. docet I. C. in l. labeo §. id
Tubero, infra de ſuppel. legat. tradit Bald. ad l.
Iuriſgentium, in §. pactorum num. 5. infra de
455 pact. cum ſimilibus, ſed nomen iuriſdictio-
nis, quæ eſt genus ad merum imperium, eidem
456 mero imperio propriè conuenit; genus enim
æque propriè prædicatur de omnibus ſuis ſpe-
ciebus, l. ſi quid earum §. inter emptum, de leg.
3. cum vulgaribus, igitur nihil eſt impedimento,
quominus, ſub generali iuriſdictionis mandato,
merum quoque imperium comprahendatur.
457 Et ex his poſſumus, ſine diſputatione, infer-
re ad reſolutionem quarti articuli, vt ſcilicet
Princeps concedens Caſtrum, cum iuriſdictione,
intelligatur concedere, etiam merum, & mixtum
458 imperium, præſertim, cum Principum bene-
ficia ſint latiſſimè interpretãda, per l. beneficium
459 ſupra de conſtitut. Princ. Hoc tamen locum
non haberet in Regno Neapolitano, cũ conſtitu-
tione cautũ ſit, in eo Regno, vt merum imperiũ
nunquã transferatur, per quamcumque genera-
lem, & prægnantem cõceſſionem, niſi nominatim
exprimatur, vt teſtatur Io: Bolog. hic num. 134.
460 Noſtros eiuſmodi, ad Rub. & ad l. 1. de off.
eius, commentarios, eodem modo, quo fuerunt
à nobis Ticini conſcripti, Anno 1596. Typis ex-
cudi curauimus, & ſi, in nonnullis, ſententiam
mutauimus, vt quandoque, Deo dante, ad l. Im-
perium, infra de iuriſd. omn. Iud. manifeſtum fiet.

Digitized by Google

AD §. QVI MANDATAM

SVMMAE RERVM, ET VERBORVM.

1 DIVISIO tex.
2 Summa.
3 Facti ſpecies circa primam partem.
4 Proprium dicitur alicuius, quod in eum ab alio tranſlatum eſt.
5 Dare, verbũ, dominij trãſlationem ſignificat.
6 Legatus Proconſulis, poſtquam ſibi mandata eſt Iuriſdictio, propriam dicitur habere Iuriſdictionem.
7 Proconſul appellatur à ſententia legati, & num. 25.
8 Proconſul non poterat à legato adimere iuriſdictionem mandatam, inconſulto Principe.
9 Proprium aliquid non dicitur habere, qui vtitur alieno.
10 Aliena dicuntur ea, quorum vſum, vel vſumfructum habemus.
11 Prætor, cui mandata eſt iuriſdictio non pro ſuo imperio agit, ſed pro eo, cuius mandata ius dicit.
12 Noſtra omnia non ſunt, quæ in nos transferuntur.
13 Vti non poſſumus, quæ in nos non transferuntur.
14 Procurator noſtrarum actionum vſum habet, non proprietatem.
15 Iuriſdictio interdum iuriſdictionis exercitium ſignificat.
16 Iuriſdictionem habere delegatam, eſt habere iuriſdictionem alienam.
17 Iuriſdictionem propriam habet, qui habet ordinariam.
18 Lex cognitio, infra eodem, declaratur.
19 Iuriſdictio propria mandatur, non aliena.
20 Dare, verbum, non ſemper dominij tranſlationem ſignificat.
21 Antinomia inter hunc §. & l. legati ſupra de offic. proconſul. & legati, pluribus modis ſoluitur, & ſingulariter ab Auctore.
22 Antonij Vaccha emendatio legis legati de off. Proconſulis improbatur.
23 Cæſaris Coſtæ intellectus ad l. legati de offic. proconſul.
24 Niſi, dictio exceptiua, facit exceptionem generis, non qualitatis.
25 Iacobi Cuiacij ſolutio antinomiæ inter hunc tex. & l. legati ff. de offic. Proconſul. & legati.
26 Appellari idem à ſe ipſo non poteſt.
27 Appellatio ad prætorem, ab eo, cui mandata eſt iuriſdictio, non datur.
28 Legatus Proconſulis creatur à ſenatu, vel à Principe, non à Proconſule, & num. 30.
29 Proconſul cogitur legato mandare iuriſdictionem.
30 Lex ſolent de offic. Proconſulis, declaratur.
31 Legatus Proconſulis poterat dare iudicem, quod alij delegati facere non poterant.
32 Delegatus Principis poteſt Iudicem dare.
33 Legati Proconſulum poterant, poſt mandatam ſibi iuriſdictionem, tutores dare.
34 Legatis Proconſulum plura competunt, quæ alijs, mandatam habentibus iuriſdictionem, non competunt.
35 Auctoris antinomiæ ſolutio inter hunc tex. & l. legati de offic. Proconſul. & legat.
36 Legatos plures interdum vnus Proconſul habebat.
37 Legatus Proconſulis habet propriam Iuriſdictionem reſpectu aliorum legatorum, quibus diuiſim mandatur, non reſpectu Proconſulis mandantis.
38 Legatus non pendebat omnino à Proconſule, quemadmodum cæteri delegati à delegante.
39 Facti ſpecies circa ſecundam partem.
40 Iuriſdictionis appellatione venit etiam merum imperium.
41 Imperium merum ſui natura eſt delegabile.
42 Specialiter lege S. C. vel Principis conſtitutione tributa, mandata iuriſdictione, non transferuntur.
43 Merum imperium eſt ſpecies iuriſdictionis indelegabilis.
44 Facti ſpecies circa tertiam partem.
45 Legatus Proconſulis, mandata ſibi iuriſdictione, poteſt dare tutores, de tutoribus ſuſpectis cognoſcere, Iudices dare, & alia facere, quæ iure magiſtratus non competunt.
46 Cognitio cuſtodiarum ad merum imperium refertur.
47 Animaduerſio maior, cum mandata iuriſdictione, non tranſit.
48 Incluſio vnius eſt excluſio alterius, & 57. limitatur num. 61.
49 Specialia non ſunt multiplicanda.
50 Datio tutoris mandari non poteſt.
51 Legato Proconſulis, tutoris dandi facultas ſpecialiter tributa eſt oratione Diui Marci.
52 Tutoris dandi facultas, & ijs, qui in magiſtratu non erant fuit quandoque ſpecialiter tributa.
53 Legatus Proconſulis dare iudicem non poterat, niſi lege ſibi ſpecialiter concedebatur.
54 Proconſul, non habebat facultatem dandi iudicem iure magiſtratus, ſed ſpecialiter lege tributam.
55 Cognitio ſuſpecti, non competit legato Proconſulis ex mandata iuriſdictione, ſed ex conſtitutione Diui Seueri, & Antonini.
56 Legatus Proconſulis cuſtodiarum cognitionem non habet ex generali mãdata Iuriſdictione, ſed

ne, ſed ex particulari extraordinario mandato.

57 *Facti ſpecies circa quartam partem.*

58 *Iuriſdictio, & mixtum imperium differunt.*

59 *Imperium mixtum, tranſit cum iuriſdictione mandata.*

60 *Iuriſdictio, ſine modica coerctione, nulla eſt.*

61 *Incluſio vnius, non eſt excluſio alterius connexi.*

62 *Iuriſdictio ſine mixto imperio eſſe non poteſt.*

63 *Imperium mixtum differt a iuriſdictione in ſpecie, ſed eſt iuriſdictio in genere.*

64 *Litteralis tex. expoſitio.*

65 *Iuriſdictio delegata, reſpectu delegati, eſt aliena.*

66 *Io: Corraſij intellectus.*

67 *Legatus habet vſum Iuriſdictionis Proconſulis non proprietatem.*

68 *Antonij Vaceba emendatio huius §.*

69 *M. Antonij Mureti emendatio.*

70 *Marcianus notas ad Papinianum ſcripſit.*

71 *Verius eſt, particula, in tex. videtur referenda ad ius controuerſum.*

72 *Emendationes Vaceba, & Mureti ab Auctore reprobantur.*

73 *Vti nemo poteſt eo, quod non habet.*

74 *Iuriſdictio, interdum iuriſdictionis exercitium ſignificat.*

75 *Legis appellatione large venit, & ſenatusconſultum, & Principis conſtitutio.*

76 *Relatiuum quod, reſtringit ſuum antecedens.*

77 *Mandatum cognitionis cuſtodiarum, quod extra ordinem fiebat a Proconſule legato factum eſt hodie ordinarium.*

78 *Differentia inter punitionem, & animaduerſionem.*

79 *Paulus notat, declarando, non reprehendendo.*

80 *Mixtum imperium dicitur Iuriſdictioni cohærere, & Iuriſdictio mero imperio ineſſe.*

---

§.

QVI Mandatam Iuriſdictionem ſuſcepit, proprium nihil habet: ſed eius, qui mandauit, Iuriſdictione vtitur. Verius eſt enim, more maiorum, Iuriſdictionem quidem transferri, ſed merum Imperium, quod lege datur, non poſſe tranſire. Quare nemo dicit animaduerſionem Legatum Proconſulis habere, mandata iuriſdictione. Paulus notat: & imperium, quod Iuriſdictioni cohæret, mandata Iuriſdictione tranſire.

1 HIC §. facilioris, & commodioris intelligentiæ gratia, diuidi poteſt, ad mentem Baldi, in quattuor partes, in quarum prima docet Papinianus, cum, qui mandatam ſuſcipit iuriſdictionem, proprium nihil habere, ſed eius, qui mandauit iuriſdictione vti. in ſecunda affirmat in delegatum iuriſdictionem quidem tranſire, ſcilicet delegantis, non autem merum imperium. in tertia infert, ex iam dictis, legatum Proconſulis, cui mandata eſt iuriſdictio, animaduerſionem non habere. in quarta affirmat ex ſententia Paul. I. C. cum Iuriſdictione delegata, ſaltem tranſire mixtum Imperium, quod illi cohæret: ſecunda pars incipit ab illis verbis. verius eſt. tertia ab illis, quare nemo, quarta ibi Paulus notat.

2 Sententia huius tex. paucis perſtringi poteſt. Is, cui mandata eſt iuriſdictio, nihil habet proprium, ſed vtitur mandantis iuriſdictione, cum qua, non merum imperium, quod lege datur, ſed mixtum tranſit.

3 Facti ſpecies, circa primam partem, ſic contingi poteſt. Dubitatum fuit, apud Papinianum, an is, cui à magiſtratu mandata eſſet iuriſdictio, aliquod ius proprium haberet: &, dubitādi cauſa, videbat reſpondendum affirmatiuè.

4 Primum, quia illud dicitur proprium alicuius, quod in aliquem, ab eo, qui illud habebat, transfertur, argumento §. ſed tamen verſ. alijs quoque Inſt. de vſucap. facit gloſ. in l. 1. ſupra de conſtit. principum, ac in eum, qui mandatam ſuſcipit iuriſdictionem, iuriſdictio ipſa transfertur, vt expreſsè dicitur hic, in verſ. verius eſt, & non obſcurè colligitur ex illo verbo, ſuſcipit, ergo is, cui mandata eſt iuriſdictio, propriam dicitur habere iuriſdictionem.

5 Secundo, per tex. apertum d. l. cognitio, in §. cum propriam, infra eod. qui poteſt hoc pacto vrgeri. ille cui, quis ſuam propriam dat Iuriſdictionem, neceſſe eſt, vt propriam ſibi Iuriſdictionem acquirat, cum verbum dare dominij ſignificet translationem l. vbi autem §. vltimo inſ. de verb. oblig. §. ſic itaque Inſt. de actionibus, ſed legatis ſuis, ſuam propriam Proconſul dicitur dare iuriſdictionem d. §. cum propriam, ergo is, cui mandata eſt Iuriſdictio, propriam dicitur acquirere iuriſdictionem; & eandem, quam habebat is, qui mandauit.

6 Tertio, & vrgentius. Legatus Proconſulis is eſt, cui mandata eſt iuriſdictio, vt patet hic, & in l. ſolent ſupra de offitio Proconſulis; & legat. ſed Legatus Proconſulis, poſt quam ſibi mādata eſt iuriſdictio, dicitur propriam habere Iuriſdictionem, tex. eſt apertiſſimus in l. legati ſupra eodem titulo de offitio Proconſul. & legati; ergo is, cui mandata eſt iuriſdictio propriam dicitur habere Iuriſdictionem.

7 Quarto, Niſi is, cui mandata eſt iuriſdictio, aliquid proprium haberet, de eo, ad mandantem

appellatio

appellatio non daretur. At à delegato Procon-
ſulis, cui iuriſdictio mandatur a Proconſule,
ipſe Proconſul appellatur, quicquid dixerit in
contrarium Muret. hic, qui contradicit l. 2. in-
fra quis, & a quo, ergo is, cui mandata eſt iu-
riſdictio, aliquid proprium habet.
8 Quinto, niſi legatus Proconſulis, & ſic is, cui
mandata eſt iuriſdictio, aliquid proprium ha-
buiſſet, potuiſſet Proconſul, in conſulto etiam
Principe, ab eo, mandatam iuriſdictionem adi-
mere, ſed non poterat, in conſulto Principe, hoc
facere d.l. ſolent §. ſicut autem, ſupra de officio
Proconſ. & legati, ergo aliquid proprium lega-
tus Proconſulis, & ſic is, qui habebat manda-
tam iuriſdictionem habere dicebatur. Corro-
boratur etiam argumentum, quia nec eum po-
terat Proconſul, ante ſe, de prouincia dimittere
l. meminiſſe in fine ſupra eod. titulo de officio
Proconſul. & legati.

His tamen, & ſimilibus, minime negocium
facientibus, contrarium decidit hic Papinianus,
nimirum, qui mandatam iuriſdictionem ſuſcepit
nihil proprium habere.
9 Ratio autem deciſionis potuit eſſe, quia pro-
prium aliquid non dicitur habere, qui vtitur
alieno. At is, cui mandata eſt iuriſdictio, vtitur
Iuriſdictione mandantis, vt dicitur hic, eamque
habet beneficio alieno l. more vbi gloſ. & DD. in-
10 fra de Iuriſd. omnium iud. ea enim, quorum, vel
vſum, vel vſumfructum habemus, aliena eſſe di-
cuntur, Inſt. in princ. de vſufr. §. alienus ſeruus
Inſt. de hered. inſtit. l. 1. de vſufruct. cum ſimi-
libus igitur is, cui mandata eſt iuriſdictio, ni-
hil proprium habere dicitur, id quod probat
11 etiam tex. in l. & ſi Prætor, vbi Prætor, cui
mandata eſt Iuriſdictio, Iuriſdictionem alienam
dicitur exequi, & non pro ſuo imperio agere:
ſed pro eo, cuius mandato ius dicit.
12 Nec deſtruunt deciſionem hanc veriſſimam,
in contrarium obiecta, & præſertim primum,
quia transferuntur in nos etiam ea, quæ noſtra
non fiunt, vt quando res nobis commodantur, vt
13 illis vtamur, non vt illarum proprietatem ac-
quiramus, ijs enim, quæ in nos non transferun-
14 tur, vti non poſſumus, eodem quoque modo,
quando alicui mandatum ad agendum facimus,
vſum noſtrarum actionum in procuratorem
transferre intelligimur, non proprietatem, &
hanc ſimilitudinem affert Fulgoſ. hic num. 1.
eamque probat argumento l. & quia infra de
Iuriſd. omnium Iud. & hoc modo neceſſe eſt hunc
tex. (ne ſibi ipſi contradicat) intelligere, facit
gloſ. in l. 1. ſupra de conſtit. princ.
15 Accedat etiam ſecundo, quod interdum Iu-
riſdictio, iuriſdictionis exercitium ſignificat,
vt docet Bart. ad l. imperium infra titulo ſecun-
do, vbi ſequuntur eum DD. & imprimis Al-
ciat. num. 90. quamobrem, quando hic dicitur
iuriſdictio transferri, poſſumus iuriſdictionem
ipſam ad exercitium iuriſdictionis referre, &
ſic ceſſabit omnis contrarietas. Præterea, vt
16 ſubtiliter conſiderat Fulgoſ. hic num. 5. idem eſt
in aliquem translatam eſſe iuriſdictionem
delegatam, vel aliquem delegatam iuriſdictio-
nem habere, quod habere iuriſdictionem alie-
nam, cum delegata iuriſdictio, ſit iuriſdictio de-
legantis, translata ratione vſus, & ſic quoque
17 omnis ceſſat contrarietas, propria enim Iu-
riſdictio eſt ordinaria, quæ competit iure magi-
ſtratus, vt colligitur ex hac lege, delegata au-
tem reſpectu delegati eſt aliena, reſpectu autem
delegantis eſt propria, cum eam habeat, vt mox
dicebamus, iure magiſtratus.
18 Nec obſtat ſecundum, quia, illa verba, cum
propriam iuriſdictionem legatis tuis dederis,
quæ leguntur in l. cognitio infra eod. non intelli-
guntur de propria eorum, quibus mandata eſt,
19 ſed de propria ipſius mandantis, vnuſquiſque
enim propriam mandat iuriſdictionem, non alie-
nam, vt colligitur etiam ex hoc tex. & ex l. vnica
C. qui pro ſua Iuriſd. & verbum, dederis, expo-
20 nitur id eſt mandaueris, non quaſi ita dederit,
vt ab ſe abdicauerit, verbum enim dare refer-
tur etiam ad eum, qui commodat, & vſum rei
præbet l. ſi vt certo §. nunc videndum infra com-
mod.
21 Ad tertium autem argumentum, quod ma-
gis vrget, plures accommodantur reſponſio-
nes, quibus conantur DD. tollere antinomiam,
& contrarietatem inter hunc tex. & d. l. legati.
Antonius Vaccha, loco dictionis, niſi, reponit
particulam, nec ſi, & legit. Legati Proconſulis
nihil proprium habent, nec ſi à Proconſule eis
mandata fuerit iuriſdictio, &, hoc modo legen-
do, conſentit omnino d. l. Legati cum §. no-
22 ſtro. cæterum hanc lectionem non recipio, quia
nullius probati codicis auctoritate nititur, &
Pandectæ Florentinæ habent particulam, niſi,
23 ſecundo igitur loco Cæſar Coſta lib. 2. varia-
rum ambiguitatum cap. 10. alio modo ſoluit
24 difficultatem, dicens dictionem, niſi, eam ha-
bere peculiarem naturam, vt, quando per eam
fit exceptio, intelligatur facta exceptio generis,
non qualitatis, id quod probat ipſe per tex. ad-
notatione dignũ in l. ſi quis vinum in princip. de
vin. Tritic. & oleo legat. vbi ſcribit I.C. Muſtum
vini appellatione propriè non contineri, niſi pa-
ter familias hoc ſenſerit, ergo ſi paterfamilias
hoc ſenſerit, continebitur, non tamen propriè,
ita quoque in d. l. legati ante mandatam iuriſ-
dictionem legati, nihil habent proprium, vbi
verò mandata eſt, habent quidem, ſed abſque
illa qualitate proprij, quæ non intelligitur re-
petita, & profectò ſolutio eiuſmodi non eſt con-
25 temnenda. Cuiacius autem libro 7. ſuarum
obſeruat. cap. xxi. arbitratur, non quemcum-
que, cui mandata ſit Iuriſdictio, aliquid pro-
prium habere, ſed legatum Proconſulis dumta-
xat, hinc ab eo ad Proconſulem datur appella-
tio, quicquid dicat Muretus, l. 2. ff. quis & à
quo

quo, quod eſſet abſurdum, niſi legatus aliquid
26 propriũ haberet, videretur enim idem a ſe ipſo
27 appellari, quamobrem, & ab eo, cui prætor
mandauit iuriſdictionem, qui eam ſanè ſuo iure
non habet, Prætor non appellatur l. 1. ff. eod. ti-
tulo, quis, & a quo; is enim cui mandatur iuriſ-
dictio a Prætore, creatur Iudex ab eodem Præ-
28 tore, legatus autem a ſenatu, vel a principe,
quamobrem, licet anteaquam ſibi mandetur,
iuriſdictio, nihil proprium habeat, nihilhomi-
nus tamen, poſtquam Proconſul mandauit, ha-
29 bet iure proprio, cum ei mandare cogatur
proconſul. nec dicas cum Mureto hic falſum eſſe
Proconſulem compelli mandare ſuis legatis Iu-
30 riſdictionem, cum dicat l. ſolent ſupra de offi-
tio Proconſul. & legat. Mandare Iuriſdictionem,
vel non mandare, in arbitrio Proconſulis, quia,
defendendo Cuiacium, replico, aduerſus Mu-
retum, eſſe quidem in arbitrio Proconſulis man-
dare, & non mandare iuriſdictionem, vbi ta-
men velit mandare, cogitur mandare legato,
ſibi a ſenatu dato, & hoc modo intelligendus
eſt Cuiac. quam ſcilicet Iuriſdictionem, vtique
ei mandare cogitur Proconſul, nec enim optat
ipſe ſibi legatum, ſed ei datur, quaſi adiutor,
a ſenatus conſulto, vt, de Fonteio, Appianus ſcri-
bit a ſenatu Seruilio dato, negari enim non po-
teſt, quin plura eſſent propria legati proconſu-
lis, quæ alijs, quibus mandata eſſet Iuriſdictio,
31 non competebant. hinc poterat legatus Pro-
conſulis dare iudicem, quod non omnes facere
poterant, quibus mandata eſſet iuriſdictio l.
cum Prætor de iudic. hoc enim poterant ſolum-
modo illi facere, quibus hoc, lege, vel ſena-
tus conſulto, vel Principis conſtitutione conceſ-
ſum erat, vt legatus Proconſulis, de quo in d.
32 l. cum Prætor, & is, cui mandata eſſet Iuriſdi-
ctio a Principe l. a iudice C. de iudicijs l. vnica
33 C. qui pro ſua iuriſdict. Poterant etiam legati
Proconſulum, poſt mandatam ſibi Iuriſdictio-
nem, tutores dare l. penult. ſupra de officio Pro-
conſul. quod alij, qui mandatam habebant iuriſ-
dictionem, facere non poterant l. nec mandante
34 ff. de tut. & curat. dat. ab his, & plura compe-
tere proconſulis legato, quæ alijs, quibus iuriſ-
dictio mandatur, non competunt, tradit etiam
Guid. Pancirol. in notiti. Imper. Orient. cap. 100.
in fine, verſ. legatus præterea. Poſtquam igitur a
Proconſule mandata erat legato Iuriſdictio, di-
cebatur, ex ſententia Cuiacij, idem legatus pro-
priam iuriſdictionem habere, quia erat a ſenatu
electus, & quia multa illi competebant, quæ
non erant communia, cum alijs, quibus manda-
batur Iuriſdictio. Hæc quoque ſolutio elegans
35 eſt, & ſuo auctore digna. Ego tamen cogita-
bam, vltra memoratos doctiſſimos, & erudi-
tiſſimos interpretes, nouam poſſe, & planio-
rem afferri antinomiæ ſolutionem, quam, vt
36 facilius explicemus, meminiſſe oportet, in-
terdum vnum tantummodo Romanum Procon-
ſulem, plures legatos habuiſſe, vbi ſcilicet
Prouinciæ magnitudo, vel multitudo negocio-
rum id poſtulabat, vt rectè docet Coraſ. ad
l. ſolent ſupra de officio Proconſul. & legat. nu. 4.
& ad l. cognitio infra eod. pariter nu. 4. hinc legi
mus apud M. Tullium ad Q. Fratrem, epiſtola 1.
Q. Ciceronem Aſiæ, cum eſſet Proconſul, tres
legatos habuiſſe, Tuberonem, Halienum, &
Gratidium, quod cum ita ſit, dicimus nos, eum,
qui mandatam habet Iuriſdictionem, reſpectu
mandantis, nihil proprium habere, ſed eiuſdem
mandantis Iuriſdictione vti, & hoc modo intel-
ligimus hunc §. noſtrum, cuius ſententiæ d. l. le-
gati minimè aduerſatur, nam, dum inquit, Le-
gati proconſulis nihil proprium habent, niſi a
Proconſule eis mandata, fuerit iuriſdictio, ſen-
37 ſus eſt, legatos plures, vtcumque a ſenatu Pro-
conſuli datos, nihil tamen proprium habere,
niſi poſtquam eis a Proconſule diuiſim man-
data ſit iuriſdictio, tunc enim, licet reſpectu pro-
conſulis mandantis, nemo eorum ſit, qui pro-
priam habeat iuriſdictionem, quilibet tamen
legatus, qui habet vel certam ſpeciem iuriſdi-
ctionis, vel iuriſdictionem in certa Prouinciæ
parte, reſpectu alterius legati, ſeparatam, &
propriam dicitur habere iuriſdictionem, diui-
debatur enim iuriſdictio inter legatos, ita vt,
vel ratione loci, vel ratione diuerſarum ſpecio-
rum iuriſdictionis, quod vni competebat, al-
teri non competeret. confirmant noſtrum hunc
intellectum Pomponij verba, qui, dum dicit le-
gati Proconſulis nihil proprium habent, plures
legatos, plurali numero, ad vnum proconſu-
lem, numero ſingulari, refert, id quod facit
etiam Calliſtratus in l. cognitio infra eod. dum
dicit, cum propriam iuriſdictionem legatis
tuis dederis, quibus in verbis, niſi velis verbum
illud, propriam, ad Proconſulem mandantem
referre, poteris referre etiam ad legatos, quaſi
ſit ſenſus. cum propriam iuriſdictionem legatis
tuis dederis, diuidendo ſcilicet eam inter illos,
& vnicuique ſuam propriam Prouinciæ partem,
vel iuriſdictionis ſpeciem ſeparatim aſſignaue-
ris, &, hoc modo intelligendo, omnis in hac
materia tollitur contrarietas.
38 Nec faciunt negocium quarta, & quinta ra-
tio dubitandi, quia vendicant ſibi locum ſpecia-
liter in legato proconſulia tantummodo, qui
non pendebat omnino a Proconſule, quemad-
modum cæteri delegati a delegante, ſed a ſena-
tu, vel a Principe, a quo eligebantur, & mitte-
bantur vna cum Proconſule. legatus igitur Pro-
conſulis habebat aliquid proprium, vt ſentiunt
Cuiac. & Pancirol. negari non poteſt, multa
enim ei competebant, quæ non habebant lo-
cum in alijs, quibus mandata eſſet Iuriſdictio,
vtebantur tamen, & ipſi, iuriſdictione aliena
nimirum Proconſulia.
39 Circa ſecundam autem partem, facti ſpecies
ſic breuiter confingi poteſt. dubitatum fuit
coram

coram Papiniano, auctore huius reſponſi, an, ad vniuerſitatem cauſarum mandata iuriſdictione, intelligeretur etiam merum imperium mandatum, ita vt, cum iuriſdictione, in delegatum tranſiret, & dubitandi cauſa videbatur reſpondendum affirmatiuè.

40 Quia tunc demum, mandata iuriſdictione, non poſſet in delegatum transferri merum imperium, quando, vel appellatione iuriſdictionis non contineretur merum imperium, vel quando merum imperium eſſet indelegabile, ſed vtrumque falſum eſt, eum, appellatione iuriſdictionis, veniat etiam merum imperium, vt probatur in principio huius legis noſtrę, & latè etiam comprobauimus pluribus aduerſum M. Antonium Muret. ad rub. ſupra eod. in prima q. de iu-
41 riſdictione, cumque merum imperium, ſui natura ſit delegabile, ex his, quæ tradidimus ſupra ad princ. huius legis num. 108. eum pluribus ſeqq. ponderando potiſſimum tex noſtrum, ergo nihil eſt impedimento, quo minus, mandata generaliter iuriſdictione, tranſeat etiam in delegatum merum imperium.

42 Hac tamen ratione non obſtante, contrarium decidit hic Papinianus, merum ſcilicet imperium non poſſe tranſire, & ratio deciſionis fuit, quia ea, quæ ſpecialiter, lege, ſenatus conſulto, vel Principis conſtitutione, tribuuntur mandata iuriſdictione non transferuntur, vt dicitur in principio huius legis, & in l. nemo poteſt infra de regulis iuris. ſed merum imperium, ſaltem illud, de quo agitur hic, eſt eiuſmodi, ſpecialiter ſcilicet conceſſum, ergo, cum iuriſdictione mandata, non poteſt tranſire.

43 Nec facit negocium argumentum in contrarium allatum, quia, licet venire poſſet appellatione iuriſdictionis, tamen non tranſit cum iuriſdictione mandata, quia, ſecundum communes traditiones, eſt pars, vel ſpecies iuriſdictionis, abſolutè indelegabilis, vel ſaltem, ſi noſtram ſententiam ſequatis, eſt indelegabile, quando non competit iure magiſtratus, ſed lege datur, & tex. noſter loquitur de mero imperio, quod a lege datur, inquit enim tex. ſed merum imperium, quod lege datur, non poſſe tranſire, ergo quod non lege datur, ſed iure magiſtratus competit, poteſt tranſire.

44 Circa tertiam autem partem, rurſus fuit dubitatum, an ſaltem in legatum Proconſulis, mandata iuriſdictione, tranſiret merum imperium; & dubitandi cauſa, videbatur reſpondendum affirmatiuè.

45 Primum, quia rationi conſentaneum videbatur, vt in eum delegatum, qui non a mandante, ſed a ſenatu, vel a Principe eligitur, & creatur, & in quem, vna cum mandata iuriſdictione, ea etiam tranſeunt, quæ ſpecialiter, lege, vel ſenatus conſulto conceduntur, & cuius induſtria, auctoritate publica probatur, per mandatam iuriſdictionem intelligeretur etiam merum imperium translatum. At Proconſulis legatus non eligitur à Proconſule, ſed à ſenatu, vel à Principe creatur, & in eũ aliqua, cum mandata iuriſdictione tranſeunt, quę iure magiſtratus non competunt, ſed ſpecialiter conceduntur, cuiuſmodi eſt facultas dãdi Tutores l. muto ſ. Tutoris ſupra de Tutelis, cognitio ſuſpecti, Iudicis datio, & alia de quibus ſupra, & nihilhominus hæc omnia, & ſimilia tranſeunt in legatum Proconſulis, cuius induſtria, auctoritate publica comprobata eſt, vt patet ex l. legatus, ex l. penul. ſupra de offic. Proconſulis, & legati, nec non ex l. cognitio infra eod. ergo nihil impedimento eſſe videtur, quo minus in legatum Proconſulis, in quo tot concurrunt ſpecialia, debeat etiam merum imperium, cum mandata ei iuriſdictione, tranſire.

46 Secundo, niſi mandata iuriſdictione tranſirent in legatum proconſulis, etiam ea, quæ ad merum imperium pertinent, vtique non haberet cuſtodiarum cognitionem, quæ ad merum imperium refertur, ſed habet, vt patet in l. ſolent ſupra de offitio Proconſul. & legati, ergo etiam ea, quæ ad merum imperium pertinent habere dicitur.

47 His tamen, & ſimilibus, minime refragantibus, ſtatuit Papinianus, indubitati iuris eſſe, vt legatus Proconſulis non habeat, mandata iuriſdictione, animaduerſionem, & ratio deciſionis eſt, quia maior animaduerſio, quæ lege, vel ſenatus conſulto, vel Principis conſtitutione tribuitur, mandata iuriſdictione non transfertur, vt conſtat ex regula negatiua ſupra in principio huius legis poſita, & ex l. ſolẽt in principio ſupra de officio Proconſul. & legati, conſentit cum tex. noſtro l. ſi quid erit, ſupra eod. titulo de officio Proconſul.

48 Nec obſtat primum argumentum ex aduerſo allatum, quia non tenet hæc ſequela, legatus Proconſulis eſt electus a ſenatu, & multa in eum tranſeunt, quæ ſpecialiter tribuuntur, ergo debet etiam tranſire merum imperium, immo potius retorquetur in contrarium, quia illorum ſpecialium incluſio, de quibus expreſsè cautum eſt, excludit merum imperium, de quo, non modo non eſt cautum, vt tranſeat in legatum Proconſulis, ſed cautum eſt, tam generaliter, vt in principio legis noſtrę, vt ſcilicet, cum ſit ſpecialiter tributum, mandata iuriſdictione non tranſeat, quam in ſpecie etiam vt, mandata iuriſdictione a Proconſule, in legatum non tranſeat, vt hic, & in l. ſi quid erit ſupra de officio
49 Proconſ. & legati: & ſpecialia temere non ſunt circa eandem rem, vel perſonam, multiplican-
50 da l. 1. vbi gloſ. & DD. C. de dot. promiſ. Accedat etiam, quòd legatus Proconſulis, non quia ſibi a Proconſule mandata ſit iuriſdictio, poteſt tutorem dare, datio enim tutoris mandari non poteſt l. nec mandante ff. de tut. & cu-
51 rat. dat. ab his, ſed quia ſpecialiter ipſi legato

oratione

oratione Diui Marci conceſſum eſt, vt docet
hic Cuiac. per l. 1. ſupra eod. Tit. de Tut. & cu-
52 rat. dat. ab his, vbi col. 2. docet, etiam ijs, qui
in magiſtratu nõ ſunt, ſpecialiter tributum eſse.
53 vt poſſint dare Tutorea. Dare autem iudicem
legatus non poteſt, niſi ſibi lege ſpecialiter con-
cedatur, & d. lex legatus, dum dicit. legatus,
mandata ſibi iuriſdictione, iudicjs dandi ius eſt,
intelligitur, ideſt habet a lege, ſecundum Cuiac.
hic col. 3. quaſi ſit ſenſus, vt poſtquam legatus
habet à Proconſule mandatam iuriſdictionem,
habeat ius dandi iudicis, in cauſis ad manda-
tam iuriſdictionem pertinentibus, a lege, non
virtute mandatæ iuriſdictionis, ſub qua non con-
54 tinetur iudicis dandi licentia, cum nec ipſe
Proconſul iure magiſtratus habeat facultatem
dandi iudicem, ſed quia lege hoc ſibi ſpeciali-
55 ter eſt conceſſum. Et ſimiliter, inquit Cuiac.
cognitio de remouendis ſuſpectis Tutoribus,
quæ lege 12. Tabul. nominatim tribuitur. Præ-
tori, & Proconſuli, non competeret etiam lega-
to Proconſulis ex mandato Iuriſdictionis, niſi ei
datum eſset lege ſpecialiter ex cõſtitutione An-
tonini, & Seueri. Neceſse id fuit lege dari, vt
ſubdit idem Cuiac. quia non ſufficiebat man-
data iuriſdictio, & id propter vtilitatem pupil-
lorum receptum eſt l. 1. §. damus de ſuſpect. tut.
l. cognitio infra eod. Argumentum ergo potius
in contrarium retorquetur.
56. Nec obſtat ſecundum, quia in d. l. ſolent non
probatur Proconſulis legatum ex mandata iu-
riſdictione poſſe cuſtodias audire, ſed ex man-
dato extraordinario, quo nominatim permiſ-
ſum, vt poſſit Proconſul legato cuſtodiarum co-
gnitionem mandare, quas tamen præauditas,
ad Proconſulem remittere debet legatus, vt in-
nocentem liberet, vt habetur in d. tex.
57 Circa quartam tandem, & vltimam partem,
dubitatum fuit coram eodem Papiniano. An
mandata iuriſdictione à magiſtratu tranſiret in
delegatum mixtum imperium, & dubitandi cau-
ſa videbatur reſpondendum negatiue, quia in-
cluſio vnius ex pluribus, quæ inter ſe realiter di-
ſtinguuntur, & differunt, eſt aliorum excluſio l.
58 cum Prætor de Iud. ſed mixtum imperium, &
iuriſdictio differunt, aliud enim eſt iuriſdictio,
aliud mixtum imperium l. imperium infra de
Iuriſd. omnium Iud. igitur mandatum Iuriſdi-
ctionis, excludit mixtum imperium.
59 Hac tamen ratione non obſtante, verius eſse
reſpondet, ex ſententia Pauli, Papinianus, &
imperium, quod Iuriſdictioni cohæret, mandatâ
Iuriſdictione tranſire.
60 Ratio autem deciſionis fuit, quia iuriſdictio,
ſine modica coërctione, quæ ad mixtum impe-
rium refertur, nulla eſt l. vltima infra eod.
61 Nec obſtat argumentum contrarium, quia
incluſio vnius, non eſt excluſio alterius, quod
illi cohęret, & ſine quo illud vnum eſse non po-
teſt, mixtum autem imperium, vtcumque ra-
tione effectus conſideretur tamquã diuerſum, ei
tamen ſemper iuriſdictio ineſt l. imperium infra
26 de Iuriſdictione omnium Iudic. & ita mixtum
imperium Iuriſdictioni cohęret, vt dicitur hic,
vt ſine eo eſse iuriſdictio non poſſet d. l. vltima
63 infra eodem. Accedat etiam, quod eſt diuer-
ſum à iuriſdictione in ſpecie, non autem à iuriſ-
dictione in genere, quam mandatam eſse ſup-
ponimus, & conſequenter etiam mixtum impe-
rium incluſum, & compræhenſum in ea.
Venio nunc ad expoſitionem litteræ.
QVI MANDATAM IVRISDICTIONEM
SVSCIPIT PROPRIVM NIHIL HABET, quia
65 ſcilicet delegata iuriſdictio, reſpectu delegati,
eſt aliena, vt ſupra oſtenſum eſt, & hic eſt com-
66 munis intellectus. Coraſ. autem interpræta-
tur, qui mandatam Iuriſdictionem ſuſcipit, pro-
prium nihil habet, ideſt nihil habet ex ſpeciali-
ter tributis deleganti magiſtratui, cum ſpecia-
liter tributa, vt ſupra in principio legis diceba-
tur, mandata iuriſdictione, non transferantur.
67 SED ET EIVS, QVI MANDAVIT IVRIS-
DICTIONE VTITVR, ideſt habet vſum iuriſ-
dictionis delegantis, non proprietatem. ſecun-
dum communem intellectum. & ſecundum Co-
raſ. Ideſt fungitur iuriſdictione, quam habet de-
legans iure communi & iure magiſtratus, &
hoc modo interpretando, videtur melius hic
verſiculus coniungi cum verſiculo ſequenti.
68 VERIVS EST ENIM MORE MAIORVM
IVRISDICTIONEM QVIDEM TRANSFER-
RI hæc eſt particula quæ videtur aduerſari præ-
cedenti, quia ſi iuriſdictio transfertur, ergo de-
legatus, vel propriam eam habet, hanc ob cau-
ſam Anton. Vaccha, in locum particulæ, enim,
reponit, tamen, quaſi ſentiat poſteriorem hanc
particulam præcedentem corrigere, quod vide-
tur fieri veriſimile ex dictione illa, Verius, quæ
69 ad ius controuerſum referri conſueuit. Mure-
tus autem dicit, ſe audiuiſse in quibuſdam codi-
cibus ſcriptum reperiri. ENIM VERIVS EST
&c. quamobrem putat in locum dictionis, enim,
reponendas eſse litteras N. M. quas interpretã-
70 tur. notat Marcianus, cum & ipſe notas ad
Papinianum ſcripſerit l. 1. §. ſed neque C. de
veter. iur. enucl. & ſic Pauli nota in fine tex. ſcri-
pta erit potius, aduerſus notam Marciani, quàm
aduerſus Papinianum, & hoc audet facere Mu-
71 retus, motus etiam illo loquendi genere, ver-
ius eſt, quod bis eſt in hoc §. repertum, & ſi-
gnificare videtur quamdam diſsenſionem. Mihi
72 verò videntur, viri iſti doctiſsimi, perpa-
ram, in propoſito, laboraſse, nihil enim eſt,
quod compellat nos à communi, omnium codi-
cum, lectione recedere, quam, ſi probamus,
ſenſus eſt, vt qui mandatam iuriſdictionem ha-
bet, mandantis iuriſdictione vtatur, quia iuriſ-
dictio ipſa mandantis ſit, translata in ſuſcipien-
tem, non poſsumus enim re vti, quam non ha-
beamus, nec inde ſit, vt propria illius efficiatur

cui vtenda mandatur, cum delegatus eam, tam-
quam alienam, retineat, & quamdiù mandanti
placet, quemadmodum in ſimili de re commo-
data diceretur, tranſit autem in delegatum iu-
riſdictio, quia iure magiſtratus competit, & pro-
pterea aliud ſubdit de mero imperio Papinianus,
quod lege datur; poſſet etiam dici, ad tollen-
74 dam contrarietatem tranſire in delegatum ex-
ercitium iuriſdictionis, quod interdum venit iu-
riſdictionis appellatione.
75 SED MERVM IMPERIVM, QVOD LEGE
DATVR, NON POSSE TRANSIRE, ideſt nec
meri imperij exercitium, & particulam illam,
quod lege datur, ſi communes traditiones ſe-
quaris, intelligenda eſt declaratiuè, quaſi ſem-
per merum imperium lege detur, nam ſuſe etiam
Senatusconſultum, & Principis conſtitutio, eſt
lex, ſi verò noſtram ſequaris opinionem, intel-
ligas reſtrictiuè, quaſi ſit ſenſus, vt illud non
tranſeat imperium, quod lege ſpecialiter da-
tur, ſecus quod competit iure proprio, iuxta ea,
quæ tradidimus ad legis princip. ſupra num. 135
76 cum ſeq. & ſic relatiuum illud, quod, reſtrin-
git antecedens iuxta l. ea tamen de legat. 3.
77 QVARE NEMO DICIT ANIMADVER-
SIONEM LEGATVM PROCONSVLIS HA-
BERE, MANDATA IVRISDICTIONE. mul-
to ergò minus habebunt alij, quibus mandata ſit
Iuriſdictio, cum Proconſulis Legatus plura ha-
beat ſpecialia, vt ſupra oſtendimus; ſolummo-
do enim ex mandato extraordinario, cuſtodia-
rum cognitionem interdum habebat d. l. ſolent
ſupra de offic. Proconſ. & legat. quod tamen,
hodie, factum eſt ordinarium l. 1. C. eod. inter
78 animaduerſionem autem, & punitionem, ea
eſt differentia, vt, ex Grammaticis, docet hic
Coraſ. num. 9. quia punitio refertur ad vnum-
quemque, ſiue iure, ſiue iniuria fiat, animad-
uerſio tantum ad poteſtatem de iure habentem,
qui rectè, & ordine ſeruato facit, vt magiſtra-
tus.
79 PAVLVS NOTAT, ET IMPERIVM, QVOD
IVRISDICTIONI COHAERET, MANDATA
IVRISDICTIONE TRANSIRE, VERIVS EST.
Ita in Pandectis Florentinis, alias, quod ve-
rius eſt. Paulus notat, non repræhendendo, vt
rectè ſentit Coraſ. ſed declarando, vt quod di-
ctum eſt de imperio à Papiniano, non intelliga-
tur de mixto, ſine quo Iuriſdictio nequit expli-
cari, quia illud tranſit l. vltima infra eod. l. 2.
80 infra de iuriſd. omnium iud. mixtum autem
imperium dicitur iuriſdictioni cohærere, vel iu-
riſdictio mixto ineſſe imperio l. imperium infra
de iuriſd. omnium iud.

AD RVBRICAM
De officio aſſeſſorum.

SVMMAE RERVM, ET VERBORVM.

1 METHODVS obſeruanda proponi-
tur.
2 ASSESSOR quibus modis vſur-
petur.
3 Conſiliarius eſſe non poteſt, qui
non poteſt eſſe Aſſeſſor.
4 Aſſeſſus pro conſilio vſurpatur.
5 Aſſeſſoris appellatione non venit is, cui man-
data eſt Iuriſdictio, quicquid dixerit Cuiac.
6 Aſſeſſores, vt Aſſeſſores, omni carent Iuriſdi-
ctione.
7 Aſſeſſor, & Iudex eandem, ob cauſam, ea-
dem perſona eſſe non poteſt.
8 Aſſeſſores non ſunt cum pedaneis Iudicibus con
fundendi.
9 ASSESSOR vnde dicatur.
10 Aſſidere, conſulere, & ſuggerere ſignificat.
11 Aſſeſſorum, munus eſt, & officium Aſſeſſoris.
12 Aſſeſſores, cur etiam comites appellentur.
13 Aſſeſſores cur appellentur conſiliary.
14 Aſſeſſores appellantur etiam adiutores, & iu-
ris ſtudioſi.
15 ASSESSORES, quo iure fuerint introducti.
16 ASSESSORES, qua ratione introducti.
17 Aſſeſſoribus ſalaria, primus Alexander Im-
perator conſtituit.
18 Magiſtratibus fungi debent, qui per ſe Rem-
publicam gerere poſſunt.
19 Imperare, qui debet abſurdum eſt, vt ſibi
Imperatorem quærat.
20 Papinianus I. C. habuit Aſſeſſores Paulum,
Vlpianum, & alios.
21 Magiſtratibus Innocentia, Prudentia, &
Fortitudo magis neceſſaria eſt, quàm doctrina,
aut iuris ſcientia, qua improbi poſſunt abuti.
22 ASSESSOR quid ſit, ex ſententia auctoris.
23 ASSESSOR quotuplex,
24 ASSESSORI, vt ſit locus, quæ requirantur.
25 ASSESSORIS circunſtantia rei quæ.
26 ASSESSORIS circunſtantia perſonæ quæ.
27 Iuriſconſulti gradus eſt dignitas.
28 ASSESSORIS circunſtantia loci quæ.
29 ASSESSORIS circunſtantia temporis quæ.
30 Officijs duobus, nemo ſolus ſufficere poteſt.
31 Profeſſores Iuris publicè conducti, non poſ-
ſunt exercere officium aduocationis, ſub pœna
priuationis ſtipendij.
32 ASSESSORIS circunſtantia modi quæ.
33 ASSESSORIS effectus qui.
34 ASSESSORIS officium, quibus modis finiatur.
35 Acceſſorium ſequitur naturam ſui principa-
lis.
36 Mors omnia ſoluit.
37 RVBRICAE continuatio.

LIBER

LIBER PRIMVS
TITVLVS XXII.
DE OFFICIO ASSESSORVM.

1 Dividendus à nobis breuis huius Rubricæ Interpretatio, in duas particulas. prima pertinebit ad nouem ſolitas quæſtiones noſtras de Aſſeſſore, quarum explicatione conſtituentur à nobis animaduerſiones ad vniuerſam huius Tituli materiam, ſecunda ad eiuſdem Rubricæ continuationem. Redeo ad primam, & quæro de Aſſeſſore.

Quibus modis vſurpetur.
Vnde dicatur.
Quo iure ſit introductus.
Qua ratione.
Quid ſit.
Quotuplex.
Quæ requiruntur, vt illi ſit locus.
Quos operetur effectus.
Quomodo finiatur.

2 Quod attinet ad primum, reſpondeo, duobus potiſſimum modis Aſſeſſorem vſurpari, vno modo in genere, altero verò modo in ſpecie, vbicumque in genere accipitur, cum ſignificat, qui cuicumque conſilium præſtat, ita vt, ſecundum hanc acceptionem, quilibet conſiliarius dici poſſit Aſſeſſor, hinc Bald. ad l. nemini C. de aduocat. diuerſ. iudic. dixit, nec conſiliarium cum
3 eſſe poſſe, qui Aſſeſſor eſſe nequeat, atque ita horum vocabulorum promiſcuū eſſe vſum apud iuriſconſultos, alioſque auctores, tradidit Donell. in ſuis commentarijs de iure ciuili lib. 18. capite 2. in veſtibulo, hinc M. Tullius quoque inquit, libro primo de diuinatione, Lacedemonij Regibus ſuis, qui augurem Aſſeſſorem dede-
4 runt, hinc etiam aſſeſſus pro conſilio vſurpatur, in ſpecie autem, vbi accipitur, propriè, ac ſtrictè, eum ſignificat, qui magiſtratui, & iuſdicenti conſilium præſtat, &, ſecundum hanc ſigni-
5 ficationem, accipitur in tit. noſtro, ſunt qui putent Aſſeſſorem vſurpari etiam pro eo, cui magiſtratus iuriſdictionem mandet, vt Planciades Fulgentius obſeruat apud Propertium, dum dicit. Turpior aſſeſſu non erit illa meo, vt ſentit Cuiac. hic in paratit. quem ſequitur etiam Prateus in ſuo dictionario, in verbo Aſſeſſor, & in hanc opinionem arbitror ego Cuiacium iuiſſe, quia legerit apud Alciat. lib. 1. parergon iuris ciuil. c. 41. ſolere his Præſides cauſas interdum delegare, hanc tamen acceptionem ego non recipio, tum quod negat Ant. Gouean. lib. 2. de iuriſdictione in præludijs num. 47. Præſides Aſſeſſoribus iuriſdictionem mandare, tum quòd etiam ſi concedamus Alciato, ſolitos fuiſſe Præſides proficiſcentes mandare Aſſeſſoribus iuriſdictionem, quæ etiam omnino priuatis mandari poteſt l. fin. ſupr. tit. proximo, non inde ſequitur, vt Aſſeſſores dicantur ij, quibus mandatur
6 iuriſdictio, eo enim nomine iudices ſunt delegati, non Aſſeſſores, qui omni carent iuriſdictione, quatenus Aſſeſſores ſunt, vt omnes admittunt ad l. diem functo infra eodem, & præcertim
7 Iaſon num. 2. & Alciat. num. 6. & alij, quos citat ibidem Calæfat. num. 2. ratio enim non patitur, vt eadem perſona, eandem ob cauſam, Aſſeſſor ſit, & iudex, quicquid dixerint
8 Cuiac. & Prateus, hinc perperam etiam, & ineptè Aſſeſſores cum pedaneis iudicibus confundit Vaconius à Vacuna, in ſuis declarationibus iuris ciuilis, lib. 6. declaratione 63.

9 Ad ſecundam autem quæſtionem reſpondeo, Aſſeſſorem (qui etiam conſiliarius, & comes, in iure noſtro, repetitur appellatus l. diem functo cum ſeq. infra eod. tradit Petrus Burgius lib. 1. electorum cap. 9. & interdum, licet minus propriè etiam iudex, vt per Petrum Calæfar. hic nu.
10 2.) dictum eſſe a verbo aſſidere, quod cōſulere, & ſuggerere ſignificat, hinc legimus apud Vlpian. in l. metum §. ſed quod Prætor ff quod metus cauſa, Prætorem, me aſſidente, interlocutum eſſe, idque quia iudicanti aſſideat, & conſulat, l. pen. & l. vlt. infr. eod. tradit Guidus Pancirolus, in ſuis commentatijs, in notitiam imperij orientalis, cap. 8. inde dicta eſt etiam aſſeſſura, de qua Vlpian. in l. vlt. de proxenet. & aſſeſ-
11 ſorum, quod munus, & officium Aſſeſſoris ſignificat l. lex cornelia §. hac lege ff. de iniurijs l.
12 nam, & ſi ff. de pactis; appellantur etiam comites, vt hic, quod comitentur, eos enim aſſociat ſibi magiſtratus, vt ex conſilio eorū cauſas
13 definiat, dicti etiam ſunt conſiliarij, vt in l. 3. ſupr. cod. & in l. penul. infr. eodem, nec non in l. 3. in l. in conſiliarijs in l. liceat C. cod. quod con-
14 ſilium præbeant, appellantur etiam adiutores in libris notarum iuris, vt per eundem Donellum c. 2. verſ. ex ijs. appellantur etiam iuris ſtudioſi, vt in l. 4. ff. de varijs, & extraord. cognit. & in l. 1. ſupr. eod. idem obſeruat etiam Pancir. in d. capite 8.

15 Ad tertiam quæſtionem reſpondeo, iure ciuili non ſcripto, hoc eſt moribus, & conſuetudine Aſſeſſores introductos fuiſſe, illud enim fuit in more poſitum apud Romanos, vt Præſides, alijque magiſtratus prouinciales (vt eſt auctor Lampridius in Alex.) ſibi iuris peritos adſciſcerent, quorū conſilijs, in iuriſdictione exercenda, vterentur, hinc Vlpia. & Paul. iuriſconſulti, in Papiniani præfecti conſilio, id eſt eius aſſeſſores fuiſſe dicuntur, vt per Guid. Pancir. in d. cap. 8. & per Ioannem Coraſ. ad rub. ſupr. eodem num. 4. & 5.

16 Ad quartam reſpondeo, aſſeſſores, eam ob

cauſam,

cauſam, introductos fuiſſe, vt ſupplerent de-
fectum iudicum, & magiſtratuum imperito-
rum, ſæpe enim numero vſu veniebat, vt Re-
ctores prouinciarum, cuiuſmodi erant Procon-
ſules, Præſides, & Cæſaris legati, ius ciuile igno-
rarent §. primo in Auth. de iud. eum rei militari
potiſſimum incumberent l. 2. §. in bonorum ff.
quis ordo in bonorum poſſeſſ. ſeruetur, & hanc
rationem colligimus ex gloſ. fin. l. certi C. de
iud. ex Bolog. ad rub. ſupr. eod. num. 1. nec non
ex Stephano Forcatulo in ſua Necyomantia, dia-
17 logo 62. num. 1. quamquam dicere ſolebat
Alexander Imperator, qui primus ſalaria Aſ-
ſeſſoribus inſtituit, vt eſt auctor Lampri. in vi-
18 ta illius, eos eſſe promouendos, qui per ſe Rem-
publicam gerere ſolent, non per Aſſeſſores, alio-
quin illud conſequitur, quod dicebat C. Mar.
19 apud Sal. in Iugurta, vt qui imperare iubetur,
is ſibi imperatorem alium quærat, cæterum aſ-
ſeſſorum vſum, ſatis à calumnijs vẽdicauit, Hug.
Donel. in dicto capite 2. in princ. fuerunt enim
reperti etiam Aſſeſſores, vt magiſtratibus cauſa-
rum multitudine occupatis, opem, & conſilium
præſtarent §. 1. in Auth. de iud. gloſ. eſt in l. 1.
20 ſupr. eod. in verbo ferè, hinc legimus etiam
Papinianum, excelſi ingenij, & ſummæ erudi-
tionis Iuriſconſultum, Aſſeſſores habuiſſe,
cum alios, tum Paulum, & Vlpianum, & hos qui-
dem ſæpe inter ſe diſſidentes, vt conſtat ex l.
21 lecta ff. ſi certum petatur, prætérquamquòd in
magiſtratibus, vt rectè docet Donel. in dicto
cap. 2. innocentia, prudentia, & fortitudo po-
tius, quàm doctrina, aut ſcientia iuris requiri-
tur, qua, improbi quoque homines, poſſunt abu-
ti, illis enim virtutibus, quæ aliunde non poſ-
ſunt accipi, ſalus, & Reipublicæ, & ſubditorum
continetur, præclarè itaque Cicero in oratio-
ne pro Planco. in magiſtratibus, inquit, ſi qua
eſt ars, populus Romanus facilè patitur, ſin mi-
nus, virtute eorum, & innocentia contentus eſt.
22 Ad quintam reſpondeo, varijs modis reperiri
definitum Aſſeſſorem apud Azonem in ſumma
C. de Aſſeſſ. apud Speculatorem in tit. de Aſſeſ-
ſore §. 1. & paſſim hic per DD. & præſertim per
Curt. Iuniorem, per Aleiat. per Zaſium, per
Coraſ. & per Calæfatum, & definitiones omnes,
rem, de qua agitur, optimè explicant, ſed omiſ-
ſis illis, quæ paulo verboſiores eſſe videntur,
breuius nos definimus. Aſſeſſorem eſſe conſilia-
rium, iudicem, ex officio publico, inſtruentem,
dixi eſſe conſiliarium, vt ponerem genus, con-
ſiliarius enim propriè dicitur, non modo de eo,
qui iuſdicenti conſilium præbeat, l. penult. infra
eod. l. conſiliarios C. eod. ſed de quolibet etiam,
qui conſilium præſtet cuicumque, etiam priua-
to, vt docet Donel. in ſæpius reperito cap. 2. in
veſtibulo, addidi, iudicem inſtruentem, ad rectè
ſcilicet procedendũ decernendum, & iudicãdum
l. 1. ſupra eod. l. 1. C. eod. vt, tam iudicem ipſum
excluderem, quàm alium quemcumque conſi-
liarium, & dixi ex officio, vt excluderem inſtru-
entes per accidens, & aduocatos.
23 Ad ſextam reſpondeo, Aſſeſſorem duorum ge-
nerum eſſe, aut ſcilicet ſecularium, aut eccleſia-
ſticorum, ſecularis is eſt, qui ſeculari magiſtra-
tui, vt puta Præſidi, conſilium præſtat, de quo
hic, & in tit. C. eod. Eccleſiaſticus autẽ is eſt, qui
eccleſiaſticũ iudicem inſtruit, vt puta Epiſcopũ,
de quo in cap. ſtatuto §. Aſſeſſorem de reſcriptis
lib. 6. vbi gloſſ. & DD. & vtrique, aut ſunt Aſſeſſo-
res iudicis delegati à Principe, de quibus in Au-
th. ad hæc C. de iudicijs §. delegatus, & in Auth.
vt defunc. ſeu funer. eorum, ab alio enim delega-
tus, quã à Principe, nec iure Pontificio, Aſſeſſo-
rem poteſt habere, niſi eo indigeat d. cap. ſtatutũ
§. Aſſeſſorem, tradit Hugo Donell. d. cap. 2. lib.
18. commentariorum de iure ciuili, aut ſunt
Aſſeſsores iudicum ordinariorum, de quibus
hic, & in tit. C. eod. & ij rurſum duorum gene-
rum ſunt, aut dati à Senatu, vel à Principe, aut
ab ipſis magiſtratibus electi, de primis agitur
in l. abeſse ff. ex quibus cauſ. maiores, vbi rei-
publicæ cauſa abeſse videntur comites Legati
Cæſaris, qui in Aerarium, & in commentarium
principis relati ſunt, vt latius docet Forcat. d.
dialogo 62. nu. 3. tangit etiam Cuiacius in para-
titl. de poſterioribus autem comitibus à legato
electis, agitur in l. ſolet in §. ſicut ff. de off. pro-
conſ. & M. Tull. de vtroque loquitur in epiſtola
ad Q. Fratrem, qui tum Aſiæ præerat, atque in-
quit, inter eos, qui tibi comites, & adiutores
dedit ipſa Reſpublica, his finibus præſtabis, quos
ante præſcripſi, quos verò, aut ex domeſticis
conuictoribus, aut ex neceſſarijs apparitoribus,
tecum eſse voluiſti, qui quaſi ex cohorte Præto-
ris appellari ſolent, horum, non modo facta, ſed
etiam dicta præſtanda nobis ſunt.
24 Ad ſeptimam reſpõdeo, plura requiri ad hoc,
vt quis poſſit eſse Aſſeſſor, & officium Aſſeſſoris
exercere, quæ tamen omnia redigi commodè
poſsunt ad quinque circunſtantias, rei ſcilicet,
25 perſonæ, loci, temporis, & modi, rei idest cau-
ſæ, quatenus neceſſe eſt, vt cauſam, quam au-
diunt, & ſuper qua iudicem inſtruunt, ad il-
lius iuriſdictionem pertineat, cui aſſident. Se-
26 cundo requiritur circunſtantia perſonę, qua-
tenus primum neceſſe eſt, vt ſit is, qui eligitur
Aſſeſſor integræ famæ; arcentur enim ab hoc of-
ficio infamia notati l. 2. ſupr. eod. tradit Specul.
in tit. de Aſſeſſore §. 3. vbi negat etiã excomuni-
catos poſſe officio Aſſeſsoris fungi, nec admitti
clerios Aſſeſsores in cauſis ciuilibus, iudici au-
tem eccleſiaſtico, poſſe laicum aſſidere, admit-
tunt interpretes cõmuniter ad cap. decernimus,
extr. de iudicijs, ita teſtante, & conſentiente
Curt. Iuniore hic num. 10. tradit etiam Petr. Ca-
læfatus hic num. 19. cum ſeq. in cauſa tamen
ſpirituali, negat laicum Aſſeſsoream eſſe poſse
Archidiac. ad can. pluraliter 16. q. 1. notatur
in cap. ſtatutum §. Aſſeſsorem de reſcript. lib. 6.
requiritur

Digitized by Google

requiritur etiam in perſona Aſſeſſoris iuris pe-
ritia, & probitas l. prima infra eod. l. 4. de
var. & extraor. cognit. §. feſtinabis in Auth. de
mandat. princ. feſtinabis, inquit Iuſtin. Aſſeſſo-
rem aſſumere virum optimum, & purum vn-
dique, & his contentum, quæ a fiſco dantur,
cuius autem peritiæ debeat eſſe Aſſeſſor, iudi-
cis arbritrio relinquitur, vt poſt Accur. & Bald.
docet excellentiſſimus, & integerrimus Domi-
nus Præſes Menochius lib. 2. de arbitr. iudicum
caſu 213. nu. 3. quem refert etiã, & ſequitur Ca-
mill. Gall. lib. 5. de verb. ſignif. cap. 20. num. 31.
non putat tamen Curt. Inn. neceſſarium eſſe, eum
eſſe Iuriſconſultum, vt affirmat hic num. 7.
quia etiam libertus poteſt eſſe Aſſeſſor l. 2. ſupr.
eod. qui tamen Iuriſconſultus, vt ipſe arbitra-
tur, eſſe nequit, cum non poſſint ad dignita-
27 tem aſpirare liberti, & iuris conſulti gradus
dignitas ſit, cap. quanto extra de magiſt. hanc
tamen declarationem Curtij non recipio, quia
Alex. Imperator, permittit libertis, ſi literis eru-
diti ſint, aduocationis officio fungi l. 2. C. de po-
ſtul. vix ergo, & ne vix quidem eſſet hodie, vt
Aſſeſſor fieret, qui Iuriſconſulti dignitate non
eſſet decoratus, ſunt quoque inepti ad hoc, Aſ-
ſeſſoris munus illi omnes, qui, natura, lege,
vel conſuetudine iudicare non poſſunt, de qui-
bus in l. cum prætor de iudicijs. & nos quoque
diximus quandoque ad rubr. C. de edendo num.
32. conſuetudine enim iudicare nequeunt fœmi-
næ, & ſerui, lege a ſenatu moti, natura verò,
ſurdi, muti, perpetuo furioſi, & impuberes d.
l. cum prætor. an autẽ puberes, ad hoc, vt Aſſeſ-
ſores eſſe poſſint, debeant eſſe maiores decem. &
ſeptem annis, an maiores decẽ, & octo, vel ma-
iores viginti dubium eſt, vt obſeruare eſt, apud
Petr. Calæfat. hic num. 10. cum ſeqq. communis
tamen eſt, vt ſatis ſit maiores eſſe 17. annis, vt
per Bald. ad c. cum xx. de offic. & poteſt. iud.
deleg. per l. 1. §. initium, iuncta gloſ. infra de
poſtulan. & Baldi ſententiam ſequuntur Card.
Imol. Barb. & alij ibi.

28 Requiritur etiam circunſtantia loci, quate-
nus in patria, & in prouincia propria. Aſſeſſo-
res eſſe prohibentur l. in conſiliarijs C. de Aſſeſ-
ſo. ratio autem poteſt eſſe, quam reddit de of-
ficio Fiſcalis Paulus Iuriſconſultus lib. 5. recep.
ſenten. §. in ea prouincia, ne quis ſcilicet gra-
tioſus, & calumnioſus apud ſuos eſſe videatur,
alias etiam perquirit rationes ex M. Tull. & ex
alijs, Hugo Donel. lib. 18. commentariorum de
iur. ciuil. capite 2. verſiculo cœterum non om-
nes, verum ceſſat, hoc loci requiſitum, in qua-
tuor caſibus, primum ſi vna prouincia in duas
diuidatur, vt in l. 3. ſupr. eod. ſecundo conce-
ditur, vt per quatuor menſes poſſit quis, in pro-
pria prouincia aſſidere, dicta l. in conſilium C.
de Aſſeſſoribus l. hi qui in prouincia ff. ex quib.
cauſ. maior. tertio ceſſat hoc requiſitum, vbi
ſpecialiter conceſſum à Principe, tunc enim
poteſt vltra quatuor menſes aſſidere d. l. in
conſilium, & eſt textus in l. ſi cui infr. ex quib.
cauſ. maior. quarto ceſſat in Aſſeſſore cura-
toris Reipub. de quo in l. vltima infr. eod. quis
autem ſit Reipub. curator, docet Pancirolus in
ſuo opuſculo, de magiſtr. municip. cap. 2. &
rationes harum omnium exceptionum latè red-
dit Donel. d. c. 2. verſiculo cæterum non omnes.
Requiritur etiam circunſtantia loci, quatenus
vna cum magiſtratu debent in loco aſſidere,
vbi reddit ius, de quo in l. pen. infr. eod. qua
de re, & de modo conſedendi, latè Donel. præ-
allegato in loco. Deſideratur etiam circumſtan-
tia temporis, quatenus eodem tempore, quo
vni aſſident magiſtratui, nequeunt alteri aſſide-
re l. vlt. C. de Aſſeſ. nec eodem tempore, quo
officium exercent aduocationis, cuiquam aſſide-
re d. l. vlt. cuius rei rationem reddit ibi Iuſt.
30 quia ſcilicet non ſit facilè credendum duabus
neceſſarijs rebus vnum ſufficere, hinc M. Tull.
quem refert Zaſ. ad l. diem functo infra eod. nu.
3. vnum, vix paucos, poſſe, vtrumque nemi-
nem affirmat, & propterea forte factum eſt, vt
31 iuris profeſſores publici non poſſint exercere
officium aduocationis, vt ſentit etiam idem Zaſ.
alioquin priuantur ſalario, & matricula, vt lo-
quitur Bald. ad l. 1. C. de epiſc. & cleric. illud
quoque poteſt ad circunſtantiam temporis re-
ferri, quod non niſi per quatuor menſes in pro-
pria prouincia poſſint aſſidere per iura ſupra ad
ducta, & quatenus, poſt finitum officium, intra
quinquaginta dies ex prouincia, in qua aſſiderũt
alio diſcedere non poſſunt l. conſiliarios C. eod.

32 Deſideratur vltimo circunſtantia modi, quæ
conſideratur, tam ab initio, quàm in progreſſu
officij. ab initio, vt ſit electus Aſſeſſor pro cer-
to honorario publico, quod illis fuit ab Alex.
Seuero, & Paſcennio Nigro conſtitutum, Spar-
tiano, & Lampridio teſtibus, quos referunt Co-
raſ. Vaco. Donel. & Pancirol. præallegatis in
locis, in progreſſu autem officij, neceſſe eſt in-
fra eum modum contineri officium eorum, vt,
nec iudicare audita, nec libellis ſubſcribere poſ-
ſint l. 2. C. eod. ſed tantummodo conſilium ſug-
gerere iudicanti, quam ob rem conſiliarij ap-
pellantur l. 5. C. eod.

33 Ad octauam reſpondeo, Aſſeſſorum effectum
referendum eſſe ad tria capita, ad commodum
eorum, quibus aſſident, ad publicam vtilita-
tem, & ad proprium, & priuatum eorum emo-
lumentum. reſpicit commodum eorum, quibus
aſſident, exercitium proprij officij, quod verſa-
tur in cognitionibus, poſtulationibus, libellis,
edictis, decretis, & epiſtolis l. 1. ſupr. eod. de-
clarando, vt declarant ibi DD. & præſertim Co-
raſ. & fuſius, & diligentius, quàm cœteri Hugo
Donel. lib. 18. comment. de iur. ciuil. capite 2.
verſiculo nũc, de offi. etenim, officij proprij exer-
citatione nimiũ occupati, & imperiti magiſtra-
tus defectum ſupplent; ad publicam autem vti-

litatem

litatem referuntur pœne, quibus plectuntur, ne quid noui, & iniqui iuris magiſtratus, quibus aſſident, ſtatuerint; placuit enim Aſseſsores de eo teneri l. 2. ff. quod quiſque iuris, tradit Dec. plures adducens, conſ. 8. & latè Donel. d. c. 2. verſ. reſtat, vt de pœnis. quæ tamen pœnæ ceſſant, vbi, magiſtratu decernente, contradixerit Aſseſsor, & publicè proteſtatus fuerit, id eſt ad acta iudicij, ſe inuito, & improbante, decretum interponi, & ſententiam ferri, vt rectè docet Aug. in §. quoniam verò, in Auth. vt nulli iud. & in §. omnem in auth. de litig. per tex. in l. quoniam iudices C. de appellat. ſubijciuntur enim varijs pœnis, ſi contra prohibitionem in patria propria aſſideant, ſi ſubſcribant libellis, ſi eodem tempore duobus magiſtratibus aſſideant, Aduocatiue ſint, ſi ante quinquaginta dies ex prouincia, in qua aſſiderint, poſt finitum officium, diſcedant, vt facile eſt, vnicuique titulum noſtrum, & C. eod. percurrenti, obſeruare, ſubijciuntur etiam alijs pœnis, ob alias cauſas, de quibus in Auth. ad hæc C. de iud. & in §. illud in Auth. vt defuncti, ſeu funer. eorum, & alijs in locis, de quibus latè per Speculat. in tit. de Aſseſsore §. 6. & per Donel. in præallegato loco. concernunt autem commodum eorundem Aſseſsorum ſalaria, quæ illis præſtantur, quæ diuerſa ſanè ſunt, pro Aſseſsorum qualitate, conſtituta, vt rectè docet Pancir. in d. c. 8. Aſseſsori enim præfecti prætorio Affricæ 20. librarum auri fuit ſalarium præſtitutum, vt habetur in l. 1. §. hoc etiam C. de off. Præf. Prætor. Affr. & eadem hæc ſalaria, pro eorumdem Aſseſsorum varietate, quandoque ab ipſis magiſtratibus; quandoque à publico, vt ſupra vidimus, præſtantur, & iure Pontificio ab ipſis quoque partibus interdum ſalarium conſtitui, & præſtari, vt in c. ſtatutum §. Aſseſsorem de reſcriptis lib. 6. & plura, ad ſalaria huiuſmodi pertinentia, tangit Speculator, in tit. de Aſſeſſore §. 4 illud etiam priuilegium, vt quod licitis honeſtiſque lucris Aſſeſſores coadunare potuere, veluti Caſtrenſe peculium, ſi filij fam. ſint, habeant, de quo in l. veluti C. eod. ad priuatam eorum vtilitatem refertur, quod priuilegium alijs in lucris, non in ſalario, de quo non erat dubitandum, intelligi debet, vt rectè docet Donel. præallegato in loco; refertur etiam ad Aſſeſſorum commodum honor, & dignitas, quæ eſt in aſſeſſura arg. l. 1. & 3. ſupr. eod. ſunt enim Aſſeſſores portio iudicum, & magiſtratuum, quibus aſſident l. omnis C. Theod. de his, quæ admit. trad. ſunt, docet, aduerſus Iaſonem, diſtinguẽtem inter honorem, & dignitatem, Donel. in ſæpius adducto loco, à quo tamen (ni fallimur) facile defendi poteſt, quaſi Iaſonis ſenſus fuerit, Aſſeſſores quidem aliquo in honore eſſe conſtitutos, & ſic in dignitate vaga, & extraordinaria, non autem referendos eſſe ad aliquem gradum dignitatis ordinariæ, cuiuſmodi eſt dignitas illuſtrium, ſpectabilium, clariſſimorum, perfectiſſimorum, & egregiorum. Reſpicit nouiſſimè priuatum eorundem commodum, immunitas, qua gaudent, quatenus liberi ſunt, & immunes à tutelis, & ab omni onere indictionum, & munerum l. non ſolum §. ſimiliter, infr. de excuſ. tut. l. legato ff. de vacat. munerum, ijſque immunitatibus, non ſolum quamdiu in officio ſunt, ſed etiam officio depoſito fruuntur l. non minus C. eod. vbi etiam pœna ſtatuitur aduerſus imponentes onera, gaudent etiam omnibus priuilegijs, quibus donati ſunt, Reipublicæ cauſa, abſentes l. hi qui in prouincia l. ſecus ff. ex quib. cauſ. maior. & de his fusè Donel. in d. c. 2. ad quem me refero.

34 Ad nonam, & vltimam quæſtionem reſpondeo, finiri Aſseſsoris officium, vel naturaliter,
35 vel ex accidenti, naturaliter finito magiſtratu, cui aſſidet, acceſſorium enim ſequitur naturam ſui principalis, & in eo, qui aſſidet in propria prouincia curſu quatuor menſium ſpirat l. in conſiliarijs C. eod. ex accidẽti autem finitur duobus modis, videlicet, aut quia Aſſeſſor ipſe, vel magiſtratus, cui aſſidet moriatur, vt in l. diem functo
36 infra eodem, vbi DD. & in l. diem functo infr. locati, mors enim omnia ſoluit §. deinceps in Auth. de nuptijs, & ſic finitur ex cauſa neceſſaria, aut ex cauſa voluntaria, vt puta, ſi contingat ante tempus magiſtratuum ſucceſſorem accipere, vt in d. l. diem functo.

37 Abſoluta prima parte venio ad ſecundam, & Titulum hunc ſic cum præcedentibus connecto. ſupra viſum eſt de officio Iudicum, tam ordinariorum, quàm eorum, quibus mandatur Iuriſdictio, ſed quia vtrique Aſſeſſoribus interdum vtuntur, propterea ſubijcitur hic opportunè Rub. noſtra de offic. aſſeſſorum.

AD LEGEM DIEM FVNCTO
ff. de offic. aſſeſſorum.

SVMMAE RERVM, ET VERBORVM.

1 *METHODVS obſeruanda proponitur.*
2 *TEXTVS in partes diuiditur.*
3 *SVMMATVR.*
4 *FACTI ſpecies confingitur in prima parte.*
5 *Merces, pro temporali opera præſtanda, non niſi pro rata temporis debetur, quo opera fuit præſtita limitatur num. 15.*
6 *Contractus referuntur ad Iuſtitiam commutatiuam.*
7 *Merces, non niſi pro rata debetur, vbi caſu accidit, vt integra rei locata conductor vſum habere non poſſit.*
8 *Aſſeſſura eſt ſimilis locationi.*
9 *Locans, vel conducens rem, quæ ad hæredem*

non

non tranſit, ſui natura hæredem non obligat.

10 *Dignitates, & officia ad hæredes non tranſeunt.*

11 *Locatio eſt contractus bonæ fidei.*

12 *Locatori fraudi eſſe non debet, ſi per eum non ſtetit, quominus locatam operam ad finem vſque præſtiterit.*

13 *Præſidis, medio tempore defuncti, hæredes integrum ſalarium à Republica percipiunt.*

14 *Iure quiſque vtatur, quod in alium ſtatuerit.*

15 *Caſus, qui accidit vni, alteri præiudicare non debet.*

16 *Merces ſolui nobis debet, non modo pro eo, quòd præſtamus, ſed etiam pro eo, quod facto alieno, & non culpa noſtra præſtare nequimus.*

17 *Periculum, in re locata, ſequitur dominum rei,*

18 *Caſus, qui accidit Locatori, conductori non debet prodeſſe, ſed non obeſſe.*

19 *Mercedem duplicem, eodem tempore, quenquam ex eadem opera capere, æquum non eſt.*

20 *PACTI ſpecies circa ſecundam legis partem.*

21 *Ratio vbi eadem, eadem ſit iuris diſpoſitio.*

22 *Principis factum non debet obeſſe, cui caſus fortuitus non obeſt.*

23 *Principis factum pro caſu fortuito habetur.*

24 *Præſes præſumitur remotus culpa Aſſeſſoris.*

25 *Commodum ſentire nemo debet ex culpa ſua.*

26 *Salarium habere non debet, qui neque verè, neque fictè operam præſtat.*

27 *Remotus, in dubio non cenſetur quis, ob culpam, vel dolum.*

28 *Iuris poſitiui, non ſemper certa ratio reddi poteſt.*

29 *Officium nemini debet eſſe damnoſum, & nu. 212.*

30 *Vidua retinet viri dignitatem.*

31 *Aſſeſſores pro priuatis habentur, Præſide, ex quacumque cauſa, remoto.*

32 *Defunctus in occupatione pro Republica, viuere per gloriam cenſetur.*

33 *Voluntatis auctoritas, in iure poſitiuo rationis loco eſſe poteſt.*

34 *Legiſlatoris auctoritati, ratio moralis, & probabilis, non præualet.*

35 *Ius legitimum, ab initio, an hoc, vel illud ponatur non refert, poſtea refert.*

36 *Argumentum à ſimili corruit, vbi diuerſitatis ratio reddi poteſt.*

37 *LITERAE expoſitio.*

38 *Magiſtratui cuicumque, in Vrbe, naturale tempus erat vnius anni.*

39 *Interpretatio fieri debet, ſalua recti ſermonis ratione.*

40 *Aſſeſſoribus, mortuo præſide, ſalarium reſidui temporis debetur.*

41 *OFFICIALIBVS omnibus an id conueniat, quod hic de Aſſeſſoribus, & comitibus dicitur.*

42 *Salarium, quod debetur ob vulgarem, & mercennarium laborem, non gaudet legis huius priuilegio. Limitatur num. 44.*

43 *Lex debet reſtringi ad terminos Tituli, ſub quo poſita eſt.*

44 *Lex generaliter loquens, debet generaliter intelligi.*

45 *FAMVLO, qui locauit operas ſuas per annum, ſi dominus ante finitum annum moritur, an, & quando integri anni ſalarium debeatur.*

46 *FAMVLO, qui, tempore aliquo, aduerſa valetudine laborauit, an, & quando conuenta merces vniuerſa debeatur.*

47 *SCOLASTICVS, ſi conuenit, vt mecum conuiueret pro certa annua pecunia præſtatione, & moriatur ante finitum annum, an hæredes eius, totius anni teneantur mercedem ſoluere.*

48 *Locans operas tantum, & locans rem, & operam ſimul æquiparantur.*

49 *Conductoris in perſona, caſus, qui accidit, non nocet locatori, per quem non ſtetit, quominus operas præſtiterit.*

50 *Locator, qui integram operam non præſtitit, integram non debet mercedem conſequi.*

51 *Locupletari nemo debet cum aliena iactura.*

52 *Venditoris periculum eſt, vbi contingit rem venditam ſine mora, & culpa emptoris non tradi.*

53 *Locati actio non datur, niſi quatenus intereſt locatoris.*

54 *Locatio rei, quæ vſu conſumitur, eſſe non poteſt.*

55 *Aurifex, conficiens alicui anulos ex proprio auro, non dicitur aurum vendere, & operam locare, ſed anulos vendere.*

56 *Entia non ſunt multiplicanda ſine neceſſitate.*

57 *Victus plura includit, quarum aliqua ad emptionem, & venditionem, aliqua ad locationem poſſunt referri.*

58 *SCOLASTICVS, ſi conuenit, vt mecum conuiueret, pro certa annua pecunia præſtatione, & moriatur, vel recedat ante finitum annum, an hæredes illius integram mihi mercedem ſoluere debeant.*

59 *Doctori non licet negotiari, &, vt quæſtum faciat, iudaicam exercere.*

60 *SALARIVM reſidui temporis, an debeatur etiam hæredibus ipſorum præſidum, vel Aſſeſſorum, & alijs, quibus ſtipendia, & honoraria debentur, ſi contingat eos mori ante annum.*

61 *Mors ciuilis, & naturalis æquiparantur.*

62 *Ius ſingulare habet in contrarium ius commune, & num. 216.*

63 *Salarium, quod debetur pro opera, recipit tacitam conditionem, ſi opera præſtetur.*

64 *Opera futura non eſt in rerum natura.*

65 *Conditia nihil ponit in eſſe.*

66 *Ceſſante cauſa, ceſſat effectus.*

67 *Ceſſante labore, ceſſat præmium, & ſalarium.*

68 *Princeps, vel Reſpublica, non debet eodem tempore duplici ſalario grauari.*

69 Conuentio

69 Conuentio inter Principem, & magiſtratum, ſi non eſt locatio, & conductio, eſt contractus innominatus.

70 Repetitio eius, quod non debetur, non denegatur.

71 Fiſci Aduocatus, ſi moriatur integrum illius anni ſalarium ad hæredes tranſmittit.

72 Fiſcus non intelligitur habere priuilegium; niſi ſit expreſſum.

73 Afflictio non eſt addenda afflicto, & nu. 212.

74 Proximitatis dignitatem habentes, ſi moriantur ante completum proximitatis actum, ad hæredes ſolatia tranſmittunt.

75 Specialitatem allegare, eſt refugium miſerorum.

76 Beneficia ſunt latiſſimè interpretanda.

77 Salarium magiſtratuum, non eſt vilis merces, ſed nobilis liberalium laborum remuneratio, & beneficium.

78 Tempus cœptum, habetur pro completo in fauorabilibus.

79 Lex ſeia in princ. de annuis leg. declaratur.

80 Lex 1. C. de re milit. lib. 12. declaratur.

81 Lex vltima C. de domeſt. & protect. lib. XII. declaratur.

82 Salarium magiſtratibus, non pro opera tantum debetur, ſed & pro expenſis, & ex quodam etiam, pro liberali labore, beneficio.

83 Cauſa vna, ex pluribus, ceſſante, non ceſſat effectus.

84 Salarij duplicis præſtatione, eodē anno Principem, vel Rempublicam grauari interdum expedit.

85 Opera doctrinæ, & prudentiæ, eſt ineſtimabilis.

86 LOCATORE operarum, vel conductore per annum mortuo ante finitum annum, an, & quando integrum totius anni ſalarium, vel ſtipendium debeatur.

87 PROFESSORI publico, ſi infra annum infirmetur, vel recedat, an & quando integrum ſtipendium debeatur.

88 PROMOTORIS emolumentum, an, & quando, Profeſſore mortuo, tranſmittatur ad illius hæredes in Ticinenſi Gymnaſio.

89 MAGISTRATVS, qui cœpit per Vicesgerentem exercere, an eodem modo reſidui temporis ſalarium ad hæredes tranſmittat, ac ſi per ſe cœpiſſet exercere.

90 Priuilegium habentes ex cauſa officij, tunc demum eo gaudent, cum officium per ſemetipſos exercent.

91 Faciens per alium, in caſu permiſſo, perinde eſt, ac ſi per ſe faceat.

92 Loci ſeruatores, ſine cauſa, fieri non poſſunt.

93 Lex 1. C. de Primipilo lib. 12. declaratur.

94 MAGISTRATVS electus, qui ſe accinxit itineri, & opportunas fecit impenſas, ſi ante officij ingreſſum moriatur, an ſalarium ad hæredes tranſmittat.

95 Retentio facilior eſt, quàm petitio.

96 Præſtatio annua, vbi pro aliquo facto, vel opera debetur, non niſi pro eo anno debetur, quo is, cui promiſſa eſt, cœpit agere, vel operari.

97 Adminiſtratoribus prouinciarum, non, niſi ex quo in prouinciam ipſam venerint, emolumentum debetur.

98 Ratio vbi eſt eadem, eadem quoque ſit iuris diſpoſitio, & num. 155.

99 Dignitatis commoda ſtatim competunt, atque aliquis eſt in dignitate conſtitutus.

100 Via ad actum idem ſit iudicium, quod de actu ipſo.

101 Lex, ſi pecuniam ff. de cond. cauſa data, cauſa non ſequuta, declaratur.

102 Lex, qui concubinam §. vxori de leg. 3. declaratur.

103 Lex, poſt duos C. de aduoc. diuerſ. Iud. declaratur.

104 Præparatoria ad aliquid dicuntur quoddam illius principium.

105 §. illud in Auth. de Adminiſtr. declaratur.

106 MAGISTRATVS electus, qui ſe accinxit itineri, & impenſas fecit, ſi moriatur ante ingreſſum officij, an, & quando tranſmittat ſalarium ad hæredes.

107 Præſidis morte, eiuſdem Præſidis officium finitur.

108 Mors omnia ſoluit.

109 Induſtria perſonæ vbi electa eſt, officium de perſona, in perſonam non tranſit.

110 Fœminæ arcentur à muneribus publicis.

111 PRÆSIDIS morte, an finitum ſit etiam officium Aſſeſſoris.

112 Locatio operæ, per mortem conductoris, non finitur.

113 Illatio ex diuerſis non fit, limitatur nu. 122.

114 Aſſeſſoris duplici officio nemo fungi poteſt.

115 Acceſſorium ſequitur naturam ſui principalis num. 214.

116 Aſſeſſoris officium eſt acceſſorium ad officium Præſidis, & num. 214.

117 Correlatiua ſunt ſimul natura.

118 Aſſeſſor, & Iudex, cui aſſidet, ſunt correlatiua.

119 Dubitabile non eſt, quicquid lege comprehenſum eſt, ſed quod principaliter lege deciditur.

120 Hæres Titij conductoris, Titium conductorem repræſentat, ſed hæres Titij præſidis, Titium repræſentat, non præſidem.

121 Locatoris intereſt potius vni, quàm alteri operas ſuas locare.

122 Infertur etiam ex diuerſis, quando non ſunt diuerſa diſperata, ſed connexa, & ſimilia.

123 PRÆSIDIS defuncti filius, vel hæres, ſi ei in offic. ſubſtituatur, an Aſſeſſores aſſidere illi teneantur pro reſiduo tempore, vt integrum ſalarium conſequantur.

124 Obligationis conditio, morte alicuius, non immutatur.

125 Locator,

125 Locator, & Aſſeſſor procedunt è pari.

126 Locator tenetur præſtare operas locatas hæredibus conductoris.

127 Aſſeſſor, qui potuit poſt mortem defuncti Præſidis operas locare, & non locauit reſidui temporis ſalarium petere non poteſt.

128 Facere tenemur, quod alteri prodeſt, nobis non nocet, & num. 140. limitatur num. 152. in fine.

129 Doctoribus expedit potius exerceri, quàm vacare, & num. 140.

130 Officium ſemper eſt idem, & dignitas numquam moritur.

131 Pater, & filius cenſetur eſſe vna, & eadem perſona.

132 Subſtitutus hæres defunctum repræſentat præſidem, etiam quo ad publicam perſonam.

133 Aſſeſſoribus, qui, mortuo præſide ante tempus, alijs operas præſtant ſalarium reſidui temporis non debetur.

134 Factum intelligitur, quod commodè ab aliquo ex contrahentibus fieri potuit, & per eum ſtetit.

135 Conditio, quàm quis potuit adimplere, & non adimpleuit, pro adimpleta habetur declaratur num. 152.

136 Fatuitas eſt laborem, & incõmodũ quærere.

137 Interpretatio illa in dubio eſt admittenda, quæ magis æquitati congruit.

138 Ius eſt ars boni, & æqui.

139 Salarium, & præmium, ex affectato ocio, conſequi nemo debet.

140 Aſſeſſores petere poſſunt integri temporis ſalarium, quando per eos non ſtat quominus ſeruiant.

141 Contrahere, & diſtrahere cogimur interdum ex æquitate.

142 Releuatur in altero, qui in vno grauatur, & num. 166. & num. 187.

143 Operas, qui tenetur alicui præſtare, tenetur etiam, eo iubente, præſtare alteri.

144 Fauor non debet retorqueri in odium.

145 Conditionalis diſpoſitio, tunc demum locum habet cum purificatur conditio.

146 Poſitum in conditione, non intelligitur poſitum in diſpoſitione.

147 Creditor non cogitur mutare perſonam obligatam.

148 Acquirere ad vtilitatem alterius nemo cogitur.

149 Lex labeo ſcribit ſi mihi Bibliotecam ff. de contrahenda empt. declaratur.

150 Mitius agitur cum lege, quàm cum homine.

151 Lex iure ciuili ff. de cond. & demonſtr. & lex iure ciuili ff. de reg. iur. declarantur.

152 Regulæ iuris adaptantur ad ea, quæ frequentius accidunt, & iura communia, exceptiones autem, & iura ſingularia, etiam ad poſſibilia, & raro contingentia.

153 Beneficia Principis, latiſſimam recipiunt interpretationem.

154 Hæres non repræſentat defunctum cum dignitate.

155 PROFESSOR publicus, qui, timore peſtis, vel belli, receſſit à loco vbi profitebatur, ſi potuit interim alibi profiteri, an poſſit exigere ſalarium à Domino vniuerſitatis, à qua diſceſſit.

156 ASSESSOR, qui, mortuo præſide, locauit operas ſuas pro minori ſalario, an poſſit à defuncti præſidis hæredibus ſupplementum petere.

157 Partis quo ad partem, idem ſit iudicium, quod totius, quo ad totum. declaratur num. 164.

158 Contrahens per ſecundum contractum, eatenus videtur recedere à primo quatenus eadem afferat vtilitatem ſecundus, quod ſi minorem afferat, agi adhuc poteſt ex primo in eo, quod pluris noſtra intereſt. declaratur num. 164.

159 Argumentum de tempore ad rem valet. declaratur num. 164.

160 Aſſeſſor petere poteſt ſalarium pro rata temporis, quo vacauit poſt mortem præſidis.

161 Ratione ceſſante, ceſſat iuris diſpoſitio, & num. 117.

162 Ratione vna, ex duabus, ceſſante, non ceſſat diſpoſitio, quando ambæ ſunt rationes principales, ſecus ſi altera ſit impulſiua tantum.

163 Lex generaliter loquens debet generaliter intelligi.

164 Aſſeſſor, poſt mortem præſidis, vel ſi ex cauſa receſſit, qua cautela, ita poſſit operas ſuas alteri locare, vt à primo contractu omnino non recedat.

165 ASSESSOR, ſi poſt mortem Præſidis locauerit operas ſuas alteri pro maiori ſalario, an illius pluris aliqua ſit habenda ratio.

166 Commodum, qui ſentit, debet ſentire incommodum.

167 Aſſeſſores morte Præſidis ſunt ſoluti ab omni obligatione.

168 Diligentia, & induſtria noſtra non debet alijs magis, quàm nobis prodeſſe.

169 Oppoſitum idem operatur in oppoſito, quod propoſitum in propoſito.

170 Acquiſita nobis ſolertia noſtra, vel alterius ſtultitia, non debet in alterius vtilitatem redundare.

171 SALARIVM vtrum debeatur magiſtratibus in principio officij.

172 Medicis debetur ſalariũ infirmi, nõ in principio curationis, ſed poſtquam ſani effecti ſunt.

173 Transmittimus, quæ adhuc nõ ſumus adepti.

174 Salarium, quod debetur magiſtratibus, aduocatis, & profeſſoribus, mercedi æquiparatur, quæ ex cauſa locationis, & conductionis debetur declaratur num. 182. in fine.

175 Merces, in dubio, ex cauſa locationis debetur in fine, non autem in principio.

176 Debitum hoc anno, ſolui debet in fine anni.

177 Salarium aduocatis, ante ſententiã debetur.

Digitized by Google

178 *Salarium, quod debetur ex diſpoſitione legis, vel ſtatuti ab initio debetur.*

179 *Pecunia, quæ debetur, non ſolum pro opera, ſed ratione etiam impenſarum, quæ præcedunt ab initio ſoluitur.*

180 Lex 1. C. de primipil. lib. 12. declaratur.

181 Lex Archiatri C. de profeſſ. & medic. lib. 10. declaratur.

182 Lex 1. C. de ſuffragio declaratur.

183 *MERCES, vel ſalarium honorificum, an, & quando debeatur in princ. vel in fin. anni.*

184 *ASSESSORIBVS, præſide mortuo ante tempus, an ſtatim ſalarium debeatur, ſi ſtatuto, vel conſuetudine cautum ſit, vt debeatur in fine anni, vel anni finis ſit expectandus.*

185 *Expectandum non eſt, quod expectari non releuat.*

186 *Dilationis cauſa ceſſante, ceſſat dilatio.*

187 *Solui ſtatim debet, quod ſtatim debetur.*

188 Locator, ſi colonus, vel inquilinus habitationem, vel culturam deſeruerit, ſtatim ad totam mercedem agere poteſt.

189 *Fictio idem operatur in caſu ficto, quod veritas in caſu vero.*

190 *Debitum, vbicumque eſt conditionale, & in diem, purificata conditione, expectandus eſt dies.*

191 *Obligationis conditio, per mortem alicuius non immutatur.*

192 *Operas ficte præſtanti, nulla æquitas patitur, vt citius ſatisfiat, quàm verè præſtanti.*

193 *Subrogata obligatio, ſapit naturam illius, in cuius locum ſubrogatur, quoad tempus ſolutionis.*

194 *Salarium reſidui temporis, non poteſt cum effectu deberi, quamdiu non eſt certum, Aſſeſſores non eſſe futuros, eo anno, cum alijs.*

195 *Operas non præſtans, non debet eſſe melioris conditionis, quàm is, qui præſtat.*

196 *Fictio non debet plus operari, quàm veritas num. 203.*

197 *Specialia duo, circa vnam, & eandem perſonam, ob eandẽ cauſam non poſſunt concurrere.*

198 *Salarium, vbi non ſimpliciter debetur ex conuentione, ſed vel ex diſpoſitione legis, vel ex conuentione ſubrogata in locum diſpoſitionis legis, debet expectari finis illius temporis, licet expectatio ſit fruſtratoria.*

199 *Aſſumi pro fundamento non poteſt id, de quo diſputatur.*

200 *Obligatio in diem producit obligationem, & actionem, fieri tamen exactio, quamdiu dies non venit, non poteſt.*

201 *Aſſeſſoris fauore inductum eſt, vt poſſit, poſt mortem Præſidis, alteri operas ſuas locare.*

202 *Lex ſi in lege §. domus ff. locat. declaratur.*

203 *Ars imitatur naturam.*

204 *Fictio non fingit ſuper impoſſibili.*

205 *Aſſeſſoribus, ſi præſes ante tempus ſucceſſorem accipiat, reſidui temporis ſalarium non debetur.*

206 *ASSESSORIBVS, an debeatur ſalarium reſidui temporis, vbi vna cũ præſide ſint remoti.*

207 *Damnum, quod contingit alicui ob odiũ inimicitias, & perſecutiones, ſibi eſt imputandum.*

208 *ASSESSORI, an debeatur ſalarium, ſi ob illius culpam Præſes remoueatur.*

209 *ASSESSORI, an debeatur ſalarium, ſi Præſes remoueatur ob culpam propriam.*

210 *Culpa vnius, alteri nocere non debet, declaratur num. 218.*

211 *Culpa magis obligat, quàm caſus.*

212 *Aſſeſſoribus integrum debetur ſalarium, quando integrum debetur Præſidi.*

213 *Publicæ vtilitati, priuata nõ debet præferri.*

214 *Præſes, ſi remouetur ob culpam, reſidui temporis ſalarium non conſequitur.*

215 *Acceſſorio plus non debet ineſſe, quàm principali.*

216 *Magiſtratibus mutatio frequentius accidit, quàm mors.*

217 *Mortui pro Republica, cenſentur viuere per gloriam.*

218 *Principale trahit ad ſe acceſſorium.*

219 *Aſſeſſor, improbo homini aſſidens, culpa non caret.*

220 *Præſidis remotio, facit ceſſare lucrum reſidui temporis, non præteriti temporis damnum infert.*

221 *Aſſeſſores facilius poſſunt ſibi conſulere, Præſide remoto, quam Præſide mortuo.*

222 *Ratio certa cuiuslibet obſeruationis reddi non poteſt.*

223 *ASSESSORI, an debeatur ſalarium reſidui temporis, ſi præſes remoueatur ob culpam propriam, & Aſſeſſor cum alijs fuerit.*

224 *Fictio, etiam ſuper impoſſibili admittitur in odium delinquentis declaratur num. 233.*

225 *Aſſeſſoribus magis fauent iura in caſu mortis Præſidis, quàm in caſu remotionis ante tẽpus.*

226 *Aſſeſſori ſalarium non debetur, vbi per eum ita ſtat vt nec fingi poſſit eum operas præſtitiſſe.*

227 *Conductor, ſi culpa ſua recedat à contractu, & à re locata, tenetur ſolummodo, quatenus intereſt locatoris.*

228 *Locupletior fieri nemo debet ex culpa alterius, ſatis eſt enim, vt indemnis conſeruetur.*

229 *Culpa, quæ non ordinatur ad caſum, & ad damnum, non attenditur.*

230 *Lex recipiens varios intellectus, non poteſt allegari ad deciſionem cauſarum.*

231 *Relatio debet fieri ad proximũ, quod ſit æque principale, non ad proximum incidenter dictum.*

232 *Lex ſi in lege §. ſi domus ff. locati declaratur.*

233 *Delicta, vt non remaneant impunita receditur à regulis iuris communis.*

234 *Fictio, an, & quando procedat ſuper impoſſibili.*

235 *ASSESSORIBVS, an ſalarium debeatur, vbi præſes ſine culpa remoueatur, vt maiore dignitate decoretur.*

236 ASSESSO-

236 *ASSESSORIBVS, an ſalarium debeatur, vbi Præſes remoueatur, & de cauſa non conſtet.*

237 *Principiſ factum, quamuis iniuſtum non debet nocere, niſi ei, cui infertur iniuria.*

238 *Remouens aliquem à commodo, & à lucro, videtur etiam eum ab oneribus liberare.*

239 *Lex lucius ff. de euict. declaratur.*

240 *OFFICIALI, & magiſtratui remoto propter culpam, an debeatur ſalarium pro eo tempore, quo ſeruiuit.*

241 *Tutor, cui relictum eſt legatum, vt tutelam adminiſtret, ſi ab ea excuſatus remoueatur integrum legatum amittit.*

242 *Legatarius, cui relictum eſt legatum, vt adminiſtrationem rerum alicuius ſuſcipiat, ſi propter culpam, & fraudem repellatur à rerum adminiſtratione, integrum legatum amittit.*

243 *Adminiſtrationem rerum pro parte non implens, integram amittit emolumentum.*

244 *Iudices negligentes reddere omnia emolumenta ex adminiſtratione percepta compellantur.*

245 *Periurus priuatur omni commodo, quod poterat ſperare ex negotio, ſuper quo iurauerat declaratur num. 260.*

246 *Magiſtratus, qui remouetur ob culpam neceſſe eſt, vt ſit periurus.*

247 *Magiſtratus iurant in principio officij ſe diligenter, & ex fide in eodem officio verſaturos.*

248 *Negocium ſuſceptum, & culpa ſua non implens, ſemper poteſt per exceptionem non implementi repelli declaratur num. 262.*

249 *Peccans in vno ſit omnium reus, declaratur num. 263.*

250 *Falſus teſtis in vno, falſus eſt in omnibus.*

251 *Præſidis adminiſtratio, & ſalarium ſunt diuidua.*

252 *Pœna priuatiua, quæ diuidua eſt, delicti limites egredi non debet.*

253 *Geſtum recte, à ſubſequenti delicto non immutatur.*

254 *Locator, qui culpa ſua non implet locationem, non integram amittit mercedem, ſed pro rata vſus, & quatenus intereſt conductoris.*

255 *Operas præſtantis, ingenij, & doctrinæ, melior debet eſſe conditio, quam præſtantis vſum rerum materialium, vel operas mercennarias, & vulgares.*

256 *Lex Neſennius ff. de excuſ. Tut. declaratur.*

257 *Tutoris adminiſtratio, qui datur perſonæ non patrimonio, eſt indiuidua.*

258 *Lex iudices C. de annon. & tribut. lib. x. declaratur.*

259 *Remotionis pœna irrogat infamiam.*

260 *Salarium, ad laborem relationem habet.*

261 *Iuramentum efficit obſeruantiam teſtamenti indiuiduam.*

262 *Iudex in Syndicatu, ſi male ſe geſſit in vno, non punitur in altero.*

263 *Cap. deſtent de reg. iur. in antiquis, declaratur.*

264 *Præceptorum omnium obſeruatio neceſſaria eſt ad ſalutem æternam.*

265 *OFFICIALIS, ante tempus remotus, an, & quando totius temporis ſalario priuetur.*

266 *LOCANS operas per annum, ſi recedat ſponte, ante finitam operam, vel officium, an, & quando, & quomodo debeat habere ſalarium.*

PAPINIANVS
LIB. I. RESPONSORVM.

DIEM functo Legato Cæſaris ſalarium Comitibus reſidui temporis, quod Legatis præſtitum eſt debetur: modo ſi non poſtea Comites cum alijs eodem tempore fuerint. Diuerſum in eo ſeruatur, qui ſucceſſorem ante tempus accipit.

1 CONSTITVTIS animaduerſionibus ad materiam vniuerſam ex his, quæ ſummatim de Aſſeſſore tradidimus ad Rub. ſupra eod. venio, ſine alio apparatu, ad interpretationem l. diem functo, quæ duas dumtaxat habitura eſt principes partes. Prima pertinebit ad litteræ expoſitionem, ſecunda ad concluſiones ex ea colligendas, quarum occaſione, vtiles, & opportuni diſputabuntur à nobis articuli, redeo igitur ad primam partem.

2 Et diuido textum noſtrum, in tres particulas, in quarum prima ponitur concluſio affirmatiua, in ſecunda limitatio, in tertia altera concluſio negatiua, quæ habet vim alterius limitationis, ſecunda ſumit initium ab illis verbis. Modo ſi non poſtea. tertia ibi. Diuerſum in eo. Sententia autem huius textus, ſecundum lectionem Pandectarum Florentinarum, quam recipiunt hic Alciat. Coraſ. EGuin. Baro. Hugo. Donel. Petr. Coſtalius, & alij omnes eruditiores, pau-
3 cis, hoc pacto, perſtringi poteſt. Defuncto Præſide, Aſſeſſoribus non locantibus alijs operas ſuas, reſidui temporis ſalarium debetur, ſecus autem ante tempus remoto.

4 Facti autem ſpecies, circa primam, & ſecundam partem, ſic confingi poteſt, Præſes duxit ſecum in prouinciam, cui præerat, nonnullos comites, & Aſſeſſores, quibus ſingulis debebat ducentos aureos annuos, ſed, lapſis ſex menſibus, obijt Præſes, Quæſitum fuit à Papiniano Iuriſconſulto, huius reſponſi auctore, numquid integri anni ſalarium præfatis Aſſeſſoribus deberetur, vel pro illo tantum tempore, quo operam ſuam Præſidi, iuſdicenti, præſtiterunt, &, dubitationis gratia, videbatur reſpondendum,

non niſi pro eo tempore, quo viuenti Præſidi aſ-
5 ſiderunt, ſalarium deberi, primum quia, quod-
cumque pro temporali opera datur, non niſi pro
rata temporis, quo opera fuit præſtita debetur
l. Seio infr. de annu. leg. l. 1. C. de re milit. lib.
12. ita vt, ſi integra merces fuerit data, & ope-
ra non præſtita, quatenus opera præſtita non
fuit, ſit repetitioni locus l. vlt. C. de condit. ob
cauſam, facit regula legis, quæ de tota, infr.
de rei vendic. at ſalarium debetur Aſſeſſoribus,
quaſi merces, pro opera, quam præſtant inſtru-
endo magiſtratum, cui aſſident, vt patet ex ſu-
pra traditis, igitur eis non debetur, niſi pro eo
tempore, quo laborauerunt, magiſtratui conſi-
6 lium præſtando, alioquin fieret contra iuſtitiam
commutatiuam, ad quam locatio, & conductio,
& cœteri contractus referuntur, merces enim, &
ſalarium excederet operam præſtitam, quod,
eſſe contra iuſtitiam commutatiuam, patet ex
traditis per DD. ad princ. inſt. de iuſt. & iure. &
ad l. iuſtitiam ſupr. eod. titulo, nec non per phi-
loſophum lib. 5. ethicorum capite 4.

7 Secundo, quia vbicumque, in locatione, &
conductione, caſu accidit, vt integrum vſum
rei locatæ non poſſit habere conductor, vt puta,
quia mortuo locatore vſusfructus locati fundi,
quem habebat pereat, vt in l. ſi quis domum §.
1. infr. locati, vel domus locata incendio pereat,
ante finitam locationem, vel quid ſimile con-
tingat, vt in l. ſi quis fundum §. Imperator, &
in l. ſi vno §. item cum quidam infr. locati, nec
non in d. l. 1. C. de re milit. lib. 12. pro eo tan-
tum tempore debetur merces, quo conductor
8 vſus eſt re locata, at negocium de quo agimus,
ſimile eſt locationi, vt ſentiunt DD. omnes hic,
& videtur probari in l. ſed addes in fine iuncta l.
ſequenti infr. locati, & caſu fit, vt integra ope-
ra locata non præſtetur, igitur non debetur mer-
ces, ſiue ſalarium, niſi pro eo tempore, quo ope-
ra eſt præſtita.

9 Tertio, & vltimo, omiſſis alijs adductis per
Purpuratum hic num. 193. vbicumque locat,
quis, vel conducit rem, quæ, ſui natura, ad hæ-
redem non tranſit, hæredem non obligat l. ſi quis
domum §. 1. ff. locati, ſed negocium, de quo hic,
quod locationi, & conductioni æquiparatur d.
l. ſed addes cum l. ſeq. infr. locati, verſatur cir-
10 ca dignitatem, & officium Præſidis, quod ad
hæredes, non tranſit, ergo non debet Præſes hæ-
redes ſuos obligare ad preſtandum ſalarium Aſ-
ſeſſoribus, qui potuerunt caſum præuidere, vt
dicitur in ſimili caſu, de quo in d. l. ſi quis do-
mum §. 1.

11 Contrarium tamẽ deciditur hic, integrũ nem-
pè, reſidui temporis, ſalarium deberi, & ratio de-
ciſionis redditur ab omnibus, quia, cum contra-
12 ctus locationis ſit bonæ fidei, æquitati congruit,
vt opera, certum ad tempus locata, ſi per loca-
torem non ſtetit, quo minus eam ad finem vſque
præſtaret, id ei fraudi eſſe non debeat, vt ſcri-
ptum eſt in l. ſed addes §. cum quidam, cui ſu-
biectus eſt continuo §. Papinianus alias lex diem
functo ff. locati, vbi continetur hoc idem Papi-
niani reſponſum, vbicumque per locatores non
ſtat, quo minus operas præſtent, perinde eſt,
ac ſi præſtitiſſent l. in iure ciuili infra de reg. iur.
& d. l. ſed addes §. vltimo l. qui operas eod. tit.
locati facit tex. in l. 1. §. diuus infr. de var. &
13 extraord. cognit. Secunda deciſionis ratio eſ-
ſe potuit, quia quemadmodũ hęredes integrum
percipiunt à Republica defuncti præſidis ſala-
14 rium, ita quoque integrum ipſis Aſſeſſoribus
ſalarium præſtare debent, vt in alijs ſeruent,
quod ipſis ſeruari deſiderant arg. l. 1. infr. quod
quiſque iuris, capitulo cum omnes de conſtitu-
tion. conſentit cum hac lege noſtra dicta l. ſed
addes in fine iuncta lege ſequenti.

15 Nec obſtat primum contrarium, quia proce-
dit quando dolo, vel culpa locatoris opera ne-
que verè, neque fictè eſt præſtita, ſecus ſi pro
præſtita habentur, quia per locatorem non ſte-
terit, vt hic, alioquin ſequeretur, vt caſus, qui
accidit vni præiudicaret alteri, quod non eſt fe-
rendum, l. ſi vno §. item cum quidam, & l. ſi
quis fundum §. imperator infr. locati, tradit
16 etiam Bart. hic num. 2. debet enim nobis ſolui
non modo, quod præſtamus, ſed etiam quod fa-
cto alieno, & non culpa noſtra præſtare non poſ-
ſumus. præterea tex. in d. l. ſeio videtur conſen-
tire cum textu noſtro, quia pro annis futuris fit
diuiſio laboris, & pecuniæ, pro eo verò anno,
quo moriuntur ij, quibus opera præſtanda eſt
integrum debetur, vt ibi admittunt omnes, ita
teſtante Bologn. hic num. 9. verſ. ſed iſtis, illa
enim lex, in hac parte, à noſtra declarationem
recipit.

17 Nec facit negocium ſecundum, quia in iuri-
bus ex aduerſo allegatis, caſu, impedimentum
oriebatur, contingente, non ex parte conducto-
ris, vt hic, ſed ex parte locatoris, vel in perſo-
na illius, vel in re locata, non debet ergo caſus,
18 quod locatori accidit nocere conductori, pe-
riculum enim in re locata ſequitur dominum rei
l. ſi quis ex conducto §. ſi vis infr. locati, verum
nec debet caſus, qui accidit locatori, condu-
ctori prodeſſe, ſed tantum non obeſſe, id circo,
ſi eodem anno Aſſeſſores locauerint operas ſuas
alijs, non debetur ſalarium, niſi pro eo tempo-
re, quo vel operas præſtiterunt, vel vacui fue-
runt, ideo ſubdit Papinianus temperamentum,
modo ſi non poſtea comites cũ alijs eodem tem-
20 pore fuerunt. Neque enim æquum eſt dupli-
cem mercedem aliquem eodem tempore ex ea-
dem opera capere.

20 Circa ſecundam autem partem, dubitatum
fuit coram Papiniano, numquid ſi Pręſes, ante
finitum officium, ſucceſſorem accepiſſet, pro ra-
ta temporis deberetur ſalarium Aſſeſſoribus, vel
pro integro anno, &c. dubitandi cauſa, videba-
tur reſpondendũ deberi, etiam reſidui temporis

21 ſalarium

21 ſalarium, primum quidem quia vbi eadem eſt
ratio, eadem quoque debet fieri iuris diſpoſitio
l. à Titio ff. de verb. obligat. cum ſimilibus, ſed
ratio, ob quam in præcedenti caſu factum eſt, vt
Aſſeſſores reſidui quoque temporis ſalariũ, poſt
præſidis mortem, conſequantur, ea eſt, quia per
eos non ſtetit quominus ſeruirent, vt ſupra ad
mentem omnium tradidimus, & hæc ipſa ratio
viget etiam, in poſteriore hoc caſu, vt nemo
dubitat, igitur eodem modo, vbi præſides ante
tempus ſucceſſores accipiant, debent eorum Aſ-
ſeſſores integri anni ſalarium conſequi.
22 Secundo, cui non obeſt caſus fortuitus, nec
23 Principis factum debet obeſſe, quod pro caſu
fortuito habetur, argumento l. quæ fortuitis C.
de pignorat. act. & cap. cum Ioannes de homi-
cid. tradit expreſsè Alex. conſ. 97. vol. 3. ſed
Aſſeſſoribus non obeſt, nec eſt impedimento
caſus fortuitus mortis, quo minus integri anni
ſalarium conſequantur, vt hic, & in d. l. diem
functo infr. locati, igitur nec factum principis
debet obeſſe.
24 Quibus non obſtantibus, contrarium decidit
hic Papinianus, & ratio deciſionis, quæ vulgo
redditur ab omnibus, ea eſt. quia præſes præſu-
mitur remotus ob culpam Aſſeſſoris l. 2. infr.
quod quiſque iuris, quamobrem non debet ex
25 culpa, vel dolo ſuo Aſſeſſor commodum ſenti-
re l. ſiue hæreditaria infr. de negoc. geſt. & ſic
ceſſat ratio reddita in ſuperiore caſu, quia vbi
remouetur Præſes ob culpam Aſſeſſoris, ipſemet
videtur remoueri l. pen. in princ. infr. ſolut. ma-
trim. & ideo non fingitur ſeruire, & qui neque
26 verè, neque fictè operam præſtat, non debet
habere ſalarium l. ſalarium, infr. locati, verum
quia hæc ratio, iure optimo non probatur Hug.
Donel. in d. c. 2. verſ. ad hunc locum, quando-
quidem, vltra alias difficultates, quas patitur,
non eſt generalis ad caſus, in quibus reciperet
Præſes ſucceſſores ante tempus, non ob aliquam
culpam, ſed quia vellet Princeps eum maiore
dignitate decorare, vel ex alia cauſa, quæ non
ſupponeret defectum aliquem, neque in eo, ne-
que in ſuis officialibus, textus enim generaliter
loquitur. præterea Aſſeſſoris, & Præſidis culpæ
ſunt ſeparatæ, vt latè diſcurrit Forcatulus dicto
27 dialogo 62. num. 7. accedat etiam, quòd, in
dubio, non cenſetur quis, ob culpam, vel dolum
remotus, per regulam l. meritò ff. pro ſocio, &
l. quoties §. qui dolo ff. de probat. cum alijs ad-
28 ductis per Alciat. hic num. 14. vel igitur huius
deciſionis, vt potè, quæ iuris poſitiui eſt, non
poteſt. reddi certa ratio, arg. l. non omnium
de legibus; quod videtur ſentire Donel. quod-
que ſit veriſimile, quia Papinianus non dicit di-
uerſam eſſe rationem in eo, qui ante tempus ac-
cipit ſucceſſorem, ſed diuerſum in eo ſeruari,
quæcumque ſcilicet ſit ratio, vel ſi ratio diffe-
rentiæ poteſt reddi, aut eſt, quia, cum ſucceſ-
ſor extra tempus ſtatim mittatur, continuo poſ-
ſunt Aſſeſſores veteres nouo Præſidi operas ſuas
locare, quod non accidit, vbi Præſes moriatur,
non enim ſtatim alius ſubrogatur, vel quia ſi
Præſes remoueatur ob dolum, quoniam pœna
eum ſequitur, ita vt familia forte quoque, &
pecuniæ publicentur, non debet etiam, alia ca-
lamitas infligi, vt Aſſeſſoribus reſidui quoque
temporis ſalarium præſtet, ſi verò ex cauſa pu-
blica remoueatur, quod ſibi plerumque accidit
incommodè, & non ſine damno, non debet Aſ-
ſeſſoribus quæſtui eſſe, vel ratio eſt, vt conſide-
rat Forcat. in d. dialogo 62. num. 6. quia Præſes,
non alias Aſſeſſoribus videtur ſalarium promit-
29 tere, quàm ſi ipſe à Principe, vel ſenatu acci-
peret, ne ſuum ſibi officium ſit damnoſum l. vi-
delicet infr. ex quib. cauſ. maiores, æquum enim
non eſt, Præſidem ex proprio perſoluere ſalaria
pro eo tempore, quo nullum illorum vſum ha-
bet, nec Principem eodem tempore ſalaria duo-
bus præſidibus venienti ſcilicet, & recedenti de-
cet præſtare, nec confligari ſic oportet princi-
pis, aut Reipublicæ pecuniam l. vtilitas C. de
primipil. lib. 12. defuncto tamen Præſide, quod
nõ ita frequenter accidit quemadmodũ mutatio
in ſolatium defuncti magiſtratus illius hæredes
totius anni ſalarium capiunt arg. l. vlt. C. de in-
ſtit. propterea rationi conſentaneum eſt, vt pro
illo integro anno Aſſeſſoribus quoque, qui cum
alijs non fuerunt ſalarium præſtent, quemadmo-
30 dum enim mulier vidua tenet viri dignitatem
l. filij §. 1. ff. ad municip. & infra annum ab hę-
redibus viri debet ali, arg. l. à vobis ff. de ann.
legat. ita omnem defuncto Præſide, totius anni
31 ſalarium, dolorem leuabit, accedat etiam quod
Præſide, ex quacumque cauſa, remoto, Aſſeſſo-
res pro priuatis habentur l. cum principalis infr.
32 de reg. iur. illo autem mortuo non vtique cum
is qui deceſſerit, occupatus pro Republica viue-
re cenſetur per gloriam, arg. §. primi inſt. de
excuſat. tut.
33 Non obſtat igitur primum argumentum, ex
aduerſo allatum, quia multiplex eſt rationis di-
uerſitas inter caſum mortis, & caſum mutatio-
nis. Præſidis, vt mox oſtenſum eſt, præterea non
poteſt ab eadem ratione ſumi argumentum ad-
uerſus illius diſpoſitionem, cuius voluntatis au-
34 ctoritas rationis loco eſſe poteſt, non poteſt
enim moralis, & probabilis ratio legislatoris
auctoritati præualere arg. cap. ſuſceptum de re-
ſcriptis lib. 6. facit lex in teſtamento huius initij
prima ff. de cond. & demonſtrat. nec non tradi-
ta per Baldum ad l. omnes populi ſupr. de iuſt.
35 & iur. num. 65. facit etiam dictum Ariſto. lib.
5. ethicorarum c. 7. affirmantis, ius legitimum
ab initio, an hoc, vel illo modo ponatur nihil
referre, cum verò conſtitutum fuerit, tunc re-
ferre quale eſt illud: conſentire videtur tex. in l.
proſpexit infr. qui, & à quibus, docuimus etiam
nos ad l. primam C. de edendo num. 54. in fine.
Nec obſtat ſecundum, quia, vt viſum eſt ſupra,
diuerſa

Digitized by Google

diuerſa eſt ratio inter caſum mortis, & factum
36 Principis. & argumentum à ſimilibus petitum,
corruit vbi diuerſitatis ratio poſſit reddi, ſed
iam veniendum eſt ad interpretationem litteræ.

37 DIEM FVNCTO LEGATO CAESARIS, id
eſt mortuo Præſide l. pen. ſupr. de offic. præſid.
qui legatus in prouinciam à Cæſare mittebatur,
vt ſumma præeſſet poteſtate l. 1. ſupr. eod. tit. de
offic. præſid. vbi Coraſius, quæ autem ſit diffe-
rentia inter magiſtratus Prouinciales, qui om-
nes præſidis appellatione continentur, qui ſunt
prouinciales legati Cæſaris & alios prouinciam
regentes d. l. 1. rectè docet, & fusè Pancirol. in
ſuis commentarijs in notit. Imper. Orient. c. 98.
& 99. 100. quicquid comminiſcatur hic Bolog.
num. 8. videndus eſt etiam Cuiacius hic.

SALARIVM COMITIBVS RESIDVI TEM-
PORIS, QVOD A LEGATIS PRAESTITVM
EST DEBETVR hæc pars, quia diuerſis modis
legitur, varios recipit intellectus, qui omnes
facilè poſſunt defendi, ſed ſi hoc modo legatur,
ſecundum Pandectarum Florentinarum literam,
à qua non arbitror eſſe recedendum, ſalarium,
quod eſt præfinitum, & præſcriptum à legatis,
ita enim ſonat hoc verbum præſtitutum l. 1. ff. de
iur. deliberan. l. 1. in princ. de ſucceſſ. edict. &
legatus Cæſaris in prouinciam miſſus Aſſeſſori-
bus ſuis ſalarium præſtituebat ex fiſco, hoc eſt
ex pecunia publica illius prouinciæ ſoluendum
§. feſtinabis in auth. de mand. princ. docet Co-
raſ. hic, ſenſus eſt inquam, ſalarium, quod eſt
præfinitum à legato, debetur Aſſeſſoribus etiam
pro eo tempore reliqui anni, quod poſt mortem
Præſidis ſupereſt, & magis placet, vt verbum
præſtitutum, referatur ad ſalarium, quam ad
tempus; quia ignorabat legatus Cæſaris quanto
tempore eſſet futurus in prouincia, cum mora-
rentur Præſides in prouincijs, quantum Cæſari
libuiſſet, vt ex Dion. lib. 35. docet Pancir. in
commentarijs in noti. imper. orient. nec repro-
banda eſt hæc lectio, ex his, quæ dicit Forcat.
in d. dialogo 63. num. 5. quia non eſt veriſimile,
cum tempus, quo morarentur Præſides in pro-
uincijs, eſſet incertum, eos conduxiſſe Aſſeſſores,
niſi per annum, vel durante officio, vnde ſem-
per ſit, vt præſtitutum annuum ſalariũ integrum
38 deberetur, etiam ſi decedat Præſes in medio
anno, non autem vltra, naturale enim tempus
cuicumque magiſtratus in vrbe, erat vnius an-
ni, vt per Ant. Gou. ad l. eum, qui in fin. infr.
titu. proximo, ſed quia non erat commoda fre-
quens mutatio in prouincijs, non ſingulis annis
reuocabatur, ſed ad principis libitum, vnde mor-
tuo Præſide debebatur ſalarium reſidui tempo-
ris; hoc eſt anni cœpti, quod ſi velis, recedendo
à Pandectis Florentinis, legere ſalarium comiti-
bus reſidui temporis, quod legatis præſtitum eſt,
ſcilicet à principe, debetur, intelligas, Aſſeſſo-
ribus deberi ſalarium reſidui temporis, id eſt an-
ni, vt ſupra, quod legatis præſtitum eſt ſcilicet
à principe, qui legatum in prouinciam mitte-
bat; qui etiam eiuſdem legati ſui Aſſeſſoribus,
& comitibus ſalarium aſſignabat, vt ſentit Al-
ciat. lib. 4. diſpunctionum cap. 5. nec tergiuer-
ſatur Coraſ. hic, & ſenſus huius modi poteſt ac-
commodari; ſiue, præſtitum, legamus, ſiue, præ-
ſtitutum, ſiue, præſtandum, rectius tamen qua-
drat; ſi præſtitutum, vel præſtandum legamus,
ille autem tranſitus, de legato ad legatos, & ſic,
de ſingulari numero, ad pluralem, non eſt no-
uus, ſit etiam in l. vlt. C. de in ius vocand. Donel.
tamen ſuſpicatur, ne corrupta ſit litera; quia
ex, legato, factum ſit incuria ſcriptoris, lega-
tis, quod poſſibile eſt, & probabile, per ea, quæ
ipſe ſubtiliter conſiderat, ſed quia in ſenſu nulla
eſt differentia, de huius literæ emendatione non
laboro.

MODO SI NON POSTEA COMITES CVM
ALIIS EODEM TEMPORE FVERINT, hæc
eſt exceptio ab eo, quod dictum eſt, legato Cæ-
ſaris mortuo, ſalarium reſidui temporis comi-
tibus ſuis deberi, vt hoc ſcilicet, ita verum
ſit, niſi eodem tempore aliorum magiſtratuum
comites, & Aſſeſſores extitiſſent, tunc enim eo-
rum non intereſt, cum ſalarium aliunde recipi-
ant d. l. ſed addes in ſine, & cum non poſſint,
nec debeant duplici, eodem tempore, officio
fungi, rationi conſentaneum non eſt, vt duplex
habeant ſalarium; & fiſcus duplici ſalario præ-
ſtando prægrauetur l. vlt. C. eodem.

DIVERSVM IN EO SERVATVR, QVI
SVCCESSOREM ANTE TEMPVS ACCEPIT,
id eſt ante finitam adminiſtrationem, non dico
ob culpam, ſed ex quacunque cauſa, & licet va-
rij ſint intellectus ad hanc quoque particulam,
vt obſeruare eſt apud gloſ. & DD. hic; & præ-
ſertim apud Alciat. num. 24. cum ſeq. & apud
Bolog. num. 5. & 6. vbi vſque ad ſex refert in-
terpretationes, omiſſis alijs, quarum nullas iu-
re optimo reprobat Alciat. arbitror ego verba
39 illa, in eo, non niſi ad legatum Cæſaris poſſe
referri, ſalua ratione recti ſermonis, cuius ratio
habenda eſt l. Plautius ff. de aur. & argent. legat.
vt animaduertit etiam Alciat. hic, quaſi ſit ſen-
ſus, diuerſum ſeruatur in eo legato, qui ante
tempus accipit ſucceſſorem, quia, tali caſu eue-
niente, reſidui temporis ſalarium Aſſeſſoribus
non debetur, & ſic optimè aduerſatur principali
dicto, in prima parte, quicquid dicant DD. ra-
tio autem diuerſitatis conſiſtit in ijs, quæ dixi-
mus ſupra in caſus figuratione.

40 Nunc autem, prima, & ſecunda parte abſo-
luta, venio ad tertiam, & primum colligo ex
hoc tex. mortuo Præſide, ſalarium reſidui tem-
poris Aſſeſſoribus, et communitibus deberi.

Circa hanc concluſionem, quæ aperte colli-
gitur ex hoc textu, de pluribus contingit dubi-
tari, & propterea, pro exacta illius explicatio-
ne, duos propono diſcutiendos articulos.

Primus erit generalis, an hæc cõcluſio ſemper
procedat,

procedat; vbi caſus acedit ex parte illius, qui debet ſalarium, cuiuſmodi eſt legatus Cæſaris vita functus, de quo hic.

Secundus, an idem ſit, ſi caſus accidat ex parte illius, cui debetur ſalarium, vt puta quia aliquid, humanitus contigiſſet Aſſeſſori.

Circa primum, tres conſtituo inſpectiones.

Prima erit, an quod dicitur in hac concluſione de comitibus in ſolis Aſſeſſoribus procedat, vel in omnibus officialibus.

Secunda, an ſi famulus locauerit operas ſuas per annum, & Dominus ante annum moriatur, debeatur ei integri anni ſalarium.

Tertia, an mercennario, qui tempore aliquo aduerſa valetudine laborauit merces; conuenta integra debeatur.

Quarta, nunquid ſi ſcolaſticus conuenerit de dando mihi per annum, centum aureos, vt mecum conuiueret, & moriatur ſexto menſe, integra centum, mihi locanti operas in ſubminiſtrando victum, defuncto commenſali debeātur, vel pro eo tantum tempore, quo mecum vixit.

41 Quod attinet ad primum, ſunt contrariæ DD. ſententiæ, altera eſt Marc. Laud. quem refert Purpur. hic num. 222. exiſtimantis hanc concluſionem habere locum dumtaxat in Aſſeſſoribus, qui liberaliores operas locant, & virtutis, & prudentiæ præmium recipiunt, non autem in ſatellitibus, & apparitoribus cœteriſque officialibus; quibus vulgaris laboris dumtaxat, & mercennarij ſalarium, & merces debetur addu ctus eſt autem Laud. ad ita ſentiendum vnica ratione, quę eſt hæc.

42 Vbicumque ſalarium debetur ratione laboris tantum, & non in præmium induſtriæ, & ſcientiæ, huius modi lex locum non habet, ſed ſecundum laborem pecunia diuiſionem recipit l. ſeu §. 1. infr. de ann. legat. tradit Bart. ad l. 1. in §. diuus ff. de var. & extraord. cognit. ſed nuncijs, ſatellitibus, apparitoribus, & cœteris ſimilibus, ſalarium, & merces pro mercenario, & vulgari dumtaxat labore debetur, ergo huius modi officialibus non reſidui temporis ſalarium debetur, ſed pro eo tempore dumtaxat, quo præſes vixit cui operas præſtiterunt.

43 Accedat ſecundo, quòd lex debet reſtringi ad terminos tituli; ſub quo poſita eſt, vulgata l. Imperator ff. de in diem adiecti, ſed lex noſtra eſt poſita ſub titulo Aſſeſſorum, ergo ita debet intelligi, vt reſtringatur tantummodo ad Aſſeſſores.

Hoc tamen argumento non obſtante, in contrariam opinionem iuerunt communiter interpretes, vt videtur ſentire Bart. hic num. 1. in fin. tenet expreſse Angel. hic num. 1. Iaſon num. 32. & alij, quos refert, & ſequitur Purpur. hic num. 220. in fin. cum ſeq. eandem quoque opinionem firmant Curt. iun. num. 10. & Cagnol. num. 85. tenet etiam Coraſ. num. 2. nec non Dec. hic num. 12. in fin. ſuper gloſſ. in verbo, comitibus, & in conſ. 78. nec non in conſ. 108. & hæc poſterior ſententia eſt communis, & vera.

44 Quia lex generaliter loquens, debet generaliter intelligi l. 1. §. generaliter de legat. præſtand. ſed lex noſtra generaliter loquitur de comitibus; quorum appellatione veniunt, non modo Aſſeſſores, ſed alij etiam officiales, veluti præfecti, ſcribæ, quęſtores, & alij, id genus l. abeſſe ff. ex quib. cauſ. maior. l. diem functo ff. locati l. 1. §. ſed, & ſi comites ff. de var. & extraord. cognit. l. in comites ad l. Iul. repet. l. adminiſtratores §. eorum ff. de excuſ. tut. cum ſimilibus ergo debet generaliter intelligi, non modo de Aſſeſſoribus, ſed etiam de alijs officialibus.

Non obſtat primum contrarium, quia illa differentia, quæ fit inter pręmium virtutis, & mercedem vulgaris laboris; habet locum, quando moritur is, cui ſalarium debetur, ſecus autem vbi moritur is, qui ſalarium debet, vt hic, ita vt per eum, cui ſalarium debetur non ſtet, quominus ſeruiat, tunc enim nulla fit differentia inter mercedem operæ locatæ, & honorarium, quod debetur pro induſtria, & prudentia l. ſed addes in fine iuncta l. ſeq. infr. locati, & l. operas. ita declarant omnes hic.

Non obſtat ſecundum, quia ſatis eſt hanc legem facere ad rem ſecundum terminos tituli, quatenus includit etiam Aſſeſſores, habet tamen locum etiam in alijs comitibus propter vim verbi generalis, quod generaliter debet intelligi, vt rectè etiam ſentit Dec. hic.

45 Quod attinet ad ſecundā inſpectionem, omiſſa diſputatione, ſic, breuiter diſtinguendo, concludendum eſt. Aut famulus poſt mortem domini eodem anno locauit operas ſuas alteri, aut non, primo caſu integrum totius, non finiti anni, ſalarium, non debetur, vt ſentiunt communiter DD. per tex. noſtrum, & per d. l. ſed addes, in fin. infr. locat. nulla enim æquitatis ratio patitur, eum; pro vnica operæ pręſtatione, duplicem eodem tempore mercedem conſequi. ſecundo autem caſu pariter, cum communi ſententia, ſtatuendum eſt, integrum ſalarium deberi, propterea quòd in locatione, & conductione operæ, ſi caſus accidat in perſona conductoris, ita vt per locatorem non ſtet, quò minus pro integro tempore operā præſtet, integra merces locatori debetur d. l. ſed addes in fin. infra locati facit etiam tex. noſter. At in propoſito ſupponimus caſum accidiſſe in perſona domini conductoris, ita vt per famulum non ſteterit quo minus integri temporis operam cōuentam præſtiterit, igitur integra ei merces debetur ita Bart. ad l. ſi vno in § item cum quidam infra locat. tradunt DD. etiam hic, & in princ. Curt. iun. num. 7.

46 Quod attinet autem ad tertiam ſolitus ſum ego, tam publicè profitendo, quàm etiam de

iure

iure reſpondendo, quatenus quæritur. An, & quando mercenario, qui, tempore aliquo, aduerſa valetudine laborauit, merces conuenta vniuerſa debeatur, ſic diſtinguere. Aut circa hoc extat conſuetudo, aut non, ſi extat ſeruanda eſt l. exceptio vbi not. C. locat. Caroc. in tractat. locati, & conducti parte 1. in tit. de fam. & pediſſequis q. 8. num. 26. ſi non extat, aut eſt conductus mercenarius dietim, vel ſine temporis præfinitione, aut ad certum tempus, puta per annum, primo caſu, pro diebus, quibus fuit infirmus, ſalarium non debetur, & ita poteſt intelligi tex. in l. ſi vno §. item cum quidam ff. locat. vbi tradit Bald. expreſsè. Bart. ad §. Apum Inſt. de rerum diuiſ. num. 21. & ſequitur Caroc. in d. Tit. de famulis, & pediſſ. q. 10. num. 31. Secundo caſu, aut infirmitas fuit culpoſa, aut culpa vacauit; id quod medicorum iudicio poterit deiudicari, arg. l. ſeptimo menſe ff. de ſtat. homin. Si culpoſa ſalarium non debetur, vt rectè, ex Floriano, ad l. arboribus §. de illo de vſufruct. docet idem Caroc. in præallegato loco num. 28. & ante eum tradidit Aufred. in addit. ad deciſ. Capellæ Tholoſ. q. 300. num. 1. ſi verò culpa vacauit, arbitror rurſus diſtinguendum eſſe, nam aut aliquibus diebus mercenarius cõductus per annum fuit infirmus, ita vt domino non fuerit neceſſarium alium conducere, aut diuturno, puta, duorum, vel trium menſium morbo laborauit. primo caſu ſine dubio omnis debetur conuenta merces, & dies illi anno imputandi ſunt l. cum hæres Reipublicæ §. ſthicus ſi hæredi, verſ. ſed ſi quibuſdam diebus ff. de ſtatulliber. ſeruire enim nobis intelliguntur etiam ij, quos curamus ægrotos, qui cupientes nobis ſeruire, propter aduerſam valetudinem impediuntur, facit l. vltima §. penul. ff. ad leg. Rod. de iact. l. ſi addes §. cum quidam l. qui operas ff. locat. nec non l. poſt duas C. de Aduocat. diuer. iud. & ita intelligenda eſt opinio gloſ. ad l. arboribus § de illo in verbo ęgrotante, quam ſequutus eſt Laur. Siluan. teſtans ſecundum eam plures fuiſſe iudicatum conſ. 28. num. 2. & num. 23. Innoc. Io: Andr. & Barbat. ad c. 3. extra locat. vbi Imola communem dicit, cum alijs adductis per Aufred. ad Capel. Tholoſ. q. 269. num. 2. & in his terminis locum ſibi vendicat opinio Io: Vaudi lib. 1. Variarum quæſt. cap. 7. aduerſatur enim omni æquitati, vt ex afflictione corporis rei etiam familiaris affligatur l. ſi is, qui animo ff. de acquir. poſſ. l. iure ſuccurſum ff. de iur. dot. facit l. Diuus Marcus ff. de offic. Præſid ſecundo autem caſu, aut famulus non vult ſanus, & æque habilis per tantundem temporis operas pręſtare, & tunc non omnis illi cõuenta merces debetur, per tex. in l. ſi vno §. item cum quidam ff. locat. vbi Bart. num. 8. & ita vendicat ſibi locum eiuſdem Bart. opinio ad l. operę ff. de vſufruct. leg. Butrij Anchar. Imol. & aliorum ad c. propter ſterilitatem extra locat. Abb. ad c. 1. de clerico ægrot. vel debil. num. 6. Couari. variarum reſol. lib. 3. cap. 143. Alber. ad d. l. operæ, & ad d. l. arboribus §. de illo ff. de vſufr. tradunt etiam DD. hic, & in primis Iaſ. num. 48. Cagnol. num. 215. & Bolognet. num. 72. nec non Viui. lib. 1. com. opini. opini. 108. Aut idem famulus ſanus vult, & poteſt æque habilis damnum operæ non præſtitæ reſarcire, & tunc rurſus diſtinguendum eſt, ex ſententia Bart. ad d. §. item cum quidam nu. 8. aut famulus promiſit ſeruire, & operas certi temporis præſtare, vt puta præſentis anni, vel menſis Auguſti, vt dicit idem Bart. aut ſimpliciter promiſit ſeruire per annum, primo caſu non poteſt ſupplere operam alio anno, vel menſe. arg. l. vſufructus mihi in triennium ff. de vſufruct. legat. facit l. ſi non ſortem ff. de cond. indeb. ſecundo autem caſu, poteſt, vt per Bart. ad d. §. item cum quidam tradit etiam Bald. ad d. l. vlt. in fin. ſub num. 9. C. de condit. inſert. & alij adducti per Caroc. in d. tit. de famul. & pediſſ. q. 10. num. 29.

47 Subſequitur modo tertia inſpectio, in qua maior eſt difficultas, & ideo diutius inſiſtendum. Quæro ergo, an, vbi ſcolaſticus qui conuenit, vt mecũ conuiueret pro præſtatione annuæ certæ pecuniæ, ſi moriatur quinto, vel ſexto menſe, hæredes eius totius anni integram mercedem perſoluere debeant.

In hac iuris controuerſia ſunt contrariæ DD. ſententię. Altera eſt affirmatiua, quam tenet Bart. ad §. vltimum Inſt. de loc. & cond. num. 4. pro qua vnum, vel alterum poteſt afferri argumentum.

48 Primum videlicet, quia is, qui operas tantum locat, & is, qui locat rem, & operam, ſimul æquiparantur, gloſ. eſt in l. ſi vno §. item cum quidam, in verbo perſonis, verſ. cum autem quis, infr. locati, at vbi caſus accidit in perſona conducentis operas tantum, ita vt per locatorem non ſtet, quominus operas præſtet, & locationem impleat non nocet locatori, quia integra debetur merces, vt hic, & in d. l. ſed addes in fine, & in l. qui operas, infr. locati, ergo idem dicendum eſt, ſi ſcholaſticus moriatur, qui à me, recipiente eum pro annua mercede, operas ſimul, & rem conduxerat, integram ſcilicet mercedem annuam mihi deberi, ne caſus, qui accidit in perſona ſua, mihi noceat.

Secundo, vbicumque per locatorem non ſtat, quominus rei, vel operæ locatæ vſum pręſtet, integra ſemper merces debetur, vt hic, & in l. qui operas, & in l. ſed addes, in fine infr. locat. ita vt, ſi ſecuta ſit ſolutio, nec repetitioni ſit locus, d. l. qui operas in fin. & in l. vlt. C. de condic. ob cauſ. ſed in caſu, de quo agimus, per me, qui conuictorem, pro conuenta annua mercede, recepi, non ſtat, quo minus impleam locationẽ, debetur ergo merces totius anni mihi.

His tamen, & ſimilibus minime negocium facientibus,

uientibus, in contrariam ſententiã ierunt DD.
communiter, opinantes hæredes defuncti con-
uictoris ad integram mercedem non teneri, hanc
defendunt Dec. & Curt. Iun. vterque num. 7. Se-
baſt. Sap. num. 21. Alciat. licet diſtinguat num.
27. Cagnol. num. 104. cum ſeq. & poſt Mantuam,
Bolog. num. 27. & Petr. Calæſ. num. 52. & huic
opinioni, tanquam veriori, ſubſcribo. adducor
autem, ad ita ſentiendum, omiſſa ratione Decij,
quam iure optimo Bolog. & Calæſat. reprobant,
tribus, vel quatuor efficaciſſimis argumentis.
50 Primum autem, quia æquitas contractus bo-
næ fidei non patitur, vt qui victum non præſtitit,
illius mercedem, vel pretium exigat §. in bonæ
fidei Inſt. de actionibus l. bona fides infr. depo-
ſiti, ſed reliqua parte anni, poſt mortem conui-
ctoris, victum non præſtitit locator, in caſu, de
quo agimus, igitur æquitati repugnat, vt inte-
gram mercedem, vel pretium conſequatur.
51 Secundo, non debet illud admitti, per quod
quis locupletetur cum aliena iactura l. nam hoc
natura, infr. de condic. indeb. & l. iure naturæ
ff. de reg. iur. ſed ſi mortuo conuictori, integra
merces deberetur, locupletaretur, qui recepit
eum, cum aliena iactura, non eſt ergo feren-
dum, vt pro integro anno poſſit mercedem exi-
gere.
52 Tertio, & vltimo, vbicumque contingit rem
venditam, à venditore, ſine mora, & culpa em-
ptoris, non tradi, periculum eſt ipſius vendi-
toris, & precium præſtari non debet l. lectos,
infr. de peric. & commodo rei vend. ſed in caſu
noſtro contingit venditum victum non præſtari,
idque ſine culpa emptoris, nihil enim poteſt ei
imputari, quòd mortuus ſit arg. l. ſi quis domum
§. 1. infr. locati, igitur periculum eſt ipſius ven-
ditoris, & conſequenter precium, præſtari non
debet, & certè præſtatio victus eſt potius, quàm
locatio venditio quædam. vt mox manifeſtũ fiet.
53 Accedat etiam quarto, quòd tunc demum, in
caſu controuerſo, integram poſſet locator, mer-
cedem conſequi, quando actio locati vltra id,
quod locatoris intereſt, extenderetur. At non
niſi quatenus locatoris intereſt datur l. dominus
horreorum §. vlt. vbi Bart. infra locat. non po-
teſt ergo ea agi ad integram, & totius anni mer-
cedem, ſed tantummodo quantum intereſt lo-
catoris.
54 Nec obſtant contraria, & præſertim primum
argumentum, quia, præterquamquòd poſſet in
dubium reuocari æquiparatio inter locatorem
operæ tantum, & eum, qui rem, & operam lo-
cat, reſpondeo, ad mentem Bolog. hic num. 38.
negocium, de quo agimus, non eſſe locationem,
& conductionem, ſed potius emptionem, & ven-
ditionem, id quod fit manifeſtum ex eo, quia
illius rei locatio, quę vſu conſumitur, eſſe non
poteſt, ſed victus ita conſumitur, vt ad ſubmi-
niſtrantem illum non reuertatur, igitur illius
55 locatio, & conductio eſſe non poteſt, ſed quem-
admodum aurifex, qui conficit alicui annulos
ex proprio auro, dicitur illos vendere, non au-
tem aurum vendere, & operas locare §. item
quæritur Inſt. de locat. & conduc. ita quoque,
qui ſubminiſtrat victum, non dicitur eſculenta,
& poculenta vendere, & operas locare, ſed ſim-
56 pliciter victum vendere, ne multiplicentur en-
tia ſine neceſſitate, vel potius, vt ego, præter
57 Bolog. & alios, ſentio, hoc negocium duo ha-
bet capita, vnum ad victum, ad habitationem al-
terũ refertur, quatenus refertur ad habitationẽ,
eſt locatio, & conductio, & forte victus includit
emptionem, & venditionem eſculentorum, &
poculentorum, & locationem operæ, non enim
ex commeſtibilibus, & ſeruitijs, quæ præſtantur,
fit vna quædam ſpecies, quemadmodum contin-
git circa anulum, quandoquidem operæ, quæ
præſtantur, dum ſternuntur lecti, & mundatur
cubiculus, & ceteræ id genus, nihil commune
habent cum poculentis, & eſculentis, merces
igitur pro habitatione integri anni, & pro ope-
ris præſtandis debebitur, niſi alijs locentur, pre-
cium autem victus non præſtiti pro reſiduo tem-
pore non debebitur.
Nec obſtat ſecundum, quia procedit in mera
locatione, ſed negocium, de quo agimus, tal-
tem, quo ad eſculenta, & poculenta ad emptio-
nem, & venditionem refertur, vt ſupra declara-
rauimus, vnde æquitati non congruit, vt is, qui
pro annua mercede domeſticum conuictorem
recepit victus non præſtiti precium conſequatur,
& cum alterius iactura fiat locupletior.
58 Verum, vt plenè hæc materia, in gratiam pra-
xis, intelligatur, adhibenda eſt huiuſmodi di-
ſtinctio, aut is, qui domeſticum conuictorem
59 recipit, eſt Doctor, quem non decet, lucri cau-
ſa, hoc facere, arg. eorum, quæ habentur in Tit.
C. negoc. ne milit. lib. 12. facit l. 1. §. an, &
Philoſophi, & §. proinde infra de varijs, & ex-
traor. cognit. aut alius quilibet, qui, lucri cauſa
conuictores recipiendo, negocietur, ſi Doctor,
concludendum eſt indiſtinctè, præter pecuniam
conuentam pro rata temporis, nihil deberi, cum
in eo non ſit conſiderabile intereſſe lucri ceſſan-
tis, vt per Petrum Calæſat. hic num. 51. & 52.
ſi verò alius, aut is eſt, qui ſubminiſtrat de ſuo
alimenta, quo caſu vulgo dicitur, tenere à do-
zina, aut præſtat tantummodo habitationem, &
ſeruitia neceſſaria ad victum, quo caſu cubicu-
lum locare dicitur, ſeu conductitium habere,
quod nos appellamus, camera locanda, primo
caſu, rurſum diſtinguendum eſt, quia, aut con-
uictor, & commenſalis moritur ante annũ con-
uentum, aut recedit, ſi moritur, aut quæris an
reſidui temporis precium victus debeatur, & cõ-
cludo negatiuè per l. nam hoc natura de condic.
indebiti iuncta l. lectos ff. de peric. & com. rei
vend. aut quæris an teneatur ad mercedem ha-
bitationis, & operæ, pro reſiduo anno, & tunc,
aut ſublocauit habitationem, & operas, alte-

Digitized by Google

rum in locum illius recipiendo conuictorem, & non debetur merces, niſi pro eo tempore, quo vixit defunctus conuictor, vel vacuus fuit locus, l. ſed addes in fine infr. locati, facit etiam lex noſtra, ant non ſublocauit, & tunc integra habitationis. & operæ merces debetur per d. l. ſed addes in fin. & per l. qui operas infr. locati, & per l. noſtram, & in his terminis, poteſt procedere Portij opinio, vt ſentit etiam Alciat. hic num. 27. quòd ſi non moriatur conuictor, ſed recedat ante finitum annum conuentum, rurſus diſtinguendum eſt, quia, aut recedit cum cauſa, puta ob bellum, vel peſtilentiam, & non tenetur ad aliquid, quia caſus accidit, re vera, ex parte locatoris, habita ratione loci, quod, quando vſu venit, non tenetur conductor niſi pro tempore, quo vſus eſt re, vel opera; l. habitatores §. fin. cum gloſſ. l. item quæritur §. exercitor, & l. ex conducto §. 1. infr. locati, ſentit Io: Baptiſta Caccialup. hic q. 40. num. 53. Alex. in Apoſtil. ad Bald. in d. l. ſi vno §. item cum quidam, & in conſ. 44. vol. 1. Rip. in tractat. de peſte, in tit. de priuileg. contrac. cauſ. peſt. num. 18. tradit Portius in d. §. fin. Inſt. de locat. & conduc. facit lex ſi quis domum §. 1. & l. ſi quis fundum §. impetrator, & l. ſi vno §. item cum quidam infr. locat. Aut recedit omnino ſine cauſa, & tunc non modo tenetur ad mercedem operæ, & habitationis, ſed ad totale intereſſe l. dominus horreorum §. fin. infr. locati, aut loquimur de cubiculi locatore, qui habitationem præſtat, & ſeruitia ad victum neceſſaria, non autem victum. & tunc eodem modo eſt diſtinguendum, aut conductor cubiculi per annum, moritur ante tempus, vel recedit ſine cauſa, & hæredes illius, vel ipſemet reſpectiue tenetur ſoluere mercedem integri anni, & ſic reſidui temporis per d. l. ſed addes in fine ff. locati cum alijs adductis, niſi ſublocauerit, Aut recedit ex cauſa, puta peſtis, vel belli, vel quia d. domus à ſpiritibus immundis vexaretur, & tunc non teneretur ad aliquid, quia caſus accidit ex parte locatoris, vt ſupr. dicebamus, per tex. in l. ſi quis domum §. 1. ff. locati cum alijs ſupr. adductis.

Succedit modo ſecundus princeps articulus, circa quem conſtituendæ ſunt tres inſpectiones.

Prima erit, an ſalarium reſidui temporis debeatur etiam hæredibus ipſorum Præſidum, vel Aſſeſſorum, vel publicè profitentium, & ſimilibus, quibus honoraria debentur, ſi contingat eos mori ante annum.

Secunda, an publicus profeſſor, ſi antea moriatur, quàm aliqui ex ſuis auditoribus doctoris gradum aſſumant, promotionis emolumentum ad hæredes tranſmittat.

Tertia, an magiſtratus, vel publicus profeſſor iam electus, & paratus, ſi moriatur ante ingreſſum officij, eodem modo ſalarium ad hæredes tranſmittat, ac ſi exercere cœpiſſet.

60 Quod attinet ad primam inſpectionem, diſtrahuntur interpretes in diuerſas ſententias, aliqui enim opinantur minime quidem deberi hæredibus defuncti præſidis, vel Aſſeſſoris, vel publici profeſſoris reſidui temporis ſalarium, & hanc ſententiam probanit Bertrand. de Monte Fauent. qui fuit magnus iuriſta, & creatus Card. vt teſtatur Calcat. hic nu 83. ſecuti ſunt etiam Petr. Cyn. Iacob. Butrig. & Riccar. de Salic. quos refert Iaſ. hic num. 36. nec non Fulgoſ. hic num. 4. qui dicit opinionem hanc in puncto iuris veriorem eſſe, & ſeruari in praxi per Principes, & Reſpublicas, vt refert etiam Iaſ. num. 38. qui eandem ſequitur ſub num. 36. & eandem probant Curt. iun. nu. 35. Claud. de Seiſel. num. 9. videtur inclinare Iacob. Nig. num. 15. & Petr. Calæt. num. 91. cum ſeqq. tenuit Bald. ad c. 1. quis dicatur Dux, vel Marchio, circa finem, & pro hac opinione, plura afferuntur, & vſque ad 10. affert Calcatus ego verò eligam potiora.

Primum autem adducitur tex. in l. Seio ff. de ann. legat. qui poteſt hoc modo induci, ſi de quo minus videbatur ineſſe, & ineſt, ergo & de quo magis, ſed minus videbatur ineſſe, vt pro rata temporis, & laboris diuideretur merces, vbi caſus accidit in perſona debentis, quàm vbi accideret in perſona eius, cui debebatur, per l. ſed addes in fine, & per l. qui operas ff. locati, & tamen ineſt, quia, moriente eo, vel aliquibus ex illis. qui annuam mercedem pro opera debebant, ſecundum diuiſionem laboris, diuiditur pecunia d. l. Seio in princ. ergo multo magis deberet ineſſe, vt, ſi caſus contingat in perſona præſidis, cui pro labore, in exercenda iuriſdictione, ſalarium debetur, diuidatur ſalarium pro rata temporis, & laboris.

61 Secundo, mors ciuilis, & naturalis æquiparantur l. gallus §. & quid ſi tantum, infr. de lib. & poſthum. ſed ſtipendiarius, ſi capiatur ab hoſtibus, & conſequenter ciuiliter moriatur, ſtipendium integrum non conſequitur, ſed pro rata temporis, & laboris diuiditur l. 1. C. de re milit. lib. 12. ergo idem dicendum eſt, vbi quis, ante finitum officium, naturaliter moriatur.

62 Tertio, ad mentem Bart. adducitur tex. in l. vlt. C. de domeſtic. & protector. lib. 12. ita inducendo. Ius ſingulare habet in contrarium ius commune l. ius ſingulare ſupr. de legib. ſed iure ſingulari ſtatutum eſt in domeſticis, & protectoribus, ſi diem ſuum obierint, ante finitum officium, vt integrum illius officij habeant emolumentum, perinde ac ſi ſuperſtites permanſiſſent ad finem, vſque ad ſupremum, ergo in cæteris ius commune eſt in contrarium.

63 Quarto Bart. virtute, ſic ratiocinatur. quicquid pro opera debetur, cum debeatur ſub tacita
64 conditione, ſi opera præſtetur, cum opera futura non ſit in rerum natura. l. interdum, & l. ſi à colono infr. de verb. obligat. non debetur, ni-
65 ſi quatenus opera præſtetur, quandoquidem conditio nihil ponit in eſſe l. Meuius, & l. qui

hæredi

hæredi de condit. & demonſtrat. l. cedere diem de verb. ſignif. ſed quo ad reſiduum tempus poſt mortem, opera non eſt præſtita, & conſequenter conditio non eſt purificata, igitur, pro eo tempore, ſalarium mortui præſidis hæredes petere non poſſunt.

66 Quinto, ceſſante cauſa ceſſat effectus, l. adigere §. quamuis ff. de iur. patron. c. cum ceſſan-
67 te de appellat. & ceſſante labore ceſſat præmiũ, & ſalarium l. Titia, in princ. infr. ad municipalam. At, mortuo præſide, ceſſat cauſa, ob quam debetur ei ſalarium, ergo debet ceſſare etiam debitum ſalarij. Minor probatur, quia ſalarium debetur ob operam, & expenſas, quas facit, & ne officium ſuum ſibi ſit damnoſum, & vtraque cauſa ceſſat, vt latet neminem.

68 Quinto, quia, ſi, præſide defuncto, deberetur hæredibus illius ſalarium reſidui temporis, Princeps, vel Reſpub. pro eo tempore duplici ſalario grauaretur, ſed hoc non eſt admittendum, in gratiam priuatorum, cum lædat publicam vtilitatem, non enim ſic profligare oportet principis, vel Reip. pecuniam l. vtilitas C. de primipilo lib. 12. ergo nec illud, vnde hoc ſequitur.

69 Sexto, conuentio inter principem, vel Rempub. & Magiſtratum, niſi ſit locatio, & conductio, in qua, caſus, qui accidit in perſona locatoris, non nocet conductori l. ſi quis fundum §. Imperator l. ſi quis domum §. 1. & l. ſi vno §. item cum quidam infr. locati, eſt contractus innominatus, dò, vt facias, vel facio, vt des l. naturalis §. at cum dò, de præſcrip. verb. notat Bald. ad c. 1. quis dicatur dux, vel marchio. At, in contractu innominato, caſus impediens quo minus præſtetur, quod conuentum eſt ex vna parte, alteri non nocet l. ſi pecuniam infr. de condic. ob cauſam, ergo, in caſu noſtro, caſus mortis, impediens adminiſtrationis conuentam præſtationem, non debet nocere Principi, vel Reipub. & eſſe in cauſa, vt, pro non præſtita opera, ſalarium debeatur.

In contrariam tamen ſententiam iuerunt plerique ex interpretibus hic, & præſertim gloſſ. in verbo præſtitutum, Guid. de Suizza. Guiliel. de Cun. & Iacob. de Rauenna, quos refert Iaſon hic num. 36. Bart. num. 1. in fine, Alberic. num. 3. Bald. & Angel. vtrique num. 2. Caſtrenſ. & Rom. vtrique num. 4. Alex. num. 13. Bartholom. Soccin. num. 7. Dec. & Sebaſt. Sap. num. 17. Ioan. Baptiſta Caccialup. num. 22. Alciat. num. 26. Igneus num. 5. Purpur. num. 198. Cagnol. num. 88. Mantua num. 94. Bolog. num. 48. & Petr. Conſtal. hic in ſuis aduerſar. idem tenuit gloſſ. in l. ſi vno §. item cum quidam ff. locati, & in l. 1. §. diuus vbi etiam Bart. ff. de var. & extraord. cognit. idem Bart. in conſ. mihi 42. quod incipit quidam capitaneus num. 2. cum ſeq. Bart. & Angel. in l. vlt. C. de domeſticis, & protec. lib. 12. Saly. in l. ſed addes §. vltim. infr. locat. Ripa, alios adducens, in tractatu de peſte, in tit. de priuil. contractuum cauſa peſtis num. 115. Stef. Forcatulus in ſua Necyoman. ſiue de occulta iuriſprudentia dialog. 62. num. 7. ita vt hæc ſine controuerſia ſit communis, & recepta ſcribentium opinio, vt de communi teſtantur Iaſ. num. 36. & Bologn. num. 46. & pro hac opinione plura afferuntur, ego autem pro hac quoque parte eligam potiora.

Primum autem adducitur tex. in l. 1. §. diuus de var. & extraord. cognit. qui poteſt induci pluribus modis, & præſertim a minori, nam ſi, de quo minus videtur ineſſe, & ineſt, ergo, & de quo magis, iuribus vulgaribus, ſed minus videtur ineſſe, vt, mortuo aduocato, ante finitam cauſam, debeat habere ſalarium, quàm mortuo præſide ante finitum magiſtratuum, tum ratione dignitatis, tum ratione impenſarum, & tamen ineſt, quia debetur, d. §. diuus ergo multo magis debetur hæredibus mortui præſidis. Nec dicas illum textum ſolummodo prohibere repeti-
70 tionem præſtiti ſalarij, quia replico eius, quod non debeatur, repetitionem non prohiberi §. 1. Inſt. quib. mod. re contrahit oblig. & toto tit. ff. de condic. indeb. præterea ratio ibi reddita, quia per ipſum non ſteterat, quominus cauſam ageret, eſt generalis, ſiue præſtitum fuiſſet ſalarium, ſiue non, ſed loquitur de ſalario præſtito. quia plerumque ab initio ſalarium aduocatis præſtatur, vel pars illius, & licet plures ad hunc textum afferantur reſponſiones difficultatem tamen non tollunt, vt latè demonſtrat Bolog. hic num. 45. in fine, & 46. nam in materia penſionis, & ſalarij, non datur retentio, niſi quando datur repetitio, vt probatur in l. ſi vno §. item cum quidam, & in l. ſed addes §. ſi quis cum, infr. locat. eſt tex. in l. pen. iuncta l. fin. C. de condic. ob cauſam, & eſt etiam tex. omnium optimus in l. ſi quis domum §. 1. iuncta l. ſi quis fundum §. imperator ff. locati.

71 Secundo adducitur tex. in l. poſt duos C. de aduoc. diuerſ. iudici, ita inducendo; quicquid dicitur de fiſci aduocato, dicendum eſt de alijs magiſtratibus, & officialibus, quo ad ſalarij tranſmiſſionem, cum non poſſit aſſignari diuerſa ratio, omnes enim Reipub. & Principi ſeruiunt cum dignitate, ſed fiſci aduocatus, ſi moriatur, integrum illius anni ſalarium ad hæredes tranſmittit d. l. poſt duos, ergo idem dicendum eſt de præſidibus, & alijs magiſtratibus, nec dicendum eſt ſpeciale eſſe in fiſci aduocato, vt
72 dicit Fulgoſ. tum quòd fiſcus non intelligitur habere priuilegium, niſi illud ſit expreſſum l. item veniunt §. in priuatorum vbi glo ff. in verbo publica ff. de petit. hæreditat. tum quòd, vt vidimus in d. §. diuus, hoc etiam eſſet conceſſum aduocatis priuatorum per rationem generalem, quia per eos non ſtat quominus ſuſceptas cauſas agant, eſſet igitur abſurdum, quod conceſſum eſt aduocatis tam priuatorum, quàm

fiſci, non eſſe conceſſum etiam magiſtratibus, & alijs cum dignitate Reip. miniſtris.

73 Tertio, niſi mortuo Præſide deberetur hæredibus ipſius integri anni ſalarium, ſequeretur illud incommodum, vt afflicto adderetur afflictio, ſine aliqua damni compenſatione, nam hæredes præſidis, qui præſidem amiſiſſent, tenerentur ſoluere ſalarium Aſſeſſoribus, & alijs comitibus cum maximo ipſorum diſpendio, nec, pro tot impenſis, & incommodis, conſequerentur integrum illius anni ſalarium, ſed hoc eſt abſurdum, & non admittendum, cum ſit contra regulam l. ſecundum naturam infr. de reg. iur. & contra regulam l. diuus ff. de offic. præſid. l. pœna §. fin. ff. ad l. Pompeiam de parricid. l. tam dementi C. de Epiſcop. audien. ergo, & illud vnde hoc ſequitur.

Quarto adducitur tex. in l. matriculam C. de agentibus in reb. lib. 12. vbi ſi vnus ex præpoſitis ducentis viris, qui non poterant eſſe niſi 48. moriatur, fructus laborum ſuorum tranſmittit ad hęredes ex teſtamento, vel ab inteſtato, quod, cum ita ſit, poſſumus hoc pacto ratiocinari, ſi de quo minus videtur ineſſe, & ineſt, ergo, & de quo magis, ſed minus videtur ineſſe, vt moriente vno ex 48. viris, ſuorum laborum fructus tranſmittat ad hæredes, quàm, vt, moriente præſide, reſidui temporis ſalariũ ad illius ſucceſſores tranſmittatur, cum, non ob laborem, ſed etiam ob dignitatem, & ob expenſas factas debeatur, & tamen ineſt, d. l. matriculam, ergo multo magis debet ineſſe, vt ſalarium reſidui temporis hæredibus præſidis morientis debeatur. Nec dicatur cum Decio, quod dicitur in d. l. eſſe intelligendum de laborum fructibus iam quæſitis, quia, vt obſeruat etiam Bolog. hic, repugnat huic interpretationi tex. in illis verbis, & ita omnibus inter cæteros ſuperſtites potiantur ſolatijs, tanquam ſi viuus, qui hæc eadem diu ſperauerat, ſibi met vendicaſſet.

74 Quinto adducitur tex. in l. ſi quis in ſacris C. de prox. ſacr. ſcri. lib. 12. vbi habentes dignitatem proximatus, ſi moriatur ante completum proximitatis actum, pro reſiduo tempore, ſolatia ad hæredes tranſmittunt; conſtat igitur, quod debetur in dignitate conſtitutis, pro honorario, ſi ante finitam adminiſtrationem moriantur, pro reſiduo tempore, ad hæredes tranſmitti, ſed, in caſu noſtro, præſidibus, & in magiſtratu conſtitutis, honorarium debetur, ergo, ſi ante tempus finitæ adminiſtrationis moriantur, ad hæredes reſidui temporis ſalarium tranſmittunt. Nec dicatur cum Dec. illum quoque textum loqui de ſalario acquiſito, quia repugnat verbis eiuſdem legis: allegare autem cũ Fulgoſ.

75 ſpecialitatem eſt refugium miſerorum, vt dicebat gloſ. ad l. filium quem habentem C. fam. erciſ.

76 Sexto, & vltimo, omiſſis alijs leuioribus, adductis per Bolog. hic, qui vſque ad nouem rationes conficit pro hac parte, ad mentem Mantuæ, ſic argumentor. Beneficia ſunt latiſſime interpretanda l. beneficium ſupr. de conſtit. princi-

77 pum. at ſalarium, ſiue honorarium magiſtratuum, non eſt vilis, ſeruilium laborum, merces, ſed quoddam beneficium, & nobilis remuneratio laborum ſuſceptorum cum dignitate, ab exercentibus artes liberales arg. l. 1. §. 1. infr. ſi menſ. falſ. mod. dix. facit lex 1. C. de aduoc. diuerſ. iudic. & l. 1. §. 1. & §. ludi literarij, ibi. extra literas, & §. ad nutricia infr. de var. cognit. ergo debet in huiuſmodi honorarijs latiſſima fieri interpretatio, vt, moriente ſcilicet magiſtratu ante tempus, reſidui quoque temporis

78 ſalarium debeatur, præſertim, cum, in fauorabilibus, tempus cœptum habeatur pro completo, vt per gloſ. in princip. de vſucap. inſtit. in verſ. per triennium.

79 Non obſtant contraria, & præſertim primum argumentum, quia, omiſſis aliorum ſolutionibus, quas refert latè Bolog. hic num. 47. duobus modis reſpondeo: Primo, ad mentem DD. tex. illum ad rem non facere, quia legatum relictum in d. l. Seio erat diuiduum ſine dubio, vnde, cum deberetur pro adminiſtratione negocium plurium filiorum teſtatoris, certo certius eſt, non deberi pro rata illarum perſonarum, quarum negocia non adminiſtrabantur, & ſic, quatenus ceſſat cauſa, ob quam d. legatum annuum debetur, ſed pro rata perſonarum defunctarum decedentium in medio anno, quin integrum legatum, pro eo anno, debeatur, non excludit ille tex. & certè, pro eo anno, integrum deberi arbitror, cum caſus accidat in perſona debentis per d. l. ſed addes, in fin. & per l. noſtram, ſed rationi conſentaneum non eſt, vt d. legatum perpetuetur, in effectu, ille textus non excludit, quin, morientibus duabus filiabus, quarum negocia adminiſtrabantur, annus cęptus habeatur pro completo, ſed ſtatuit, legatum, pro alijs ſcilicet annis, extinctum eſſe, quod non facit contra nos, nam, ſecundum terminos quoque noſtros, finge vnum, & eundem eſſe poſſe duorum iudicum, eodem tempore, Aſſeſſorem, conducitur igitur à duobus pro biennio, & à quolibet habet 100. aureos annuos, ſexto menſe alter ex iudicibus, cui aſſidet, moritur, certè illius anni cępti ſalarium debetur integrum ab hæredibus defuncti, pro alio autem anno, nequaquam, vnde ille tex. conſentit cum materia noſtra. Præterea, & ſecundo, legatum, de quo ibi, erat conditionale, ſi voluerit negocijs filiorum teſtatoris interuenire, & propterea non debebatur, niſi in fine anni, cum conditio nihil ponat ineſſe l. cedere diem ff. de verb. ſignif. vbi autem debetur ſalarium in fine anni, ſi caſus accidat medio tempore, non niſi pro rata deberi admittimus, vt latius docebimus in fine articuli. Accedat etiam quod aliud eſt in vltimis voluntatibus, aliud in contractibus, per ea, quæ tradit Bart. ad d. §. diuus.

80 Nec

80 Nec obſtat ſecundum, non quia, vt dicunt interpretes ibi ſtipendium debeatur pro ſolo labore, quandoquidem ars militaris eſt liberalis, & in milite conſideratur, non ſolum labor ſeruilis, ſed prudentia, & experientia rei militaris, non minus quam in doctoribus, & magiſtratibus, dignitas, & ſcientia, ſed ideo non obſtat, quia ſupponit ſolummodo, militem captum ab hoſtibus, non reſtitui ad ſtipendia pro annis, quibus fuit apud hoſtes, quia, finito exercitio militari, vel officio per mortem ciuilem, ceſſat etiam ſtipendium, ſed non excludit ille tex. quin menſis cœptus, ſi præſtationes erant menſtruæ, habeatur pro finito, vel ſi præſtationes erant annuæ, annus cœptus pro completo habeatur, vt in caſu legis noſtræ, & hæc eſt vera ſolutio.

81 Nec obſtat tertium, quia in d. l. fin. C. de domeſtic. & protector. lib. 12. non erat ſpeciale, vt integrum anni cœpti ſalarium conſequerentur, ſed, vt conſequerentur totius temporis, nempe biennij ſalarium, etiam, ſi ante finitum annum primum, morerentur.

82 Nec obſtat quartum, non modo quia non tantum pro opera debetur ſalarium, de quo agimus, ſed etiam pro expenſis, & ex quodam beneficio, quo non indigni ſunt homines liberaliores, & in dignitate conſtituti, ſed etiam ex eo, quia, cum per præſidem mortuum non ſteterit, quominus operam circa officium iuriſdictionis præſtiterit, pro præſtita habetur iuris fictione, arg. l. iure ciuili ff. de reg. iur. vbi DD. facit d. l. 1. §. diuus, & d. l. qui operas cum ſimilibus.

83 Nec obſtat quintum, quia non ceſſat cauſa, cum opera fingatur præſtita, vt nuper dictum eſt, præterea non ceſſat omnis cauſa; quia expenſæ quam plurimæ fiũt in principio officij pro integro anno, præterea, non ſolum opera eſt cauſa honorarij, quemadmodum in locatione, & conductione, ſed dignitas, & meritum perſonæ, vt dictum eſt, ceſſante autem vna ex pluribus cauſis, non ceſſat effectus §. affinitatis inſtit. de nuptijs.

84 Nec facit negocium ſextum, quia, pro modico tempore, duplici honorario, Principem, vel Rempub. grauari expedit, vt merita adminiſtratorum eiuſdem Reipub. compenſentur, & remunerentur, ita enim alliciuntur homines, ad dicandas operas ſuas libẽtius Principum, vel Reipub. obſequijs, hinc non eſt nouum, duplici ſolutione ſalarij, Principem grauari hic, & in d. l. poſt duos §. 1. C. de aduocat. diuerſ. iudicio. & alijs in locis, præſertim quia ſi ærarium ſit exauſtum, poteſt alio modo conſulere indemnitati Princeps, vel Reſpub: vel quia per illum annum patiatur illum locum vacare, vel. ſi quis in ſacris C. de prox. ſacr. ſcri. vel quia ſubroget hæredes defuncti preſidis in illius locum.

85 Nec obſtat ſeptimum, primum, quia illud procedit vbi ex caſu, qui accidit, non ſequitur implementum, nec in totum, nec in parte, nec verè, nec fictè, quod non eſt in caſu noſtro. Præterea habet locum, vbi res, vel facta ſunt materialia, & certo precio, vel mercede æſtimabilia, ſecus in caſu noſtro, vbi doctrinæ, & prudentiæ opera præſtatur, quæ eſt inæſtimabilis, quo caſu ſat eſt voluiſſe, & per eum, qui operas præſtare debebat, non ſtetiſſe d. l. qui operas ff. locati.

86 Sed, vt, vno intuitu, poſſit intelligi, an, & quando transferatur ſalarium totius anni ad hęredes, mortuo officiali, vel publico profeſſore ante finitum tempus, vel alio quocunque, qui operas locauerit, altius repetendo materiam, adhibenda eſt hæc diſtinctio, aut dubitamus de ſalario, & mercede, quæ debetur pro locata opera ſeruili, vulgari, & mercenaria, aut de ſalario honorifico, quod honorarium, ſeu ſtipendium propriè dicitur, vt latè per Rip. in tractatu de peſte in tit. de priuileg. contract. cauſ. peſt. nu. 116. quodque propriè debetur pro liberaliori opera intellectus iuxta tradita per Surd. conſ. 42. num. 3. & per conſultiſſimum virum D. Io: Bapt. Coſt. Primarium, in Ticinenſi Gymnaſio Iuris ciuilis interpretem, in ſuo tract. de port. rata. q. mihi (ſecundum primam impreſſionem) 93. num. 11. primo caſu, aut moritur ante tempus locator, & non debetur merces, niſi pro tempore, quo opera fuit præſtita, arg. l. ſi vno §. item cum quidam, & l. cum in plures infr. locati; labor enim tempus, & pecunia, diuiſionem recipiunt d. l. Seio in princ. infra de ann. legat. vbi Barr. Surd. in d. conſ. 42. num. 10. & idem Coſta in eodẽ tract. de port. rat. q. 13. nu. 4. Aut moritur conductor, & tunc rurſum diſtinguendum eſt, quia, aut locator eaſdem operas locauit alteri, ita vt eandem mercedem acceperit, & hæredes mortui conductoris non tenentur, arg. eorum, quæ habentur hic, & in l. ſed addes in fine cum l. ſeq. infr. locati, aut non locauit alteri, & tenentur hæredes mortui conductoris ad integram mercedem d. l. ſed addes, in fine, & l. qui operas eod. tit. infr. locati. Secundo autem caſu, rurſum diſtinguendum eſt, quia aut moritur is, qui debet ſalarium, vel ſtipendium, aut is, cui debetur, ſi is qui ſalarium debet moritur, aut ille cui debebatur fuit. cum alijs, à quibus pro opera, quam defuncto præſtitiſſet. idem ſalarium accepit, & nihil debetur, niſi pro opera præſtita, & quamdiu fuit vacuus, aut non fuit cum alijs, & tunc integrum, reſidui temporis, ſalarium, vel ſtipendium debetur, vt hic, & in d. l. ſed addes in fine, vbi verò is moritur, cui honorarium debetur, aut non cœpit deberi, antequam moreretur, vel quia liceat penitere, vel quia recipiat conditionem, vel ob aliam ſimilem cauſam, & nihil debetur, arg. l. ſi pecuniam in princ. de condic. ob cauſam, iuncta declaratione Bart. ad l. 1. §. diuus ff. de var. & extraord. cognit. num. 13. faciunt tradita per Alciat. hic num. 28. aut

cœpit

cœpit deberi, antequam moreretur, & tunc, aut vnica eſt honorarij præſtatio, aut multiplex, ſi vnica, & pro certo facto, vt pura, quia promiſſi ſint centum aurei aduocato, pro defenſione cauſæ, & tunc, aut per eum, cui honorarium debetur, ſtetit, quo minus viuens rem perficeret, & illud non tranſmittit ad hæredes, aut non ſtetit, & integrum debetur d. l. 1. in §. diuus, ſi vero multiplex, quia ſit diuiſum honorarium in plures prçſtationes, aut plurium præſtationum vnica eſt obligatio, vt contingit in honorarijs interpretum, vnica eſt enim obligatio cuiuslibet anni honorarij, licet vnius anni ſalarium quoque, commoditatis ſoluentium gratia, ſit diſtributum, vt plurimum, in plures prçſtationes, vt in hoc Ticinenſi Gymnaſio, in quo, ſingulo Trimeſtre, Quarta ſtipendij pars ſoluitur, & tunc totum debetur, vt hic, vbi DD. communiter Bart. ad l. 1. in §. diuus num. 6. ff. de var. & extraord. cognit tradit Vincent. Caroc. in Tractat. locat. & conduct. part. 4. in tit. de remiſſ. merc. q. 8. num. 195. vbi plures adducit, copioſè tractans hanc materiam Surd. in ſuo conſ. 42. num. 3. & D. Io: Baptiſta Coſta in d. tractat. de portione rata q. 13. num. 1. qua in re liberaliter cum ſuis Interpratibus agunt Peruſini Gymnaſij noſtri moderatores, quos Sapientes ſtudij vulgo appellamus, qui, non modo ſemper hæredibus mortui profeſſoris ante finitum annum, totius anni integrum, quod cœperat deberi, ſtipendium præſtant, ſed quandoque hæredibus D. Petri Pauli Bartolini I. C. Interpratis Ordinarij, qui eo tempore, repentina morte cecidit, poſt ſchedas tranſmiſſas ad ſuos auditores, in quibus DD. loca præuidenda adnotauerat, ea nocte, quæ antecedebat diem, à quo ſtudia ipſa auſpicabantur, integrum illius anni ſtipendium, quod nondum cœperat deberi, hæredibus illius, liberaliter ſolui iuſſerunt, Aut eſt multiplex obligatio, vt puta quando honorarium eſt menſtruum, vel annuum, ſingulorum enim annorum, & menſium ſingulæ ſunt obligationes, & tunc ſolummodo illius præſtationis ſit translatio in hæredes, cuius tempus cœptum erat, & non finitum, cum is moreretur, cui debebatur, vt latius per Bart. ad d. l. 1. §. diuus num. 17. ſentit Bolog. hic num. 50. & Polydorus Ripa, olim Collega meus, in ſuis ſingularibus obſeruationibus, obſeruat. 371. num. 4. & 5. Vbi tamen ex Cagnolo hic, num. 180. & ex D. Io: Baptiſta Coſta in d. tract. de Port. rata q. 93. num. 3. dicit, in materia ſalarij, conſuetudinem Gymnaſij eſſe tenaciter attendendam, quæ tamen varia eſt. Bononiæ enim, & Peruſiæ totius anni ſalarium liberaliter defuncti Profeſſoris hæredibus perſoluitur, Ticini vero Quarterium, vt appellant, ſiue Trimeſtre cœptum, pro completo habetur, Piſis autem pro rata ſoluitur, ſed plerumque Sereniſſimorum Magnorum Ducum liberalitas, & munificentia, illiberalis conſuetudinis defectum ſupplet.

87 Quæritur etiam in d. obſeruat. 371. Polydor. Ripa ſub num. 7. quid ſi publicus profeſſor morbo afficiatur, vel recedat. & quidem inquit, ſi morbo afficiatur indiſtinctè totum conſequitur honorarium, ſi vero recedat, tunc demum totum conſequitur, quando, vel receſſus eſt neceſſarius, qualis eſt receſſus ex cauſa valetudinis, vel eſt voluntarius, ſed de ſuperiorum conſenſu, qui facit quemlibet in ſuo munere de abſente præſentem, ita Surd. in ſuo conſ. 42. in princ. vol. 1. & D. Coſta in præallegato loco num. 7. verſ. ſic in Doctore, ſentiunt, etiam DD. hic, & ita ſępe, in hoc Gymnaſio mecum obſeruatum fuit, cœterum etiam in hoc præualet conſuetudo, & ſuperiorum placitum, vt per eundem D. Polyd. in d. obſer. 371. in fin. verſ. ſed quamquam.

88 Succedit modo ſecundus princeps articulus. cauetur ſtatuto huius Ticinenſis vniuerſitatis, ſcholaſticos debere, ex pluribus collegis, publicè profitentibus, eum debere in promotorem accipere, cum doctoris gradum aſſumunt, cuius longiori tempore auditores extiterunt. Moritur aliquis iuris profeſſor, cuius aſſiduus auditor vult, poſt mortem illius, iuriſconſulti dignitate decorari, hęredes defuncti præceptoris petunt promotionis emolumentum, dubium eſt, an ſint audiendi.

In propoſita difficultate ſunt pugnantes DD. ſententiæ, altera eſt affirmatiua, quam tenuit Ia. Put. quem refert Alciat. hic num. 28. & hanc tenet etiam Sebaſt. Sapia hic num. 18. eandem adſcribens Chriſtopho. Port. ſit autem probabilis nęc opinio vno, vel altero argumento.

Primum videlicet quia, vbicumque ſalarium debetur, non ex ſolo labore materiali, & vulgari, ſed ob ſcientiam, & dignitatem, & ſic ob laborem liberaliorem, moriente ante tempus eo, cui ſalarium debetur, tranſmittit illud ad hæredes, vt per Bart. in d. l. 1. §. diuus ff. de var. & extraord. cognit. quem ſequuntur communiter DD, ſed in propoſito debetur ſalarium promotionis ob liberalem, & ingenuum laborem, ob dignitatem, ſcientiam, & induſtriam non vulgarem, ergo ad hæredes tranſmittitur per publicum profeſſorem morientem ante tempus.

Secundo adducitur tex. in l. poſt duos C. de aduoc. diuerſ. iudic. qui poteſt induci à proportione, hoc modo videlicet, ita ſe habet defunctus profeſſor ad promotionis emolumentum, de quo agimus, vt ſe habet aduocatus fiſci, qui cœpit officium exercere, & ſupremum diem clauſit, ad ſalarium illius anni, cum, præceptor quoque defunctus, cœperit munus, quod dirigitur ad conſecutionem emolumenti promotionis exercere, dum auditorem ſuum ius ciuile publicè docuit, ſed fiſci aduocatus tranſmittit ad hæredes illius anni ſalarium, ergo publicus quoque profeſſor defunctus debet futuræ promotionis emolumentum ad hæredes tranſmittere.

Contrarium

Contrarium tamen tenuit Francisc. Curt. Senior, quem pariter refert, & ſequitur Alciat. hic num. 28. & hanc arbitror veriorem eſſe.

Primum, quia, ſi ſalarium huiuſmodi Doctor defunctus, ad hæredes tranſmitteret, ſequeretur, vt ſcholaſticus, qui nihilominus alterum collegam illius ordinis aſſumere in promotorem tenetur, duplici onere grauaretur, ſed hoc eſt abſurdum per l. matriculam C. de agenti. in reb. l b. 12. ergo abſurdum eſt etiam illud vnde hoc ſequitur,

Secundo, quia tunc demum ſalarium hoc tranſmitteretur, quando cœpiſſet deberi in vita præceptoris defuncti, quemadmodum cœpit ſaltem ſalarium deberi publicum, ei, qui cœpit interpretari, vel Rempub. adminiſtrare, ſed, Doctore viuente, nunquam cœpit deberi hoc ſalarium, ergo non tranſmittitur ad hæredes. Minor probatur, quia antequam ſtatuat ab hoc collegio gradum doctoris aſſumere ſcholaſticus, non debetur ei ſalarium, hinc poteſt libere alibi, nimirum Piſis, Perusiæ, Patauij, vel Bononiæ I. C. creari.

Tertio, ſtatuta debent intelligi propriè, non fictè, vt per Alex. Aret. Iaſ. & alios in l. transigere C. de tranſac. vbi plura congerunt, ſed hæredes prædefuncti protectoris, non, niſi fictè, poſſunt eſſe promotores, quatenus ſcilicet repræſentant perſonam defuncti, per Auth. de iureiur. amori. præſtit. in princ. ergo non poteſt ad eos ſtatutum referri, quod de promotoris emolumento loquitur.

Non obſtat primum argumentum, ex aduerſo allatum, quia procedit vbi venit dies, quo cœpit deberi ſalarium, ſecus quando incertum erat, numquid deberetur ſalarium hoc, quod à deliberatione ſcholaſtici, numquid velit hic, vel alibi in I. C. numerum referri pendet; non enim nullæ ſunt partes l. eius, qui in prouinc. ff. ſi certum petatur.

Nec obſtat ſecundum, quia in d. quoque l. poſt duos, cœperat deberi ſalarium, cum aduocatus fiſci cœpiſſet agere, vt dicit tex.

Ego tamen componerem contrarias opiniones, hoc modo diſtinguendo, aut doctor, antequam moreretur, fuit electus in promotorem, & in priuatorum punctorum explicatione, quæ fit ex conſuetudine in hac ciuitate, interuenit, licet poſtea ante aſſumptionem gradus vita functus ſit, & tunc concluderem promotionis emolumentum ad hæredes tranſmitti, quia cœperit in vita deberi, & hoc modo procedunt argumenta pro opinione Put. & Sap. aut deceſſit antequam in promotorem eligeretur, & priuſquam deliberaret ſcholaſticus velle aſſumere doctoris gradum in hac ciuitate, & tunc concluderem cum poſteriore ſententia, per ea, quæ ad mentem Alciat. fuerunt ſupra allata.

89 Supereſt modo, vt tertium, & vltimum articulum diſcutiamus, in quo quidem duæ ſunt conſtituendæ inſpectiones.

Prima erit, numquid deſtinatus per electionem ad magiſtratum, qui cœpit etiam magiſtratum adminiſtrare, per vices gerentes, in caſu permiſſo, in §. ad hæc prohibemus, in auth. de collator. & alijs capitulis (contingit enim, in aliquibus caſibus, vt poſſit quis per ſubſtitutum officium exercere tangit Bart. in l. obſeruare, ſupr. de offic. Proconſ. in l. nemo eſt, qui neſciat, infr. de duobus reis in l. inter artifices infr. de ſoluti. in l. vnica §. ne autem C. de cadu. tollend. tractant plenè omnes ad l. nullus C. de decur. lib. 12. tangit etiam Bolog. hic nu. 53. verſ. ſubiunt hic) vtrum inquam is, qui cœpit per vices gerentem exercere, integrum ſalarium tranſmittat ad hæredes, perinde ac ſi cœpiſſet per ſe exercere.

Secunda autem erit inſpectio, numquid tranſmittat quando, neque per ſe, neque per alium cœpit adminiſtrare.

Quod attinet igitur ad primum caput, ſunt pugnantes DD. ſententiæ, prima eſt Romani, opinantis, contra Bart. præſidem, qui cœperit, iure permittente adminiſtrare, per vicem gerentem, non debere integrum conſequi ſalarium, cum officium non fuerit ingreſſus, & hanc opinionem defendit Iacob. Niger.

90 Primum autem adductus eſt ad ita tenendum Roman. per tex. in l. vlt. infr. de excuſat. tut. vbi ij, qui ſunt de collegio piſtorum, non excuſantur à tutela, ſi piſtrinum exerceant per ſubſtitutum, quod cum ita ſit, poſſumus hoc pacto ratiocinari, habentes priuilegium ex cauſa officij, tunc demum illo gaudent, cum officium exercent per ſemetipſos d. l. vlt. faciunt tradita per Bart. in l. 1. C. de Nauicul. lib. 11. At Præſides, & alij exercentes officia, habentia annexam dignitatem, & periciam, ex cauſa officij, eo gaudent priuilegio, vt integrum tranſmittant ad hæredes ſalarium, ſi ante finitum officium moriantur, vt hic, & in d. §. diuus, debent igitur tunc demum illo gaudere, cum per ſe cœperint adminiſtrare, & exercere, ſecus ſi per ſubſtitutum.

Secundo per tex. in l. 1. C. de primipil. lib. 12. hoc modo inducendo. Ius ſingulare habet in contrarium ius commune l. ius ſingulare ſupr. de legib. at iure ſingulari conſtitutum eſt in primipilo, vt integra illius dignitatis commoda ad hæredes tranſmittant, & ſi ingreſſus officium non ſit, igitur, de iure communi, in alijs officialibus, & adminiſtratoribus, contrarium ſeruatur.

Cæteri tamen omnes, excepto Rom. approbant Bart. concluſionem hic, & præſertim Alex. num. 22. Iaſ. num. 43. Sap. num. 24. Curt. Iun. num. 39. Purpur. hic num. 117. cum ſeq. vbi teſtatur de commun. Cæcialup. num. 62. q. 44. & num. 21. q. 8. Cagnol. num. 193. vbi refert, etiam Claud. Acquenſ. teſtantem de communi, & Curt. Seni. num. 8. idem tenet Dec. num. 19. & hanc puto

puro veriorem, ea potiſſimum ratione, omiſſis
alijs adductis per Cag. quæ tendunt ad proban-
dum ſuppoſitum concluſionis.
91 Quia, qui per alium facit, perinde eſt, in ca-
ſu à iure permiſſo, ac ſi per ſeipſum faceret l. ita
autem §. geſſiſſe ff. de adminiſt. tuto. ſed in pro-
poſito noſtro, Præſes incipit adminiſtrare per
alium, in caſu permiſſo d. §. ad hæc ſancimus
verſ. ad hęc prohibemus in auth. de collator.
& alijs, cap. gloſ. eſt in §. illud in auth. de admi-
niſtrat. ergo, ſi moriatur, antequam in prouin-
ciam veniat, integri anni ſalarium debet lucrari,
non ſecus ac ſi veniſſet, & per ſe adminiſtrare
cœpiſſet.
92 Nec obſtat primum contrarium, quia in d. l.
fin. ſubſtitutio fiebat ex voluntate, in caſu au-
tem noſtro fit ex neceſſitate, cum loci ſeruato-
res ſine cauſa fieri nequeant d. §. ad hæc in auth.
de collat. Præterea illud priuilegium ibi non
concedebatur ex cauſa impenſarum, vel digni-
tatis, ſed ob occupationem, in qua erant exiſten-
tes in collegio piſtorum, quamobrem, ceſſante
cauſa occupationis, quæ ſola erat ratio, ob quā
fuerat conceſſum priuilegium, non mirum ſi pri-
uilegium ceſſat, per l. adigere §. quamuis de
iur. patr. hic autem ceſſat vna ex pluribus cau-
ſis, ideo non ceſſat priuilegium §. affinitatis §.
ſocrum inſt. de nupt. Accedat etiam, quòd ibi
ceſſat priuilegium, quod continebat non ſolum
commodum priuilegiati, ſed detrimentum pu-
pillorum, vel adultorum indigentium tutoribus,
vel curatoribus, hic autem non ceſſat priuile-
gium, quód ſolummodo concernit commodum
priuilegiati, ſine alicuis damno.
93 Nec obſtat ſecundum quia, præterquamquòd
non poteſt ex aliqua illius legis parte colligi il-
lud eſſe ſpeciale in Primipilo, vt conſiderāt Alex.
& alij, quando etiam eſſet ſpeciale conſiſteret
ſingularitas in eo, quia primipilus tranſmittit
commodum ad hæredes, etiam ſi non cœpiſſet
adminiſtrare, neque per sè, neque per alium,
ſed vix, immo ne vix quidem poſſum mihi per-
ſuadere d. tex. procedere ante ingreſſum officij;
inquit enim tex. commoda primipilatus, poſt
adminiſtrationem incipiunt deberi. Accurſ. in-
telligit poſt adminiſtrationem finitam, ſubdit de-
inde. & ſi is, qui ea percipere debuit prius rebus
humanis eximatur, quàm ſcilicet perficiat ad-
miniſtrationem, non autem prius, quàm cœpe-
rit adminiſtrare, hæredibus petitio ſalua ſit, in-
tegri ſcilicet anni, & hoc modo intellectus ille
textus, nihil probat.
94 Quod attinet ad ſecundū caput, quando præ-
ſes, vel alius magiſtratus, nec per ſe, nec per aliū
cœpit adminiſtrare, ſunt pugnantes DD. ſenten-
tiæ, altera eſt negatiua, Præſidem qui ſe accin-
xit itineri, & impenſas fecit, ſi moriatur, ante in-
greſſum officij, nō poſſe ad hęredes ſalariū tranſ-
mittere, & hanc opinionem tenuit Bart. hic nu.
2. ſequitur Roma. num. 4. Alex. num. 24. in fi-
ne Iaſon num. 43. Dec. num. 20. licet ſaluet ra-
tiones Bart. hic Ioan. Baptiſt. Caccialup. num.
21. in 8. q. eandem tenuit Bald. ad c. 1. ad finem,
qui ſit Dux, vel Marchio Imol. ad c. propter ſte-
rilitatem in 13. col. cum ſeq. de locat. vbi hanc
dicit ſeruari in praxi, & hæc in ſumma eſt com-
munis, & recepta ſcribentium opinio, de qua
paſſim teſtantur DD. & præſertim Bolog. num.
32. verſ. ſed communiter, & nititur pluribus ar-
gumentis.
Primum autem, per tex. in l. ſi pecuniam infr.
de condic. ob cauſam, qui poteſt induci à ma-
iori hoc modo videlicet, ſi de quo magis vide-
tur ineſſe, & non ineſt, ergo nec de quo minus,
ſed magis videtur ineſſe, vt is, qui accepit pe-
cuniam, vt capuam proficiſceretur, deinde ve-
rò, paratus ad proficiſcendum, fuerit impedi-
tus conditione temporis, vel valetudinis, quo
minus proficiſceretur, poſſit retinere pecuniam
quam accepit, quàm vt magiſtratus prouincia-
lis, paratus àd proficiſcendum, ſi morte pre-
uenitur, poſſit ad hæredes integri anni ſalarium
95 tranſmittere, cum facilior ſemper ſit reten-
tio, quàm petitio l. ſi in ante de condit. indeb.
l. per retentionem vbi Bart. & l. 3. C. de fidei-
commiſſis Fulgoſ. conſ. 98. col. 6. & Benedict.
Capr. conſ. 19. quod incipit, & ſi circa, cum ſimi-
libus, & tamen non ineſt, quia is, qui pecuniam
accepit, vt Capuam proficiſceretur, niſi pro-
ficiſcatur, quantumuis paratus ad proficiſcen-
dum, tenetur pecuniam, quam accepit reſtitu-
ere d. l. ſi pecuniam, ergo multo minus poterunt
hæredes præſidis defuncti, anteaquam profici-
ſcatur, licet parati ad proficiſcendum, illius
anni ſalarium petere.
96 Secundo adducitur tex. in l. qui concubinam
§. vxori ff. de legat. tertio ex qua colligitur, ſi,
pro aliquo facto, vel opera annua, aliqua de-
beatur præſtatio, tunc demum deberi, & pro
eo tantum anno, quo cępit agere, vel operari,
ſed, in caſu noſtro, præſes defunctus, antequam
in prouinciam veniret, operari non cœpit, igi-
tur illius hæredibus, pro eo anno ſalarium non
debetur.
Tertio adducitur tex. in l. poſt duos C. de ad-
uoc. diuerſ. iudic. hoc modo inducendo, ceſſante
ratione, & cauſa, ceſſat etiam effectus, & diſpo-
ſitio l. adigere §. quamuis de iur. patron. ſed cau-
ſa ob quam debetur interdum ſalarium ei, qui
operam non perfecit, eſt, quia operari cœpit, vt
patet ex d. l. poſt duos ex quo hoc idem officium
peragere cœpit, quæ cauſa ceſſat in propoſito,
cum ſupponamus, defunctum præſidem, ante-
quam officium ſit ingreſſus per exercitium, igi-
tur debet ceſſare etiam effectus conſecutionis
ſalarij.
97 Quarto, & nouiſſime, adminiſtratores, non
niſi ex quo in prouinciam ipſam acceſſerint,
illius accipere Reipub. emolumentam debent,
tex. eſt in §. illud in auth. de adminiſtrat. ſed ad-
miniſtrator,

miniſtrator, de quo agimus, vtcumque paratus ad proficiſcendum, in prouinciam tamen non venit, igitur non debet aliquod illius prouinciæ ſibi creditæ emolumentum habere, quod ad hæredes tranſmittat.

His tamen, & ſimilibus minimè negocium facientibus, non defuerunt quam plurimi, qui in contrariam iuerunt ſententiam; opinantes etiam ei, qui non cæpit officium exercere, parauit ſe tamen ad illud, nec fuit in aliqua mora, deberi illius anni integrum ſalarium, hanc autem tenuit Bart. parum ſibi conſtans, ſi repetitio huius legis eſt ſua, quod negant quamplurimi, tenuit inquam in contrarium in d. l. 1. §. diuus, & in d. l. poſt duos C. de aduoc. diuerſ. iudic. quem ſequuntur hic Iacob. Niger num. 41. Sebaſt. Sapia num. 24. Curt. Iunior num. 39. cum ſeq. Purpur. num. 216. cum ſeq. Cagn. num. 200. cum ſeq. qui dicit eandem opinionem tenere Claud. Aquenſ. ſequitur etiam Bolog. num. 52. verſ. & tenendo, & hæc quoque ſententia pluribus nititur argumentis.

98 Primum autem, quia vbicumque eſt eadem ratio, ibi debet etiam fieri eadem iuris diſpoſitio l. à Titio ff. de furt. ſed ratio, ob quam factum eſt, vt qui cœpit adminiſtrare, & non perfecit, morte præuentus, integrum illius anni ſalarium tranſmitteret ad hæredes, fuit, quia per eum non ſtetit, vt habetur expreſſe in d. §. diuus faciunt d. l. ſed addes §. vlt. & d. l. qui operas ff. locati, quæ ratio viget etiam in eo, qui mortuus eſt antequam cœperit adminiſtrare, cum per eum non ſteterit, iam enim ſe præparauerat, igitur in eo debet fieri eadem iuris diſpoſitio, vt integrum illius anni ſalarium ad hæredes tranſmittat.

99 Secundo, quia vbicumque aliquis eſt in aliqua dignitate conſtitutus, illicò, codicillis præſtitis, nanciſcitur commoda illius dignitatis, hinc ſtatim, atque filius familias adeptus eſt ſummam patriciatus dignitatem, vel epiſcopatum liberatur à patria poteſtate, & antequam cœperit adminiſtrare §. filius famil. Inſt. quib. mod. ius patr. poteſt. diſſol. Auth. ſed epiſcopalis C. de epiſc. & cler. ſed Præſes, antequam in prouinciam veniat, ſecuta electione, & præſtitis codicillis, eſt in dignitate conſtitutus, cuius effectus eſt ſalarij conſequutio, igitur, ſi poſt adeptam dignitatem, dum ſe itineri accingeret, moriatur, debet illius dignitatis commoda, tanquam ius quoddam quæſitum, ad hæredes tranſmittere, Nec tollitur argum. per diſtinctionem inter dignitates magnas, & paruas, quia non probatur, niſi diuerſitas facti, Accedat etiam, quod Præſidatus videtur ex magnis dignitatibus, arg. l. 1. ſupr. de offic. præſid. Nec Decij reſponſio tollit difficultatem, quia electio, non ſolum acquirit ius, quantum ad hoc, quia electio non poſſit reuocari, ſed etiam quantum ad alia extrinſeca, cum inducat liberationem à patria poteſtate, in qua conſiſtit effectus poſitiuus, qui egreditur limites irreuocabilitatis.

100 Tertio, idem iudicium, ſit de via ad actum, quod de actu ipſo l. abeſſe §. quamuis prouinciam non exceſſerit, & l. ſi vni §. tam diu, ex quib. cauſ. maior. l. pen. ff. de mil. teſtam. ſed Præſes, ſi fuiſſet actu in officio, tranſmiſiſſet vniuerſum illius ſalarium ad hæredes, vt hic, & in d. l. ſed addes in fin. ergo eodem modo debet tranſmittere, vbicunque poſt electionem eſt paratus, & in via ad actum, vt in caſu noſtro.

101 Non obſtant nunc contraria, & præſertim primum argumentum d. l. ſi pecuniam, non modo, quia ibi pecunia dabatur pro ſola profectione, & ſic pro labore materiali, non autem pro dignitate, induſtria, & expenſis, vnde non mirum, ſi non ſequuta opera, & profectione, pecunia accepta reſtituitur; prætereà quatenus data ſit pro expenſis, & expenſæ factæ ſunt, dum ille profecturus pararet ſe ad iter, debet conſeruari indemnis, ſed etiam quia, ſi rectè perpendatur ille tex. poteſt retorqueri, inquit enim. ſi pecuniam ideo acceperis, vt Capuam eas, deinde parato tibi ad proficiſcendum, conditio temporis, vel valetudinis, & ſic caſus fortuitus, impedimento fuerit, quo minus proficiſcereris, an condici poſſit videamus, cauſa ſcilicet non ſequuta, & cum per te non ſteterit, poteſt dici repetitionem ceſſare, eodem ergo modo, in caſu noſtro, cum per defunctum, ante ingreſſum officij, non ſteterit, debet tranſmittere ad hæredes ſalarium, hoc enim non erit dictum pro ratione dubitandi, nam dum ſubdit, ſed cum liceret pœnitere, ponit caſum diuerſum in iure, & in facto. primus caſus eſt, quando pecunia eſt data ad hoc, vt quis proficiſcatur, & ſumus in caſu, vbi eum, qui dedit pecuniam, non poteſt pœnitere, quia, & tempus proficiſcendi venerit, & ſine culpa illius, qui proficiſci debebat, natum ſit impedimentum, tunc enim, ratione expreſſa in tex. ceſſat repetitio, ſed, quando ſumus in caſu, vbi liceat vtrumque pœnitere, quando ſcilicet tempus proficiſcendi adhuc non venit, & tunc, ſi res eſt integra, ita, vt non interſit illius, qui accepit pecuniam, ſi non proficiſcatur, eſt locus repetitioni, ſin minus debet ſaltem conſeruari indemnis, vt dicitur in tex. aut ergo nihil facit, aut in contrarium retorquetur.

102 Non obſtat ſecundum, quia in d. quoque l. qui concubinam in §. vxori. quod mulieri dabatur, propter ſolam materialem cohabitationem, non propter induſtriam, dignitatem, vel expenſas præſtabatur, in quibus caſibus, ſufficit, ſaltem fictè, adimpleuiſſe, in caſu enim noſtro Præſes, qui non cœpit adminiſtrare, fingitur cœpiſſe cum ſupponamus diem adminiſtrationis veniſſe, eumdemque Præſidem ſe itineri accinxiſſe, & præparaſſe. Prætereà, ibi ponitur contingentia facti.

103 Non obſtat tertium de d. l. poſt duos, quia

Digitized by Google

illa verba, ex quo, & c. non ſunt redditiua rationis, ſed deſignant caput anni, pro quo integrum
debetur ſalarium, vt ſentit Bologn. hic, præterea, etiam in caſu noſtro, dicitur cœpiſſe, qui
104 præparauit ſe: præparatoria enim ad aliquid,
dicuntur quoddam illius principium, ſaltem fictè, quod non debet excludi, in hac materia fa-
uorabili, arg. l. cum quidam de lib. & poſth. cap.
hodie de reg. iur.
105 Non obſtat quartum, de d. Auth. de adminiſtrat. in §. illud; quia ille tex. loquitur de alijs
emolumentis, non de ſalario, nam vt dicit Bolog. emolumentum datur à prouincialibus, pro-
pter commoditatem victus. In ſumma iura, quę
faciunt mentionem de principio operæ, vel eo
modo loquuntur, quia ita caſus accidit, vt cœptum fuerit adminiſtrare, vel ita intelligenda
ſunt, vt procedant in eo tantum, quod debetur
pro labore materiali, aut debent ita intelligi, vt
excludant caſum vbi cœptum non ſit, vel ob culpam, vel quia non venerit dies adminiſtrationis.
106 Si quis tamen velit, in hac materia, contrarias conciliare opiniones, diſtinguat hoc modo,
aut loquimur de emolumentis, quæ debentur ratione vnius, & ſolius dignitatis, vt ſunt liberatio à patria poteſtate, immunitates, tituli, &
ſimilia. & intelliguntur acquiſita ſtatim ſecuta
electione d. §. filiusfam. ead. Auth. ſed Epiſcopalis, aut de emolumentis, quæ debentur ratione impenſarum, & honeſtæ occupationis, conſiſtentis in exercitio illius officij, & tunc, aut
præceſſit mortem tantummodo electio, & nihil
debetur per locum à ceſſante cauſa, iuxta l. adigere in §. quamuis ff. de iur. patr. & cap. cum
ceſſante de appellat. aut præceſſit electio, & pręparatio, non ſine incommodo, & impenſa, &
tunc aut, ante mortem, non venit tempus officij, & ſatis eſt, eo caſu, vt conſeruetur indemnis, arg. d. l. ſi pecuniam. aut venit dies, & tunc,
aut ſeparatim habet aliquod emolumentum pro
viatico, & pro impenſis, & pro incommodis itineris, & tunc non niſi illud tranſmittit ad hæredes, quia ſpecialis prouiſio derogat generali beneficio l. in toto de reg. iur. & l. ſanctio legum
C. de pœnis, aut nihil habet ratione viatici, &
tranſmittit illius anni integrum ſalarium ad hęredes, & ita poteſt intelligi Bart. in d. l. 3. in §.
diuus ff. de varijs, & extraord. cognit. & in l.
poſt duos C. de Aduoc. diuer. Iud. quem ſequuntur hic Niger, Sapia, Curt. Iun. Cagnol. &
alij ſupra adducti pro poſteriore ſententia.
107 Quinto, colligo ex hoc tex. vna cum Fulgoſ.
Dec. Alex. & alijs. morte præſidis eiuſdem pręſidis officium finiri, id quod veriſſimum eſt,
108 tùm quòd mors omnia ſoluit §. deinceps Auth.
109 de nuptijs, tum quòd in ijs, in quibus eſt electa
induſtria perſonę, non datur tranſitus de perſona
ad perſonam l. vnica §. ne autem C. de cadu. tollend. l. inter artifices infr. de ſolut. c. vlt. §. t. de
officio, & poteſt. iud. del. g. præterea, etiam vbi
dignitas, & magiſtratus non eſſet perſonalis, ſæpenumero contingeret, vt hæręs in officio non
110 poſſet ſuccedere, vel quia, fœmina, quę arcetur à muneribus publicis l. fœminæ ff. de reg.
iur. vel quia eſſet furioſus, vel impubes, qui
eodem modo eſſet incapax. l. cum prętor de iudicijs, vel propter incertitudinem electionis,
quia eſſent plures, & omnes capaces arg. l. cuius bonis in fin. infr. de cur. furio. dandis, veriſſima eſt igitur concluſio; contingit tamen, illius occaſione, de aliquibus dubitari, propterea
duos propono diſcutiendos articulos.
111 Primus erit, an morte Pręſidis, ſit finitum
etiam officium Aſſeſſoris.
Secundus an, ſi filius, vel hęres defuncti prę-
ſidis, ſubſtituatur in officio, Aſſeſſores, & comites illi aſſiſtere teneantur, pro reſiduo tempore, vt ſalarium conſequantur.
Quod attinet ad primum ſunt contrarię DD.
opiniones, altera eſt negatiua, quam tenuit
Dec. hic num. 2. Iacobus Niger num. 18. in fine, & Io: Bolog. num. 25.
Primum, quia, ſi per mortem Pręſidis eſſet
finitum officium Aſſeſſoris, fruſtra dubitaretur,
an Aſſeſſor poſſet alteri locare operas ſuas, cum
in fine officij vnumquemque ab omni obligatione liberari certo certius ſit, ſed de hoc dubitatur, hic, ergo datur intelligi, non eſſe finitum officium.
112 Secundo, quicquid dicitur de locatione, &
conductione; dicendum eſt etiam de negocio,
quod geritur inter Pręſidem, & Aſſeſſorem l. Med
addes. in fi. iuncta l. ſeq. infr. locati, ſed locatio operę, per mortem conductoris non finitur.
§. fin. inſt. de locat. & conduc. l. diem C. locati
hinc mortuo domino famuli, qui operas, per annum, locauit, non finitur, ſi moriatur ſcilicet
ante annum, ergo eodem modo, nec mortuo
Præſide, qui vicem obtinet conductoris, intelligitur finitum Aſſeſſoris officium.
113 Tertio, & vltimo, ex diuerſis non fit illatio
l. Papianus exuli ff. de minor. l. naturaliter §. nihil commune ff. de acquir. poſſeſs. ſed officium
magiſtratus, ſine dubio, eſt diuerſum, & ſeparatum ab officio Aſſeſſorum, quemadmodum ſeparati ſunt tituli, in quibus ſcilicet agitur de
magiſtratibus, à titulo noſtro, ergo ab officio
Pręſidis, & eius fine, non poſſumus inferre ad
finem officij Aſſeſſoris.
In contrariam tamen opinionem iuerunt plerique, opinantes Præſidis morte, Aſſeſſoris quoque officium finiri, hanc enim opinionem tenuit
Bart. hic num. 6. Fulgoſ. num. t. Caſtrenſ. num.
6. Alex. nu. 2. & 3. vbi eandem opinionem aſcribit Bald. in antiqua lectura, vt ipſe loquitur ſequitur Iaſ. nu. 21. Io: Bapt. Caccialup. q. 12. &
13. Petr. Calæfat. num. 25. & hanc magis communem dicit Bolog. hic num. 24. pro qua plura
poſſunt afferri.

114 Primum autem, quia, niſi mortuo Præſide
Aſſeſſorum quoque officium eſſet finitum, non
poſſent Aſſeſſores alteri operas locare ſuas, nam
aut recederent à primo officio, quod, ex poſt fa-
cto, ratione conuentionis eſt neceſſarium l. ſi-
cut initio C. de act. & oblig. aut duplici funge-
rentur Aſſeſſoris officio contra l. vlt. C.eod. ſed
poſſunt locare, vt patet in tex. noſtro ergo Aſ-
ſeſſoris officium eſt finitum.
115 Secundo, quia, finito officio principali, ne-
ceſſe eſt, vt acceſſorium quoque officium finia-
tur, cum acceſſorium ſequatur naturam ſui prin-
cipalis l. cum principalis ff. de reg. iur. &, prin-
cipali remoto, non ſubſiſtat l. vlt. C. de non nu-
mer. pecun. l. vlt. C. de conſtit. pecun. §. liberis
inſt. de pupill. ſubſtit. l. non dubium C. de leg.
l. cum lex C. de fideicom. l. 1. & 2. ff. de pecul.
legat. c. interdictos extr. de fide inſtrum. c. ac-
116 ceſſorium ff. de reg. iur. lib. 6. cum ſimil. ſed
officium Aſſeſſoris eſt acceſſorium ad officium
præſidis, cui famulatur, & ancillatur, vt vidi-
mus in animaduerſionibus ſupra in Rub. & pro-
batur in toto hoc tit. & C.eod. igitur finito Præ-
ſidis officio, per mortem illius, intelligitur etiam
finitum officium aſſeſſoris.
117 Tertio quia, ceſſante altero ex correlatiuis,
ceſſat, & alterum, cum ſint ſimul natura, do-
cet Ariſt. in prædicam capite 3. & colligitur ex
l. vlt. ff. de acceptilationibus ex l. vlt. in princ.
ff. de indi. viduit. tollend. ex l. 1. C. de cupreſſis
118 lib. 12. ſed, per mortem Præſidis ceſſat illius
officium, ad quod refertur, tamquam correla-
tiuum, officium Aſſeſſoris, ergo eiuſdem quo-
que Aſſeſſoris officium ceſſare debet, nec dica-
tur, magiſtratum, & Aſſeſſorem non eſſe cor-
relatiua, quia non dicantur ad conuertentiam,
vt requirit Ariſt. in d. c. 3. quia ſi conuenienter
fiat aſſignatio, ſecundum eiuſdem Philoſophi
theoriam, dabitur etiam inter huiuſmodi ter-
minos conuerſio; Aſſeſſor enim, non eſt ſimpli-
citer iudicis, vel magiſtratus Aſſeſſor, ſed aſſeſ-
ſorati iudicis Aſſeſſor.
119 Non obſtat primum contrarium, quia fal-
ſum eſt, in tex. noſtro dubitari, an Aſſeſſor, mor-
tuo Præſide, poſſit operas ſuas alteri locare, hoc
enim ponitur pro conſtanti, tamquam id, quod
omni careat dubitatione; Principis enim deci-
ſio, vt plurimum, eſt ſuper caſu dubitabili, non
autem omne id, quod legibus comprehenſum
eſt, etiam incidenter.
120 Non obſtat ſecundum, quia reſpondeo, æqui-
parationem, de qua in d. l. ſed addes, in fine,
non procedere in ijs, in quibus eſt diuerſa ratio,
vt in propoſito, hæres enim conductoris, repræ-
ſentat conductorem, at propterea, conductore
mortuo, obligatio non diſſoluitur, ſed hæres Ti-
tij Præſidis, Titium repræſentat, non Præſidem,
vnde ſine Præſide non poteſt dari præſidis Aſſeſ-
ſor, cum correlatiua ſint ſimul natura, vt poſt
Ariſt. in d. c. de relati, probat tex. in l. vlt. C. de
indic. vidui. toll. l. vlt. ff. de acceptilat. cum ſi-
milib. præterea non eſt forte tutum, morte con-
ductoris, non finiri locationem operæ; iura enim
in contrarium adducta poſsunt intelligi de loca-
tione rei, vbi enim fit locatio operæ videtur pa-
121 riter fieri à locatore electio perſonæ, intereſt
enim etiam locatoris, potius operas ſuas loca-
re vni, quàm alteri; cum vnus ſit moroſior al-
tero, & propterea vix eſt etiam, vt famulus, qui
tenetur ſeruire per annum domino, eodem do-
mino moriente, ante annum, cogatur ſeruire,
pro reſiduo tempore, hæredibus, ſi, contentus
ſalario pro rata temporis, velit diſcedere.
122 Non obſtat tertium, quia ex diuerſis non fit
illatio, quando ſunt diuerſa diſperata, ſecus
quando ſunt connexa, & correlatiua, quemad-
modum magiſtratus, & Aſſeſſor, qui habent ſe
ad inuicem, tamquam principale, & acceſſorium.
123 Succedit modo ſecunda dubitatio, in qua,
eodem modo, ſunt contrariæ DD. ſententiæ qua-
rum altera eſt exiſtimantium, Aſſeſsores morte
Præſidis liberatos eſse ab omni obligatione, &
propterea non teneri filio, vel hæredi, ſucceden-
ti in officium operas præſtare, hanc enim firma-
uit Alex. num. 3. hic cum quo tranſit Iaſ. num.
27. & Caccialup. 24. & alij fere omnes, adducti
pro communi opinione, in præcedenti articulo,
ea adducti ratione.
Quia ſi Aſeſſores tenerētur hæredibus defun-
cti Præſidis eaſdem operas, quas defuncto de-
bebant præſtare, non diceretur morte eiuſdem
præſidis finitum officium Aſſeſſorum, ſed hoc eſt
falſum, vt vidimus in præcedenti articulo, ergo,
& illud, vnde hoc ſequitur.
Hoc tamen argumento non obſtante, in con-
trariam opinionem iuerunt poſt Caſtrenſ. hic
num. 4. in fine, Dec. Niger, & Bolog. præalle-
gatis in locis. quos ſequitur Petr. Calçſat nu. 26.
124 Primo per regulam generalem, quia morte
alicuius, obligationis conditio non immutatur
l. 2. §. ex his infr. de verb. oblig. ſed conditio
obligationis, de qua agimus, erat, vt Aſſeſſo-
res præſidi operas præſtare tenerentur, igitur
mortuo Præſide, conditione obligationis non
mutata, eaſdē tenentur operas hæredi illius præ-
ſtare.
125 Secundo, quia locator, & Aſſeſſor proce-
126 dunt à pari d. l. ſed addes, in fine, iuncta l.
ſeq. infr. locati, ſed locator tenetur præſtare ope-
ras locatas hæredibus conductoris l. viam C. lo-
cati ergo etiam aſſeſſor tenetur ſeruire hæredi-
bus præſidis.
127 Tertio, ſi de quo minus videtur ineſſe, & ineſt
ergo, & de quo magis, ſed minus videtur ineſſe,
vt Aſſeſſor teneatur, poſt mortem Præſidis,
locare operas ſuas alteri, ſi poſſit, quam, vt
teneatur operas præſtare hæredi defuncti Præ-
ſidis, cui ex conuentione præſtare debebat, &
tamen ineſt, quia non poteſt petere ſalarium,
ſi commodè alijs potuit locare operas, vt per

P 2 DD.

Digitized by Google

DD.hic ergo multo minus poterit petere, vbi po-
tuerit prǽſtare operas defuncti præſidis hæredi,
& non præſtitit.
128 Quarto, quod non nocet facienti, & alteri
prodeſt, vnuſquiſque facere tenetur l.2. in princ.
vbi Bart. & DD. infra ſolut.matr. & habetur in
l.fluminum infr.de damn.infec.ſed præſtare ope
ras filio defuncti præſidis, qui in illius ſucceſſit
officio, Aſseſſoribus non nocet, cum non interſit
eorum, an præſidi, vel hæredi operas præſtent,
129 quas tenentur, ex conuentione, præſtare, & ex-
pediat eis exerceri potius, quam vacare l. lega-
tis §.ornatricibus inſr.de leg.3.hæredi autē pro-
deſt, quia non oneratur duplici onere, & non
cogitur nouos conducere Aſſeſſores, ergo te-
nentur etiam ſucceſſori, & hæredi defuncti præ-
ſidis, operas præſtare Aſſeſſores.
Quinto, & vltimo, quia tunc demum non te-
nerentur Aſſeſſores ſeruire filio, ſuccedenti in
officio, quando non eſſet eadem perſona, &
idem officium, ſed vtrumque eſt idem, ergo
tenentur operas præſtare hæredi, quemadmo-
dum tenebantur præſtare præſidi defuncto. Mi-
130 nor probatur, quia officium ſemper eſt idem,
& dignitas numquam moritur, perſona autem
131 eſt eadem, tum quod pater, & filius cenſentur
eſſe vna, & cadem perſona, & eadem caro §.ei
vero Inſt.de inutil. ſtipul. l. fin. C. de impub. &
132 alijs ſubſtit.can. contradicimus §. hoc autem
35.q.3. Tum quod ſubſtitutus hęres defunctum
Præſidē repręſentat auth. de iureiur. à moriente
pręſt. in princ.
Non obſtat contrarium, quia, vbi filius datus
eſt ſucceſsor pręſidi defuncto, cū repręſentat, nō
modo tamquam priuatam, ſed etiam, vt publi-
cam perſonam, tunc enim fingitur officium non
finitum, ita ęquitate ſuadente, non poterit igi-
tur recuſare, quin pręſtet operas etiam hęredi,
ſuccedenti in officio, niſi aliquam cauſam ad-
ducat, ex ijs, quę habentur in l. filius fam. in fi-
ne, iuncta l. ſeq. de procur. ſed tunc non inte-
grum ſalarium poſsunt conſequi, ſed tantum
pro rata temporis, quo defuncto pręſidi operas
pręſtiterunt.
133 Quarto colligo. ſi mortuo pręſide, ante tem-
pus, pręſtiterint Aſseſsores operas alijs, ſala-
rium reſidui temporis illius non deberi.
Circa hanc concluſionem, quę, ſine difficulta-
te, colligitur ex tex. contingit nihilominus de
aliquibus dubitare, propterea, pro exacta ex-
plicatione illius, propono quatuor diſcutiendos
articulos.
Primus erit, ſi potuerint Aſſeſsores, poſt
mortem defuncti præſidis, alteri operas com-
modè locare, & non locarint, an reſidui tem-
poris ſalarium petere poſſint?
Secundus, numquid, publicus profeſſor, ti-
more belli, vel peſtis, recedens a loco, vbi pro-
fitebatur, ſi potuit, pendente peſtis, vel belli
tempore, alibi profiteri, poſſit exigere ſalarium
à domino vniuerſitatis, vnde diſceſſit?
Tertius, quid ſi locauerint pro minore ſala-
rio, an ſaltem ab hærede præſidis defuncti, poſ-
ſint ſupplementum petere?
Quartus, quid ſi locauerint pro maiore ſala-
rio, numquid habenda ſit ratio illius pluris, ita
vt minuat, quod debetur ab hæredibus defuncti
præſidis.
Redeundo ad primum, ſunt contrariæ, in eo,
interpretum ſententiæ, altera eſt negatiua, quam
tenet gloſ. hic, & in l. diem functo infr. locati
Bart. in l. 1. §. diuus de var. & extraord. cognit.
Fulgoſ. hic num. 7. Alex. num. 27. Dec. num. 22.
in fine Caccialup. num. 28. Purpur. num. 228.
Cagnol. num. 118. ſequuntur etiam Claud. A-
quenſ. & Mantua, quos refert Bolog. hic num.
54. & Ripa in tractat. de peſt. ſub tit. de priuil.
contrac. cauſ. peſt. num. 130. qui ſub num. 128.
teſtantur de communi.
134 Primum autem, virtute gloſ. hoc pacto ra-
tiocinatur. vbicumque aliquis ex contrahenti-
bus, poteſt aliquid facere, & per eum ſtat, quo-
minus faciat, perinde eſt, ac ſi faceret l. labeo
ſcribit ſi mihi bibliotecam, quæ eſt in ordine 50.
infr. de contra. empt. ſed ſi Aſſeſſor, poſt mor-
tem pręſidis, cum alijs ſit, integrum ſalarium
petere non poteſt, vt hic, & in d. l. diem functo
infr. locati ergo eodem quoque modo integrum
ſalarium reſidui temporis petere non poteſt, ſi
potuit commodè locare operas ſuas alteri, &
per eum ſtetit, quominus locaret.
135 Secundo, tunc demum poſſunt Aſſeſſores reſi-
dui temporis petere ſalarium, poſt mortem pre-
ſidis, cum alijs operas ſuas non locant, vt hic,
& in d. l. diem functo infr. locati, at ſi commo-
dè potuerunt locare, & non locarunt, locaſſe
dicuntur, cum conditio, quam quis potuit ad-
implere, & non adimpleuit, habeatur pro im-
pleta l. in iure ciuili infr. de reg. iur. l. iure ciui-
li de condit. & demonſtrat. iuncta l. nepos Pro-
culo inſr. de verb. ſignif. igitur non poſſunt, eo
caſu, integrum reſidui temporis ſalarium pe-
tere.
136 Tertio, ſi vbicumque poſſet Aſſeſſor, poſt
Præſidis mortem locare operas, & non locaſſet,
reſidui temporis ſalarium petere poſſet, num-
quam daretur caſus limitationis, hic poſitæ, &
in d. l. diem functo, vt ſcilicet Aſſeſſor, poſt mor-
tem præſidis reſidui temporis ſalarium petere
non poſset, fatuus enim eſset, qui, cum poſset
ſine labore ſalarium integrum habere, ſi alteri,
etiam cum poſset, operas locando incommo-
dum, & laborem ſibi quæreret, ſed hoc non eſt
dicendum, cum iura adaptentur ad ea, quæ fre-
quenter accidunt l. nam ad ea ſupra de legibus,
ergo nec illud eſt admittendum, vnde hoc ſe-
quitur.
137 Quarto, quia illa in dubio eſt admittenda
138 interpretatio, quæ ęquitati magis congruit
139 cum ius noſtrum ſit ars æqui, & boni l.1.ſup.
de iuſt.

de inſt.& iur.ſed æquitati magis congruit, vt is, qui poteſt operas ſuas, poſt mortem præſidis locare, & non locat,non debeat, reſidui temporis ſalarium, ex affectato conſequi otio, atque ex ignauia, & negligentia, igitur hęc debet admitti interpretatio, vt integrum petere ſalarium non poſſit Aſſeſſor,qui potuit, poſt mortem præſidis, commodè operas locare, & non locauit.

140 Quinto, tunc demum poſſunt petere integri temporis ſalarium Aſſeſſores, quando per eos non ſtat quominus ſeruiant, arg.l.qui operas ff. locati,ſed quando potuerunt operas locare, & non locauerunt,per eos ſtat quominus ſeruiant, & ex opera præſtita ſalarium conſequantur, ergo non debent poſſe integrum ſalarium ab hęredibus defuncti præſidis petere.

Sexto, vnuſquiſque ex æquitate illud facere tenetur, quod ſibi non nocet, & alteri prodeſt l.2. vbi Bart. & DD. infr. ſolut.matrim. eſt tex.in l.fluminum infr. de damn.infec.ſed locare operas alteri commodè prodeſt hæredibus defuncti præſidis, & Aſſeſſoribus non nocet, vt patet, quia melius eſt exerceri in facultate, quę recipit incrementum per exercitiũ, quam vacare l.legatis ſ. ornatricibus de leg. 3. ergo debet
141 tali caſu compelli operas locare, nec enim nouum eſt, vt interdum, ex æquitate, cogatur quis contrahere, vel diſtrahere, vt notant DD. ad l.nec emere C.de iur.delib.facit tex. in ſ.vlt. Inſt. de donat.

142 Septimo, ad mentem Ripę, qui grauatur in vno releuatur in altero l.eum, qui ff. de iure iur.ſed hæredes defuncti præſidis grauantur in hoc, vt, poſt finitum officium morte præſidis, teneantur ſoluere ſalaria, vt hic, ergo debent releuari in altero, vt poſſint compellere Aſſeſſores ad locandas operas alteri ſi commodè poſſint, vel ſi locare recuſent poſſint compenſare cum ſalario præſtando id totum, quod Aſseſſores potuerunt conſequi ab alio.

143 Octauo, & vltimo, qui tenetur alicui operas præſtare, eaſdem etiam operas, eo iubente tenetur alteri pręſtare, Bart. ad l.ſi non ſortem ſ.libertus ff. de conditione indeb. Alex. ad.ſl. in ſtipulationibus, infr.de verb. obligat. cum alijs adductis per Purpur. hic, ſed Aſseſſor tenetur pręſtare operas hæredi defuncti præſidis, igitur eaſdem eodem hærede iubente etiam alteri cogitur præſtare.

In contrariam tamen opinionem iuit Rom. num.3.hic quem omnes referunt, & Alex. ſibi contr.num.3.Iacob. Niger num.42.& Io.Bolog. num.55.verſ.ſed tamen, & pro hac quoque opinione plura afferuntur.

144 Primum autem, quia, ſi vbi poſsent locare operas ſuas, & non locarent Aſseſsores, poſt mortem præſidis, venirent priuandi ſalario reſidui temporis illud ſequeretur incommodum, quod fauor retorqueretur in odium, ſed hoc non eſt admittendum, cum ſit contra regulam l. quod fauore C. de legibus, ergo nec illud vnde hoc ſequitur. Probatur maior, quia, quod poſſint cum alijs eſse Aſseſsores, poſt mortem pręſidis, in eorum fauorem inductum eſt, nec dicas introductum eſſe etiam ob fauorem hęredis defuncti præſidis, vt poſſint liberari à præſtatione ſalarij, quia illud principaliter non conſideratur, ſed venit in conſequentiam.

145 Secundo, & hoc magis ſtringit, quod diſpoſitum eſt ſub conditione poteſtatiua, tunc demum locum habet, cum purificata eſt conditio, quam implere, & non implere eſt illi liberum, in cuius voluntate eſt collata, vt notatur in ſ.
146 conditiones, inſt.de verb.oblig.poſitum enim in conditione, non intelligitur poſitum in diſpoſitione,vt notatur in l.1 C.de pactis, ſed hæc diſpoſitio negatiua contra regulam, vt hæredes defuncti legati non teneantur ſoluere ſalarium reſidui temporis, eſt ſub ea poteſtatiua conditione, ſi cum alijs fuerint, ergo niſi ſit caſualiter purificata, vt cum alijs, quibus operas ſuas locauerint, fuerint, ſalarium debetur.

Nec dicatur cum Mantua, legem fingere eam conditionem impletam, ſuadente æquitate, ne hæredes ſine cauſa ſoluant ſalarium, opera non præſtita, quia probo nullam æquitatem hic ſubeſſe, cum hæredes legati non ſoluant de ſuo,ſed pecuniam publicam, & debitam Aſſeſſori, per quem non ſtat, quominus ſeruiat l. qui operas infr. locati. vnde licet non ſeruiat fingitur ſeruire, quæ fictio ceſſat, non quando quis potuit cum alijs eſſe, ſed quando realiter fuit, cum in materia, duplici officio aſſeſſoris aliquis fungi non poſſit, d. l. vlt. C. eod.

Nec dicas conditionem haberi pro impleta, cum eam potuerit Aſſeſſor implere per iura ſcilicet allegata, quia huic difficultati ſatisfaciam in ſolutione contrariorum.

147 Tertio, ſi Aſſeſſor cogeretur, vbi commodè poſſit operas ſuas alteri præſidi locare, illud ſequeretur incommodum, vt creditor cogeretur perſonam obligatam mutare, vt patet, ſed hoc eſt falſum l. ſi mandato meo in ſ. vlt. infr.mandati, ergo falſum eſt etiam illud, vnde hoc ſequitur, nec dicatur interdum fieri mutationem, per tex. in l. qui autem ſ. ſed, & ſi quis de conſtit. pecunia, quia ibi, vt conſiderat Bolog.non fit mutatio perſonæ iam obligatæ, ſed, cum deberet obligari vna perſona, quæ amplius obligari non poteſt ſubrogatur alia in locum illius. Nec dicatur cum Cagn. regulam quidem eſſe,vt quis non cogatur mutare perſonam obligatam, ex æquitate tamen, vt in caſu noſtro, ceſſare interdum regulam hanc, & ſic ex cauſa per tex.in l.vſuras C.de ſolut.& per ea, quæ tradit Aret. ad l.2.in fine princip.infr.ſolut.matrim.& alij quos congerit Cagn. hic num.119.quia in propoſito, nulla eſt æquitas, & nulla cauſa, ex qua Aſſeſſor cogi poſſit. æquitas conſiſtit ſolummodo in eo, vt, ſi ſponte locet operas ſuas, non conſe-

quatur

quatur duplex ſalarium, præterea eſto, quod eſset aliqua æquitas, vel cauſa, non ſufficit niſi ſcripta ſit, & in iure expreſsa, & ita intelliguntur auctoritates in contrarium adductæ.

Quarto, & nouiſſimè, vbicumque, mortuo præſide, per Aſseſsores non ſtat, quo minus ſeruiãt, reſidui quoque temporis ſalarium debetur l. qui operas ff. locati, ſed tunc ſtat per eos, cum locant operas, cum non poſſint duobus ſeruire, ergo, quamdiu non locant operas, poſsunt integrum ſalarium ab hæredibus defuncti legati petere, licet potuerint locare, textus enim noſter non loquitur de potentia, ſed de actu locationis, qui excludit fictionem, in qua conſiſtit fundamentum petitionis. & certè, ſi lex noſtra, & l. diem functo infr. locati voluiſſet excludere non modo eum, qui cum alijs fuiſset, ſed etiam eſse potuiſset, expreſſiſsent, arg. l. fin. C. de inſtit. & ſubſtit. cum longa ſit differentia inter actum, & potentiam.

148 Accedat quinto, quòd, ſi, cum poſſet Aſſeſſor alteri locare operas, & non locaret, amitteret reſidui temporis ſalarium, quod debebatur à primo Præſide, ſequeretur illud incommodum, vt quis cogeretur ad vtilitatem alterius acquirere, ſed nemo ad hoc cogitur l. qui autem in princ. ff. de his, quæ in fraud. creditorum, ergo falſum eſt etiam illud, vnde hoc ſequitur.

Non obſtant nunc contraria, & præſertim
149 primum argumentum, quia in d. l. labeo, ſi rectè perpendatur, non erat poteſtatiua, ſed caſualis conditio ibi poſita; vendebatur enim biblioteca, non, ſi ego emiſſem locum à decurionibus Campanis, ſed, ſi decuriones campani locũ vendidiſsent, & ſic conferebatur in voluntatem alterius, non in voluntatem emptoris. Præterea, in d. l. eſt conditio conuentionalis, hic au-
150 tem conditio legalis, & mitius agitur cum lege, quàm cum homine.

151 Non obſtat ſecundum, quia falſum eſt conditionem poteſtatiuam, quamvis quis potuit commodè adimplere, & nun adimpleuit, pro purificata haberi, hoc enim, ſi eſſet, conditio poteſtatiua, non poteſtatiua, ſed neceſsaria eſset, nec iura in contrarium adducta hoc probant, nempe tex. in l. iure ciuili infra de condict. & demonſtrat. & in l. iure ciuili infr. de reg. iur. in illis enim ſolummodo probatur conditionem poteſtatiuam pro impleta haberi, vbi is, qui eam impleſset, ab eo, cuius intererat non impleri, fuit ita impeditus, vt implere nequiuerit, quod adeo diuerſum eſt ab aſsumpto in 2. argum. vt non poſsit inde aliquid conſequi aduerſus noſtram ſententiam, arg. l. Papinianus exuli ff. de minorib. ſumma reſponſionis eſt hæc, vt conditio poteſtatiua non impleta, habeatur quandoque pro purificata ex cauſa, ad fauorem illius, in cuius voluntate eſt poſita, vt in iuribus contrarijs, ſecus autem in odium, & damnum illius, quemadmodum eſset in caſu noſtro.

152 Nec obſtat tertium, quia ſatis eſt, vt poſſit dari caſus, ſunt enim, qui ocium non amant, præſertim in ijs, quæ per exercitium recipiunt incrementum, cuiuſmodi eſt iuris ſcientia, præterquamquòd poſsunt Aſseſsores reperire Præſidem, qui pinguius illis conſtituat ſalarium eo, quod debetur ab hæredibus defuncti Præſidis; Præterea regulæ adaptantur ad ea, quæ frequentius accidunt, & iura omnia, exceptiones autem, & iura ſingularia, vt eſt caſus de quo hic etiam ad poſſibilia, licet raro contingibilia, accommodantur l. ius ſingulare ff. de legib.

Nec obſtat quartum, quia non oportet, in propoſito, conſiderare aliquam æquitatem, cum, publicum ſalarium reſidui temporis, ſit conceſſum ab ipſis legiſlatoribus Aſseſsoribus, qui poſt mortem legati alijs operas ſuas non locauerint, qui, eo caſu, ſunt parati, & per eos non ſtat, incipit autem per eos ſtare cum locant, nõ cum locare poſsunt, cum ergo ſit diuerſa ratio inter potentiam, & actum, non eſt idem ius ſtatuendum, æquitas enim ſuadet, vt quamdiu Aſſeſſor non ſit cum alijs, à mortui præſidis hæredibus, quaſi operas prẹſtiterit, ſalarium conſequatur.

Nec obſtat quintum, in quo eſt deceptio, quia vbicumque alijs Aſseſsores operas non locant, cum poſſint, per eos ſtat quominus ſeruiant alijs, cum quibus non conuenerint, non quominus ſeruiant Prẹſidi, cui erant obnoxij; ſalarium autem reſidui temporis non debetur, vbi per eos non ſtat, quominus ſeruiant alijs, ſed vbi ſtat per eos, quominus ſeruiant Prẹſidi, cui erant obligati, vnde argumentum reflectitur.

Nec facit negocium ſextum, quia tunc cogimur facere, quod nobis non nocet, & alteri prodeſt, quando illud, quod faciendum venit, non eſt expreſsè poſitum in facultate noſtra, vt in propoſito locare operas, & non locare. Præterea ſatis nocet nobis, ſi cogamur laborare pro eo, quod etiam ſine labore poſſumus conſequi.

153 Nec obſtat ſeptimum, quia in nullo grauatur hæres prẹſidis, ſi integrum ſalarium ſoluat quando fingitur ſeruire ille, per quem non ſtat. præſertim cum ſoluat ex aere publico, & ex beneficio principis, quod eſt latiſſime interpretandum l. beneficium ſupr. de conſtit. principum, & nulla æquitatis ratio patitur, vt poſſit Aſseſsorem compellere ad operas locandas, vt illius ſalarij lucrum faciat.

154 Nec obſtat octauum, primum, quia negamus Aſseſsorem obligatum eſse hæredi defuncti præſidis, eiuſdem enim præſidis morte eſt ab omni obligatione, liberatus, hẹres enim non repræſentat defunctum cum dignitate, quo ad dignitatis qualitatem, prẹterea eſt ſpeciale in liberto, reſpectu patroni, ob acceptum libertatis beneficium, vt teneatur, eodem etiam patrono iubente, operas præſtare.

155 **Succedit modo ſecundus articulus, in quo**

quidem

Digitized by Google

quidem, ſuppoſita communi, in præcedenti, ad-
uerſus, quam difficile eſset in iuditio obtinere,
videtur reſpondendum, publicum profeſsorem,
qui receſſit, timore belli, vel peſtis, ab vniuer-
ſitate, non poſse ſalarium petere a primo con-
ductore, ſi, pendente peſte, vel bello, pro eodem
potuit ſalario operas ſuas alteri locare.

Ea ſcilicet ratione, quia vbi eſt eadem ratio
eadem fieri debet iuris diſpoſitio l. a Titio infr.
de verb. oblig. ſed eadem ratio, quæ eſt in Aſseſ-
ſore, poſt mortem præſidis, eſt etiam in pro-
feſsore recedente timore peſtis, & forte etiam
maior, ergo debet eadem fieri iuris diſpoſitio,
vt quemadmodum ſcilicet Aſseſsores, qui po-
tuerunt, poſt mortem præſidis operas locare, &
non locauerunt, exigere ab hæredibus reſidui
temporis ſalarium non poſsunt, ita quoque non
poſsint iuris profeſsores, per quos ſteterit quo-
minus, pendente peſte, operas locarent, illius
calamitoſi temporis ſalarium à primo condu-
ctore exigere.

Contrarium tamen decidit Ioan. Franc. Rip.
in tractat. de peſt. in tit. de priuileg. contract.
cauſ. peſt. num. 129. & ; præterquamquòd pro-
bant hanc opinionem omnia argumenta, ſupra
adducta, in præcedenti articulo, pro poſteriore
opinione, quam veriorem eſſe ſtatuimus poteſt
etiam comprobari ſpeciali hac ratione.

Tunc demum profeſſori recedenti ab vniuer-
ſitate, cauſa belli, vel peſtis eſſet imputandum,
quòd calamitoſo eo tẽpore pendẽte, cum potu-
iſſet alteri operas locare non locaſſet, ſi libera-
tus eſſet à prima obligatione, & certum eſſet
quanto tempore eſſet peſtis duratura, ſed neu-
trum eſt ex his, vt nemo dubitat, ergo nihil im-
putandum eſt ei, quòd alteri operas non loca-
uerit.

Et ſic non obſtat contrarium, quia immo di-
uerſa, & contraria ratio eſt in profeſſore, rece-
dente, ab ea, quæ eſt poſt mortem Pręſidis in
Aſſeſſore. Aſſeſſores enim releuantur in hoc, vt
per mortem Pręſidis liberentur ab obligatione,
& poſſint liberè alijs operas locare, etiam inuito
hęrede Pręſidis defuncti, ergo debent grauari in
alio, vt cogantur locare, ſi commodè poſsint,
arg. l. eum, qui ff. de iureiur. DD. autem quem-
admodum non poſſunt tempore peſtis, inuito
conductore, a contractu recedere, ita etiam ipſi
non debent inuiti ſuas operas alteri locare, ne
cogantur perſonam obligatam mutare cõtra d.
l. ſi mandato meo §. vltimo ff mandati, & ne
cogantur acquirere ad alterius vtilitatem, con-
tra l. qui autem in princ. infr. quę in fraud. credit.

156 Subſequitur modo tertius articulus, in quo
ſunt pugnantes DD. ſententiæ, altera eſt exiſti-
mãtium, poſſe Aſſeſſorem, qui locet operas ſuas,
pro minori honorario, petere, & conſequi ſup-
plementum ab hęredibus defuncti legati, & hanc
opinionem aſcribunt Bald. hic in antiqua lectu-
ra, quem ſequitur Angel. & Caſtrenſ. nu. 7. Cac-
cialup. q. 15. num. 28. Curt. Iun. num 14. &
alij communiter, vt de communi teſtatur Rip.
in tract. de peſte in tit. de priuileg. contract. cauſ.
peſt. num. 124. qui eandem defendit, deinde di-
ſtinguit, pro qua plura afferuntur.

157 Primum autem, virtute, hoc modo ratioci-
natur, idem iudicium eſt de parte, quo ad par-
tem, quod de toto, quod ad totum l. quę de to-
ta ff. de rei vendic. ſed ſi nihil fuiſſet poſt mor-
tem Præſidis Aſſeſſor conſequutus, quia operas
non ſublocaſſet, totum ſalarium poſſet petere,
vt hic, & in d. l. ſed addes in fine cum l. ſeq. er-
go, ſi partem, ex operę ſublocatione, ſit conſe-
qutus partem, quam non receperit, quia pro
minori ſalario conuenerit, poterit ab hęredi-
bus defuncti legati petere.

158 Secundo, hoc pacto argumentantur, per ſe-
cundum contractum, eatenus videtur receſſum
à primo, quatenus eandem afferat vtilitatem
ſecundus, quòd ſi afferat minorem, adhuc po-
teſt ex primo, in eo, quod pluris noſtra interſit.
l. ſi quis à Titio ff. pro ſocio l. prædia ff. de actio.
empti, ſed in propoſito, in ſecunda locatione
Aſſeſſor non tantum conſequitur, quantum ex
prima ei debebatur. igitur, quaſi in ea parte à
prima non ſit receſſum, agere poterit, in eo,
quod pluris eius interſit.

159 Tertio, valet argumentum de tempore ad
rem, arg. l. miles ita ff. de milit. teſtam. cum
alijs adductis per Euerardum in loco a tempore
160 ad rem, ſed pro rata temporis, quo vacauit,
poſt mortem Præſidis, anteaquam cum alio fue-
rit, petere poteſt ſalarium Aſſeſſor, ab hæredibus
defuncti legati, ergo eodem modo petere poteſt
pro rata rei, & ſalarij, cum pro minori locauit.

In contrariam tamen opinionem, iuit Lancel.
Dec. quem refert Ripa præallegato in loco, te-
net etiam Sebaſt. Sap. hic num. 6. &, pro hac
opinione, plura afferuntur.

161 Primum autem, virtute, ita ratiocinatur.
vbicumque ceſſat ratio, ceſſat etiam iuris diſpo-
ſitio l. adigere §. quamuis ff. de iur. patron. c.
cum ceſſante de appellat. ſed vbicumque locauit
Aſſeſsor operas ſuas alteri, etiam pro minori ſa-
lario, ceſſat ratio, ob quam fuit inductum, vt
reſidui temporis ſalarium poſſet petere, ergo
debet ceſſare etiam iuris diſpoſitio. minor pro-
batur, quia ratio, ob quam Aſseſsor poteſt pe-
tere ſalarium, etiam pro tempore, quo non ſer-
uiuit, eſt, quia, cum per eum non ſteterit fingi-
tur aſsediſse, ſed pro eo tempore, pro quo fuit
cum alio, ceſsat hęc fictio, cum per eum ſteterit,
ita vt non poſſit fingi, eum duobus eodem tem-
pore ſeruiniſse, cum hoc ſit impoſſibile, in hac
162 materia l. vlt. C. eod. Nec tollit vim huius
argumenti reſponſio Ripæ dicentis ceſsare ra-
tionem fictionis, ſed non rationem intereſse. &
propterea ſuccedere regulam §. affinitatis, Inſt.
de nupt. quia, tunc demum vera eſt illa regula,
quando rationes duæ, ex quibus vna ceſsat,
ambæ

ambæ per ſe ſunt ſufficientes, vt docuimus ad l. 1. C. de edeudo num. 50. in fine, quod non eſt in caſu noſtro, ratio autem intereſſe, vel non eſt ratio petitionis, vel non eſt ratio per ſe ſufficiens, ſed impulſiua tantum.

163 Accedat ſecundo, quod lex generaliter loquens debet generaliter intelligi, ſed lex noſtra, & lex diem functo, infr. locati, generaliter ſtatuunt, non poſſe Aſſeſſorem reſidui temporis ſalarium petere, non diſtinguendo, an conuenerit pro minori, vel æquali pretio, ergo generaliter debent intelligi, vt excludant Aſſeſſores à petitione ſalarij reſidui temporis, etiam, ſi pro minori ſalario locauerit.

164 Non obſtant nunc contraria, & præſertim primum argumentum, quia procedit, vbi non poſſit aſſignari diuerſa ratio, vt in caſu noſtro, nempe fictionis, quæ habet locum in eo, qui non locauit operas, in eo verò, qui locauit pro minori precio nequaquam.

Nec obſtat ſecundum, quia procedit in caſu vbi ſecundus contractus fiat cum eodem, & veniat in executionem primi, & tendunt ad eumdem finem ſecus, vbi tendat ad diuerſum finem, vt hic, vbi conuentio fit cum alio.

Nec obſtat tertium, quia argumentum quoque de tempore ad rem, ceſſat ob diuerſitatem rationis, vt per Euerardum in dicto loco à tempore ad rem, ratio autem diuerſitatis eſt, quia vbi locat operas ſuas pro tempore, pro eo tempore, pro quo non locat, poteſt habere locum fictio, de qua ſupra, ſed quando locat pro toto tempore, etiam pro minori ſalario, ceſſat ratio, cum non poſſit eſſe apud duos eodem tempore d. l. vlt.

Ad hoc igitur, vt is, qui locat operas ſuas alteri, pro minori pretio, ſupplementum conſequatur ab eo, cui prius locauit, ſed ſeruire non poteſt, ex cauſa impedimenti, orti ex parte conductoris, ſi impedimentum eſt perpetuum, vt in caſu noſtro, quia Præſes ſit mortuus, cautela eſſe, vt Aſſeſſor paciſcatur cum hærede defuncti Pręſidis, ſaluum eſſe ſibi regreſſum contra eū, ad illud minus, proteſtans ſe alioquin alijs operas ſuas non locaturū, vt in ſimili fit in §. quantitas inſtit. de lege falcid. in §. ſed quia hæres inſtit. de fideicom. hęredit. & in §. 1. Inſtit. de eo cui libert. cauſa bona addicūtur, ſi verò impedimentū perpetuū non ſit, ſed temporale, vt puta, quia neceſſariū ſit Aſſeſſori, vel publico profeſſori recedere à loco, & à perſonis, quibus obligauit operas ſuas ex cauſa belli, vel peſtis, cautela eſt, vt non ſimpliciter, vel pro certo tempore operas locet, ſed pro tempore impedimenti, ſic enim ſemper eſſet paratus ad reuertendum, ceſſante impedimento, & nunquam per eum ſtaret, quia eo modo non receſſiſſet à primo contractu, niſi enim hoc modo faceret, non ſolum non poſſet conſequi ſupplementum, ſed ſi, ceſſante cauſa belli, vel peſtis, non poſſet reuerti, teneretur ad intereſſe, quia per ipſum ſtaret, quominus primo conductori operas præſtaret l. aduocationis C. de condic. ob cauſam l. 2. C. locat. gloſ. eſt in l. ſi vno §. item cum quidam infr. locat. ſibi enim imputare deberet, qui non cautius egiſſet arg. l. 2. in fin. C. de furt. primam cautelam habes ex Io. Bapt. Caccialup. hic num. 26. ſecundam ex Ripa in tractat. de peſt. in tit. de priuileg. contrac. cauſ. peſt. num. 126.

165 Sed hic, retenta communi, in pręcedenti articulo, contingit rurſus dubitari, an, ſi Aſſeſſor, poſt mortem Præſidis, locauerit operas ſuas alteri pro maiori ſalario, illius pluris ſit habenda ratio aliqua, verum ſcilicet debeat fieri commutatio ſalarij, quod debetur a primo, & eius quod habuit a ſecundo, ita vt non plus habeat, quam ſalarium conuentum cum primo, & prima facie videtur concludendum ad fauorem hæredis defuncti Pręſidis, illud pluris, quod conſequitur à ſecundo, prodeſſe debere hæredi, ad exonerandum eum, pro ea parte, ea ratione.

166 Quia, qui ſentit commodum debet etiam ſentire incommodum l. ſecundum naturam ff. de reg. iur. §. illud inſtit. pro ſocio, & qui in vno grauatur, debet in altero releuari l. eum, qui ff. de iureiur. ſed hæres defuncti Præſidis grauatur in hoc, vt debeat ſupplere ſalarium, vbi Aſſeſſor pro minori locat, ſecundum communem opinionem, de qua in præcedenti articulo, ergo debet in hoc releuari, vt exoneretur à præſtatione illius portionis ſalarij, quam habuit vltra conuentum cum primo præſide.

Contrarium tamen decidit hic Io. Bapt. Caccialup. q. 16. num. 27. & ſequitur Curt. Iun. hic num. 15. Sebaſt. Sap. num. 6. & Ripa in d. tit. de priuileg. contrac. cauſ. peſt. num. 127.

167 Primum, quia tunc demum poſſet haberi ratio illius pluris, quod conſequuti ſunt a ſecundo, quando per mortem primi Pręſidis non eſſent ſoluti ab omni obligatione, ſed ſunt ſoluti, vt ſupra probatum eſt, igitur hæredes defuncti legati nihil iuris habent in eo pluri, quod ſunt conſequuti, ſed tantum exonerantur pro rata temporis, quo vacui non fuerunt, vt hic dicitur.

168 Secundo, ſi illud pluris, quod Aſſeſſor conſequeretur à ſecundo Præſide, cum quo conueniſſet, computaretur in ſumma conuenta cum primo, & ab hærede debita, induſtria, & diligentia Aſſeſſoris, qui noluit manere otioſus, non ſibi, ſed alteri prodeſſet, ſed hoc non eſſe admittendum l. 1. C. de palnd. ergo nec illud vnde hoc ſequitur.

169 Tertio, & vltimo, idem operatur propoſitum in propoſito, quod oppoſitum in oppoſito l. vlt. §. vlt. ff. de leg. 3. ſed, ſi proponamus Aſſeſſorē, poſt mortem Præſidis, operas pro minori ſalario locaſſe, non nocet hæredi, quia non tenetur ad ſupplementum, vt concludebamus ſupra aduerſus communem, ergo, in caſu oppoſito, ſi pro maiori locauerit, non debet prodeſſe.

170 Accedat

170 Accedat quarto illud, quòd quis, ex ſua diligentia, vel ex alterius ſtultitia acquirit, non debet in alterius redundare vtilitatem l. 3. ff. ad l. Falcid. ſed locans operas, poſt mortem Præſidis pro maiore honorario, illud plus, vel ex ſua diligentia, vel ex ſtultitia conducentis acquirit, ergo non debet in vtilitatem hæredis mortui Præſidis redundare.

Non obſtat argumentum adductum ex aduerſo, primum, quia non eſt abſolutum, hæredem grauari in eo, vt teneatur ſupplere ſalarium, cum poſteriore Præſide conuentum, & nos cum Rom. contrarium ſentimus, præterea, non poteſt conſiderari aliquod grauamen, quia hæres, non de ſuo, ſed de publico ſoluit, ex Principis beneficio, quòd latiſſimè eſt interpretandum, & ſatis releuatur ex eo, quòd Aſſeſſor operas ſuas locat, niſi enim locaſſet, ad integrum ſalarium fuiſſet obligatus, rationi ergo conſentaneum eſt, vt is, qui ſpontaneo ſe ſubiecit labori, ſi quid pluris ex d. prouenit labore, ſibi non alteri acquirat.

171 Quarto, colligitur ex hoc tex. ſalarium ſolui Præſidibus in principio officij, quæ concluſio probatur in tex. (ſi legamus præſtitum, vt habetur in aliquibus Codicibus) ſine difficultate.

Cœterum, quia hæc quoque concluſio dubia eſt, ob litteræ huius variationem, idcirco, pro exacta illius explicatione, duos diſcutiam articulos.

Primus erit, quo tempore ſit præſtandum ſalarium magiſtratibus, & officialibus, an ſcilicet in principio, vel in fine officij.

Secundus, numquid, ſi ex conſuetudine, vel ſtatuto debeatur in fine officj, ſi contingat Præſidem mori ante tempus, ſtatim debeatur ſalarium Aſſeſſoribus, vel debeat expectari tempus conuentum, vel præfinitum à ſtatuto, vel conſuetudine.

Quod attinet ad primum, ſunt pugnantes DD. ſententiæ, altera eſt exiſtimantium, in dubio, ſalarium deberi in fine officij, nulla ſcilicet, de tempore ſolutionis, exiſtente conſuetudine, vel ſtatuto, hanc enim firmant Anton. de Butr. & Imola in c. ſi propter ſterilitatem de locat. Io. de Platea in l. 1. C. de primipil. lib. 12. ſequitur etiam Iaſ. hic num. 10. & Dec. num. 4. & 5. Io. Baptiſt. Caccialup. hic in 5. q. num. 17. Alciat. num. 29. Lancellot. Dec. & Claud. Aquen. quos refert hic Cagnol. num. 126. qui num. 128. in fine dicit, hanc veriorem eſſe ſententiam in puncto iuris, licet poſtea diſtinguat. in eandem ſententiam videtur ire Sebaſt. Sap. hic num. 20. quam probat etiam Petr. Calæfat. hic num. 33. teſtans conſuetudinem, eſſe contra communem opinionem, eidemque præualere, ex Matheſil. in tract. de elec. verſ. verior. opin. in princ. & vtramque opinionem defendit Iacob. Niger num. 7. quicquid ſit, plura, pro hac ſententia, in medium afferuntur.

Primum, adducitur tex. in l. 1. C. de primipil. lib. 12. ita inducendo, ſi ſalarium, & commodum, quod debetur alicui ex dignitate, deberetur, & ſolueretur ab initio, commoda primipilatus, non inciperent deberi poſt adminiſtrationem, ſed antea. At incipiunt deberi poſt adminiſtrationem finitam d. l. 1. vbi gloſ. facit tex. in l. Titio in princ. infr. ad municip. ergo non in principio officij, ſed in fine ſolui debet honorarium.

172 Secundo, adducitur tex. in l. Archiatri C. de profeſſ. & medicis lib. 10. ita inducendo, ſi ſalarium, pro labore intellectus, & ſcientiæ, ab initio, non in fine ſolueretur, medicis deberent dare ſalarium infirmi, vbi inciperent curari, non autem poſtquam ſani ſunt effecti, medicorum curatione, at non cum infirmantur, ſed poſtquam ſani effecti ſunt, debent ſalarium ſoluere, pro obſequijs præſtitis, vt patet in d. l. Archiatri, vbi notat Bart. igitur ſalarium, non in principio debetur, ſed in fine.

Tertio, adducitur tex. in l. 1. in princ. C. de ſuffrag. ita inducendo, ſi ſalarium deberetur ab initio, vtique non veniret pro ſuffragio, & patrocinio præſtandum, cum ea, quæ optauerint conſequantur, ij ſcilicet, qui pro ſuffragio promiſerunt, ſed poſtquam voti cōpotes facti ſunt, deſideria ſua explicare cupientibus, debent promiſſa implere, & ſatisfacere ſuffragantibus, & patrocinantibus. d. l. 1. in princip. l. quiſquis C. de poſtul. ergo ſalarium in fine, non in principio debetur.

173 Quarto adducitur tex. in l. poſt duos C. de aduoc. diuerſ. iudic. hoc modo inducendo, ſi ſalarium ab initio deberetur, & ſolueretur, fiſci aduocatus, poſtquam officium peragere cœpiſſet, non diceretur tranſmittere ad hæredes, & ſucceſſores ſalarium, quod eſſet pars patrimonij illius; tranſmittimus enim, quæ adhuc non ſumus adepti, ſed tranſmittere dicitur, vt patet in d. tex. & eſt tex. in l. final. C. de domeſtic. & protectur. & eſt tex. in l. ſi quis in ſacris C. de proxim. ſacr. ſcrin. lib. 12. ergo, non ſoluitur ante cœptum officium, & ab initio, ſed poſt finitam adminiſtrationem.

174 Quinto, ſalarium, quod debetur magiſtratibus, aduocatis, & profeſſoribus, æquiparatur mercedi, quæ debetur ex locatione, & conductione l. ſed addes in fine, iuncta l. ſequen. ff.
175 locati. At merces, ex cauſa locationis, in dubio, conuentione ceſſante ſcilicet, & circumſcripta conſuetudine, debetur in fine, non in principio, cap. propter ſterilitatem, extra locati, iunctis traditis per Abbat. ibi num. 4. in 3. notabili, hinc enim fit, vt ob ſterilitatem, quæ contingit, in fine anni fiat remiſſio mercedis, non præſtitæ ſcilicet, non autem fit reſtitutio, eſt doctrina Bart. ad l. eadem C. de locat. & condict. & ad l. Iulianus §. offerri per illum tex. infr. de act. empti, tradit Hieronymus Gigaſ.

in tractat. de peſt. q. 93. & alij, quos adducit Cagnol. hic num. 128. ergo etiam ſalarium debet ſolui in fine, non in princ. officij.

176 Sexto, & vltimo, illud quod debet aliquo anno ſolui, debetur in fine illius anni l. qui hoc anno, cum ibi notatis infr. de verb. oblig. ſed ſalarium pro officialibus debetur pro anno, vt ſupponimus, ergo non niſi in fine anni ſolui debet, præſertim in caſu noſtro, in quo, ante annum, non eſt impletum ex parte eius, cui ſalarium debetur, arg. d. l. Iulianus §. offerri.

His tamen, & ſimilibus non obſtantibus, in contrariam opinionem fuerunt plerique ex interpretibus, opinantes ſalarium præſtandum eſſe in principio officij, hanc enim opinionem omnes aſcribunt Bald. quem ſequitur hic Caſtrenſ. nu. 3. Alex. nu. 4. Socin. Sen. nu. 10. Curt. Iun. nu. 29. Iacob. de Sant. Georgio nu. 5. Stephan. Forcatul. in ſua Necyom. dialog. 62. num. 5. & alij communiter, & pręſertim gloſ. & Bart. ad l. 1. §. diuus infr. de var. & extraord. cognit. nu. 16. & hanc quoque ſententiam, pluribus comprobatur argumentis.

177 Primum autem, omiſſo tex. noſtro, in quo propter lectionum varietatem, fundamentum fieri non poteſt, hoc pacto, virtute, argumentantur, per tex. in l. properandum §. illi procul verſ. honorarijs C. de iud. niſi ab initio veniret ſoluendum ſalarium, vtique aduocatis, ante ſententiam, non deberetur, ſed debetur, & exigitur ante d. §. illi procul vbi gloſ. in verb. protrahunt, ergo ab initio, non in fine ſalarium debetur.

Secundo, niſi ſalarium aduocatis in principio daretur, vtique non conuenirentur ad pecuniam reſtituendam, vbi per eos ſtaret, quo minus fidem impleret, ſed, eiuſmodi in caſu, conueniuntur l. final. C. de condic. ob cauſam l. qui operas ff. locati, & l. 1. §. diuus ff. de var. & extraordin. cognitionibus, ergo ſalarium ſoluitur ab initio.

178 Tertio, vbicumque ſalarium, ex diſpoſitione legis, vel ſtatuti debetur, ab initio debetur Bart. ad d. §. diuus num. 16. in fine verſ. in ijs verò, ſed Præſidi debetur ex legis diſpoſitione, vel ex contractu, ſubrogato in locum diſpoſitionis legis, l. fori C. de aduoc. diuerſ. iudic. vbi gloſ. in verb. caſtrenſe Bart. in d. §. diuus num. 11. verſ. quarto quæro, ergo debetur ab initio.

179 Quarto, & vltimo, omiſſis alijs leuioribus. vbicumque pecunia ſoluitur, non modo pro opera, ſed etiam ratione impenſarum, quę præcedunt, tunc ſolutio debet fieri ab initio, vt docet Bald. ad l. diuortio in princ. ff. ſolut. matrim. per tex. in l. ſi verò non remunerandi §. vlt. infr. locati, ſed Præſidibus, & ſimilibus magiſtratibus, pecunia, & honorarium, non modo pro opera datur, ſed etiam ratione impenſarum, quæ præcedunt, vt nulli dubium eſt, igitur debetur ab initio.

Et ex his veriorem eſſe arbitror hanc magis communem ſententiam, à qua in conſulendo, & iudicando, non recederem.

180 Nec obſtant contraria, & præſertim primum argumentum, petitum à d. l. 1. C. de primipil. lib. 12. quia illa verba, poſt adminiſtrationem, intelliguntur communiter, poſt adminiſtrationem cœptam, non autem poſt adminiſtrationem finitam, vt intelligit gloſ. ibi, quod probatur ex verbo, debuerint, quod videtur ſupponere debitum ab initio, fit etiam probabilis hæc expoſitio ex eo, quia, ſi illa explicarentur, poſt adminiſtrationem finitam, parum commodè diceretur de illis commodis, incipiunt deberi, quandoquidem, poſt finitam adminiſtrationem, non incipiunt deberi, ſed abſolute debentur.

181 Nec obſtat ſecundum, quia, in d. l. Archiatri, non agitur de ſalario publico, ſed de eo, quod offertur ab infirmo, qui curatur, & ſtatuitur, vt ſanus offerat, quia dum eſſet morbo correptus, & in ea neceſſitate conſtitutus, facile poſſet à verſuto medico decipi, præterquamquòd ab initio ignoratur qualitas curationis, & laboris, cum plerumque, non ſit certa infirmitatis qualitas, & duratio.

182 Non obſtat tertium, de d. l. 1. C. de ſuffragio, quia reſpondent DD. tunc litigatorem ea, quæ optauit conſequi, quando aduocatus ſuſcepit cauſam, promittendo defenſionem, præterea ille textus, non facit ad rem, cum ibi ſuffragium non pro aduocatorum patrocinio accipiatur, ſed vt rectè docet Alciat. lib. 2. Paradoxorum c. 14. pro auxilio illius, qui Principem exorat, vt aliquem diplomate iuuet, vel ſumma poteſtate ſontem liberet, vel quidquam aliud etiam iuſtum concedat, ita vt, ſi, ob hanc cauſam, aliquid promiſero, vt Principem exores, vt illud mihi beneficium tribui facias, ex ſuffragio tibi obligabor.

Nec obſtat quartum, primum, quia poteſt dici tranſmitti etiam illud, quod eſt præſtitum, quando adhuc non eſt perfectè debitum, & acquiſitum, vt puta, quia opera integra non ſit pręſtita, præterquamquòd admittimus ſalarium præſtandum eſſe ab initio, ſed poſtquam is, cui debetur, cœpit operari, vt patet in dictis iuribus, in quibus potuit etiam accidere, vt ex contingentia facti, non eſſet ab initio præſtitum licet deberetur.

Nec obſtat quintum, quia æquiparatio inter locationem, & conductionem, & negocium, de quo agimus, conſiſtit ſolummodo in eo, vt ſi caſus accidat in perſonam conductoris, ita, vt per locatorem non ſtet, quominus operas præſtet, nihilominus integra merces debeatur, & ita procedat tex. in d. l. ſed addes in fine: in alijs autem omnibus me-

lior

melior eſt conditio præſtantis operas liberaliores intellectus, & doctrinæ, quàm præſtantis operas mercenarias, & vulgares.

Nec obſtat ſextum, quia procedit, vbi tempus eſt appoſitum in gratiam debitoris, ita, vt non deſignet tempus operationis, & officij, ſed faciat obligationem in diem.

183 Si quis tamen velit contrarias, in hac materia, conciliare opiniones, adhibeat hanc diſtinctionem, aut loquimur de mercede, aut de honorario, ſi de mercede, concludendum eſt deberi in fine anni, per d. c. ſi propter ſterilitatem extra locat. vbi Abbas num. 4. & per ea, quæ tradit Bart. ad l. Iulianus §. offerri infr. de act. empt. ſi de honorario, aut datur ſolius dignitatis intuitu, aut ob incommoda, & occupationem. primo caſu debetur ab initio, arg. §. filiusfamilias inſtit. quib. mod. ius par. poteſtat. ſoluitur, Auth. epiſcopalis C. de epiſc. & cleric. Secundo autem caſu, aut principaliter datur ob impenſas, & ſoluitur ab initio l. legatus anteaquam, ſupra de legib. in fine, & l. 2. C. eod. lib. 10. aut principaliter ob honeſtum laborem, & occupationem, & tunc, aut loquimur de medico curante infirmos, aut de magiſtratibus, officialibus, & aduocatia, & alijs virtute præditis; primo caſu, aut medicus habet ſalarium à priuato, & illud debet conſequi in fine curationis d. l. Archiatri, aut habet ſalarium publicum, & illud debet habere in principio, quia ceſſat, in ſalario publico, ratio, qua nititur deciſio d. l. Archiatri, ſi verò verſamur in alijs virtute præditis indiſtinctè, ſiue ſalariũ publicum ſit, ſiue priuatum, debetur in principio, vel ſaltem poſt cœptam adminiſtrationem, non in fine l. final. C. de aduoc. diuerſ. iudic. l. qui operas infr. locati, & d. l. 1. in §. diuus ff. de varijs, & extraord. cognit.

184. Subſequitur modo ſecundus articulus, in quo diſſentiunt interpretes hic, ſunt enim, qui credant, poſt mortem Præſidis, deberi Aſſeſſoribus reſidui temporis ſalarium, nec eſſe expectandum anni finem, à lege, vel ſtatuto præfinitum, & hanc opinionem, poſt Bald. firmat Caſtr. hic num. 5. & ſequitur Iaſ. num. 23. cum ſeq. adſcribit etiam hanc ſententiam, pro qua teſtatur de communi Purpurat. hic num. 225. Io. Bapt. Caccialup. hic in 14. q. num. 25. ſed re vera ibi Caccialup. non tractat hunc articulum, & contrarium tenet in q. 19. num. 30. declarat tamen Caſtrenſ. hanc ſententiam, vt procedat, dummodo caueant Aſſeſſorea, & comites hæredibus defuncti Præſidis de reſtituendo, ſi contingat ipſum alijs operas locare, arg. totius tituli ff. ſi cui plus quam per l. Falcid. & nititur hæc opinio pluribus, ijſdēque vrgentiſſimis argumentis.

185 Primum, quia non debet expectari, quod expectari non releuat l. quid ſi dubitet, & l. cum hæres infr. de acquir. hered. & l. aliquando §. final. ad S.C. Velleia. cum ſimilibus, ſed expectare tempus conuentum, vel præfinitum à ſtatuto, vel conſuetudine, nihil releuat, ex quo nihilominus officium non exercebit, quod morte Præſidis finitum eſt, vt ſupra cum communi opinione concludebamus, igitur nihil eſt, cur dictum tempus expectetur.

186 Secundo, quia, ceſſante cauſa dilationis, ceſſat dilatio l. ſi quis hæres de acquir. hæred. & l. à filia §. alumno infr. ad ſenatuſconſul. trebel. ſed mortuo præſide ceſſat cauſa, ob quam differebatur ſolutio ſalarij, cum ante tempus ſit finitum officium, nec ſperetur exercitium illius, ergo debet ceſſare etiam dilatio, & conſequenter ſtatim ſolui.

187 Tertio, quod ſtatim debetur, ſtatim debet ſolui, arg. l. cedere diem de verb. obligat. ſed ſalarium reſidui temporis, poſt mortem Præſidis ſtatim debetur, vt probatur in tex. noſtro, in verbo debetur, quod eſt præſentis temporis ergo ſtatim ſolui debet.

Quarto, qui grauatur in vno, debet releuari in altero l. eum. qui in princ. de iureiur. ſed Aſſeſſor grauatur in hoc; vt non poſſit alteri operas locare, vt hic, ergo debet releuari in altero, vt ſtatim, poſt mortem Præſidis, ſalarium conſequatur.

188 Quinto adducitur tex vrgentiſſimus in l. ſi in lege §. domus infr. locati, hoc modo inducendo, ita ſe habet Aſſeſſor ad honorarium, poſt mortem Præſidis ante tempus, proue ſe habet locator, ad mercedem domus locatę, pro certo tempore, vbi conductor, ante finitum tempus, habitationem deſeruerit, ſed locator, ſi colonus, vel inquilinus habitationem, vel culturam deſeruerit, ſtatim ad totam mercedm agere poteſt d. §. ſi domus, ergo eodem modo Aſſeſſor, Præſide mortuo, ſtatim poteſt integrum ſalarium petere.

189 Sexto, & vltimo idem operatur fictio in caſu ficto, quod veritas in caſu vero l. filio, quem pater ff. de lib. & poſth. l. filius fam. infr. ſi certum petatur, ſed vbi verè præſtitit operas Aſſeſſor ſtatim, finito ſcilicet officio, debet habere, virtute ſuppoſitæ conſuetudinis, integrum ſalarium, ergo eodem modo poſt mortem Præſidis, cum fingatur præſtitiſſe, vt per Bart. communiter receptum hic, & officium finitum ſit, debet ſtatim integrum ſalarium habere.

Horum tamen argumentorum minime ratione habita, in contrariam opinionem iuit Alex. hic num. 34. Dec. num. 13. Io. Bapt. Caccialup. q. 19. num. 30. licet Purpuratus aſcribat ei contrariam opinionem, ſequitur etiam Curt. Iun. num. 81. Sebaſt. Sap. nu. 3. Nig. num. 14. Purpur. num. 225. Iacob. de Sancto Georg. num. 30. & 31. Cag. num. 88. Claud. Aquenſ. quem refert, & ſequitur Bolog. hic nu. 22. & hæc re uera eſt magis communis opinio, vt teſtatur Cagn. num. 88. &, pro hac quoque opinione, plura afferuntur.

190 Primum autem, virtute, hoc modo ra-

tiocinatur Alex. vbicunque aliquid debetur in
diem, ſub conditione, purificata condictione,
expectandus eſt dies l. in illa, quæ eſt in ordine
8. infr. de verb. oblig. & l. ſi enim §. homo infr. ſi
quis cautionibus, & l. vxori vſumfructum villæ,
infr. de vſufruc. leg. At honorarium debetur Aſ-
ſeſſoribus ſub condictione, ſi ſeruiant, & in
diem, hoc eſt in fine anni, licet ergo, pro pu-
rificata habeatur conditio operarum, cum ha-
beantur pro prꝑſtitis, quatenus per eos non ſtat
poſt mortem Præſidis arg. l. qui operas infr. lo-
cati, & l. 1. §. diuus ff. de var. & extraord. cogn.
expectandus eſt tamen finis anni, & ſic dies præ-
finita a ſtatuto, vel conſuetudine.

Nec tollunt huius arg. vim reſponſiones DD.
dicentium in d. l. tempus eſſe repetitum, quia,
in caſu etiam noſtro, intelligitur repetitum,
cum condictio operæ referatur ad finem anni,
quo tempore, ex conſuetudine, vel ſtatuto præ-
ſtandum eſt ſalarium, & dicere in d. l. conditio-
nem eſſe poteſtatiuam, hic autem mixtam, &
ibi defectum eſſe in promiſſore, hic in reo, cui
promittitur, eſt aſſignare differentiam in facto,
non in iure.

191 Secundo, per mortem alicuius conditio ob-
ligationis non immutatur l. 2. §. ex his infr. de
verb. obligat. ſed conditio obligationis hono-a-
tarij, in propoſito, eſt vt debeatur Aſſeſſoribus,
ex conuentione, vel ex conſuetudine, vel ex di-
ſpoſitione ſtatuti, in fine anni, igitur non debet
per mortem Præſidis immutari, nec dicatur no-
uam eſſe obligationem, ſubrogatam ex æquita-
192 te, per quam ſtatim poſſit peti ſalarium,
quia nulla eſt æquitas, vt citius ſatisfiat præ-
193 ſtanti operas ficte, quàm præſtanti verè. Præ-
terea, noua obligatio ſubrogata in locum pri-
mæ, quo ad tempus ſolutionis, ſapit naturam
primæ, arg. §. fuerat, inſtit. de act.

194 Tertio, ſalarium reſidui temporis non po-
teſt cum effectu deberi, quamdiu non eſt cer-
tum Aſſeſſores non eſſe futuros, eo anno, cum
alijs, vt patet ex hoc tex. & ex l. diem functo
infr. locati, ſed hoc non poteſt eſſe certum, niſi in
fine anni, ergo antea non debetur.

195 Quarto, ſi ſtatim, poſt mortem Præſidis,
deberetur ſalarium Aſſeſſoribus, ſequeretur il-
lud incommodum; vt melioris conditionis eſ-
ſet, qui non præſtaſſet operas, quàm qui præ-
196 ſtaſſet, & plus operatur fictio, quàm veri-
tas, cum qui verè operas præſtitit, non de-
beat habere ſalarium, niſi poſt annum, & finito
officio, ex conſuetudine, vel ſtatuto, vt ſuppo-
nimus, ſed hoc non eſt dicendum, quia non plus
operatur fictio, quàm veritas; ſed idem l. qui ad
certum infr. locati l. legem C. eod. ergo nec il-
lud, vnde hoc ſequitur.

197 Quinto, ſi ſtatim, ſequuta morte Præſidis,
deberetur ſalarium Aſſeſſoribus, circa vnam, &
eandem perſonam, eandem ob cauſam, concur-
rerent duo ſpecialia, alterum eſſet quòd finge-
retur ſeruire, qui operas non præſtitit, & ſic,
quia conſequeretur Aſſeſſor ſalarium pro opera
non præſtita, alterum, quòd plus tempore conſe-
queretur, quàm is, qui, re vera, operas præ-
ſtitiſſet, ſed hoc non eſt admittendum, cum ſit
contra notata in l. 1. C. de dotis promiſſ. ergo
nec illud debet admitti, vnde hoc ſequitur.

198 Sexto, & vltimo, vbicunque ſalarium non
debetur ſimpliciter ex conuentione, ſed vel ex
diſpoſitione legis, vel ex conuentione ſubrogata
in locum diſpoſitionis legalis, debet expectari
finis illius temporis, vt cunque expectatio ſit
fruſtratoria, c. commiſſa in fine de elec. lib. 6. ſed
ſalarium, de quo agimus, debetur ex diſpoſitione
ſtatuti, vel legis, vt docet Bart. ad l. 1. §. diuus
ff. de var. & extraord. cog. num. 5. ergo non debet
ſolui ſtatim poſt mortem Præſidis, ſed expectan-
dum eſt præfinitum tempus a ſtatuto.

Non obſtant contraria, & præſertim primum
argumentum, quia immo vtilis eſt dilatio, &
expectatio, ſoluitur enim in fine anni, ob du-
plicem cauſam, vt conſiderat hic Bologn. pro-
pter vſum rei ſcilicet vel operæ, qui non eſt pr-
ſtitus, ante finem anni, & propter commodi-
tatem ſoluentis, & commodum interuſurij, quod
non eſt modici momenti §. plus inſt. de act o.
quamobrem, licet ceſſet vnum, quia ſcilicet
opera non amplius ſperetur, non ceſſat alterum,
commoditas ſoluentis ſcilicet, & interuſurij,
& propterea non ceſſat diſpoſitio.

Nec obſtat ſecundum, quia eadem reſponſio,
tollit difficultatem, ceſſat enim vna ex cauſis
non vtraque, præterea, vbi aliquid debetur ex
diſpoſitione legis, etiam ſine cauſa, expectandus
eſt finis temporis a lege ſtatuti, vt mox diceba-
mus per d. c. commiſſa in fin. de elect. lib. 6.

199 Nec obſtat tertium in cuius maiore aſſumi-
tur pro fundamento id, de quo diſputamus,
negamus enim, ſequuta morte Præſidis, ſta-
tim ſalarium deberi, nec facit negocium
verbum, debetur, præſentis temporis, quod
legitur in hoc tex. quia intelligitur deberi tem-
pore ſuo, ita, vt non includat tempus præ-
ſens, ſed potius excludat indebitum, vel dicen-
200 dum eſt, ſtatim deberi, ſed in diem, & pro-
pterea, ante quàm dies veniat non poteſt fieri
exactio §. omnes Inſt. de verb. oblig. quando
enim dies ceſſit, & non venit, orta eſt obliga-
tio, & actio, ſed dilatoria exceptione obſtante,
nõ poteſt habere locum exactio, vt tradunt DD.
ad d. l. cedere diem infr. de verb. ſignif.

201 Nec obſtat quartum, quia in nullo grauatur
Aſſeſſor, quatenus prohibetur alijs locare ope-
ras, quia non prohibetur ſimpliciter, ſed, ſi ve-
lit exigere ſalarium ab hærede defuncti Præſidis,
quod ſi facere poſſet, conſequeretur eodem tem-
pore duplex ſalarium, quod eſſet abſurdũ, quan-
doquidem, vt poſſit, ſi velit, locare operas
ſuas alteri, eſt inductum in fauorem Aſſeſſoris,
vt per Rom. hic num. 3.

202 Non

Digitized by Google

202 Non obſtat quintum, petitum à d. §. ſi domus, quia ibi conductor fuit in culpa, cum recedendo ab habitatione, & deſerendo culturam contraueniat contractui, vnde, cum ſtatim conueniatur, non poteſt opponere de obſeruatione contractus, cum ipſe prius contrauenerit, & propterea non poteſt ſe iuuare ex contractu, quem nixus eſt impugnare, arg. l. ex eo de reg. iur. lib. 6. & l. cum proponas C. de pactis, not. in l. vbi pactum C. de tranſac.

203 Nec obſtat ſextum, quia lex. fingit ſeruire eo modo, quo verè ſeruiret, quia ars immitatur naturam §. minorem Inſt. de adopt. l. adoptio ſupr. eod. ſed ſi verè ſeruiret, expectaretur per totũ tempus anni, ergo eodem modo, quando fictè operas præſtitit, quia, vt dicebamus, non debet plus operari fictio, quàm veritas d. l.
204 legem C. locati. Præterea fictio, non fingit ſuper impoſſibile, vt per Bart. & DD. ad l. ſi is, qui pro emptore de vſucap. ſed eſt impoſſibile, vt in inſtanti, quis ſeruiat pro ſex, vel quinque menſibus, ergo non poteſt fingi, ſatis eſt enim, vt pro eo tempore, quo non præſtitit operas, fingatur præſtitiſſe.

205 Sexta concluſio eſt, quæ colligitur ex hoc tex. ſecundum intellectum, quem probauimus, ſi Præſes ante tempus ſucceſſorem accipiat, Aſſeſſoribus reſidui temporis ſalarium non deberi.

Circa hanc concluſionem, contingit de pluribus dubitari, idcirco, illius occaſione, tres propono diſcutiendos articulos.

Primus erit, an Aſſeſſoribus reſidui temporis, ſalarium debeatur, ſi ante tempus, Præſes ſucceſſorem accipiat.

Secundus, an officiali remoto, propter culpam, debeatur ſaltem ſalarium, pro eo tempore, quo ſeruiuit.

Tertius quid, ſi officialis ſponte recedat ante tempus.

Circa primum articulum Bart. diſtinguit hic num. 4. & propterea, vt diligenter ipſius theorias examinemus, faciam breuiter quinque inſpectiones.

Prima erit, an Aſſeſſoribus debeatur ſalarium reſidui temporis, quando ipſe Præſes, cum comitibus, reuocetur.

Secunda, quid ſi ſolus remoueatur, ob culpam Aſſeſſoris.

Tertia, quid ſi ob culpam propriam.

Quarta, quid ſi ob culpam propriam, & Aſſeſſor fuit cum alijs.

Quinta, quid ſi ſine culpa, vt maiore dignitate decoretur.

Sexta, quid ſi remoueatur, & non conſtet de cauſa.

206 Quod attinet ad primam, omiſſa diſputatione, concludendum eſt, Aſſeſſoribus reſidui temporis ſalarium non deberi, ita concludit Bar. hic, & ſequuntur eum DD. omnes, & probatur concluſio generalitate tex. noſtri, nec non quia, hoc caſu, Aſſeſſores neceſſe eſt, vt reuocentur, vel ob propriam culpam, quo caſu nihil illis debetur, vt modo dicam, vel ob odium
207 quo princeps eos perſequatur, damnum autem quod alicui contingit, ob odium, inimicitias, & perſecutiones, ſibi eſt imputandum, vt optimè probat l. ſi merces §. culpæ infr. locati, & l. pen. in princ. infr. ſolut. matrim.

208 Quod attinet ad ſecundum, eodem modo concludendum eſt ſalarium non deberi c. damnum de reg. iur. lib. 6. l. qui proprio §. procurator ff. de procurat. l. quod quis de reg. iur. quinimmo ſunt, qui putent Aſſeſſorem teneri Præſidi, ob ſuam culpam remoto, ad intereſſe, arg. d. l. ſi merces in §. culpæ, & d. l. pen. ita poſt Iaſ. & Iacob. Niger dicit Io. Bologn. hic num. 61. tenet etiam Caccialup. q. 23 num. 27. & Curt. Iun. num. 52. ego tamen circa hoc ſubſiſterem, cum poſſit conſiderari aliqua Præſidis culpa, qui improbi Aſſeſſoris vſus ſit opera, arg. §. item exercitor Inſt. de oblig. quæ ex quaſ. delict. naſcuntur.

209 Quod attinet ad tertiam inſpectionem, communis omnium eſt opinio, Aſſeſſoribus reſidui temporis ſalarium deberi, ita poſt gloſ. Bart. hic num. 4. Caſtrenſ. num. 9. quem ſequuntur omnes, & præſertim Alex. num. 29 in fine, & num. 10. Iaſ. num. 30. Caccialup. in d. q. 23. num. 27. Purpur. num. 243. & Bologn. num. 62.

210 Primum, quia, niſi, hoc caſu, petere poſſent ſalarium Aſſeſſores, culpa vnius noceret alteri, ſed hoc non eſt admittendum, cum ſit contra l. ſi quis in ſuo §. legis C. de in off. teſtam. ergo nec illud, vnde hoc ſequitur.

211 Secundo ad mentem Purpur. quia, ſi de quo minus videtur ineſſe, & ineſt, ergo, & de quo magis, Auth. multo magis C. de ſacroſ. eccleſ. cum alijs vulgaribus, ſed minus videtur ineſſe, vt debeatur ſalarium, ſi Præſes moriatur, & ſic caſus accidat in perſona conductoris, quàm ſi remoueatur, & ſic cauſa ceſſationis officij ſit culpa, cum magis debeat obligare culpa, quàm caſus l. ſi quis domum l. ſi quis fundum infr. locati, & tamen ineſt, quia ſi moriatur Præſes ante tempus, ſalarium reſidui temporis Aſſeſſoribus debetur, vt hic, & in l. diem functo infr. locati, ergo multo magis debetur, vbi Præſes fuit ſua culpa remotus.

Tertio, vbicumque eſt eadem ratio, debet fieri eadem iuris diſpoſitio l. à Titio infr. de verb. obligat. l. illum C. de collat. ſed illa ipſa ratio, ob quam conſequuntur ſalarium reſidui temporis Aſſeſſores, ſi moriatur Præſes, ante tempus, viget etiam quando, ex culpa ſua, accipit ſucceſſorem ante tempus, cum nihilominus per eos non ſtet, quominus ſeruiant, quæ ratio conſideratur in l. qui operas infr. locati, & in l. 1. §. diuus infr. de var. & extraord. cognit. ergo debet fieri eadem iuris diſpoſitio, vt reſidui temporis, eodem modo, ſalarium conſequatur.

Contrariam tamen opinionem veriorem eſſe arbitror,

arbitror, Aſſeſſoribus ſcilicet reſidui temporis
ſalarium non deberi, & licet non ſit aliquis, qui
ex profeſſo hoc teneat, ſatis tamen videtur in-
clinare, atque adeo probare meam hanc ſenten-
tiam, Hug. Donel. lib. 18. com. de iur. ciuili c. 2.
verſ. ad hunc locum, & Steph. Foreatul. in ſua
Necyomantia dialog. 62. num. 7. dum poſtre-
mam huius legis partem explicant, quicquid ſit,
poteſt hęc ſententia pluribus comprobari.

Primum per tex. noſtrum, lex enim generali-
ter loquens, debet generaliter intelligi l. 1. §. ge-
neraliter ff. de leg. preſt. ſed lex noſtra generali-
ter ſupponit reſidui temporis ſalarium non de-
beri, vbi Præſes ante tempus, ſucceſſorem acci-
piat, ergo debet hoc verum intelligi ex quacun-
que cauſa remoueatur.

212 Secundo, tunc demum debetur reſidui tem-
poris ſalarium Aſſeſſoribus, quando integrum
debetur Præſidi, vt ſentit Bart. hic, ne ſuum ſibi
officiũ ſit damnoſum l. videlicet ff. ex quib. cauſ.
maior. & ne afflictio addatur afflicto, contra l.
diuus ſupr. de off. Præſidis contra l. pœnam §.
vlt. ff. ad l. Pompeiam de paricid. cum ſimili-
bus, ſed quando Præſes remouetur ex quacunque
cauſa, præſertim ob culpam, reſidui temporis
ſalarium non debetur, vt hic admittunt omnes,
& infra nos quoque docebimus, ne ſcilicet du-
213 plici ſalario grauetur Princeps, vel Reſpub. &
ſic vtilitas priuata publicæ præferatur, contra l.
vtilitas C. de primip. lib. 12. igitur, nec tenen-
tur illud Aſſeſſoribus præſtare, nec dicatur cul-
pam Præſidis non debere Aſſeſſoribus nocere,
quia huic difficultati ſatisfaciam in ſolutione
contrariorum.

214 Tertio, acceſſorium ſequitur naturam ſui
principalis c. acceſſorium de reg. iur. lib. 6. l. cum
principalis infr. de reg. iur. l. fin. C. de non nu-
merat. pecun. ſed Aſſeſſor eſt acceſſorium ad Prę-
ſidem, qui, ſi remoueatur ob culpam ante tem-
pus, non conſequitur reſidui temporis ſalarium,
215 ergo nec illud conſequi debet Aſſeſſor, ne plus
ſit in acceſſorio, quàm in principali, contra §.
fideiuſſorem, inſt. de fideiuſſo.

216 Quarto, Ius ſingulare habet in contrarium
ius commune l. ius ſingulare, ſupr. de legib. ſed
ſpeciali, & ſingulari iure factum eſt, vbi mo-
riatur Præſes ante tempus, vt in ſolatium hæ-
redis, illius anni integrum conſequatur ſala-
rium, & reſidui temporis Aſſeſſoribus perſol-
uat, arg. l. fin. C. de ſubſtit. ergo in contrarium
eſt ius commune, in quocunque alio caſu, ſo-
lummodo enim voluerunt in caſu mortis, qui
maiore pietate dignus eſt, conſulere officialibus,
non autem in alijs caſibus frequentioribus, ne
læderent publicam vtilitatem, facilius enim ac-
cidit legatis mutatio, etiam ſine indignatione
Principis l. 2. verſ. hoc amplius infr. de his, qui
notat. infam. mors vero legati, non ita frequen-
ter accidit.

217 Quinto, & vltimo, vbi ceſſat ratio, ceſſat etiã
iuris diſpoſitio l. quod dictum ff. de pactis l. adi-
gere §. quamuis de iure patr. ſed in caſu, vbi re-
mouetur Pręſes ob culpam propriam, ceſſat ra-
tio, ob quam reſidui temporis ſalarium cõcedi-
tur Aſſeſſoribus quando moritur ante tempus,
ergo debet ceſſare etiã diſpoſitio, dictum ſala-
rium concedens. Probatur minor, nam ratio
dictę ceſsionis erat, quia fingebatur reſiduo quo
que tempore ſeruire, quia ille Prętur defunctus,
cenſebatur viuere per gloriam, cum eſſet mor-
tuus pro Republica, arg. §. 1. Inſt. de excuſat. tut.
vel curat. ſecus in caſu noſtro, quia Præſes re-
motus, vel efficitur priuatus, vel nanciſcitur
dignitatem incompatibilem, vnde non poteſt
fingi Aſſeſſor, reliquo tempore ſeruire illi, tan-
quam Præſidi.

218 Non obſtat primum contrarium, quia culpa
vnius non poteſt nocere alteri, qui nihil com-
mune habeat cum culpoſo, ei autem, qui illi ac-
cedit, nocere poteſt; quatenus principale tra-
hit ad ſe acceſſorium l. quod per manus ff. de iur.
condic. l. ex pupillari ff. de vulg. & pupil. cũ alijs
adductis per Dec. ad rub. C. de edendo num. 1.
219 Præterea nõ caret culpa, qui improbo homini
conſilium prębet, quique ei ſeruire eligit. Ac-
cedat etiam, quod remotio Præſidis facit ceſ-
220 ſare beneficium, & lucrum reſidui temporis,
non infert damnum temporis præteriti, & huic
221 etiam, qualicunque, indemnitati, facilius
conſulere poſſunt Aſſeſſores, vbi ante tempus
Præſes remoueatur, quam ſi moriatur, remoto
enim ſtatim mittitur ſucceſſor, cui poſſunt Aſ-
ſeſſores ſe denuo conciliare, vel maturè alia
via ſibi conſulere, quod non ita facile eſt, vbi
Præſes moriatur, cum non ſtatim mittatur ſuc-
ceſſor, vt conſiderat Donel præallegato in loco.

Nec obſtat ſecundum, quia patet ex ſupra-
dictis, diuerſam eſſe rationem, inter caſum mor-
tis, & caſum remotionis, & quia licet, non re-
periretur diuerſa ratio, ſatis eſt diuerſum ſer-
222 uari, vt dicitur in tex. noſtro; non enim cu-
iuslibet obſeruationis poteſt reddi certa ratio l.
non omnium ſupr. de legibus.

Non obſtat tertium, nam ratio ſufficiens, non
eſt, quia per Aſſeſſores non ſteterit, niſi fingantur
operas pręſtitiſſe, huiuſmodi autem fictio locũ,
in propoſito, habere non poteſt, vt ſupra docui-
mus.

223 Suppoſita tamen vera communi ſententia,
ſuccedit modo quarta inſpectio, nunquid, remo-
to Præſide, ob culpam propriam, debeatur ſa-
larium Aſſeſſoribus, etiam ſi cum alijs fuerint
reliquo tempore.

In propoſita difficultate, ſunt pugnantes DD.
ſententiæ, altera eſt exiſtimantium, hoc caſu re-
ſidui temporis deberi ſalarium Aſſeſſoribus,
etiam ſi cum alijs fuerint, hanc opinionem tenet
gloſ. fin. hic ſequitur Bart. ante num. 1. verſ. alij
hic dicunt, ſequitur Caſtrenſ. in l. ſi in lege §. ſi
domus, & in l. ſed addes §. fin. infr. locati, & hic
num. 9.

Digitized by Google

num. 9. & videtur tenere etiam Alciat. num. 16. & Iacob. Nig. num. 48. & pro hac opinione aſſeruntur non nulla ſatis vrgentia.

Primum, adducitur tex. noſter, hoc modo inducendo, ille in dubio admittitur intellectus, per quem ſit relatio ad proxima l. heredes palam §. ſed, & ſi notam ff. de teſtam. Bart. in l. quæſitum §. ſi quis fundum ff. de fund. inſtr. & l. talis ſcriptura de leg. 1. Boer. deciſ. 146. num. 2. Cephal. conſ. 296. num. 17. vol. 2. ſed vltimus gloſ. intellectus, per quem probatur, ſi Præſes remotus ſit ab officio, ob culpam propriam, indiſtinctè deberi reſidui temporis ſalarium Aſſeſſoribus, ſiue ſcilicet fuerint cum alijs, non refertur ad proximum verſiculum modo ſi nõ poſtea comites cum alijs eodem tempore fuerint, ergo hic intellectus eſt admittendus.

Secundo, eodem modo ſe habet Præſes ad Aſſeſſorem. quo conductor ad locatorem l. ſed addes in fine iuncta l. ſeq. infr. locati, ſed vbicumque, ob propriam culpam, remoueatur, vel recedat conductor à re conducta; integra locatori debetur merces, etiam ſi eodem tempore rem, à qua expulit ex cauſa primum conductorem, alteri locauerit l. ſi in lege §. ſi domus infr. locati, inducendo, vt per Decium hic num. 12. in fine, ergo eodem modo, vbi, ob propriam culpam ab officio remoueatur Præſes, debetur integrum reſidui temporis ſalarium Aſſeſſoribus, etiam ſi alijs eodem tempore operas locauerint.

224 Tertio, & nouiſſimè, omiſſis leuioribus, ſi denegandum eſſet, in caſu, in quo verſamur, reſidui temporis ſalarium, vbi Aſſeſſor alteri eodem tempore operas locaſſet, profectò nulla alia ratione id fieret, niſi, quia non poſſet fingi duobus eodem tempore ſeruire, cum id ſit impoſſibile de iure l. final. C. eod. & fictio, non habeat locum ſuper impoſſibile l. adoptio infr. de adopr. §. minorem Inſt. eod. ſed hæc ratio, non eſt ſufficiens, quia in odium delinquentis, admittitur etiam fictio ſuper impoſſibile l. ita vulneratus, alias ſi ita ff. ad l. aquil. docet Angel. quem omnes referunt ad l. eadem infr. de duobus reis, quem ab Aret. & Alex. impugnationibus defendit Alciat. hic num. 716. ergo, nihil eſt impedimento, quominus debeatur integrum reſidui temporis Aſſeſſoribus ſalarium, etiam eodem tempore locantibus alijs operas ſuas, ſi Præſes remoueatur ante tempus, ob culpam propriam.

His tamen, & ſimilibus non obſtantibus, in contrariam ſententiam iuit Fulgoſ. num. 8. Alex. num. 10. & 11. Iaſ. num. 34. Iacob. de Sancto Georgio num. 12. & 13. Caccialup. q. 23. num. 58. Curt. Iun. num. 46. in fine, cum ſeq. Sebaſt. Sap. num. 31. vbi teſtatur de communi, Purpur. num. 243. in fine, Cag. num. 58. & 59. vbi refert etiam Claud. Aquenſ. Bolog. num. 65. ſentiunt etiam Hug. Donel. lib. 18. comm. de iur. ciu. c. 2. verſ. ad hunc locum, & Forcatul. in ſua Necyomant. dialogo 62. num. 7.

Primum autem, poteſt induci tex. noſter a maiori, hoc modo, ſi de quo magis videtur ineſſe, & non ineſt, ergo nec de quo minus, ſed magis videtur ineſſe, vt debeatur reſidui temporis ſalarium Aſſeſſoribus, eodem tempore locatoribus alijs operas ſuas, vbi Præſes moriatur, quã
225 vbi remoueatur, cum magis faueant iura in propoſito Aſſeſſoribus in caſu mortis, quàm in caſu remotionis, & pietatis ratio poſtulat, & probat hic tex. ſecundum communem, & veriorem intellectum, & tamen non ineſt, quia reſidui temporis ſalarium non debetur, vt patet hic, ergo multo minus debebitur, vbi remoueatur Præſes ex quacumque cauſa.

226 Secundo, vbicumque ſtat per eum, qui non præſtat operas, quominus illas præſtet, ita vt fingi non poſſit præſtitiſſe, ſalarium non debetur, arg. l. 1. §. diuus ff. de var. & extraord. cognit. l. qui operas, & l. ſed addes in fine iuncta l. ſeq. facit etiam lex noſtra iunctis traditis per Bart. hic ante nu. 1. quem omnes recipiunt. At vbi quis poſt remotionem Præſidis præſtat tamquam Aſſeſſor operas alteri, per eum ſtare dicitur, quo minus præſtet, ita vt præſtitiſſe fingi non poſſit, arg. l. fin. C. eod. ergo ab eo, non debet ſalarium conſequi.

227 Tertio, ita ſe habet Præſes ad Aſſeſſorem, prout ſe habet conductor ad locatorem d. l. ſed addes: At conductor, ſi culpa ſua recedat à contractu, & à re locata tenetur ſolummodo, quatenus intereſt locatoris l. dominus horreorum §. final. infr. locati, ergo Præſes, quoque, non niſi ad intereſſe tenetur Aſſeſſoribus, & ſic, quatenus, cum alijs non ſint.

228 Quarto, & vltimo nemo debet ex culpa alterius fieri locupletior, ſatis eſt enim, vt indemnis conſeruetur l. 3. §. vltimo ff. de eo, quod certo loc. fact. l. enim in fundo §. quid ſi mulier infr. d. iur. dot. l. dominus horreorum § fin infr. locati, ſed indẽnis conſeruatur Aſſeſſor, ſi poſt remotionem Præſidis delinquentis, conſequatur vnum ſalarium, ergo non debet habere duplex ſalarium, ſed vnum tantummodo; nec dicas, in d. l. 3. §. vltimo rationem haberi, etiam lucri, vt habetur in finalibus verbis illius legis, quia replico aliud eſſe, vt quis habeat lucrum ceſſans, aliud quod fiat locupletior, ſatis enim habet lucrum ceſſans, ſi ſalarium conſequatur, vbi alijs operas ſuas non locet Aſſeſſor. Accedat etiam quod d. l. 3. procedit in culpa commiſſa immediatè aduerſus eum, cui ceſſat lucrum, quod non eſt in caſu noſtro, vbi ob culpam remoueatur Præſes, qui peccauit in alium quemlibet
229 particularem, potius, quàm in Aſſeſſorem, culpa autem, quę non ordinatur ad calum, & ad damnum, non attenditur, vt dicit Dec. hic num. 11. per tex. in l. verum ff. de furt. & per l. ſi is, cui ff. de act. & oblig.

230 Non obſtant nunc contraria, & præſertim primum argumentum, petitum a l. noſtra, primum

Digitized by Google

mum quia, cum patiatur varios intellectus, in ea non poteſt fieri fundamentum, per doctrinam Bar. ad l. in ambiguo de reb. dub. præterea verus, & communis intellectus, poſtremæ particulæ huius legis, eſt ille, quem tradidimus in expoſitio-

231 ne literę, nec obſtat illud, quod dicebatur, relationem debere fieri ad proxima, quia procedit, vbi, ex pluribus dictis, ęque principalibus, aliquod eſt proximum, ſed quando dictum principale eſt remotum, quod autem dictum eſt incidenter eſt proximum, relatio fit non ad illud, quod dicitur immediatè, ſed ad illud, quod principaliter dictum eſt, vt docet Bart. in l. final. §. final. de lib. legat. & in l. centurio in 3. q. princip. de vulg. & pupill. vt conſiderat etiam Dec. hic num. 12. relatio enim fieri debet ad ea, quibus conuenit, non ad alia, vt notatur in l. ſi idem, cum eod. §. final. infr. tit. proxim. Iaſ. ad l. 1. C. de liber. præter.

232 Non obſtat ſecundum, quia falſa eſt illius minor, nec probatur in d. §. ſi domus, & contrarium tenet ibi Bart. & alij DD. communiter, ſolummodo enim ibi dicitur, locatorem aduerſus deſertorem habitationis, & culturæ, ſtatim agere poſſe, ſed non exprimit, ad quid, nec eſt intelligendum, vt agere poſſit ad mercedem totius quinquennij, ita vt poſſit etiam deinde alteri locare, quia nimis, eo modo, ex alterius culpa locupletaretur; intelligere ergo debemus ad intereſſe, cum agere poſſe, vt per Dec. hic num. 12. declarando d. tex. per l. dominus horreorum §. fin. eod. tit. locati, quatenus ſcilicet non poſſet ſublocare pro eadem mercede, vel eos fructus ex illis bonis percipere, qui compenſarent integram quinquennij mercedem, falſa eſt ergo illatio, quam faciebat Caſtr. hic num. 9. & aliæ, quæ fiunt à Iaſ. num. 31. cum. ſeq.

233 Non obſtat tertium, primum, quia quatenus poſſet fingi ſuper impoſſibile, fingi poſſet ſuper impoſſibili de facto, vt in d. l. ſi vulneratus nõ de iure, vt hic, repugnat enim ęquitas. Præterea illud procedit iure ſpeciali ex cauſa incertitudinis, ne remaneat delictum, in altero ex vulnerantibus, impunitum, hinc admittit ipſemet I. C. abſurdam eſſe huiuſmodi fictionem, ſed eam admittit, ne quid abſurdius ſequatur, vt ſcilicet vterque, vel alter ex illis remaneat impunitus, in contrarium ergo, in alijs caſibus, erit ius commune, arg. l. ius ſingulare, ſupra de ll. præſertim vbi delictum non remanet impunitum, vt in caſu noſtro, vbi ſatis punitur Præſes officij priuatione, quæ, ſine dedecore, non videtur contingere l. teſtamento centurio, infr. de manumiſ. teſtam. item delictum ibi dirigebatur ad damnum domini ipſius ſerui, ideo, in odium delinquentis, fingitur ſuper impoſſibile, & is, qui recepit damnum, conſequitur duplicem ęſtimationem, ſecus in caſu noſtro, vt ſupra dicebamus.

234 Accedat etiam, quod, ex parte agentium, non eſt impoſſibile, vt duo eundem interficiant, licet ex parte patientis, nemo poſſit bis mori, ſatis enim occidere dicitur, qui affectu occidendi, dirigit ſufficientẽ operationem, ad interficiendum, & fictio ibi refertur ad occiſores, non ad interfectum, quatenus autem dubitatur, an fictio poſſit procedere ſuper impoſſibile, diſtinguas, aut eſt impoſſibile de iure, & nõ poteſt, quia deficit fundamentum æquitatis, quo nititur fictio, aut eſt impoſſibile de facto, & tunc rurſus diſtinguas, aut eſt impoſſibile in genere, vt puta maiorem eſſe natu filium ipſo patre, & ſuper hoc impoſſibile, non habet locum fictio, aut eſt impoſſibile in ſpecie, vt puta, vt homo viuat, qui mortuus eſt, vt viuus, pro mortuo habeatur, & ſuper hoc impoſſibili poteſt fingi, vt poſt Bart. declarat Dec. ad l. verum eſt de reg. iur. num. 3. vel dicas, aut impoſſibile eſt ab initio, & fictionem non recepit, aut ex poſt facto, non ab initio, & fictionem recipit, vnde ab initio duo poſſunt vnum interficere, ex poſt facto nequaquam, fingi tamen poteſt, vnum à duobus interfectum.

235 Subſequitur modo quinta inſpectio, circa quam, omiſſa diſputatione, concludendum eſt, ſalarium reſidui temporis, Aſſeſſoribus non deberi, per generalitatem tex. noſtri, & per rationes ſupra adductas contra communem, in tertia inſpectione, & quia fauor retorqueretur in odium, contra l. quod fauore C. de legib.

236 Supereſt ſexta, in qua, prima facie, videtur concludendum, Aſſeſſoribus, reſidui temporis ſalarium, deberi, vt videtur concludere Alex. hic num. 30. ea potiſſimum ratione.

237 Quia factum principis, quamuis iniuſtum, non debet, niſi ei nocere, cui infertur iniuria l. Lucius infr. de euict. ſed per factum principis, de quo agimus, non niſi Præſidi eſt facta iniuria, non debet ergo Aſſeſſoribus nocere, & eſſe impedimento, quominus illis reſidui temporis ſalarium denegetur.

Contrarium puto verius, cum Dec. hic num. 23. non ea ratione, quia, in dubio, præſumatur remotus culpa Aſſeſſorum, ſed primum, per generalitatem huius tex.

238 Secundo, quia, qui remouet aliquem à lucro, videtur etiam ab oneribus liberare, arg. l. is, in poteſtate, infr. de leg. præſtand. facit tex. in §. illud Inſt. pro ſocio, & in l. ſecundum naturam, infr. de reg. iur. ſed in propoſito, mittendo Princeps ſucceſſorem, ante tempus, remouet Præſidem à lucro, vt patet, ergo debet intelligi etiam, vt liberet eum ab oneribus.

239 Non obſtat d. l. Lucius, quia ibi, non idcirco factum Principis nocet tantum emptori, quia ei tantum noceat, cui facta eſt iniuria, ſed quia, cum tale factum, ſit caſus fortuitus, poſt perfectam emptionem, & venditionem, ad emptorem pertinet, vt docet Bart. ad l. ſi per imprudentiam, in princ. eod. tit. de euict. & hæc eſt ratio, quæ conſideratur in illo tex. Præterea non

nocet

nocet, vt ſupra dicebamus, ſed facit ceſſare beneficium.

240 Subſequitur modo ſecundus princeps articulus, an magiſtratui, & officiali, ob propriam culpam ab offitio remoto, debeatur ſaltem ſalarium pro tempore, quo fuit in offitio, nam de reſidui temporis honorario, non dubitatur, illud enim non deberi, certo certius eſt, cum opera non ſit præſtita, arg. l. Iulianus §. offerri infr. de action. empt. nec debeat quis ex dolo, vel culpa, lucrum conſequi l. ſine hæreditaria de neg. geſt.

In propoſita igitur difficultate, diſſentiunt interpretes, opinantur enim aliqui, nec ſalarium quidem temporis præteriti, ante remotionem deberi, hanc opinionem adſcribit Iac. de Aren. & Angel. hic, Bolog. num. 56. verſ. contrariam, ſed in meis codicibus hanc l. Iac. de Aren. non interpretatur, & Ang. nihil ad rem dicit, probat tamen hanc ſententiam Bald. ad l. Neſsennius infra de excuſ. tut. in fin. ſub num. 5. qui, & ipſe eam Iacob. de Arena adſcribit, quicquid ſit, pro hac opinione plura afferuntur.

241 Primum autem, adducitur tex. in d. l. Neſsennius, quæ poteſt hoc modo induci à minori, ſi de quo minus videtur ineſse, & ineſt ergo, & de quo magis, ſed minus videtur ineſse, vt tutor, cui relictum eſt legatum, vt tutelam adminiſtret, ſi ab ea, ſine culpa, excuſatus remoueatur, integrum amittat legatum, quam, vt Præſes, ſi remoueatur, ante tempus, ob culpam, integrum amittat ſalarium, & tamen ineſt, quia integrum legatum tutor remotus amittit d. l. Neſsennius ergo multo magis debet ineſse, vt magiſtratus ob culpam remotus, integrum etiam præteriti temporis, amittat ſalarium.

242 Secundo, adducitur tex. in l. Meuia infr. de annu. leg. quæ poteſt induci a proportione, hoc modo, ita ſe habet legatarius ad legatum, quod ſibi relictum eſt, vt adminiſtrationem rerum alicuius ſuſcipiat, & ad propriam ſolicitudinem reuocet, prout ſe habet Præſes ad ſalarium, quod ſibi datur, vt prouinciam ſibi traditam gubernet, At ſi propter culpam, & fraudem repellatur a rerum adminiſtratione ſibi iniuncta, legatarius integrum amittit legatum d. l. Meuia ergo Præſes quoque, ob culpam, vel dolum remotus ab officio, integrum etiam præteriti temporis amittit honorarium.

243 Tertio, adducitur tex. in l. etiam ſi partis infr. de leg. 1. qui per locum, a re, ad tempus, ſic poteſt induci, quicquid dicitur de rei parte, dicendum eſt de parte temporial. miles ita §. & quia diximus infr. de milit. teſtam. ſed, qui pro parte rerum adminiſtrandarum onus, non implet, totum amittit emolumentum, ergo integrum etiam ſalarium amittit, qui pro parte temporis magiſtratus, munia non implet.

244 Quarto, adducitur tex. in l. Iudices C. de annon. & tribut. lib. 2. quæ poteſt ita induci, ſi de quo minus videtur ineſse, & ineſt, ergo, & de quo magis, ſed minus videtur ineſse, vt Iudices, qui negligenter ſe geſserint, circa adminiſtrationem, omnia, quæ in adminiſtratione poſiti, perceperunt emolumenta reddere compellantur, quàm, vt remoti ob delictum, vel culpam, integrum ſalarium amittant, cum magis videatur debitum ſalarium ei, qui fuit in officio, vſque ad finem tolleratus, per ea, quæ ſcribit Caſtr. hic nu. 2. & tamen ineſt, quia negligentes Iudices reddere omnia emolumenta ex adminiſtratione percepta compelluntur d. l. iudices, ergo multo magis magiſtratus remoti, integrum ſalarium debent amittere.

245 Quinto, periurus priuatur omni commodo,
quod poterat ſperare ex negocio, ſuper quo iu-
246 rauit l. ſi quis maior C. de tranſact. At magi-
ſtratus, qui remouetur ob culpam, neceſse eſt,
247 vt ſit periurus, cum iurauerit, in principio
officij, ſe diligenter, & ex fide, in eodem officio
verſaturum, vt in auth. de iureiur. quod præſta-
tur ab his, igitur omni honorario, & emolu-
mento, ex dicto officio proficiſcente, eſt pri-
uandus.

248 Sexto, vbicunque quis, culpa ſua non implet negocium ſuſceptum, ſemper poteſt repelli, per exceptionem non implementi l. iulianus §. offerri infr. de act. empt. faciunt tradita per Bart. ad l. qui inſulam §. qui ædem infr. locat. ita vt ſit differentia inter eum, qui defecit culpa ſua, & eum, qui caſu impeditur, iuxta l. ſi fundus, & l. ſi in lege §. colonus inf. locat. At magiſtratus, ob culpam remotus, ſine dubio defectu, & culpa ſua, non implet, vt nemo dubitat, ergo ab omni ſalarij repetitione, ratione non implementi, ſemper poteſt repelli.

249 Septimo, qui in vno peccat, ſit omnium
reus, cap. deſleat, de reg. iur. in antiquis cum alijs
adductis per Curt. iun. hic num. 45. faciunt, quod
tradunt DD. ad l. ſi ex falſis C. de tranſact. dum
250 dicunt teſtem falſum in vno, eſſe falſum in
omnibus, At magiſtratus remotus ob culpam,
neceſse eſt, vt peccauerit in vno, atque adeo in
multis, ergo debet eſse reus in omnibus.

His tamen argumentis non obſtantibus, in contrariam iuerunt opinionem, ferè omnes interpretes, hic Bart. ante numerum primum, & num. 3. Caſtr. num. 2. Alex. num. 31. Iaſ. num. 45. Dec. num. 21. Caccialup. q. 23. num. 35. Sebaſt. Sap. num. 22. Niger num. 53. Cagnol. num. 208. Io. Bolog. num. 36. ita vt, hæc ſit communis, & recepta ſcribentium opinio, vt de communi teſtatur omnes, & præſertim Bolog. præallegato in loco, & Petr. Calæfat. num. 113. & num. 120. & pro hac quoque opinione, plura afferuntur, ego autem eligam potiora.

251 Primum igitur, Bart. virtute, ſic ratiocinatur, tunc demum, Præſes remotus ante tempus, ob culpam, totius temporis, etiam præteriti amittere deberet ſalarium, ſi adminiſtratio,

& ſalarium eſſent indiuidua; ſed vtrunque di-
uiſionem recipit l. Seio in princ. infr. de annu. le-
gat. ergo nulla eſt ratio, ob quam debeat inte-
grum ſalarium amittere. Nec dicas cum Dec.
d. l. Seio ad rem non facere, quia ibi ſine aliqua
culpa remouebatur amicus ab adminiſtratione,
nam replico contra Dec. argumentum Bart. non
eſſe petitum a deciſione illius l. ſed a ratione,
quæ generalis eſt. Præterea culpa, ob quam re-
mouetur Præſes, in propoſito, influit vim ſuam
in tempus futurum, non in præteritum ratio-
nibus mox ſubijciendis.
252 Secundo, quia, ſi magiſtratus remotus ob
culpam, deberet priuari integro ſalario, illud
ſequeretur incommodum, vt priuatiua pęna,
quæ diuidua eſt, delicti limites egrederetur,
ſed hoc non eſt admittendum, cum ſit contra l.
Reſcriptum, infr. de ijs, quibus, vt indig. contra
l. ſancimus C. de Pen. contra l. mater in fin. C. de
oper. libert. contra l. Pedius, circa finem ff. de in-
cend. ruin. & naufrag. cum alijs adductis per
Curt. Iun. hic num. 42. ergo nec illud vnde hoc
ſequitur.
253 Tertio, ſi præfatus magiſtratus, ſalario etiam
pręteriti temporis priuaretur, ſequeretur illud
incommodum, vt quod rectè geſtum eſſet, a ſub-
ſequenti delicto mutaretur, ſed hoc conſequens
eſt falſum l. 2. infr. de itiner. actuque priuat. er-
go, & illud vnde hoc ſequitur.
254 Quarto, ita ſe habet magiſtratus ad hono-
rarium, prout ſe habet locator ad mercedem l.
ſed addes in fine infr. locati, At locator, qui
culpa ſua non implet locationem, non integram
amittit mercedem, ſed pro rata vſus, & quate-
nus interſit conductoris l. ſi fundus §. ſimiliter
infr. locati, ergo nec magiſtratus non implens
officium, quia ob culpam ſit remotus, integrum
255 debet amittere ſalarium, præſertim cum me-
lior ſit conditio præſtantis operas ingenij, & do-
ctrinę cum dignitate, quàm præſtantis mate-
rialem vſum rerum, vel operas mercenarias,
& vulgares.
256 Non obſtat primum argumentum, ex aduer-
ſo allatum, quia in d. l. Neſennius, non cœpit
tutor adminiſtrare tutelam, deinde fuit ex culpa
remotus, ſed a principio ſponte ſe excuſauit,
non mirum ergo ſi legatum datum, vt tutelam
adminiſtraret, ad eum, nec in parte pertinet,
nec in totum, qui nec cœpit tutelam admini-
ſtrare, recipiebat enim dictum legatum tacitam
conditionem, ſi adminiſtraret. Pręterea lega-
tum ibi eſt indiuiduum l. neminem, infr. de le-
gat. ſecundo.

Non obſtat ſecundum, quinimo retorquetur,
quia in d. l. Meuia, ſi legatarius remoueatur ab
adminiſtratione per fraudem, amittit inte-
grum legatum pro ſequentibus annis, ſed non
reſtituit annuum legatum, quod accepit pro
annis, quibus interuenit rebus ſui nepotis.
257 Non obſtat tertium, quia in d. l. etiam partis
adminiſtratio tutoris, qui datur perſonę non pa-
trimonio, eſt indiuidua §. ad certum tempus
verſ. certè, Inſt. qui teſtam. tut. dar. poſ. §. ad
certum tempus, in princ. vnde, cum ſit diuerſa
ratio inter rem, & tempus, in propoſito, corruit
argumentum de re ad tempus.
258 Non obſtat quartum, quia d. l. iudices, non
loquitur de ſalario, ſed de alijs emolumentis,
vel ſi per emolumentum intelligas ſalaria, vt in-
telligit gloſ. dicas dd. iudices, cum non fuerint
259 puniti pœna remotionis, in qua ignominia
eſt l. teſtamento centurio infr. de manumiſs. te-
ſtamento, puniuntur priuatione ſalarij, quod
minus eſt, quàm priuari officio, & ſalario, pro
tempore, vel dicas illud eſſe ſpeciale, vt dicunt
omnes fauore principis, & exactionis tributo-
rum.
260 Non obſtat quintum, quia procedit quo ad
pœnam periurij, & alias pœnas propter deli-
ctum impoſitas, non quo ad ſalarium, quod
reſpondet labori, debet ergo priuari eatenus,
261 quatenus non ſeruit, aliud etiam forte eſt in
contrahente, in quo efficit iuramentum obſer-
uantiam inſtrumenti indiuiduam, aliud in iudice,
qui iurat generaliter ſuper adminiſtratione fu-
262 turarum cauſarum, ſua natura ſeparatarum
inter ſe, hinc in ſyndicatu, ſi male ſe geſſit in
vno, in altero non punitur.

Non obſtat ſextũ, quia procedit in indiuiduis
ſecus in diuiduis, & ſeparatis, vt in caſu noſtro,
docent omnes hic, & Bart. ad l. 1. §. diuus infr.
de var. & extraord. cog. in fine.
263 Non obſtat ſeptimum, quia illud quoque
procedit in indiuiduis, & præſertim d. cap. de-
ficiant procedit in foro poli, non in foro fori,
264 nam, cum ad ſalutem æternam ſit neceſſaria
omnium præceptorum obſeruatio, qui in vno
peccat omnium factus eſt reus, quo ad admi-
niſtrationem gratiæ. non recedo igitur a com-
muni declarando eam, vt per Caſtr. hic num. 2.
265 & per Petr. Calæfat. hic num. 121. cum ſeqq.
ex quorum dictis colligitur, in hac materia,
eiuſmodi diſtinctio. Aut officium eſt indiuiduũ,
aut diuiduum, ſi indiuiduum, officialis a Prin-
cipe remotus ante tempus, indiſtinctè priuatur
vniuerſo ſalario l. 2. C. de legat. lib. x. apertius
probat l. 1. & 2. infra de legation. tradit Bart.
ad l. 1. §. diuus in fin. ff. de var. & extraord. co-
gnit. ſequitur Alex. hic num. 31. Cagnol. num.
208. in fin. & alij communiter, & in primis Petr.
Calæfat. num. 121. ſi verò officium eſt diuiduum,
aut culpa, vel delictum, ob quod officialis re-
mouetur concernit, & reſpicit vniformiter to-
tum tempus, Aut non, ſi totum concernit tem-
pus officij, totius temporis ſalario priuatur, vt
per Bart. ad l. Iudices C. de annon. & tribut.
lib. x. ſequitur Calæfat. hic; quicquid dixerit
in contrarium Alex. & Curt. Iun. ſi verò culpa,
& delictum non concernat totum officij tempus,
aut verſamur in caſibus in iure expreſſis, & tunc

toto

toto etiam ſalario priuatur, iuxta d. l. Iudices C. de annon. & tribut. lib. x. aut verſamur pœnitus in dubio, & tunc non priuatur officialis remotus ſalario, niſi pro rata temporis, & in his terminis locum ſibi vendicat cõmunis Bart. & aliorum opiuio, pluribus ſupra nou vulgaribus argumentis comprobata.

266 Circa tertium autem articulum, omiſſa diſputatione, arbitror ita eſſe diſtinguendum. aut loquimur de mercede, aut de honorario. primo caſu, indiſtinctè recedens ſponte, ſiue cum cauſa, ſiue ſine cauſa, ſiue cum licentia, ſiue ſine licentia, pro eo tempore, quo abſuit, priuatur ſalario, niſi reddat operas omiſsas, arg. eorum, quæ tradit Bart. ad l. ſi vno §. item cum quidam infr. locat. circa finem decidit Iaſ. hic num. 46. Caccialup. q. 34. num. 45. ſequitur Io. Petrus Surd. conſ. 42. num. 21. vol. 1.

Secundo autem caſu, aut is, qui debet habere, honorarium recedit cum cauſa, vel ſine cauſa, ſi cum cauſa, vt puta peſtis, vel belli, aut interim alteri operas præſtat, aut non, ſi præſtat, pro eo tempore, non debet habere ſalarium pro munere, a quo receſſit, arg. l. noſtræ, & l. ſed addes in fine iuncta l. ſeq. tradit Ripa in tractat. de peſt. in tit. de priuileg. contract. cauſ. peſt. num. 123. Surd. conſ. 42. num. 22. verſ. quinto reſpondeo, aut non locauit operas alteri, ſed fuit vacuus, & integrum debet habere ſalarium, quia per eum non ſtetit l. qui operas infr. locat. Ripa in d. loco nu. 114. cum ſeq. Surd. in allegato loco, Aut receſſit, & deſeruit munus ſine cauſa, & tunc aut ſine licentia, ſi ſiue licentia, aut munus erat indiuiduum, & integrum amittit ſalarium, arg. l. etiam ſi partis de leg. 1. aut diuiduum, & amittit, pro ea parte, pro qua nõ ſeruit, arg. l. ſi fundus §. ſimiliter infr. locat. ſi cum licentia, aut interim locauit operas alteri, aut non, ſi locauit debet pro ea parte habere ſalarium arg. l. noſtræ ſeutie Surd. dicto conſ. 42. n. 22. verſ. quinto reſpondeo, ſi nou locauit, aut receſsit reuerſurus, & futuri temporis ſalarium nou debet habere, ſatis eſt enim, vt liberetur ab implemento muneris, aut receſsit reuerſurus, & tunc aut honorarium, quod habet is, qui recedit, eſt conſtitutum a Publico, & pro eo etiam tempore debetur, & ita procedunt adducta per Iaſ. hic num. 41. cum ſeq. aut debebatur a priuatis, & non debetur, per ea, quæ tradit Surd. iu d. conſ. 42. num. 22. verſ. quarto reſpondeo.

Et hæc ſufficiat dixiſse circa hanc legem. ſi quis velit pleuius videre adeat Caccialupum, qui hanc materiam abſoluit hic per 50. Quæſtiones, quas redigit ad concluſiones cum ſuis ampliationibus, & limitationibus, & Bolog. hic num. 69. cum ſeq. vſque ad finem.

LAVS DEO.

Digitized by Google

INDEX VERBORVM, ET RERVM QVÆ IN HOC OPERE CONTINENTVR.

A

ABSENTIA aut vera, aut præſumpta l.1.num.286. 64.
Vera aut voluntaria, aut neceſſaria ibidem num.287. eo.
Voluntaria, aut probabilis, aut improbabilis.num.292. ib.
Voluntaria probabilis quæ.num.293. eo.
Voluntaria non probabilis, aut cum contumacia, aut ſine contumacia num.294. eo.
Abſentia cum contumacia, quæ nu.295. eo.
Abſentia breuis non habetur pro abſentia nu. 308. 65.
Abſentia eſt cauſa immediata facultatis delegandi, non delegationis.num.403. 77.
Abſentia, & Infirmitas æquiparantur. num. 341. 69.
Abſentia neceſſaria, aut probabilis, aut non probabilis num.289. 64.
Neceſſaria, & probabilis quæ.num.290. eo.
Neceſſaria non probabilis quæ.num.291. eo.
Neceſſaria cum qualitate probabili, vel improbabili quæ.num.288. eo.
Abſentia ex cauſa probabili, & Abſentia ex cauſa neceſſaria æquiparantur.nu.298. eo.
Abſentia, quæ neceſſaria ſit, vt cauſæ meri Imperij mandari poſſint.num.285. eo.
Abſentia neceſſaria eſt cauſa ſufficiens, ad hoc vt Iudex poſſit mandare cauſas meri Imperij.num.296. eo.
Abſentia neceſſaria, & probabilis æquiparatio procedit in cauſis priuatarum, nō in cauſis publicis ob quas receditur à regulis Iuris communis num.304. 65.
Abſentia neceſſaria, an, & quando ſufficiat ad hoc, vt quis poſſit cauſas meri imperij ſpecialiter tributi, mandare num. 305. 65.
Abſentia probabilis, an ſit cauſa ſufficiens, ad hoc vt quis poſſit mandare Iuriſdictionem num.297. 64.
Abſentia cauſa ſtudiorum, in Magiſtratibus, non eſt probabilis.num.301. eo.
Abſentia in Magiſtratibus, ex cauſa peregrinationis, aut non eſt probabilis, aut eſt etiam neceſſaria num.303. eo.
Abſentia probabilis in Magiſtratibus dari non poteſt, quæ non ſit neceſſaria. num. 300. eo.
Abſolutio Innocentis principaliter reſpicit publicam vtilitatem, ſecundario autem etiam illius, qui abſoluitur. rub.de offic.eius.num. 88. 7.
Abſolutionis actus, & Indulgentia, Iuriſdictionis, & Imperij eſt actus. d. rub. num. 90. eo.
Acceſſorium ſequitur naturam ſui principalis. rub.de offic.aſſeſſ.num.39. 94.
in l.diem functo.num.115. 115.
& num.214. 126.
Acceſſorio plus non debet ineſſe, quam principali d.l.diem.num.215. 126.
Accingendus proximè, pro accincto habeatur. l.1 num.308.de offic.eius. 65.
Acquirere ad vtilitatem alterius, nemo cogitur.d.l.diem.num.148. 118.
Acquiſita nobis, ſolertia noſtra vel alterius ſtultitia, non debet in alterius vtilitatem redundare.d.l.diem.num.170. 122.
Actus deueniens ad caſum, à quo incipere non poteſt, euaneſcit. l. 1. num. 390. de offic. eius. 76.
Limita.num.411. 77.
Actus, & effectus, interdum pro cauſa, & potentia ponitur.d.l.1.num 277. 63.
Actus explicantis aſſertioni non ſtatur, vbi quis non niſi in caſu aliquo certo, & ſpeciali poteſt actum explicare.d.l.1.nu.310. 65.
Limita.num.325. 67.
Actus, ne fiat, facilius impeditur, quàm perfectus tollatur.d.l.1.num.402. 77.
Actus talis eſt, qualis eſt potentia rub. de offic. eius.num.75. 6.
Adminiſtrator rei ſuæ nemo dicitur, ſed alienæ l.1.num.248.de offic eius. 60.
Adminiſtratorum Prouinciarum non niſi, ex quo in prouinciam ipſam venerint, emolumentum debetur. l. diem functo. num. 97. de offic. Aſſeſ. 112.
Adminiſtrationem rerum pro parte non implens, integrum amittit emolumentum. d. l. diem.num.243. 129.
Afflictio non eſt addenda Afflicto. d. l. diem. num.73. 108.
& num.212. 126.
Aliena dicuntur ea, quarum vſum vel vſumfructum habemus l. 1. §. qui mandatam. num.10.de offic.eius. 86.
Alexandri Turaminij laus. rub. de offic. eius. num.239. 16.

Digitized by Google

Animaduerſio maior cum mandata iuriſdictione non tranſit. d. §. qui mandatam num. 47. 88.
Animaduerſionis & Punitionis differentia. ibidem num. 78. 90.
Antonij Vacca reprobatio d. §. qui mandatam. num. 86.
eiuſdem emendatio num. 68. 89.
Appellari idem à ſe ipſo non poteſt d. §. qui mandatam num. 26. 87.
Appellatio ab Illuſtribus fit ad competentes Magiſtratus d. l. 1. num. 8. de offic. eius. 42.
Appellatio ab Illuſtribus fit ad Principem, non ad ſuperiores, qui non dantur. d. l. 1. num. 16. 42.
& vide num. 38. 43.
Appellatio ad Pretorem eius, cui mandata eſt iuriſdictio, non datur d. §. qui mandatam num. 27. 87.
Appellatio eſt gradatim Interponenda d. L. 1. num. 19. 43.
Appellatio à Praefecto Pretorio non datur. d. rub. de offic. eius. num. 467. 31.
Appellatio a Principis delegato fit ad Praefectum Pretorio, & ad Quaeſtorem. d. rub. num. 386. 26.
Appellatio non admittitur a Vicario ad Epiſcopum d. rub. num. 261. 18.
Appellatio quando fiat a delegato Principis ad ordinarium. d. rub. num. 481. 32.
Appellatio ſemper admittitur a delegato, ſed non ſemper ab ordinario. d. rub. num. 444. 29.
Appellatio ſemper fit de minori ad Maiorem Iudicem, non ad Parem, vel Inferiorem. d. rub. num. 385. 26.
& in l. 1. num. 7. de offic. eius. 42.
Appellatio a ſententia legati Proconſulis, ad Proconſulem fit. d. §. qui mandatam. num. 7. 85.
Argumentum a combinatione duarum legum, validiſſimum eſt. rub. de offic. eius. num. 67. 6.
Argumentum a contrario ſenſu valet l. 1. num. 414. de offic. eius. 78.
Et eſt fortiſſimum, & ex vi verborum ſemper validum, & in quolibet materia d. l. 1. num. 418. 79.
Et ſumitur ab oratione hipoteſica, non a categorica. d. l. 1. num. 416. 60.
Dictum Argumentum quibus modis ſumatur. d. l. 1. num. 417. 60.
Dictum Argumentum confunditur a Doctoribus cum Argumento, Ab Incluſione, & a ceſſante ratione, vel cauſa, & ab exceptione. d. l. 1. num. 415. 78.
Argumentum a ſimili corruit, vbi ratio diuerſitatis reddi poteſt l. diem functo. num. 36. de offic. aſſeſ. 102.
Argumentum a ſufficienti partium enumeratione, vel a diuiſione valet l. 1. num. 347. de offic. eius. 69.
Argumentum de Dominio ad Iuriſdictionem valet, rub. de offic. eius. num. 266. 18.
Argumentum a lege ceſſante valet d. rub. num. 298. 20.
Argumentum, de Mandato ad cauſas & lites, ad mandatum Iuriſdictionis non valet d. L. 1. num. 445. de offic. eius. 82.
Argumentum de Perſona ad Rem valet d. l. 1. num. 352. 70.
Argumentum de Tempore ad Rem valet. d. l. diem functo. num. 159. 119.
Declara, vt num. 164. 120.
Argumentum de uno Particulari, ad vniuerſale, non valet. d. rub. de offic. eius. num. 317. 22.
Argumentum a Proprietate valet. d. rub. nu. 28. 3.
Argumentum non valere, ſi ſequatur abſurdus Intellectus, quomodo debeat Intelligi d. l. 1. num. 420. de offic. eius. 79.
Ars imitatur naturam d. l. diem nu. 203. 125.
Aſſenſus pro conſilio capitur. rub. de offic. aſſeſ. num. 4. 91.
Apertioni explicantis actum, an ſtetur. l. 1. nu. 310. de offic. eius. 65.
Aſſeſſor quid. rub. de offic. aſſeſ. nu. 22. 92.
Quotuplex. d. rub. num. 23. 60.
Quibus modis accipiatur. d. rub. num. 2. 91.
Vnde dicatur. d. rub. num. 9. 60.
Quo Iure / *Qua ratione* } *Introductus* } *d. rub. nu. 15.* / *num. 16.* 60.
Aſſeſſor & Iudex, eamdem ob cauſam, eadem perſona, eſſe non poteſt. d. rub. nu. 7. 60.
Aſſeſſor & Iudex, cui aſſidet, ſunt correlatiua. l. diem functo. nu. 118. de offic. aſſeſ. 115.
Aſſeſſor, qui potuit poſt mortem Praeſidis operas locare, & non locauit, reſidui temporis ſalarium petere non poteſt. d. L. diem. num. 127. 60.
Aſſeſſor, qui mortuo Praeſide, locauit operas ſuas pro minori ſalario, an poſſit a Defuncti Praeſidis haeredibus ſupplementum petere. d. l. diem num. 156. 119.
Aſſeſſor ſalarium petere poteſt pro rata temporis, quo vacauit, poſt mortem Praeſidis d. L. diem. num. 160. 60.
Aſſeſſor poſt mortem Praeſidis, vel ſi ex cauſa receſſit, qua cautela, ita poſſit operas ſuas alteri locare, vt a primo contractu, omnino non recedat d. L. diem num. 164. 120.
Aſſeſſor, ſi poſt mortem Praeſidis locauerit operas ſuas alteri pro maiori ſalario, an illius pluris aliqua ſit habenda ratio. d. L. diem. num. 165. 60.
Aſſeſſor morte Praeſidis eſt ſolutus ab omni obligatione d. l. diem. num. 167. 120.
Aſſeſſor Improbo homini aſſidens, culpa non caret. d. l. diem. num. 219. 130.

Aſſeſſor.

Aſſeſſor, petere poteſt integri temporis ſalarium quando per eum non ſtat quominus ſeruiat d.l.diem num.140. 117.

Aſſeſſori vt ſit locus, quæ requirantur.rub.de offic. aſſeſſor. num.24. 92.

Aſſeſſori an debeatur ſalarium, ſi ob illius culpam Præſes remoueatur d. l. diem. num. 208. 125.

Et an ei debeatur ſalarium, ſi Præſes ob culpam propriam remoueatur. num. 209. eo.

Et an debeatur ſalarium reſidui temporis, ſi Præſes remoueatur ob culpam propriam, & Aſſeſſor cum alijs fuerit.d.l.diem n.223. 126.

Aſſeſſori ſalarium non debetur, vbi per eum ita fiat, vt nec fingi poſſit, eum operas præſtitiſſe.d.l.diem num.226. 127.

Aſſeſſoris appellatione, non venit is, cui mandata eſt Iuriſdictio.rub.de off.Aſſeſſ.n.5. 91.

Aſſeſſoris circumſtantia	*Rei*	*quæ*	*d.rub.n.*	25	92
	Perſonæ			26	
	Loci			28	
	Temporis			29	93
	Modi			32	93

Aſſeſſoris effectus. qui d. rub.num.33. 93.

Aſſeſſoris officium quibus modis finitur d. rub. num. 34. 94.

Aſſeſſoris duplici officio nemo fungi poteſt d. l. diem num.114. 115.

Aſſeſſoris officium eſt acceſſorium ad officium Præſidis d.l.diem nu.116. 115.
& num.214. 126.

Aſſeſſoris fauore Inductum eſt, vt poſſit poſt mortem Præſidis, alteri operas ſuas locare d. l. diem num. 201. 124.

Aſſeſſores, vt aſſeſſores, omni carent Iuriſdictione. d. rub.de offic.aſſeſſ. num.6. 91.

Aſſeſſores non ſunt cum pedaneis Iudicibus cõfundendi d. rub. num. 8. eo.

Aſſeſſores pro Priuatis habentur Præſide ex quacumque cauſa remoto d.l.diem n.31. 101.

Aſſeſſores facilius poſſunt ſibi conſulere Præſide remoto, quam mortuo d.l.diem n.221. 106.

Aſſeſſores, cur etiam comites appellentur d.rub. de offic.aſſeſſ.num.12. eo.

cur Conſiliarij ibidem nu.13. eo.

Apppellantur etiam Auditores, & Iuris ſtudioſi. ibidem num. 14. eo.

Aſſeſſoribus ſalaria quis primo conſtituerit. ibid.num.17. 92.

Aſſeſſoribus mortuo Præſide ſalarium reſidui temporis debetur d.l.diem n.40. 102.

Aſſeſſoribus, qui mortuo Præſide, ante tempus alijs operas præſtant, ſalarium reſiduo temporis non debetur d.l.diem n.133. 116.

Aſſeſſoribus Præſide mortuo, ante tempus, an ſtatim ſalarium debeatur, ſi ſtatuto, vel conſuetudine cautum ſit, vt debeatur in fine anni, vel anni finis ſit expectandus d.l.diem num.184. 123.

Aſſeſſoribus, ſi Præſes ante tempus, ſucceſſorem accipiat, reſidui temporis ſalarium non debetur d.l.diem num.205. 125.

Aſſeſſoribus an debeatur ſalarium reſidui temporis, vbi vnà cum Præſide ſint remoti d. l. diem num.206. 125.

Aſſeſſoribus integrum debetur ſalarium, quãdo integrũ debetur Præſidi d.l.diẽ n.212. 216.

Aſſeſſoribus magis fauent Iura in caſu mortis Præſidis, quam in caſu remotionis ante tempus d.l.diem num.225. 127.

Aſſeſſoribus an ſalarium debeatur, vbi Præſes ſine culpa remoueatur, vt maiori dignitate decoretur d.l.diem num. 235. 128.

Aſſeſſoribus an ſalarium debeatur, vbi Præſes remoueatur, & de cauſa non conſtet d.l.diem num.236. 138.

Aſſeſſura eſt ſimilis locationi d. l. diem. num. 8. 100.

Aſſeſſorium munus eſt, & officium Aſſeſſoris d. rub. de offic. Aſſeſſ. num. 11. 91.

Aſſidere, conſulere, & ſuggerere ſignificat d. rub.num.10. eo.

Auctor in quibuſdam opinionem mutauit l. 1. num.460.de offic. 83.

Auctores graues ob antiquitatis ignorationem in materia Iuriſdictiones grauiter peccarũt rub.de offic.eius.num.1. 1.

Auguſta ſereniſſima appellatur d.l.1.num.45. de offic.eius. 44.

Aurifex conficiens alicui anulos ex proprio auro, non dicitur aurum vendere & operam locare, ſed anulos vendere d. l. diem. num. 55. 105.

B

BEneficia ſunt latiſſimè Interpretanda l. diẽ functo.num.76.de offic.aſſeſſ. 108.

Etiam ſi ſint Beneficia Principum l.1.nu.458. de offic.eius. 83.
& d.l.diem functo num.153. 118.

Bolognetti reprahenſio. d. rub. de offic. eius. num. 40. 4.

Bonorum poſſeſſio ventris nomine, vel legatorum ſeruandorum cauſa, vel quia de damno infecto non caueatur, ad mixtum Imperium refertur l.1.num.198.de offic.eius. 53.

C

CApitulum Canonicorum creat Epiſcopum non tamen eſt dignius Epiſcopo. rub. de offic.eius.num.241. 24.

c. Deſtcat de reg.Iur.declaratur l.diem functo num.263.de offic.aſſeſſor. 130.

c. 2. de offic. Vicar. declaratur l. 1. de offic.eius num. 449. 82.

c. ſi contra de offic. deleg. declaratur. rub.de off. eius. num. 281. 19.

c. ſané.eod.Tit.declaratur.d.rub.nu.441. 29.

c. fin. eod. Tit. declaratur.d.l.1.num.179. 54.

c. ſi Pauper de Præben. in 6. declaratur. d. l. 1. num. 410. 77.

c. ſua nobis de offic. Vicar. declaratur. d. rub. de offic.

de offic. eius. num. 278. 19.

Caſus accidens vni, alteri praiudicare non debet. d.l. diem num. 15. 100.

Caſus contingens locatori, conductori non debet prodeſſe, ſic non obeſſe d.l. diem n. 18. 00.

Caſus ſuperueniens, qui impediebat actum geri, ſi tendit ad eumdem finem, ad quem actus geſtus ex ſuperueniente caſu nõ tollitur d. l. 1. num. 395. 76.

Caſibus raro contingentibus, leges non adaptantur d. l. 1. num. 363. 72.

Cauſa ceſſante, ceſſat effectus l. 1. num. 265. de offic. eius. 62.

d. l. diem. num. 66. 107.

limita. vt d.l. 1. num. 403. 75.

Sic ceſſante labore ceſſat præmium ad ſalarium d. l. diem. num. 67. 107.

Cauſa delegata adhuc eſt ſub vniuerſali iuriſdictione ordinarij, licet ab eo ſit exempta, quo ad exercitium. d. rub. de offic. eius. n. 437. 29.

Cauſa cognoſcitur ab effectu d. rub. de offic. eius num. 368. 15.

Cauſa eſt dignior ſuo effectu. d. rub. n. 340. 24.

Declara vt num. 351. 25.

Cauſa & non locus Inſpici debet. d. rub. num. 206. 14.

Cauſa extrinſeca non eſt conſeruatiua. d. l. 1. num. 406. 77.

Cauſa impulſiua ceſſante, non ceſſat effectus d. l. 1. num. 408. 77.

Cauſa impulſiua eſt illa, quæ minus generalis eſt, quàm effectus d.l. 1. nu. 409. 00.

Cauſa non habens in ſe actu virtutem quam tribuit effectui, poteſt eſſe eo minus digna d. rub. de offic. eius num. 352. 24.

Cauſa qualis eſt, talis etiam cenſetur effectus d. rub. num. 76. 6.

Cauſa remota non eſt propria cauſa d. rub. num. 179. 13.

Et, illa ceſſante, non ceſſat effectus d. l. 1. num. 405. 77.

Cauſa vna ex pluribus ceſſante, non ceſſat effectus d. l. diem nu. 83. 109.

Cauſæ ciuiles & criminales æquiparantur d.l. 1. num. 353. 70.

Cauſæ criminales debent infra breue tempus expediri d. l. 1. num. 372. 74.

Et non debent per procuratorem agitari d. l. 1. num. 445. 82.

Cauſæ indelegabiles quæ. d. rub. de offic. eius, num. 326. 23.

Cauſæ intrinſecæ ſunt, materia & forma. d. l. 1. num. 407. 77.

Cauſæ meri imperij an poſſint a delegato Principis ſubdelegari. d. l. 1. nu. 144. 52.

Cauſæ meri imperij, de conſuetudine delegabiles. d. l. 1. num. 135. 50.

Cauſæ omnes Iure pontificio ſunt delegabiles d. rub. de offic. eius. num. 327. 23.

Cæſaris Coſtæ Intellectus ad l. legati ff. de offic. proconſul. l. 1. §. qui mandatam. num. 23. de offic. eius. 86.

Ciceronis locus. declaratur d. rub. de offic. eius. num. 87. 7.

Clariſſimi & Spectabiles in tres claſſes diſtribuuntur, quæ gradus non multiplicant. d.l. 1. num. 22. 43.

Clauſula omni exceptione remota, intelligitur de friuolis, non de vrgentibus d. l. 1. num. 361. 72.

Cognitio cuſtodiarum ad merum imperium refertur. d. §. qui mandatam num. 46. 88.

Cognitio poteſt ſtare ſine definitione d.l. 1. nu. 375. 74.

Cognitio ſuſpecti non competit legato Proconſulis, ex mandata Iuriſdictione, ſed ex conſtitutione Imperatoria d. §. qui mandatam num. 55. 89.

Cognitionis appellatio includit etiam ſententiã d.l. 1. nu. 370. 73.

Commodum nemo ex culpa ſua ſentire debet. d. l. diem. num. 25. 101.

Commodum qui ſentit, & incommodum ſentire debet d.l. diem. num. 166. 120.

Communes opiniones, quando de alio dubitatur, ſupponuntur. d. rub. de offic. eius. num. 445. 29.

Communis vſus loquendi, in Interpretatione Statutorum, præfertur proprietati d. rub. num. 160. 11.

Comparatiuum ſupponit poſitiuum. d. rub. nu. 393. 27.

& nu. 423. 28.

Concedi non debet, quod eſt plus, vbi quod eſt minus denegatur d.l. 1. nu. 365. 73.

Conceſſione generali ea dumtaxat tranſeunt, quæ Specialiter potuiſſent concedi d. l. 1. nu. 424. 79.

Conditio nihil ponit in eſſe d. l. diem n. 65. 106.

Conditio, quam quis potuit adimplere & non adimpleuit, pro adimpleta habetur d. l. diem num. 135. 116.

Declara vt nu. 151. 118.

Conditionalis diſpoſitio. Tunc demum locum habet, cum purificatur conditio d. l. diem nu. 145. 118.

Conductor, ſi culpa ſua recedat a contractu de re locata, tenetur ſolummodo quatenus intereſt locatoris d. l. diem nu. 227. 127.

Conductoris in perſona caſus contingens non nocet locatori, per quem ſtetit quominus operas præſtiterit d. l. diem nu. 49. 104.

Confirmatio ad maiorem pertinet, non ad inferiorem d. rub. de offic. eius n. 404. 27.

Coniugatorum eadem eſt iuris diſpoſitio d. rub. num. 48. 4.

Correlatiua ſunt ſimul natura d. l. diem num. 117. 115.

Conſiliarius eſſe non poteſt, qui non poteſt eſſe aſſeſſor. rub. de off. aſſeſſ. nu. 3. 91.

Conſuetudo

Conſuetudo optima eſt legum interpres. rub. de offic. eius nu. 47. 4.
num. 174. 12.
num. 414. 27.
in l. 1. nu. 134. de offic. eius. 50.
& num. 378. 74.
Conſules duo, creati poſt exactos Reges, dictatores, & Praefecti urbi merum imperium iure proprio habebant. d. l. 1. nu. 126. 50.
Conſules, poſt exactos Reges, habebant ſummũ ius, & Regiam poteſtatem, quæ fuit deinde diminuta. d. l. 1. nu. 122. 60.
Contractus referuntur ad Iuſtitiam commutatiuam d. l. diem nu. 6. 100.
Contrahente & teſtatore ceſſante, nec contractus, nec teſtamentum ceſſat d. l. 1. n. 411. 77.
Contrahens per ſecundũ contractum, an a primo recedere dicatur. d. l. diem nu. 158. 119.
ad nu. 164. 120.
Contrahere & diſtrahere cogimur interdũ ex æquitate d. l. diem nu. 141. 77.
Contrarietatis §. qui mandatum & l. legari, ſolutio. d. §. qui mandatam nu. 21. ad 25. 86.
ad num. 35. 87.
Conuenticulum accipitur etiam in bonam partem, & ad Miſſas & ſacrificia refertur. d. l. 1. num. 423. 79.
Conuentio inter Principem, & Magiſtratum, ſi non eſt locatio & conductio, eſt contractus innominatus d. l. diem num. 69. 107.
Creditor non cogitur mutare perſonam obligatam. d. l. diem num. 147. 117.
Criminum cognitio mandari non poteſt d. rub. de offic. eius num. 18. 2.
Culpa magis obligat, quàm caſus d. l. diem num. 221. 125.
Culpa, quæ non ordinatur ad caſum, & ad damnum, non attenditur. d. l. diem n. 229. 127.
Culpa vnius, alteri nocere non debet. d. l. diem. num. 220. 125.
Declara vt num. 218. 126.
Cuſtodiarum cognitio ad merum Imperium refertur. d. §. qui mandatam. nu. 46. 88.

D

Damnum alicui contingens ob odium, inimicitias, & perſecutiones, ſibi eſt imputandum. d. l. diem. num. 207. 125.
Dare eſt dominium transferre. d. l. 1. n. 271. 62.
d. §. qui mandatam. num. 5. 85.
Fallit vt d. §. qui mandatam num. 20. 86.
Dare & Tradere differunt inter ſe, licet interdum confundantur. d. l. 1. num. 279. 63.
Dare nemo poteſt, quod non habet. d. l. 1. num. 255. 61.
Debitum hoc anno, debet ſolui in fine anni, d. l. diem. num. 176. 122.
Debitum vbicumque eſt conditionale, & in diem, purificata conditione, expectandus eſt dies. d. l. diem. num. 190. 123.
Deciſio dubitabilis eſſe debet in Iure, non deciſionis ratio. d. rub. de offic. eius. nu. 438. 29.
Decreti interpoſitio pertinet etiam ad minores Iudices, cum referatur ad iuriſdictionem voluntariam d. l. 1. num. 326. 67.
Definitio conſtat genere & differentijs d. rub. de offic. eius. num. 103. 7.
Definitio traditur per notiora. d. rub. n. 226. 15.
Defunctus pro occupatione Reipublicæ, viuere per gloriam cenſetur. d. l. diem. nu. 32. 101.
Delegabile eſt, de iure canonico, quicquid eſt cognoſcibile d. l. 1. num. 130. 50.
Delegabile quod eſt, non ideo eſt ſemper ſubdelegabile d. l. 1. num. 181. 54.
Delegandi facultas quibus competit. d. l. 1. nu. 208. 57.
Dicta facultas conceſſa eſt Magiſtratibus, propter vim imperij d. l. 1. num. 209. 60.
Et competit Iure magiſtratus d. l. 1. n. 231. 59.
Et eſt ſpecialiter. lege S. C. vel Principis conſtitutione Tributa. d. l. 1. num. 237. 60.
Delegans ad delegatum habet ſe eodem modo, quo dominus ad procuratorem. d. l. 1. num. 234. 59.
& num. 392. 76.
Delegans an & quando & quomodo poſſit delegare cum facultate ſubdelegandi d. l. 1. num. 240. 60.
Delegare eſt actus Iudicialis. d. l. 1. n. 319. 66.
Delegare eſt magis Imperij, quàm Iuriſdictionis d. l. 1. num. 233. 57.
Delegatio eſt genus quoddam mandati d. l. 1. num. 235. 59.
& num. 388. 76.
Delegatio Iudici, vt ſit locus, quæ requirantur. d. rub. de offic. eius. num. 324. 23.
Delegatio quos operetur effectus in communi, & quoad iudicem datum d. rub. n. 332. 40.
Expeditur officio Iudicis nobili d. l. 1. n. 212. 57.
contra. num. 223. 58.
Delegatio facta ex cauſa abſentiæ in eo, qui cœpit cognoſcere, an ſpiret ipſo iure, delegata redeunte, vel opus ſit expreſſa reuocatione d. l. 1. num. 384. 75.
Delegatio, aut mandatum eſt, aut mandato æquiparatur d. l. 1. num. 437. 83.
Delegationis effectus in ſententia conſumatur. d. l. 1. num. 386. 75.
Delegatus dicitur de Iudice dato & de eo, cui mandata eſt Iuriſdictio, vnus tamen non eſt alter, ſed ſunt ſpecies oppoſitæ. rub. de offic. eius. num. 323. 23.
Delegatus, quid ſignificet. d. rub. nu. 250. 17.
Quotuplex. d. rub. num. 296. 20.
Delegatus extra iudicialiter ſumptus, ſignificat debitorem delegatum. d. rub. num. 251. 17.
Iudicialiter ſumptus ſignificat eum, cui a Principe, a Lege, vel Magiſtratu Iuriſdictio, vel notio eſt demandata. d. rub. num. 252. 19.
Delegatus vnde dictus. d. rub. num 253. 10.
Quid ſit. d. rub. num. 256. 10.

Quo

Quo iure } *introductus. d. rub. num.* 254.
Qua ratione } *& 255.* eo.
Quibus modis deſinat. eſſe Iudex. d. rub. num. 373. 24.
Delegatus, *qui ſemel tulit ſententiam nullam, non poteſt amplius in eadem cauſa Iudicare, ſecus ſi ſit ordinarius d.rub.num.*288. 19.
*& num.*462. 30.
Delegatus *poteſt recuſari tanquam ſuſpectus, non ordinarius, ſed ei datur adiunctus. d. rub.num.*289. 20.
*& num.*471. 31.
Delegatus *non poteſt ſuam exequi ſententiam. d.rub.num.*291. eo.
Delegatus *vbi diuerſa ſit conſuetudo, in procedendo vtitur conſuetudine delegantis ſecundum aliquos.d.rub.num.*392. eo.
Delegatus, *cui mandata eſt Iuriſdictio nihil proprium habet, ſed vtitur Iuriſdictione mandantis d.rub.num.*299. eo.
Delegatus *Temporalem, ordinarius autẽ perpetuam habet Iuriſdictionem.d.rub.n.*349. 25.
Delegatus *non poteſt eſſe maior delegãte. d.rub. num.*339. 24.
*Et nudam habet poteſtatem.d.rub.nu.*347. 25.
Delegatus *is non eſt, cui aliquid ſpecialiter ſub nomine dignitatis tribuitur, ſed is, cui aliquid per reſcriptum, & per accidens committitur.l.1.num.*91.*de offic.eius.* 47.
Delegatus *a lege, non poteſt cauſas meri imperij ſubdelegare.d.l.1.num,*164. 53.
Delegatus *a maiori ordinario non eſt dignior ordinario minore. d. rub. de offic.eius. num.* 391. 27.
Delegatus *non dicitur in dignitate aliqua conſtitutus.d.rub.num.*394. 27.
*Et non habet Iuriſdictionem cum adminiſtratione Iure proprio, ſicut ordinarius d. rub. num.*407. eo.
*Et poteſt citari, ſecus verò ordinarius. d. rub. num.*416. 28.
Delegatus *Papæ certum magiſtratum gerere non dicitur, nec in obſequijs Sedis Apoſtolicæ conſiſtere.d.rub.num.*158. 11.
Et ſecundum comunem vſum loquendi non dicitur officialis ipſius Papæ. d. rub. num. 161. eo.
*contra.num.*163.*&* 172. 11.*&* 12.
Delegatus *Papæ in cauſa ſibi commiſſa vices Papæ gerit, & illum repræſentat. d. rub. num.* 165. 11.
*Et tanquam eius miniſter iuriſdictionem exercet.num.*167. 12.
Et eſt dignior ordinario & quare. d. rub. nu. 166. 11.
Delegatus *Principis an ſit dignior, & maior quolibet ordinario.d.rub.n.*354.*&* 360. 25.
*& num.*430. 28.
*Et quando poſſit dici dignior. d.rub. num.*448. *& ſeq.* 29.
Delegatus *Principis, eiuſdem Principis delegantis perſonam repræſentat.d.rub.nu.*356. 25.
*Quia propriam a lege non habet vt ordinarius, qui eſt iudex abſolutus d. rub. n.*421. 28.
Delegatus *Principis magis accedit ad Principem quam ordinarius, cum Ab eo ad Principem appelletur.d.rub.n.*366. 25.
*Et maiorem habet poteſtatem et digniorem operationem, quam ordinarius.d.rub.n.*369. 25.
*Et habet digniorem iuriſdictionem.quam ordinarius cum Principis iuriſdictionem habeat. d.rub.num.*376. 26.
*Et temporalem habet Iuriſdictionem & imbecilliorem ordinario.d.rub.num.*384. eo.
Delegatus *Principis non poteſt referri ad aliquem ex quinque dignitatum gradibus d. rub.num.*396. 27.
*Et ſi quam habet dignitatem, habet in cauſa delegata, & extra illam omnino eſt priuatus. d.rub.num.*402. eo.
*Et repræſentatio Perſonæ Principis, quam facit, procedit tantummodo in cauſa ſibi commiſſa.d.rub.num.*428. 28.
Delegatus *Principis non iubet ordinario, ſed confugit ad eum, tanquam ad virtutem ſuperiorem.d.rub.num.*446. 29.
*Et an dicatur firmiorẽ habere Iuriſdictionem, quam ordinarius.d.rub.num.*450. 30.
*Et an habeat eiuſdem Principis Iuriſdictionem d.rub.num.*452. eo.
Delegatus *Principis poteſt vſque ad annum ſuã exequi ſententiam.d.rub.num.*465. eo.
Et recuſatus non poteſt per ſe cauſam alteri cõmittere, licet ordinarius poſſit. d. rub. num. 472. 31.
Delegatus *Principis poteſt litigare per ſe, ſecus vero ordinarius illuſtris.d.rub.nu.*417. 28.
Delegatus *Principis poteſt dare Iudicem l.1. §. qui mandatam.num.*32.*de offic.eius.* 37.
Delegatus *Principis mandatam habet Iuriſdictionem.d.l.1.num.*168. 53.
*Et poteſt dici delegatus a lege d.l.1.n.*165. eo.
*Et non poteſt habere merum Imperium, niſi ſpecialiter Tributum.d.l.1.num.*170. eo.
Delegatus *Principis debet per ſe litem cum conſiliarijs examinare aliàs punitur.d.l.1.num.* 169. eo.
Delegatus *Principis poteſt ſubdelegare. d. l.* 1. *num.*149. 52.
*Etiam reſeruata ipſi Principi d.l.1.num.*156. eo.
*Fallit ſi eius Induſtria ſit electa.d.l.1.n.*153. eo.
*Et an cauſas meri & mixti Imperij a Principe ſibi commiſſas.d.rub.num.*370. 26.
*& num.*459. 30.
*& vide d.l.1.num.*182. 54.
Et an cauſas meri imperij demandare d. l. 1. num. 83. 47.
Delegatus *Principis facit ceſſare ordinarium d. rub.num.* 374. 25.
Delegato *Principis iniuria illata non eſt atrox ſicut*

ſicut illa ts ordinario.d.rub.nu.418. 28.
Delegati cauſa eſt Princepi.d.rub.n.362. 25.
Delegati appellatio quibus modis vſurpetur. d. rub.num.249. 17.
Delegati Circunſtantia 23. Rei, Perſona, Loci, Temporis, Modi d.rub. qua nu. 325. 326. 329. 330. 331.
Delegati cuiuſcumq; proprium eſt habere vſum Totius Iuriſdictionis delegata d. l. 1. num. 373. 74.
Delegati Iuriſdictio morte delegantis finitur. d.rub.num.268. 18.
& num.287. 19.
Secus eſt in ordinario.d.rub.num.267. 18.
& num.287. 19.
Delegati ſunt ex conſuetudine introducti, poſt repertos ordinarios.d.rub.num.411. 27.
Delegati plures ad aliquam cauſam, non cenſentur ſinguli iuriſdictionem inſolidum habere, ideo vnus ſine alio expedire non poteſt, ſecus in ordinarijs.d.rub.num.293. 26.
Delegati Iuriſdictio non poteſt prorogari de perſona ad perſonam, ſed tantummodo quoad rem, locum & tempus, in ordinarijs autem poteſt prorogari indiſtinctè. d. rub. num. 294. 29.
Delegato cui mandata ſunt cauſa meri imperij ex cauſa abſentia, an ſola cognitio, vel etiam Definitio, vel executio cauſarum intelligatur mandata.d.l.1.num.364. 72.
Delicta non debent remanere Impunita d. l. 1. num.371.de offic.eius. 74.
Vnde receditur a regulis Iuris communis. d. l. diem num.233. 128.
Determinatio vna, reſpiciens plura determinabilia, debet ea pariformiter determinare l. 1. num.257. 61.
Deus eſt extra ordinem omnium entium creatorum, & velpti tranſcendens, ti eus entium d.l.1.num.42.de offic.eius. 44.
Dictatorum qualis fuerit poteſtas d. l. 1. num. 124. 56.
Dictio. Niſi, exceptiua facit exceptionem generis, non qualitatis. d. §. qui mandatam. num.24. 86.
Dictio. Non aliter, eſt taxatiua, & dat formam, & excludit omnem extenſionem, & caſum ſimilem.d.l.1.num.349. 70.
Dictio. Potiſſimum. ſignificat caſum minus dubitabilem.rub.de offic.eius.nu.371. 12.
Dictio. Specialiter. quomodo exponatur.d.l.1. num.94. 47.
Differentia, in dubio, & ſine cauſa, non eſt inducenda inter ius canonicum & ciuile.d.l.1. num.131. 50.
& num.451. 83.
Differentia inter Punitionem, & Animaduerſionem d. §. qui mandatam num.78. 96.
Differentia ſecundum plus & minus, non facit gradu, & ſpecie differre.d.l.1.num.21. 43.
Dignior is dicitur, cui maior debetur honor, & maior præſtatur reuerentia. d.rub.de offic.eius,num.412. 28.
Dignior eſt ille iudex, in cuius creatione concurrit tam Princeps, quam lex, quàm ille, qui a Principe tantummodo creatur. d. rub. num.387. 26.
Dignior eſt, cæteris paribus, habens perpetuam iuriſdictionem, quàm Temporalem. d. rub. num.348. 25.
Dignior eſt, qui in officio digniorem perſonam repræſentat.d.rub.nu.355. 60.
Dignior eſt, qui maior eſt.d.rub.nu.358. 60.
& qui propriùs ad Principem accedit d. rub. num.305. 60.
& iubens, quàm Iuſſus.d.rub.nu.371. 26.
& qui digniorem habet Iuriſdictionem. d. rub.nu.375. 60.
& confirmans, quàm faciens actum. d.rub. nu.403. 27.
& qui fulget proprijs radijs, quàm qui alienis.d.rub.nu.402. 60.
Dignior. quilibet eſt eo, qui vices illius gerit. d.rub.nu.344. 24.
Dignior Principe nullus eſt. d.rub.nu.357. & 365. 25.
Dignior Iudex ille dicitur, qui ampliorem habet Iuriſdictionem.d.rub. nu.379. 26.
Dignior non poteſt dici, qui, cum dignitatem non habeat, non eſt dignus. d. rub. num. 392. 27.
Dignior & minus Dignus, diuerſo reſpectu, idē poteſt dici eſſe reſpectu eiuſdem d.rub.num. 350. 25.
Dignior ille iudex dicitur, qui digniorem habet operationem, & poteſtatem d.rub. num. 367. 60
Digniora ſunt, quæ vetuſtiora, cæteris paribus, d. rub. nu. 409. 27.
Digniora ſunt præferenda d. rub.n.336. 24.
Dignius eſt, quod digniorem cauſam habet d. rub.nu.361. 25.
Dignius eſt, quod aliud ceſſare facit d. rub.nu. 373. 26.
Dignitas abſoluta & ordinaria, dignior eſt extraordinaria, & ſecūdū quid, d.rub.n.401. 27.
Dignitas incerta & innominata non datur d. rub.nu. 399. 60.
Dignitas Iudicis conſiſtit in amplitudine iuriſdictionis d. rub.num.380. 26.
Dignitas apud Populum Romanum, quæ latinam appellationem non haberet, dari non potuit l. 1. nu. 18.de offic.eius 43.
Dignitas maior ea, quam habent illuſtres quoad gradum non eſt d. l. 1. num.33. 44.
Dignitas nunquam moritur l. diem num. 130. de offic.aſſeſſ. 116.

Dignitas

Dignitas ſumma, in deſcendendo, non poteſt eſſe, niſi in termino, a quo d. l. 1. num. 5. de offic. eius. 41.
Dignitas ſumma, in aſcendendo eſſe non poteſt, niſi in termino ad quem. d. l. 1. num. 6. 10.
Dignitatem, & poteſtatem qui habet, dignior eſt eo, qui habet tantummodo poteſtatem. d. rub. de offic. eius. num. 345. 25.
Dignitatem aliquam habere dicitur quicumque aliquid facit, etiam vile, Principe mandante. d. rub. num. 397. 27.
Dignitatem proximitatis habens, ſi moriatur ante completum dignitatis actum, adhæredes ſolatiũ tranſmittit. d. l. diem. nũ. 74. 108.
Dignitates, & officia ad hæredes non tranſeunt d. l. diem. num. 10. 100.
Dignitatis commoda competunt ſtatim atque aliquis eſt in dignitate conſtitutus d. l. diem. num. 99. 113.
Dignitatum quinque gradus d. rub. de offic. eius. nu. 395. 27.
Dignitatum principia non debent ad ordinem dignitatum referri d. l. 1. num. 37. 44.
Dilationis cauſa ceſſante, ceſſat dilatio. d. l. diem. num. 186. 123.
Diligentia & Induſtria noſtra non debet alijs magis quàm nobis prodeſſe d. l. diem. num. 168. 120.
Ditio, vox, quæ poteſtatem ſignificat magis quàm dictio, Iuriſdictionis ſubſtantiæ accommodatur. rub. de offic. eius. num. 43. 4.
Doctoratus gradus eſt dignitas rub. de offic. aſſeſ. num. 27. 93.
Doctori non licet negotiari, & , vt quæſtum faciat, duodenam exercere d. l. diem. nu. 59. 105.
Doctoribus expedit potius exercere, quam vacare. d. l. diem. num. 129. 116.
& num. 140. 117.
Dominus. poteſt conſtituere procuratorem cum facultate ſubſtituendi d. l. 1. num. 236. de offic. eius. 59.
Dominus quilibet eſt rei ſuæ moderator, & arbiter. d. l. 1. num. 233. 60.
Dubitabile non eſt quicquid lege comprehenſum eſt, ſed quod principaliter lege deciditur. d. l. diem num. 119. 115.
Dubium quod eſt de iure ciuili, ſi ſit certum de iure canonico, iure quoque ciuili certum eſſe intelligitur, quaſi a iure canonico interpretationem recipiat. d. l. 1. num. 128. de offic. eius. 50.
Etiam in foro ciuili. d. l. 1. num. 376. 74.
Dux Magnus Etruriæ, licet inferior Hiſpaniarum Rege, dignior tamen eſt Vice Rege Neapolis, & Gubernatore Mediolani, qui Regem ipſum repræſentant. d. rub. de offic. eius num. 426. 28.

E

Effectus & actus interdum pro cauſa & potentia ponitur d. l. 1. nu. 277. de offic. eius. 63.
Effectu conſumato, ſi ceſſet cauſa, non ceſſat effectus. d. l. 1. num. 397. 77.
Eligentes perſonam ad dignitatem, dignitatem non creant, ſed ſubiectum diſponunt. rub. de offic. eius. num. 351. 25.
Entia non ſunt multiplicanda ſine neceſſitate. d. l. diem. num. 56. 105.
Etymologia quid. d. rub. de offic. eius. nu. 46. 4.
Exceptio cum dictione taxatiua excludit omnes caſus, etiam ſimiles, qui alibi nõ ſunt expreſſi. d. l. 1. num. 346. 69.
Exceptio debet eſſe de regula d. l. 1. num. 263. 73.
Et firmat regulam in contrarium. d. l. 1. num. 152. 52.
In omnibus alijs d. l. 1. num. 356. 71.
Exceptiones extenduntur ob rationis identitatem. d. l. 1. num. 342. 69.
Exempla, licet non reſtringant regulam declarant, in quibus terminis loquatur. d. l. 1. num. 107. 57.
Excommunicationis abſolutio ob iniectionem manus in clericum. eſt de reſeruatis Papæ. d. l. 1. num. 159. 52.
Et dicta abſolutio poteſt ſubdelegari d. l. 1. num. 160. 60.
Exercitatio publici Iudicij, eſt meri Imperij. rub. de offic. eius. num. 25. 3.
Expectandum non eſt, quod expectari non releuat. d. l. diem. num. 185. 123.
Expoſitio literæ. d. §. qui mandatam ibid. num. 64. 89.
Expoſitio. d. l. diem. ibi. num. 37. 102.
Expreſſio in genere, & expreſſio in ſpecie æquiparantur. d. l. 1. num. 444. 84.
Extenſio fit ex identitate rationis. d. l. 1. num. 333. 68.

F

Facere tenemur quod alteri prodeſt, & nobis non nocet. d. l. diem num. 128. 116.
Faciens per alium, in caſu permiſſo, perinde eſt, ac ſi per ſe faciat. d. l. diem. num. 91. 112.
Facta non præſumuntur, niſi probentur. d. l. 1. num. 311. 65.
Limita. num. 327. 67.
Factum intelligitur, quod commodè ab aliquo ex contrahentibus fieri potuit, & per eum fecit. d. l. diem. num. 134. 116.
Familiæ appellatione veniunt ſerui d. l. 1. num. 103. 48.
Famulo, qui locauit operas ſuas per annum, ſi dominus, ante finitum annum moriatur, an & quando integri anni ſalarium debeatur. d. l. diem. num. 45. 103.
Famulo, qui tempore aliquo fuit infirmus, an & quando conuenta merces integra debeatur d. l. diem. num. 46. 10.
Fatuitas eſt, laborem & incommodum quærere d. l. diem. num. 136. 116.
Fauor non debet retorqueri in odium d. l. diem. num. 144. 117.

Fauoris

Fauores ampliandi, odia verò reſtringenda. d. rub. de offic. eius. num. 216. 15.
Fictio etiam ſuper impoſſibili, admittitur in odium delinquentis. d. l. diem. nu. 223. 127.
Declara vt num. 234. 128.
Fictio idem operatur in caſu ficto, quod veritas in caſu vero. d. l. 1. num. 344. 69.
Fictio non debet plus operari, quàm veritas. d. l. diem. num. 196. 124.
& num. 203. 125.
Fictio non fingit ſuper impoſſibili d. l. diem. num. 204. 125.
Firmius, ex duobus, illud dicitur, quod alterum ceſſare facit. d. rub. num. 456. 30.
Firmum ſit minus, quod citius euaneſcit. d. rub. num. 461. eo.
Fiſcus non intelligitur habere priuilegium, niſi ſit expreſſum. d. l. diem num. 72. 107.
Fiſci Aduocatus, ſi moriatur, integrum illius anni ſalarium ad hæredes tranſmittit. d. l. diem. num. 71. eo.
Fœmina arcentur à muneribus publicis. d. l. diem. num. 110. 114.
Pro Fundamento aſſumi non poteſt id, de quo diſputatur. d. l. diem. num. 199. 124.
Fundus dotalis, & quæ in commercio non ſunt, in hæredem, cum vniuerſa hæreditate, tranſeunt. d. l. 1. num. 426. 80.

G

GEminatio enixum, & præciſum oſtendit conſilium loquentis. l. 1. num. 357. de offic. eius. 71.
Genitiuus, cauſam potius, quàm locum ſignificat. rub de offic eius. num. 207. 14.
Genitiuus poſſeſſiuus, non neceſſario dominium, & poteſtatem ſignificat d. rub. nu. 277. 19.
Genus ineſt omnibus ſuis ſpeciebus, & de illis vniuocè prædicatur. d. rub. num. 20. 2.
& num. 56. 5.
Et quod prædicatur de genere, idem etiam prædicatur de qualibet eius ſpecie. d. rub. num. 57. eo.
Genus prædicatur æquè propriè de omnibus ſpeciebus. d. l. 1. num. 456. 83.
Generis eadem ſit virtus, quoad genus, quæ eſt ſpeciei, quoad ſpeciem. d. l. 1. num. 443. 82.
Geſtum rectè à ſubſequenti delicto non immutatur d. l. diem. num. 253. 130.
Gloſſæ auctoritas probabilis eſt, non neceſſaria. d. rub. de offic. eius. num. 41. 4.
Gradus per ſuperioritatem, & inferioritatem diſtinguuntur. d. l. 1. num. 4. 41.
Grauatus in vno, releuatur in altero d. l. diem num. 142. 117.
num. 166. 120.
num. 187. 123.
Gubernator Mediolani, repræſentat abſolutè perſonam Regis Hiſpaniarum, ſed tantummodo quatenus eſt Dux Mediolani. d. rub. de offic. eius. num. 429. 28.

H

HAbere dicimur, quod noſtrum eſt inſpecta proprietate. d. l. 1. nu. 261. de offic. eius. 63.
Hæreditas eſt ius vniuerſale, & ſucceſſio in vniuerſum ius defuncti d. l. 1. num. 429. 80.
Hæres Titij conductoris, Titium conductorem repræſentat, ſed hæres Titij Præſidis, Titium repræſentat, non Præſidem. d. l. dict. n. 120. 115.
Hæres non repræſentat defunctum cum dignitate d. l. diem. num. 154. 118.
Hæres ſubſtitutus defunctum repræſentat Præſidem, etiam quoad publicam perſonam. d. l. diem. num. 132. 116.
Hæredis perſona non eſt diuerſa à defuncto. d. l. 1. num. 430. de offic. eius. 80.
Honor idem non eſt tribuendus repræſentanti Principem, qui Principi tribueretur d. rub. de offic. eius. num. 427. 28.
Honor præfertur Maioritati d. rub. nu. 359. 25.

I

IAcobi Cuiacij contrarietatis ſolutio. l. 1. §. qui mandatam num. 25. de offic. eius. 86.
Identitas rationis, extenſione aditum aperit. d. l. 1. num. 333. 68.
Illatio non fit ex diuerſis. d. l. 1. num. 334. 68.
& in d. l. diem. num. 113. 114.
Limita quando non ſunt diuerſa diſparata, ſed connexa & ſimilia. d. l. diem. num. 122. 115.
Illuſtres, ad primum dignitatis gradum referuntur. d. l. 1. num. 13. de offic. eius. 42.
Illuſtres primæ claſſis, in Imperio Orientali, qui ſint d. l. 1. num. 56. 45.
Et qui ſecundæ, & tertiæ claſſis. num. 57. & 58. eo.
Illuſtres primæ, ſecundæ, & tertiæ Claſſis, ſub Imperio Occidentali. qui. d. l. 1. num. 59. 60. & 61. eo.
Illuſtres non poterant, niſi per procuratores litigare, quod etiam antiquitus Spectabilibus, & clariſſimis tribuebatur d. l. 1. nu. 62. eo.
Illuſtres, non niſi à Principe, vel ab eius delegato iudicantur. d. l. 1. num. 63. eo.
Illuſtres a delegato poſſunt inconſulto Principe, abſolui, non tamen condemnari d. l. 1. n. 64. eo.
Illuſtres, non niſi ex ſcripto in ius vocabantur, & in ius vocati, ſatiſdare non cogebantur. d. l. 1. num. 65. eo.
Illuſtres, quando eorum cauſa tractabatur, ſedebant cum iudicibus in inferiore parte auditorij. d. l. 1. num. 66. eo.
Illuſtres, cum Præſidibus Prouinciarum, honoris cauſa, in Tribunali ſedere poterãt, niſi ipſi litigarent. d. l. 1. num. 67. eo.
Illuſtres poterant, per ſuos officiales, ſententias recitare d. l. 1. num. 68. eo.
Illuſtres à turpibus vſuris abſtinere cogebantur, nec vltra trientem vſurarum capere poterant. d. l. 1. num. 69. 46.
Illuſtres, viles vxores ducere prohibebantur. d. l. 1. num. 70 eo.

T *Illuſtres,*

Illuſtres, vel eorum liberi, vſque ad pronepotes, criminis cauſa torqueri non poterant nec plebeorum pœnis affici. d. l. 1. nu. 71. eo.
Illuſtres, qui ſuo titulo, vel honorifico nomine non appellaſſent, aut loquendo, vel ſcribendo non ſalutaſſent, qua pœna multabantur d. l. 1. nu. 72. eo.
Illuſtrium dignitas quot claſſes habeat d. l. 1. num. 20. 43.
Illuſtrium claſſes quot ſint tam ſub imperio orientali, quàm occidentali d. l. 1. nu. 35. 45.
Illuſtrium dignitas eſt maior inter dignitates dependentes et participatas, non autem inter independentes, & abſolutas d. l. 1. nu. 50. eo.
Illuſtrium, & ſpectabilium maioritas & minoritas, conſtituit dignitates particulares, non gradus diuerſitatem d. l. 1. n. 27. 43.
Illuſtrium vnus gradus, maiores, & minores habet, qui, dignitate eſſentiali, non differunt, ſed accidentali, ita vt inter eos aſcenſus, & deſcenſus dari poſſit d. l. 1. n. 26. eo.
Imperare qui debet, abſurdum eſt, vt ſibi imperatorem quærat. rub. de offic. aſſeſſ. n. 19. 93.
Imperator maior et dignior eſt electoribus, rub. de offic. eius num. 343. 34.
Imperator, & Papa, an ſint ad gradum ſuperilluſtrium referendi. l. 1. n. 31. de offic. eius. 43.
Imperator, & Papa appellantur illuſtres. d. l. 1. num. 34. 44.
& ſunt principia dignitatum d. l. 1. nu. 40. eo.
Imperator, & Papa, ita ſe habent ad entia ciuilia, ſicut Deus ad entia creata. d. l. 1. n. 41. eo.
Imperator, & Papa habent qualitates, & titulos ſuperantes omnes illuſtrium claſſes. d. l. 1. num. 43. eo.
Imperator reſpectu Papæ, dici poteſt illuſtris, non autem reſpectu Magiſtratuum. d. l. 1. num. 51. 45.
Imperator eſt in ordine ſenatoris d. l. 1. n. 36. 44.
Et patitur ſe referri in ordine ſenatorum, vt Reipublicæ ſpeciem conſeruet, & ordinem ipſum illuſtret. d. l. 1. num. 52. 45.
Qui, etſi tanquam ſenator ſit illuſtris, nõ tamen deſinit eſſe ſereniſſimus. d. l. 1. num. 53. eo.
Imperatori tribuitur titulus Maieſtatis, & Serenitatis. d. l. 1. num. 44. 44.
Imperatori, & Papæ, ille dignitatis gradus eſt tribuendus, quo maior, aut excelſior reperiri non poteſt. d. l. 1. num. 32. eo.
Imperium eſt ſupra iuriſdictionem. rub. de offic. eius. num. 22. 2.
Et eſt vniuerſalius iuriſdictione d. rub. n. 23. eo.
Imperium refertur, aut ad perſonas, quæ ſunt ſupra leges, aut ad perſonas, quæ ſunt infra leges d. rub. num. 8. eo.
Imperium, relatum ad priuatus aut dominium, aut patriam, poteſtatem ſignificat. d. rub. num. 11. eo.
Relatum ad Magiſtratus, quid ſignificet. d. rub. num. 15. eo.
Imperium reperitur in iure relatum ad Magiſtratus, non modo tanquã actus, ſed etiam tanquam potentia l. 1. de offic. eius. nu. 270. 62.
Imperium habens iure proprio, non poteſt dici adminiſtrator. d. l. 1. num. 247. 60.
Imperium omne, & poteſtas tranſlata eſt a Populo in Principem. d. l. 1. num. 251. 61.
Imperium, & iuriſdictio Magiſtratuum non ceſſat, Principe moriente. d. l. 1. num. 268. 62.
Imperium eſt diuiſum inter Principem, & Magiſtratus. d. l. 1. num. 281. 63.
Imperium quotuplex d. l. 1. num. 282. eo.
Imperium, an ſit, quoad proprietatem, in inferioribus a Principe d. l. 1. num. 281. eo.
Imperium merum, quid. rub. de offic. eius. num. 115. 8.
Imperium merum eſt ſpecies iuriſdictionis. d. rub. num. 24. 2.
& in l. 1. num. 81. de offic. eius. fol. 46. & vide in §. qui mandatam num. 43. 88.
Imperium merum, quomodo ſit ſuperius iuriſdictione d. rub. num. 38. 4.
Imperium merum, priuatam reſpicit vtilitatem d. rub. num. 65. 5.
Et conſiſtit in abſolutione, & condemnatione Reorum. d. rub. num. 66. 6.
Imperium merum, an ſit delegabile de Iure canonico d. l. 1. num. 129. & num. 450. de offic. eius. 83.
Et an ſui natura ſit delegabile. d. l. 1. nu. 107. 48.
& in d. l. 1. §. qui mandatam num. 41. 88.
Et an errent Magiſtratus, publici iudicij, quãm habent, de mandando exercitionem. d. l. 1. num. 109. 49.
Imperium merum, non niſi lege, vel Senatuſconſulto, vel Principis placito defertur Magiſtratibus. d. l. 1. num. 108. 49.
Imperium merum competit iure magiſtratus, & iure proprio. d. l. 1. num. 116. eo.
Imperium merum, an, & quando tranſeat in delegatum, cui generaliter mandata eſt iuriſdictio d. l. 1. num. 452. 83.
Imperium merum, in Regno Neapolitano, nunquam intelligitur conceſſum per quamcumque generalem conceſſionem, niſi fuerit nominatim conceſſum. d. l. 1. num. 459. 83.
Imperium merum, populus, & Princeps, habent iure proprio d. l. 1. num. 117. 49.
Imperium merum habentes iure magiſtratus, dicuntur habere iure proprio d. l. 1. n. 118. eo.
Imperium merum, & Principi reſeruata æquiparantur d. l. 1. nu. 154. 52.
Imperium merum non competit iure proprio, niſi Principi. d. l. 1. num. 155. eo.
Imperium merum a Papa delegari poteſt d. l. 1. num. 16. eo.
Imperium, quod merum non eſt, mixtum eſt d. l. 1. num. 194. 55.
Et quod non eſt merum, mandata eſt iuriſdictione transfertur d. l. 1. n. 195. eo.

Imperium

Imperium meri ex cauſa abſentiæ poteſt mandari d.l.1.num.284. 64.
Et an poſſit mandari ob multitudinem cauſarum d.l.1.num.351. 70.
& num.362. 72.
Ad Merum Imperium pertinet coercendi facultas d.l.1.num.123. 50.
In Imperij meri conceſſione, ſemper videtur perſonæ induſtria electa d.l.1.nu.174. 49.
Imperij meri cauſæ delegabiles de conſuetudine d.l.1.num.135. 50.
Et an poſſint a delegato Principis ſubdelegari d.l.1.num.144. 52.
Imperij meri cauſæ, an omnes poſſint mandari ex cauſa neceſſariæ abſentiæ, vel ſola exercitatio legis Iuliæ de vi.d.l.1.nu.331. 67.
Imperij meri cauſæ, an, & quando intelligantur mandatæ, non ſolum quoad cognitionem, ſed etiam quoad executionem d.l.1.n.383. 75.
Imperij meri cauſæ, an ex alia cauſa, quam abſentiæ; puta ex cauſa infirmitatis, poſſint mandari d.l.1.num.339. 68.
Imperij meri cauſæ delegatæ, de iure canonico, tranſeunt in delegatum, non ſolum quoad cognitionem, ſed etiam quoad definitionem, & executionem d.l.1.num.377. 74.
Imperij meri proprietas, an ſolum apud Principem eſſe dicatur, an etiam ſit apud Magiſtratus.d.l.1.num.244. 60.
Imperij meri ſpecialiter tributi cauſæ, in poſſint mandari ab eo, qui interneri accingitur.d.l.1.num.307. 66.
Imperium Mixtum quid ſit. rub.de offic. eius. num.61. 5.
& num.114. 8.
Imperium mixtum, & iuriſdictio ſimplex, priuatam reſpiciunt vtilitatem.d.rub.nu.60. 5.
Imperium mixtum non omnibus magiſtratibus competit d.l.1.num.184.de offic.eius. 54.
Et competit Iure Magiſtratus d.l.1.nu.187. 55.
Et competit eodem Iure, quo competit iuriſdictio d.l.1.num.188. eo.
Et ſemper cohæret iuriſdictioni. d.l.1.num.189. eo.
Et eſt quod iuriſdictioni cohæret. ibid.n.193. eo.
Imperium mixtum, in caſibus, in quibus eſt delegabile, mandata ſimpliciter iuriſdictione, transfertur.d.l.1.num.441. 82.
Imperium mixtum tranſit cum iuriſdictione mandata.d.§.qui mandatam num.59. 89.
Imperium mixtum differt a iuriſdictione in ſpecie, ſed eſt iuriſdictio in genere. d.§.qui mandatam num.63. 89.
Et dicitur cohærere iuriſdictioni, & iuriſdictio mero Imperio ineſſe. d.§.qui mandatam. num 80. 90.
Imperij mixti eſt dare Iudicem d.l.1.n.224. 58.
Imperij mixti cauſæ, an poſſint delegari d.l.1. num.183. 54.
Inalienabilia tranſeunt cum vniuerſitate, ſed cum ſuo iure & non poſſunt alienari d.l.1. num.431. 80.
Incluſio actus, non excludit potentiam d.l.1. num.274. 62.
Incluſio vnius eſt excluſio alterius d.l.1. num. 110. 49.
& num.246. 60.
& in §.qui mandatam num.48.& 57. 82.
Limita.vt d.§.qui mandatam num 61. 89.
Incluſio vnius non excludit ſimilia, & connexa d.l.1.num.201. 56.
& d.§.qui mandatam.num.61. 89.
Indefinita legis æquipollet vniuerſali d.l.1. nu. 145.de offic.eius. 52.
Indulgentiæ, & Abſolutionis actus iuriſdictionis, & Imperij eſt actus. rub. de offic. eius. num.9. 7.
Induſtria & diligentia noſtra non debet alijs magis, quam nobis prodeſſe. l. diem. num. 108. 120.
Induſtria perſonæ, ob cauſarum grauitatem, videtur electa in his, quæ ſpecialiter conceduntur.l.1.num.84.de offic.eius. 47.
Induſtria perſonæ, vbi in aliquibus electa eſt, demandare non poteſt d.l.1.num.85. eo.
& num.113. 49.
Induſtria perſonæ videtur electa in conceſſione meri Imperij d.l.1.num.114. 49.
Induſtria perſonæ, vbi eſt electa, is, cui aliquod demandatum eſt, alteri demandare non poteſt.d.l.1.num.162. 53.
Induſtria perſonæ, vbi eſt electa, officium de perſona in perſonam non tranſit a. l. diem. num.109. 114.
Quod ſit electa induſtria perſonæ ad ſuſtinendum magiſtratum, vel ad aliquod ſpecialiter peragendum; differentia eſt d.l.1. num. 141. 51.
Infinitas eſt vitanda d.l.1.num.238. 59.
Infirmitas & Abſentia æquiparantur. d.l.1. num.341. 69.
Infirmitas eſt ficta abſentia, & infirmus pro abſente habetur.d.l.1.num.345. eo.
Infirmitas eſt cauſa, vt quis poſſit facere, quod non facere præciſe tenebatur.d.l.1.nu.355. 71.
Inquiſitionis cauſæ ſunt de reſeruatis Papæ.d.l.1.nu.157.de offic.eius. 52.
Inquiſitor in his, quæ ad fidem pertinent, potius videtur Iudex ordinarius, quam delegatus.d.l.1.num.180. 54.
Inquiſitores, delegati a Papa, in crimine hæreſis, poſſunt vices ſuas alteri demandare. d.l.1. num.158. 52.
Intellectus §.qui mandatam ſecundum Coraſ. d.§ qui mandatam num.66. 89.
Intellectus l.legati ff.de offic.Proconſul.ſecundũ Caſar Coſtam.d.§.qui mandatam nu.23. 86.
Iniuria illata ordinario eſt atrox, ſecus delegato Principis, rub.de offic.eius.num.418. 28.
Interpretatio illa in dubio eſt admittenda,

quæ minus lædit Ius commune. d. l. 1. num. 366. de offic. eius. 73.
Et quæ magis æquitati congruit. d. l. diem. num. 137. 116.
Et illa per quam non fit Iudicis inſtructi mutatio d. l. 1. num. 398. 77.
Interpretatio fieri debet ſalua recti ſermonis ratione d. l. diem. num. 39. 102.
Ioannis Coraſij intellectus ad §. qui mandatam ibi. num. 66. 89.
Iudex in ciuilibus Populum repræſentat rub. de offic. eius. num. 435. 28.
Iudex incertus eſſe non poteſt. d. l. 1. num. 239. 59.
Iudex habet præſumptionem pro ſe d. l. 1. num. 315. 66.
Iudex eſt perſona publica, & fide digna d. l. 1. num. 316. eo.
Iudex in ſyndicatu ſi malè ſe geſſit in vno non punitur in altero l. diem. num. 262. 130.
Iudex vir bonus dicitur, & officium honorabile habere dicitur d. l. 1. num. 322. 66.
Iudex iſte dignior eſt, qui digniorem habet iuriſdictionem. rub. de offic. eius num. 375. 26.
Et Ampliorem num. 379. eo.
Et qui firmiorem, & perpetuam, quàm qui infirmiorem, & temporalem. ibid. nu. 382. eo.
Et ille, in cuius creatione concurrit tam Princeps, quàm lex, quàm ille, qui a Principe tantummodo creatur. ibid. num. 387. eo.
Et qui cum iuriſdictione adminiſtrationem habet iure proprio ibid. num. 406. 27.
Iudex datus cogitur ſuſcipere cognitionem l. 1. num. 223. de offic. eius. 58.
Iudex datus, & is, cui mandata eſt iuriſdictio, an differant. rub. de offic. eius. num. 279. 20.
Iudex idem, modo datus, modo delegatus appellatur. d. rub. num. 301. 21.
Iudex datus, Iudicem dare nequit, is, cui mandata eſt iuriſdictio poteſt. d. rub. nu. 302. eo.
Iudex datus notionem tantum habet, is, cui mandata eſt iuriſdictio, iuriſdictionem etiã habet. d. rub. num. 303. eo.
Iudex datus ſententiam ſuam exequi nequit, is, cui mandata eſt iuriſdictio, cum mixtum habeat Imperium, poteſt d. rub. nu. 304. eo.
Iudex datus a delegato differt, quia ab eo ad dantem appellatur, non a delegato ad delegantem d. rub. num. 305. eo.
Iudex datus, datur ad certam, & præſentem cauſam, delegatus ad vniuerſitatem cauſarum etiam futurarum. d. rub. num. 326. eo.
Iudex datus, non niſi ab ijs datur, quibus hoc legi S. C. vel Principis conſtitutione, conceſſum eſt, iuriſdictio autem mandetur a quolibet eam habente. d. rub. num. 307. eo.
Iudex datus iubetur, & cogitur iudicare, is autem, cui mandata eſt iuriſdictio, volens eam tantum ſuſcipit. d. rub. 308. eo.
Iudex datus non niſi partibus præſentibus, & conſentientibus dabatur, iuriſdictio autem ex Magiſtratus arbitrio mandatur. d. rub. num. 311. 22.
Iudex datus vnus ſemper erat ex numero ſelectorum, qui in albo prætoris erant deſcripti, mandatam autem habere iuriſdictionem omnes etiam non deſcripti poterant. d. rub. num. 312. eo.
Iudex datus tenebatur iudicare ſecundum formulam ſibi præſcriptam, non autem is, cui mandata erat iuriſdictio. d. rub. nu. 313. eo.
Iudex datus erat sẽper priuatus, & minor dante; is autem, cui mandabatur iuriſdictio, poterat eſſe maior mandante, cum eam ſuſcipere non cogeretur. d. rub. num. 314. eo.
Iudex datus poteſt recuſari, non is, cui mandata eſt iuriſdictio. d. rub. num. 315. eo.
Iudex datus, nec propriam, nec alienam habet iuriſdictionem, is autem, cui mandata eſt iuriſdictio, alienam habet, & ideo ſuam exequitur ſententiam, non Iudex datus d. rub. num. 318. 23.
Iudex etiam datus poteſt dici delegatus. d. rub. num. 322. eo.
Iudicis dandi licentia ad iuriſdictionem pertinet. d. rub. num. 319. eo.
Iudex ordinarius, vide infra in ver. ordinarius.
Iudicem dare pertinet etiam ad eos, quibus hoc eſt ſpecialiter conceſſum. l. 1. num. 174. de offic. eius. 54.
Iudicem dare eſt mixti Imperij d. l. 1. n. 224. 58.
Iudicem dare, ex parte dantis, plus eſt, quàm mandare iuriſdictionem, ex parte autem recipientis. plus quàm iudicem dare, & mãdatam iuriſdictionem ſuſcipere d. l. 1. nu. 229. eo.
Iudices dantur, qui maiores mulctas, quam illuſtres imponunt. d. l. 1. num. 9. 42.
Iudices hodie nec ex cauſa neceſſaria poſſunt abeſſe ſine Principis licentia d. l. 1. nu. 330. 67.
Iudices negligentes, omnia emolumenta ex adminiſtratione percepta reddere coguntur. l. diem. num. 244. de offic. aſſeſ. 129.
Iudicis præſentia omnem doli ſuſpicionem excludit. d. l. 1. de offic. eius. num. 317. 66.
Iudicis aſſertioni nõ creditur, vbi tractatur de pœna vitanda d. l. 1. num. 329. 67.
Iudicis mutatio eſt odioſa, & plerumque damnoſa. d. l. 1. num. 399. 77.
Et eſt magis odioſa, & damnoſa, quàm mutatio Tutoris d. l. 1. num. 412. 78.
Iudicis dignitas conſiſtit in amplitudine iuriſdictionis. rub. de offic. eius. num. 380. 26.
Iudici allegantis cauſam neceſſaria abſentia, an, & quando ſit credendum. l. 1. de offic. eius. num. 328. 67.
Iudici conceditur, vt poſſit cognoſcere, an ſit Iudex d. l. 1. num. 324. 66.
Iudicandi neceſſitas, inter munera ciuilia numeratur. rub. de offic. eius num. 309. 22.

Iudicare

Iudicare eſt honor.d.rub.num.398. 27.
& potius eſt munus, quàm honor d.rub. nu. 400. eo.
Iudicare aliud eſt, aliud ius dicere .l.1. num. 137.de offic.eius. 51.
Iudicia de delictis publicis, magis publica, quàm alia.rub.de offic.eius num.28. 7.
Iudicia omnia, quarè reperta d.rub.nu.97. eo.
Iudicia omnia sũt ſimpliciter publica, reſpectiuè tamen, priuata etiam dici.d.rub.nu.81. eo.
Iudicia, quæ circa delicta publica verſantur, dicuntur publica, quæ verò circa delicta priuata, dicuntur priuata.d.rub.num.63. eo.
Iudicia publica, quæ ad merum imperium referuntur, quæ ſint.d.l.1.nu.101.de offic.eius. 48.
Iudicij publici exercitatio eſt meri imperij. d. rub.num.25. 3.
Iudicium cœptum quando ceſſat. l.1. num.396. de offic.eius. 76.
Iudicium relatum ad populum, vel ad Magiſtratus, publicum ſemper dici debet d.rub. de offic.eius num. 85. 7.
Relatum vero ad Iudices pedaneos, priuatum dici poteſt.d.rub.num.86. eo.
Iuramentum effecit obſeruantiam teſtamenti indiuiduam l.diem num.261.de offic.aſſeſſ. 130.
Iuriſconſulti gradus eſt dignitas. rub. de offic. aſſeſſ.num.27. 93.
Iuriſdictio in genere ſumpta, duplex rub.de off. eius num.116. 8.
Iuriſdictio voluntaria quid.d.rub.nu.109. eo.
Contentioſa duplex d.rub.num.110. eo.
Cur ſic dicta.d.rub.num.111. eo.
Iuriſdictio ciuilis duplex.d.rub.num.112. eo.
Iuriſdictio ſimplex quid.d.rub.num.113. eo.
Iuriſdictio quot modis capiatur. rub. de offic. eius.num.3. 1.
Et refertur, aut ad factum, aut ad ius. d. rub. num.4. eo.
Relata ad factum, exercitiũ iuriſdictionis, aut Prætoris edictum ſignificat.d.rub.nu.5. eo.
Relata ad ius, facultatem ius dicendi, quàm Magiſtratus habet, ſignificat.d.rub.nu.6. eo.
Relata ad negotia ciuilia, an dicatur iuris priuati d.rub.num.94. 7.
Iuriſdictio an, ſecundũ latini ſermonis proprietatem ad merum imperium referatur, vel ad eam dumtaxat poteſtatem, quàm Magiſtratus habet de ciuilibus negotijs ſtatuendi. d. rub.num.7. 1.
Iuriſdictio vniuerſa mandari poteſt. d.rub.nu. 17. 2.
Iuriſdictio ineſt mixto, non autem mero imperio.d.rub.num.19. eo.
Iuriſdictio, mero imperio non ineſt, & de eo, ſecundum definitionem, non prædicatur.d.rub. num.20. eo.
Iuriſdictio in ſpecie diſtinguitur a mero imperio, generalis autem includit etiam merum imperium d. rub. nu. 37. 4.
Iuriſdictio generaliter accepta, eſt ſuperior mero imperio d. rub. nu. 39. eo.
Iuriſdictio vnde dicta d. rub. nu.42. eo.
& variæ diffinitiones num.99.& ſeqq. 7.
Quid ſit.num.44. 4.
Quotuplex.d.rub.num.108. 8.
Quomodo ſcripta reperiatur.d.rub.nu.45. 4.
Quare introducta.d.rub.nu.96.& 98. 7.
Quo iure introducta.d.rub.num.51. 5.
Circa quæ verſetur.d.rub.num.55. 5.
Iuriſdictio ſimplex, & mixtum imperium priuatam vtilitatem reſpiciunt.d.rub.nu.60. eo.
Et verſatur circa obiectum priuatum. d. rub. num.64. eo.
Iuriſdictio reſpicit publicam vtilitatem d.rub. num.74. 6.
Iuriſdictio, licet circa priuatorum negotia plerumque verſetur, non tamen dicitur priuatorum vtilitatem reſpicere d.rub.num.77. eo.
Iuriſdictio, an, & quando Iuris publici, vel priuati ſit.d.rub.num.91. 7.
Iuriſdictio per ſe, & in ſua primæua iuriſdictione conſiderata, quatenus pro ea ius redditur, iuris publici dicitur.d.rub.nu.92. eo.
Iuriſdictio in genere ſumpta, non poteſt mandari vniuerſa l.1.de offic.eius.num.88. 47.
Iuriſdictio poteſt mandari vniuerſa, quando vniuerſa competit iure magiſtratus, ſecus in ea parte, quæ ſpecialiter eſt conceſſa. d. l. 1. num.89. eo.
Iuriſdictio in ſpecie quid ſit d.l.1.nu.104. 48.
Iuriſdictio competit iure magiſtratus d. l. 1. num.190. 55.
Iuriſdictio ſine mixto imperio nulla eſt d. l. 1. num.197. eo.
Iuriſdictio etiam ſimplex, ſi ſpecialiter ſit tributa, alteri mandari non poteſt. d.l.1.num. 199. eo.
& num.203. 56.
Iuriſdictio, ſine aliquo admixto imperio, non reperitur d.l.1.num.200. eo.
Iuriſdictio exercetur officio Iudicis mercenario d.l.1.num.211. 57.
Iuriſdictio, quam quis habet iure proprio ſemper eſt delegabilis.d.l.1.num.214. 57.
Iuriſdictio competit omnibus Magiſtratibus, etiam minimis d.l.1.num.218. 58.
Iuriſdictio comprahendit nõ modo cognitionem, ſed etiam executionem.d.l.1.num.368. 73.
Iuriſdictio in genere sũpta, propriè, & vniuocè prædicatur de mero imperio d.l.1.nu.447. 82.
Iuriſdictio eſt genus ad merum imperium d. l. 1.num.455. 83.
Iuriſdictio interdum, iuriſdictionis exercitium ſignificat.d.L.1.§.qui mandatam nu.15. 86.
& num.74. 90.
Iuriſdictio propria mandatur, non aliena. d.§. qui mandatam num.19. 86.
Iuriſdictio, & merum imperium differunt. d. §.qui mandatam num.58. 89.

Iuriſdictio ſine modica coërctione, nulla eſt. d. §. qui mandatam. num. 60. eo.
Iuriſdictio ſine mixto Imperio eſſe non poteſt d. §. qui mandatam num. 62. eo.
Iuriſdictio apud duos inſolidum eſſe non poteſt. d. rub. de offic. eius num. 264. 18.
Iuriſdictio Vicarij, eſt Iuriſdictio Epiſcopi. d. rub. num. 265. eo.
Iuriſdictio Vicarij morte Epiſcopi finitur etiã quoad cauſas incboatas d. rub. num. 269. eo.
Iuriſdictio mandatur a quolibet eam habente d. rub. num. 307. 21.
Iuriſdictio non ſolum delegari poteſt, ſed etiam notio d. rub. num. 321. 23.
Iuriſdictio illa firmior eſt, aduerſus quàm difficilius datur reſtitutio in integrum. d. rub. num. 453. 30.
Et qua difficilius tollitur, vel ſuſpenditur per appellationem d. rub. num. 455. eo.
Iuriſdictio firmior illius eſt, qui poſtquam tulit ſententiam nullam, rurſus poteſt iudicare, quam illius, cuius iuriſdictio lata ſententia ſpirat. d. rub. num. 460. eo.
Iuriſdictio illa firmior eſt, quæ pluribus, & maioribus eſt ſuffulcta adminiculis d. rub. num. 473. 31.
Et illa, quæ eſt apud eum, qui habet iure proprio, vt ordinarius, quam apud eum, qui illam habet iure alieno, vt delegatus d. rub. num. 478. eo.
Iuriſdictio Principis firmior eſt iuriſdictione cuiuſlibet ordinarij d. rub. num. 451. 30.
Iuriſdictio firmior illius eſt, qui poteſt meri imperij cauſas delegare, quàm illius, qui non poteſt. d. rub. num. 458. eo.
Iuriſdictio firmior eſt in eo, qui reſeruata ſibi ſententia, poteſt eam delegare, quam in eo, qui ſententiam ſibi reſeruare nequit. d. rub. num. 463. eo.
Sicut & in eo, qui ſemper poteſt ſententiam exequi. d. rub. num. 465. eo.
Iuriſdictionem firmiorem habere dicuntur ij, a quorum ſententijs interdum, non appellatur, quam ij, a quibus ſemper appellatur d. rub. num. 466. 31.
Et qui poſſunt ſentẽtiã per alium recitare, quales ſunt ordinarij, quam qui per ſe coguntur pronunciare, vt ſunt delegati d. rub. n. 468. eo.
Et ordinarij, qui poſſunt imponere maiorem mulctam, quàm delegati a Principe. d. rub. num. 469. eo.
Et qui poſſunt delegare, cum facultate ſubdelegandi, quàm qui delegare non poſſunt. d. rub. num. 470. eo.
Iuriſdictio reſpiciens publica delicta, & iudicia, etiam quoad exercitium eſt iuris publici d. rub. num. 93. 7.
Iuriſdictio delegata duplex d. rub. 117. 8.
Iuriſdictio delegata facit ceſſare ordinariam d. rub. num. 457. fol. 30. intellige.
In cauſa tantum delegata, & quoad actum temporalem, d. rub. num. 482. 32.
Delegata quando dicatur ceſſare d. rub. num. 137. 9.
Delegata ceſſat morte delegantis Rub. de offic. eius. num. 132. 9.
& in l. 1. num. 266. 61.
& quando hoc ſit verum. d. rub. nu. 133. 9.
Secus eſt in Iuriſdictione, & Imperio Magiſtratuum, quia non ceſſant Principe moriente. d. l. 1. num. 268. 62.
Iuriſdictio delegata, reſpectu delegati, eſt aliena d. l. 1. §. qui mandatam num. 65. 89.
Iuriſdictionem delegatam habere, eſt habere iuriſdictionem alienam d. l. 1. §. qui mandatam num. 16. 86.
Iuriſdictio Delegati non poteſt de perſona ad perſonam prorogari d. rub. de offic. eius. nu. 294. 20.
Iuriſdictio ordinaria & Legis, & Principis auctoritate nititur, delegata autem, Principis auctoritate tantum d. rub. de offic. eius. num. 475. 31.
Iuriſdictio ordinaria eſt per ſe; delegata per accidens. d. rub. nu. 476. eo.
Iuriſdictio ordinaria eſt perpetua, delegata autem temporalis d. rub. nu. 477. eo.
Iuriſdictio ordinarij, morte concedentis non extinguitur. d. rub. num. 267. 18.
Secus eſt in delegato d. rub. num. 268. eo.
Iuriſdictio quibus modis finiatur d. rub. num. 129. 9.
Iuriſdictio in ſingulis cauſis finitur, aut finita inſtantia, aut iudice recuſato d. rub. num. 130. eo.
Iuriſdictio vniuerſaliter finitur, aut ipſo iure, aut facto hominis, ipſo iure, aut natura, aut lege. d. rub. num. 131. eo.
Naturæ fineri dicitur, ſi finiatur morte. d. rub. num. 132. eo.
In ordinario finitur, finito magiſtratu d. rub. num. 134. eo.
Quo pacto finiatur facto hominis. d. rub. num. 138. 10.
Iuriſdictione conceſſa, omnia neceſſaria conceſſa videntur, ſine quibus iuriſdictio explicari non poteſt. d. rub. num. 127. 9.
& l. 1. num. 196. de offic. eius. 55.
Iuriſdictionem mandare non poteſt, qui eam iure proprio non habet. d. rub. num. 300. 20.
Iuriſdictionem mandatam habens, alteri mandare non poteſt l. 1. num. 167. & 179. de offic. eius. 53.
Nam vſum tantum habet. d. l. 1. num. 172. eo.
Iuriſdictionem mandare, vel non eſt iuriſdictionis, vel eſt voluntaria iuriſdictionis. d. l. 1. num. 226. 58.
Iuriſdictionem mandare, eſt ſubſtituere d. l. 1. num. 343. 69.
Iuriſdictionem habens iure proprio, poteſt de ea libere

ea libere diſponere d.l.1.num.232. 59.
Iuriſdictionem propriam habet, qui habet ordinariam d.l.1.§.qui mandatam nu.17. 86.
Iuriſdictionis appellatione, venit etiam merum imperium.d.§.qui mandatam num.40. 88.
Iuriſdictionis Circunſtantia
- Rei — num.119. 8.
- Perſonæ — num.121. 60.
- Loci — num.122. d.rub.de off. eius. 9.
- Temporis — 124. 9.
- Modi — 124. 9.

Iuriſdictionis effectus.qui d.rub.nu.126. 9.
Iuriſdictionis magis proprium dictio iuris, quàm poteſtas.d.rub.num.30. 5.
Iuriſdictionis ſpecies, vel aliquæ, vel omnes ſunt de iure priuato.d.rub.num.58. 60.
Iuriſdictionis nulla eſt ſpecies, quæ ſit iuris priuati.d.rub.num.78. 6.
Iuriſdictionis definitio a Bart. allata reprobatur d.rub.num.79. 60.
Et quomodo ſubſtineri poſſit d.rub.num.80. 60.
Iuriſdictionis requiſita.d.rub.num.118. 8.
Iuriſdictionis voluntaria quæ ſunt, neque ad imperium, neque ad contentioſam iuriſdictionem referuntur. d.l.1.num.204. de offic.eius. 56.
Ius ciuile dubium, recipit interpretationem a conſuetudine d.l.1.num.133. 50.
Iuris ciuilis appellatione, in dubio, intelligitur Ius ciuile Romanorum. rub.de offic.eius. num.183. 13.
Iuris ciuilis finis.d.rub.num.222. 15.
Ius canonicum, in his, quæ peccatum non concernunt, plerumque intelligitur cum iure ciuili conſentire.l.1.num.132.de offic.eius. 50.
Ius dicens dicitur a iure dicendo, & eſt coniugatum cum iuriſdictione. rub.de offic.eius. num.49. 4.
Ius dicens, dat, dicit, addicit. d.l.1.de offic. eius num.138. 51.
Ius dicens, illius eſt officialis, a quo eligitur. d.rub.de offic.eius.num.188. 13.
Ius dicere dicitur, qui imperium exercet d.rub. num.30. 3.
Ius dicere, ita ſe habet ad exercitium meri imperij, vt iuriſdictio ad imperium d.rub. nu. 29. 60.
Ius dicere, qui non poſſunt d.rub.n.120. 9.
Ius Romanorum, aliud publicum, aliud priuatum d.rub.num.52. 5.
Ius publicum quid d. rub. n. 53. 60.
Ius priuatum quid. d. rub. n. 54. 60.
Ius eſt ars boni, & æqui l.diem num 138. de offic. aſſeſ. 116.
Ius legitimum ab initio, an hoc, vel illud ponatur, non refert, poſtea refert. d.l.diem num. 35. 101.
Iure quiſque vtatur, quod in alium ſtatuerit d.l.diem.num.14. 100.
Ius ſingulare habet in contrarium ius commune.d.l.diem num.62. 106.
& num.216. 126.
Ius ſingulare non eſt producendum ad conſequentias l.1.num.332.de offic.eius. 67.
Limita.num.337. 68.
Iuris poſitiui non ſemper certa ratio reddi poteſt.l.diem.num.28.de offic.aſſeſ. 101.

L

Labore ceſſante, ceſſat præmium, & ſalarium d.l.diem.num.67. 107.
Legatarius, cui relictum eſt legatum, vt adminiſtrationem rerum alicuius ſuſcipiat, ſi propter culpam, & fraudem repellatur ab adminiſtratione, integrum legatum amittit d.l.diem num.242. 129.
Legatus de latere, qui eſt Iudex ordinarius, poteſt ſententiã delegato a Principe, ſi ſibi videatur, confirmare rub.de offic.eius.nu.405. 37.
Legatus Proconſulis, poſtquam ſibi mandata eſt iuriſdictio, propriam dicitur habere iuriſdictionem l.1.§.qui mandatam num. 6. de offic.eius. 85.
Legatus Proconſulis creatur a Senatu, vel a Principe, non a Proconſule. d. §. qui mandatam.num.28.& 30. 87.
Legatus Proconſulis poterat dare iudicem, quod alij delegati facere non poterant. d. §. qui mandatam num.37. 60.
& num.43. 88.
Legati Proconſulum poterant, poſt mandatam eis iuriſdictionem, Tutores dare d. §. qui mandatam.num.31. 87.
De ſuſpectis cognoſcere, & alia facere.nu.43. 88.
Legatus Proconſulis propriam habet iuriſdictionem, reſpectu aliorum legatorum; quibus diuiſim mandatur, non reſpectu Proconſulis mandantis.d.§.qui mandatam nu.37. 87.
Legatus non pendebat omnino a Proconſule 2 quemadmodum cæteri delegati a delegante. d.§.qui mandatam num.38. 60.
Legatus Proconſulis non eſt ordinarius, ſed ad vniuerſitatem cauſarum delegatus rub. de offic.eius.num.273. 18.
Legatus an poſſet cognoſcere cauſas criminales, & a quo id ſanctum. d.l.1.num.86.de offic. eius. 47.
Et an poſſet abſoluere, & condemnare. d. l. 1. num.87. 60.
Et an eſſet de maioribus Magiſtratibus d.l.1. num.216. 58.
Legatus Proconſulis, cui mandata erat iuriſdictio ad vniuerſitatem cauſarum, animaduerſionem non habebat d.l.1.num.438. 81.
Legatus Proconſulis, cui generaliter mandata eſt iuriſdictio, poteſt de criminibus cognoſcere.d.l.1.num.442. 82.
Legatis Proconſulum plura competunt, quàm mandatam iuriſdictionem habentibus d.l.1. §.qui mandatam num.34. 87.

Legatos

Legati plures interdum vnus Proconſul habebat. d. §. qui mandatam. num. 36. eo.
Legatus habet vſum iuriſdictionis Proconſulis, non proprietatem d. §. qui mandatam num. 67. 89.
Legato Proconſulis, Tutoris dandi facultas ſpecialiter tributa eſt. d. §. qui mandatam. num. 51. 88.
Legatus Proconſulis dare Iudicem non poterat, niſi ſpecialiter ſibi concedebatur a lege. d. §. qui mandatam. num. 53. 89.
Legatus Proconſulis cuſtodiarum cognitionem non habet ex generali, mandata iuriſdictione, ſed ex particulari extraordinario mandato. d. §. qui mandatam. num. 56. eo.
Leges non adaptantur caſibus raro contingentibus d. l. 1. num. 363. de offic. eius. 72.
Leges, non verbis, ſed rebus ſunt impoſita. rub. de offic. eius. num. 232. 27. 3.
& num. 232. 16.
Leges præſunt Magiſtratibus. d. rub. nu. 14. 2.
Legis appellatione quid veniat d. §. qui mandatam num. 75. 90.
Legi, qui præſunt, non ſunt collocandi in eodem gradu dignitatis, in quo, qui ſubſunt, collocantur. l. 1. num. 7. de offic. eius. 46.
Legis vigorem habet, quod Princeps agnoſcendo decreuit d. l. 1. num. 245. 60.
Lege ſpecialiter tributa, quæ dicantur. d. l. 1. num. 95. 47.
Legiſlatoris auctoritati ratio moralis, & probabilis non præualet. d. l. diem nu. 34. 101.
Et quæ Senatusconſulto. num. 96.
Et quæ conſtitutionibus. num. 97. eo.
Lex debet intelligi in terminis tituli, ſub quo poſita eſt. d. l. 1. num. 178. 54.
Lex, Princeps, & Senatus, Patria quodamodo Parentes eſſe videntur. d. l. 1. num. 203. 56.
Lex, Senatus conſultum, & Princeps, æquiparantur. d. l. 1. num. 241. 60.
Lex debet eſſe de caſu dubitabili d. l. 1. n. 148. 52.
Et non de indubitabili d. l. 1. num. 254. 61.
Lex eſt cauſa Iudicis ordinarij, rub. de offic. eius num. 363. 25.
Lex Iulia de vi duplex, Publica, & Priuata. d. l. 1. num. 102. 48.
Lex vniuerſaliter, & generaliter loquens, debet vniuerſaliter intelligi d. l. 1. nu. 146. 52.
& l. diem num. 43. 103.
& num. 163. 120.
Lex non ceſſat in his, quæ ex lege colliguntur implicite. rub. de offic. eius. num. 316. 22.
Lex recipiens varios intellectus, non poteſt ad deciſionem cauſarum allegari. l. diem num. 230. de offic. aſſeſſ. 127.
Lex, mortuo Principe, non poteſt eſſe loco Principis, cuius eſt inſtrumentum. d. l. 1. num. 269. de offic. eius. 62.
Lex vna recipit interpretationem ab alia. d. l. 1. num. 276. 63.
L. Lucius ff. de ſucc. declaratur. d. l. diem num. 239. 128.
L. Neſennius ff. de excuſ. Tut. declaratur. d. l. diem num. 256. 136.
L. Iudices C. de Annon. & Tribut. lib. X. declaratur. d. l. diem. num. 258. eo.
L. Seio in princ. ff. de annuis legat. declaratur. d. l. diem num. 79. 108.
L. 1. C. de re milit. lib. XII. declaratur. d. l. diem num. 80. 109.
L. fin. C. de domeſt. lib. XII. declaratur. d. l. diem. num. 81. eo.
L. 1. C. de Primipil. lib. XII. declaratur. d. l. diem num. 93. 112.
& num. 180. 122.
L. ſi pecuniam ff. de condit. cauſ. dat. declaratur d. l. diem. num. 101. 113.
L. qui concubinam §. vxori. ff. de legat. 3. declaratur. d. l. diem. num. 102. eo.
L. Poſt duos C. de aduoc. diuerſ. Iud. declaratur d. l. diem. num. 103. eo.
L. Labeo ſcribit ff. de contrah. empt. declaratur. d. l. diem. num. 149. 118.
L. iure ciuili ff. de condit. & demonſt. declaratur.
L. iure Ciuili. ff. de regul. Iur. d. l. diem. num. 151. eo.
L. cognitio ff. de Iuriſdict. om. Iudic. declaratur l. 1. §. qui mandatam de offic. eius. num. 18. 86.
L. Archiatri C. de Profeſſ. & Medic. lib. X. declaratur. d. l. diem. num. 181. 122.
L. 1. C. de ſuffrag. declaratur. d. l. diem. num. 182. eo.
L. ſi in lege §. domus ff. locati declaratur. d. l. diem. num. 202. 125.
& num. 232. 128.
L. conuenticulam C. de epiſc. & cleric. intellectus l. 1. num. 422. de offic. eius. 79.
L. ſi ita §. ea lege. ff. de verb. obligat. declaratur d. l. 1. num. 432. 80.
L. in modicis ff. de contra. empt. declaratur. d. l. 1. num. 433. eo.
L. 2. C. de condit. inſert. declaratur. d. l. 1. nu. 421. 79.
L. Veluti §. fin. ff. de interrog. act. declaratur rub. de offic. eius. num. 201. 14.
L. A Iudice C. de Iudic. declaratur d. rub. nu. 320. 23.
& d. l. 1. num. 171. 53.
L. Minor autem. §. pen. ff. de Minor. declaratur. d. rub. de offic. eius. num. 480. 32.
L. 1. ff. de offic. eius. Diuiſio, Argumentum, & facti ſpecies. d. l. 1. num. 76. & ſeqq. 46.
& literalis expoſitio. num. 92. 47.
L. ſolent. ff. de offic. Proconſul. declaratur. d. l. 1. num. 139. 51.
& §. qui mandatam. num. 30. 87.
L. Nemo poteſt ff. de regul. Iur. declaratur. d. l. 1. num. 139. 51.

L. 1. ff.

L. 1. ff. de offic. Præfect. Præt. declaratur. d. l. 1. num. 143. eo.
L. 1. C. qui pro ſua Iuriſdict. declaratur. d. l. 1. num. 177. 54.
L. eum qui ff. de iuriſdict. om. Iudic. declaratur. d. l. 1. num. 219. 58.
L. cum Prætor ff. de Iudic. declaratur. d. l. 1. num. 220. eo.
L. Rem non nouam C. de Iudic. declaratur. d. l. 1. num. 221. eo.
L. Quod verò contra. ff. de legibus declaratur. d. l. 1. num. 337. 68.
L. ſi longius in princ. ff. de Iudic. declaratur. d. l. 1. num. 348. 70.
L. ſi Placet C. de Pedan. Iudic. quomodo intelligatur d. l. 1. num. 360. 71.
L. ſi quis filio §. ſi autem ff. de iniuſt. teſtam. declaratur. d. l. 1. num. 379. 74.
L. 1. §. ſuſpecti ff. ad S. C. Turpil. declaratur. d. l. 1. num. 380. 74.
§. Ad hæc id prohibemus in Auth. de Collat. declaratur. d. l. 1. num. 382. 75.
L. Diem functo ff. de offic. Aſſeſſ. Diuiſio, ſummarium, & Facti ſpecies. ibid. num. 2. 3. & 4. 99.
Eiuſdem L. Facti ſpecies, circa ſecundam partem l. ibi. num. 20. 100.
Literis officialium creditur, etiam ſi non ſint ſubſcripta a notario. d. l. 1. num. 315. de offic. eius. 66.
Litigans, ſi poſt litem conteſtatam forum, vel domicilium mutauerit, nihilominus Iudex prior in eum procedere poteſt. d. rub. de offic. eius. num. 128. 9.
Locans, vel conducens rem, quæ ad hæredem non tranſit, ſui natura hæredem non obligat. d. l. diem. num. 9. de offic. aſſeſſ. 100.
Locans operas tantum; & locans rem, & operam, ſimul æquiparantur. d. l. diem. n. 48. 104.
Locans operas per annum, ſi ſponte recedat, ante finitam operam, vel officium, an, & quando, & quomodo debeat habere ſalarium. d. l. diem. num. 266. 131.
Locatio eſt contractus bonæ fidei d. l. diem. num. 11. 100.
Locatio Rei, quæ vſu conſumitur eſſe non poteſt d. l. diem. num. 54. 105.
Locatio operæ per mortem conductoris non finitur d. l. diem. num. 112. 114.
Locator, qui integram operam non præſtitit, integram non debet conſequi mercedem. d. l. diem. num. 50. 105.
Locator, & Aſſeſſor, procedunt a Pari. d. l. diem num. 125. 115.
Locator tenetur præſtare operas locatas hæredibus conductoris. d. l. diem. num. 126. eo.
Locator, ſi colonus, vel inquilinus habitationem, vel culturam deſeruerit, ſtatim ad totam mercedem agere poteſt. d. l. diem. num. 188. 123.
Locator, qui culpa non implet locationem, non integram amittit mercedem; ſed pro rata vſus, & quatenus interſit conductoris. d. l. diem. num. 254. 130.
Locatore operarum, vel conductore per annum, mortuo ante finitum annum, an, & quando integrum totius anni ſalarium, vel ſtipendium debeatur. d. l. diem. num. 86. 109.
Locatori fraudi eſſe non debet, ſi per eum non ſtetit, quo minus locatam operam ad finem, vſque præſtiterit. d. l. diem. num. 12. 100.
Locatoris intereſt potius vni, quàm alteri operas ſuas locare. d. l. diem. num. 121. 115.
Locati actio non datur, niſi quatenus intereſt locatoris. d. l. diem. num. 53. 105.
Locupletari nemo debet cum aliena iactura d. l. diem. num. 51. eo.
Locupletior, quis fieri non debet ex culpa alterius, ſatis eſt enim, vt indemnis conſeruetur. d. l. diem. num. 228. 127.
Locus, in quo Magiſtratus ſolet ius dicere, ius rectè appellatur. rub. de offic. eius. num. 123. 9.
Loci ſeruatores habere, Magiſtratibus eſt prohibitum l. 1. de offic. eius. num. 335. 68.
Loci ſeruatores, ſine cauſa, fieri non poſſunt d. l. diem. num. 92. 112.

M

Magiſtratus a Iure publico introducti rub. de offic. eius. num. 220. 15.
Et ſunt de iure publico. d. rub. num. 72. 6.
Et ſubſunt, non autem præſunt legibus. d. rub. num. 13. 2.
& in l. 1. num. 4. de offic. eius. 45.
Et præſunt Populo d. rub. num. 14. 2.
Magiſtratus ſunt propter iuriſdictionem. d. rub. num. 71. 6.
Magiſtratus Vrbani, & prouinciales, quando finirentur, & deponerent inſignia imperij. d. rub. num. 135. 9.
Magiſtratus prouinciales, quamdiu Vrbem non ingrediebantur, poterant ſemper iuriſdictionem voluntariam exercere d. rub. num. 136. eo.
Magiſtratus, & Officiales, quomodo differant inter ſe. d. rub. num. 203. 14.
Magiſtratus iure ea competunt, propter, quæ Magiſtratus ipſe a principio eſt inſtitutus. l. 1. num. 120. de offic. eius. 49.
Magiſtratus plures ſunt inſtituti, vt de criminibus cognoſcerent, quæ pertinent ad merum imperium. d. l. 1. num. 121. eo.
Magiſtratus ſunt minores, & maiores per ea, quæ illis competunt iure magiſtratus, non per ea, quæ illis ſpecialiter mandantur. d. l. 1. num. 127. 50.
Magiſtratus ante formulas ſublatas, non niſi extra ordinem iudicabant, ſed ius dicebant. d. l. 1. num. 136. eo.

Magiſtratus omnes non ſunt æquales. d. l. 1. num. 191. 54.

Magiſtratus inferiores, an delegare poſſint, ita vt maioribus, hoc non ſit reſeruatum. d. l. 1. num. 206. 56.

Magiſtratus minores vim Imperij non habent. d. l. 1. num. 210. 57.

Magiſtratus olim, Indices ordinarij, cum extra ordinem iudicarent, non dicebantur d. rub. de offic. eius num. 338. 24.

Magiſtratus habet actu Iuriſdictionem, quàm tribuit quoad vſum, & exercitium Delegato d. rub. num. 353. 25.

Magiſtratus habet dignitatem abſolutam, & idea Principem non repræſentat, ſed ipſe dicitur ciuitatis Princeps. d. rub. num. 390. 27.
& num. 436. 28.

Magiſtratus ſunt Principis miniſtri, cum ea expediant, quæ olim manu Regia expediebantur. d. rub. num. 432. 28.

Magiſtratus in communi creatus a lege, actualiter a Principe huic, & illi tribuitur d. rub. num. 433. 28.
& num. 443. 29.

Magiſtratus a lege creatur in abſtracto d. rub. num. 443. eo.

Magiſtratus dicitur Princeps ciuitatis. d. rub. num. 436. 28.

Magiſtratus, a quo non ſemper appellatur, magis aſſimilatur Principi, quàm delegatus, a quo ſemper appellatur. d. rub. num. 444. 29.

Magiſtratus olim dabatur, qui erat ſuper dignitatem illuſtrium. d. l. 1. num. 3. de offic. eius. 41.

Magiſtratus iuriſdictionem vniuerſam mandare poſſunt d. l. 1. num. 80. 46.

Magiſtratus quicquid habent, id omne, vel a Populo, ſi adminiſtratio Reipublicæ ſit popularis, habent, atque ita a lege, vel a ſenatu, ſi gubernatio Reipublicæ ſit optimatum, vel a Principis conſtitutione, ſi Reſpublica ab vno Principe gubernetur d. l. 1. num. 80. eo.

Magiſtratus, quæ habent a Populo, vel Senatu, vel Principis conſtitutione, Magiſtratus iure habere dicuntur, ideoque ea mandare poſſunt. d. l. 1. num. 90. 47.

Magiſtratus iure, quæ competere dicuntur, & quæ ſpecialiter. Et inter hæc differentia. d. l. 1. num. 99. 48.

Magiſtratus habentes ſpecialiter delegata, in quo errent, ſuam iuriſdictionem demandando d. l. 1. num. 100. eo.

Magiſtratus iure, quæ competunt, poſſunt delegari d. l. 1. num. 115. 49.

Magiſtratus cuiuſcumque ordinis, dant Iudicem d. l. 1. num. 215. 57.

Magiſtratus omnes, in Vrbe Roma, poterant delegare d. l. 1. num. 217. 58.

Magiſtratus minores, dicuntur Iudices maiores reſpectu iudicum datorum pedaneorum, cartulariorum, & ſimilium. d. l. 1. num. 222. eo.

Magiſtratus inferiores non poſſunt delegare, dando iudicem, ſed poſſunt delegare mandando iuriſdictionem d. l. 1. num. 227. eo.

Magiſtratus minores, an, & quando, & quomodo poſſint delegare. d. l. 1. num. 228. eo.

Magiſtratus, qui poſſunt delegare, an poſſint tribuere delegato facultatem ſubdelegandi. d. l. 1. num. 230. 59.

Magiſtratus iure, quæ competunt, delegari poſſunt, ſiue iuriſdictio ſit, ſiue imperium. d. l. 1. num. 242. 60.

Magiſtratus, publici iudicij exercitationem habentes, errant, iuriſdictionem ſuam mandando d. l. 1. num. 243. eo.

Magiſtratus, quibus merum imperium adſcribitur, dicuntur adminiſtratores. d. l. 1. num. 249. eo.

Magiſtratus, qui cœpit per vicesgerentem exercere, an eodem modo reſidui temporis, ſalarium ad hæredes tranſmittat, ac ſi per ſe cepiſſet exercere. d. l. diem. num. 89. 111.

Magiſtratus electus, qui ſe accinxit itineri, & opportunas fecit impenſas, ſi ante officij ingreſſum moriatur, an ſalarium ad hæredes tranſmittat. d. l. diem. num. 94. 112.
& num. 106. 114.

Magiſtratus deponere Imperium dicuntur. d. l. 1. num. 264. de offic. eius. 62.

Magiſtratus renunciare poſſunt in manibus Principis, non autem a ſe ſimpliciter iuriſdictionem abdicare d. l. 1. num. 272. eo.

Magiſtratus dicuntur adminiſtratores, non quia habeant ſolummodo exercitium, ſed quia habent Imperium dependens, & communicatum, & ob alias cauſas. d. l. 1. num. 278. 63.

Magiſtratus tenentur ſcire. d. l. 1. num. 302. 64.

Magiſtratus, qui ex cauſa neceſſaria abſentiæ mandat generaliter iuriſdictionem ſuam, an intelligatur etiam cauſas meri imperij mandaſſe, quas nominatim mandare potuiſſet. d. l. 1. num. 435. 81.

Magiſtratus, qui remouetur ob culpam, neceſſe eſt, vt ſit periurus. d. l. diem. num. 246. 129.

Magiſtratus iurant in principio officij, ſe diligenter, & ex fide in eodem officio verſaturos d. l. diem. num. 247. eo.

Magiſtratus aſſertioni, ſe delegare ex cauſa abſentiæ, an ſit ſtandum. d. l. 1. num. 309. de offic. eius. 65.

Magiſtratibus fungi debent, qui per ſe Rempublicam gerere poſſunt. rub. de offic. aſſeſſ. num. 18. 92.

Magiſtratibus Innocentia, Prudentia, & Fortitudo, magis neceſſaria eſt, quàm doctrina,

aut

aut iuris ſcientia, qua improbi poſſunt abuti. d.rub.num.21. 60.
Magiſtratibus mutatio frequentius accidit, quàm mors. d. l. diem num. 216. 126.
Magiſtratui cuicumque, in vrbe, naturale tempus erat vnius anni d. l. diem n. 38. 102.
Magiſtratum exercet qui, vel Iudices dat, vel iuriſdictionem mandat. d. l. 1. nu. 142. de offic. eius. 51.
Magiſtratuum appellatione ſimpliciter venilit etiam Præſides rub. de offic. eius n.202. 14.
Magiſtratuum iuriſdictio ſubeſt legibus d.rub. de offic.eius nu.378. 26.
Magiſtri Militū plures, omnes illuſtres, vnus tamen maior altero, & idem de Palatinis d. l. 1.n. 25. de offic eius. 43.
Malum minus, reſpectu maioris mali, dicitur bonum d. rub.de offic. eius n. 83. 7.
Mandatum ceſſat, cauſa illius ceſſante l. 1. nu. 387.de offic. eius. 75.
Mandatum cognitionis cuſtodiarum, quod extra ordinem fiebat a Proconſule, legato factum, eſt hodie ordinarium d. l. 1. §. qui mandatam nu. 77. 90.
Mandatum factum ex cauſa abſentiæ non ſpirat ipſo iure, redeunte domino. d. l. 1. num. 394. 76.
Mandatum generaliter ad lites, & cauſas non comprabendit cauſas criminales. d. l. 1. nu. 436. 81.
Mandatum non reuocatur per mortem in negotijs iam cœptis d. l. 1.nu.401. 77.
Mandato, & conceſſione generali, ſpecialiter cōceſſa, non transferuntur .d.l.1.n.439. 81.
Mantua conſideratio de cauſa proxima, & remota, exploſa.rub. de offic. eius n.204. 14.
Marcianus notas ad Papinianum ſcripſit. d.§. qui mandatam nu. 70. 89.
Medicis ſalarium non debetur in principio curationis, ſed ſano effecto eo, qui infirmus erat d. l. diem nu.172. 121.
Medium dicitur, quod habet ſuperiora, & inferiora, licet magis ad vnum extremum, quàm ad aliud accedat d.l.1. nu. 30. de offic. eius. 43.
Mentis coniectura ſuccumbit verborum proprietati d. l.1.nu.453. 83.
Merces, in dubio, ex cauſa locationis debetur in fine, non autem in principio d. l. diem nu. 175. 121.
Merces, non niſi pro rata debetur, vbi caſu accidit, vt integra rei locata conductor vſum habere non poſſit d.l. diem nu. 7. 100.
Merces nobis ſolus debet, non modo, pro eo, quod præſtamus, ſed etiam pro eo, quod facto alieno, & non culpa noſtra præſtare nequimus d. l. diem num. 16. 60.
Merces, pro temporali opera præſtanda, non niſi pro rata temporis debetur, quo opera fuit præſtita d.l. diem. nu.5. 60.
Limita.vt num. 15. 60.
Merces, vel ſalarium honorificum, an, & quādo debeatur in principio, vel in fine anni d. l. diem nu. 183. 125.
Mercedem duplicem quis eodem tempore ex eadem opera capere non debet d. l. diem num. 19. 100.
Merum imperium vid. 5. in ver. imperium merum.
Methodus, in docendo, obſeruanda rub. de offic. eius n.2. 1.
l. 1. eodem n. 1. 41.
Rub. de offic. aſſeſſ. nu. 1. 91.
in l. diem num.1. 99.
Minori, quod conceditur, concedendum eſt etiā maiori l. 1. num. 320. de offic. eius. 66.
Mitius agitur cum lege, quàm cum homine l. diem nu. 150. 118.
Mixtum Imperium vid. 5. in ver. Imperium mixtum.
Mors ciuilis, & naturalis æquiparantur d. l. diem nu. 61. 106.
Mors omnia ſoluit. l. 1. num.400. de offic. eius. 77.
rub.de offic.aſſeſſ.num.36. 94.
l.diem.num.108. 114.
Mortui pro Republica, cenſentur viuere per gloriam.d.l.diem.num.217. 126.
Munera ciuilia neceſſaria ſunt, & cunctis iniunguntur, niſi vacationem, & excuſationem habeant. rub. de offic. eius. num. 310. 22.
Mureti reprehenſio.d.rub.num.26. 3.
Eiuſdem emendatio. §. qui mandatam. nu. 69. 89.
Eiuſdem, & Vacca emendationes reprobantur d.§.qui mandatam.num.72. 89.

N

Neceſſitate ceſſante, debet etiam ceſſare, quod ob eam neceſſitatem fuit inductum l.1.num.389.de offic.eius. 76.
Limita.num.411. 77.
Negatiua, ante verbum poteſt, abnegat omnem potentiam.d.l.1.num.358. 71.
Negocium ſuſceptum, culpa ſua non implens, ſemper poteſt, per exceptionem nō implementi, repelli d.l.diem.num.248. 129.
Limita vt num.262. 130.
Nobilius eſt, quod eſt perpetuum, quàm, quod aliquando eſt. d.rub. de offic.eius. num. 383. 26.
Non entium nulla ſunt partes. d. rub. num. 426. 28.
Noſtra omnia non ſunt, quæ in nos transferuntur.d.§.qui mandatam.num.12. 86.
Nuncio, qui habet officium viliſſimum, creditur in pertinentibus ad officium ſuum d. l.1. num.321.de offic.eius. 66.

O

OBligatio in diem, producit obligationem, & actionem, fieri tamen exactio, quamdiu dies non venit, non poteſt. l. diem. num. 200. 124.

Obligatio ſubrogata ſapit naturam illius, in cuius locum ſubrogatur, quoad tempus ſolutionis d. l. diem. num. 193. eo.

Obligationis conditio, morte alicuius, non immutatur d. l. diem. num. 124. 115.

& num. 191. 124.

Odia reſtringenda, fauores ampliandi. rub. de offic. eius. num. 216. 15.

Officialis propriè quis ſit. rub. de offic. eius. num. 157. 11.

& num. 168. 12.

& num. 199. 14.

Et quis, ſecundum communem vſum loquendi. d. rub. num. 162. 11.

Officialis is dicitur, qui circa aliqua negocia, vices alicuius gerit d. rub. num. 164. 11.

Officialis vnuſquiſq; dicitur eſſe illius, cuius miniſterialiter iuriſdictionem exercet. d. rub. num. 195. 14.

Officialis is dicitur, cuius miniſterio, & opera, quis vtitur. quique in ſolicitudinis partem vocatur. d. rub. num. 197. eo.

Officialis, ante tempus remotus, an, & quando totius temporis ſalario priuetur. l. diem. nu. 265. de offic. aſſeſſ. 130.

Officialis Florentiæ dicitur etiam is, qui fungitur vice Magiſtratus communis Florentiæ in Ciuitate, Florentinoi um dominio, ſubiecta d. rub. num. 185. de offic. eius. 13.

Officialis habet relationem ad eum, cuius iuriſdictionem miniſterialiter exercet. d. rub. nu. 195. 14.

Officiali, & Magiſtratui remoto, propter culpam, an debeatur ſalarium pro eo tempore, quo ſeruiuit. d. l. diem. num. 240. 129.

Officiales, ex communi vſu loquendi, ſunt, qui ad particularia officia iuriſdictionalia, per ciuitates aſſumuntur. d. rub. de offic. eius. num. 169. 12.

Officiales communiter dicuntur omnes exercentes iudicia, & iuſtitiam d. rub. nu. 173. eo.

Officialibus omnibus, an id conueniat, quod de Aſſeſſoribus, & comitibus dicitur d. l. diem. num. 41. 103.

Officialium appellatione, qui propriè contineantur d. rub. de offic. eius. num. 170. 12.

Officialium litteris creditur, etiam ſi non ſint ſubſcriptæ a notario. d. l. 1. de offic. eius. num. 313. 66.

Officium duplex, ſcilicet metaphoricum, & proprium. rub. de offic. eius. num. 141. 10.

Officium latius patet, quàm artificium d. rub. num. 140. eo.

Officium ad incorporalia relatum, quid ſignificet. d. rub. num. 142. eo.

Et quid ad corporalia relatum. d. rub. num. 143. eo.

Et quid ad Perſonas relatum. d. rub. nu. 144. eo.

Officium, ad quos referatur d. rub. nu. 145. eo.

Officium propriè acceptum, ex Cicerone declaratur. d. rub. num. 146. eo.

Officium ad priuatos relatum duplex. d. rub. num. 149. eo.

Officium ſine artificio, quod. d. rub. nu. 150. eo.

Officium cum artificio duplex. d. rub. num. 151. eo.

Officium liberale, & mechanicum, quod d. rub. num. 152. eo.

Officium vnde dicatur. d. rub. num. 153. eo.

Officium ſemper eſt idem, & dignitas nunquam moritur l. diem num. 130. 116.

Officium ſuum nemini debet eſſe damnoſum. d. l. diem. num. 29. 101.

Officium deſerere is dicitur, qui contra publicam honeſtatem aliquid facit. rub. de offic. eius. num. 147. 10.

Officij nobilis, & mercennarij nomina a quibuſdam reprobata d. rub. num. 231. 16.

Officij nomen quibus modis vſurpetur. d. rub. num. 139. 10.

Officium Iudicis quid ſit. d. rub. num. 223. & ſeq. 15.

Officij Iudicis definitio, a Zaſio relata, exploſa. d. rub. num. 225. eo.

Quid, ſecundum Bolognettum d. rub. nu. 227. eo.

Quid. ſecundum Auctorem. d. rub. nu. 228. eo.

Officium Iudicis, quo iure introductum d. rub. num. 217. eo.

Et qua ratione. num. 221. eo.

Quotuplex d. rub. num. 230. eo.

Officium Iudicis ab eo iure incrementum, & perfectionem habuit, a quo iudicium ipſum, originem habuit. d. rub. num. 218. eo.

Officium Iudicis, iuri ciuili Romanorum eſt adſcribendum d. rub. num. 219. eo.

Officium Iudicis, iuriſdictionis limitibus concluditur, cuius modum, Iudici non licet excedere. d. rub. num. 229. eo.

Officium Iudicis nobile, ſeu abſolutum, vel merum, vel extraordinarium, quale ſit. d. rub. num. 233. 16.

Et eſt duplex, quoddam, quod exercet motu proprio, quoddam parte petente. d. rub. num. 234. eo.

Et quod exercet, ad partis petitionem, eſt duplex d. rub. num. 235. eo.

Officium Iudicis { Rei, Perſonæ, Loci, Temporis, & Modi } { circumſtantiã requirit. d. rub. num. 241. vſque 244. } 16.

Officium Iudicis quos operetur effectus d. rub. num. 25. eo.

Et quibus modis finiatur d. rub. num. 246. & ſeqq. 17.

Officij

Officij Iudicis Mercenarij definitio, a Bolognetto allata, non probatur d. rub. n. 238. 16.

Officium Mercenarium, vel ſubſeruiens, vel Mixtum, vel ordinarium eſt, quod deſeruit actioni propoſita d. rub. nu. 236. eo.

Officio Iudicis includitur iudicare d. rub. nu. 237. eo.

Quæ requirantur, vt illi ſit locus d. rub. num. 240. eo.

Officijs duobus nemo ſolus ſufficere poteſt. rub. de offic. aſſeſſ. n. 30. 93.

Opera, Doctrina, & Prudentia eſt Ineſtimabilis l. diem nu. 85. 109.

Opera futura non eſt in rerum natura. d. l. diem num. 64. 106.

Operas ficte præſtanti, nulla æquitas patitur, vt citius ſatisfiat, quàm verè præſtanti. d. l. diem. num. 192. 124.

Operas non præſtans, non debet melioris eſſe conditionis, quàm is, qui præſtat d. l. diem. num. 195. eo.

Operas, præſtantis ingenij, & doctrinæ, melior debet eſſe conditio, quàm præſtantis vſum rerum materialium, vel operas mercenarias, & vulgares d. l. diem. num. 255. 130.

Operas, qui tenetur alicui præſtare, tenetur etiam, eo iubente, præſtare alteri. d. l. diem. num. 143. 117.

Oppoſitum idem operatur in oppoſito, quod propoſitura in propoſito. l. 1. num. 440. de offic. eius. 82.

l. diem num. 169. 120.

Oratio ſumpta ex vniuerſo, ſi reddatur falſa in vno, redditur falſa vniuerſaliter d. l. 1. num. 147. 52.

Ordinarius eſt, qui iuriſdictionem habet. rub. de offic. eius eius. num. 257. 17.

Ordinarius eſt in dignitate conſtitutus, non delegatus. d. rub. num. 286. 19.

Ordinarius non eſt, qui alterius vices gerit. d. rub. num. 270. 18.

Ordinarius, & Delegatus, quibus nominibus differant. d. rub. num. 283. 19.

Ordinarius poteſt iuriſdictionem ſuam, ad cauſarum vniuerſitatem, alteri demandare. d. rub. num. 274. 18.

Sed non poteſt delegare cauſam meri, & mixti imperij. d. rub. num. 370. 26.

Ordinarius iuriſdictionem habet iure proprio, delegatus autem alterius beneficio. d. rub. nu. 284. 19.

Et poteſt iuriſdictionem ſuam mandare, non autem delegatus. d. rub. num. 285. eo.

Ordinarius Magiſtratum gerit, & ſic honorem, & dignitatem habet. d. rub. nu 344. 25.

Ordinarius perpetuam habet iuriſdictionem, Delegatus temporalem d. rub. num. 349. eo.

Ordinarius non poteſt ſe intromittere in cauſis a Principe commiſſis, niſi iuſſus a Delegato. d. rub. num. 372. 26.

Ordinarius habet ampliorem, & magis vniuerſalem iuriſdictionem, quam Delegatus Principis. d. rub. num. 381. eo.

Ordinarius delegatus, an ſit dignior delegato. d. rub. num. 337. 24.

Et in quo. d. rub. num. 430. 28.

Ordinarius a lege, & a Principe ſimul creatur. d. rub. num. 388. 27.

Ordinarius Principem repræſentat, ſicut, & delegatus d. rub. num. 389. eo.

& num. 431. 28.

Sed magis vniuerſaliter. d. rub. num. 436. eo.

Ordinarius iuriſdictionem habet cum adminiſtratione iure proprio, non autem delegatus. d. rub. num. 407. 27.

Ordinarius poſtquam tulit ſententiam nullam, rurſus poteſt iudicare, ſecus delegatus. d. rub. num. 462. 30.

Ordinarius habet ſalarium ex publico, & non capit ſportulas, ſecus in delegato d. rub. nu. 290. 20.

Ordinarius ſuam exequitur ſententiam, non delegatus d. rub. num. 291. eo.

Ordinarius, ob reuerentiam, quæ ſibi debetur, non poteſt citari, ſecus verò delegatus Principis. d. rub. num. 416. 28.

Ordinarius illuſtris debet litigare per Procuratorem, vt ipſius ſeruetur dignitas, delegatus, autem Principis poteſt litigare per ſe. d. rub. num. 417. eo.

Ordinarius, cum ſit Iudex abſolutus, vtitur iure proprio, & neminem repræſentat. d. rub. num. 422. eo.

Ordinarius ita delegare debet, vt ſibi reuerentiam reſeruet, non autem delegatus Principis. d. rub num. 464. 30.

Ordinarius, quando cauſas meri imperij delegare poſſit. d. rub. num. 483. 32.

Ordinarius poteſt dare poteſtatem ſubdelegandi, non delegatus. d. rub. num. 295. 20.

Ordinarius eſt magis occupatus, & impeditus, quam Principis delegatus l. 1. num. 163. de offic. eius. 53.

Ordinarius recuſatus, poteſt per ſe cauſam alteri committere, nõ delegatus Principis. rub. de offic. eius num. 475. 31.

Ordinarius, ſi allegetur ſuſpectus, non remouetur, ſed recipit adiunctum, delegatus autem remouetur. d. rub. num. 471. eo.

Ordinarij iuriſdictio poteſt prorogari indiſtinctè, ſecus vero delegati. d. rub. nu. 294. eo.

Ordinarij iuriſdictio non expirat morte concedentis, ſecus delegati. d. rub. num. 267. 268. & 287. 19.

Ordinarij cauſa eſt lex d. rub. num. 263. 25.

Ordinarij ſunt antiquiores delegatis. d. rub. num. 410. 27.

Ordinarij quidam maiores dantur à quibus non datur appellatio, ſecus in delegatis. d. rub. num. 419. 28.

Ordinario,

Ordinario, maior debetur honor, & maior præſtatur reuerentia, quàm Delegato Principis d. rub. nu. 413. 27.

Ordinario iniuria illata eſt atrox, non illata Delegato Principis d. rub. n. 418. 28.

Ordinarijs ex conſuetudine in ciuitatibus, quibus præſunt, maior exhibeur honor, quam commiſſarijs, & Delegatis etiam a Principe d. rub. num. 415. eo.

Ordinarijs illuſtribus conceditur, ob dignitatis prærogatiuam, vt poſſint ferre ſententiam per alios, non delegatis Principum d. rub. num. 420. eo.

P

PApa, & Imperator, ita ſe habent ad entia ciuilia, ſicut Deus ad entia creata L. 1. num. 41. de offic. eius. 44.

Et ſunt principia dignitatum d. L. 1. n. 40. eo.

Et appellantur illuſtres d. L. 1. num. 34. eo.

Et habent qualitates, & titulos ſuperantes omnes illuſtrium claſſes. d. L. n. 41. eo.

Et an ſint ad gradum ſuperilluſtrium referendi d. L. 1. nu. 31. 43.

Papæ, & Imperatori, ille dignitatis gradus eſt tribuendus, quo maior, & excelſior reperiri non poteſt. d. L. 1. n. 32. 44.

Papa, licet eligatur a Cardinalibus, nihil tamen in terris eſt eò dignius rub. de offic. eius num. 342. 24.

Papa, licet ſe ſeruum ſeruorum Dei appellet, & Epiſcopum, non tamen Patriarchis eſt minor d. L. 1. num. 54. de offic. eius. 45.

Papæ tribuitur titulus Beatitudinis, & Sanctitatis d. L. 1. num. 46. 44.

Papinianus L. C. habuit aſſeſſores Paulum, & Vlpianum, & alios. rub. de offic. aſſeſſ. nu. 20. 92.

§. qui mandatam L. 1. ff. de offic. eius diuiſio, ſummarium, et facti ſpecies in d. § qui mandatam nu. & 2. & 5. 85.

num. 39. 87.

num. 44. & 88.

num. 57. 89.

§. illud. auth. de Adminiſt. declaratur L. diem num. 105. 114.

Parens inofficioſus dicitur, qui ex ſe deſcendentis, & Pietatis obliuiſcitur rub. de offic. eius num. 148. 10.

Partis, quoad partem, idem ſit iudicium, quod totius, quoad totum L. diem num. 157. de offic. eius. 119.

Declara num. 164. 120.

Pater, & Filius cenſetur vna, & eadem perſona. d. L. diem nu. 131. 116.

Patritiatus ſumma dignitate decorati, Præfecti prætorio, & ſenatores, maiores dignitates habere dicuntur, & tamen omnes ſunt in claſſe illuſtrium L. 1. num. 14. de offic. eius 42.

Paulus notat declarando, & reprehendendo d. §. qui mandatam nu. 79. eo.

Peccans in vno, ſit omnium reus d. L. diem nu. 249. de offic. aſſeſſ. 129.

Declara num. 263. 263.

Pecunia, quæ debetur non ſolum pro opera, ſed ratione etiam impenſarum, quæ præcedunt ab initio, ſoluitur d. L. diem n. 179. 122.

Pœna priuatiua, quæ diuidua eſt, delicti limites egredi non debet. d. l. diem n. 252. 130.

Periculum rei locatæ, ſequitur dominum rei d. L. diem num. 17. 100.

Periurus priuatur omni commodo, quod poterat ex negocio, ſuper quo iurauerat ſperare. d. L. diem num. 245. 129.

Declara. num. 260. 260.

Peruſini olim eligebant Poteſtatem Spoleti, rub. de offic. eius n. 190. 14.

Perſonæ, aut priuatæ, aut publicæ ſunt d. rub. num. 9. 2.

Perſonæ } Priuatæ } quæ dicantur d. rub. nu. Publicæ } 10. & 12. 2.

Plus, cui conceditur, conceditur, & id, quod eſt minus L. 1. num. 323. de offic. eius. 66.

& num. 335. 68.

Pontifex vide §. in ver. Papa

Populus Senatus, & Princeps merum imperiũ habent iure proprio d. l. 1. nu. 117. 49.

Poſitum in conditione, non intelligitur poſitum in diſpoſitione L. diem nu. 146. 117.

Potentia iuris triplex. rub. de offic. eius num. 106. 8.

Potentia, & facultas dicitur conſumata, quãdo eſt reducta ad actum L. 1. n. 404. de offic. eius. 77.

Potentia regulariter eſt vbi eſt actus. d. L. 1. num. 275. 93.

Poteſtas gladij nihil aliud eſt, quàm merum imperium d. L. 1. num. 112. 49.

Poteſtas gladij non poteſt demandari d. L. 1. n. 111. eo.

Poteſtas eadem, apud duos, in ſolidum eſſe non poteſt d. L. 1. num. 253. 61.

Poteſtas datur, quæ ſpecialiter conceditur, non quæ naſcitur cum ipſo Magiſtratu d. l. 1. nu. 140. 51.

Poteſtas in genere, quid. rub. de offic. eius num. 104. 8.

Et eſt nomen genericum, & de quibus prædicetur d. rub. num. 105. eo.

Poteſtas facti triplex d. rub. num. 106. eo.

Potiſſimum, dicitio, ſignificat caſum minus dubitabilem d. rub. nu. 171. 12.

Præceptorum omnium obſeruatio neceſſaria eſt ad ſalutem æternam L. diem nu. 264. de offic. aſſeſſ. 103.

Præfectura illuſtriſſima appellatur L. 1. num. 31. de offic. eius. 42.

Præfectura, omnia omnino crimina ſibi vendicabat. d. L. 1. num. 125. 50.

Præfectus Illirici erat minor Præfecto Prætorio Orientis d. L. 1. nu. 23. 41.

Præfectus

Præfectus Prætorio illirici erat maior Præfecto Prætorio Conſtantinopolis.d.l.1.n. 24. eo.

Præfectus Prætorio *Orientis , ſub quo erant quinquaginta* Prouinciæ *, maior erat Præfectoillirici, ſub quo erant Prouinciæ decem d. l. 1.num. 23.* eo.

Præfectus Orientis *eſt illuſtris, reſpectu illuſtrium & clariſſimorum , & aliorum graduum,dici non poteſt illuſtriſſimus per quēdam exceſſum , quia ſit in prima claſſe illuſtrium d. l. 1.num.29.* eo.

Præfectus Vrbis eſt illuſtris , & interdum illuſtriſſimus appellatur d. l.1. nu.17. 42.

*Præparatoria ad aliquid,dicuntur quoddam illius principium l. diem num.*104.*de offic. aſſeſſ.* 114.

Præſes, exercens in Prouincia ſibi ſubiecta officium Iuriſdictionale , dicitur fungi vice Magiſtratuum Vrbis Romæ. rub. de offic. eius num. 187. 13.

Præſes, ſi remoueatur, ob culpam , reſidui temporis ſalarium non conſequitur l. diem nu. 214. *de offic. aſſeſſ.* 126.

Præſes præſumitur remotus culpa aſſeſſoris d.l. diem num. 24. 101.

Præſides Prouinciarum *, non veniunt appellatione Magiſtratuum Populi Romani rub. de offic. eius num.* 176. 13.

*Præſidis adminiſtratio , & ſalarium ſunt diuidua d. l. diem num.*251 129.

*Præſidis defuncti filius , vel hæres , ſi ei in officio ſubſtituatur , an aſſeſſores eidem aſſidere teneatur, pro reſiduo tempore , & integrum ſalarium conſequatur d.l.diem nu.*123. 115.

*Præſidis,medio tempore,defuncti, hæredes, integrum ſalarium a Republica percipiunt d. l. diem num.*13. 110.

Præſidis morte , eiuſdem Præſidis *officium finitur d.l. diem num.* 107. 114.

*Et, an etiam ſit finitum officium eius Aſſeſſoris d. l. diem num.*111. eo.

Præſidis remotio facit ceſſare lucrum reſidui temporis , non præteriti damnum infert d. l. diem num. num. 220. 126.

Præſtatio annua, vbi pro aliquo facto,vel opera debetur, non niſi pro eo anno debetur, quo is , cui promiſſa eſt , cæpit agere, vel operari.d. l. diem num. 96. 112.

Præſumptio transfert onus probandi in aduerſarium l. 1. *num.*314. *de offic. eius .* 66.

Prætor non habet niſi ſpecialem iuriſdictionem rub. de offic.eius num. 35. 3.

Et an habuerit merum imperium d. rub.num. 36. eo.

Prætor , cui mandata eſt iuriſdictio , non pro ſuo imperio agit , ſed pro eo , cuius mandato ius dicit l. 1. *§. qui mandatam nu.*11. 88.

*Prætor non ſemper alienam exercet iuriſdictionem d. l.*1. *num.*260. 62.

Prætor Piſtorij *, gerit vices Magiſtratus communis Florentiæ , exercens officium iuriſdictionale in Ciuitate ſubiecta d. rub. de offic. eius num.*186. 13.

Et eligitur a communi Florentiæ d. rub.num. 189. eo.

Prætor Piſtorij *, propriè non poteſt dici officialis communis Florentiæ d. rub.nu.* 178. eo.

Et, ſecundum communem vſum loquendi,dicitur officialis communis Piſtorij*, & non Florentiæ d.rub. num.* 182. eo.

*Et eſt officialis cōmunis Florentiæ ſecūdum nomen,& ſecundū definitionem d.rub.n.*103. 14.

Prætor Piſtorij *eſt , cuius miniſterio , & opera commune Florentiæ vtitur,& in ſolicitudinis partem vocat d. rub. num.*198. eo.

Prætor Piſtorij *eſt aſſumptus ad particulare officium iuriſdictionale,in d. ciuitate d.rub. rub. num.*200. eo.

Prætor Piſtorij *miniſterialiter exercet iuriſdictionem communis Florentiæ d.rub. num.* 296. eo.

Prætoris Piſtorij *cauſa proxima,& immediata eſt eiuſdem* Piſtorij *commune , non autem commune Florentiæ d. rub. num.*18. 13.

Prætoris Piſtorij *cauſa efficiens totalis,& proxima , eſt Reſpublica Florentina di rub. num.* 205 14.

Prætores , & Præſides *numerabantur inter Magiſtratus* Populi *Romani dominantis d. rub.num.* 104. eo.

Prætores vrbani pleniſſimam in vrbe habebant iuriſdictionem,quod cognitionem cauſarum ciuilium , non autem criminalium d. rub. num. 16. 2.

num. 34. 3.

Princeps *eſt lex viua in terris l.* 1. *num.*166. *de offic. eius .* 53.

Et dignior lege mortua rub. de offic. eius num. 364. 25.

Et eſt ſolutus legibus , & legibus præeſt d.rub. num. 14. 2.

Et eſt ſupra legem cum condere , & delere legem poſſit d. l. 1. *num.*48. 45.

*Et eſt omnibus dignior d.rub.n.*357.*&* 265. 25.

Eſt loco Populi *d. rub. num.* 442. 29.

Eſt cauſa Delegati d.rub. 362. 25.

Et poteſt cauſas meri imperij delegare d. l. 1. *num.*150. 52.

Et dicitur Fons , origo , & conſtitutor omnium Magiſtratuum *d.l.*1.*num.* 252. 61.

Princeps *, Senatus , & lex,*Patria *quodammodo parentes eſſe videntur d.l.*1.*num.*203. 56.

Princeps *, lex, & Senatus Conſultum, æquiparantur d. l.*1. *num.* 241. 60.

Princeps *, vel Reſpublica non debet eodem tempore duplici ſalario grauari l.diem num.*68 . *de offic. aſſeſſ.* 107.

Princeps concedens caſtrum cum iuriſdictione, an intelligatur concedere etiam merum imperium , & mixtum d. l. 1. *nu.* 457. 83.

Princeps

Princeps mandando iuriſdictionem, videtur eligere induſtriam perſonæ, cum hoc faciat motu proprio. d. l. 1. num. 175. 54.

Princeps dando iudicem, non facit actum motu proprio, ſed ad petitionem partium d. l. 1. nu. 176. eo.

Princeps noluit retinere vniuerſum Populi Imperium, ſed illud etiam magiſtratibus communicare, vt populus faciebat d. l. 1. n. 280. 63.

Principis Factum, quamuis iniuſtum non debet nocere niſi ei, cui infertur iniuria l. diem num. 237. de offic. aſſeſſ. 129.

Principis Factum pro caſu fortuito habetur d. l. diem num. 23. 101.

Principis factum non debet obeſſe, cui caſus fortuitus non obeſt d. l. diem nu. 22. eo.

Principale trahit ad ſe acceſſorium d. l. diem num. 218. 126.

Priuatio præſupponit habitum l. 1. nu. 263. de offic. eius. 62.

Priuilegiatus non vtitur priuilegio contra priuilegiatum d. l. 1. num. 354. 71.

Priuilegium habentes ex cauſa officij, tunc demum eo gaudent, cum officium per ſemetipſos exercent d. l. diem n. 90. 111.

Proconſul non habebat facultatem dandi iudicem iure Magiſtratus, *ſed ſpecialiter lege tributam §. qui mandatam nu. 54.* 89.

Proconſul non poterat a legato adimere iuriſdictionem mandatam inconſulto Principe *d. §. qui mandatam num. 8.* 86.

Proconſul cogitur legato mandare iuriſdictionem d. §. qui mandatam nu. 29. 87.

Proconſul interdum plures legatos habebat d. §. qui mandatam num. 36. eo.

Proconſul, ex priuilegio, poterat etiā citra cauſā abſentiæ legato mandare cauſas meri imperij, quoad cognitionem. d. l. 1. num. 381. de offic. eius. 75.

Proconſules mandant legatis criminum cognitionem, quæ ad merum imperium pertinent d. l. 1. num. 79. 46.

Proconſules & Præſides in prouincijs habet pleniſſimam iuriſdictionem, rub. de offic. eius num. 32. 3.

Et habent merum imperium d. rub. nu. 33. eo.

Procurator actionum vſum habet, non proprietatem §. qui mandatam num. 14. 86.

Profeſſor publicus, qui timore peſtis, vel belli receſſit, ſi potuit interim alibi profiteri, an poſſit exigere ſalarium a domino vniuerſitatis, a qua receſſit d. l. diem num. 155. 118.

Profeſſores publici, qui per 20. annos fuerint publicè interpretati, an gaudeant priuilegijs Illuſtrium d. l. 1. num. 73. de offic. eius. 46.

Vel Vicarij tantum dignitatem acquirant d. l. 1. num. 74. eo.

Profeſſores publicè conducti, non poſſunt Aduocationis officium exercere, ſub pœna priuationis ſtipendij, rub. de offic. aſſeſſ. nu. 31. 63.

Profeſſori publico, an, & quando integrum ſalarium debeatur, ſi infra annum infirmetur, vel recedat d. l. diem num. 87. 110.

Prohibita etiam expreſſè, ob infirmitatis cauſā conceduntur l. 1. num. 340. de offic. eius. 69.

Promotoris emolumentū, an, et quādo, profeſſore mortuo tranſmittatur ad illius heredes, in Ticinenſis Gymnaſio d. l. diem num. 88. 110.

Propter quod vnumquodque tale, & illud magis. rub. de offic. eius num. 70. 6.

Proprietas verborum ſumitur potiſſimū a definitione, & ab auctoritate d. rub. num. 192. 14.

Proprium aliquod non dicitur habere, qui vtitur alieno d. §. qui mandatam num. 9. 86.

Proprium dicitur alicuius, quod in eum ab alio eſt translatum d. §. qui mandatam nu. 4. 85.

Prouinciæ quot erāt ſub Præfecto Prætorio Orientis, & Præfecto illirici d. l. 1. num. 23. de offic. eius. 43.

& num. 125. 50.

Proximitatis dignitatem habens, ſi moriatur ante completum proximitatis annum ad heredes ſolatia tranſmittit. d. l. diem nu. 74. 108.

Publica iudicia, vid. 3. in ver. iudicia publica.

Publici iuris eſſe dicuntur, quæ publicam reſpiciunt vtilitatem, & ad ſtatutum rei Romanæ ſpectant. rub. de offic. eius nu. 73. 6.

Publicum, vel priuatum, quid dicitur ab obiecto, circa quod verſatur d. rub. nu. 62. 5.

Minus publicum reſpectu magis publici poteſt dici priuatum d. rub. num. 84. 7.

Punitionis, & animaduerſionis differentia d. §. qui mandatam num. 78. 90.

Q

Q*VAE priuatam vtilitatem reſpiciunt ſūt de iure priuato. rub. de offic. eius num. 59.* 5.

R

R*Atio certa cuiuslibet obſeruationis reddi non poteſt l. diem n. 222. de offic. aſſeſſ.* 126.

Ratio dicitur euidens demōſtratio rub. de offic. eius num. 440. 29.

Ratio eo melior, quo certior d. rub. nu. 439. eo.

Ratio generalis ampliat dictum ſpeciale. l. 1. num. 338. 68.

Ratio non certa ſemper reddi poteſt iuris poſitiui d. l. diem. num. 28. 101.

Ratio vbi eadem, & ibi eadem Iuris diſpoſitio d. l. diem num. 21. eo.

& num. 98. 113.

& num. 155. 19.

Ratione ceſſante ceſſat Iuris diſpoſitio d. l. diem. num. 161. 119.

& num. 117. 115.

Ratione vna ex duabus ceſſante, non ceſſat diſpoſitio, quando ambæ ſunt rationes principales, ſecus ſi altera ſit impulſiua tantum. d. l. diem. num. 162. 119.

Rationi

Rationi, quod repugnat, non eſt ad conſequentias trahendum l. 1. nu. 359. de offic. eius. 71.

Regulæ iuris adaptantur ad ea, quæ frequentius accidunt, & iura communia; exceptiones autem, & iura ſingularia, etiam ad poſſibilia & rarò contingentia d. l. diem. num. 152. 118.

Relatio debet fieri ad proximum, quod ſit æque principale, non ad proximum incidenter dictum. d. l. diem. num. 231. 128.

Relatiuum, qui reſtringit ſuum antecedens. d. l. 1. num. 119. de offic. eius. 49.

Sic, & Relatiuum quod. d. §. qui mandatam. num. 76. 90.

Relatiuum refert totum antecedens. d. l. 1. num. 369. de offic. eius. 73.

Remotionis pœna irrogat infamiam d. l. diem. num. 259. 130.

Remotus, in dubio non cenſetur, quis ob culpam, vel dolum d. l. diem. num. 27. 101.

Remouens aliquem a commodo, & a lucro videtur etiã eum ab oneribus liberare. d. l. diem num. 238. 128.

Repetitio eius, quod non debetur, non denegatur. d. l. diem. num. 70. 107.

Reſcriptum contra publicam vtilitatem impetratum, non valet. rub. de offic. eius nu. 69. 6.

Reſcriptum indulgens crimen reo, & eum a noxa eximens, valet. d. rub. num. 68. eo.

Reſeruata Principi ſunt indelegabilia, & quæ ſint remiſſiuè. d. l. 1. nu. 448. de offic. eius. 82.

Res eadem firmior eſt apud vnum, quàm apud alium. d. rub. de offic. eius. num. 479. 32.

Res vna, & eadem, diuerſis reſpectibus, diuerſo iure cenſetur. d. rub. num. 95. 7.

Res iudicata non habet vim legis, præſertim, vbi in cauſa propria ſit iudicatum d. l. 1. nu. 273. de offic. eius. 62.

Reſpicientia priuatam vtilitatem ſunt de iure priuato. d. rub. de offic. eius. num. 59. 5.

Reſpicientia publicam vtilitatem, & ad ſtatum rei Romanæ ſpectantia, publici iuris eſſe dicuntur d. rub. num. 73. 6.

Reſtitutio in integrum aduerſus ſententiam delegati a Principe, non niſi a Principe datur d. rub. num. 454. 30.

Reſtitutio in integrum datur, tam ex cauſa abſentiæ neceſſariæ, quàm probabilis. d. l. 1. nu. 299. de offic. eius. 64.

Retentio facilior eſt, quàm petitio. d. l. diem. num. 95. de offic. aſſeſſ. 112.

Rub. de offic. eius. explanatio. ibi. num. 334. 24.

Dicta Rubricæ continuatio. num. 335. eo.

Alia continuatio ſecundum Auctorem. n. 484. 32.

Rub. de offic. aſſeſſ. continuatio. ibi. num. 37. 94.

S

Salarium ad laborem relationem habet. d. l. diem num. 260. de offic. aſſeſſ. 130.

Salarium Aduocatis, ante ſententiam debetur. d. l. diem. num. 177. 122.

Salarium, & Præmium ex affectato ocio conſequi nemo debet d. l. diem. num. 139. 116.

Salarium, vel Merces honorifica, an, & quando debeatur in principio, vel in fine. d. l. diem num. 183. 123.

Salarium habere non debet, qui neque verè, neque fictè operam præſtat d. l. diem. n. 26. 101.

Salarium ex diſpoſitione legis, vel ſtatuti debitum, ab initio debetur. d. l. diem nu. 178. 122.

Salarium ob vulgarem, & mercenarium laborem debitum, non gaudet priuilegio huius. l. diem num. 42. 103.

Limita. num. 44. eo.

Salarium debitum pro opera, recipit tacitam conditionem, ſi opera præſtetur. d. l. diem. num. 63. 106.

Salarium debitum Magiſtratibus, Aduocatis, & Profeſſoribus, Mercedi æquiparatur, quæ ex cauſa locationis, & conductionis debetur. d. l. diem. num. 174. 121.

Declara. vt num. 182. in fin. 122.

Salarium Magiſtratuum non eſt vilis merces, ſed nobilis liberalium laborum remuneratio, & beneficium d. l. diem num. 77. 108.

Salarium Magiſtratibus, non pro opera tãtum debetur, ſed & pro expenſis, & ex quodam etiam, pro liberali labore, beneficio. d. l. diem num. 82. 109.

Salarium, an Magiſtratibus debeatur in principio officij d. l. diem num. 171. 121.

Salarium Medicis non debetur in principio curationis, ſed ſanato infirmo. d. l. diem. num. 172. 121.

Salarium reſidui temporis, an debeatur etiam heredibus ipſorum Præſidum, vel Aſſeſſorum, & alijs, quibus ſtipendia, & honoraria debentur, ſi contingat eos ante annum mori. d. l. diem num. 60. 106.

Salarium reſidui temporis non poteſt eum effectu deberi, quamdiu non eſt certum Aſſeſſores non eſſe futuros eo anno cum alijs. d. l. diem. num. 194. 124.

Salarium, vbi non ſimpliciter debetur ex conuentione, ſed vel ex diſpoſitione legis, vel ex conuentione ſubrogata in locum diſpoſitionis legis, debet expectari finis illius temporis, licet expectatio ſit fruſtratoria. d. l. diem num. 198. eo.

Salarij duplicis præſtatione, eodem anno, Principem, vel Rempublicam grauari, interdum expedit. d. l. diem num. 84. 109.

Scolaſticus, ſi conuenit, vt mecum conuiueret pro certa annua pecuniæ præſtatione, & moriatur, vel recedat ante finitum annum, an heredes eius totius anni teneantur mercedem ſoluere d. l. diem. num. 47. 104.

& num. 58. 105.

Senatores non ſunt plus, quàm illuſtres d. l. 1. num. 35. de offic. eius. 44.

Senatus, Princeps, & Lex Patria, quodamodo Parentes eſſe videntur d. l. 1. num. 203. 56.

Senatuſconſulti ſillaniaui diſpoſitio, & diſpoſitionis ratio d.l.1.num.106. 48.
Senatuſconſulto ſpecialiter tributa, quæ ſint d. l.1.num.96. 47.
Et qua lege, & quæ conſtitutionibus Principum d.l.1.num.94.& 97. eo.
Seruus, ea lege donatus, vt ad Titium non perueniat, cum hæreditate ad Titium inſtitutum tranſit.d.l.1.num.426. 80.
Simile nullum eſt idem. rub. de offic.eius. num. 425. 28.
Similem idem eſt Iudicium d.l.1. num.336. de offic.eius. 68.
Solui ſtatim debet, quod ſtatim debetur. d. l. diem num.187. 123.
Specialia duo, circa vnam, & eamdem perſonam, ob eamdem cauſam concurrere non poſſunt d.l.diem.num.197. 124.
Specialia derogant generalibus.d.l.1.num.327. de offic.eius. 67.
Specialia plura non debent circa eamdem rem concurrere.d.l.1.num.374. 74.
Specialia non ſunt multiplicanda. d.l.1.§. qui mandatam num.49. 88.
Specialitem allegare eſt refugium miſerorum. d. l. diem. num. 75. 108.
Specialiter tributa, mandata iuriſdictione, non transferuntur, & quæ ſit ratio d.l.1. num. 98. de offic. eius. 47.
& d.§. qui mandatam.num.42. 88.
Specialiter tributa mãdari poſſunt ex cauſa abſentiæ d.l.1.num. 103. 48.
Specialiter tributa extrinſecus obueniunt d. l. 1. num. 192. 54.
Specialiter tributa cuiuſcumque ſint facultatis, mandata iuriſdictione, non transferuntur d. l.1. num.205. 56.
Species derogat generi. rub. de offic. eius num. 447. 29.
Spectabiles & clariſſimi tres habent claſſes, quæ gradus non multiplicant d. l.1. num 22. de offic. eius. 43.
Spectabiles in ordine dignitatum ſunt medij d. l. 1.num. 12. 42.
Statuta proprie & ſtrictè intelligenda rub. de offic. eius num. 156. 11.
& num.177. 13.
Statutum de officialibus communis Florentiæ, an Poteſtatem Piſtorij comprehendat rub. de offic. eius num. 154. 11.
& num. 175. 13.
Statutum loquens de officialibus cõmunis Florentiæ, reſtringi debet ad officiales eiuſdem ciuitatis, & non ad alios extendi d. rub. nu. 184. 13.
Et an, & quando habeat locum in Prætore Piſtorij.d. rub. num.210.& ſeq. 15.
Et quid, ſi per commune Florentiæ, intelligit Rempublicam Florentinam dominantẽ, vel ſit dubium d.rub.num.212. eo.
Et quid, ſi dictum ſtatutum faciat mentionem de officialibus communis Florentiæ, & materia ſubiecta ſit indifferens, & non repugnet.d.rub. num.214. 15.
Et quid, ſi ſit fauorabile, an extendatur ad officiales cæterarum ciuitatum d. rub.n.215. eo.
Statutum loquens de officialibus, intelligitur de ijs, qui ſecundum cõmunem vſum loquẽdi, dicuntur officiales d. rub.num.156. 11.
Statutum de officialibus Papæ, intelligitur de ijs, qui ſunt propriè, & ſtrictè officiales d. rub. num. 155. eo.
Statutum potius ſecundum communem vſum loquendi, quàm ſecundum proprietatem intelligi debet. d. rub. num.181. 13.
Subrogatum ſapit naturam eius, in cuius locũ ſubrogatur l. 1. num. 151 de offic. eius 52.
Subrogatus in locum alterius impediti, an, quãdo, ceſſante impedimento, deſinat eſſe ſubrogatus ipſo iure, vel opus ſit expreſſa reuocatione d.l.1.num. 413. 78.
Subſtituere licet ob infirmitatem, in permiſſis, non in prohibitis d. l. 1.num.350. 70.
Superilluſtrium gradus, ſpecie ab alijs diſtinctus an detur. d.l.1.num.2. 41.
Superlatiuum ſemper excedit poſitiuum d.l. 1. num. 10. 42.
Suum dicitur, quod proprium eſt alicuius, ratione dominij, & proprietatis d.l.1.n. 256. 61.

T

TEmpus cæptum habetur pro completo, in fauorabilibus l. diem num. 78. de offic. aſſeſſ. 108.
Teſtis falſus in vno, falſus eſt in omnibus d.l. diem num. 250. 129.
Tractatum generalem, in dubio, credendum eſt habere generalem rubricam, rub.de offic. eius num. 31. 3.
Tradere, & dare differunt inter ſe, ſed interdum confunduntur. l. 1. num. 279. de offic. eius. 63.
Traditio, & ſuſceptio, referuntur ad merum factum, non ad iuriſtranslationem. d. l. 1. num. 250. 61.
Trãſmiſſio ſit de ijs, quæ adhuc non ſumus adepti d. l. diem num.173. 121.
Tutelæ datio, potius ad officium quoddam paternum, quàm iudicis pertinere videtur.d.l.1. num. 202. de offic. eius. 56.
Tutor, cui relictum eſt legatum, vt Tutelam adminiſtret, ſi ab ea excuſatus remoueatur, integrum legatum amittit. d. l. diem num. 241. 129.
Tutor cum pupillo bona fide contrahere dicitur, præſente Iudice d.l.1.nu.318.de offic.eius. 66.
Tutoris adminiſtratio, qui datur perſonæ, non patrimonio, eſt indiuidua. d. l. diem. num. 257. 130.
Tutoris datio, neque Imperij eſt, neque iuriſdictionis d.l.1.num.93.de offic.eius. 47.

Tutoris datio; auctoritatis interpoſitio ſuper alienationibus rerum minorum, & ſuper tranſactione alimentorum, neque meri Imperij ſunt, neque iuriſdictionis d.l.1.n.185. 55.
Tutoris datio mandari non poteſt d. l.1. §. qui mandatam num.50. 88.
Tutoris dandi facultas, & ijs, qui in Magiſtratu non erant, fuit quandoque ſpecialiter tributa.d.§.qui mandatam num.52. 89.
Tutoris impedimento ceſſante, ipſo iure Tutor ſubſidiarius, etiam ſi cœperit adminiſtrare, deſinit eſſe Tutor.d.l.1.num.391. 76.

V

VEndito Prædio, accedit venditioni etiam locus ſacer illi cohærens d.l.1.nu.427. 80.
Venditoris periculum eſt, vbi contingit rem venditam ſine mora, & culpa emptoris, non tradi d.l.diem.num.52. 105.
Verba intelligenda ſunt in potentiori ſignificatu, & quando.rub.de offic.eius.num.208. 14.
& in l.1.num.186.de offic.eius. 55.
Verba intelliguntur ſecundum ſubiectam materiam d.rub.num.213. 15.
Verba prolata a lege, potius in genere, quàm in ſpecie ſunt intelligenda.d.rub.num.209. eo.
Verba ratione ſubiecta materia, etiam impropriè accipiuntur d.l.1.num.258. 61.
Verba ſunt in dubio propriè accipienda. d. l.1. num.259. 62.
Verborum proprietas ſumitur potiſſimum a definitione, & ab auctoritate d.rub.n.192. 14.
Verborum vis, & proprietas naturalis, neque a lege, neque ab homine poteſt mutari d.l.1. num.419. 79.
Verius eſt, particula, in §. qui mandatam, quid ſignificet num.71. 89.
Vicarius Epiſcopi, an ſit ordinarius, vel delegatus.de rub. de offic. eius num.258. 17.
Et, qui, licet ab Epiſcopo eligatur, tamen a lege iuriſdictionem habet.d.rub.num. 259. eo.
Contrarium, quod ab Epiſcopo iuriſdictionem habeat 276. 18.
Et habet officium perpetuum, & certis limitibus circumſcriptum, & ſpeciale nomen.d. rub. num.260. 17.
Et eſt ſimilis legato Præſulis. d. rub. num. 272. 18.
Et differt a Vicario Præfecti Prætorio d. rub. num. 280. 19.
Et nihil proprium habet, & illius iuriſdictio pendet a vita, & voluntate Epiſcopi d.rub. num. 271. 18.
Et non poteſt conſtituere delegatū ad vniuerſitatem cauſarum d.rub. num. 275. eo.
Vicarij iuriſdictio Epiſcopi d. rub. n. 265. eo.
Et morte Epiſcopi finitur, etiam quo ad cauſas mandatas d.rub.num.269. eo.
Vicarius Præfecti Prætorio eſt ordinarius d. rub. num. 262. eo.
Vicarius interponit decretum ſuper alienationibus rerum minorum, & ſuper emancipationibus.d.rub.num.263. eo.
Vicarius ſubſtitutus a Principe, in locum iudicis ordinarij abſentis, vel impediti, iuriſdictionem ordinariam habet.d. rub.n. 282. 19.
Vicarij habentes adminiſtrationem, illuſtres non ſunt, ſed ſpectabiles.l.1.nu. 75.de offic. eius. 46.
Victus plura includit, quorum aliqua ad emptionem, & venditionem, aliqua ad locationem poſſunt referri d.l. diem num.57. 105.
Vidua retinet dignitatem viri d. l. diem num. 30. 101.
Via ad actum, idem ſit iudicium, quod de actu ipſo d.l.diem.num.100. 113.
Vincula plura magis ſtringunt, quàm vnum. rub.de offic.eius.num.474. 31.
Vnitas, quæ eſt principium numeri, non eſt numerus.d.l.1.num.38.de offic.eius. 44.
Vniuerſitas, an, & quando ad ſe trahat, quæ per ſe in alium tranſire non poſſunt. d. l. 1. num.434. 81.
Vniuerſitas, & Ius vniuerſale differunt d.l.1. num.428. 80.
Vniuerſalius, quod eſt, non poteſt eſſe ſpecies illius, quod eſt minus vniuerſale.rub.de offic. eius num. 23. 2.
Voluntatis auctoritas in Iure poſitiuo rationis loco eſſe poteſt.d.l. diem num.33. 101.
Vſus cõmunis loquendi in interpretatione ſtatutorum præfertur verborum proprietati. d. rub. de offic. eius num.160. 11.
Vſum, qui habet, cedere illum non poteſt. d.l. 1.num.173.de offic.eius. 54.
Vſufructuario moriente, ceſſat actus fruendi, vtendi in ceſſionario d.l.1.num.267. 62.
Vti nemo poteſt, quod non habet. d. l. 1. §. qui mandatam num.73. 90.
Vti non poſſumus. quæ in nos non transferuntur. d. §. qui mandatam.num. 13. 86.
Vtilitas priuata publicæ præferri non debet d. l. diem num.213. 126.
Vtilitas publica conſiſtit in eo, vt Rei conſeruentur.rub. de offic. eius num. 89. 7.
Vtilitatem priuatam reſpicientia ſunt de iure priuato.rub.de offic.eius.num.59. 5.
Vxor, quæ eſt principium affinitatis, non refertur ad aliquem affinitatis gradum. d.l.1. num.39.de offic.eius. 44.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

FINIS.

Digitized by Google